SZIKRA

A. J. VISINSZKIJ

PERBESZÉDEK

SZIKRA

BUDAPEST 1953

Az orosz eredeti c'me:

А. Я. ВЫШИНСКИЙ

СУДЕБНЫЕ РЕЧИ

ЮРИЗДАТ, Moszkva 1948.

Felelős kiadó a Szikra Könyvkiadó vezérigazgatója

A leningrádi bírósági dolgozók ügye

1923-ban a leningrádi bírósági dolgozók egy csoportja előzetes megegyezés után, szolgálati kötelességének megsértésével és a bíróság tekintélyének nyilvánvaló aláásásával, egyéni gazdagodás céljából a rendszeres korrupció útjára lépett. Ez a csoport, névszerint *Szenyin-Menaker, Kuzmin, Sahovnyin, N. A. Mihajlov, Kopicsko, L. V. Vasziljev, A. I. Mihajlov, Jeliszejev, Gyemidov, Florinszkij és Gladkov* bírósági nyomozók és népbírók, nepmanokkal és különféle bűnöző elemekkel léptek összeköttetésbe, olyanokkal, akik érdekelve voltak e bírósági dolgozók előtt folyamatban levő bűnügyeik megszüntetésében.

Sz. M. Szenyin-Menaker, a leningrádi katonai körzet egyik hadteste mellett működő katonai bíróság volt nyomozója, a leningrádi népbírói tanács kooperatívájának elnökhelyettese, összeköttetéseit személyes nyerészkedés céljaira használta fel, állandó közvetítőként működött nepmanok és egyes bírósági dolgozók között, megvesztegetés ellenében közreműködött bírósági eljárások törvénytelen megszüntetésében és az alábbi bűnügyekkel kapcsolatosan letartóztatott személyek szabadlábrahelyezésében:

a) 1923 április és május folyamán — miután bűnös megállapodást kötött a leningrádi kormányzósági bíróság nyomozó osztályának vezetőjével, Kuzminnal, továbbá ugyanennek a bíróságnak nyomozóival, Sahovnyinnal és N. A. Mihajlovval — megszüntette az eljárást a már régebben büntetőjogi felelősségre vont Antimonija és Fridlender bűnügyében, miértis az utóbbiak Szenyin-Menakernek a közvetítő Alekszandrovszkij útján 39 000 rubelt fizettek; b) ugyanakkor és ugyanott a kormányzósági bíróság által szesszel való törvénytelen kereskedés miatt felelősségre vont P. B. Levenzon nepman bűnügyének megszüntetéséért és nevezettnek azonnali szabadlábrahelyezéséért utóbbi feleségétől, B. Sz. Levenzontól, annak a bíróságon tett vallomása szerint 5 000 rubelt, a bírósági nyomozó — Sahovnyin — vallomása szerint pedig 10 000 rubelt vett fel; c) ugyanakkor és

ugyanott Sahovnyin bírósági nyomozó segítségével megszüntette a Borisanszkij és Markitant nepmanok ellen indított eljárásokat; d) áprilisban közvetített Nabatov kereskedő és a 7. ügyosztály bírósági nyomozója, Florinszkij között, akihez Nabatov ügye tartozott. A közvetítés eredményeképpen Nabatov törvénytelenül visszakapta azt a pénzt, amelyet letartóztatása alkalmával lefoglaltak nála. Az ügy lebonyolításáért Szenyin-Menaker és Florinszkij nagy összeget kapott.

V. I. Kuzmin, aki a leningrádi kormányzósági bíróság nyomozó osztályának ideiglenes vezetője volt, bűnös kapcsolatba lépett Szenyin-Menakerrel. Saját céljaira használta fel azt a jogát, hogy ő oszthatta ki az ügyeket a kormányzósági bíróság nyomozói között. E bűnügyek egy részét azoknak a bírósági nyomozóknak osztotta ki, akikkel már előzőleg megegyezett abban, hogy megvesztegetés ellenében az eljárást megszüntetik. Az eljárások megszüntetéséért Szenyin-Menaker közvetítésével 1 000 rubelt, Sljahtyor közvetítésével 6 000 rubelt, és Sahovnyin közvetítésével Brogyanszkijtól 2 000 rubelt kapott.

I. Sz. Sahovnyin, a leningrádi kormányzósági bíróság nyomozója, miután bűnös megegyezésre jutott Szenyin-Menakerrel, Kuzminnal és N. Mihajlovval, azzal a szándékkal vette át a „laboránsok" bűnügyét, hogy megszünteti azt. A bűnügyek megszüntetéséért Szenyin-Menakertől 1 000 rubelt, Kuzmintól 2 000 rubelt és Brogyanszkijtól 600 rubelt kapott. P. B. Levenzon nepman szabadlábrahelyezéséért annak feleségétől Szenyin-Menaker útján 2 000 rubelt kapott; ugyanakkor a büntetőtörvénykönyv 114-a.[1] szakasza alapján megvádolt Matvejev nepmantól elfogadott egy meghívást a Metropol-étterembe, továbbá egy kosár élelmiszert, bort és 2 000 rubelt, s ezért a Matvejev ellen indult bűnügy megszüntetése céljából kiemelte az iratok közül a nyomozó szervek véghatározatát.

N. A. Mihajlov, a leningrádi kormányzósági bíróság nyomozója, bár tudott a fent nevezett személyek bűnös szándékáról, a leningrádi kormányzósági bíróság ügyészének egyenes tilalma ellenére átadta a „laboránsok" elleni bűnügy intézését; megsemmisítette az Antimonija nepman kihallgatásáról felvett jegyzőkönyvet, amely bizonyította a nevezett által elkövetett bűncselekményeket; a nepmanok bűnügyeinek megszüntetéséért Sahovnyintól 2 000 rubelt és Szenyin-Menakertől 1 300 rubelt kapott, ebből 300 rubelt — „nőkre".

B. J. Kopicsko, akihez a büntetőtörvénykönyv 171. szakasza (az 1922. évi szövegezésben) alapján vád alá helyezett és később elítélt Bonnel kerítőnő és kéjnő ügye tartozott, megkísérelte ennek az ügynek a megszüntetését, és Bonnelt törvényellenesen szabadlábrahelyezte; elfogadta Golgyin és Cigankov ajánlatát, és 4 000 rubelért megszüntette Bonnel ügyét.

---

[1] Megfelel az 1926. évi büntetőtörvénykönyv 118. szakaszának.

L. V. Vasziljev, a titkos pálinkafőzés miatt indított bűnügyekkel foglalkozó különleges részleg bírósági nyomozója, közvetített Kopicsko bírósági nyomozó és Bonnel között Bonnel ügyének elsimításában, ezért Cigankov a Szlon-étteremben Bonnel számlájára megvendégelte őt; Jeliszejev nevű gyakornoka útján 30 000 rubelt akart kicsikarni az Oltov és Dobrov ellen indított, és az ő hatáskörébe tartozó ügy megszüntetéséért; Ballodék, a titkos pálinkafőzők, többször megvendégelték, és ennek ellenében P. Ballod bűnügyében, mely szintén hozzá tartozott, megszüntető határozatot készített; Borodavkinától 3 000 rubelt kapott férjének, Borodavkin titkos pálinkafőzőnek szabadlábrahelyezéséért. Jogtalanul szabadlábrahelyezte Boriszova titkos pálinkafőzőt, akinek ügyével ő foglalkozott, és ezért Loszeva közvetítésével 650 rubelt kapott; hivatali hatalmával visszaélve, Snicerovánál jogtalanul házkutatást tartott, és a büntetőtörvénykönyv 171. szakasza alapján indokolatlanul eljárást indított ellene; feleségét, Karelszkaját, hogy tőle megszabaduljon, elmegyógyintézetbe záratta.

A. I. Mihajlov, a titkos pálinkafőzés miatt indított bűnügyekkel foglalkozó különleges részleg bírósági nyomozója 3 000 rubelt kapott Ballod Veronikától férjének szabadlábrahelyezéséért.

P. N. Jeliszejev, bírósági nyomozó mellé beosztott gyakornok, Dobrovának arra a kérésére, hogy adjon felvilágosítást a szesszel űzött törvénytelen kereskedelem miatt vád alá helyezett Dobrov és Oltov elleni bűnügy állásáról, tárgyalásba bocsátkozott vele a bűnügynek megvesztegetés ellenében való megszüntetéséről. Miután megtárgyalta az ügy megszüntetésének feltételeit, megkapta Vasziljev bírósági nyomozó beleegyezését, hogy elfogadhat 30 000 rubelt. A pénzt csak azért nem kapták meg, mert a GPU kellő időben tudomást szerzett az ügyletről. Jeliszejev azt is tudta, hogy A. Mihajlov bírósági nyomozót a titkos pálinkafőzéssel foglalkozó Ballod, férje szabadlábrahelyezése érdekében megvesztegette.

N. Sz. Gyemidov, Mihajlov és Vasziljev bírósági nyomozók társaságában résztvett egy Ballod lakásán rendezett tivornyán; tudott arról, hogy Mihajlov 3 000 rubelért szabadlábrahelyezte P. Ballodot, és a bűncselekmény elkövetését tanácsaival és útmutatásaival elősegítette.

V. Sz. Cibulszkij, már jóval a bírósági dolgozók itt felsorolt bűncselekményeinek felfedezése előtt tudott Szenyin-Menaker bűnös tevékenységéről, de erről senkinek sem tett jelentést. Szenyin-Menakerrel előzetesen összebeszélve elhatározta, hogy Levenzon nepmant 3 000 rubelért szabadlábrahelyezi; bűnös szándékának végrehajtása érdekében május 29-én reggel azt javasolta Kuzminnak és Sahovnyinnak, hogy látszólag az Igazságügyi Népbiztosság 6. számú körlevele alapján helyezzék szabadlábra Levenzont; miután megtudta, hogy Szenyin-Menaker, Kuzmin és mások ellen büntető eljárás indult, utólagosan korábbi keltezéssel ellátott jelentést terjesztett az ügyészhelyettes

elé, melyben jelentette, hogy Szenyin-Menaker meg akarta őt vesztegetni Levenzon szabadonbocsátása érdekében.

N. Sz. Brogyanszkij, a leningrádi kormányzósági bíróság mellett működő ügyvédi kollégium tagja, ügyvédi tevékenység leple alatt közvetítette a vád alá helyezett nepmanoknak — Borisanszkijnak, Markitantnak és B. Sz. Levenzonnak — azt az ajánlatát, hogy ügyeik megszüntetése érdekében, hajlandók megvesztegetni Kuzmint és Sahovnyint, a kormányzósági bíróság nyomozóját. Erre a célra Borisanszkijtól, Markitanttól és B. Sz. Levenzontól egyenként 3 500 rubelt kapott, ebből 6 000 rubelt átadott Sahovnyinnak, a többit magának tartotta meg.

M. M. Florinszkij, Leningrád város 7. ügyosztályának bírósági nyomozója, törvényellenesen visszaadta Nabatovnak azt az aranyból és külföldi valutából álló pénzösszeget, melyet a GPU lefoglalt; a Szenyin-Menakerrel folytatott előzetes megbeszélés szerint ketten összesen 30 000 rubelt kaptak Nabatovtól.

K. I. Ivanov, a Jurgenszon mechanikai üzem dolgozója kezdeményezte és közvetítette Sahovnyin bírósági nyomozónak Matvejev kereskedő által történt megvesztegetését.

M. F. Alekszandrovszkij, a Paracelzus laboratórium tulajdonosa, Szenyin-Menakerrel egyetértve megvesztegetésként Antimonija és Fridlender nepman „laboránsoktól" bűnügyük megszüntetéséért pénzt fogadott el, és bűnös szándékait Sahovnyin nyomozó útján valósította meg.

G. M. Matvejev, egy élelmiszerüzlet tulajdonosa, akit a leningrádi kormányzósági bíróság a büntetőtörvénykönyv 114-a. szakaszába ütköző cselekmény miatt felelősségre vont, K. I. Ivanov és J. T. Pahomov közvetítők útján 6 100 rubellel megvesztegette a bírósági dolgozókat, hogy ügyét megszüntessék.

G. J. Antimonija, a csernyisevi gyógyszertár bérlője és a Gollender laboratórium tulajdonosa, hogy Alekszandrovszkij és Szenyin-Menaker közvetítésével elérje a leningrádi kormányzósági bíróságon ellene folyó eljárás megszüntetését, az előbbinek 15 000 rubel értékű váltót adott, amelyet később leszámított.

A. G. Fridlender laboratóriumtulajdonos, Alekszandrovszkij közvetítésével bűnügyének megszüntetése céljából 24 000 rubellel megvesztegette Sahovnyin bírósági nyomozót.

I. M. Markitant, a Flóra laboratórium tulajdonosa, Brogyanszkij, az ügyvédi kollégium tagja útján 3 500 rubellel megvesztegette Sahovnyint.

D. Sz. Borisanszkij, a Miller laboratórium tulajdonosa, ügyének megszüntetése céljából Brogyanszkij útján 3 500 rubellel megvesztegette Sahovnyint.

B. Sz. Levenzon, Szenyin-Menaker közvetítésével 5 000 rubellel megvesztegette Sahovnyin nyomozót, hogy szüntesse meg férje, a

hamisítás és szesszel való törvénytelen kereskedés miatt felelősségre vont P. B. Levenzon bűnügyét.

J. V. Bonnel-Andre, az ellene folyamatban levő eljárás megszüntetése céljából a Szlon-étteremben megvendégelés formájában megvesztegette Kopicsko bírósági nyomozót; ugyanebből a célból közvetítők útján 4 000 rubelt ígért Kopicskónak.

D. A. Golgyin aktívan közvetített Bonnel és a Bonnel ügyével foglalkozó Kopicsko bírósági nyomozó között, s tárgyalásokat folytatott Kopicskóval a bűnügy megszüntetéséről.

Sz. V. Dobrzsinszkij-Szlavszkij beadványt nyujtott be A. I. Mihajlovhoz és kérte Ballod szabadlábrahelyezését; ugyanebből a célból többször volt A. I. Mihajlov bírósági nyomozóval Ballodék lakásán, résztvett a tivornyákban és rendszeresen vett át pénzt Ballodnétól, Pjotr Ballod szabadlábrahelyezése érdekében kifejtett tevékenységéért, akinek bűnügye Mihajlovhoz tartozott; Pjotr Ballod szabadlábrahelyezéséért 3 000 rubelt fizetett Mihajlov nyomozónak.

S. D. Sljahtyor közbenjárt Kuzminnál, a leningrádi kormányzósági bíróság nyomozó osztályának ideiglenes vezetőjénél és Sahovnyinnál, ugyanennek a bíróságnak nyomozójánál Goziosszkij nepman ügyében; az említett bírósági dolgozókat állítólag Goziosszkij nevében megvesztegette, Goziosszkij bűnügyének megszüntetése érdekében.

J. R. Golgyina tudott arról, hogy Cigankov Bonnel és Golgyin megvesztegetés útján való szabadlábrahelyezése érdekében fáradozik; Matyegyitől 1 000 rubelt kapott a fentemlített személyek bűnügyének megszüntetésével kapcsolatos előzetes költségekre; tudott arról, hogy Kopicsko 4 000 rubelért hajlandó volt elsimítani Bonnel bűnügyét.

N. G. Gladkov, a leningrádi katonai körzet lövészhadteste mellett működő bíróság nyomozója, baráti kapcsolatot tartott fenn Szenyin-Menakerrel, és rajta keresztül a kormányzósági bíróság nyomozóival, Kuzminnal és Sahovnyinnal is, többízben találkozott velük éttermekben, amikor pedig a bűnözés útjára tért nyomozók csoportja tudomást szerzett a kezdődő letartóztatásokról (letartóztatták Kopicskót), Szenyin-Menaker kérésére egy kávéházban összegyüjtötte a csoport tagjait és maga is résztvett annak a kérdésnek a megtárgyalásában, hogyan kell viselkedni letartóztatás esetén a kihallgatásokon.

M. V. Pahomovnak, a 3. ügyosztály népbírójának és *M. G. Tyevelevnek*, a 2. ügyosztály népbírójának, amikor a „laboránsoknak" a kormányzósági bíróság nyomozói által hozzájuk irányított ügyét további eljárás lefolytatása végett átvették, feltétlenül fel kellett volna figyelniök arra, hogy ezeket az ügyeket a büntetőtörvénykönyv 114-a. szakasza alapján minősítették, és hogy ezek az ügyek a vád lényegét tekintve nem tartoznak a népbíróság hatáskörébe.

Ennek ellenére átvették az ügyeket és az eljárást nyilvánvalóan jogellenesen megszüntették.

V. A. Ballod Dobrzsinszkij-Szlavszkij útján 24 000 rubellel megvesztegette Mihajlov bírósági nyomozót azért, hogy férjét, Pjotr Ballodot helyezze szabadlábra, és szüntesse meg az ellene indult eljárást. Ugyanebből a célból Mihajlov nyomozót és Gyemidov gyakornokot vacsorával megvendégelte.

P. P. Ballod — aki a büntetőtörvénykönyv 140. szakasza alapján vád alatt állt — bűnügyének megszüntetése érdekében megvesztegette Vasziljev nyomozót és gyakornokát, Jeliszejevet azzal, hogy nevezetteket a lakásán megvendégelte.

A. N. Borodavkina 3 000 rubelt adott Vasziljev bírósági nyomozónak férje, Borodavkin szabadlábrahelyezéséért.

M. I. Boriszova, aki ellen a büntetőtörvénykönyv 140. szakasza alapján vizsgálat folyt, szabadlábrahelyezése érdekében Loszeva közvetítésével különböző időpontokban 650 rubelt adott át Vasziljev bírósági nyomozónak.

A. V. Loszeva közvetített Vasziljev nyomozó és a titkos pálinkafőzéssel foglalkozó Boriszova között.

A. V. Maszinzon, a leningrádi kormányzósági bíróság mellett működő ügyvédi kollégium tagja, és *Z. M. London*, hogy a „laboránsok" bűnügyét együttesen elsimítsák, 1923 március-áprilisában tárgyalásokat folytattak Antimonijával, Markitanttal meg Fridlenderrel, és felajánlották nekik, hogy ügyüket megvesztegetés útján elintézik.

J. T. Pahomov K. I. Ivanov ajánlatára vállalta, hogy eljuttatja Matvejev nepmantól Sahovnyin és N. A. Mihajlov nyomozóknak azt az összeget, melyet Matvejev a kormányzósági bíróságon folyamatban levő bűnügye elsimításáért fizet. A megvesztegetés lebonyolításakor ő maga is kapott 1 400, majd 900 rubelt.

M. I. Goziosszkij, akinek a többi „laboránssal" együtt érdeke volt az ellenük indított eljárás törvényellenes megszüntetése, e kérdésben különböző személyekkel, közöttük Sljahtyorral is tárgyalásokat folytatott.

P. B. Levenzon, a Davies laboratórium tulajdonosa, megvesztegette Sahovnyint.

London és *Sz. L. Matyegyi* ellen megvesztegetés közvetítésének vádját emelték.

M. G. Cigankov közvetített Bonnel és a Bonnel ügyével foglalkozó Kopicsko nyomozó között az ügy elsimítása érdekében.

A. L. Nabatov, hogy visszakapja a GPU-tól a lefoglalt 900 aranyrubelt és 210 amerikai dollárt, megvesztegette az üggyel foglalkozó Florinszkij bírósági nyomozót. Szenyin-Menaker és Florinszkij nyomozók útján 30 000 rubelért sikerült elérnie ügye megszüntetését, és visszakapta a pénzt.

F. O. Prokurov a titkos pálinkafőzéssel kapcsolatos bűnügyek

különleges részlegének pótnépbírája, miután előzetesen megegyezett Vasziljevvel, ugyanennek a részlegnek bírósági nyomozójával, az utóbbi személyes érdekeinek megfelelően törvénytelenül letartóztatta és elmegyógyintézetbe záratta Karelszkaját, Vasziljev feleségét.

Valamennyi felsorolt személyt az OSzFSzK 1922. évi kiadású büntetőtörvénykönyvének 114, 114-a, 105, 111, 112 és 179. szakaszai[2] alapján helyezték vád alá és állították bíróság elé.

A bűnügyet az OSzFSzK Legfelsőbb Bírósága 1924 május 12-től 23-ig tárgyalta Leningrádban.

[2] Megfelel az 1926. évi büntetőtörvénykönyv 117, 118, 109, 114, 115, 95. szakaszainak.

Bíró elvtársak, a Legfelsőbb Bíróság tagjai! Nem elsőízben tárgyalunk olyan ügyet, amelynek rendkívül nagy, kivételes jelentősége van: mégpedig nemcsak államunk egy bizonyos része, hanem az egész köztársaság, a köztársaságok egész szövetsége szempontjából. De aligha tévedek, ha azt állítom, hogy ilyen rendkívül nagy jelentőségű ügyet, mint ez, köztársaságunk krónikája még nem jegyzett fel.

E bűnügy kivételes jelentőségű, mert bírák felett ítélkezünk, azok felett, akik arra volnának hivatottak, hogy az államépítés legelső segítői legyenek, hiszen bíróság nélkül nincs állam, bíróság nélkül nincs államépítés. Az állam csak akkor életképes, ha szilárdak alappillérei, ha szilárdak szervei, ha e szervek sorsa megbízható emberek kezében van, ha azok, akiknek hivatásuk az állam érdekeinek védelme — valóban méltó védelmezői az államnak, olyan védelmezői, amilyenek általában a szovjet bírák, és amilyeneknek kell is lenniök a mi bíráinknak.

Ezért oly rendkívül fontos ez a per. Nekünk, a per résztvevőinek, az eljárás során a legnagyobb mértékben elővigyázatosaknak, tárgyilagosaknak kell lennünk, és nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy mi a szerepünk. A mi szerepünk az, hogy segítőtársai legyünk önöknek, akiktől most 42 ember sorsa függ. Amikor ezt a szempontot figyelembevéve hozzákezdek feladatom teljesítéséhez, meg kell mondanom, hogy az első követelmény, amelyet én, mint a vád képviselője magammal szemben támasztok, a teljes higgadtság, a teljes tárgyilagosság, az elfogulatlanság, de nem a közömbösség. Előre meg kell mondanom, előre le kell önök előtt szögeznem, bíró elvtársak, hogy ebben a bűnügyben közömbösnek lenni nem lehet, és nem is szabad.

Minden bíróságnak az igazságot kell megtalálnia. Minden pernek azzal kell végződnie, hogy a bíróság kiderítette az igazságot. Mi ezt az igazságot itt 8 napon át lelkiismeretesen kutattuk.

Az igazságért folyó küzdelemben köztünk és a védelem között még lesznek összecsapások. Mi még megküzdünk egymással, és az igazság győzedelmeskedni fog. Győzedelmeskedni fog, noha ebben a teremben 8 napon át annyi hazugságot hallottunk, annyi ocsmány bűncselekmény, az emberi bűnök oly fertelmes és visszataszító képe tárult elénk. Az igazsághoz vezető út ebben a bűnügyben különösen nehéz és fáradságos. A bűncselekmények útvesztőjén át visz ez az út. Az állam azonban kezünkbe adta azt az eszközt, amely átsegít bennünket ezen az útvesztőn. Ez az eszköz: a proletár igazságszolgáltatás éles kardja. Ezzel vágjuk át magunkat az útvesztőn, a vádlottak bűncselekményeinek őserdején, így jutunk ki a szabad levegőre, az igazság napfényes útjára ... Bármily nehéz is feladatunk és vádlói kötelességünk, megoldjuk ezt a feladatot, teljesítjük ezt a kötelességet, mert ezt legfőbb törvényünk, a forradalom üdve, a nép üdve követeli meg tőlünk.

Negyvenkét ember ül itt előttünk. Ezek az emberek három csoportra oszlanak: a megvesztegetettek, a megvesztegetők és a közvetítők csoportjára. Mindegyik csoportról külön kell beszélnünk, de külön kell beszélnünk az egyes csoportokhoz tartozó minden egyes személyről is. Lényegében azonban, az államnak okozott kár szempontjából, a veszély szempontjából, melyet az államra nézve jelentenek, valamennyien egyformák és joggal követelhetnénk valamennyiük számára akár egyforma büntetést is.

Lássuk a bűnözők első csoportját — a megvesztegetetteket: Szenyin, Kuzmin, Sahovnyin, Mihajlov, Kopicsko, Vasziljev, a másik Mihajlov, Pahomov, Tyeveljev, Cibulszkij, Jeliszejev, Gyemidov, Florinszkij, Prokurov, Gladkov — 15 bírósági dolgozó, akik között párttagok is vannak.

A második csoport — a közvetítők: Brogyanszkij, Pahomov, Ivanov, Alekszandrovszkij, Cigankov, Matyegyi, Sljahtyor, Golgyin, Golgyina, Dobrzsinszkij-Szlavszkij — 10 ember, akik között szintén vannak párttagok. „Kommunisták" megvesztegetést fogadnak el, „kommunisták" közvetítenek. Természetesen afféle idézőjelben mondott kommunisták. A megvesztegetők pedig a nepmanok. Ezekből tevődik össze a harmadik csoport. Ide tartoznak: Antimonija, Fridlender, Borisanszkij, Markitant, Levenzon, Gozioszkij, Matvejev, Nabatov, Bonnel-Andre, és a mellékszereplők — Borodavkina, Loszeva, Boriszova. Összesen 12 ember. Maszinzont

és Londont — különválasztom, róluk szintén külön fogok beszélni.

Engedjék meg, bíró elvtársak, hogy amikor kifejtem véleményemet ezzel az üggyel kapcsolatban, akkor ahhoz a rendszerhez tartsam magamat, amelyen a vádirat is felépült. Tehát mindenekelőtt rátérek egy részletre, amelyet mi állandóan „Matvejev-féle epizódnak" neveztünk. E részlet meséje egyáltalán nem bonyolult, és ábrázolásához nincs szükség különösebb színekre. De amilyen egyszerű ez a mese, ugyanolyan szennyes is. Arról van szó, hogy a bűnözőnek, akit utólért az igazságszolgáltatás keze, sikerült segítőtársat és védelmezőt találnia az igazságszolgáltatás szolgái között: megvásárolta az „igazságszolgáltatás e szolgáját", és büntetlen maradt.

Így fest a „Matvejev-féle epizód". Ennek az „epizódnak" a története az, hogy 1923 április 17-én a kormányzósági bíróság nyomozás végett megkapta az aktaborítékon 25-ös számmal jelzett ügyiratot. Rögtön akadtak barátok, cimborák, közvetítők, kérelmezők, és az ügy kezdett elsikkadni. Ebben az ügyben a két pólus, Matvejev kereskedő, akit a büntetőtörvénykönyv 114-a. szakasza szerint minősített hasonló bűncselekmény miatt egyszer már elítéltek, és Sahovnyin, a leningrádi kormányzósági bíróság nyomozója. E két pólus között helyezkedik el az egész kisded, de meghitt baráti társaság: Pahomov, Ivanov és Mihajlov — ugyancsak bírósági dolgozók. Az ő közvetítésükkel, de különösen Mihajlov révén építi ki az utat a maga számára Matvejev Sahovnyinhoz. Közvetlen üzleti kapcsolatok létesülnek, amelyek valamennyi érdekelt személy kölcsönös megelégedésével zárulnak. Az ügyletet megkötötték, az „igazságszolgáltatás"-t megvásárolták, az igazságszolgáltatást bemocskolták, meggyalázták!..

Vegyük szemügyre, mi is volt ebben az ügyletben az egyes résztvevők szerepe. Itt, a bíróság előtt Matvejev beismerte bűnösségét, és látszólag nincs is értelme, hogy foglalkozzunk vele. Beismerte a bíróság előtt bűnösségét, és ez arra mutat, mintha felébredt volna benne a megbánás, mintha megbánta volna az elkövetetteket. Ez azonban ellenőrzésre szorul, mert hátha csak színleges megbánás ez, hátha ez a bűnöző mit sem tett a bűncselekmény felfedése érdekében akkor, amikor erre a leginkább szükségünk lett volna, és talán csak akkor tett beismerő vallomást, amikor már rajtacsípték, és nyakán az egyre szoruló könyörtelen hurokkal a bíróság elé vonszolták. Sajnos Matvejevnél éppen erről van szó. Vizsgáljuk meg a nyomozás során tett vallomásait.

Kezdetben mindent tagadni akart:

— Sohasem voltam Sahovnyin nyomozó lakásán.
— Sahovnyin nyomozóval soha és sehol sem találkoztam.
— Nincs vele közös ismerősöm.
— Ügyemben senki sem járt el, erre én senkit nem is kértem.
— Egyszóval — semmi közöm hozzá, olyan ártatlan vagyok, mint a maszületett bárány. „A világon semmiről nem tudok". ... Teljes tagadás. Ugyanakkor Matvejev megfeszítetten dolgozik a nyomok eltüntetésén. „Nem tudom, nem voltam, nem kértem, nem adtam." Teljes, konok tagadás. Így kezdi, és igen hosszú ideig így is folytatja. Igaz, bizonyos idő mulva már mindinkább kiesik a szerepéből és kezdi elszólni magát: Ivanov megígérte, hogy eljár az ügyében, Ivanov pénzt követelt, de nem megvesztegetést, hanem — úgymond — kölcsönt, kölcsönt, mégha egyébként aztán nem is adja vissza. Nagyon jellemző vonás, tagadási formába öltöztetett félbeismerés. Ivanov kölcsönt vesz fel. De hiszen Matvejev kereskedő, miért is ne adhatna egy kereskedő kölcsönt? Lehettek közöttük kereskedelmi kapcsolatok is. De idő multával Matvejev a fejére zúduló bizonyítékok súlya alatt kezdi megadni magát, kezd beismerni, már beismeri azt, hogy Sahovnyinhoz „kontaktust" épített ki, és hogy az ügy, amint egyik vallomásában kifejezi magát, nem is állott rosszul. Az utánjárás valóban hozott már bizonyos eredményeket; de mindez pénzbe kerül. És mi itt a bíróságon összeszámoltuk, mennyi pénzbe is került mindez.

A bírósági eljárás során megállapított számokat bizonyítottaknak tekinthetjük. Láttuk Matvejev, Ivanov és Pahomov beismeréséből, hogy kaptak pénzt, mégpedig a vádiratban jelzett összegeket kapták meg. Amint a bírósági tárgyaláson lefolytatott bizonyítási eljárás során beigazolódott, Ivanov 2 200 rubelt, Pahomov 1 400 rubelt és 1 200 rubelt kapott, de ezek számukra jelentéktelen apróságok. Ezek az összegek tették lehetővé Matvejev számára, hogy, megfizetve Pahomov és Ivanov szolgálatait, kapcsolatba kerüljön Sahovnyinnal, és annak jóvoltából büntetlen maradjon. Később, e bűnper másik szakaszában találkozunk Matvejevvel, hiszen amint ismeretes, minden ilyen per több fázisra és szakaszra oszlik.

Az egyik ilyen szakasz az volt, hogy ezek az urak eleinte megbízóik számlájára ettek-ittak. Ezzel a szakasszal találkozunk Matvejev bűnügyében is. Engedjék meg, hogy idézzek egy orosz közmondást: „Ülj le a disznóval enni, felrakja lábait az asztalra." Nos, Sahovnyin bírósági nyomozó összeszűrte a levet Matvejevvel, és felrakta az asztalra lábait. A Pahomovnál tartott ismert ivászatról beszélek, amikor is Pahomov meghívta Matvejevet meg

Sahovnyint és itt, mondhatnám, feltették a koronát az ügyre. Emlékeztetem önöket egy jellemző beszélgetésre, mely ezen az ivászaton folyt le. Sahovnyin arról beszélgetett Matvejevvel, hogy elkopott a cipőtalpa és nincs nyári felöltője. Kiszámították, hogy 2 500 rubelre van szükség, és Sahovnyin azonnal kapott is 2 000 rubelt. A megvesztegetés megtörtént, Sahovnyin Matvejev kezébe került, most pedig mindketten a mi kezünkben vannak.

Itt egy mozzanat rendkívül fontos. A bírósági eljárás folyamán megkísérelték, hogy a Matvejev, Sahovnyin és Pahomov között a cipőtalpról és felöltőről lefolyt beszélgetést akként tüntessék fel, mintha az Sahovnyin becsületességét igazolná, mert még azt is mondotta: „Ismerem én a maga «köszönetét». Ha én elfogadnám a maga «háláját», nem volna olyan rossz a cipőm talpa és felöltőm is lenne." Ez teljesen hamis beállítás. Ilyesmiről szó sem volt, a dolog éppen fordítva zajlott le. Amikor Sahovnyinnak „köszönetet" ígértek, a következőket mondotta: „Igen, az ígéretben maguk nagyok, maguk mindent megígérnek, de amikor arra kerül a sor, hogy adjanak, akkor nekem lyukas marad a cipőm talpa. Így hát — (ha megengedik, hogy a magát reális embernek nevező Szenyin szavaival éljek) — adjon nekem legalább valami reálisat." És ime, Matvejev átnyujtja a reálisat, a 2 000 rubelt. Matvejev pénzzel, borral, a Moszkva- és a Szlon-étteremben rendezett lakomákkal veszteget, ahol Ivanov és Pahomov Matvejev számlájára költekeznek, s a számlákat bemutatják Matvejevnek. A dolgok valóban nem álltak rosszul, ahogy Matvejev mondta. Mindez bőven elegendő ahhoz, hogy a vesztegetést bebizonyítottnak tekintsük, ahhoz, hogy a Matvejev által elkövetett bűncselekmény jelentőségét és lényegét önök, bíró elvtársak, úgy értékeljék, ahogyan azt az önök bírói lelkiismerete, és ahogyan azt a mi szovjet törvényünk megköveteli.

Bizonyítottnak tekintem azt is, hogy ebben az epizódban Pahomov és Ivanov töltik be az összekötők, a közvetítők szerepét. Ők azonban nem egyszerű közvetítők. Hiszen az Oroszországi Kommunista Párt volt tagjai, sőt egyikük, Ivanov, egy pártszervezet szervezője volt, tehát olyan valaki, aki kiemelkedett az egyszerű kommunisták tömegéből. Ő maga ennek nagyon is tudatában volt. Bizonyos vezetői dicsfény vette körül. Most már tudjuk, hogy éppen e dicsfény miatt hasonlították össze Pahomovot a cár. idők kerületi rendőrfőnök urával . . .

Íme, a két „kommunista", akik a jövőt építik — a szájukkal —, akik lerombolják a régi világot, és lerakják az új világ alapjait,

ugyancsak a szájukkal, a valóságban pedig — törpe, mocskos, züllött nyárspolgárok, akik elcsúsztak azon a kis nepman narancshéjon, amelyet Matvejev dobott a lábuk elé, és legurultak a lejtőn, magukkal rántva mindenkit, aki csak kapcsolatban állt velük. Pahomov ezekben az ügyekben Sahovnyin körül a kormányzósági élelmezési biztos, vagy a járási élelmezési biztos szerepét töltötte be, mindenesetre olyan volt, mint valami gazdasági szervező.

— Kértem Pahomovot, hozzon élelmiszert — mondja Sahovnyin.

— Miért Pahomovot?

— Mert Pahomov a leningrádi egységes fogyasztási szövetkezetnél dolgozott. Azt akartam, hogy önköltségi áron szerezze be a dolgokat.

De kiderül, hogy Pahomov Matvejevhez megy, Matvejev boltjából visz élelmiszereket Sahovnyinnak, és így Sahovnyin élelmiszerszükséglete kielégítést nyer. Ezt maga Pahomov mondotta el nekünk. És természetesen számunkra, akik ismerjük az ügyet, és figyelmesen végighallgattuk az egész bírósági tárgyalást, nem titok, hogy Pahomov is megpróbálta letagadni Matvejevvel való ismeretségét, mint ahogy Matvejev is tagadott mindent, ami itt bebizonyosodott. Mi egyébként tudjuk, hogy Pahomov, ha nem is ismeri jól Matvejevet, mégis sokszor járt el érdekében Sahovnyinnál.

Emlékszünk arra, hogyan tagadott, és csak miután a falhoz szorították, ismerte be azt, amit már lehetetlen volt be nem ismerni. És akkor megtudtuk, hogy ott volt ő az Itáliában is, a Metropolban is, azokban a mulatókban, ahol Matvejev leitatgatta a bírósági nyomozókat, ahol a nyomozók Matvejev számlájára elitták bírói lelkiismeretüket. Az Itáliában Pahomovval, Ivanovval és Sahovnyinnal találkozunk, a Metropolban Pahomovval, Ivanovval, Sahovnyinnal és Mihajlovval — utóbbival nem mint jóhiszemű tanúval, hanem mint azoknak egyikével, akik ezeket az urakat „rossz útra vitték".

Önök emlékeznek arra, bíró elvtársak, hogy ezek az emberek azon az emlékezetes napon pénzszűkében szenvedtek, ezért Pahomov elhatározta, hogy elmegy pénzért Matvejevhez. Nem restelt késő éjszaka bekopogni Matvejev házába. És mi történt? Megnyílt az ajtó, Pahomov megkapta a szükséges összeget, ők pedig folytatták a maguk „dolgát". Jellemző apróság — a pénzt nem azért kérték, mintha arra rá lettek volna szorulva, de még csak nem is egyszerűen italra, hanem a nőkre, akikkel találkájuk volt. Mihajlov körömszakadtáig tagadta ezt. Sőt egyszer a bíróság előtt meg is tagadta a

választ arra a kérdésre, hová készültek menni, és ki az a Nágya nevű „kislány", akiről később kiderült, hogy Popova. Mellesleg Popova azonos azzal a Popova nevű prostituálttal, akit Mihajlovnak nem más mutatott be, mint Szenyin vádlott, a lövészhadtest volt bírósági nyomozója, katonai nyomozó. Mihajlov megpróbálta mindezt letagadni, de a tények reábizonyították.

Pahomov nem ismeri be bűncselekményét. Állítása szerint mindössze 500 rubelt kapott. Ez csak súlyosbítja Pahomov sorsát.

Ivanov bizonyos mértékig talány marad. Valóban, hogyan történhetett ez meg? Ez az Ivanov a pártmunkában egy pártszervezet szervezőjévé emelkedett. Most azonban, hiába igyekezett magát szinte tősgyökeres proletárnak feltüntetni, rábizonyosodott, hogy egykori kereskedő, volt edénybolttulajdonos. Ez az Ivanov szintén tagad, majd kezdi megadni magát, elismeri az Itáliát, elismeri a Metropolt, de aztán ismét tagad, amikor a Matvejevtől kapott összegekről esik szó. De itt már Matvejevnek kell hinni. A kalmárszellem jól emlékszik azokra a pénzösszegekre, amelyeken idegen lelkeket vásárol. Matvejev pontosan összeszámolta — 2 200 rubelt fizetett; Ivanov azt állítja, hogy 750 rubelt kapott vendéglátásra, 200 rubelt sörre és 1 000 rubel készpénzt, mindezt azonban „kölcsönbe" kapta.

Ivanov csökönyösen tagad, hazudik, csűr-csavar. Ez is jellemző erre az emberre, aki valaha kommunistának merészelte nevezni magát. Az ő szerepe, bíró elvtársak, nem kicsi ebben az ügyben, bár nagyon kis emberkének szeretné feltüntetni magát. Ő mutatta be Pahomovot Matvejevnek. Ő szállt ki Mihajlovval a kormányzósági bíróságra, alaposan kivette a részét mindezekből az ocsmány bűncselekményekből. Ezekután véleményem szerint ebben a Matvejev-féle epizódban Mihajlovra, Pahomovra és Ivanovra, részben saját vallomásaik alapján, részben egymás ellen tett vallomásaik alapján, valamint a nyomozó szervek által összegyüjtött egyéb adatok alapján, teljes mértékben rábizonyult, hogy a büntetőtörvénykönyv 114. szakaszába ütköző bűncselekményeket követtek el, amelyek a szakasz 2. bekezdésében meghatározott büntetést vonják maguk után. A megvesztegetés egymagában is az erkölcsi rombolás legocsmányabb eszköze, de egyenesen szörnyűvé válik, ha azt bírósági nyomozó, vagy általában igazságügyi dolgozó kapja. Hiszen aligha lehet rettenetesebbet elképzelni, mint az igazságszolgáltatással űzérkedő bírákat, ügyészeket és nyomozókat.

A bíróság — az államépítés egyik legerősebb pillére. A bírósági

és ügyészségi dolgozók lezüllése, a bíróság lezüllése — a legnagyobb veszélyt jelenti az államra!.. Ivanovval kapcsolatban még egy körülményre kell felhívnom a figyelmet. Ivanov olyan módszerekhez folyamodott, amelyeket nem lehet másnak nevezni, mint zsarolásnak. „Csőbe vagy Grisa, kinyírnak" — így ijesztgette Matvejevet tolvajnyelvén. Olyan ember ez, aki a társadalomra való veszélyesség szempontjából figyelemreméltó jelenség. Joggal kérhetem a bíróságot, hogy szenteljen különös figyelmet Ivanovnak, Pahomovnak és Mihajlovnak. Ugyanebben az epizódban jelenik meg Sahovnyin is; ő az első fecske, ha nem is az első hegedűs. Egy megvesztegetésről csicsergő bírósági jómadár. Sahovnyin — a megvesztegetés eposzának, mondhatni úttörője. Még ha álmában hallja is: „Szenya, egy kis megvesztegetés" — nyomban válaszol: „Jöhet, mindig jöhet." Sahovnyin bármilyen megvesztegetést elfogad, legyen az bor, élelmiszer vagy pénz, cipőtalp vagy felöltő, Metropol, „Tanya" vagy „Katya". Nagystílű ember. Közreműködésével a Matvejev-ügy nagyon eredeti módon, és a megvesztegetési kódex e körökben meghonosodott szabályainak betartásával bonyolódik le. Az első szabály — lehetőleg el kell kerülni a nyomozói kihallgatást. E szabály értelmében a kihallgatásra megidézett Matvejev valóban nem jelenik meg a kihallgatáson: barátai, Pahomov és Ivanov, Sahovnyinnal egyetértve, halasztást engedélyeznek neki, vagyis lehetővé teszik számára, hogy mentesüljön a kihallgatástól. A második szabály: minthogy a kihallgatáson való megjelenés a végtelenségig nem halasztható, különösen, amikor letartóztatás veszélye fenyeget, ezért az embernek biztosítania kell magát a letartóztatás ellen. Ezt a „biztosítást" is szerfölött ügyesen valósítják meg.

„Beismerem — mondotta Sahovnyin az előzetes nyomozás során —, hogy Matvejev, miután vendégül látott, megkért arra, hogy ne tartóztassam le a bíróság döntése előtt, és ne helyezzem vád alá. Ennek fejében Matvejev azt ígérte, hogy hálás lesz nekem. A hálára vonatkozó szavait nem utasítottam vissza. De szavamat adom, és becsületemre esküszöm, hogy engem Matvejev nem vesztegetett meg." Amikor elolvastam Sahovnyin vádlottnak ezt a vallomását, kész voltam arra, hogy higgyek neki. De fordítottam egy lapot, és — óh jaj — itt láttam ugyanannak a Sahovnyinnak tisztaszívű beismerését, hogy 2 000 rubellel megvesztegették. A becsületszavára, a lelkiismeretére gondoltam, amelyre megesküdött, és önkénytelenül is feltettem a kérdést: hogyan lehetséges ez? De választ nem kaptam, s bizonyára nem is kapok. Sahovnyin

elitta a lelkiismeretét, elitta a becsületét, eladta a „vendéglátásért" mindazt, ami jó csak rejtőzött a lelkében . . .

Ebben az epizódban, bíró elvtársak, elég terhelő anyag gyűlt össze a vádlottak ellen, de nem élek vissza az önök türelmével, és nem ismertetem részletesebben ezt az anyagot. Úgy gondolom, hogy amit elmondottam, az elegendő.

Áttérek Mihajlovra. Mihajlov szerepe ebben az epizódban, hogy úgy mondjam, epizódszerű. A korrupcióban természetesen nem ismerte be bűnösségét, de már az első kihallgatása alkalmával rendkívül hajlékonyan kijelentette, hogy beismeri bűnösségét a hatóság tekintélyének lejáratásában. Ismeri a büntetőtörvénykönyvet, és tudja, hogy mi a 109. szakasz, mi a 114. szakasz, tudja, hogy mi köztük a különbség, tudja, hogy a 109. szakasz nem tartalmazza azt a formulát, amely a 114. szakasz 2. bekezdése értelmében halálbüntetést vonhat maga után! Ezért ismeri el olyan készségesen bűnösségét a hatóság tekintélyének lejáratásában, csak hogy megmeneküljön a büntetőtörvénykönyv 114. szakaszának 2. bekezdése alapján való felelősségrevonástól. Milyen szerepet is játszik ő ebben az epizódban? Saját vallomása szerint ő mutatta be Pahomovot Sahovnyinnak, ő volt Sahovnyinnal az Itáliában és a Metropolban, ahol először Pahomov számlájára fogyasztottak a közös teremben, majd külön szobába vonultak át. Saját beismerése leplezte le őt: Matvejev érdekében közbenjárt Sahovnyinnál, bár hozzáfűzte, hogy ezt „mindennemű nyerészkedési szándék nélkül" tette. Mihajlov szándékának értékelése egyébként ránk, majd pedig végső soron a bíróságra tartozik. De Mihajlov beismerte bűnösségét a Matvejev számlájára folytatott ivászatokban, és abban, hogy Matvejev érdekében közbenjárt Sahovnyinnál, s ez már egymagában is feljogosít annak megállapítására, hogy ebben a bűncselekményben nem kevésbbé bűnös, mint Sahovnyin. Mihajlov megkísérelte a tagadást, de a szembesítés során Sahovnyin leleplezte. Ez hát az egész epizód. Öt személy áll előttünk: Matvejev, Pahomov, Mihajlov, Sahovnyin és Ivanov. Valamennyien bűnösek. Bűnük, ha egynemű is, természetesen nem egyforma. Engedjék meg, hogy a vádlottak büntetésének kérdésével fejtegetéseim befejező részében külön foglalkozzam.

A résztvevők nagy száma miatt a második epizód a legnagyobb. Ez az úgynevezett hírhedt „laboráns-ügy". Ez lényegileg egyetlen, bár sokrétű ügy, mivel több bűnügyre oszlik. Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy bűnügy, amelyet „laboráns-ügynek" neveztek, és a 2 504. számot viselte. Hol volt, hol nem volt, és azután egy-

szerre csak eltűnt. Volt „bűnügy" — nincs „bűnügy". Igaz, ezt nem egy disznó falta fel, mint Gogolnál, hanem több disznó, miután megegyeztek egymás között közös platformjuk alapján. Tehát ez a bűnügy volt, majd eltűnt. Vajjon mi történt vele? Itt van Kuzmin, egy olyan mákvirág, aki még a nyomozóosztály vezetőjének teendőit is „ellátta". Ugyanezt a mákvirágot, mellékesen megjegyezve, a forradalom előtt kétszer is elítélték lopásért, de ennek ellenére sikerült neki az egész nyomozó apparátus élére kerülni. Ennek a Kuzminnak a fejében „remek" ötletek születtek. Bizonyára emlékeznek arra, hogyan jelentette itt ki bizonyos büszkeséggel, hogy az ügy szétszedése az ő „ötlete" volt. Ez az „ötletes" ember különösen érdekes számunkra. Amikor észrevette, hogy ezen a piszkos ügyön keresni lehet, de fennállt az a veszély is, hogy elszámítja magát — ez pedig igen könnyen megeshetett —, „ragyogó" ötlete támadt: szedjék szét az ügyet. Egy bűnügy volt, legyen belőle nyolc, mely nyolcfelé fog futni, s akkor majd bottal ütheted a nyomát. Az egyiket megküldték az egyik bíróságnak, a másikat a másiknak, mégpedig csak két, előre meghatározott bíróságnak, ahol bűntársaik voltak. Ez volt Kuzmin „ragyogó" ötlete és meg kell adni, — szinte zseniálisan gondolta ki. A végrehajtásról azonban Levenzon, miután hazament a börtönből, a következőket mondotta feleségének: „Ez vagy provokáció, vagy részeg parasztok munkája." Helyesen gondolták ki, de a végrehajtás olyan volt, mintha nem is Leningrádban, hanem valami istenhátamögötti helyen történt volna: afféle durva, falusi kontármunka . . . De nekünk ebből csak hasznunk volt, hiszen éppen ez a „kontármunka" okozta a bűncselekmény kudarcát.

A laboránsok bűnügyében nem az történt, hogy valaki vesztegetett, valakit megvesztegettek — és az ügyet megszüntették. Nem, az ügyet az építőművészet szabályai szerint építették fel, úgy, hogy szerintem itt a főszerepet nem is Kuzmin játszotta, hanem valami mérnök, amolyan Fridlender-típusú. Ő ugyan kultúrmérnök, de úgylátszik, többé-kevésbbé mestere ennek a szigorúan átgondolt rendszernek is, ennek az óvatosan készített építménynek, ahol előre figyelembevettek minden következményt, ahol fokról fokra kitartóan, lépésről lépésre, semmiféle akadállyal, semmiféle zavaró körülménnyel nem törődve kellett előrehaladni, mindig csak előre, míg csak a célt el nem érik. És a kockázat csekély lett volna, ha egyébként nem „részeg parasztok" végezték volna a munkát. Ennek a megegyezésnek, bíró elvtársak, a vesztegetés ellen folytatott küzdelemmel kapcsolatos gyakorlatunkban aligha van

párja. Megvesztegetők és megvesztegetettek egész államellenes összeesküvése ez — olyan összeesküvés, amelyben az egyes részek egységes egésszé kovácsolódtak össze, ahol a résztvevőket azonos bűnös szándék kapcsolta egybe. Ebben a valóságos csillagrendszerben van néhány „nap", és mindegyik „nap" körül ott keringenek bolygói.

A laboránsok bűnügye — nem különálló epizódokból, nem különálló jogesetekből áll. Gonosztevők szervezett összeesküvése ez, gonosztevőké, akik jól ismerik egymást, szinte rokonai, komái egymásnak, akik összegyűlnek, tanácskoznak, megvásárolt védőkkel, bírósági nyomozókkal, bírákkal rendelkeznek, elsimítják piszkos, szégyenletes ügyeiket, s ezzel államunk alappilléreit ássák alá, szívünket veszik célba. Bíró elvtársak, ezt az epizódot különös szigorral kell kezelnünk. Meg kell nekik mondanunk, hogy mi előbb el tudunk jutni az ő szívükhöz, mintsem ők szíventalálnának bennünket. Ez az összeesküvés szörnyűbb sok más összeesküvésnél. Kezünkben van Sahovnyin vallomása. A vallomásban Sahovnyin elmondja, hogyan fejlődött, milyen irányban haladt ez a tevékenység. Fel kell hívnom a figyelmet erre a vallomásra: „Húsvét előtt — vallotta Sahovnyin —, amikor a laboránsok ügyével Mihajlov bírósági nyomozó foglalkozott, Kuzmin azt az ajánlatot tette nekem, hogy lépjek be a korrupció útjára tért társaságukba, és én beleegyeztem." Ez az első bizonyítéka annak, hogy nem a levegőbe beszéltem. Miért történt ez így, mi indította Sahovnyint, Mihajlovot és Kuzmint arra, hogy ezt a bűnös utat válasszák? Sahovnyin, hogy magát igazolja, nehéz anyagi helyzetére hivatkozott.

Teljesen világos, hogy semmiféle anyagi helyzet, még a legsúlyosabb sem igazolhat olyan aljas bűncselekményt, mint a korrupció. De a súlyos anyagi helyzetre való hivatkozás hazug. Tudjuk, hogy a vádlottak egyáltalán nem éltek súlyos anyagi körülmények között, hiszen anyagi helyzetük nem rosszabb, hanem jobb volt mint másoké. Egy itt bemutatott okmányból megállapítottuk, hogy míg a GPU nyomozói legfeljebb 1 500 rubel fizetést kaptak, addig a vádlottak javadalmazása 3 000 és 8 000 rubel között volt. Mi vitte hát őket erre a bűncselekményre? Talán a szükség? Nem! Azért követték el, mert — amint Sahovnyin mondotta — „közeledett a húsvét, és kellemesen akartuk megünnepelni"! . . „Az ünnepelőtti napon — mondta — Mihajlov és én összejöttünk a Moszkva-étteremben, és Szenyintől fejenként 1 000 rubelt kaptunk." Kommunisták pénzt fogadnak el, hogy megünnepelhessék a fényes krisztusi feltámadást. Elbűvölő kép!

Később megtudtuk Sahovnyintól, hogyan jutott Kuzmin a megvesztegetés gondolatára, hogyan vette erre rá a többieket, hogyan kaptak pénzt Szenyintől, hogyan nyüzsögtek valamennyien Szenyin körül, s hogyan kezdte Mihajlov, Kuzmin, Szenyin és Sahovnyin látogatni ugyanazt a hírhedt Moszkva-éttermet. Sahovnyin szerepe azonban technikailag igen szerény volt. Talán nem olyan „zseniális" ember, mint Szenyin és Kuzmin. Talán más lelki tulajdonságaival magyarázható, de szerepe technikailag igen egyszerű és könnyű volt. Nem sokat bíztak rá, mindössze azt, hogy Kuzmin utasítása vagy Szenyin kérése szerint különféle rendeletek segítségével „aktákat" szerkesszen, és az ügyeket éppen azokhoz a népbíróságokhoz irányítsa, ahol számítani lehetett arra, hogy a bírók együttműködnek és részességet vállalnak ebben a megvesztegetési históriában. Amikor Mihajlov idézést kapott Krasztyin kormányzósági ügyésztől, nyilvánvalóan megsejtette, hogy viharfelhők tornyosulnak a feje fölött, és lecsaphat a villám. Ekkor megpróbált kilépni a „játékból": kísérletet tett arra, hogy Krasztyin kormányzósági ügyész egyenes tilalma ellenére átadja ezt az ügyet Sahovnyinnak. Ez is rendkívül jellemző.

Volt alkalmam már beszámolni a Legfelsőbb Bíróságnak arról, hogy Sahovnyin több közvetítővel való előzetes megegyezés alapján, és természetesen pénzbeli ellenszolgáltatás fejében tevékenykedett, amit egyébként itt is és a nyomozás során is beismert. Ha figyelemmel kísérjük, mi volt Sahovnyin szerepe a Fridlender—Antimonija ügyben, akkor a következő derül ki. Először, Sahovnyin a Kuzminnal folytatott megbeszélés alapján azért vette át Mihajlovtól az ügyet, hogy elterelje Mihajlovról a kormányzósági ügyész gyanúját. Másodszor, azt a külön megbízást adta Mihajlovnak, hogy hallgassa ki újból Antimoniját, s így igazolja a bűnügy megszüntetésére irányuló, és akkor már meghozott határozatot. Ez azért volt szükséges, mert Antimonija az első jegyzőkönyvben beismerte bűnösségét, az ügyet tehát ilyen tényállás mellett nem lett volna szabad megszüntetni; ezt a jegyzőkönyvet ki kellett emelni, és olyannal kellett helyettesíteni, amely Antimonija bűnét enyhébb színben tünteti fel. Mihajlov Sahovnyin kérésére ezt meg is tette. Végül, ezért Szenyintől 1 000 rubelt kapott, s ezenkívül még bort is.

Csak az a furcsa, hogy Szenyin borral veszteget. Hiszen Szenyin az eljárás folyamán többször felpattant és kijelentette, hogy ő nem iszik bort és mi is tudjuk, hogy valóban nem bort iszik, hanem limonádét. Miért adott hát Sahovnyinnak bort? Itt új kép tárul

elénk — látjuk azokat a titkos rugókat, amelyeket Szenyin mozgatott, látjuk a Szenyin kezében levő titkos mechanizmust. Ezt Mihajlov mondta el a bíróság előtt, és azt megelőzően a nyomozás során. Elmondotta, hogy Szenyin olyan ember volt, aki értette a módját, hogyan kell valakit a bűnbe vinni. Csalogatta, leitatta, behálózta, vagy — amint ezt Kuzmin mondotta — körüludvarolta „barátját", s amikor már kezében tartotta, megkapta tőle azt, amire szüksége volt.

Nem szabad azonban megfeledkeznünk arról, hogy Szenyin nem tudott mindent megoldani, mert ő csak a lövészhadtest bírósági nyomozója volt, ezek az ügyek pedig a kormányzósági bírósághoz tartoztak, így hát be kellett vonni az „ügyekbe" valakit a kormányzósági bíróságtól is.

Látjuk, hogy Sahovnyin és Szenyin szerepe elég világos, és mondhatnám felelősségteljes a szó valódi értelmében. És Kuzmin szerepe? Kuzmin a nyomozás során határozottan tagadta mindazt, amit elébe tártak: ő semmit sem követett el, semmiről sem tud. De december 1-től kezdve a bizonyítékok súlya alatt összeroppan és elmondja mindazt, amit Sahovnyin már korábban elmondott nekünk. Úgy beszél magáról, mint „ötletes" emberről. Támadt egy „ötlete", és ezt megosztotta barátaival, majd megosztotta velük azt a pénzt is, amelyet a nepmanoktól kapott. Kuzminnak az Antimonija—Fridlender-ügyben betöltött szerepe a Mihajlovnak nyujtott segítségben is megnyilvánult.

Az ügy a következőképpen játszódott le: Antimoniját megidézik kihallgatásra, s amikor Mihajlov éppen kihallgatja, megjelenik Kuzmin és komoly ábrázatot öltve kérdi: „Te jársz el Antimonija ügyében? Az ügyészség érdeklődik." Antimonija ezt vallja: „Megijedtem. Ejha! Már az ügyész . . . Talán magához is idéz, és még leültet."

Kuzmin elég sikeresen játssza szerepét, különösen azután, hogy a tanácskozáson, a bűnözők „haditanácsán" kiderült, hogy Antimonija nem ad pénzt.

Most már világos, miért vallotta a következőket Antimonija a bíróság előtt: „Én ilyen vonatkozásban fösvény vagyok. Két hónapig gondolkoztam, adjak, vagy ne adjak. Azt mondottam, hogy adok, valójában meg azt gondoltam, hogy nem adok. Hadd evickéljen át a dolgon Fridlender, aki fizet, én pedig majd hozzásodródom, s az ő nyomában ingyen kijutok a csávából." „Maguk azt mondják, adjunk pénzt — ám nyujtsanak valami reálisat, bizonyítsák be, hogy cselekszenek is, mert csak a pénzt felvenni —

azt mindenki meg tudja csinálni." Ezekután meg kellett ijeszteni Antimoniját: „Jó lesz sietni a gondolkozással." Megrendezik hát Antimonija fiktív kihallgatását. A kihallgatást végző Mihajlovhoz berobog Kuzmin, és főnöki ábrázattal bejelenti, hogy Antimonija ügye iránt maga a kormányzósági ügyész érdeklődik. Kuzmin mesterien érti a dolgát, úgy játssza szerepét, mintha kottából olvasná. Nem véletlen, hogy az egyik vádlott kijelentette: „Az első hegedűs Kuzmin volt." Ennek az értékelésnek csak egy hibája van: az, hogy sok itt az első hegedűs, hiszen ez kamarazenekar — olyan zenekar, amely karmester nélkül játszik. Mind megtalálják azt a hangot, amelyet a megfelelő pillanatban játszani kell. Valóban jól összehangolt „zenekar" ez, tagjai egytől-egyig ragyogóan értik a mesterségüket.

Néha jogi tárgyú beszélgetéseket is folytattak. Például Mihajlov azon vitázik Kuzminnal, hogy lehetséges-e, úgymond, tisztán jogi alapon megszüntetni ezt az ügyet, vagy sem. Mihajlov szerint nem, a másik azt mondja, hogy semmi az egész, egy kis megvesztegetés — egy doboz kloroform és így tovább. Folyt a vita. Azután megállapodtak abban, hogy ha az ügy semmiség, akkor meg kell szüntetni, és minden rendben lesz, vagy ahogy Matvejev mondotta, az ügy nem fog rosszul állni. És valóban nem álltak az ügyek rosszul, de az „üzletfelek" kissé elszámították magukat. Mit lehet tenni? Kockázat nélkül senki sem dolgozik.

Nyomatékosan kérem a bíró elvtársakat, semmiképpen se feledkezzenek meg arról, hogy az ügy felosztásának gondolata Kuzmin fejében született meg, bár ezzel egyáltalán nem azt akarom mondani, hogy Mihajlov, Sahovnyin és Szenyin felelőssége kisebb. De mindenesetre, ha a helyes mértéket tartjuk szem előtt, nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy ez az „ötlet" Kuzmin fejében született meg, tehát Kuzminnak saját fejével, és elsősorban kell felelnie ezekért a bűncselekményekért.

Vizsgáljuk meg Mihajlov szerepét. Először is, beismerte bűnösségét abban, hogy Szenyinnel együtt ivott (mintha ezért valaki hibáztatta volna). Később azután beismerte, hogy pénzt fogadott el Szenyintől. Majd beismerte, hogy együtt ivott Sahovnyinnal a Szlon-étteremben, de erősítgette, hogy a „laboránsok" ügyében semmiféle megvesztegetésről nem tud. Mellesleg ugyanakkor beismerte, hogy Szenyin nőkre kapta a pénzt, „érezte, hogy Szenyin valamit el akar nála érni", környékezi őt éppúgy, mint Kuzmin és Sahovnyin.

Így tehát Mihajlov szenvedő alany, vagy, ha megengedik, hogy

egy kis idézetet említsek Szenyin egyik leveléből, „ártatlan Tamara, akit a ravasz démonok elcsábítottak". Ez tűnik ki magának Mihajlovnak a vallomásából. Igaz, hogy bizonyos idő mulva ez az ártatlan Tamara eléggé megviselt utcai nőnek mutatkozik, aki ország-világ előtt levetkőzve maga is beismeri, hogy áruba bocsátotta a lelkiismeretét, méghozzá nem is túlságosan drágán: 300 rubelt kapott Szenyintől az ügy „elsimításáért" ígért 1 000 rubelből. Ugyanarról a Mihajlovról van szó, akiről itt Szenyin felháborodva jelentette ki a következőket: „Amikor mi szimfóniánk záróakkordjait játszottuk el, Mihajlov gyáva módon a bokrok közé futott." És valóban, Mihajlov kapzsi, mint a hörcsög, és gyáva, mint a nyúl. Így jellemzik őt saját vádlottársai is.

Bíró elvtársak, Mihajlovról szólva még egy részletre kell felhívnom a figyelmüket. A büntetőtörvénykönyv 24. és 25. szakasza kötelez bennünket arra, hogy fokozott figyelmet fordítsunk a vádlott egyéniségének jellemzésére, multjára, beállítottságára stb. Ismételten emlékezetükbe kell idéznem azt az epizódot, amelyet nagyon élénk színekkel ecsetelt Popova, ez a szerencsétlen leány, Mihajlov volt szeretője. „A Moszkva-étteremben voltam — mesélte Popova —, Mihajlov meghívott, hogy menjek vele a Znamenszkij-szállóba. Megérkeztünk, 75 rubelért szobát vettünk ki, 8 rubelért egy palack bort rendeltünk, de a pincérnek nem akart fizetni. Kérette az üzletvezetőt, akivel botrányosan viselkedett, mutogatta nyomozói megbízólevelét, megnevezett valamilyen vezető személyiséget, akinek telefonálni akart, de nem telefonált."

Nagyon érdekes vonás ez Mihajlov jellemzése szempontjából. Egyébként, az igazság kedvéért ezt a vallomást ki kell egészítenem, mert olyan benyomás alakulhat ki, mintha csupán Mihajlov rendelkezne ilyen tulajdonságokkal, holott a leningrádi kormányzósági bíróság több volt nyomozójának ilyenek — hogy úgy mondjam — az erkölcsei.

Tegnap a bíróság hozzájárult ahhoz, hogy az ügy teljes anyagára hivatkozhassam. Fel szeretném hívni figyelmüket az egyik vallomásra, mely az iratok II. kötetének 509. oldalán található, s melyből megtudjuk, hogyan töltötték idejüket ezek az úgynevezett bírósági nyomozók, amikor betértek egy étterembe. Az egyik tanú vallomása így hangzik: „Egy étterem folyosóján járkáltam. Érdekelt, hogy mi történik ott. Körülbelül 10 perc mulva kitántorgott egy félig ittas nőszemély a szobából, és a mosdó felé tartott. Az ajtó nyitva maradt, nem nagyon, de a hangok kihallatszottak. A hangzavarban egy rikácsoló női hangot hallok: «Lidka (vagy

Nyinka), hagyd békében Szenyint, mert képenváglak.» Minthogy a folyosón állandóan fel s alá futkostak az emberek — folytatja a tanú —, benézegetni nem lehetett, de azért észrevettem a kormányzósági bíróság 8—9 tagját. Állítom, hogy a társaság kétségkívül bírósági dolgozókból állott, és beszélgetésük bírósági dolgokról folyt. Ami a Szlon-éttermet illeti, többször hallottam, hogy oda egy Dublickaja nevű hírhedt prostituált társaságában jártak. Mindnyájan feltűnést keltő magatartást tanúsítottak, főleg Dublickaja." Láthatjuk, hogyan töltötte az időt a „társadalom krémje", amint Szlavszkij tegnap kifejezte magát, amikor arról beszélt, hogy magával vitte valamelyik vajgyár tulajdonosát. Ismerjük ezt a zsánert, éppen eléggé ismerjük ezeknek az embereknek az erkölcseit és elmondhatjuk, hogy Mihajlov ebben a vonatkozásban egyáltalán nem ment kivételszámba; ellenkezőleg, szokásos jelenség volt, és nyilvánvalóan éppúgy viselkedett, mint a többiek, úgy, ahogyan ezek a többiek, hogy úgy mondjam, a helyzetüknél, rangjuknál, címüknél fogva viselkedtek.

Felhívom a figyelmüket Mihajlovnak az Antimonija—Fridlender epizódban betöltött szerepére, mert a bíróságon nem adott őszinte felvilágosításokat, megkísérelte másokra hárítani a felelősséget, s ebben a tekintetben jóval aljasabb volt, mint mellette ülő cimborái, akik minden hazudozásuk ellenére, igazabbak voltak Mihajlovnál. Például Szenyin. Szenyin hét epizódból háromban mégiscsak beismerte bűnösségét, vallomása mégiscsak majdnem 50 százalék igazságot tartalmaz, de Mihajlovnál még 10 százalék igazságot sem találtam. Lehet, hogy a védelem többet fedez majd fel? Ám kísérelje meg . . .

A „laboránsok" bűnügyében, amint már mondottam, lényegében nem volt karmester, de ezt átvitt értelemben kell érteni. Ezt úgy kell felfogni, hogy technikájuk már olyan tökéletes volt, hogy nem is volt szükségük karmesterre. De voltak itt olyan maestrók, mint Szenyin, aki az egyes muzsikusok virtuozitása ellenére ennek a kollektívának valamennyi tagját magával ragadta, szervezte, irányította és egybefogta. Mihajlov Szenyint első hegedűsnek nevezte. Már mondottam, hogy bizonyos mértékben igaza van. Ő valóban az első hegedűs. Mindenekelőtt legyen szabad leszögeznem, hogy Szenyin megrögzött korrupciós. Nem egyszerűen megtévedt ifjú, nem egyszerűen az igaz útról letért ember. Szenyin a szó szoros értelmében megrögzött korrupciós. Korrupt voltának gyökerei messze visszanyúlnak a multba.

1922-ben már eléggé kialakultak korrupt tulajdonságai, erről a kormányzósági bíróságnak azok a nyomozói tanúskodhatnak, akik a nyomozás során szerepeltek, és akik az ügyben vallomást tettek. Csarihov például elmondja, hogy Szenyin egy ügyben felkereste őt a lakásán, és nem átallott valami megvesztegetés-félét felajánlani, méghozzá annyira átlátszóan, hogy Csarihov, szüleinek arra a kérdésére, ki ez, azt válaszolta: „Ez egy gazember", s azután a dologról hivatalosan is jelentést tett. De nézzük tovább. Az iratok I. kötetének 85. oldalán megtaláljuk Tyiktyin elvtárs vallomását, amelyben éppen Nabatov bűnügyéről van szó. Kérem önöket, bíró elvtársak, ne hagyják figyelmen kívül azt, hogy Szenyin Nabatov ügyében felkereste Tyiktyint, és világosan utalt arra, hogy ha közreműködne a Nabatovtól elkobzott pénzek visszaadásában, akkor ő, Tyiktyin, kereshetne ezen. Az ajánlaton felháborodott Tyiktyin jelentést tett erről feletteseinek, és a jelentést írásba is foglalta. Az V. kötet 275. oldalán még egy tanúnak — Kirznernek — a vallomását találjuk. Kirzner közölte, hogy Szenyin letartóztatása után találkozott Tyiktyin elvtárssal, aki elmondotta neki, hogy a laboránsok ügyére vonatkozólag, amellyel most már Tyiktyin foglalkozik, Szenyin „köszönetet" ígért.

Látjuk tehát, hogy ez az ember különböző irányokba nyujtogatta csápjait. Csarihovnál van az ügy? — tapogatózzunk Csarihovnál, Tyiktyinnél van? — tapogatózzunk Tyiktyinnél, talán bekapja a horgot, talán megértésre találunk. Rendszeresen, kitartóan, módszeresen dolgozott ebben az irányban, amíg csak Kuzminba, Sahovnyinba, Mihajlovba és végül... bírói kardunk élébe nem ütközött. Nagyon jellemző Szenyinre, hogy bár az ő fejében nem születnek „ötletek", mint Kuzminéban, de ügyesen végrehajtja, és erélyesen megvalósítja a mások által kidolgozott tervet.

Ha most a népbírák — Tyeveljev és Pahomov — bűncselekményei felé fordulunk, láthatjuk, hogy ezektől a bűncselekményektől, ezektől a bíráktól Szenyinhez vezetnek a szálak. Miért kellett ezeket az ügyeket éppen Tyeveljevhez és Pahomovhoz, a 2. vagy 3. ügyosztályra küldeni? Miért? Azért, mert, amint ezt több személy bizonyítja, Szenyin már megegyezett velük. Amikor az ügy véletlenül nem oda kerül, ahová kerülnie kellene, nem az előre kitanított Tyeveljevhez és Pahomovhoz, s az a veszély fenyeget, hogy esetleg félreértés keletkezik, vajjon ki hozza rendbe az ügyet? Szenyin. „Nem baj, majd rendbehozom" — mondja. És rendbe is hozza. Nem ő hát az első hegedűs? Nem ő szervezi és toborozza ezt a piszkos „kollektívát"? Nem helyes ez a jellemzés? Természetesen

helyes, s ebben az értelemben Szenyin szerepének nagy és különleges jelentősége van. Szenyin az egész hosszúra nyúlt nyomozás folyamán csökönyösen harcol az igazság ellen. Nem akarom ezt a terhére írni: hiszen az életéért harcol. Az ő élete és az igazság azonban elváltak egymástól, és külön utakon haladnak — egy úton nem járhatnak. Szenyin csökönyösen harcol. Önök emlékeznek első felszólalására, az operetthőshöz illő pátoszra, arra, hogyan próbált nagy hangon tiltakozni az egész vizsgálati anyag ellen, hogyan igyekezett bizonygatni, hogy minden csak rágalom. Önök emlékeznek arra, hogyan omlott azután össze a szörnyű, rettentő csapásokként rázúduló bizonyítékok súlya alatt, hogyan fejezte be szereplését — rekedten és hörögve, megtörve és erkölcsileg megsemmisülve. Nézzék meg — itt ül önök előtt, mélyen lehajtja fejét, és arcát tenyerébe rejti. Most már megadta magát, ereje nem futja a további küzdelemre. Le van győzve. Pedig hogyan harcolt, hogyan igyekezett megtéveszteni bennünket, és kiszabadulni a hurokból!

Az Antimonija—Fridlender epizódban Szenyin, mint arra bizonyára emlékeznek, Alekszandrovszkij közvetítésével működik. Tehát eléggé óvatos ahhoz, hogy ne közvetlenül működjék. A pénzt is Alekszandrovszkij útján kapja. E különböző tulajdonságok, a konokság, a csökönyösség, az óvatosság és az arcátlanság egyesülése olyan emberré teszi, aki valóban veszélyes az államra, ez teszi őt veszélyes bűnözővé, és ha önök meggyőződnek bűnösségéről, amint azt a vád anyaga bizonyítja, akkor ezt az embert az állam érdekében meg kell fosztani életétől.

Szenyinnek az Antimonija-üggyel kapcsolatos tevékenységéről Alekszandrovszkij beszélt, az az Alekszandrovszkij, akit egyébként Szenyin nagyon rendes embernek tartott, s akiről egyik vallomásában egyenesen a következőket mondta: „Alekszandrovszkij nagyon rendes ember benyomását tette rám. Olyan kedves volt hozzám, hogy egészen elbájolt." Ez az elbájoló Alekszandrovszkij, ez a rendes ember — akit mellesleg Markitant és Fridlender szintén nagyon rendes embernek tartottak —, ez az ember volt az a transzmissziós szíj, amely a leningrádi bíróságon megbúvó korrupció egész gépezetét mozgásba hozta. Ez a „nagyon rendes ember" mondotta, hogy Szenyin állandóan telefonálgatott a lakására, és pénzt követelt tőle. Szenyin többízben közölte telefonon, hogy ha a követelése nem teljesül, baj lesz — megteszi a „szükséges intézkedéseket". És Alekszandrovszkij meghátrál. Azután csúszik lefelé a lejtőn, nagy sebességgel csúszik Szenyin nyomában!..

Szenyin szerepe ebben az epizódban teljesen nyilvánvaló:

zsarol, Alekszandrovszkij klienseinek számlájára megvendégelteti magát. Megállapodást köt, hogy elsimítja Antimonija ügyét; bemutatja Mihajlovot Alekszandrovszkijnak, és 5 000 rubelt kap Alekszandrovszkijtól. Elszámol Kuzminnal és Mihajlovval. Megszervezi a bíróságon e bűnügyek megszüntetését, gondoskodik arról, hogy a népbíró, akit rávett a bűncselekményben való részvételre, úgy fejezze be az ügyet, ahogy azt a bűnözők érdeke megkívánja. Tyeveljev volt bíróval megbeszéli ennek az eljárásnak a technikáját. Antimonija két hónapig töprengett, mielőtt a bűncselekmény elkövetésére rászánta volna magát, és mi jogosan mondhatjuk: ha becsületes ember vagy, akkor — különösen ilyen hosszú gondolkodási idő után — nem követed el ezt a bűncselekményt, ha pedig mégis elköveted, akkor becstelen ember vagy. Ez a két hónap az első erős csapás Antimonijára. 15 000-et ad Sahovnyinnak Alekszandrovszkij és Szenyin útján. A megvesztegetés kérdésében családi tanácskozást tart — ezt ő maga mondta el —, mérlegeli azt a kérdést, hogyan reagáljon a korrupciós követelésre. Meggondolja, hogy mi a teendő, és cselekvésre szánja el magát. Valakihez fordulnia kell, de vajjon kihez? . .

De hiszen munkás-paraszt államban élünk, olyan államban, ahol törvény van, ahol a törvény védelemben részesül. Az lett volna a természetes, ha ezen a tanácskozáson elhatározza, hogy a törvény védelme alá helyezi magát. És mit tett ő valójában? Egy bizonyos Alekszandrovszkijhoz fordul, akiről tudja, hogy a 114. szakasz alapján már folyt ellene bűnvádi eljárás és börtönben is ült — Szenyin barátjához, Alekszandrovszkijhoz fordul, aki segítséget nyujthat neki ahhoz, hogy kikecmeregjen ebből az ügyből. Vajjon ez nem elég ahhoz, hogy megállapítsuk: Antimonija bűncselekményt követett el, melyért felelnie kell? Antimonija sokáig gondolkozott, tanácskozott, hétszer is lemérte, mielőtt levágta volna, de végül is belevágott a szovjet igazságszolgáltatás, a szovjet állam élő testébe. Nincs jogunk arra, hogy ezt megbocsássuk neki.

Sőt mi több: Fridlendert is ő küldte Alekszandrovszkijhoz. Fridlender főleg Antimonijának köszönheti, hogy belekerült ebbe a históriába; ezt mondja ő maga, ezt mondják a tanúk, erről szólnak az írások. Az újabb „családi" tanácskozáson Fridlender, Antimonija és Alekszandrovszkij konkrét feltételeket dolgoznak ki, megegyeznek, hogy hol, mikor és milyen feltételek mellett fognak fizetni. „Fridlender és Antimonija — mondja Alekszandrovszkij — ott voltak a lakásomon és megállapodtunk a feltételekben, abban, hogy sem én, sem Fridlender nem fizetünk előre,

amíg bűnügyeinket teljesen meg nem szüntetik, azután pedig részletekben fizetünk." Az államot holmi Singer varrógép-társasággá süllyesztik, nem is alkalmilag vásárolják meg az állami dolgozók lelkiismeretét, hanem rendszeresen, megfontoltan, megegyezés alapján, sőt részletfizetésre! Sokáig gondolkoztak, tanácskoztak, egyezkedtek, mértek, mérlegeltek, majd pedig vágtak. Fridlender, a kultúrmérnök, úgy viselkedik itt, mintha azt akarná mondani, hogy ez a mocsok hozzá nem érhet fel. Fehérbe öltözött, de ugyanolyan sötét, mint a többi. Mivel foglalkozik ez a mérnök ma, amikor a műszaki embereknek olyan értékük van, mint az aranynak? Alekszandrovszkijjal és Antimonijával együtt tervet dolgoz ki, hogyan vásárolják meg nagyban és kicsinyben a szovjet tisztviselőket. Így tanították önöket arisztokratikus főiskolájukon? Ehhez szoktak hozzá önök, „a társadalom krémje", az aranyifjak? Önök csak egy törvényt ismernek: „megvásárolom". Önök az emberekre is ennek a törvénynek a szemszögéből néznek. „Pénz beszél" — mondják önök. Mi azt feleljük: „Nem tűrjük. Szétzúzzuk ezt a felfogást!!" Fridlender beismerte, hogy vesztegetett — és elnézésre számít. De vajjon tagadhatott-e? Merészelhetett-e tagadni? Példa erre Szenyin, aki tagadott, jelenetet rendezett, és mit ért el vele? Fridlender beismerése nem őszinte. Ugyanúgy kufárkodik beismerésével, mint ahogyan a bírói lelkiismerettel kufárkodott a Szenyinek és Pahomovok sötét irodáiban. Még két szót Alekszandrovszkijról. Kártékony elem. Antimonija elmondja, hogy amikor elment Alekszandrovszkijhoz és előadta az ügyét, az hahotázni kezdett. Miért kacag? Talán arra gondolt, hogy jelentéktelen az ügy? Talán azért nevet, mert Antimonija nem volt bűnös? Nem, Antimonija bűnös. De vajjon Alekszandrovszkijnak nehéz Sahovnyinék útján valamely ügyet megszüntetni? Egyáltalán nem. Ő meg csak kacag. Majd szétpukkad a nevetéstől, kigúnyolja a mi igazságszolgáltatásunkat . . . Kacag, kacag, de talán abbahagyja a kacagást, ha meghallja az önök ítéletét, bíró elvtársak! Visszaeső bűnös. 1920-ban korrupció miatt börtönbüntetésre ítélték, és most ismét itt áll önök előtt, mint a megvesztegetési ügy egyik bűnrészese. Szenyinnek, miután minden védelmi állásából kivetették, mégis csak volt annyi bátorsága, hogy néhány igaz szót mondjon, még ha e szavak nem is befolyásolják különösebben sorsát. Szenyin esküszik arra, hogy Alekszandrovszkijtól csak 4 000 rubelt kapott. Miért ne hinnénk neki? Vajjon változtathat ez valamit sorsán? Nem. De felmerül a kérdés: hát a többi 15 000 hol van? Alekszandrovszkij zsebében.

Alekszandrovszkijnak, ennek a kapzsi, szennyes, züllött embernek, e bűncselekmény egyik részesének, akiről mind saját vallomása, mind pedig mások vallomásai lerántották a leplet, viselnie kell a büntetés teljes súlyát.

A második epizódban, Markitant, Borisanszkij és Levenzon bűnügyében ugyanez a négyes szerepel — Szenyin, Sahovnyin, Kuzmin és Mihajlov. Itt is — mint minden más hasonló epizódban — három csoport található: a megvesztegetők, a megvesztegetettek és a közvetítők csoportja. A közvetítő egyébként itt olyan ember, akitől több tisztességet várhattunk volna el: Brogyanszkij, az ügyvédi kollégium volt tagja.

Brogyanszkij csökönyösen tagadja bűnösségét, de hiába, teljesen lelepleződött. Mindenekelőtt fel kell hívnom figyelmüket arra, hogy Brogyanszkijt leleplezik Sahovnyin vallomásai. Ha mint jogász akar védekezni — márpedig ügyvéd létére jártas ebben a tudományban —, nézze csak meg Sahovnyin és Markitant vallomásait, Kuzmin és Borisanszkij vallomásait, saját vallomását, és végül igazolványát, melyet mint az ügyvédi kollégium tagja hord. Mindezek az adatok egyformán, sőt egyes adatok rendkívüli erővel bizonyítják rá mindazt, amit konokul tagad. Forduljunk mindenekelőtt Sahovnyinhoz. Sahovnyin a szembesítés során, 1923 november 25-én határozottan kijelenti, hogy 1923 tavaszán Brogyanszkijtól 6 000 rubelt kapott Markitant, Borisanszkij és Levenzon bűnügyének megszüntetéséért. Szó sem lehet itt félreértésről, arról, hogy valamit nem mondottak el teljesen, vagy hogy Sahovnyin — ha kapott is pénzt, de talán csak kölcsönbe, valami különleges célra, esetleg zálogképpen kapta. Nem, ez félreérthetetlenül így szól: „a bűnügy megszüntetéséért". És ki adta a pénzt? Brogyanszkij.

Ki ez a Brogyanszkij? Az ügyvédi kollégium tagja. Így ejtenek foltot az effajta emberek azon a testületen, amelynek az a hivatása, hogy segítse a mi proletár bíróságunkat. Nem kételkedem abban, hogy az önök ítéletét a mi szovjet védőink körében általános megelégedéssel fogadják majd. Brogyanszkij tagadja a tényeket. Elismeri, hogy adott pénzt Sahovnyinnak, de hozzáfűzi: „4 000-et adtam, de csak kölcsönképpen." Ekkor feláll Sahovnyin és kijelenti, hogy kölcsönről szó sem volt. Sahovnyin beismeri, hogy Brogyanszkijtól 6 000 rubelt kapott a bűnügy megszüntetéséért. Brogyanszkij viszont azt állítja, hogy nem 6 000, hanem 4 000 rubelt adott Sahovnyinnak, s azt sem megvesztegetésként, hanem kölcsön. De bizonyos összeg kölcsönzése útján is lehet ám

vesztegetni! A szóbanforgó ügyben megállapított körülmények között kölcsönözni pontosan annyit jelent, mint megvesztegetni — ez tökéletesen azonos a megvesztegetéssel.

A 114. szakasz megfogalmazása — büntetőtörvénykönyvünk minden fogyatékossága ellenére — feljogosít bennünket arra, hogy leszögezzük: megvesztegetésnek tekintendő minden olyan előny, melyet az előnyt biztosító saját érdekében, valamely cselekmény végrehajtásáért, vagy végre nem hajtásáért bármilyen formában nyujt. Még ha el is fogadjuk Brogyanszkij álláspontját, mely szerint ő ezt a pénzt kölcsönképpen ugyan, de a bírósági eljárással kapcsolatban adta — és ezt ő maga sem tagadja —, akkor is meg kell állapítanunk, hogy ez megvesztegetés. Itt azonban nem lehet kölcsönről beszélni, hiszen Sahovnyin teljesen világosan megmondja, hogy a pénzt a bűnügy megszüntetéséért kapta, és kölcsönről szó sem volt. Talán Sahovnyin rágalmazza Brogyanszkijt? Itt sincs semmi kétség. Egyéb bizonyítékok is vannak még, például Markitant vallomása. Mint tudjuk, Markitant a nyomozás folyamán azt vallotta, hogy Brogyanszkijjal megállapodást kötött, mely szerint a védelemért három és félezret fog fizetni. Ezt az összeget az ügy befejezése után adta át neki. Brogyanszkij kérte a pénzt korábban, de Markitant azt felelte, hogy csak akkor fog fizetni, ha befejezi az ügyet.

Milyen segítséget kellett volna Brogyanszkijnak nyujtania? Markitant vallomása szerint Brogyanszkij eljárásának célját abban jelölték meg, hogy Markitant érdekeit védje a bíróság előtt. Sőt, mi több, amikor Brogyanszkij megkísérelte korábban felvenni az összeg utolsó részletét, azt felelték neki: „Majd akkor kapja meg, ha az ügy befejeződött." Felmerül a kérdés: ha a megállapodás szerint a bíróság előtti védelem ellátásáért kellett fizetni, bírósági tárgyalásra azonban nem került sor, miért fizették hát ki neki mégis ezt az összeget? Feltették ezt a kérdést Brogyanszkijnak, mire ő azt a magyarázatot adta, hogy az ügy gyors megszüntetése az ő tevékenységének köszönhető. Brogyanszkij tevékenységének mibenléte felől Sahovnyinnál kell érdeklődni. És akkor megtudjuk, hogy ez a tevékenység a következő volt: Brogyanszkij Sahovnyinhoz fordult „támogatásért", s az eljárást e „támogatás" folytán megszüntették. Ezzel a kérdés teljesen világossá válik előttünk. Miért fizetett Markitant? Azért, mert Brogyanszkij eleget tett vállalt kötelezettségének: az ügyet megszüntették. És mi történt volna, ha nem fizet? Erre a kérdésre is választ kaphatunk, ha könnyedén fellibbentjük azt a függönyt, amely

eltakarja előttünk a Sahovnyin dolgozószobájában történteket. Meglátjuk akkor — Markitant vallomásából —, hogy Brogyanszkij jelen van azon a kihallgatáson, melyet Sahovnyin folytatott le. Ha ezt figyelembe vesszük, azt a következtetést vonhatjuk le, hogy Sahovnyin és Brogyanszkij között bírósági dolgozók számára megengedhetetlen bizalmas kapcsolat volt, olyan kapcsolat, amely sérti mind a perrendtartási törvényeket, mind az állami fegyelem általános szabályait. Hiszen Brogyanszkij éppen e bizalmas kapcsolat révén tudta meg „idejében" mindazt, ami a törvény értelmében nem kerülhetett volna nyilvánosságra, és ami a törvény értelmében hivatali titok volt!

Micsoda züllött szellem hatol be a bírósági dolgozók munkájába az olyan kapcsolatok révén, amilyenek Brogyanszkij és Sahovnyin között voltak! Tudjuk azonban, hogy Brogyanszkij és Sahovnyin kapcsolatai még ennél is jóval meghittebbek és bűnösebbek voltak. Brogyanszkij, tudjuk, figyelmeztette Sahovnyint, hogy „mindez nem fog jóra vezetni", s hogy „le fog bukni". Rendkívül jellemző kifejezés, méltó az ügyvédi kollégium egyik tagjához és egy bírósági nyomozóhoz. Egyébként nem is az ügyvédi kollégium egy tagjával és egy bírósági nyomozóval van dolgunk, hanem egyszerűen gazemberek bűnszövetkezetének tagjaival, akik egymás között tolvajnyelven érintkeznek. Borisanszkij rábizonyítja Brogyanszkijra, hogy 3 500 rubelt kapott tőle, Borisanszkijtól. Egyébként Brogyanszkij megállapodott velük, hogy hármuktól fejenként 3 500 rubelt kap, de itt a baksisok úgy összegabalyodtak, hogy maga Szenyin sem tud bennük kiigazodni. Brogyanszkij 10 500 rubelt vett fel, és 700 rubelt fizetett ki, tehát „keresett". Természetesen, hiszen nem Sahovnyin vagy Mihajlov szép szeméért tette mindezt. Ő közvetítő, és megint csak önös célokból „dolgozîk", hogy törvénytelen eszközökkel megszedje magát, hogy jogtalan anyagi előnyökre tegyen szert.

Ha Borisanszkijt vesszük szemügyre, kitűnik, hogy Borisanszkij is fizetett. Noha agyafúrt csirkefogó módján gondolkozik, teljesen ártatlan kezdőnek tünteti fel magát. Valójában ilyen a gondolkodásmódja: „«Megvásároltam» egy embert. Ennek az embernek a pénzemért azt kell tennie, amire kötelezte magát. Engem csak az eredmény érdekel és semmi más. Ha jól megfizetem, akkor az eredmény olyan lesz, amilyenre nekem szükségem van. Mindent meg lehet vásárolni. És minthogy az eredmény megvásárlás útján érhető el, én pedig a megvásárlást lebonyolítottam, az eredmény nem maradhat el, és nem is fog elmaradni." Így fest az ő

lelkivilága, s ennek megfelelően gondolkozik is. Amikor megkérdeztük: „Érdeklődött az ügye iránt?" — azt válaszolta: „Nem érdeklődtem." Önök emlékeznek arra, hogyan izgett-mozgott itt, mint a sajtkukac, és állandóan ugyanazt a választ ismételgette. Ismeretes, hogy az ügyet megszüntették. Megkérdeztük:

— Kapott értesítést?

— Más vette át helyettem az értesítést.

— Maga kapott-e értesítést?

— Nem tudom, nem érdeklődtem.

Ilyenek a válaszai. Mit jelent ez? Ügyvédet fogadott (tegyük fel, hogy az ügyvéd törvényszerű megbízásáról szóló verziója megfelel a valóságnak), kifizette a pénzt, az üggyel most már az ügyvédnek kell törődnie, aki ezért pénzt kap, felesleges, hogy az üggyel ő maga is bajlódjék.

Borisanszkijnak azonban mégis csak törődnie kell az üggyel, ha másért nem, hát azért is, mert az ügyvéd nem ül le helyette a vádlottak padjára. A bíróság nem az ügyvédet hallgatja ki, az ügyvéd csak jelen lehet a kihallgatásánál. Tehát, ha az ügy törvényesen folyik, törődnie kell vele, ha azonban törvénytelen eszközhöz folyamodnak, akkor az ügyvéd úgy rendezi a dolgot, hogy Borisanszkijt meg sem idézik, le sem tartóztatják, felelősségre sem vonják, hanem megszüntetik az ügyet. Miért kellene ilyen esetben érdeklődni? Hiszen a pénzt a megállapított feltételek mellett kifizette. Majd csak elküldik az értesítést. Annál, aki ilyen esetben törvényszerűen jár el, mindig meg kell hogy legyen az esetleges felelősségrevonás, az esetleges számonkérés, vagy a börtön lehetőségének érzése. A törvénybe ütköző módon eljáró embernél feltétlenül hiányzik ez az érzés — az ilyen ember teljesen bizonyos abban, hogy nem fogják bírói úton felelősségre vonni. Ha az ügy lefolyása rendes, törvényes, akkor természetesen és okvetlenül felmerülnek az ilyen kérdések: hogyan áll az ügyem? mivel vádolnak engem? lesz-e tárgyalás? mikor lesz a tárgyalás? De annál, akinek nincsenek ilyen aggályai, hanem ellenkezőleg, meg van győződve, hogy sohasem fogják a szóbanforgó ügyben bíróság elé idézni, nem merülhetnek fel ilyen kérdések. Tudja, hogy ő az „ügyet" megvásárolta; ilyen szilárd meggyőződésre csak megvesztegetés révén lehet szert tenni.

Miért viselkedik Borisanszkij, ha csak látszatra is, ilyen közömbösen ügyének sorsa iránt? Honnan ered a büntetlenségbe vetett oly szilárd meggyőződése? Ugyanonnan, ahonnan az a 3 500 rubel, melyet Brogyanszkijnak az ügy elsimításáért fizetett —

a zsebéből, a pénztárcájából. És hogy Brogyanszkij az ügyet el tudja simítani, azt Borisanszkij nagyon jól tudta. Tudta, hogy Sahovnyin megvásárolható. Ezért Borisanszkijnak látszólag érthetetlen magatartása teljesen megmagyarázhatóvá válik, persze annak előrebocsátásával, hogy aljas, mocskos utakon jár. Itt a bűnöző magabiztosságáról van szó, mert tudja: vásároltam, minden körülmények között vásároltam, ha pedig valaki áruba bocsátotta döntését, akkor ez a döntés nem fog ellenem irányulni. Ezért Borisanszkijnak minden magyarázkodása, hogy Brogyanszkijnak csak mint védőjének, tehát teljesen törvényesen adott pénzt — üres fecsegés. E magyarázkodások sorozata és saját ügye iránt tanúsított teljes közönye a legjobb bizonyíték Borisanszkij ellen. Ő nem az ügy viteléért, hanem az ügy megszüntetéséért adta a pénzt, és igaza volt Sahovnyinnak akkor, amikor elmondotta, hogy Borisanszkijtól a pénzt Brogyanszkij útján éppen az ügy megszüntetéséért kapta.

Markitant bűnössége ugyanilyen módon bizonyítható, bár az ő lelkivilága némileg más képet mutat. Figyelemmel kell lenni arra a körülményre, hogy Markitantnak volt egy Simkovics nevű védője, aki szintén tagja az ügyvédi kollégiumnak. Simkovics egyízben jogi tanácsot adott neki egy nyugtalanító ügyben. Ahogyan Markitant mondotta, Simkovics támogatta, megnyugtatta, segítette őt. Most újra bajba keveredett. Kihez forduljon? Természetesen Simkovicshoz. Képzeljék el, hogy én megbetegszem tüdőgyulladásban, elrohanok a szomszédban lakó Ivanov doktorhoz, és ő meggyógyít engem. Újból megbetegszem, ezúttal tífuszban. Kihez forduljak? Természetesen Ivanov doktorhoz. Ez teljesen természetes és normális dolog. De Markitant vádlott egészen másképpen jár el. Ez a Markitant nem ahhoz az ügyvédhez megy, aki szovjet védőhöz méltó módon, szabályszerűen és becsületesen eljárva, egyízben már segített rajta, hanem új emberhez fordul, egy bizonyos Brogyanszkijt hivat. De miért nem Simkovicsot, aki segítségére volt? Miért Brogyanszkijt? Azért, mert Simkovics az Simkovics, Brogyanszkij pedig Brogyanszkij — Sahovnyin második énje, alteregója, mert Brogyanszkij meg tudja vásárolni az ítéletet, a döntést, mert a szóbanforgó bűnügyben veszélyes egyenes úton járni.

Hát nem különös ez? Van egy tanácsadója, és ő mégis ahhoz fordul, akiről éppen most derül ki, hogy közvetített ebben a megvesztegetésben! A dolog teljesen világos, Markitant nem saját ügyvédjéhez fordult, aki egy alkalommal már megsegítette, hanem

valaki máshoz, mégpedig Brogyanszkijhoz, Sahovnyin barátjához. Maga ez a tény is bizonyítja, hogy Markitant jól tudta, miért kell ezzel az „üggyel" éppen Brogyanszkijhoz fordulnia. Emlékeznek még a Brogyanszkij és Markitant között lezajlott jellemző beszélgetésre? „Titeket, burzsujokat, meg kell vágni" — mondotta Brogyanszkij. „Vágj csak meg, galambocskám" — válaszolta Markitant. Kedves kis csevegés az ügyvéd és ügyfele között!! Hogyan kerülhetett sor ilyen beszélgetésre? Ilyen beszélgetésre csak azért kerülhetett sor, mert Brogyanszkijt avégett fogadták fel, hogy elsimítsa az ügyet. Brogyanszkij ereje tudatában nyiltan beszél: „Meg foglak vágni" — mondja és vág is, Markitant pedig azonnal fizet, minthogy senkinek sem akaródzik börtönbe menni; ha pedig fizetnek azért, hogy Sahovnyin az ügyet megszüntesse, akkor meg is fogja szüntetni. Lám, ez az apró kis vonás, ez a látszólag véletlenül lefolyt kis párbeszéd világosan mutatja, hogy ez becstelen beszélgetés, két bűnöző beszélgetése volt, akik közül az egyik erősebb lévén, torkon ragadta a másikat és azt mondotta: „Pénzt vagy életet."

Markitant mindenbe beleegyezik: inkább hét bőrt nyúzz le rólam, minthogy börtönbe kerüljek... Rálép a megvesztegetés útjára. Megállapodnak. A bűncselekményt elkövetik. Markitant azt akarja elhitetni velünk, hogy ő a „tanácsért" fizetett 3 500 rubelt, hogy Brogyanszkij a valóságban semmit sem tett ebben az ügyben. Markitant itt a lovag szerepét játssza: semmit sem kapott, jóllehet fizetett, fizetett, mert megígérte, hogy fizetni fog. Ezt nem lehet elhinni. A lovagok már régen letűntek a történelem színpadáról. Vannak ugyan most is lovagok, de ezek rablólovagok. Ezek a nyerészkedés, a zseb, a spekuláció, a nep lovagjai, természetesen inkább a zsebük, mint szavuk lovagjai. Szavukat tízszer is megtagadják, kiforgatják, átalakítják, zálogba adják, majd kiváltják, és ismét elzálogosítják, ha csak egyetlen újabb kopeket hoz is ez a konyhára.

Markitant nepman magyarázata teljesen valószínűtlen, mert a becsület — bíró elvtársak — nem apró darabokból tevődik össze, mint a mozaik: egy világos foltocska, egy sötét foltocska. Az emberi becsület oszthatatlan, egyöntetű, és ha valakinek van becsülete, az mindvégig becsület marad. De mit is csinált Brogyanszkij? Kötelezettséget vállalt magára, és nem teljesítette? De, teljesítette azt, amit vállalt: az ügyet megszüntették, ezért fizettek neki, megkapta a maga sápját. Őt nem a szaváért fizették meg, hanem a bűnügy megszüntetéséért. Brogyanszkij most arról

beszél, hogy a hivatalos értesítésért ügyfelét küldte el. Azért nem maga ment el érte, mert a Krimbe kellett utaznia, és elutazása előtt a következőket mondta: „Meg fogja kapni a megszüntető határozatot." Mit jelent ez, ha nem azt, hogy Brogyanszkij már előzőleg értesült Sahovnyintól az eljárás megszüntetéséről?

Kérdezzék csak meg ezt a bírósági nyomozót, miért beszélt Brogyanszkijjal az eljárás megszüntetéséről. Nos, hát azért, mert pénzt kapott tőle. És itt csak ezt mondhatom: vagy ennek a bírósági nyomozónak higgyenek, aki a hurkot a nyakára rakja, és azt saját kezével húzza meg, vagy higgyenek Brogyanszkijnak, aki előnyösebbnek tartja, ha a hurkot a nyomozó nyakán húzza meg, saját maga pedig kiszabadul a hurokból. Véleményem szerint Sahovnyinnak kell hinni, annak a logikai és pszichikai elemzésnek kell hinni, amely úgy magyarázza ezt az egész epizódot, amint az a vádiratból következik.

Látjuk, hogy Szenyin Bluma Izrailevna Levenzontól pénzt kapott. Szenyin beismerte. Levenzon Pjotr azonban nem ismerte be bűnösségét. Felmerül a kérdés: bűnös-e Pjotr Levenzon, vagy sem? Emlékezzünk csak vissza, hogyan védekezett, amikor ártatlanságát ilymódon akarta bebizonyítani: „A megvesztegetés akkor történt, amikor én börtönben voltam." Ezt mondotta. Ez igaz is. Hogyan is vesztegethetett volna, amikor börtönben volt? Először is azonban, megállapítottuk, hogy saját vallomása és az ügyiratok szerint, május 20-a és 30-a között, amikor átkísérték a népbíróságra, kísérőjével együtt hazament.

Igaz ugyan, hogy amikor ezt a bíróság előtt rábizonyították, azt mondotta, hogy a lakásán senkit sem talált, vagyis helyesebben, a feleségét nem találta otthon, csak a kislányát, s így a bűnügyről semmiképpen sem beszélhetett. Később azonban beismerte, hogy távozásakor találkozott feleségével, és sikerült néhány szót váltania vele. Annak megbeszéléséhez viszont, hogy fizetni kell, elegendő néhány szó, néhány másodperc is; hiszen mindenki tudja, hogy a börtönszokások is, a börtönposta is nagy lehetőséget nyujt az összebeszéléshez. Ebben a vonatkozásban igen jellemző Bonnelné esete, aki a börtönben egy felöltőt kapott. A felöltőben zseb volt, a zsebbe pedig egy levelet varrtak bele. A levelet a címzett megkapja, a válasz pedig ugyanilyen úton tér vissza egy másik kabátban, amely a postazsák szerepét tölti be, és ezen módon folyik a lendületes levelezés. Nyilvánvaló, hogy Levenzonnak is volt „felöltője", annak pedig zsebe, amelybe bevarrták a levelet. Ilyen körülmények között az előkészületeket levelezés útján is meg

lehetett tenni. Május 20-a és 30-a között Levenzon hazamegy és egy percre találkozik a feleségével. És, csodák csodája, május 29-én szabadlábrahelyezik, június 1-én pedig megjelenik Szenyin lakásán, és 5 000 rubelt ad át neki. Ez a valóságos tényállás. Nézzük azonban ezt a kérdést a mindennapi élet szemszögéből, hallgassuk meg az élet szavát, és kérdezzük meg, mi is volt itt a helyzet? Úgy történt-e, ahogyan Levenzon mondotta, hogy mindent a felesége intézett, és ő nem tud semmiről sem? Ez lehetetlen. Bárhogyan is bizonygatta, hogy feleségének saját pénze van — ez nem igaz. Lehetetlen, hogy nem tudott a dolgokról, lehetetlen, hogy felesége nem szólt róluk. Nagyon ékesszólóan beszél, csak éppen a meggyőzőerő hiányzik belőle. És ami a fődolog: magyarázatai teljesen eltérnek az igazságtól: május 29-én helyezték szabadlábra, június 1-én pedig felesége átadta Szenyinnek a pénzt. Ilyen körülmények között minden adat arra mutat, hogy saját személyi céljait követve, közvetlenül és aktívan résztvett az ügyben. Ezért nem hiszem én, hogy a Levenzon-féle változat helytálló, ellene szól az élet igazsága, és az életnek ítéletünkben kell majd kifejezésre juttatnia a maga igazságát.

Figyeljük meg, milyen gyorsan, milyen rohamosan halad előre ez a Levenzon-féle bűnügy. 26-án érkezik a kormányzósági ügyészséghez, 29-én érkezik a nyomozó osztályhoz, és 30-án Levenzon már szabadlábon van. Kihallgatták Levenzont? Nem. Folytatott le a bírósági nyomozó valamilyen vizsgálatot? Nem. De hát akkor mi történt? Fizettek 5 000 rubelt és Levenzon szabadlábra került. Ha Sahovnyin Levenzon szabadlábrahelyezése során nem is folytatott le semmiféle vizsgálatot, ez nem jelenti azt, hogy egyáltalán nem csinált semmit. Bizonyos műveleteket mégis csak végzett, nevezetesen, felvett Szenyintől 2 000 rubelt, a letartóztatottat pedig törvényellenesen szabadlábrahelyezte. Ezt ő maga mondja el az V. kötet 195. oldalán olvasható vallomásában.

Ezzel az üggyel kapcsolatban válik érdekessé Cibulszkij szerepe, s ennek következtében személye is. Cibulszkijt ebben az ügyben „osztály-ügyésznek" nevezték, ahogyan ő saját magát is nevezte, bár a valóságban csak titkár volt. Sötét ügy. De mindenesetre tény, hogy Cibulszkij rendkívül nagy érdeklődést tanúsított Levenzon ügye iránt. Kezünkben van Kuzmin vallomása, melyben elmondja, hogy Cibulszkij átjött a nyomozóosztályra és kérte, mutassa meg neki a feldolgozás alatt levő ügyiratokat. Végigfutotta őket, majd figyelme a Levenzon-féle ügyiraton állapodott meg. Kijelentette, hogy ebben az ügyben az eljárást az Igazságügyi Népbiztosság 6.

számú körrendelete értelmében kell lefolytatni. Kezünkben vannak ezenkívül olyan bizonyítékok is, melyek azt tanúsítják, hogy ugyanez a Cibulszkij ebben az időben igen bizalmas kapcsolatot tartott fenn Szenyinnel, annyira szoros kapcsolatot, hogy — ha emlékezetem nem csal — május 26-án, amikor Szenyinnel a Parisienne környékén sétált, figyelmeztette őt, hogy a GPU gyanút fogott, és nagyobb óvatosságot ajánlott. Emlékszünk Cibulszkij vallomására is, aki beismerte, hogy utasítást kapott az ügyésztől a Levenzon-ügy figyelemmel kísérésére. Ha ez így van, akkor mivel lehet magyarázni azt, hogy figyelmezteti Szenyint? Ezt csak az ő kétszínűségével lehet magyarázni.

És valóban, nem feledkezhetünk meg arról a beszélgetésről, amelyről maga Cibulszkij tett említést: Szenyin már 1922-ben egy megvesztegetéssel kapcsolatos „kombinációt" javasolt, majd 1923 május 29-én megismételte javaslatát, de állítólag azt a választ kapta, hogy „hagyjon nekem békét a pénzével".

Felmerül a kérdés: hogyan lehetséges, hogy ön, Cibulszkij, nem változtatott Szenyinnel való kapcsolatán, azok után, hogy ez az ember kétszer is meg akarta vesztegetni, hanem továbbra is barátkozott vele? Amikor Szenyin május 29-én új „kombinációt" javasolt Cibulszkijnak, ez a „becsületes szovjet dolgozó" nem háborodott fel, nem tett ellene feljelentést. Nem! Ő nem tette ezt meg. Bocsánatot kérek — mondhatják nekem —, ön megfeledkezik arról, hogy Cibulszkij éppen május 29-én tett feljelentést feletteseinek egy készülőfélben levő megvesztegetési ügyről, és kezünkben van jelentése, amelyben közli, hogy Szenyin rá akarta bírni e bűncselekmény elkövetésére. Súlyos tévedés! Ezt nem május 29-én, hanem május 31-én tette. Inkább hiszek a Krasztyin kormányzósági ügyész záradékával ellátott és május 31-én kelt iratnak, mint a szóbeli vallomásnak. És mi játszódott le május 30-án? Mi történt május 31-én? Mi történt június elsejének előestéjén, amikor a bírósági nyomozókat letartóztatták?

Az történt, hogy a letartóztatásoknak híre futott, a letartóztatásokról beszélni kezdtek, a bűncselekményt felfedték. Ilyen körülmények között teszi meg ez a „becsületes szovjet dolgozó" a feljelentést, „felháborodva" Szenyin és a többiek megvesztegethetősége miatt. A furfangos Cibulszkij feljelentést tesz arról, ami már nélküle is ismeretessé vált. Arra gondol, hogy megjátssza a „becsületes" állampolgárt, és ezzel félrevezet, becsap, rászed bennünket. Nem sikerült neki, leleplezték. Cibulszkijnak ebben az epizódban betöltött szerepét teljesen félreérthetetlennek látom,

és a vádat vele szemben a vádiratban foglaltak szerint teljes egészében fenntartom.

Az elmondottak kiegészítéseképpen még két körülményre kell felhívnom figyelmüket. Szenyin elmondta nekünk, hogyan viselkedett Cibulszkij. Szenyin már korábban is tett említést erről a bírósági eljárás során, Cibulszkij pedig nem tagadta. Nem is tudná megcáfolni. Egyrészt arról van itt szó, hogy többször meglátogatták egymást a lakásukon, másrészt arról, hogy a 6. számú körrendelet alapján sok nepmant szabadlábrahelyeztek, hogy Cibulszkij dorbézolt a vendéglőkben, hogy a Vlagyimirszkij-klub ügyével kapcsolatban sűrűn járt a Vlagyimirszkij-klubba. Nem szabad megfeledkezni arról, hogy Cibulszkij jóbarátságban volt Kopicskóval, egy társaságba jártak. Szép kis társaság! Szenyin éppen Kopicskónál akad rá véletlenül Cibulszkijra. Az történt, hogy Szenyin feleségének Kopicskó háza kapujában véletlenül leszakadt egy gombja, és Szenyin itt véletlenül belebotlott Cibulszkijba. A körülmények furcsa összejátszása! Végül rendelkezésünkre áll Kuzmin vallomása. Cibulszkij kedden reggel Kuzminhoz szaladt és kérte őt, majd Sahovnyint is, hogy helyezzék szabadlábra a laboránsokat. Kuzmin a Levenzon névre is visszaemlékezett. Így dolgozott Cibulszkij. Nem vitás, hogy érdekelt volt ebben az ügyben, de az utolsó percben megijedt, és május 31-én megtette a feljelentést.

Arra a kérdésre, miért nem nyujtotta be ezt a feljelentést korábban, azt válaszolta, hogy május 27-én ünnepnap volt, 28-án beteg volt, 29-én pedig megtette a feljelentést. Ezzel szemben a feljelentést május 31-én iktatták. De fogadjuk el állítását. Tegyük fel, hogy május 29-én nyujtotta be a jelentését. De miért nem tett feljelentést sem 26-án, sem 27-én, sem 28-án, akár éjjel, akár nappal, akár telefonon? Hiszen bűnözőt ért tetten, feljelentését mégis két teljes napon át halogatja. Azt mondja, hogy két ünnepnap jött közbe. Hát aztán? Talán az ünnepek miatt egyetlen ügyész sem tartózkodott Leningrádban? Talán senkit sem tudott elérni? Ez valószínűtlen, ezt el kell vetni.

Ezek az ügynek Cibulszkijjal kapcsolatos körülményei. Az a véleményem, hogy Cibulszkij részes a 114. szakaszban meghatározott bűncselekmény elkövetésében, hogy a bűncselekményt különösen súlyosbító körülmények között követte el, és példás büntetést érdemel. Cibulszkij művelt ember, a Petropavlovszk-erőd volt főtisztje, őt bízták meg a legnagyobb ünnepek alkalmával, hogy üdvlövéseket adjon le a cári ágyúkból. Ez az ember eléggé okos, eléggé erős, és amit meg lehet bocsátani Prokurovnak és

Pahomovnak — ha önök erről egyáltalán beszélni kívánnának —, azt Cibulszkijnak megbocsátani semmiesetre sem lehet.

Áttérek a Goziosszkijjal kapcsolatos epizódra. Ezzel kapcsolatban szeretnék néhány szót szólni Sahovnyinról, Kuzminról és Brogyanszkijról. Sahovnyin Brogyanszkijtól megvesztegetésképpen pénzt kapott, és felhívta figyelmét arra, hogy „ügyükben" Mihajlov és Kuzmin is érdekelt. „Világos, ingyen semmi sem történik" — hangzott Brogyanszkij válasza. Sahovnyin megkapta az összeget, 2 000-et átadott Mihajlovnak az étteremben, s egyben közölte, hogy a pénzt Brogyanszkij adta Borisanszkij, Levenzon és Markitant ügyéért. A következő napon Kuzminnak adta át a pénzt, és figyelmeztette, hogy azt Borisanszkij, Markitant és Levenzon ügyének a megszüntetéséért kapta. Saját magának is megtartott 2 000 rubelt. Így tehát Sahovnyin, Kuzmin és Mihajlov vallomásai alapján megállapítható, hogy mindhárman fejenként 2 000 rubelt kaptak.

Véleményem szerint Sahovnyin, Mihajlov és Kuzmin szerepét kellően tisztáztuk. Ebben az epizódban Szenyin szerepe érdekes. Szenyin segített Borisanszkijnak, ő tudta meg, hogyan áll az ügye! De önök tudják, hogy Szenyin semmit sem tesz ingyen. Emlékeznek arra, hogy amikor Levenzonné a hivatalos értesítésért meg akarta csókolni, csókkal akarta háláját kifejezni, Szenyin megjegyezte: „Valami reálisabb dologra van szükségem." És itt egyszerre csak Borisanszkijnak a szép szeméért tesz szolgálatokat? Ezt nem hiszem el! Ez nem vallana Szenyinre. Szenyin és Markitant kapcsolata szintén világos. Emlékeznek arra a vallomására, melyben elmondotta, hogy Borisanszkij lakásán találkozott Markitanttal, és hogy Markitant Borisanszkijtól pénzt kért kölcsön? Még arra is emlékezett, hogy Borisanszkij a pénzt a levéltárcájából vette ki, és úgy adta át. Itt pedig kijelentette, hogy mindez koholmány. Mit higgyünk hát? Természetesen azt, ami valószínűbb. Ez a Szenyin mindig ott sürög-forog, ahol korrupciószagot érez. Bizományos, lisztet vásárol, árut cserél stb. És lám, ez az ember nem tudja, kicsoda Markitant, nem tudja, hogy Markitant és Borisanszkij üzlettársak. Azt állítja, hogy ismeretségükről semmit sem tudott. El lehet ilyesmit hinni?

Olyan ez a Szenyin, amilyennek magát feltüntetni igyekszik? Egyáltalán nem. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy Borisanszkij ügye éppen Pahomovhoz, Markitant ügye pedig Tyeveljevhez került, vagyis azokhoz a bírókhoz, akikkel Szenyin bűnös kapcsolatban volt, és akiknél közbenjárásait mindig teljes siker koronázta.

Azt mondják: „Ez merő véletlen!" Csodálatos véletlenség! Én nem hiszek az ilyen véletlenekben.

Engedjék meg, hogy röviden még foglalkozzam Szenyinnel, mert szeretném, hogy úgy mondjam, „megtenni az utolsó simításokat", és végezni ügyével. Engedjék meg, hogy felhívjam a figyelmüket e „bírósági tényező" egyéb „hőstetteire", nevezetesen a Nabatov-féle epizódra, és a Vejntrauben-féle epizódra, amelyekre egyébként nem kell sok időt vesztegetnünk. Kezdjük Nabatovval. Az ügy rendkívül egyszerű.

Nabatovnál lefoglaltak 210 amerikai dollárt és 900 aranyrubelt. Ezt a pénzt a GPU foglalta le, és érintetlen maradt mindaddig, amíg az ügy a leningrádi kormányzósági bíróság nyomozójához nem került. Itt ez a pénz Szenyin és Florinszkij zsebébe vándorolt, amiről tegnap már beszéltünk. Miért vesztegetett Nabatov? Azért, hogy visszakapja azt, ami elkobozható. Elkobozható-e, vagy sem — ez jogi vita tárgya, Nabatovnak, a nyárspolgár kereskedőnek azonban az volt a véleménye, hogy az elkobzás elkerülhetetlen. Ebben Nabatov biztos volt.

De Nabatov hisz a megvesztegetés, a megvásárlás erejében. Törvény ide, törvény oda, ha „fizetsz", akkor „kapnod is kell érte". És Nabatov „fizet". Szenyint kéri fel a közvetítésre. Miért éppen Szenyint, miért nem valaki mást? Azért, mert Szenyin régi jó ismerőse. Már régóta állnak üzleti kapcsolatban. Ezt Nabatov vallotta tegnap. Szenyin apjának élelmiszerboltja volt, és hol vásárolt Nabatovnál, hol pedig eladott Nabatovnak. Egyszóval, „szövetkezeti" ügyek, amint Szenyin állította. A kapcsolat megvan. Nabatov nagyon színesen, és a nyárspolgár szemszögéből az igazságnak megfelelően mondja el: „Elszaladtam hozzá — segítsél ki galambocskám". Szenyin nyomban látta, hogy itt keresni lehet, és — saját vallomása szerint — jól lehet keresni. „Jól van — mondja —, kisegítlek, de te is segíts ki engem; akárcsak egy igazi római, adok, hogy te is adjál nekem; do ut des." Ez a leningrádi római tehát ad valamit Nabatovnak, és ugyanakkor segítséget kér tőle: azt kívánja, szerezzen állást apja számára. Ezt maga Szenyin mondta el. És lám, el is megy Florinszkijhez, és megnyeri őt Nabatov számára. Nabatov úgy kapja meg a pénzt, mintha teljes egészében visszakapná, a valóságban azonban nem egészen így áll a dolog. De kiszámítani ezt természetesen igen nehéz, mert ezek közül egyik sem mondja el nekünk az igazat. Bár otrombán, de mindnyájan hazudnak.

Önök látták Nabatovot, és meggyőződhettek arról, hogy

vallomás közben miként keveredett önmagával ellentmondásokba. Meg kell közelebbről vizsgálnunk, hogy hol itt a hiba. Több objektív adatunk van. A szubjektív adatok vitathatók, az objektív adatok vitán felül állnak. Most a szubjektív adatokkal fogok foglalkozni. Ilyen mindenekelőtt Nabatovnak az a vallomása, amely leleplezi Szenyint és magát Nabatovot abban, hogy Szenyin 30 000 rubelt követelt Nabatovtól, s ő beleegyezett ennek megfizetésébe. Igaz, a későbbiek folyamán Nabatov felocsudott, és megpróbálta visszavonni Kaplan bírósági nyomozó előtt tett vallomását, arra hivatkozva, hogy Kaplan valótlan vallomásra kényszerítette őt.

Itt van Nabatovnak 1924 január 12-i vagy 13-i vallomása. Elemezzük kissé ezt a vallomást. Rendelkezésünkre áll Komarovának, Nabatov feleségének a vallomása, amely úgy támogatja Nabatovot, mint akasztott embert a kötél. Ez a vallomás felfedi azt a titkot, miért vonta vissza Nabatov az őt és Szenyint terhelő vallomásokat.

Kérem a Legfelsőbb Bíróságot, fordítson figyelmet arra, amit kétszer hallottunk Komarovától, nevezetesen, hogy Nabatov az első vallomásában mondott igazat! El kell még dönteni, melyik ez a vallomás. Komarova azt mondja, hogy az, amelyik az első volt. De hiszen éppen a szeptember 25-i az első vallomás, semmiesetre sem más, legkevésbbé pedig a január 13-i vallomás, ahol Nabatov arra hivatkozott, hogy Kaplan azzal az ígérettel vette rá a vallomásra, hogy amennyiben elmondja, mit beszélt Alekszandrovszkijjal, akkor nem fogják letartóztatni. Következésképpen nem a január 13-i, nem is a február 7-i, hanem a szeptember 25-i az első vallomás. Mit is tartalmaz ez a vallomás?

A következőket: „Szenyin azt mondta — vallotta Nabatov —, hogy ez 30 000 rubelbe fog kerülni. Amikor láttam, hogy a pénzt nem kaphatom vissza, hívtam Szenyint, és hajlandó voltam fizetni — legyen a tiéd a 30 000 rubel. Eltelt körülbelül egy hét. Körülbelül egy héttel azután, hogy tudtára adtam hozzájárulásomat, Szenyin meghozta az egész pénzt — 900 aranyrubelt és 210 dollárt. Ebből Szenyin megkapta a 30 000 rubelt — az akkori árfolyamnak megfelelően. A pénzt Szenyin a lakásomra hozta, a bírósági nyomozóhoz (azaz Florinszkijhez) pedig ezt megelőzően idéztek meg. Szenyinnek olyan nyugtát írtam alá, amelyben elismertem, hogy az egész összeget felvettem." De azt mondhatják és tegnap már mondották is: „Nézzék csak, Nabatov azt mondja, hogy a határozatra írta rá a nyugtát, a határozaton viszont nincs

nyugta." Igaz, Nabatov azt mondotta, hogy a nyugtát arra a határozatra írta, amelyet Szenyin vitt el a lakására; azt írta rá, hogy a pénzt teljes egészében megkapta. De ki tudja, miféle hamisítványt vitt Szenyin? A Ballod-ügyben már szerepelt előttünk egy ilyen hamisított okmány. Vajjon feltételezhető-e, hogy Nabatov ezt a nyugtát határozatnak nézte? Miért ne? Olyan művelt ember, olyan tapasztalt jogász talán ez a Nabatov? Nagyon is lehetséges, különösen, ha Szenyin ehhez valamilyen magagyártotta határozatot is mellékelt, de talán még hozzá is fűzte: „Itt a határozat, itt a pénz, írd alá." És Nabatovban az a képzet alakult ki, hogy a határozaton nyugtázta a pénz átvételét.

Vajjon Szenyinről nem lehet feltételezni ilyen trükköket? Mindent el lehet tőle várni, mindent fel lehet róla tételezni, de mégis, mondhatja valaki, hogy mindez puszta feltevés, hogy e feltevéseknek határozott adatokon kell alapulniok. Ez igaz. Térjünk hát rá ezekre az adatokra.

Van egy olyan lakmuszpapírunk, amely megadja a szükséges vegyi reakciót. Ezek a szakértői szakvéleménybe foglalt objektív adatok. Miről beszélnek ezek az adatok? Arról, hogy a határozatot és a nyugtát különböző tintával írták. Mit jelent ez? Ez a következőket jelentheti: a nyugtát és a határozatot különböző helyeken írták: a nyugtát otthon, a határozatot pedig a hivatalban.

És mit mond nekünk Florinszkij? Bíró elvtársak, Florinszkij egyetemet végzett ember, igazi régivágású, képzett jogász, aki jól meg tudja válogatni a kifejezéseit. „A határozatot — mondja — Nabatov jelenlétében foglaltam írásba, majd Nabatov nyomban megírta a nyugtát." Ezt mondja ő. Tehát Florinszkij állítása szerint a határozatot és a nyugtát egy napon és egy helyen írták. Sőt, mi több, maga Florinszkij azt állítja, hogy a határozatot és a nyugtát ugyanabból a tintatartóból, ugyanazzal a tintával, ugyanazzal a tollal írták. És mi történik a továbbiak során? Az történik, hogy amikor ezzel kapcsolatban megkérdezzük Florinszkijt, ezt válaszolja: „Nem, tévedtem, a határozatot otthon írtam meg előző este, a nyugtát viszont másnap az irodában kaptam meg." Ez az első kirívó ellentmondás a nyomozás során, és az itt előttünk tett vallomások között. Ezt már itt a bíróság előtt vallja, miután megismerkedett a nyomozati anyaggal, tehát a szakértői szakvéleménnyel is.

De hiszen mi mást is tehetne? Nem feltételezhető, hogy Florinszkij elvesztette a fejét, összezavarodott, mert Florinszkij eléggé tapasztalt jogász. De ezt is ellenőrizhetjük objektív tények alapján.

Otthon írta-e meg a határozatot, vagy sem? Nézzük meg a keltezéseket. A keltezésből azt látjuk, hogy a határozatot április 23-án írták. A nyugta szintén április 23-án, tehát ugyanazon a napon kelt. Florinszkij ezzel szemben kijelenti: „Az előző napon írtam, de a következő napi keltezéssel láttam el." Különös!.. Még a végén az derül ki, hogy nem az objektív tényeknek, hanem Florinszkij vallomásának kell hinni, amely ellentmond korábbi vallomásának. Ez az objektív kép.

Felhívom a figyelmet még egy szerfölött furcsa körülményre. Kezünkben van a GPU munkatársának, Pavlovnak a vallomása, amelynek egy részlete némi fényt derít erre az ügyre. Pavlov elmondja, hogy 2—3 héttel az ügynek a népbírósághoz való áttétele után a bírósági nyomozó személyesen járt el a GPU-nál és kijelentette, hogy sürgősen szüksége van az ügynek a GPU-nál őrzött tárgyi bizonyítékaira. Miért kellett Florinszkijnak személyesen elmenni a GPU-hoz és elkérni a tárgyi bizonyítékokat — a 210 dollárt és 900 aranyrubelt? Ha minden nyomozó minden egyes bűnügyben személyesen fog járkálni a GPU-hoz a tárgyi bizonyítékokért, akkor vajjon mikor fog dolgozni? Hallottak már ilyesmit? Miféle munkamódszer ez? Sőt, Pavlov tanú azt mondja, hogy Florinszkij nemcsak hogy eljött, hanem azonnal és soronkívül követelte az egész összeg kiadását. Miért járt ön ott, Florinszkij? Most persze nem tud válaszolni. A választ azonban nélküle is tudjuk, és én meg is mondom: Florinszkij azért járt a tárgyi bizonyítékok után, mert érdekelve volt, mert Nabatov, a kereskedő, sürgősen követelte őket, mert Nabatov, a kereskedő, fizet, ha megkapja a pénzt, de ha nem kapja meg, akkor nem is fizet. Enni pedig elvégre csak kell...

Hallottuk, mit mondott itt Sljahtyor: „Mindenki vajjal akarja enni a darab kenyerét." Ezek az objektív adatok. Véleményem szerint a tanúvallomás — szubjektív adat, az okmányok adatai pedig — objektív adatok. Azt kívánom a védelemtől, hogy oldja meg ezt a kérdést: igaz-e vagy sem, amit Pavlov mond? És ha igaz, magyarázatot kérek, miért volt ez így.

De engedjék meg, hogy megemlítsek még egy objektív meggondolást. Minden bíróságon könyvet vezetnek a tárgyi bizonyítékokról és abba természetesen minden törvényes cselekményt a jogszabályoknak megfelelően be kell vezetni. Nézzük csak meg, feljegyezték-e ebben a könyvben a 210 dollár és a 900 aranyrubel átvételét. Megnézzük, de semmit sem találunk, mert ezt a hatalmas összeget, amelyet Florinszkij asztalán az egyik munkatárs

egész aranyhegyként látott tornyosulni, Florinszkij nem tartotta szükségesnek bevezetni a tárgyi bizonyítékok könyvébe. Miért nem vezette be? Azért, mert általában mindig ez a meggondolás: ha bevezetem a könyvbe és jön a revízió, megnézik, észreveszik, elkezdenek érdeklődni. Kinek adta ki? Nabatovnak. Miért? Milyen alapon? És megkezdődik a sürgés-forgás. Így pedig senki sem veszi észre. A nyugta ott van az iratoknál. Ha valami történne, fel lehet mutatni a nyugtát.

Florinszkij több mint három éve dolgozik ennél a bíróságnál, és igen pontos, gondos embernek mutatkozott. Semmiesetre sem fogadhatom el azt, hogy ez a főiskolát végzett pontos jogászember ekkora pénzösszeget ne vezetett volna be a tárgyi bizonyítékok könyvébe! Természetesen, ha mindent eleve jól meggondol, akár be is vezethette volna.

De ha az ember előre tudná, hogy elesik — leülne.

Mi ebben a bűnperben már többször meggyőződhettünk arról, hogy gyakran holmi semmiségek borítanak fel egy egész ügyet.

Így például Vasziljev Karelszkaja nevében összeeszkábált egy levelet, melyben az „asszony" azt írja, hogy mindaz, amit Vasziljevről mondott, kitalálás. Vasziljev — írja — jó ember, kitűnő apa, kitűnő férj, és Tyiktyin bírósági nyomozó az a rossz szellem, aki áskálódik ellene. És ezt sajátkezűleg aláírta. Mindent úgy, ahogy ennek lennie kell. És mi derül ki? „Karelszkaja aláírását hitelesítem. Vasziljev vizsgálóbíró." Saját maga hitelesítette azt a levelet, amely őt rehabilitálja, azután rájött arra, hogy kilóg a lóláb, és eltusolta a dolgot, mert hiszen valóban ostobaság sült ki: hitelesíti a feleség írását, amelyben az férje kitűnő tulajdonságairól ír, annak a férjnek a tulajdonságairól, aki őt a bolondokházába záratta!.. Ki állja ezt meg nevetés nélkül?!..

Látták önök Vasziljevet? Olyan ember ez, aki egyetlen felesleges szót sem ejt ki a száján. Nála minden pontosan ki van mérve: sorról sorra, szakaszról szakaszra, és lám, milyen baklövést követett el ebben az ügyben! Okmányt szerkesztett, és azt saját maga ellen hitelesítette! Vasziljev minden hájjal megkent ember, de elcsúszott egy narancshéjon. Florinszkij kevésbbé megátalkodott, de annál agyafúrtabb hivatalnok, és ő is elcsúszott ezen a narancshéjon.

Az összes körülmények mérlegelése után azt a következtetést vonom le, hogy Szenyinre, Nabatovra, Alekszandrovszkijra, Florinszkijra rábizonyult a bűncselekmény elkövetése. A bűn-

cselekményt elkövették, a megvesztegetés megtörtént. A bűnözőket tetten érték. Ezért őket a büntetőtörvénykönyv 114. szakaszának 2. bekezdése alapján el kell ítélni.

Most áttérek a Vejntrauben—Szenyin-féle epizódra. Rendelkezésünkre állanak Alekszandrovszkij vallomásai, de nem nagyon hiszek bennük. Csak azért idézem őket, mert egy századrésszel ezek a vallomások is hozzájárulnak a Florinszkij, Nabatov és Szenyin elleni bizonyítékok teljessé tételéhez. Ha óhajtják, akár teljesen figyelmen kívül hagyom Alekszandrovszkij vallomásait, bár Alekszandrovszkij elég sok adatot szolgáltat a Vejntrauben—Szenyin-ügy leleplezéséhez. Hajlandó vagyok továbbá figyelmen kívül hagyni felesége és nővére vallomását is, noha az ő vallomásaik is Szenyin bűnösségét bizonyítják. Kész vagyok arra is, hogy senkinek se higgyek: sem Alekszandrovszkijnak, sem Vejntrauben feleségének, sem Szenyin vallomásának. Csakis az objektív adatokra támaszkodom. És mit találok itt?

Vejntrauben ellen bűnvádi eljárás indult. Vejntrauben: áru- és embercsempész, minden hájjal megkent, ravasz, agyafúrt fickó. 250 millió rubellel megveszteget két vöröskatonát, Dalarovot és Volkovot — és átviszi a határon Kurakin herceget, aki azután kereket old. Megindul az eljárás. Az ügy Szenyinhez kerül. És mit tesz Szenyin? A következőket: határozatot hoz, amelyben megállapítja, hogy Dalarovnak senki semmiféle pénzt nem adott, bár az iratok között ott van Dalarov vallomása, mely szerint 250 millió rubelt kapott. Ennek következtében a bűnügy egyszerűen tiltott határátlépés elősegítésére korlátozódik. De megvesztegetés nincs. És ez a dolog lényege. Szenyin Vejntrauben érdekében elferdítette a tényeket.

Miért tette ezt? Tévedésből? Tévedések természetesen előfordulnak. De itt felbukkan Vejntrauben feleségének nővére, aki azóta külföldre utazott, és elmondja, hogy magától Vejntraubentől hallotta a következőket: Szenyin 75 milliárdot követelt, mire 30 milliárdot, majd azután még 10 milliárdot adtak neki. Ezt erősíti meg Alekszandrovszkij. Megkérdezzük Szenyint. Szenyin összefüggéstelen szavakat motyog mentségére. Tévedésről beszél. De Szenyin nem tévedhetett ilyen megengedhetetlenül otrombán, és minden haszon nélkül. Én azt mondom: nem, ő sokkal tapasztaltabb és agyafúrtabb ember, semhogy ilyen ügyben egyszerűen tévedjen. A tévedésre vonatkozó állítást csak abban az esetben fogadhatnók el, ha nem állna rendelkezésre sem Alekszandrovszkij vallomása, sem Vejntrauben sógornőjének a vallomása, aki azt

mondja, hogy saját maga hallott sógorától a megvesztegetésről, és arról, hogy Szenyin zsarolta ki ezt az összeget.

Az a kihallgatás, amelyről Alekszandrovszkij beszélt, sokáig tartott. Ebből a kihallgatásból világosan kitűnik, hogy a bírósági nyomozó 75 milliárdot követelt a letartóztatott szabadlábrahelyezéséért. Vannak azután vallomások arról a házkutatásról, amelyet Vejntrauben lakásán tartott, és arról a beszélgetésről, hogy „itt mellékkeresethez kell jutnunk". Itt van előttünk a nyomozónak az a hazug módon szerkesztett határozata, amely szerint Vejntraubent a büntetőtörvénykönyv 116. szakasza alapján adja át a bíróságnak. Itt van előttünk Dalarov kétoldalas vallomása arról, hogy az említett összeget Vejntraubentől kapta. Hogyan lehet ilyen körülmények között a tényállást tartalmazó részben azt írni, hogy Vejntrauben senkit sem vesztegetett meg? Egyébként engedjék meg, hogy nyiltan megmondjam: ha nálunk olyan „nyomozók" lesznek, mint Szenyin, és olyan „ügyészek", mint Cibulszkij, akkor még ennél is különb határozatokkal fogunk találkozni! Alekszandrovszkij vallotta, a nővér megerősítette, a feleség megerősítette, az objektív tények megerősítették. A bűncselekmény elkövetése nyilvánvaló. Megvesztegetés ellenében törvényellenes határozat született. A 114. szakasz alkalmazása Szenyinnel kapcsolatban ebben a vonatkozásban is teljesen indokolt.

Most ha megengedik, áttérek a Goziosszkij-féle epizódra. Itt különösen Sljahtyor személye figyelemreméltó. Hiányos lenne ennek az embernek a jellemzése, ha nem jött volna segítségünkre egy tanú, aki nem a bíróság idézésére, hanem önként, saját iniciatívájából jelent meg, és olyan felvilágosításokat adott, amelyek valóban jelentős mértékben megkönnyíthetik az igazságszolgáltatás dolgát. Ez igen nagyjelentőségű tény. Ritkán fordul elő, hogy bírósági eljárás ilyen izgalmat kelt, és ennyire magára vonja a közérdeklődést, mint azt ebben az esetben tapasztaljuk. Ritkán fordul elő, hogy a társadalmi lelkiismeret e képviselői, szocialista társadalmunk küldöttei önként felkeresik a bíróságot, hogy minden érdek nélkül, kizárólag állampolgári kötelességük mély átérzésétől vezérelve támogassák az igazságszolgáltatást, segítsék az igazság felderítésében.

Így történt ez ebben a perben. Ez arról tanúskodik, hogy az itt folyó per iránt hatalmas társadalmi érdeklődés nyilvánul meg, hogy társadalmi jelentősége igen nagy. A tanú Szolovkova polgártársnő, aki idejött, hogy eleget tegyen állampolgári kötelességének, és ezt a kötelességét példamutatóan teljesítette is.

Szolovkova polgártársnő — egyike azoknak a fehér rabszolganőknek, akik kitörtek Sljahtyor hálójából — eljött ide, hogy leleplezze ennek a bűnözőnek igazi arculatát. Elmondotta nekünk ennek a Sljahtyornak minden aljasságát, elmondotta, hogy Sljahtyor lépten-nyomon érvényesítette bűnös „tehetség"-ét a nők „legsokoldalúbb" kizsákmányolása terén — amint ezt ő maga is cinikusan beismerte.

Kereken és nyersen kijelentem: ha Dobrzsinszkij-Szlavszkijt pókhoz hasonlítottuk, akkor ez fokozott mértékben áll Sljahtyorra. Valóban valamennyi, hálótfonó pókféleség közül a Sljahtyorfajta pókok a legszörnyűbbek. Ezek nem legyeket, hanem embereket fonnak be hálóikba: kiszívják a vérüket, a leglelkiismeretlenebb módon kizsákmányolják, fizikailag és erkölcsileg megsemmisítik áldozataikat.

A bíróság nem hagyhatja figyelmen kívül Sljahtyornak ezt a jellemzését, de nem hagyhatja figyelmen kívül ennek az embernek — Szenyin, Kuzmin, Sahovnyin és más vádlottak barátjának — gyalázatos mesterségét sem. Rendkívül jellemző vonás. Valamennyien egy bűnszövetkezet, egy banda tagjai, akik kijárták a bűnözés elméletének és gyakorlatának iskoláját. Sahovnyin és Kuzmin gyakran jártak Sljahtyor lakására. Sljahtyortól élelmiszert kaptak. Testestül-lelkestül a karmaiban voltak. Sljahtyor szerepét elég világosan mutatják és bizonyítják saját beismerései is.

Ha elemezzük a nyomozás során tett vallomását, abban talán bizonyos ellentmondásokat találhatunk, de csak első pillantásra. Úgy gondolom, legalább futólag meg kell vizsgálnunk ezeket a látszólagos ellentmondásokat, meg kell győződnünk arról, hogy ellentmondások itt voltaképpen nincsenek.

Ezeknek az „ellentmondásoknak" a lényege a következő: Sljahtyor egyes vallomásaiban azt állítja, hogy Goziosszkijtól 4 000 rubelt kapott a bírósági nyomozóhoz való továbbítás céljából, máshelyütt pedig 6 000 rubelről beszél. Ez az első ellentmondás. Ez az ellentmondás csak logikai magyarázattal küszöbölhető ki, de ezt a magyarázatot is meg kell adnunk, mert van bizonyos jelentősége. Először feltételezhető, hogy Sljahtyor a megvesztegetés összegének csökkentésével bűncselekményének súlyát kívánta enyhíteni. Az emberek gyakran azt képzelik, hogy egy rubelt ellopni egészen más dolog, mint tizet. Az ilyen elképzelés nem mindig indokolt. Világos, hogy figyelembe vesszük az államnak okozott kár mértékét, a mennyiségnek azonban nincs mindig döntő szerepe. Ebben az esetben teljesen közömbös a megveszte-

getés összege: akár 1 000 rubellel, akár 3 000 rubellel vesztegettek, a bűncselekmény veszélyességének értékelése szempontjából a különbség nem nagy. De nem mindenki tudja ezt megérteni.

Sljahtyor is úgy képzelte el, hogy ha 6 000 rubelt ismer be, akkor azt is meg kell mondania, kinek adta ezt az összeget. Ő azonban ezt nem akarta megmondani, ami teljesen érthető, hiszen tudjuk, mit jelentett ki Sljahtyor a nyomozás során: ha mindent beismer, akkor még 12 embert kell a vádlottak padjára ültetni. Nincs abban semmi meglepő, hogy eleinte egy szót sem szólt arról a 2 000 rubelről, amelyet — mint ahogy később Sljahtyor és Kuzmin vallomásából kiderült — Pahomovnak szántak. Nincs abban semmi meglepő, hogy nem szólt erről rögtön. Feltesszük a kérdést: mennyit adott Sahovnyinnak és Kuzminnak? 4 000 rubelt adott nekik, 2 000 rubelt pedig nem nekik, hanem az ő közvetítésükkel Pahomovnak adott. Itt van előttünk Sljahtyor határozott vallomása arról, hogy a bűncselekményt elkövette, itt van továbbá határozott vallomása arról, hogyan osztotta szét ezt a 6 000 rubelt. Kuzmin és Sahovnyin beismerték, hogy fejenként 2 000 rubelt kaptak. Átvettek továbbá Pahomov részére is 2 000 rubelt, de Kuzmin — mint azt itt közölte — bár kézhezvette ezt a 2 000 rubelt, átadni már nem tudta, s így ennek az összegnek az átadása elmaradt. Ime, az első úgynevezett ellentmondás már meg is oldódott.

Sahovnyin vallomásában eléggé határozottan beismerte, hogy megkapta ezt az összeget. Kuzmin sem tagadja az összeg átvételét. Így hát még azt a tényt kell megvizsgálnunk, amely a pénznek Pahomov részéről történt közvetlen átvételével kapcsolatos. Itt vannak azok a vallomások, amelyeket a nyomozás során Sljahtyor és Kuzmin tett. E vallomások és azok elemzése után semmi kétség nem marad abban a tekintetben, hogy Pahomov megkapta a pénzt. A döntő bizonyítékok — Sljahtyor és Kuzmin vallomásai — tökéletes pontossággal egybevágnak, noha teljesen lehetetlen, hogy ez a két ember előzetesen összebeszélt volna. Vannak itt azonban egyéb bizonyítékok is a Goziosszkij üggyel kapcsolatban. Eljárt ebben a bűnügyben Pahomov? Igen, eljárt. Megszüntette ezt a bűnügyet Pahomov a 4. szakasz 5. bekezdése alapján? Igen, megszüntette. Ez az a körülmény, amellyel foglalkoznunk kell.

A 4. szakasz 5. bekezdésére való hivatkozás teljesen indokolatlan és tökéletesen leleplezi a bűnösöket. Valóban, hogyan is kerül ide a 4. szakasz 5. bekezdése, amely a bűncselekmény tényállásának hiányáról beszél? A 4. szakasz 5. bekezdése erre az ügyre semmiképpen sem illik, hiszen itt szó sem lehet a bűncselekmény tény-

állásának hiányáról. A büntető perrendtartás 202. szakaszának 2. bekezdése a bizonyítékok elégtelen voltáról szól, bár ez a kérdés is annyira vitásnak látszik, hogy az adott helyzetben a bűnügy megszüntetése rendkívül önkényes, egyenesen megengedhetetlen volna. Ehhez hozzájárul még egy furcsa körülmény, mégpedig az, hogy az ügyet oda küldik, ahová Pahomov kívánja. Emlékezzék vissza Sljahtyor, milyen kapcsolat volt Pahomov és Szenyin között. Emlékezzék vissza, hogyan mondta Szenyin: „el fogom intézni" — és megjelölte, kihez kell az ügyet irányítani. Elhangzottak itt előttünk ezeknek az embereknek a vallomásai, elmondták ezek az emberek, hogy az ügyeket nem véletlenül, hanem előzetesen átgondolt döntés alapján küldték éppen a második, és éppen a harmadik bírósági ügyosztálynak. „Saját bíróiknak" küldték az ügyeket, abban a biztos tudatban, hogy ezek a bírók, bármi történjék is, nem csapják be őket. Vajjon ez nem mutat a vádlottak közötti bűnös kapcsolatra? Ha a bíró rosszul folytat le egy ügyet, azt vagy ostobaságból teszi, vagy azért, mert bűnös módon érdekelve van benne. Véleményem szerint Tyeveljev volt bíró nem buta ember. Csak egy lehetőség marad: Tyeveljev és Pahomov bűnös érdekeltsége.

Sljahtyor, Kuzmin, Goziosszkij és Sahovnyin vádlottak ellen vall a következő epizód is, amelyben Goziosszkij játssza a főszerepet. Goziosszkij először azt vallotta, hogy nem adott Sljahtyornak pénzt, vagyis tagadta azt, hogy bármilyen formában is résztvett volna a bűnügyben, hogy bármit is tudott volna Sljahtyor megvesztegetéséről. Először is azonban, itt vannak előttünk Goziosszkijnak a bíróság előtt tett vallomásai. Goziosszkij azt vallotta, hogy eleinte semmit sem akart Sljahtyornak adni, később azonban, amikor a vajüzemre vonatkozó megbeszélésekkel kapcsolatban Sljahtyor lakásán volt, Sljahtyor egyenes ajánlatára beleegyezett Kuzmin lepénzelésébe. Goziosszkij bűnösnek ismerte el magát abban, hogy beleegyezett Kuzmin lepénzelésébe, de tagadta a 6 000 rubel átadását. Kijelentette: Sljahtyor valóban követelt tőle pénzt vagy értékeket, gyanította is, hogy Sljahtyor zsarolja őt. Goziosszkij mindezt beismerte, de hangoztatta, hogy semmiféle pénzt nem adott.

Másrészt teljesen érthetetlen marad, miért közvetített Sljahtyor a Goziosszkij-ügyben? Hogyan lehet választ adni erre a kérdésre? Csak úgy, ahogyan Sljahtyor válaszol a vallomásaiban, ahogyan válaszolt régebben és ahogyan válaszol most itt a bíróság előtt. Sljahtyor vallomása szerint Goziosszkij bízta őt meg ezzel az

üggyel, Sahovnyinnal pedig megbeszélték, hogy a pénzt, amit neki átadott, Goziosszkij helyett adta át, és ezzel küldetését befejezettnek is tekintette. Ezt alátámasztja Sahovnyin is, aki már október 22-én azt mondotta, hogy a laboránsok bűnügyének elsimításáért 2 000 rubelt kapott. Ezt a pénzt szerinte Kuzmin hozta, és a következőket mondotta: „Ezt Sljahtyortól Goziosszkijért kapod."

Így tehát, Kuzmin állítása szerint, 5 000 vagy 4 000 rubelt kapott. Sljahtyor többek között a bírósági dolgozók szövetkezetének meghatalmazottja. A kapcsolat a szövetkezet zászlaja alatt jött létre. Lássuk csak Sljahtyor vallomását: „Megkaptam a pénzt, elvittem Kuzminnak, és megmondtam, hogy ezt a pénzt Goziosszkij ügyében kapja." Kuzminra hivatkozik. Nézzük most meg, mit mond Kuzmin. „Május végén bejött hozzám Sljahtyor — mondja — és érdeklődött Goziosszkij ügye iránt. Azt válaszoltam, hogy az ügyet meg fogjuk szüntetni. Addig Sahovnyinnal közösen 2 000 rubel összegű kölcsönt vettem fel tőle, azután pedig Sahovnyintól kaptam 2 000 rubelt. Sljahtyor beszélt Goziosszkijjal és azt mondta: „Megtarthatja magának, és beszámíthatja az adósságba." Ezt mondja Kuzmin a Goziosszkij-ügyben. Mind Kuzmin, mind pedig Sahovnyin előtt teljesen világos volt, hogy Sljahtyor a pénzt Goziosszkij helyett adta. Felmerül a kérdés: hihető-e, hogy egy olyan ember, mint Sljahtyor csak úgy a saját zsebéből adogatja a pénzt Goziosszkij helyett, annak beleegyezése nélkül, hihető-e, hogy olyan ügyben, amely őt egyáltalán nem érinti, baksist osztogat, egyszerűen csak azért, mert mindketten Kurlandból valók, földiek. Aligha — én ezt a feltételezést elvetem. Mi hát a végső következtetés? Goziosszkij Sljahtyorral megbeszéléseket folytat, beleegyezik a megvesztegetésbe, és odaadja a megvesztegetésre szánt összeget. Végül is minden úgy történik, ahogyan előre megállapodtak. Goziosszkij bűnügyét megszüntetik, hála Sljahtyor közvetítői fáradozásainak és részvételének.

Pahomov szerepéről már beszéltem. Engedjék meg, hogy e fejtegetés közben a magától értetődően felmerülő bizonyos összefüggések kapcsán még egyszer visszatérjek Pahomovra és Tyeveljevre, foglalkozzam az ügyben való részvételükkel, ismertessem a vád érveit, s azután rátérjek e bűnper következő kérdésére.

Tyeveljev és Pahomov: mindketten népbírók. Azzal vádoljuk őket, hogy a bírósági nyomozóval való előzetes megállapodás után különböző ürügyekkel pénzért megszüntették a nepmanok bűnügyeit. Pahomov több ügyben járt el — London, Antimonija, Goziosszkij ügyében. Az ügyeket a büntető perrendtartás bűn-

cselekményi tényállás hiányáról szóló 4. szakaszának 5. bekezdése alapján megszünteti. Már rámutattam arra, hogy ez az indokolás nyilvánvalóan helytelen. De mi helytelen megfogalmazás miatt nem állítunk a bíróság elé bírákat. Mi azért ítélkezünk e bírók felett, mert tudatosan követték el ezt a hibát, mert bűncselekményt követtek el, amely megvesztegetésben, korrupcióban, baksisok elfogadásában, és az állammal szemben vállalt szolgálati kötelességeik megszegésében áll.

Milyen bizonyítékaink vannak erre? Ilyen bizonyíték mindenekelőtt Pahomov és Szenyin bűnös kapcsolata. Szokatlan kapcsolat ez, abban jut kifejezésre, hogy Szenyin utasítására az ügyeket éppen Pahomovhoz irányítják. Ez a dolog egyik oldala. A dolog másik oldala: Pahomov személye. Láttuk itt Parfjonova tanút. Hallottuk vallomását. Azt, amit ő vallott, senki sem cáfolta meg, még azok a tanúk sem, akiket külön evégett idéztek meg Pahomov vádlott kérelmére. Pahomov Parfjonova tanú vallomásával kapcsolatban a következőket jegyezte meg: „Parfjonova zsarol engem, kérem tanúként megidézni Zagibenyinát." A bíróság tiltakozásom ellenére megidézte Zagibenyinát.

És mi történt? Parfjonova elénk tárta Pahomov teljes jellemrajzát, tökéletesen leleplezte őt. Zagibenyina pedig eljött ide, úgyszólván mint a védelem tanúja, és vallomását azzal kezdte, hogy csodálkozik, miért idéztette meg őt Pahomov, hiszen semmit sem tud az ügyről. Pahomov zavarba jött, én pedig kereken kijelentettem: „Önt annak megállapítása végett idézték meg tanúnak, hogy zsarolja-e Parfjonova Pahomovot. Mondja el azokat a tényeket, amelyekről tudomása van." És mit mondott nekünk Zagibenyina? „Ilyen tényekről nincs tudomásom, e kérdésre vonatkozólag semmiféle adatot nem tudok szolgáltatni."

Úgy történt, ahogy előre sejtettem. Zagibenyina megidéztetése taktikai manőver volt. Pahomov e tanú megidéztetésével kizárólag pszichológiai hatást akart elérni. Arra számított, hogy az ügyész tiltakozni fog, a bíróság a kérelmet elutasítja, ő pedig azután elmondhatja: „Elutasították a kérelmemet, nem ellenőrizték Parfjonova vallomását." Ez a manőver kudarcot vallott. Mit is mondott Parfjonova, akinek, mint tanúnak, szavahihetőségéhez nem fér kétség és akinek szavahihetőségét a Pahomov által rázúdított rágalmak sem rendíthetik meg. Igazolta, hogy Pahomov romlott ember, aki nepmanokkal tivornyázik. Parfjonova nem a levegőbe beszélt, hanem tényeket sorolt fel. Rámutatott arra, hogy Pahomov fizetésével arányban nem álló, költekező életmódot foly-

tatott. Elmondta továbbá, hogy amikor megkezdődtek a letartóztatások, Pahomov idegeskedni kezdett, és megkérte Parfjonovát: ha valami történik, ne beszéljen arról, hogy Kuzmin és Szenyin eljártak hozzá, mert félt, hogy a GPU esetleg őt is letartóztatja. Megállapítottuk, hogy Pahomov „népbíró" verekedett, lányokat vitt fel magához az utcáról, a büntetőtörvénykönyv szakaszaival fenyegetőzött. Életének legtöbb megnyilvánulása romlott, rossz emberre vall, és erkölcsileg kompromittáló.

Ilyen körülmények között nem kell-e különös jelentőséget tulajdonítanunk a Szenyin, Kuzmin és Sahovnyin között fennálló kapcsolatnak? Pahomov törvényellenes határozatokat hozott, ő szüntette meg azokat a bűnügyeket, amelyek megszüntetéséért Sahovnyin és Kuzmin Pahomovval osztozkodva, pénzt fogadtak el. A körülmények egytől-egyig mind Pahomov ellen szólnak. Őt nem érték tetten, mint Kuzmint, Szenyint vagy Vasziljevet, de a körülmények, a kisebb-nagyobb momentumok egyetlen láncba fonódnak, amely fojtogatva fonja körül Pahomov nyakát.

Bírói lelkiismeretük minden bizonnyal azt súgja önöknek, hogy itt előzetes összebeszélésről van szó, hogy előzetes összebeszélés nélkül a bűnösök nem számíthattak volna szándékaik megvalósulására. Pahomov okosabban és ügyesebben, nem olyan észrevehetően takargatja tetteit, mint Tyeveljev, de ha megnézzük azokat az objektív tényeket, amelyek a nyomozás során összegyűltek, akkor kiderül, hogy ezek az adatok Pahomovra nézve katasztrofális jellegűek. Több bűnügy kerül Tyeveljevhez; Komarova, Boriszova, Levenzon és mások ügyei. Hallottuk ezzel kapcsolatban Tyeveljev magyarázatait, megnéztük az előkészítő tárgyalás naplóját. És mit láttunk?

Rettenetes bizonyítékokat láttunk, amelyek elől Tyeveljev nem menekülhet, amelyeknek súlya alatt Tyeveljevnek össze kell roppannia . . . Ezek a bizonyítékok arról tanúskodnak, hogy az előkészítő tárgyalás naplójába Tyeveljev hamis bejegyzéseket írt Szenyin és Sahovnyin letartóztatásával kapcsolatban. Megtörténtek a letartóztatások, tárgyi bizonyítékokat kellett teremteni, és ő teremtett ilyen bizonyítékokat. Megtehette — a papír türelmes...

Feltűnő az a körülmény is, hogy az egész leningrádi területről az ügyek sohasem kerülnek más osztályhoz, csak a 2. és a 3. osztályhoz. Sőt mi több, amikor véletlenül a 18. osztályhoz címezik az ügyet, Sahovnyin kijavítja és a 2. vagy a 3. osztályhoz irányítja. Vajjon ez véletlen? Szenyin, Sahovnyin és Pahomov — átmenő állomások. A közvetítők — Brogyanszkij és Dobrzsinszkij, a vég-

állomás pedig egyrészt a bírók, másrészt a megvesztegetők, akiknek az érdekében mindez történik.

Azt kérdezik tőlünk, mennyit is kapott Tyeveljev? És mennyit kapott Pahomov? Akkor fogták-e le a kezét, amikor a korrupció útján szerzett pénzt szorongatta? Meg kell mondanom, hogy ezt a kezet nem fogtuk meg, és nem nyitottuk fel akkor, amikor a pénzt szorongatta; igen, meg kell mondanom, hogy ez rejtve maradt előttünk, és sok mást is el tudtak rejteni a szemünk elől, hiszen nem minden bűncselekményükre derült fény. Nincs a kezünkben semmi, ami biztosítana bennünket arról, hogy nem maradt-e egy sor bűncselekményük feltáratlanul. Nyiltan meg kell vallanunk, hogy ez csak az első szennyes hullám, melyet esetleg még több hullám követ. Lehetséges, hogy ezzel a bűnperrel nem fejeződik be sorainknak a semmirekellőktől való megtisztítása. Azt fogják talán mondani nekünk, hogy a vádlottak közül egyeseket, például Tyeveljevet és Pahomovot nem értük tetten, hogy ellenük csak közvetett bizonyítékaink vannak. Igen, közvetett bizonyítékok... A közvetett bizonyítékok azonban gyakran nem kevésbbé meggyőzőek, mint az úgynevezett közvetlen bizonyítékok. És éppen ilyen közvetett bizonyítékok — valóban *bizonyítékok* — állnak ebben a bűnügyben rendelkezésünkre.

Áttérek a Bonnellel kapcsolatos epizódra. Úgy gondolom, hogy ez az epizód elég világosan bevéső dött a bíróság emlékezetébe, és nem kell vele hosszasan foglalkoznom. Bonnel, a régi Petrográd maradványa. A Bonnellel kapcsolatos epizódban a régi burzsoá, földesúri, nemesi társadalom valamennyi színe képviselve van. Bonnel — ismert pétervári nagyvilági kokott, aki, miután megfelelő módon „átállította" magát, elbolondított egy kommunistát, és ennek az úgynevezett kommunistának a védnöksége alatt felélesztette a régi pétervári vagy petrográdi „társaság" romlott erkölcseit.

Szerepelt itt Milobenszkij volt cári tiszt, varsói kém és a cári ohrana ügynöke. Amikor megkérdezték tőle, hogy ki az a Bonnel? — válasza így hangzott: kokott.

A szóbanforgó „kommunista" nem más mint Kopicsko vádlott, a kormányzósági bíróság volt nyomozója. Halálra kell ítélni már csak azért is, mert kapcsolata volt ezzel a kokottal, aki úgy befolyásolta őt nyomozói munkájában, ahogy akarta!.. Kopicsko áruba bocsátotta bírói hivatalát. Eladta magát egy kéjnőnek. Aprópénzre váltotta bírói lelkiismeretét...

Amikor Bonnel és társai hurokra kerülnek, Kopicsko nem talál

alapot arra, hogy büntetőjogi felelősségre vonja őket, és az utcalányok kitartottjának fesztelenségével kijelenti, hogy „törvényesen" szüntette meg az ügyet. Miféle „törvény" alapján szüntette meg Bonnelnek és barátjának, Golgyinnak, ennek a tipikus selyemfiúnak, e vesztegetési história aktív közvetítőjének az ügyét? Kopicsko jóvoltából először Bonnel kerül szabadlábra, majd Golgyin, aki már a következő napon Kopicsko lakásán ügyködik. Ettől a társaságtól csak a szerencsétlen Matyegyit kívánom különválasztani. Matyegyi ennek az egykori „csillagnak", ennek a nagyvilági kokottnak a rabságába került, aki kegyetlenül kizsákmányolta, mint szolgálóját, házvezetőnőjét, bizalmasát.

Nézzük Ballodot. Nem találok megfelelő színeket ahhoz, hogy a benne megtestesülő züllöttségnek, szennynek és gonoszságnak, az általa elkövetett gaztetteknek a képét megfessem.

Itt van Mihajlov, volt bírósági nyomozó, aki teljesen elzüllött és odáig süllyedt, hogy a lebujokat, a titkos pálinkafőzőket, az alvilágot járja. De nemcsak ő maga csavargott ezeken a helyeken, hanem magával rántott másokat is, akiket saját példájával rontott és züllesztett. Mihajlov és Vasziljev nem csekély mértékben felelősek ezért. Züllésre, romlásra „tanították" néhány fiatal munkatársukat.

Bíró elvtársak, adják meg ezeknek a „tanítóknak", ami jár nekik! Bíró elvtársak, legyenek elnézőek azzal a két fiatalemberrel, akiket ők térítettek rossz útra . . .

Itt van Dobrzsinszkij — ez a pók, aki már egyszer kisiklott az igazságszolgáltatás kezei közül. Másodszor ez nem fog sikerülni! Nem szabad megengednünk, hogy sikerüljön.

Szlavszkij rendkívül érdekes ember, példátlan akaratereje van. 1920-ban rabló, útonálló volt; társait halálra ítélték, ő megmenekült ettől. Feleségét bűnös célokra használja fel; az asszony, mintha hipnózis hatása alatt lenne, automatabábu módjára megtesz mindent, amit férje sugalmaz neki . . . Szlavszkij szüntelenül ezt hajtogatta: „A fejemről van szó, ments meg, szerezz nekem hamis okmányokat, szerezz olyan okmányokat, amelyek szerint lett állampolgár vagyok." Amikor rábizonyítják az általa elkövetett bűncselekményt, az őszintét játssza, ígéri, hogy igazat fog mondani, de már abban a pillanatban hazudik, ámít, csűr-csavar. A Mihajlovval, Jeliszejevvel és Gyemidovval való előzetes megbeszélés alapján működik, azok meg nyiltan kijelentették: „Igen, mi ezt elkövettük, «keresni» akartunk."

Szlavszkij velük tart. Ő is „keresni" akar. Szlavszkij, éppúgy mint ők, így gondolkozik: keresni akarok, ami pedig az államot illeti, az nem tartozik rám, tőlem az állam akár el is pusztulhat!

A mi államunk azonban él és élni fog, Szlavszkij urak! A Szlavszkijok fognak elpusztulni!

Áttérek Vasziljevre. Vasziljev mint korrupt állami alkalmazott áll a bíróság előtt, aki durván és szégyenletesen megsértette az állam iránti kötelességét. Megállapítottuk, hogy idegen lakásokba hatolt be, indokolatlan házkutatásokat tartott, önös érdekekből a legszennyesebb dolgokra vetemedett: letartóztatta saját feleségét, a sors kényére-kedvére hagyta gyermekét, majd pedig Prokurov bírót bűncselekmény elkövetésére bírta rá.

Ami a Balloddal kapcsolatos epizódot illeti, megállapítottuk, hogy Vasziljev eljárt Ballodhoz, együtt ivott vele; kapott tőle 3 000 rubelt, és megszüntette a bűnügyét. Ezt számos, egészen szavahihető ember vallomása igazolta.

Vasziljev azzal próbál védekezni, hogy a Ballod ügyében hozott megszüntető határozatot az ügyész jóváhagyta. De Vasziljev hazudik, az ügyésznek ugyanis az volt a véleménye, hogy el kell rendelni a bizonyítás kiegészítését és azt javasolta, hogy terjesszék ki a vádat még néhány személyre, amit azonban Vasziljev nem tett meg.

Nézzük Boriszova ügyét. Boriszova ellen eljárás folyik, ül. De szeretne szabadlábra kerülni. És íme, megjelenik Loszeva, amint Boriszova nevezte, az „ügynök", akinek ismerőse és „jóembere" egy bírósági nyomozó. Ki ez a nyomozó? Vasziljev. Vasziljev Loszevával — Loszeva kifejezése szerint — intím kapcsolatban volt. Vasziljev vállalja az ügyet, beleegyezik abba, hogy a bűnügyet „nevetséges" pénzösszegért, 250 millió rubelért (akkori árfolyam szerint — *A. V.)* megszünteti.

Igaz, Vasziljev számára ez az összeg nevetséges, de Vasziljev úgy gondolja, hogy „sok kicsi sokra megy". A Vasziljevek a fillérekre sem vetik meg. De a Boriszova-ügy tanúi egytől-egyig azt állítják, hogy jóval több pénzt kapott. Ki bizonyítja ezt rá? Először is Boriszova, azután Loszeva és végül maga Vasziljev. Loszeva minden módon igyekezett megvédeni Vasziljevet. Beismerte, hogy mindmáig szereti ezt a Don Juant, ami megmagyarázza Loszevának, mint tanúnak a viselkedését. Loszeva csökönyösen védelmezi Vasziljevet: ő nem volt sohasem Vasziljevnél, nem tud semmiféle ügyről. Igaz ugyan, hogy kapott pénzt Vasziljev részére, de azt nem adta át, hanem elitta, mégpedig nem is Vasziljevvel, hanem magával Boriszovával. Még a rágalomtól

sem riad vissza, és azt állítja, azért fogadta el ezt a pénzt, hogy megfizessen valakinek a kezességért. Semmitől sem riad vissza, csakhogy ne ártson Vasziljevnek. De nekünk Loszeva magatartását konok hazudozásnak, hamis tanúzásnak kell minősítenünk. Nem egyszer járt ebben az ügyben Vasziljevnél, mint ahogyan állította, hanem három hét leforgása alatt tizenötször. Boriszovánál el is szólta magát, elfecsegte, hogy Vasziljev, akihez egy igazolványért járt, egyre húzta-halasztotta az igazolvány kiadását, csak azért, hogy minél gyakrabban keresse fel. Vasziljevre rábizonyult a korrupció, többek közt az is, hogy Loszeva útján különféle, de mindig egyformán szennyes ügyeket bonyolított le. A 114. szakasz 2. bekezdése alapján Vasziljev ellen emelt vádat teljes egészében bizonyítottnak tekintem.

Érdekes részlet: Loszeva megkapja a Boriszova szabadlábrahelyezéséről szóló határozatot, és maga megy el Boriszováért a börtönbe. Boriszova munkakönyvét Vasziljev Loszevának adja ki, nem Boriszovának. Mint Boriszova vallotta, Loszeva egyenesen megmondta neki: ha te mégy el Vasziljevhez, neked a könyvet nem adja ki, de nekem kiadja. És valóban elment, megkapta és elhozta. Ez hát az az együgyű nőszemély, aki húszéves kora óta az alkohol rabja, aki arra a kérdésre, hogy mivel foglalkozik, azt válaszolta: ivással. Ez a nő a legegyszerűbb dolgokban sem ismeri ki magát, de az, amit mondott, teljes mértékben bizonyítja mind a Loszeva és Vasziljev közötti szoros kapcsolatot, mind pedig a Vasziljev által elkövetett bűncselekményeket.

Térjünk át Borodavkina ügyére. Két év alatt a milícia 14 házkutatást tartott Borodavkina családjánál, és ezek közül 5 — ahogy mondani szokás — eredményes volt. Engem azonban inkább azok a házkutatások érdekelnek, amelyek eredménytelenek voltak; ilyen 9 volt. A házkutatásoknak ez az „eredménytelensége" arra mutat, hogy igen jó a kapcsolat a nyomozószervek és e „borodavkák"[3] közt, amelyeket — reméljük — hamarosan el fognak távolítani a társadalom arculatáról.

És az ügy „szerencsésen" negatívan fejeződött be.

Vasziljev odáig ment, hogy hamis feljelentéseket készített, magánlakásokra tört rá, törvénytelenül őrizetbe vett embereket, és hamis vallomásra kényszerítette őket egyes emberek ellen, akiket azután kifosztott. Így például az egyik lakásban egy bizonyos Szaharov nevű egyénre akadt, őrizetbe vette, és követelni kezdte

[3] Lefordíthatatlan szójáték, „borodavka" = bibircsók. — *Ford.*

tőle a neki szükséges vallomást. Szaharov ezt megtagadta és ellenállást tanúsított. Mit tesz Vasziljev? Letartóztatja, hat napon át letartóztatásban tartja, és csak akkor bocsátja szabadon, amikor meggyőződik arról, hogy Szaharovból semmit sem tud kipréselni.

Véleményem szerint teljesen elegendő, ha figyelembe vesszük Szaharov és Petrov egybehangzó vallomását, elég, ha elolvassuk Ausev vallomását, és máris meggyőződhetünk Vasziljev bűnösségéről.

Ugyanezt látjuk Dobrzsinszkaja ügyében. Itt Jeliszejev és Vasziljev szerepel. Jeliszejev Vasziljev gyermekkori barátja, 10 éve nem találkoztak. A dolog úgy kezdődött, hogy Dobrzsinszkaja férjét titkos pálinkafőzéssel vádolták meg. Az ügy Vasziljevhez került. Arcátlan, cinikus alkudozás indult meg, amely bűnös megegyezéssel végződött.

Jeliszejev a következőket mondotta: „Amikor Vasziljevvel tanácskozni kezdtem, dühbe gurult, és azt mondta: «Fogadd el». És én elfogadtam . . . "

Maga Vasziljev erről október 6-án a következőket vallotta: „A dühös hangra én nem emlékszem. Jeliszejev azt mondotta, hogy pénzt ajánlanak, én rámutattam arra, hogy semmit sem lehet tenni, mivel komoly bűncselekményt követtek el, és nekem át kell adnom őket a bűnügyi nyomozó osztálynak, s az amúgyis letartóztatja valamennyiüket." A valóságban nem egészen így volt. „Csak fogadjuk el, aztán majd meglátjuk, mit tehetünk." Ez történt a valóságban.

Végül az utolsó epizód Karelszkajával. Ezt az epizódot én eléggé fontosnak tartom, és itt két momentummal kívánok foglalkozni. Először, ismét foglalkoznom kell Vasziljevvel abból a szempontból, hogy milyen erkölcsi tulajdonságokkal is rendelkezik ez az ember, aki feleségét a bolondok házába záratta, ahonnan ez a szenvedő, megkínzott asszony a következőket írta „férjének": „Tisztelt Mihail Vlagyimirovics elvtárs! Hát valóban kőből van a szíve, hogy engem kórház helyett ebbe a kloákába dugott?" Ez Vasziljev! Felhívom a figyelmüket Orsanszkij professzornak az iratok között található szakértői véleményére, amely megállapítja, hogy Vasziljev felesége teljesen egészséges volt.

Nem kételkedem abban, bíró elvtársak, hogy önök olyan ítéletet hoznak, amilyenre ez az ember rászolgált.

Áttérek Prokurovra, aki szemmelláthatóan belső ellentmondásokba gabalyodott, és semmiféle magyarázatot sem tud adni eljárásáról. Felhívom a figyelmet egy körülményre: Prokurov

Vasziljev beadványára hivatkozik, amelyben Vasziljev állítólag azt közölte, hogy felesége nem normális, hogy el kell különíteni összeférhetetlen természete miatt, hogy adatokkal tudja bizonyítani felesége abnormális állapotát, és kérte megfigyelő intézetben való elhelyezését.

Bíró elvtársak, az elmegyógyászati megfigyelést még bűncselekmény elkövetésével vádolt személyeknél is igen komoly kérdésként kell kezelni. A büntető perrendtartásnak egy külön fejezete, a 16. fejezet és a 190—201. szakaszok foglalkoznak ezzel a kérdéssel. Ezek a szakaszok mindenkit megvédenek attól, hogy alaptalanul zárt intézetbe helyezzék. A törvény ezt a kérdést igen gondosan és óvatosan kezeli, és ugyanerre kötelezi a bírókat is. A 196. szakasz kimondja, hogy zárt intézetbe való helyezéshez az elmebetegség tünetei szükségesek. Ilyen tünetek pedig nincsenek, hiszen Vasziljev csak mondotta, hogy ezeket bizonyítani tudja. A törvény arra kötelezi a bírósági nyomozót, hogy ellenőrizze ezeket az adatokat. Ez szintén nem történt meg. Ebben Prokurov a bűnös, és ezért meg kell kapnia a megfelelő büntetést.

Két vádlottról, Maszinzonról és Londonról kell még mondanom néhány szót. Azok a vallomások, amelyeket oly tekintélyes elvtárs tett a bíróság előtt, mint Krasztyin kormányzósági ügyész, megkönnyítik a feladatunkat. Amikor azonban ezeket a vallomásokat mérlegeljük, értékeljük és összehasonlítjuk, nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy nem egyszerű tanú vallomásáról van szó, hanem egy bírósági dolgozó, egy párttag tárgyilagos vallomásáról. Krasztyin elvtárs Maszinzonról tett megjegyzései azt mutatják, hogy jóllehet Maszinzon eleinte borotvaélen járt, amelyen nemcsak a lábát, hanem a nyakát is elvághatta volna, később mégis megtalálta a helyes utat, és segítséget nyujtott a nyomozószerveknek Antimonija és Alekszandrovszkij bűnügyének felderítésében.

Hozzá kell még tennem, hogy a Maszinzonnal szemben emelt vádat nem tekintem bizonyítottnak. Hasonló véleményt kell adnom Londonnal kapcsolatban is. Mindkettőjük — mind Maszinzon, mind pedig London — esetében a büntetőtörvénykönyv 114. szakasza alapján emelt vádat elejtem. De a bíróságnak figyelembe kell vennie, hogy ezek az emberek bűnös kapcsolatokat tartottak fenn, és alkalmaznia kell velük szemben a büntetőtörvénykönyv 49. szakaszát.

Beszédem végére értem. Kötelességemet teljesítettem, hiszen kifejtettem elgondolásaimat, kidomborítottam a szerintem legfontosabb momentumokat, és igyekeztem, amennyire tudtam, felvázolni

a vádlottak padján ülő legfontosabb személyek szerepét és bűnös tevékenységük jellegét.

A többi vádlottal kapcsolatban a vádat a vádiratban foglaltakkal egyezően, és az ott meghatározott keretek között fenntartom.

Engedjék meg bíró elvtársak, hogy néhány szót szóljak a büntetésről. Az ősi indiai mondák között találunk egy legendát, amely a büntetésről szól. A régi indiai bölcseség ezt mondja: a büntetés virraszt, amikor az emberek alszanak. A büntetés maga az igazság. Ilyen büntetést követelek a vádlottakkal szemben köztársaságunk nevében. Szigorú büntetést, könyörtelen büntetést követelek. Tomboljon viharként, fergetegként e büntetés, és semmisítse meg a bűnözőknek ezt a bandáját, melynek tagjai a bírói hivatás becsületére törtek, s bűncselekményeikkel bemocskolták a szovjet bíró magasztos nevét. Könyörtelen ítéletet követelek. Száguldjon át ez az ítélet tisztító viharként a bűnözők feje felett . . . Golyó általi halált követelek valamennyi főbűnösre: Szenyinre, Kuzminra, Vasziljevre, Sahovnyinra, mindkét Mihajlovra, Kopicskóra, Cibulszkijra, Florinszkijra, Tyeveljevre, Pahomovra, mindazokra, akik nem átallottak gyalázatot hozni a forradalmi bírósági dolgozó címére. Szigorú büntetést követelek a közvetítőkre, zsarolókra, pókokra, skorpiókra: Sljahtyorra, Dobrzsinszkijra, Alekszandrovszkijra, Ivanovra, Cigankovra, Golgyinra és a másik Pahomovra. Golyó általi halált követelek mindazokra, akik vesztegettek, akik rendszeresen züllesztették, rontották a nyomozókat és a bírókat.

Szigorú ítéletet követelek Bonnel, Levenzon, Markitant, Borisanszkij, a visszaeső Matvejev, Antimonija, Fridlender, Goziosszkij és Nabatov kereskedő számára. Bíró elvtársak, a forradalom java a legfőbb törvény, sujtson hát le ez a törvény a mi nagy, szent forradalmunk nevében.

*

A Legfelsőbb Bíróság *P. Levenzont* és *Matyegyit* bizonyítékok hiányában felmentette.

A többi vádlottat a következő büntetésekre ítélte:

Prokurovot állásvesztésre;

Borodavkinát és *Boriszovát* kétévi szabadságvesztésre, tekintettel azonban arra, hogy a bűncselekményt tudatlanságból követték el, a 25. szakasz „d" pontjának alkalmazásával, és a büntetőtörvénykönyv 36. szakasza alapján a büntetés végrehajtását felfüggesztette;

Maszinzont, mint a társadalomra veszélyes egyént, három évre a Narim határterületre száműzte;

M. Pahomovot és *Tyeveljevet* kétévi szabadságvesztésre, politikai jogaik meghagyásával,

Golgyinát, Loszevát, Londont és *Goziosszkijt* háromévi szabadságvesztésre, szigorú elkülönítés mellett, politikai jogaik gyakorlásának öt évre való felfüggesztésével a büntetőtörvénykönyv 40. szakaszának megfelelően,

Gladkovot, Jeliszejevet, Gyemidovot és *J. Pahomovot* háromévi szabadságvesztésre, vagyonuk elkobzásának és politikai jogaik megvonásának mellőzésével,

Pjotr Ballodot és *Veronika Ballodot* ötévi szabadságvesztésre, szigorú elkülönítés mellett, és politikai jogaik gyakorlásának ugyanilyen időtartamra való felfüggesztésével a büntetőtörvénykönyv 40. szakaszának megfelelően,

N. Mihajlovot, Kopicskót, Cibulszkijt, Dobrzsinszkij-Szlavszkijt, B. Levenzont, Cigankovot és *Nabatovot* tízévi szabadságvesztésre, szigorú elkülönítés mellett, és politikai jogaik gyakorlásának öt évre való felfüggesztésével a büntetőtörvénykönyv 40. szakaszának megfelelően.

Alekszandrovszkijt, Antimoniját, Bonnelt, Borisanszkijt, Brogyanszkijt, Vasziljevet, David Golgyint, Ivanovot, Kuzmint, Markitantot, Matvejevet, A. Mihajlovot, Szenyin-Menakert, Florinszkijt, Fridlendert, Sahovnyint és *Sljahtyort* a legsúlyosabb büntetésre: golyó általi halálra ítélte.

A Konzervtröszt ügye

A konzervtermelésnek az önálló gazdaságos elszámolás elve alapján történő kifejlesztése és megszervezése érdekében 1922 közepe táján a Legfőbb Népgazdasági Tanács Elnöksége létrehozta a Konzervtrösztöt. A tröszt feladata többek között az volt, hogy egyesítsen 9 konzervgyárat és szervezze meg ezekben a gyárakban mind a katonai megrendelések teljesítésére, mind pedig a szabadpiacon jelentkező szükséglet kielégítésére szolgáló konzervgyártást.

E tröszt vezetői és egyes tisztviselői visszaéltek szolgálati beosztásukkal és hivatali bűncselekményeket követtek el; ezek miatt felelősségre vonták őket. Az ellenük emelt legfőbb vád az volt, hogy az állam által a tröszt számára kijelölt feladatokat szabotálták, aminek következtében az állam jelentős anyagi kárt szenvedett.

Az ügyet az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság Legfelsőbb Bírósága tárgyalta 1924 december 2-a és 13-a között.

A bíróság elé állított személyek a következők: *P. Sz. Rozenberg*, a Konzervtröszt igazgatóságának volt elnöke, *G. I. Fajno*, a tröszt igazgatóságának volt elnökhelyettese, *A. M. Brailovszkij*, a kereskedelmi és beszerzési osztály vezetője, *Ejmont*, a pénzügyi és könyvelési osztály vezetője, *V. A. Bergyajev*, az asztraháni konzervgyár igazgatója, *M. A. Kovaljov*, ugyanezen gyár igazgatóhelyettese, *P. G. Monakov*, a gyár beszerzési osztályának vezetője, *T. A. Pozin*, a Konzerviroda elnökhelyettese és *F. M. Trofimov*. Ez utóbbival szemben a vádló a bírósági eljárás során a vádat elejtette.

Bíró elvtársak! Minden bűnperben van egy rendkívül nagy nehézség. Ez a nehézség véleményem szerint azzal függ össze, hogy minden egyes bűnper helyes eldöntésénél feltétlenül pontos, világos és érthető képet kell alkotnunk arról az időszakról, amelyben az eljárás tárgyát képező bűncselekményt elkövették. Ebben az esetben a nehézség az, hogy attól az időponttól számítva, amikor a vádlottak a terhükre rótt bűncselekményeket elkövették, a most folyó perig két esztendő telt el — két esztendeje forradalmunknak, melyben minden egyes pillanat jelentősége egy egész évtizeddel ér fel, és minden egyes év korszakot jelent. E két esztendő folyamán sok minden megváltozott. Az élet nem vár, az élet megy tovább, mégpedig oly gyorsan és közben oly sajátságosan változik, hogy az a két esztendő, amely e bűnügy tárgyalásának időpontját a bűncselekmények elkövetésének időpontjától elválasztja, szinte örökkévalóságnak tűnik . . . És ez oly bonyolulttá teszi a kérdést, hogy az a nehézség, melyre utaltam, szinte legyőzhetetlennek látszik.

Bírósági ügyekben ezt a sajátosságot szabad a legkevésbbé szem elől téveszteni, nem szabad megfeledkezni arról, amit a per történelmi távlatának nevezhetnénk. E szabály figyelmen kívül hagyása igen veszélyes lenne a bíróságra.

Valóban, ha a bíróság csak egy percre is szem elől tévesztené éppen ennek a szempontnak a jelentőségét, vagy más szavakkal, ha az általa eldöntendő eset történelmi távlatát elhomályosítaná, akkor ítéletének sohasem lenne meg az a súlya, amellyel elsősorban mint bírósági ítéletnek, másodsorban, mint a munkásosztály akaratát végrehajtó szovjet bíróság ítéletének, bírnia kell.

Történelmi távlat . . . Ez arra kötelez bennünket, hogy az egyes vádlottak terhére rótt cselekményeknek megítélésénél pillantsunk

visszafelé, és éljük bele magunkat azokba az objektív körülményekbe, amelyek talaján ezek a bűncselekmények születtek. Ez annál is fontosabb és annál is szükségesebbnek látszik, mert ezek a bűncselekmények —, melyekről itt néhány napon keresztül tárgyaltunk, és melyeknek tárgyalása után a mi feladatunk, hogy a bíróságnak segítségére legyünk nagysúlyú döntésének meghozatalában — ezek a bűncselekmények véleményem szerint két fő csoportra bonthatók: a tulajdonképpen gazdasági jellegű bűncselekményekre, azaz olyanokra, melyek a szovjet gazdaság érdekei ellen irányulnak, tehát — ha szabad magam így kifejezni — tiszta jellegű bűncselekményekre, és közönséges bűncselekményekre.

Milyenek voltak azok az objektív körülmények, melyek között a vádlottak éltek, tevékenykedtek és elkövették azt, amiért most a szovjet bíróság előtt felelniök kell?

A kormány és a párt már 1921 végén, 1922 elején felvetette azoknak az új elveknek a kérdését, melyeket gazdasági építésünk során meg kell valósítanunk, hogy a szocialista forradalom gyors és döntő győzelme érdekében a gazdasági építés legsikeresebb és legtermékenyebb fejlődését biztosíthassuk. Hiszen a forradalom győzelme, a forradalom sikere, a forradalom érdeke az a cél, az a vezérlő csillag, mely egy pillanatra sem alszik ki és melynek fénylő sugaraival kell megvilágítanunk a közélet minden jelenségét, minden társadalmi, politikai, kulturális és gazdasági kezdeményezést.

Gazdasági építésünk éppen a proletárforradalom érdekeinek szempontjából megkövetelte, hogy biztosítsuk azoknak a sikereknek továbbfejlesztését, amelyeket a megelőző időszak minden nehézsége ellenére már sikerült elérnünk és melyeket a munkásosztály és a parasztság munkája, erőfeszítései, áldozatai és vérének hullása árán vívtunk ki és szilárdítottunk meg. Az új gazdasági politika még szorosabbá tette a munkásosztály és a dolgozó parasztság közötti megbonthatatlan szövetséget; e politika alapján gazdasági életünk sebei gyorsan behegedtek és gazdaságunk a gyors fellendülés útjára lépett. Ennek során kitűnik, hogy iparunk újjáteremtésének, a proletárállam továbbfejlesztéséhez szükséges eme hatalmas bázis újjáteremtésének egyik legjobb formája, egyik legsikeresebb módszere a trösztösítés, azaz számos olyan nagy vállalati egyesülés létrehozása, amelyek lehetővé teszik a proletárállam számára, hogy a legnagyobb gazdasági eredményekre törekedve, döntően befolyásolja az egész népgazdaságot. A szovjet tröszt ugyanis nem csupán gazdasági szervezési forma. A tröszt a mi szovjet viszonyaink között nem közönséges tröszt, nem olyan, mint

amilyet a kapitalista államokban látunk. A trösztösített ipar feladatai nem egyszerűen gazdasági feladatok és nem kizárólag gazdasági feladatok. Trösztjeinknek úgy kell munkájukat megszervezni, hogy gazdasági sikereikkel állandósítsák és biztosítsák forradalmunk további sikereit, ez a forradalom pedig mind hazánk, mind más országok munkásosztályát lelkesíti és bennünket új, még nagyobb hőstettekre serkent. Ez szemléltetően megmagyarázza, milyen óriási politikai jelentősége van gazdasági szervezeteink gazdasági sikereinek, és különösen olyan szervezetek sikereinek, amelyek trösztök formájában egyesültek.

Állami iparunknak magasabb fokra való emelése azt jelenti, hogy biztosítjuk forradalmi vívmányaink legteljesebb sikerét.

Az állami ipar magasabb színvonalra való emelésének legjobb módszere, mint már mondottam, iparunk trösztösítése volt. Ebben rejlik trösztösített szervezeteink és üzemeink munkájának kiemelkedő politikai jelentősége; és ezt a körülményt szintén nem szabad egy pillanatra sem figyelmen kívül hagyni, ha szem előtt tartjuk azt a történelmi távlatot, amelyről már beszéltem a bíróság előtt.

A IX. Összoroszországi Szovjetkongresszuson beszéltek arról, hogy az iparunkban alkalmazott két elv, az önálló gazdaságos elszámolás elve és a vállalatok összpontosításának elve megköveteli az üzemek igazgatásának átszervezését, és szükségszerűen felveti azt a feladatot, hogy megtaláljuk az ipari nagyüzemek legtökéletesebb szervezeti formáját, hogy több nagy egységet egy igazgatóságnak rendeljünk alá, azaz másszóval, a trösztösítés útjára lépjünk. A kongresszuson többek között arról is szó volt, hogy gazdasági szervezetünknek erősnek kell lennie, „mert sok akadály, sok veszély áll előttünk, s mindezeket le kell küzdenünk . . ."[1] A tröszt — állami gazdasági építésünk egyik legmagasabbrendű formája, ez az a forma, az a módszer, amely alkalmas arra, hogy ipari gazdaságunkat magasabb fejlődési fokra emelje. A tröszt egyike azoknak a formáknak, amelyek segítségével meg tudjuk szilárdítani gazdaságunkat, iparunkat, forradalmi szocialista mozgalmunk további sikereinek ezt a szilárd alapját.

Ha helyesen akarjuk értékelni, milyen nagy fontossága és mekkora állami jelentősége van a trösztösített ipar munkájának, az ipar egyes képviselői, s az iparvállalatok és egyesüléseik élén álló igazgatóságok lelkiismeretességének, arra kell gondolnunk, hogy

[1] A IX. Összoroszországi Szovjetkongresszus gyorsírói jegyzőkönyve. 57. old. (oroszul).

előttük egyetlen célnak — nagy és fennkölt célnak — kell lebegnie. Ez a cél annak az alapnak megteremtése és megszilárdítása, amelyen a Szovjetállam épül. Ezért hangsúlyozom, hogy mindenki, aki ezt a munkát elvállalta, mindenki, aki a harcnak erre a területére lépett, ezt nem pusztán mint szakember, nem pusztán mint műszaki vagy kereskedelmi dolgozó tette —, hanem mint állami funkcionárius, mint politikus, mint a proletárforradalom harcos katonája. Ha pedig valaki mint állami funkcionárius és politikus vállalja ezt a munkát, akkor cselekedeteiért viselnie kell mindazt a felelősséget, amely e magas funkciókkal jár.

Éppen ezért az a véleményem, hogy a Konzervtröszt tevékenységét nem szabad úgy tekintenünk, mint egy egyszerű tröszt, egy gazdasági szerv, egy kereskedelmi vállalat tevékenységét. Ez helytelen és téves lenne, és én már előre is visszautasítok minden hasonló nézetet erre az ügyre vonatkozólag.

Kérem önöket, bíró elvtársak, hogy a Konzervtrösztöt és vezetőinek „hőstetteit" ne csak szűk gazdasági feladatok és érdekek szempontjából vizsgálják. Ezt a tevékenységet úgy kell tekinteni, mint egy állami intézménynek a működését, mégpedig nem akármiféle állami, hanem szovjet állami intézményét, azaz olyan intézményét, amely résztvesz a proletárforradalmat végrehajtó szovjet proletárállam építésében. A gazdasági építés harci frontjaink egyike; és a Konzervtröszt, úgy, mint minden egyes tröszt és minden egyes gyárunk, e front egy erődje. Mindenkinek, aki egy ilyen erődbe beteszi a lábát, tudnia kell, hogy minden balsikerért, amely hozzánemértésének, hanyagságának, vagy még inkább, ha bűncselekményének következménye, úgy felel, mint az erőd feladásáért, mint árulásért. Ez ebben a perben a vád alaptétele. Ebből a tételből kiindulva kell azt a történeti távlatot meghatároznunk, amelyről előbb beszéltem és amelyet nem szabad szem elől tévesztenünk.

Szükségesnek tartom, hogy még egy előzetes kérdésre kitérjek. Emlékszünk arra az 1923 májusában megjelent dekrétumra, amely a trösztösített ipar feladatait, éppen mint olyan állami ipari vállalatok feladatait körvonalazta, amelyekre népgazdaságunk fejlesztése céljából szovjet népvagyont bíztunk rá. Ebben az állami trösztökről és vállalatokról szóló dekrétumban utalás történt arra, hogy ezek a vállalatok a kereskedelmi gazdaságosság elvei szerint működnek és céljuk az, hogy hasznot hajtsanak. Ez teljesen természetes és helyes, mert ha valamely tröszt nem tud hasznot felmutatni, akkor nincs is létjogosultsága. Minden

tröszttevékenység indokoltsága lényegében attól függ, mennyiben tudja a tröszt elérni ezt az említett célt.

Itt a tisztán gazdasági feladatok területére lépünk, melyeknek azonban óriási politikai jelentőségük van. Ezekben a feladatokban látjuk azt a nagy különbséget, amely a tröszt mint ipari szervezeti forma és az ipar minden egyéb, más formája között fennáll. Tudjuk, hogy a trösztök a népbiztosságok korábbi „főbizottságai" (glavk) helyébe léptek. Népgazdaságunk, egész lényegét tekintve, magasabb fejlődési fokra emelkedik, a „glavkizmus", a főbizottság-rendszer, mint ismert szervezeti típus, a trösztök megteremtése következtében végképpen eltűnik a színről.

Vannak olyan esetek, amikor a trösztök alakjában tulajdonképpen a főbizottságok kelnek új életre. A régi főbizottságoknak ez az újjászületése azt jelenti, hogy a trösztök nem dolgoznak helyesen, nem teljesítik azokat a feladatokat, amelyek elé új gazdasági politikánk állította őket —, más szavakkal, nem érik el a kitűzött célokat. A Legfőbb Népgazdasági Tanács éppen abban az időben terjesztette már említett beszámolóját a IX. Összoroszországi Szovjetkongresszus elé, amikor áttértünk az új gazdasági politikára. Ebben a beszámolóban a Legfőbb Népgazdasági Tanács utalt azokra a mélyreható változásokra, melyeket az új gazdasági politikának az iparban, többek között a konzerviparban is elő kellett idéznie. Az volt a vélemény, hogy az új gazdasági politika következményeként a konzervipar először is megszűnik olyan iparág lenni, amely működési területét bádogcsomagolású katonai konzervek előállítására korlátozza, és egyesíteni fogja a hús-, hal- és főzelékfeldolgozó ipart, másodszor, hogy a melléktermékeket feldolgozó ipar az egyszerű hulladékfeldolgozásnál jelentősen nagyobb keretek között fejlődik majd ki, és harmadszor, hogy a konzervipar új termelési ágakat fog hatáskörébe bevonni, melyek mintegy a konzervgyártás segédüzemei lennének (betűk préselése bádogra és egyebek).

Ez az a három vezérlő szempont, melyet akkor jelöltek meg, amikor hozzáfogtunk konzerviparunk felépítéséhez, és amikor a Glavkonzerv-ről[2], a Konzervigazgatóságról a Konzervtrösztre tértünk át. Három feladat várt a trösztre; ezek közül a legfontosabb az volt, hogy a tröszt váljék a gazdaság olyan ágává, amely munkaterületét nem korlátozza már bádogcsomagolású katonai konzervek gyártására.

---

[2] Glavkonzerv — a Konzervipari Főbizottság rövidítése. — *Ford.*

Az első feladat, amelyet kevéssel a IX. Összoroszországi Szovjetkongresszus előtt a Konzervtröszt elé kitűztek — a Legfőbb Népgazdasági Tanács által a IX. Szovjetkongresszus elé terjesztett beszámolót idézem —, a hadsereg szükségleteinek maradéktalan kielégítése volt. Ezzel egyidejűleg azonban utalás történt arra, hogy a mellékiparágaknak kereskedelmi alapokon kell dolgozniuk, aminek során — és ez a mozzanat nagyon jellemző, mert ennek alapján új fogalmat alkothatunk a trösztösített vállalatok feladatairól — az szükséges, mondja a beszámoló, hogy a kereskedelmi műveletekből nyert osztalékok csökkentésével tegyük olcsóbbá a katonai konzerveket. A feladat tehát nem egyszerűen az volt, hogy új konzervipart teremtsünk, nemcsak az, hogy a termelés kereteit a katonai konzervek gyártásánál szélesebbre bővítsük, hanem az is, hogy a mellékiparágak fejlesztése útján csökkentsük a konzervek előállítási költségeit. Főleg ebből az okból hívta életre a munkás- és parasztkormány a főbizottság helyébe a konzervipari trösztöt. Mielőtt rátérnénk azoknak az objektív viszonyoknak közvetlen értékelésére, amelyek között a Konzervtröszt és az egész konzervipar ezt a tevékenységet folytatta, fel kell hívnom a Legfelsőbb Bíróság figyelmét még egy olyan körülményre, amely az imént kifejtettekkel a legszorosabb összefüggésben van. Utalni szeretnék arra, hogy június 19-én és július 10-én végleges formában jóváhagyták a „Konzervipari trösztről szóló rendelet"-et, amelynek első szakasza különös figyelmet érdemel. Ez a szakasz ugyancsak az önálló gazdaságos elszámolásról beszél, de egyidejűleg egy másik olyan körülményt is hangsúlyoz, amely igen jelentős annak megítélésénél, hogy a Konzervtrösztnek az itt folyó perben vádolt volt vezetőségi tagjai mennyiben teljesítették a rájuk bízott feladatokat. E körülmény lényege az, hogy a tröszt igazgatóságának feladatai közé nemcsak a konzerviparnak az önálló gazdaságos elszámolás elve alapján történő fejlesztése tartozott, hanem ezen ipar igazgatásának lehető legjobb megszervezése, és a konzervgyárak üzemének elképzelhető legjobb megszervezése is. Hiszen éppen ezért alakították meg a trösztöt. Azért hívták életre, hogy egyrészt, teljesítse azokat az általános politikai és gazdasági feladatokat, melyekről már beszéltem, másrészt, hogy felépítse, kifejlessze és megerősítse a konzervipart azok szerint az alapelvek szerint, melyeket a Legfőbb Népgazdasági Tanácsnak a IX. Szovjetkongresszuson elhangzott beszámolója fektetett le.

Végül a feladatok közé tartozott még az is, hogy ne csak az

önálló gazdaságos elszámolás megteremtéséről gondoskodjanak, hanem olyan célszerű ügyvezetésről is, amely méltán nevezhető a konzervgyárak legjobban megszervezett igazgatásának. Ezek voltak azok a feladatok, amelyek a trösztre, és mindenekelőtt a tröszt igazgatóságára vártak. Ha választ akarunk adni arra a kérdésre, vajjon teljesítették-e ezeket a feladatokat, figyelmünket éppen arra kell fordítanunk, hogy milyen helyzetben voltak a helyi gyárak. Hiszen éppen a helyi gyárak igazgatásának lehető legjobb megszervezése volt magának a trösztnek, különösképpen pedig annak a vezetőségnek egyik leglényegesebb, legfontosabb feladata, amely a tröszt élén állott, és amelynek most a tröszt egész tevékenységéért felelnie kell. Bíró elvtársak! Már a kezdet kezdetén meg kell állnunk annál a teljesen vitán felül álló és minden kétséget kizáró ténynél, hogy a Konzervtröszt átmenete abból a létezési formából, amelyben a konzervipar a trösztrendelet előtt volt, azaz a főbizottsági-rendszerről a tröszt-rendszerre való átmenet, valóban nehéz objektív körülmények között ment végbe. Ez a mozzanat a per szempontjából azért jelentős, mert arra a történelmi távlatra vonatkozik, amelyről felszólalásom kezdetén már beszéltem.

Tudjuk, hogy minden gazdasági intézmény tevékenységének kifejlődésében rendkívül fontos tényező a forgóalap állapota, de tudjuk azt is, hogy a tröszt nem kapott elegendő mennyiségű forgóalapot. Később még beszélni fogunk arról, milyen volt ez a forgóalap minőségi szempontból, de mindenesetre vitathatatlan az a megállapítás, hogy a forgóalap kicsiny volt, nem volt elégséges. De milyen volt vajjon másutt?

Persze, ha a nehézipart vesszük szemügyre, azt látjuk, hogy az állam jelenleg nagyobb figyelmet szentel annak, mint bármiféle más iparágnak. Ez érthető is, mert a nehézipar az egész ipar alapja és természetesen nem volna helyénvaló, ha azt követelnők, hogy a nagyrészt csemegeárukat előállító Konzervtrösztöt egyenlőnek tekintsék a nehéziparral. Nincs semmi lehetőség arra, hogy e két iparág számára finanszírozás szempontjából egyenlő elbánást, egyenlő értékű áruk rendelkezésre bocsátását, vagy ugyanolyan forgóalapot követeljünk, és helytelen lenne, ha a népgazdaságnak ezt a két területét egymással össze akarnók hasonlítani.

De engedjék meg, hogy a Konzervtrösztnek juttatott forgóalapot összehasonlítsam azokkal a forgóalapokkal, melyeket más, hozzá hasonló trösztök kaptak. Egy ilyen összehasonlítás logikus és indokolt. Azokat a hivatalos adatokat használom itt fel, amelye-

ket a Legfőbb Népgazdasági Tanácsnak a IX. Szovjetkongresszuson elhangzott beszámolója tartalmaz. Az itt talált adatok arról beszélnek, hogy a három Konzervtröszt közül legfontosabb a központi Konzervtröszt, melynek vezetősége által elkövetett bűncselekmények „hőstörténetét" éppen most tárgyaljuk, a második a krimi Konzervtröszt, a harmadik pedig az odesszai tröszt. Az álló- és forgóalap közötti arány a központi Konzervtrösztnél látszik a legkedvezőbbnek. Az odesszai tröszt állóalapja 506 000 aranyrubel, forgóalapja pedig 88 000 aranyrubel volt, azaz a forgóalap kevesebbet tett ki, mint az állóalap $^1/_5$-e. A krimi Konzervtröszt mérlege 1923 július 1-én 569 000 aranyrubel állóalapot mutatott ki, a tröszt forgóalapja pedig 137 000 aranyrubel volt. Ugyanakkor a Konzervtröszt — az a tröszt, melynek vezetősége itt ül a vádlottak padján — 1 119 000 árurubel állóalap mellett 1 447 000 árurubel forgóalappal rendelkezett. Tehát a kérdést teljesen objektíven szemlélve, azt mondhatjuk, hogy a Konzervtrösztnél, melynek élén Rozenberg vádlott állott, a forgóalap és az állóalap közötti arány lényegesen kedvezőbb volt, mint ennek az iparágnak és a rokonjellegű iparágaknak más trösztjeinél.

Ezt nem azért mondom, mintha bármennyire is fokozni akarnám azoknak az objektív körülményeknek a jelentőségét, melyek a többi tröszt számára ugyanolyan nehezek voltak, mint a nevezett tröszt számára. Ezzel csak a következőket akarom mondani: ha arról beszélünk, hogy a szóbanforgó trösztnek nem bocsátottuk rendelkezésére a szükséges eszközöket olyan mértékben, amilyenben normális körülmények között szükséges lett volna, nem szabad elfelejtenünk, hogy ezeket az eszközöket sehonnan sem tudtuk előteremteni, de a Konzervtröszt mindenesetre jobban és bővebben volt ellátva ilyen eszközökkel, mint más, hasonló trösztök.

Így teszem fel tehát a kérdést. Beszélünk erről a forgóalapról és ennek során bizony nagyon is figyelembevesszük összetételét és egyes alkotóelemeinek kölcsönös arányát. Figyelembevesszük, hogy a készpénzrész ebben a forgóalapban nagyon jelentéktelen volt, mindössze 70 000 aranyrubel az eredetileg rendelkezésre bocsátott 1 700 000 rubeles óriási összegből. A készpénzérték itt elenyésző mennyiségű volt. Tudjuk, hogy a 70 000 aranyrubel sem teljesen készpénzből állott, hanem bizonyos részben a Narkomfin[3] kötelezvényeiből és nyereménykölcsönökből, azaz röviden olyan értékekből, melyeknek — mondhatjuk — nagyon korlátó-

[3] Narkomfin — a Pénzügyi Népbiztosság rövidítése. — *Ford.*

zott jelentőségük volt, és amelyek realizálás esetén megkötötték a trösztöt, miáltal az bizonyos károkat szenvedett. Látjuk, hogy a forgóalap bizonyos része a gyári számlát terhelte és a vezetőség e rész felett nem rendelkezett. Azt is megállapítottnak kell tekinteni — és e pont tekintetében a perben már kezdettől fogva tisztán kell látnunk —, hogy a Konzervtröszt forgóalapja minőségi szempontból sem volt kielégítő. Igaz, ha hozzáfogunk a tröszt által forgóalap gyanánt kapott termékek értékeléséhez, látjuk, hogy még magánál a tröszt vezetőinél is nézeteltérés állott fenn e tekintetben. És mégis, az e téren uralkodó zűrzavar ellenére is lehetségesnek látszik, hogy megállapítsak valamit, ami általános és kétségtelen. Rozenberg azt mondta, hogy a termékek minősége középszerű volt. Ejmont azt mondta, hogy az áruk nagy része éppenséggel jó volt. Amikor Orlovszkij védő megpróbálta megcáfolni Bergyajevet és azt állította, hogy a konzervek használhatatlanok voltak, Bergyajev az ellenkezőjét bizonyította. Vallomását ellenőrizték, és kiderült, hogy Orlovszkij védőnek nem volt elegendő alapja arra, hogy használhatatlan konzervekről beszéljen.

Elfogadhatjuk, hogy a forgóalap nem volt elegendő. De még ha összetétele szerint nem is volt jó minőségű, mert kevés volt benne a készpénz — pedig jelenleg ez a legjobb forgalmi eszköz, és ez a gazdasági forgalom fejlesztésének leghathatósabb rugója —, mégis azt kell mondanunk, hogy a tröszt rendelkezésére bocsátott termékek egyáltalán nem „büdös disznóhúskonzervekből" állottak, mint ahogy itt emlegették. A Konzervtröszt olyan „mértékadó" tisztviselői, mint Rozenberg, Ejmont és Bergyajev, egyértelműen kijelentették, hogy a tröszt rendelkezésére bocsátott termékek jó, közepes, de semmiesetre sem használhatatlan minőségűek voltak.

Véleményem szerint ezt is pontosan megállapított ténynek kell tekinteni. Ha azonban ezt egyszer már leszögeztük, akkor azt is elfogadhatjuk, hogy mindezen objektív körülmények ellenére, melyekre a vádlottak hivatkoztak, és melyeket valóban nincs jogunk figyelmen kívül hagyni, hiszen kétségtelenül bizonyos szerepet játszottak a tröszt sorsában, amennyiben megnehezítették tevékenységét —, hogy mindezen objektív körülmények ellenére sem volt a tröszt helyzetében semmi reménytelen, semmi katasztrofális, semmi vis major-szerű, mint ahogy azt velünk itt el akarták hitetni. Valóban nehéz helyzet volt: kevés eszközt bocsátottak rendelkezésére, és amit rendelkezésére bocsátottak, az olyan volt, hogy az azokkal való munka óriási erőfeszítést és energiát igényelt,

ha eredményt akartak elérni. Kétségtelen, hogy a tröszt munkájának útjába már működésének kezdetétől fogva komoly és nagy akadályok tornyosultak. Valóban nem volt olyan a helyzet, hogy csak éppen, akár behúnyt szemmel is, markolni kellett volna valahová és tenyerünkben máris csillogó színaranyat találtunk volna. Nem, itt dolgozni kellett, le kellett győzni a legkülönbözőbb akadályok tömkelegét. Akadályok azonban mindenütt és mindig vannak. Az érdem éppen az, ha legyőzzük ezeket az akadályokat, és keresztülgázolva rajtuk, megalkotjuk és továbbfejlesztjük művünket...

Ellenfeleim természetesen még egyszer rá fognak mutatni azokra az objektív okokra, amelyek a tröszt tevékenységének normális fejlődését akadályozták. Ezt feltétlenül meg is kell tenniök, mert semmi mást nem tudnak a vádlottak védelmére felhozni. A tröszt természetesen meglehetősen nehéz helyzetben volt. De ismétlem, nem volt ez a helyzet sem katasztrofális, sem reménytelen... Nem olyan volt ez, mint Akakij Akakijevics[4] esete a köpennyel, melyet egy nap elvitt Petrovicshoz, aki vasárnap rendesen felöntött a garatra és még hétfőn sem tért egészen magához. Emlékszünk arra, miként vitte el egy nap Akakij Akakijevics köpenyét Petrovicshoz és kérte, hogy foltozza meg. — „Hát érdemes ezt foltozni? — válaszolt Petrovics. Az egyik helyen megfoltozom és a másikon már szétfoszlik. Ez nem köpeny, ez rongy..." Ismétlem, a Konzervtröszt esete nem ilyen volt. A helyzet nehéz volt, nyomasztó objektív körülmények voltak, akadályok merültek fel, le kellett győzni őket. Más szavakkal, arra volt szükség, hogy ne sóhajtozzunk, mint ahogy Fajno, az igazgatóság tagja sóhajtozott, hanem dolgozzunk. A tröszt bukásának legfőbb objektív „oka" az igazgatóság személyi összetételében rejlett. Ha itt Ilja Iljics Oblomov[5] vágású „vezetők" ülnek és sóhajtoznak, amikor dolgozni kellene, akkor még az is könnyen katasztrófává válhat, ami önmagában még nem lenne katasztrófa, és az, ami nem szerencsétlenség, szerencsétlenséggé lesz. Ez is egy objektív ok — a vezetőknek ez a „választéka", ha szabad a vádlottak padján ülő személyekkel kapcsolatban ezt a kifejezést használnom.

Vádam kiindulópontja tehát nem hagyja figyelmen kívül az

---

[4] Akakij Akakijevics — Gogol „Köpeny" című elbeszélésének főalakja. — *Ford.*

[5] Ilja Iljics Oblomov — Goncsarov „Oblomov" című regényének főhőse; fő jellemvonása a tettető hiánya és a terméketlen tünődés. — *Ford.*

objektív körülmények egész sorát, de nem hagyja figyelmen kívül azokat a feladatokat sem — a konzervipar fejlesztésének feladatait —, melyeket a Konzervtröszt vezetői magukra vállaltak, mikor harcba indultak. A harc eredménye az volt, hogy a csatát csúfosan elvesztették, mégpedig saját vétkes hanyagságuk és tunyaságuk következtében.

Ez volna a vád koncepciója. Most az elemzésnek kell következnie.

Fogjunk hozzá az elemzéshez! Első kérdés: hogyan ítélték meg a tröszt helyzetét maguk a tröszt felelős dolgozói és vezetői?

A pénzügyi és könyvelési osztály vezetője, Ejmont, 1923 október 15-én írásbeli jelentést nyujt be a tröszt pénzügyi helyzetéről. Ebben nagyon részletesen leírja (a jelentés az ügyiratok között található — I. köt. 200. old.), milyen értékekből és milyen pénzfajtákból tevődött össze a tröszt tőkéje. Megtaláljuk ott a Pénzügyi Népbiztosság kötelezvényeit; látjuk a Glavhozupr[6] pontatlan fizetését, amelynek következtében október 15-én adósságának összege 25 000 cservonyec[7] volt. Itt látjuk, hogy a készáru 43 000 cservonyec értékben szerepel. Kiderül, hogy a tröszt aktívái még 1923 október 15-én is 80 000 cservonyeccel túlhaladják a passzívákat. Felmerül a kérdés: mi ez? katasztrófa, vagy nem katasztrófa? Mit tartott ez a pénzügyi szakember saját trösztjének helyzetéről? Mit mondott ezzel a memorandummal, amely egyáltalán nem ad vészjeleket és a helyzetet nem úgy ecseteli, mintha az egész épület, amint mondani szokás, minden eresztékében recsegne?

Bebizonyítottnak lehet tekinteni, hogy azt mondta — és ez csak jobban alátámasztja álláspontom helyességét —, nincs szó katasztrófáról, hanem a legrosszabb esetben is csak bizonyos pénzügyi nehézségekről. Ezt a körülményt az igazgatóság egész tevékenységének megítélése szempontjából rendkívül lényegesnek és fontosnak tartom.

Bíró elvtársak! A per során ismételten hallottuk, hogyan beszéltek itt az úgynevezett Sejn-féle bizottság anyagáról, amely állítólag pontos és a vezetőket igazoló képet nyujtott. Azt mondták, hogy a bizottság mindent pontosan számításba vett, mindent felmért, értékelt, az eredményeket összegezte és mindent pontosan megállapított. Ez a bizottság az a kályha, ahonnan a vádlottak mind-

---

[6] Glavhozupr — a Gazdasági Főigazgatóság rövidítése. — *Ford.*

[7] 1 cservonyec = 10 rubel. — *Ford.*

untalan táncra akarnak kelni. A bizottság jelentése, mondották, világos képet nyujt arról, hogy miképpen omlott össze a trösztolyan objektív okok következtében, mint a zuhanó valuta, a pénzhelyettesítő eszközök stb. stb. — Kész vagyok a Sejn-féle bizottság jelentésének elemzésére, hogy megmutathassam, milyen elégtelenek, mennyire feltételesek, és mily kevéssé meggyőzőek az abban foglalt adatok. Mit találunk a jelentésben? Nos, a következőt: a jelentés elsősorban, egyes gyárak szerint tagolva, a forgóalapról beszél.

Lássuk először az *asztraháni gyárat*. A jelentés azt mondja, hogy az asztraháni gyárnál a húskonzervek darabonként 25 aranykopekre történő értékelésével a forgóalapot „körülbelül kétszeresen" túlértékelték. Lehet ezt csak némileg is szilárd értékelésnek tekinteni? „Körülbelül kétszeresen!" — Nem mondom, pontos meghatározás! És mi derült ki akkor, amikor a Sejn-bizottság a forgóalap csökkenésére bukkant, és e csökkenés oka iránt érdeklődött? Kiderült, hogy a forgóalapot „nem lehet pontosan megállapítani". Miért? „Azért, mert a fennmaradt készárut a gyár szeptemberben szovjet papírpénzben kifejezett árakon árfolyamkülönbözet felszámítása nélkül szállította le a trösztnek, az áprilisban szovjet pénzben kalkulált előállítási áron". Ez a Sejn-féle bizottság válasza. És a bizottság ilyen adataival akarnak a vádlottak a rossz gazdálkodás vádja ellen védekezni. De hiszen a bizottság adatai éppen az ő rossz gazdálkodásukat bizonyítják!

A *sztavropoli gyár*. Itt szintén csökkent a forgóalap. Ez a Sejn-féle bizottság megállapítása szerint „főképpen a gyár üzembehelyezésével kapcsolatos előkészítő munkálatok következtében" történt. És nem „főképpen" milyen körülmények következtében? Az nem derül ki. Ismét valami teljesen határozatlannal állunk szemben.

Az *urali gyár*. Itt megemlítik a gyár leállításával kapcsolatos költségeket és megjegyzik, hogy ezek „jelentéktelenek" voltak. Engedjék meg, hogy megkérdezzem ezt a bizottságot, amely oly hosszú időn keresztül dolgozott és állítólag mindent oly gondosan megállapított: miben, milyen jelekben jut kifejezésre ez a „jelentéktelenség", milyen mértékű ez a „jelentéktelenség" és melyek a számadatai? Ezt megint csak nem találjuk meg a jelentésben.

A továbbiakban a *kurgani* gyár jön sorra. Erről a következőket olvassuk: „A forgóalap körülbelül 117 000 árurubelre csökkent". Ebből az alábbi következtetésre jutnak: „A mérlegben kimutatott nyereség nem nyujt lehetőséget arra, hogy a csökkenés tényleges

összegét megállapítsuk, és nehézségekbe ütközik a forgóalap pontos kiszámítása".

Az egész Sejn-féle jelentést elejétől végig hasonló sikerrel idézhetnénk, semmi pontosat, semmi határozottat nem találunk benne. Ahol meghatározott, reális kérdésről kellene beszélni, ott a realitás helyett hamisítatlan metafizikára akadunk: „Bizonyos nehézségek", „csekély növekedés", „jelentéktelen csökkenés", „főképpen" csökkenés, „jelentékeny" költségek — és semmi, de abszolút semmi konkrétum. Mit mutat ez nekünk? Azt mutatja, hogy a Konzervtröszt azzal a forgóalappal, amelyet működése kezdetén igazgatóságának rendelkezésére bocsátottak, azzal a forgóalappal, amely jelentéktelen volt, minőségileg sem volt kielégítő stb. stb., ugyanúgy nem tudott boldogulni, mint ahogy nem tudott megbirkózni azzal a fő feladattal, amely ennek a valóban nem nagy gazdaságnak számontartásával kapcsolatosan reá hárult. Maga ez a Sejn-féle bizottság, amely hónapokon át dolgozott a tröszt mérlegeinek tisztázásán, nem végzett semmi kézzelfoghatót és semmiben sem ismerte ki magát. Vajjon miért? Egyszerűen azért, mert a trösztnél uralkodó káoszban még az örökkévalóság sem lenne elegendő ahhoz, hogy bárki — akár a világ legokosabb embere — valamiben is kiismerje magát, valamit is megértsen.

Még egyszer hangsúlyoznom kell: az igazgatóság még a tröszt kis forgóalapját sem tartotta számon, még azt sem használta ki úgy, ahogy kellett volna.

A tröszt gazdasága 9 gyár gazdaságából tevődött össze, melyeknek egy része nem dolgozott — fennállt, de nem működött —, míg a gyárak másik része üzemben volt.

Érdekes megvizsgálni, milyen volt a helyzet ezekben a gyárakban. Ezért kérem önöket, vessenek egy futó pillantást azokra az okmányokra, melyek négy gyárra, éspedig a kurgani, a petropavlovszki, az asztraháni és a porecsei gyárra vonatkoznak.

Ha a kurgani gyárat nézzük, akkor azt látjuk, hogy az a revíziós bizottság, amelyik ezt a gyárat 1923 december 16-án meglátogatta, a következőket állapította meg: termelési terv az 1923—1924-es évekre nincs; gyártási költségvetés nincs; pénzügyi terv szintén nincs; az 1922—1923-as évekről szóló számvitelhez hozzá sem fogtak. Az igazgatóság és a gyár között hiányzott a kellő kapcsolat. Ki is emelik a jegyzőkönyvben, hogy a régi igazgatóságnak nem volt meg a megfelelő kapcsolata a gyárakkal, és az igazgatóságban senki sem volt kellőképpen tájékozva. Ezt

olvassuk a revíziós bizottság jegyzőkönyvében, amely utal arra, hogy ez a körülmény kereskedelmi téren veszteségekre vezetett.

Itt érünk el ahhoz a kérdéshez, hogy milyen tényezőkből tevődött össze az a szerencsétlen, veszteséges gazdálkodás, melynek természetét könyvelési úton megfejteni lehetetlennek bizonyult. Itt új kérdés merül fel: ha a veszteséges gazdálkodás természetét lehetetlen könyveléstechnikai vizsgálatokkal és számításokkal pontosan kinyomozni, akkor nem lehet ezt más úton — revíziós vizsgálatokkal, vagy a valóságban tényleg fennállott helyzet rekonstruálása útján megállapítani? A kurgani gyár nyujt ehhez számunkra némi anyagot, mégpedig — mondhatnám — meglehetősen tekintélyeset. 1923 október 18-án jegyzőkönyvet vettek fel a kurgani gyárnál tartott felülvizsgálatról, és kiderült, hogy a gyárnak megvan a lehetősége termelési tevékenységének jelentős kiszélesítésére, hogy nagy gazdasági jelentősége van az egész vidék szempontjából, s módjában van kibővíteni és továbbfejleszteni a kolbászgyártást. A kurgani gyár mindemellett egyáltalán nem igényelt semmiféle eszközt a központtól, csak vezetést, csak segítséget, főleg a munka irányításában álló segítséget igényelt, minden egyebet saját maga is el tudott végezni. Hivatalos dokumentum van a kezünkben, amely utal erre. Az igazgatóság ennek ellenére a kisujját sem mozdította meg. És ezért most a proletárforradalom törvényei szerint felelnie kell.

A *petropavlovszki gyár*. Egy hivatalos okirat — a revíziós bizottság jegyzőkönyve — bizonyítja, hogy a tröszt nem készített termelési tervet. Komoly anyagi természetű hiányokat említ meg, olyan hiányokat, hogy a gyár ezek miatt kénytelen volt üzemét leállítani. Egy jellemző példa: az igazgatóság bádogot irányít a petropavlovszki gyárból a kurgani gyárba, majd onnan gyorsan vissza a petropavlovszki gyárba, melyet közben bádoghiány miatt a leállás veszélye fenyeget. Ez az eset is megmutatja, miből és hogyan keletkeztek olyan veszteségek, melyeknek természetét hiába keressük, sehogyan sem találjuk meg, még olyan sugárzó, ragyogó világosság mellett sem, amilyen ebben a teremben van. A jegyzőkönyv világosan megmondja, hogy a gyárat akkori csekély foglalkoztatottsága miatt állították le, jóllehet megvolt a lehetőség arra, hogy teljes üzemmel működjék. Ezt megerősíti az az értekezlet is, melyen résztvettek a párt és a szakszervezetek képviselői, meg a gazdasági vezetők. Jellemző, hogy a gyár helyreállítása is csak a helyi szervek energiájának és gondoskodásának volt köszönhető,

nem pedig a tröszt igazgatóságának. A helyi szervek kölcsönözték a gyár felszereléséhez szükséges eszközöket.

A *porecsei gyár.* Az 1923 szeptember 3-i jegyzőkönyv értelmében itt is teljesen el voltak hanyagolva az ügyek. „Könyvelés — mondja a jegyzőkönyv — a gyárban egészen augusztus végéig nem létezett. A gyárnak megígért könyvelési instruktort mind a mai napig nem küldték el..." Itt egy pillanatra el kell szakadnunk ettől az okmánytól és emlékezetbe kell idéznünk Lenszkij tanú vallomását. Lenszkij, a Konzervtröszt instruktora elmondta, miképpen utazott az asztraháni gyárba, hogy itt útmutatásokat adjon. Visszatérése után egy másik instruktornak — Nyikityinnek — kellett odautaznia. Megkérdeztük Lenszkijt, elég felkészült volt-e ahhoz, hogy mint a gyárak instruktora, ellássa munkakörét. Azt mondta, hogy az igazgatóság általában nem szándékozott instruktorokat küldeni a helyszínre. Ez azonban nem igaz: a porecsei gyárban felvett jegyzőkönyvből kitűnik, hogy instrukciót küldtek, instruktort viszont csak ígértek, de nem küldtek.

Utókalkuláció nem volt. A jegyzőkönyvben a következő jellemző utóiratot olvashatjuk: „Energikus igazgatóra volna szükség, aki életet tud lehelni a gyárba. A Konzervtrösztnek nagyobb figyelemmel és jó gazda módjára kell foglalkoznia helyi szerveivel. Mindeddig egyetlenegy vezetőségi tag sem látogatta meg a gyárat, noha egyáltalán nincs messze Moszkvától..."

Ha figyelmünket mármost az asztraháni gyárra fordítjuk, amely állítólag nemcsak a tröszt keretén belül, hanem, mint ahogy hallottuk, az egész köztársaságban a legjobb gyár, vajjon mit látunk, hogy álltak ott a dolgok? A helyzet ott is nagyon siralmas volt. Itt van előttem Szobgajc szakértő véleménye (III. köt. 213. old.). „Helyesen végezték-e a kalkulációt? Fel lehetett-e azt használni a kereskedelmi tevékenység során, és ha nem, lehetséges volt-e könyvek alapján pontosan kalkulálni?" Erre a kérdésre a szakértő a következő választ adta: „A kalkulációk semmit sem érnek, és ha a kereskedelmi tevékenység során ezt vették irányadónak, akkor ezzel nagy károkat okoztak."

Talán nem értenénk egyet a szakértővel és véleményével, ha nem volna a kezünkben elegendő anyag e vélemény ellenőrzésére. A már említett jegyzőkönyvben utalás történt arra, hogy az asztraháni gyárban egész sor mulasztás történt, aminek következtében a gyártmányok árát túl alacsonyan állapították meg. Így például nem kalkulálták az értékcsökkenést és egész tömeg egyéb, elkerülhetetlen és tényleges költséget nem vettek figyelembe...

Így állott a gyárban a „kalkuláció" kérdése, ilyen volt ott a helyzet, amint ez a szakértők által felvett jegyzőkönyvekből kitűnik. Nézzük meg az ellenőrzési anyagot! Nézzük meg Szmirnov szakértő 1922 január 14-i jelentését, amelyben beszél az előkalkuláció hiányáról és közli, hogy a gyárak nem ismerték a termékek értékét, és az árut 35 százalékkal az önköltségi áron alul adták el... Itt választ kapunk többek között arra a kérdésre is, amely Mutusev védőt érdekelte, amikor a Monakov által kötött szerződésekről beszéltünk. Nyilvánvaló, hogy az ilyen szerződéseket nem szabad pusztán önmagukban vizsgálnunk, hanem a kereskedelmi és termelési feltételekkel összefüggésben. Az első feltételek veszteségeket okozhatnak, míg a másodsorban említettek nyereséggel járhatnak. Ezt a nézetet általában nem lehet osztani, de Monakov tekintetében ezt mégis meg kell tennünk, mert éppen tevékenységét, a gyártási feladatokkal összefüggő tevékenységét kell elbírálni.

De itt találjuk meg a választ arra a kérdésre, amely felől a védő érdeklődött. Megtudjuk, hogy az asztraháni gyár termékeit 35 százalékkal az önköltségi áron alul adták el. Egész sor dokumentum áll rendelkezésünkre, melyekből kitűnik, hogy az asztraháni gyárban sok minden nem volt rendben. Felhívom figyelmüket egy okmányra, melyet a kormányzósági bizottság titkára, az élelmiszeripari munkások szövetségének osztályvezetője és még számos olyan felelős személy írt alá, akik a revízió anyagát átvizsgálták és nagyon kevéssé vigasztaló következtetésre jutottak. Csak néhány részletet ragadok ki, melyek az általunk vizsgált kérdésre vonatkoznak. Ime! „Sem termelési tervre felépített pénzügyi terv, sem pénzügyi előirányzat a gyárban nem volt." Vagy tovább: „Az utókalkulációkat szovjet papírpénzben készítették el és jelentős hiányosságai vannak." Egyszóval ez a bizottság ugyanazokat a tényeket állapítja meg, mint Szobgajc és Szmirnov, azaz hogy nincs kalkuláció, hogy önköltségi áron alul, tehát veszteséggel adtak el, hogy nincs költségvetés, termelési terv, költségvetési terv és pénzügyi előirányzat sem. Röviden: semmi sincs. Csak Bergyajev, Kovaljov és Monakov van, ez a „háromság", mely — amint ez az ügyhöz tartozó bizonyítási anyagból látható — egy és elválaszthatatlan, s mely különös figyelmet igényel. Így álltak tehát a dolgok ezekben a gyárakban, melyekről a helyszínen uralkodó viszonyok jellemzéséül beszéltem. És milyen következtetést vonhatunk le ebből? Nyilvánvalóan csak egyet, és az is meglehetősen elszomorító... De itt ismét felvonul az objektív körülmények nehéztüzérsége,

melynek fedezete alatt a vádlottak sietve átcsoportosítják soraikat . . .

Akármilyen nehezek voltak is az objektív viszonyok, akármilyen rossz volt az árualap és akármilyen csekély a forgóalap — az összeomlás és a veszteségek igazi okait magán a gyáron belül, magán a szervezeten és a vállalaton belül kell keresni. A mi kötelességünk, a bíróság kötelessége, elválasztani a szubjektívet az objektívtől és úgy feltenni a kérdést, hogy az objektív körülmények ne takarják el a szubjektív felelősséget.

Ismeretes, hogy az asztraháni gyárba kiküldték a Sejn-bizottságot . . . Ez a bizottság félig-meddig revideált, félig-meddig megfigyeléseket gyüjtött, félig-meddig ebben-abban tájékozódott. Súlyt helyezek arra, hogy utaljak egy körülményre: ebben a bizottságban Lenszkij tanú is résztvett — noha egyáltalán nem göttingai lelkülettel[8], az a Lenszkij, akinek sikerült már magát a büntetőtörvénykönyv 128. szakaszába ütköző cselekmény miatt két esztendőre lecsukatnia. Ez a Lenszkij, ha ugyan némi költői színezettel is, de mégis elég prózai vallomást tett az asztraháni gyár könyvelésében uralkodó állapotokról: „A könyvelés állapota ragyogó volt . . ." Szó szerint így mondta: „ragyogó", de ezután kiderült, hogy a szervezés jó ugyan, de a munka rosszul megy, majd hogy a megszervezés sem jó és a végrehajtás is rossz. Röviden, kiderült, hogy vallomása annyi helyesbítésre szorul, hogy a végén semmi sem maradt belőle. Hát ezt a Lenszkijt küldték el Asztrahánba a kalkulációk ellenőrzésére.

Sohasem merészkedtem volna Lenszkijre hivatkozni, ha mindaz, amit mondott, nem került volna be az írásbeli jelentésbe, és ha nem állapította volna meg ugyanazt egy egész bizottság, a kormányzósági bizottság titkárával az élen. Nincs kalkuláció, nincs pénzügyi terv, nincsenek költségvetések, kalkulációs számítások és . . . egyáltalán semmi sincs. És ez a legjobb gyár! Ez a konzervipar dísze és büszkesége, ahogy Bergyajev mondotta. Így vélte Rozenberg is . . . Mi volt hát a többi gyárban? Láttuk, hogy mi volt. És mi volt a központban — annál a fejnél, amelyről Bergyajev csípős nyiltsággal azt mondta, hogy fejétől „bűzlik" a hal — és ebben teljesen igaza volt. Hogy állott a dolog a fej körül? Látjuk, hogy állott, rosszul, nagyon rosszul.

---

[8] Célzás Lenszkij Vlagyimirra, Puskin „Anyegin"-jének egyik szereplőjére. Ez a Lenszkij az annakidején haladó szelleműnek számító göttingai egyetem szellemét szívta magába. A költő ezért „a múzsák göttingai szabad fiának" nevezi őt. — *Ford.*

Foglalkozzunk ezzel kissé behatóbban!

Vegyük először Karlik elvtársat, a könyvelés és számvitel főinstruktorát. Őt itt részletesen kihallgattuk. Nem szeretném az önök figyelmét és idejét az itt hallottak elismétlésével feleslegesen igénybevenni, de mégis szükségesnek tartom, hogy néhány fő momentumot érintsek, felhívjam rájuk figyelmüket és kérjem önöket, vessék ezeket emlékezetükbe. Karlik elvtárs egész határozottan a következőket mondja: „A revízió során megállapították, hogy a számvitel egyáltalán nem kielégítő, hogy megengedhetetlen módon el vannak hanyagolva nemcsak a főkönyvek, hanem a segédkönyvek is. Még a szállítók és vevők nyilvántartása sem volt elkülönítve. A fuvardíjakat, bizományi díjakat és engedményeket, melyek a kiadásoknak csaknem 50 százalékára rúgtak, nem osztották el a megfelelő áruszámlákra, hanem teljes egészükben, együttesen veszteségi számlára írták. Mérlegek nem voltak, mert az, amit mérlegnek neveztek, semmit sem ért."

Tudjuk, hogy Lapickij is, aki a trösztnél mint főkönyvelő dolgozott, bár valójában csak harmadosztályú számvivő volt, nos ez a Lapickij ugyancsak megerősítette, hogy mérlegekről nem is beszélhetünk. Ezeket szerényen „forgalmi kimutatásoknak" nevezte. Mi azonban mérlegekről beszélünk és nem forgalmi kimutatásokról. Mérlegek pedig nincsenek, csak holmi forgalmi kimutatások. Ha azonban megpróbáljuk a mérlegeket e kimutatások alapján elkészíteni, akkor abból végül is olyan „mérleg" sül ki, amely az igazgatóságot végzetes viharral, sőt hajótöréssel fenyegeti. Nincs mérleg, és ez azt jelenti, hogy hiányzik minden kapcsolat a kereskedelmi-beszerzési osztály és a könyvelőség között. Megállapítottuk, hogy az árunyilvántartást a raktárban, és ezzel párhuzamosan a központi könyvelésben, több mint egy hónapos késedelemmel vezették, mégpedig a raktárosok könyveivel való kötelező hetenkénti egyeztetés nélkül. Innen ered a káosz, a rendetlenség, innen erednek a felesleges kiadások . . .

Nézzük meg most, hogy állt a dolog a nyilvántartással.

Mi a tröszt nyilvántartás nélkül? Természetesen semmi! De hát volt a Konzervtrösztnél nyilvántartás? Ha megkérdezzük azokat, akik ott dolgoztak, felülvizsgáltak vagy ellenőriztek, mindnyájan ugyanazt mondják. E tárgyalás folyamán egyetlenegy megjegyzést sem hallottam, amely arra utalt volna, hogy a Konzervtrösztnél volt valami nyilvántartás. Mindnyájan azt mondják, nem volt. „Azt a nyilvántartást, amely elméleti alapok és gyakorlati megszervezés nélkül a tröszt igazgatóságánál létezett, nem

lehet valóságos nyilvántartásnak tekinteni" — ezt mondja a tröszt nyilvántartásáról a revizor. Itt ismét csak fel kell hívnom a figyelmet arra a tényre, hogy, amint már mondtam, a szóbanforgó tröszt nem egyszerű kereskedelmi vállalat, hanem nagy állami fontosságú intézmény.

Hogy volt hát ennél a nagy állami intézménynél a könyvelés megszervezve? Legyen szabad nyiltan megmondanom — és meg vagyok győződve arról, hogy e tekintetben valamennyien egyetértünk —, semmiféle könyvelés nem volt. Azt hiszem, a bíróság tudja ezt, hiszen módjában volt itt látni Lapickijt, ezt a botcsinálta főkönyvelőt. Véleményem szerint az az elfojtott nevetés, amely ebben a teremben Lapickij kihallgatása közben hallható volt, édeskevés. Kijelentéseit olyan homéri kacajnak kellett volna fogadnia, amely megtáncoltatja azt a csillárt és megreszketteti a terem ablakait. Képzeljék csak el: Lapickij mint főkönyvelő! Ugyanaz a Lapickij, aki ha otthon a valutaszámításokon dolgozott, a feleségét ültette le számolni, mert a szeme előtt táncoló számokba „belehülyült", ahogy maga mondta. Lapickij, ez a karikatúrafigura mint főkönyvelő! . . . Még egy első elemistának is nevetnie kell az ilyen főkönyvelőn . . . Igaz, mondta, hogy csak „névleges" főkönyvelő, csak a megtisztelő főkönyvelői cím névleges viselője volt, ténylegesen pedig harmadosztályú ügykezelő, vagy számvivő. Ez tökéletesen így van — ez jobban is illik hozzá.

Minden perben vannak érdekes mozzanatok. Lám, itt összejövünk egy per tárgyalására. Még nem ismerjük az ügy minden egyes részletét. Nem ismerjük a vádlottakat és nem ismerjük egymást. Csak az „aktákat" olvassuk, és egyszerre azt látjuk, hogy az ügyirat egyik lapján az áll: „Lapickij teljesen alkalmatlan." Először nem tudjuk, hogy értsük ezt; nem látjuk át teljes mértékben, mit jelent ez. Bizonyos idő után a per kibontakozik, Lapickij személyesen a színre lép, és egyszerre a végsőkig világos lesz számunkra, ki ez az ember, és mennyire „alkalmas" állása betöltésére. Egyúttal azonban világossá válik az is, milyen a munkája.

Jellemezni akarják a tröszt könyvelését? Akkor nincs szükség szavakra és érvekre. Elegendő egyszerűen annyit mondani: „Lapickij" és vége, pont, minden tiszta; világos, hogy semmi sem ér semmit, mert a valóságban egyáltalán nem volt könyvelés. Igaz, ott volt még a pénzügyi és könyvelési osztály vezetője, Ejmont, akit az asztraháni gyár volt igazgatója, Bergyajev úgy jellemzett, hogy éles a nyelve, de azért a keze is erős, és „nagy kombinátor".

Ebben a „kombinált" könyvelésben Lapickij és Ejmont voltak a hangadók. És ez a szerencsétlen könyvelés száguldott, mint a trószt nekivadult hármasfogata — középen Ejmont, mint rudas, egyik oldalán Lapickij, a másikon Nyikityin (ugyanaz a Nyikityin, aki a vád harmadik kérdése után elájult) —, száguldott ki tudja merre, ki tudja miért?

Bíró elvtársak, nyugodt lélekkel, felelősségünk teljes tudatában állíthatjuk, hogy ami a könyvelést illeti, a helyzet a Konzervtrösztnél, magánál az igazgatóságnál, a központban, minden kritikán aluli volt. A számvitel, mint Karlik elvtárs mondotta, rendkívül kaotikus állapotban volt. „Fel voltam háborodva — mondotta — a kívülállókkal való elszámolás állapotán, mert még a folyószámlákat sem választották szét vásárlók és szállítók szerint. Minden — vevő, szállító — egy kupacba volt dobálva."

Ezenkívül még elég sok más szabálytalanság is volt. Az egyiket Karlik szakértő említette meg. Három raktárvezetőt leváltottak, akik a raktárt „in natura" adták át, anélkül, hogy összehasonlították volna a könyvekkel. Ez az egész „natura" azonban az ismeretlenség homályába volt burkolva. A raktárkönyveket nem egyeztették az igazgatóság könyvelésében.

A szakértői vélemény megemlíti a számviteli apparátus szervezetlenségét, a személyzeti keret korlátozottságát, a munkaerők képzettségének hiányos voltát, a gyárakkal való elszámolások zavarosságát, a folyószámlakivonatok teljes hiányát. A szakértői vizsgálat megállapította, hogy ha érkeztek is számlakivonatok, azok csak hevertek, és — miként Bergyajev és Kovaljov is megerősítették — porosodó, senkit sem érdeklő papírdombbá növekedtek. Ha tehát küldtek is folyószámlakivonatokat, ez még nem biztosított semmiféle nyilvántartást, semmiféle rendet a számvitelben. Kitűztük volna azt a feladatot — mondotta Karlik —, hogy megállapítsuk, miből crednek a veszteségek, de kimutatások és számvitel hiányában egyáltalában semmit sem lehetett megállapítani. Minden megállapítás objektíve lehetetlennek mutatkozott. Ezeket az objektív okokat, bíró elvtársak, tekintetbe kell venni, nem szabad figyelmen kívül hagyni. A könyvelésben olyan nagy a káosz, annyira nincs semmiféle nyilvántartás és számvitel, hogy ha az ember meg akarja állapítani a veszteségek jellegét, erre egyáltalában semmi lehetőség nincs, még akkor sem, ha — miként Szebencov szakértő mondotta — egy egész évet fordítanánk is rá.

Ilyen állapotban volt a könyvelés. Nem tudom, esetleg ellenfeleim meg fogják kísérelni annak bebizonyítását, hogy a könyvelés

állapota nem volt annyira kaotikus, mint azt az imént ecseteltem, de meg vagyok győződve arról, hogy ez a kísérlet nem fog sikerülni. Ezt a kérdést kellőképpen megvizsgáltuk.

A könyvelés a központban tehát semmit sem ért. Már előre látom az összes ellenvetéseket — ezeket már a bírósági eljárás során is megtették. Szebencov szakértő — mondhatják — kijelentette, hogy a Konzervtröszt könyvelésének munkarendje egész jól volt megszervezve. A védelem többször hangsúlyozta ezt a momentumot. Meg kell azonban állapítanom, hogy Szebencov, amikor neki ezt a kérdést feltették, így válaszolt: „Igen, a munkarend jól volt megszervezve, a bizonylatokat helyesen írták ki és helyesen adták tovább és azokat helyesen könyvelték el a könyvekben. De ha azt kérdezik, hogy mit jelentett ez nem alaki, hanem tartalmi szempontból, vagyis az ezekben a könyvekben elkönyvelt számok értékének szempontjából — akkor azt kell mondani, hogy mindez semmit sem ért." Szebencov szakértő többször hangsúlyozta, hogy a könyvelésben külsőleg minden rendben volt, de belső rend, anyagi tartalom a tröszt könyvelésének munkájában nem volt.

És valóban, ha Szebencovnak ezt a jegyzőkönyvét pontosan átolvassuk, akkor könnyen megláthatjuk, hogy a jegyzőkönyv olyan hiányosságokat sorol fel, melyeknek figyelembevételével a könyvelés kielégítő munkájáról nem lehet beszélni. A könyvelés formai oldalának, vagyis annak a rendnek a megszervezéséből, amely szerint az egyes könyvelési műveletek folynak, az egyes okmányokat, vagy bizonylatokat kezelik, semmi körülmények közt sem lehet azt a következtetést levonni, hogy a könyvelés jól volt megszervezve. „Júliusban és augusztusban — mondja a szakértő — minden egyes műveletre vonatkozóan állítottak ki naplóbizonylatokat, de 5 hónapon át nem könyvelték el a naplóban, és az egyes könyvekbe sem vezették be őket, többek közt az adósok és a hitelezők számláira sem . . ." A naplóbizonylatok útján mintegy 400 könyvelési tételt kell pótolni, köztük 40 előlegelszámolás forgalmi tételeit is . . . Ime, ezt nevezik könyvelésnek! . . . De el akarják majd hitetni velünk, hogy a könyvelés kielégítően dolgozott. A továbbiakban egy olyan jelenségre bukkanunk, amelynek megállapítására a Konzervtröszt igazgatósága semmi kézzelfoghatót nem tett, annak következtében, hogy rossz volt a kapcsolat a gyárakkal, és hiányoztak a megfelelő információk és adatok a nagyszerű, ragyogó — mint Rozenberg mondta —, „európai módon szervezett" asztraháni gyárból. „Szem előtt kell tartani — mondja ez a jegyzőkönyv —, hogy január 1-e óta a gyár egyetlen kimerítő

elszámolást sem küldött be, májustól kezdve pedig teljesen beszüntette az elszámolások beküldését . . ." És íme a következtetés, melyet a szakértő levont: „Az október 1-vel záruló mérleg gyors elkészítését, és ennek érdekében a könyvek rendbehozásához szükséges határidő megállapítását lehetetlen elvárni . . ." És ezt 1923 novemberében írták. Az ígéret betartását itt valóban — mint ahogy mondani szokták — ítéletnapig sem lehet kivárni . . .

Ugyanez a jegyzőkönyv egész világosan megmondja, hogy a könyvelés használhatatlan volt, nem tükrözte a valóságos helyzetet, utal arra, hogy így éppen az az eszköz, az az apparátus nem ért egy fabatkát sem, melynek segítségével a trösztnek el kellett volna látnia fő feladatát — a nyilvántartást, a termelést, a kereskedést, hiszen ha nincs könyvelés, akkor nem tudhatjuk, hogyan kereskedjünk, hogyan és milyen áron adjunk el. Az a tröszt, amelyik könyvelés nélkül dolgozik, éppen olyan, mint a rövidlátó, aki szemüveg nélkül megy az utcára — nekiszalad az első oszlopnak és beveri a fejét. Igy történt a Konzervtröszttel is. Nincs könyvelés — lehetetlen dolgozni . . .

De hiszen az emberek látták, hogy nincs könyvelés és megértették, hogy a könyvelési apparátus nincs rendben. Hiszen Nyikityin látta ezt, megértette és bizonyos követeléseket támasztott. A nyomozás során is kijelentette: „Ha jellemezni akarom, milyen volt a könyvelés állapota Ejmont idejében, utalnom kell arra, hogy az apparátus szervezetlensége következtében az anyagállomány-könyveket sohasem vezették naprakész állapotban. Három hónappal voltak elmaradva. A raktárakat, amíg én ott voltam, egyetlen egyszer sem ellenőrizték, ami kétségkívül visszaélésekre adott lehetőséget, a központi könyvelőség könyveit nem egyeztették a gyárak könyveivel . . . " Ezt mondja a második főkönyvelő, Nyikityin vádlott. Itt nincs mit vitatkozni: könyvelés nincs, és ha nincs könyvelés, akkor semmi sincs, csak egy nagy űr. A forma kedvéért természetesen egyet s mást papírra vetettek. Voltak osztályok, az osztályokon emberek ültek, bizonyos könyveket fektettek fel, sercegtek a tollak — egyszóval látszólag zajlott az élet, a valóságban azonban ez nem élet volt, hanem halál, hiszen ebből az „életből" minden tartalom hiányzott. Minden csak külsőség, forma volt, de azt a kézzelfogható valóságot, amelyet ennek a formának tartalmaznia kellett volna, nem látjuk sehol. Igy eshetett meg végül is az, hogy most, amikor belemélyedünk ebbe az ügybe, és egyik iratcsomót a másik után vesszük elő, mindig egy és ugyanarra a tényre bukkanunk: nincs számvitel, nincs köny-

velés, nincsenek adatok. Minden a „nincsenek" rovatban van. A „nincsenek" rovatban van maga a Konzervtröszt is.

Vizsgáljuk meg mármost a gyártás terén uralkodó helyzetet. Engedjék meg, hogy újból hivatkozzam Bergyajev tanuságtételére. Ő bebizonyította, hogy többet tud a termelésről, mint bárki, aki a trösztnél dolgozik, sőt jobban ismeri azt, mint maga a gyártási osztályt vezető igazgatósági tag, Fajno. És Bergyajev a következőképpen írja le a termelés helyzetét: valamennyi gyár termelési programmja — mondotta — csupán minden alapot nélkülöző, semmiféle pénzügyi számítással alá nem támasztott vázlat, semmi több. Tessék, itt van a Konzervtröszt *„termelési"* programmja is! Sokszor egyszerűen azt gondoljuk: bocsánat, nem álom mindez, nem mese? — Mi ez hát tulajdonképpen? A Szovjetköztársaság Konzervtrösztje, vagy pedig egy kis, elhanyagolt szatócsbolt, afféle háziipari vállalkozás? „Termelési programm!" „Gyártási terv!" Ó jaj, kitűnik, hogy csupán egyszerű „vázlat", közönséges piszkozat. Természetes, hogy Bergyajev, mint termelési szakember, csak nevet ezen a „termelési programmon". Persze, elég baj, hogy e terven nevetni lehet. De, bíró elvtársak, valaki itt még feltétlenül sírni fog. Meggondolatlanul nem lehet nevetni, nem fogjuk eltűrni, hogy büntetlenül nevessenek véresen komoly ügyünkön, köztársaságunk ügyén.

Az adósságok . . . Mit mondott erről Rozenberg a vezetőségben? „Fedezni fogom az adósságokat, meg fogom találni az eszközöket, rendbehozok mindent." És ezeket a fecsegéseket nevezi „az ügyek rendezésének". „Eladtak bádogot, eladtak ónt" — mondja Bergyajev. A bádog és az ón pedig a termelés alapanyagai és azok eladása egyenlő a termelés aláásásával. Önálló gazdaságos elszámolás . . . Bergyajev nevetett itt az önálló gazdaságos elszámoláson, mert a trösztnél a valóságban semmiféle gazdaságos elszámolás nem volt, „garázdaságos" elszámolás volt csupán. Egy tröszt, amelyik a „garázdaságos" elszámolás alapján áll — igen, ez a helyes elnevezés, ez a valóság. Minden úgy marad, ahogyan a főbizottságok idején volt. Nem volt semmiféle elszámolás, azt csinálták, amit akartak és úgy csinálták, ahogy akarták. A központtól egy kopeket sem kaptak.

Olyan apparátusra lett volna szükség, amely értékesíteni tudja a sokszáz vagon árut, amely ismeri az árakat, ismeri a piacot . . . Kereskedelmi osztályra lett volna szükség, de ehelyett egyedül Brailovszkij ült ott, körülötte pedig, mint tudják, Mokrovics forgolódott. Kereskedelmi osztály meg nem volt, nem volt sem rend,

sem konzervraktár, sem apparátus. Több tucat vagon áru ment tönkre. A vagonokat nem váltották ki, a konzervek hónapokon át hevertek a vasúti raktárban. Hiányok, veszteségek, növekvő költségek — és azután kiderül, hogy a piac nem veszi fel a konzerveket. Természetes, hogy a piac nem veszi fel a konzerveket, és nem is fogja felvenni, ha ilyen hajmeresztően drágák.

Rozenberg professzor, az igazgatóság elnöke, némi lebecsüléssel jelentette itt ki: „Az egész vállalat gyerekjáték. Egyszerűen kirántják a halat a vízből, begyömöszölik a hordóba, a hordóból a dobozba, becsomagolják és elszállítják." Ez a „gyerekjáték" azonban valóságos aranybánya volt, milliós üzlet. De nekik legkisebb gondjuk is nagyobb volt annál, hogy felvirágoztassák, kibővítsék és a Szovjetköztársaság javára kiaknázzák ezt az aranybányát. Ilyen volt az ő ügyvezetésük. Az áru hevert, a raktárdíjak növekedtek, majd ki kellett váltani az árut, de amikor kiváltották, senki sem akarta megvenni, mert túlságosan drága volt.

A kereskedelmi osztály... Ez is valami olyasféle, mint a könyvelés és főkönyvelője, Lapickij, aki saját kijelentése szerint „belehülyült" a számokba... Ezen a kereskedelmi osztályon tevékenykedett az osztályvezető jobbkeze, egy bizonyos Kozmogyemjanszkij. Ki volt ez a Kozmogyemjanszkij? Bergyajev szerint ez a Kozmogyemjanszkij úgy vélte, hogy a heringet már besózva húzzák ki a vízből. Ez vicc, mégpedig elég rossz vicc... És egy ilyen alak a kereskedelmi osztály vezetőjének a jobbkeze!

Nézzük csak, hogy kereskedett ez a kereskedelmi osztály? A kereskedelmi osztály a központban üzletet nyitott. Rozenberg azt mondta, hogy ezzel az üzlettel akarta a piacot „kitapogatni". Rozenberg még vitába is keveredett Futorjannal: hány üzlet volt — egy vagy kettő. Bár ez mindegy, mert az üzlet úgyis üres volt. Sőt, még csak nem is volt „üzlet", hanem, ahogy itt mondották, valami „hogyishívják", egy helyiség, amelynek ajtaja az utcára nyílt. Ezen az „utcára nyíló ajtón" keresztül akarták „a piacot kitapogatni", így akartak piacpolitikát folytatni. Ez valóban nevetséges, bíró elvtársak! De meg kell mondani, hogy nemcsak nevetséges, hanem igen szomorú is, mert az eredmény 590 000 rubel veszteség. Jól megcsinálták, mondhatom.De hát mi történt? Sikkasztottak, loptak? Nem állíthatom. Nem áll rendelkezésemre elegendő megbízható adat ahhoz, hogy azt mondhassam: igen, sikkasztottak... Talán sikkasztottak, talán loptak, de az is lehetséges, hogy nem. Ezért senkit sem vádolhatok és nem is vádolok sikkasztással. De igenis, vádolom Rozenberget és a vele

hasonszőrűeket bűnös hanyagságuk, és határtalanul rossz gazdálkodásuk miatt, mellyel nagy kárt okoztak a Szovjetállamnak. E pont tekintetében a vád teljes mértékben igazolt.

Térjünk át most már az értékesítés kérdésére. „Az értékesítésre nem fordítottak gondot — mondja Bergyajev —, mindent önköltségi áron alul adtak el." A raktárban nem tudták, tulajdonképpen mi is van ott. Ilyen eseteket hallottunk: gumira volt szükség. Megkérdezték az igazgatóságot: „Van gumijuk?" — „Tudja az ördög — válaszolták, mint az egyszeri tambovi paraszt: «Nem vagyunk idevalósiak!» — Gyerünk a raktárba!" A raktárban természetesen van főnök. Megkérdezik tőle: „Van gumijuk?" — „Tudja az ördög — feleli a raktárkezelő, «nem vagyok idevalósi». Menjenek és nézzenek utána maguk!" A vevő bemegy a raktárba, mindent összeturkál, kutat, megkeresi azt, amit megfelelőnek talál, és magával viszi. Maga Bergyajev egyszer az egész gumikészletet magával vitte; mint jó gazda, elvitte saját kuckójába, mert csak a maga asztraháni gyárának érdekeit féltette. Megérkezik az igazgatósághoz, megkérdezik: „Na, találtál gumit? Elvetted az egészet?" — „Nem — mondja —, nem az egészet. Sok van ott." — A valóságban pedig semmi sem maradt. Hát kérdezem önöket, mi ez? Gazdaságos üzletvezetés? Rozenberg ismét elhúzza a száját. Mily tapintatlan, mily igazságtalan ez a vádló — gondolja. Nos, Rozenberg vádlott, mint gazda, mondja ki köntörfalazás nélkül, kezét szívére téve, egyenesen: gazdaságosan vezették önöknél az üzletet? (*Rozenberg*: „Ezek a tények nem álltak fenn.") A tényekért természetesen Bergyajev a felelős és ön azokat annakidején a vizsgálat folyamán nem tagadta. Most persze mondhatja: „Ezek a tények nem álltak fenn." Nos, és ha mégis fennálltak volna? Gazdaságos ez, vagy nem gazdaságos? Önnek, mint állítólag művelt embernek, önnek, mint professzornak, meg kellett volna ezt értenie . . .

Bíró elvtársak! Vajjon ahhoz, hogy ezt az — enyhén szólva — rossz gazdálkodást ecseteljük, nem volna-e elég, ha Sekin igazgatósági tagra, a „varázslóra" emlékeztetném önöket? Sekinnek volt egy szerény kis könyvecskéje, amelybe bejegyzett mindent, amit mint igazgatósági tagnak tudnia kellett. „Sekin polgártárs, hagyd már azt a «varázskönyvecskét», hiszen van könyvelésed!" — mondták neki az igazgatósági tagok. „Menjetek azzal a könyveléssel, «az nem idevalósi»!" — és már veszi is Sekin a „varázskönyvecskéjét", melyben jobban bízik, mint bármiféle könyvelésben. De nem is csak ő! Ha valaki valamit tudni akart az elszámolásokról, vagy

hasonlókról, az Sekinhez futott: „varázsolj"! És ő valóban varázsolt, utánanézett kis könyvecskéjében, hogy miképpen, mit, mennyit, honnan, és megadta a felvilágosítást. Hát ezekután tudnak valakinek bátran a szemébe nézni, és tudják azt mondani, hogy gazdaságosan dolgoztak, lelkiismeretesen és pontosan dolgoztak? Ezt nem mondhatják, és nem is merik mondani. Azt kellene mondaniok: „Valóban rosszul gazdálkodtunk és bűnösek vagyunk..."

Ami a lopásokat illeti, egyik-másik vádlott mondhatja: nem loptam. „Semmi sem ragadt a kezemhez" — mondta Rozenberg. Helyes! Utánanéztem és nem vádolok: semmi sem ragadt hozzá. De ami a takarékosságot, gondosságot, gazdaságosságot illeti, Rozenberg, hát valóban nincs ön tudatában annak, hogy nem állta meg a helyét? Azt várom, hogy a per végén az utolsó szó jogán el fogja mondani azt, amit már kezdetben el kellett volna mondania.

Lehetséges, hogy valaki a vádlottak padjáról felkiált, hogy rossz gazdálkodás sem volt, hogy erre nincsenek tények. De nem így van, vannak tények, és e tények egyikét Bergyajev őszintén elmesélte, s azt a per folyamán egyszer sem cáfolták meg. A trösztnél mindent családiasan intéztek. Bíró elvtársak! Család sokféle van. A család lehet jóravaló, becsületes, okos. Amit egy ilyen család tesz, az megbízható, jó! De az is lehet, hogy a család civakodó, romlott, széthúzó, bomlófélben levő, vagy már fel is bomlott. Milyen család volt a trösztben? Bergyajev élethű képet festett erről önöknek: „Bemegyek az igazgatósághoz, Rozenberghez és mondom neki: adj nekem tanácsot atyus!" Látják kérem, odamegy a „kis gyermek" — az ölestermetű Bergyajev, ősz öreg apjához — a harmincötéves „pirospozsgás" Rozenberghez, odamegy és azt mondja: „Atyus, te sok mindent tapasztaltál az életben, taníts meg engem, szovjet ifjút, hogyan kell vezetni a szovjet gazdaságot." És „atyus" (Rozenberg meséli, hogy mindenki így hívta őt a trösztben) így felel: „Várj egy kicsit, nem érek rá most veled foglalkozni, nem érek rá a szovjetgazdasággal törődni. Fontosabb dolgom van. Japán halászati vállalkozások, asztraháni apróheringek, és a japán halászati vállalkozásokon kívül még amerikai koncessziók is." S akkor, meséli Bergyajev, berobbannak az „amerikaiak", és üres, terméketlen megbeszélések kezdődnek. A dolog nem halad előre, Sekin egyideig hallgatja a tárgyalást, egyszercsak öklével az asztalra vág, és — elmegy a kocsmába ... Az igazgatósági ülést berekesztik. Vége a munkanapnak. — Ezt a disznóságot minősíti Bergyajev úgy, hogy „mindent családiasan intéztek el".

Ez hát a válasz bíró elvtársak arra a kérdésre, miképpen dolgozott a „központ", mi folyt a központban. Fantasztikus elképzelések, fantasztikus vállalkozások, fantasztikus tervek és feltevések, talajtalanság, teoretizálás, az élet megnemértése és minden gyakorlati érzék hiánya. Ez az, ami az igazgatóság „munkáját" alapjában véve jellemzi. És ha ehhez még hozzáteszünk néhány más mozzanatot, akkor fény derül a teljes tehetségtelenségre, a lehető legrosszabb gazdálkodásra.

Senki sem ismerte a gyakorlati, reális munkát, és senki sem érdeklődött iránta, senki sem értett igazán az üzlethez, senki sem volt jártas a termelésben, de mindenki termelési szakembernek tüntette fel magát. Egyedül Bergyajev értett valamicskét a dologhoz, de ő is sokkal jobban kitűnt a rulett, a kaszinó, és az állami pénzek eltulajdonítása terén. Ejmont és Fajno idejének negyedrészét szolgálati kiküldetések vették igénybe. Már egyedül ez is megmagyarázza, hogyan vezethették a központból a gyárakat, amikor nem tartózkodtak a központban, amikor nem dolgozták fel sem azt az anyagot, amely az egyes gyárakból hozzájuk befutott, sem azokat az adatokat, melyeket a helyszínen gyűjtöttek. Ilyen körülmények között természetesen a munka nem haladhatott kielégítő módon. Megvan egyébként az alapunk annak leszögezésére, hogy Ejmont és Rozenberg alapjában véve még azokat az adatokat sem dolgozták fel, amelyek az igazgatóság speciális feladataira vonatkozólag a gyárakból érkeztek. Bergyajev már felhívta figyelmünket arra, hogy a központban nem érdeklődtek a folyószámlakivonatok iránt, itt azonban Bergyajev bizonyos, az államügyészség számára érthető taktikát követett. Tudjuk, hogy harc folyt az igazgatóság és a helyi gyárak, hogy úgy mondjam „osztály"-érdekei között, s így kétségtelenül sok mindent el kell vetnünk, ki kell dobnunk Bergyajev és Kovaljov vallomásaiból, mint olyasmit, amit nem üzleti és nem objektív mérlegelések diktáltak.

Nézzük meg Rozenbergnek e tekintetben mértékadóbb és pártatlanabb vallomását. Mit mond ő? Azt mondja, hogy a könyvelés megszervezésének ellenőrzése céljából Fajno, Ejmont és Lapickij vizsgálatot tartottak az asztraháni gyárban, és a vizsgálatról felvett jegyzőkönyveket benyujtották Rozenbergnek. No és mit tett ő ezekkel? „Idő hiányában nem olvastam el" — mondja Rozenberg (VIII. köt. 183. old.). Hát ez óriási!.. Kiküldenek az asztraháni gyárba egy háromtagú különbizottságot, melynek élén az igazgatóság egyik tagja áll. Magát Fajnót is elszakítják munká-

jától — igaz, az ő specialitása inkább az volt, hogy minden helyzetben és minden alkalommal sóhajtozzék, mégpedig államköltségen, szovjet számlára . . . Legalább saját számlájára sóhajtozott volna, de ő Asztrahánba utazott kedvére kisóhajtozni magát. Ott pedig másfélezer rubelért két szobát, egy egész kis villát hoztak rendbe, kifejezetten Fajno részére. Ezeket a szobákat én a „sóhajok szobáinak" nevezném (derültség a közönség soraiban). Igaz, hogy eredetileg Rozenberg hozatta rendbe a szobákat a maga számára, de úgy adódott, hogy Fajno ugrott be helyette, és mint helyettes igénybe vette a lakást, mely 2 000 aranyrubelbe került.

Ejmont ugyancsak odautazik. Komoly ember, a pénzügyi és könyvelési osztály vezetője. Azt mondja magáról: „Én kutattam fel az eszközöket; én foglalkoztam a pénzügyi műveletekkel." Asztrahánba utazik, hogy rendbehozza a könyvelést, és magával viszi az említett költői Lenszkijt. Dolgoznak, írnak és szórakoznak . . . Elhozzák Rozenbergnek a vizsgálat anyagát és Rozenberg — nem olvassa el. (Rozenberghez fordulva.) Miért nem olvasta el? *(Rozenberg* a helyéről: „Mert meghallgattam a szóbeli jelentést.") Nem, Rozenberg, maga a vizsgálat során másképp válaszolt. Azt mondta: „Mert nem volt időm rá, hogy mindenféle locsogást elolvassak." De mennyibe került az államnak ez a locsogás?

Igy álltak a dolgok a trösztnél. Végnélkül — 5—6—8 órán keresztül halmozhatnám a tényeket, egymásután festhetném a képeket és panorámákat, s az ilyen festmények és panorámák egész múzeumát építhetném fel. Ezt akarják jó gazdálkodásnak nevezni? Gondosságnak, lelkiismeretességnek? Nem! Csapnivalóan rossz gazdálkodás volt, lelkiismeretlenül és hanyagul folyt minden. Így nem végeznek állami gazdasági munkát, ha pedig az ilyen munka következtében a munkásrubelek tízmilliói, százmilliói mennek veszendőbe, akkor lelkiismeretes emberek nem igyekeznek tisztára mosni magukat azzal, hogy nem állapítható meg, miből eredt a veszteség, hogy azt objektív körülmények okozták. Lelkiismeretes emberek így nem beszélnek, nincs joguk így beszélni, nekünk viszont van jogunk ahhoz, hogy megköveteljük: mutass rá, miből eredtek a veszteségek és ha nem tudod megmutatni, akkor felelj érte! . . .

Ami Rozenberget illeti, egyáltalában nem tudom, lehet-e a munka produktív, gyakorlati és célszerű, nyujthat-e valami pozitív eredményt, ha munkatársak olyan viszonyban vannak, amilyen Rozenberg és Kovaljov, Rozenberg és Bergyajev, Rozenberg és Gorbunov között kialakult? Azt hiszem, hogy erre a kérdésre

egyenesen és határozottan „nem"-mel válaszolhatunk. Már maga ez a viszony is magában hordta a tröszt összeomlásának okát.

Bíró elvtársak! Konkrétan feltesszük a kérdést: egy bizottság felülvizsgál egy gyárat. A bizottság okmányokat követel, ezeket az okmányokat nem adják oda, mert az igazgatóság elnöke arra tanítja a gyár könyvelőjét, hogy a könyveket ne szolgáltassa ki. Hát mi ez? Még ha butaságból, könnyelműségből történt is, mi ez, ha nem az egész apparátus dezorganizálása? Ismét csak azt fogják mondani, hogy ez a tény nem állt fenn? Felolvastuk a vallomásokat, felolvastuk azt a jegyzőkönyvet, mely Rozenberg és Gorbunov szembesítéséről készült az előzetes vizsgálat során. A szembesítés alkalmával Rozenberg, mindenféle fenntartásokkal bár, de mégis csak helyesnek ismerte el Gorbunov terhelő vallomását. Meg vagyok győződve arról, hogy Rozenberg valóban nem óhajtotta, hogy ezek az okmányok egy ellenőrző, vagy felülvizsgáló bizottság kezébe jussanak, mert leplezni kellett a tantiémeket. Moszkvában — ezt Rozenberg elismerte a bírósági eljárás során — Zajceva lakásán azt mondta Gorbunovnak: „Csináljon, amit akar, mondja, hogy a könyvek úton vannak."

Ez illusztrálja a bomlás és rothadás atmoszféráját. Ilyen légkörben semmiféle munka sem haladhatott a rendes kerékvágásban. Ha a forgóalap még oly bőséges és még oly kiváló minőségű lett volna is, az sem segített volna, mert a trösztnél már eleve minden hazug, rothadt elvekre volt felépítve. Ez a rothadt elv volt az alapja a lezüllésnek, a hazudozásnak, a manipulációknak és a különféle mesterkedéseknek, melyekkel ezek a nemcsak „nagy kombinátorok", ahogy Bergyajev mondja, hanem egyben nagy „machinátorok" is foglalkoztak. Ezek azok a viszonyok, amelyek között egy állami intézmény tevékenysége lejátszódott. Mi ezt nem nézhetjük nyugodtan. A Legfelsőbb Bíróság e termén keresztül másoknak is meg kell mondanunk, az egész országban hirdetnünk kell, hogy így nem szabad dolgozni, hogy így nem dolgoznak, és nem engedjük meg önöknek, hogy így dolgozzanak, mert ez nem munka, ez bomlasztás, ez bűncselekmény. A végnélküli visszaélések talaja ez, olyan talaj, amilyenből a Bergyajev-féle mákvirágok kinőnek.

Bíró elvtársak! Azt hiszem, hogy más körülmények között például Bergyajev nem vált volna ilyen bűnözővé. Meg vagyok győződve arról, hogy annak a romlottságnak lett az áldozata, amely őt körülvette, ennek a rothadt légkörnek, mindezeknek a machinációknak, annak a bűnös könnyelműségnek, amelyet az igazgatóság az állami vállalatra háruló mindenféle kötelezettségekkel szemben

tanúsított, áldozata lett annak, hogy a trösztöt így lealacsonyították, lesüllyesztették az utcai szatócs színvonalára, aki nem válogatós az eszközökben, és gyanús hókusz-pókuszokkal foglalkozik, aki nem restel hol itt, hol ott előnytelen feltételek mellett, uzsorára kölcsönöket felvenni, aki mindenféle kombinációkon és mesterkedéseken töri a fejét és átszövi azokat a legkülönbözőbb manipulációkkal. — Jaj azoknak a kommunistáknak, akik ilyen környezetbe kerülnek. Jaj nekik, ha úsznak az árral. Szigorúan felelősségre vonjuk őket. De bíró elvtársak, vonják felelősségre azokat is, akik ezt a környezetet kialakítják, és akik munkánkat megfertőzik, bomlasztják!

Fejtegetéseim általános részének végére értem. Minden objektív körülményt a legszigorúbban, magammal szemben a legigényesebben figyelembe vettem. Figyelembe vettem azt az egész történelmi távlatot, amelynek talajáról nem szeretnék letérni, és azt gondolom, hogy teljes joggal kijelenthetem a bíróság előtt: itt nincs gazdaságosság, tervszerűség, rendszer, lelkiismeretesség, megfontolás, gondosság; nincs meg az, amit a „jó gazda" fogalmán értünk, és amit minden termelési, minden gazdasági szakértőtől, egy szovjet tröszt minden munkatársától megkövetelünk.

Hosszú szolgálati idővel rendelkező, képzett emberek állnak előttünk, Rozenbergtől kezdve egészen akár Monakovig — velük szemben szigorú követelményeket kell támasztanunk.

Tudták, mit csináltak, vagy helyesebben, mit kellett volna csinálniok és mit nem csináltak.

Ha azzal fognak mentegetőzni, hogy nem tudták, nem fontolták meg, mit tettek, akkor mint államügyész, arra fogom kérni a bíróságot, vésse bele ítéletével agyukba azt, hogy a jövőben fontolják meg, amit tesznek, gondolkozzanak azon, hogy milyen pozícióban vannak és mi a teendőjük ebben a pozícióban. Még ha figyelembe vesszük is azt, hogy az a nehéz helyzet, amelyben a tröszt volt, bizonyos mértékig objektív körülmények következtében alakult ki, akkor is meg kell állapítanunk, hogy a Konzervtröszt igazgatósága, azaz Rozenberg, Fajno, meg a pénzügyi és könyvelési osztály vezetője, Ejmont, nem mutatott olyan gondosságot, lelkiismeretességet, megfontoltságot, takarékosságot és körültekintést, amilyennel a gondos gazda kezeli a rábízott tulajdont. Ebben a tekintetben nem tették meg a kellő intézkedéseket. Még a minimumát sem tették meg annak, amit tehettek volna, az államnak pedig joga van a maximumot követelni. Úgy gondolom elég világos kép rajzolódik itt ki arról, hogy a tröszt nem csinált semmit, hogy

a tröszt tulajdonképpen széthullott. Ennek legjobb illusztrációja az, amikor Sekin „eltávozik" a kocsmába, hogy ne keveredjék bele semmibe. Ugyanilyen világosan bevésődött az emlékezetünkbe a könyvelés munkája, és az, hogy nem volt terv, nem volt gyártási programm, pénzügyi költségvetés, kalkulációs elszámolás, kalkulációs előirányzat stb. stb. Mindezt figyelembevéve, azt kell mondanunk, hogy rossz gazdálkodással állunk szemben, a büntetőtörvénykönyv 128. szakaszával van dolgunk, amely szigorú büntetés alkalmazását kívánja meg.

Bíró elvtársak! Engedjék meg, hogy áttérjek most az egyes vádlottak tevékenységével kapcsolatos momentumokra.

A Rozenberget illető részben a vád a következőképpen veti fel a kérdést: Rozenberget egész sor konkrét cselekménnyel vádoljuk, e cselekmények összessége eredményezi azt a rossz gazdálkodást, amelyről az általános részben beszéltem; különösen pedig azzal vádoljuk, hogy a Konzervtröszt igazgatóságának egyik fő feladatát, a piac megteremtését és meghódítását elhanyagolta. Az a magyarázat, melyet Rozenberg igazolásul előadott, arra utal, hogy ez a kérdés számára és az egész igazgatóság számára üres szó volt, e magyarázat szerint az akkori viszonyok között nem is lehetett piacról beszélni, piac nem volt és — ahogy Rozenberget az egész bírósági eljárás során értettem — lehetetlen volt piacot teremteni. Kifejezetten azt mondta, hogy a piac rendkívül kedvezőtlen volt és meghódítására — nyilván így gondolja Rozenberg — természetesen más erőkre, más eszközökre és más segélyforrásokra lett volna szükség, mint amilyenekkel a Konzervtröszt rendelkezett. Erre azt kell mondanom, hogy ez bizonyos fokig igaz. A külföldi konzerveknek természetesen nem jelenthettek konkurrenciát ezek a disznóhúskonzervek, amelyek minőségileg valószínűleg nem voltak jobbak, mint maga a trösztigazgatóság, annál is kevésbbé, mert a külföldi konzervek piacainkon meglehetősen nagy tért hódítottak. De így teszem fel a kérdést: nálunk a perekben gyakran átesnek a ló másik oldalára, az objektívumok oldalára. Objektíve minden a vádlottak ellen van, de a szubjektív momentum nem kielégítő. Ebben a perben fordítva áll a helyzet. Objektíve sokminden a vádlottak mellett szól. És szubjektíve? Vizsgáljuk meg ezt a szubjektívumot és azt fogjuk mondani, hogy azok között — amint már említettem — objektíve kétségtelenül nehéz körülmények között is lehetséges volt megtenni azt, amit a vádlottak nem tettek meg, mégpedig azért nem tettek meg, mert nem értettek hozzá, nem akarták megtenni, nem érdekelte őket, nem dolgoztak, hanem in-

kább álmodozással, sóhajtozással és mindenféle saját előnyükre szolgáló vállalkozással töltötték idejüket.

Ami pedig azt a kérdést illeti: voltak-e a piacon, vagy a piacot illetően valamelyes kedvező kilátások, meg kell mondanom, hogy még ebben a kérdésben is van egy merőben ellentétes, homlokegyenest ellenkező vélemény, mint amelyet itt Rozenberg képvisel, és amelyet a védelem valószínűleg támogatni fog. Ha azt mondják, hogy nem volt piac, hogy a piaci helyzet kedvezőtlen volt, akkor engedjék meg nekem, hogy más adatokra hivatkozzam, melyek arról tanúskodnak, hogy a helyzet a konzervtermékek bizonyos részére, különösen a halkonzervekre vonatkozóan, rendkívül kedvező volt. A bíróság engedélyét kértem — és a bíróság helyt adott kérelmemnek —, hogy hivatkozhassam mindazokra a nyilvánosságra hozott dokumentumokra, melyeket „Az orosz ipar" című beszámoló az 1920—1921-es évre vonatkozólag tartalmaz. Felhívom figyelmüket ezen anyag egyik cikkére, amelyet az előttünk nem ismeretlen Bogolepov írt alá — ugyanaz a Bogolepov, akiről különböző szempontokból itt már többször szó esett. Ez az ember kétségkívül ért a dolgához. Emlékeznek arra, hogy a védő az iratokhoz csatolt egy „A. B." aláírással ellátott ujságcikket, s erről az aláírásról az egyik tanú megállapította, hogy éppen ennek a Bogolepovnak a kezdőbetűit jelenti. Bogolepov ujságíró, konzervügyi szakember, és a szóbanforgó kérdésben szakértőnek tekinthető. Nézzük meg, mit mond a piacról. Rámutat arra, hogy a húspiac nehéz helyzetben volt és hozzáfűzi: „Ami azonban a nyersanyagul szolgáló halat illeti, a konzervipar rendkívül kedvező helyzetben volt, annak következtében, hogy a jobb és a gyengébb minőségű halak árai egyaránt alacsonyak voltak . . ."

A Konzervtröszt nem oda összpontosította halkészleteit, ahol azoknak megfelelő jelentőségük lett volna a halkonzervtermelés szempontjából azok között a kedvező körülmények között, melyekről a cikk szerzője beszél, és melyek lehetővé tették a piac meghódítására és megteremtésére irányuló munka megkezdését. Természetesen mindenki nagyon jól tudja, hogy a piac nem születik, és nem hull le az égből készen, hanem meg kell teremteni, ki kell építeni. A piac megteremtése ugyanolyan tervszerű gazdasági tevékenységet igényel, mint egy ház felépítése. Ha nincs piac, meg lehet teremteni, feltéve, ha megvannak azok a szükséges előfeltételek, melyek megengedik azt, hogy bizonyos gazdasági eredményre számítsunk. Az, amit az imént idéztem, arról tanúskodik, hogy ezek a feltételek megvoltak, és ezt az eredményt el lehetett volna érni,

csak éppen elő kellett volna készíteni, nem pedig amerikai koncessziókról, japán halászvállalatokról, vagy asztraháni apróheringekről ábrándozni. Amikor a Konzervtröszt végül is megpróbált kilépni a piacra, nehézségekbe ütközött, melyeket le kellett volna győznie, de amelyeket nem tudott és nem is akart legyőzni . . .

Az a kérdés, le lehetett-e győzni a nehézségeket, vagy sem? Megvoltak-e a feltételek arra, hogy legyőzzék ezeket a nehézségeket, vagy semmit sem lehetett tenni azok áthidalása érdekében? Ez az a három kérdés, amelyekre a következőket válaszolom: az előfeltételek megvoltak, a lehetőség is fennállott, de tenni nem tettek semmit, hiszen azt az Ohotnij-rjadi üzletecskét, azt a nevetséges, nyomorúságos boltocskát igazán nem lehet „a piacon való megjelenésnek" tekinteni, mint ahogyan nem lehetett eredményesnek tekinteni Mokrovics műveleteit sem, akinek „bizományosi" tevékenységét a védelem itt annyira magasztalta, jóllehet ügyleteinek 30 százaléka szövetkezeti és állami intézményekre esik, melyek a Mokrovicsok közreműködése nélkül is meg lettek volna. Ez nem piac. Amit pedig ebben az irányban meg lehetett volna tenni, azt nem tették meg. A konzervipari szakemberek nyiltan megmondják, hogy mindezek helyett a tröszt zöldborsó konzerválásával foglalkozott, amely nálunk nem cikk, a külföld számára pedig gyenge minősége miatt nem volt megfelelő. Másrészt a tröszt fent az Ural közelében sört főzött, lent Asztrahánban pedig bort adott el. És ezt nevezték „konzerviparnak"! A Konzervtröszt sört főz és bort ad el, ami pedig a halat illeti, aziránt nemigen érdeklődik, és ha mégis érdeklődik, akkor csak olyan heringfajták felől, amilyeneket nálunk nem is fognak.

Ha Rozenberg és a trösztvezetőség konkrét bűncselekményeiről beszélünk, akkor okvetlenül fel kell hívni a figyelmet Rozenberg kereskedelmi műveleteivel kapcsolatos személyes cselekményeire. Arról a két szerződésről van szó, amelyet Rozenberg Torgulovval és Hacsaturovval kötött a nekik eladandó halakra vonatkozóan, mégpedig olyan árak és feltételek mellett, amelyek hat vagonnál körülbelül 4 000 aranyrubel veszteséggel jártak.

Sokféleképpen lehet a vád ellen védekezni, lehet többé-kevésbbé okos ellenvetéseket tenni, de önmagukért beszélnek azok a tények, melyek felhívták a bíróság figyelmét, és melyek eddig cáfolatlanul maradtak. Ezek a tények azt mondják, hogy a Rozenberg-féle ügyletek 4 000 aranyrubeles veszteséggel jártak. Akkortájt a piaci áraknak meglehetősen szilárd irányzatuk volt, a jó árak elég reálisak voltak, úgy hogy ezt a veszteséget el lehetett volna kerülni.

Ezzel kapcsolatban Rozenberg azt hozta fel mentségére, hogy az árakat Bergyajev írta elő számára, és hogy ő, Rozenberg, e kötésnél általában követte Bergyajev utasításait. Ezúttal tehát megváltozik a szokott „családi" kép. Eddig Bergyajev viselkedett úgy Rozenberggel szemben, mint fiúcska apukájával szemben, az említett epizód során meg Rozenberg változott engedelmes kisfiúvá, az „apuka" szerepét pedig Bergyajev vette át. Ez pontosan a fordítottja annak, amit kölcsönös viszonyukról elmeséltek. Rozenberg arra hivatkozik, hogy Bergyajev határozta meg az árakat. Nem nehéz meglátni, hogy ez a tény Rozenberg ellen és nem mellette szól (annál is inkább, mert Bergyajev kategorikusan tagadja Rozenberg állítását).

Még egy epizód, amely jellemző Rozenberg gazdasági tehetségére. Rozenbergnek pénzre volt szüksége, mondjuk, hogy a Konzervtröszt számára, ellenkező adataink nincsenek. Szerződést köt a Revvojenszovjet[9] szövetkezetével, a szövetkezettel, nem magával a Revvojenszovjettel, mégpedig fiktív jellegű szerződést. Amikor a szerződést megkötötték, Bergyajev felhívta Rozenberg figyelmét arra, hogy ez a szerződés végrehajthatatlan. Rozenberg ezzel szemben azt mondta, hogy a 10 000 pud halat le lehet szállítani. A szerződés önmagáért beszél. Szerződést kötöttek, amely szerint Rozenberg kötelezte magát arra, hogy a szövetkezetnek 10 000 pud halat szállít. A szerződésnek azonban van egy olyan záradéka, mely szerint a szövetkezet a halszállítmány Moszkvába érkezésekor megtagadhatja annak átvételét és a Konzervtröszt köteles azt visszavenni. Természetesen, ezek a feltételek félreérthetetlenül elárulják e megállapodás fiktív voltát. De maga Rozenberg sem csinált titkot abból, hogy erre a szerződésre mint a nehéz pénzügyi helyzetből való kiútra volt szüksége. Lám, most is beleegyezőleg bólint.

Én azonban nem bólintok beleegyezően, mint Rozenberg, hanem azt mondom, hogy így csak egészségtelen, romlott atmoszférában dolgoznak. Pénzre van szükség . . . Mit csinál Rozenberg? Először is fiktív jogügyletet köt. Milyen hatása lehet ennek az egész trösztre, annak egész apparátusára? Vajjon nem züllesztí ez az apparátust? Hiszen mindenki látja, hogy ez fikció, hogy ez megtévesztés. Mindenki látja, hogy amit írásba foglaltak, nem ér semmit és mi tudjuk, hogy éppen ezek a körülmények szülték a Bergyajev-féle bűncselekményeket. Rozenberg e szerződés megkötésénél

[9] Revvojenszovjet — a Forradalmi Katonatanács rövidítése. — *Ford.*

pénzt kap évi 240 százalékos kamat ellenében. Rozenberg a bírósági eljárás során még szellemesen meg is jegyezte: „Ön azt számítja, mennyi ez egy évben". Én azonban kiegészítem elmés megjegyzését, kiegészítem és azt mondom, hogy ha ezeket a kamatokat nem egy évre, hanem 10 évre számítjuk, akkor még hatalmasabb összeget kapunk. De vajjon ez a dolog lényege? Vegyük azt az összeget, amit valóságban kiadott, amikor ezt a pénzt kölcsönvette és kitűnik, hogy a kölcsönért 4 671 aranyrubelt fizetett. Tessék, ez volt a kiadás ezért a kölcsönért. Hát nem mondhatom joggal, hogy ez már tékozlás, amely az amúgyis pénzszűkében szenvedő Konzervtrösztöt igen fájdalmasan érinti?

Mondhatják azt, hogy nem volt más kiút. De engedjék meg, először is, ha nem maradt más hátra, ha ez volt az egyetlen lehetőség arra, hogy pénzhez jussanak, mégpedig az államra nézve ily előnytelen feltételek mellett, akkor mit kellett volna tennie egy komoly és lelkiismeretes embernek? El kellett volna mennie a Legfőbb Népgazdasági Tanácshoz, vészjeleket adni és gyakorlatilag feltenni a kérdést, vagyis körülbelül azt kellett volna tennie, amit minden rossz gazdálkodása ellenére is megtett az a Csekurul-Kus, akit Rozenberg helyére neveztek ki az igazgatóságba, és akinek e rossz gazdálkodásáról a vádlott „gazdasági szakemberek" oly magas lovon ülve nyilatkoztak. Rozenbergnek igaza lehet, amit azonban e körülmények között csinált, az nem munka, hanem szalmacséplés, amiből az államnak csak kára lehet. Ez pazarlás. Annyi, mint a tengerbe vizet hordani, és a vízzel együtt a nép tulajdonát is a tengerbe önteni. Nem vagyunk olyan gazdagok, hogy megengedhetnénk magunknak az aranyrubelekkel való dobálózást, amint azt Rozenberg tette. Önnek, Rozenberg vádlott, meg kellett volna ezt értenie, hiszen ön professzor és nagyképzettségű szakember. Egyszerűen nem lett volna szabad ezt meg nem értenie. De ön nem értette és nem érezte, mert hiányzik önből az a lelkület, amely a szovjet építéshez szükséges. Nem vette észre, hogy élő húsba vágott. Nem vette észre azért, mert nem a saját húsába, hanem a szovjet állam testébe vágott, amely az ön számára idegen test. Ha az igazgatóság valóban olyan helyzetbe került, hogy kénytelen volt óriási, évi 240 százalékos kamatot vállalni, és minden pénztelenség mellett 4 000, sőt majdnem 5 000 aranyrubelt fizetni, akkor ez lehetetlen állapot. Így egyetlen magánüzletember, egyetlen vállalkozó sem dolgozik, mert ez nem munka, hanem a munka karikatúrája. Egyetlen lelkiismeretes, dolgát értő szakember sem járna el így. De Rozenberg így járt el.

Elsősorban tehát — és ebben az esetben maga Rozenberg vallomása siet segítségünkre — egy fiktív szerződést, egy álszerződést látunk. A nyomozás során Rozenberg visszautasította ezt, itt azonban elismerte, igyekezvén bebizonyítani, hogy a szerződés kényszerszerződés volt. Másodsorban, egy gazdaságilag hátrányos, pazarló és értelmetlen szerződést látunk, amin senkinek sem jut eszébe vitatkozni.

Ehhez jön még az apróheringek története. Hála Rozenberg és Pozin közös fáradozásainak, két könyvet terjesztettek a bíróság elé — egy igen vastag, nagy könyvet, meg egy igen vékony, kis könyvet. Két nagyon tanulságos könyv ez — annak bizonyítékául, hogy az apróheringek kérdése nem volt sem vastag, sem vékony, de mindenesetre komoly és fontos kérdés volt.

Mit akarnak ezekkel a könyvekkel bebizonyítani? Két körülményt. Először, hogy a Káspi-tengerben van egy bizonyos kis halfajta, melyet tudósnyelven „harengula makrophtalma"-nak, alias, apróheringnek neveznek. Másodszor, hogy ez a hal ehető, és Rozenberg gazdaságos számításból indult ki, amikor elrendelte, hogy ezeket az apró halacskákat a köztársaság felvirágoztatására kerítőhálóval és merítőhálóval teljes gőzzel fogják. E tervek megvalósítására egy bizonyos Kovaljovot hoztak oda, akinek az volt a feladata, hogy megvizsgálja a heringfogás ügyét. Az első szó, amit Kovaljov kiejtett a száján, ez volt: „Először adjatok pénzt, sürgős szükségem van rá, aztán már menni fog a munka!" Mintha a bibliában olvasnók: kezdetben vala az ige, aztán jött a pénz, aztán a tett . . . „Nesze, itt van" — mondta Rozenberg . . .

A művelet titka az volt, amiben semmi titok nem volt. A Kovaljovnak kifizetett pénz mellé kicsiny, de még mindig faroknak nevezhető farkocskájuknál fogva előráncigálták az apróheringeket, mégpedig ugyanúgy, mint ahogy azok megfogását tervezték — „kerítő hálóval".

Pillantsunk be Szuvorov könyvébe. Szuvorov abban mint szakértő bizonyítja — és nagyon örülök, hogy tudásomat ezzel gyarapíthattam —, hogy az 1912-es expedíció eredményeképpen 37 000 (22 pud) apróheringet fogtak, amiből 0,3 százalék volt iparilag felhasználható, ami rendkívül gazdag fogásokat helyez kilátásba. Igaz, az expedíció nem ipari, hanem kutatóexpedíció volt. Ezt megértem. De figyelemreméltó, hogy csak 0,3 százalék feldolgozható halat eredményezett. Nem tudom, kiterjedt-e Rozenberg terve az iparilag használhatatlan apróheringekre is. De én, mint bűnös ember, bűnöm tudatában már eleve kijelentem, hogy kész

vagyok meghallgatni a tudós Rozenberg előadását e kérdésről, azaz a fel nem dolgozható apróheringekről és arról, hogy mit akart velük kezdeni. Azt hiszem azonban, hogy nemigen volt mit kezdeni velük. A Káspi-tengerben 0,3 százalék feldolgozható apróhering van, és Rozenberg azt állítja, hogy a káspitengeri apróheringekkel, ha nem is a köztársaságot, de legalább is a Konzervtrösztöt megmentette ...

Egy másik, francia nyelven, Knyippovics professzor szerkesztésében megjelent könyvet is beterjesztettek, amelyben azt olvassuk, hogy a káspitengeri apróheringeket ezidőszerint iparilag nem lehet felhasználni. Igaz, abban a reményben ringatja magát, hogy a jövőben majd használhatókká válnak.

Ez természetesen vigasztaló, de még a jövő zenéje. A könyv 727. oldalán ezt olvassuk: „A nagyszemű hering, ugyanúgy, mint a többi apróheringfajták, jelenleg a lárvák és fiatal halacskák stádiumában van és viszonylag nagy mélységekben pelágikus[10] életmódot folytat." Ez is vigasztaló. De egyáltalában nem vigasztaló az, hogy ilyen „pelágikus körülmények" között Kovaljov ellenőrzés nélkül zsebrevág egy bizonyos összeget a heringhalászat tanulmányozása címén. Most, miután Knyippovics könyvét elolvastam, tisztelet tölt el, nemcsak az apróhering, hanem Rozenberg iránt is, és egyben megértettem, hogy a bírósági tanács elnöke miért csodálkozott annyira: komolyan veszi-e Rozenberg ezt a heringügyet, vagy csupán tréfálkozó kedvében van? Tegyük fel, hogy minden úgy van, ahogy Szuvorov és Knyippovics írják könyveikben, sőt úgy, ahogy az egész 1912. évi expedíció leírja. De mit jelent ez a szerencsétlen ötlet azok között a konkrét körülmények között, amelyekben Rozenberg és társai éltek és dolgoztak? Azt jelenti, hogy az ilyen csupán akadémikus, és nem gyakorlati jelentőségű kérdésekkel való foglalkozás megengedhető a jövőben, a jövőben és megint csak a jövőben, azt jelenti, hogy ezekkel a kérdésekkel akkor kell foglalkozni, amikor arra bizonyos eszközök és erők állanak rendelkezésre, de amikor ilyen eszközök és erők nincsenek, amikor a Konzervtröszt még Plotnyikov egyszerű, de értékes művét sem tudja újból felépíteni, akkor nem szabad a Káspitenger mélységeiben, holmi „pelágikus viszonyok" között élő apróheringek után búvárkodni.

Állítom, hogy ez a mi konkrét körülményeink között fantasz-

[10] Pelágikus — **mélytengeri**, a mélytengeri viszonyokhoz alkalmazkodó. — *Ford.*

tikus, valóban nem más, mint ostobaság, vagy valami vicc! Ezt a kérdést komolyan, gazdaságilag felvetni képtelenség. Fel lehet vetni egy professzori munkában, lehet vele foglalkozni tudományos kutatás keretében, de ipari szempontból csak akkor, ha más, elsőrendű szükségleteket már kielégítettünk. Az a véleményem, hogy ez az egész apróhering-történet, ha Rozenberg valóban komolyan gondolja, ismét csak azt mutatja, hogy ez az ember egyáltalában nem érti meg gazdasági feladatait és az ország gazdasági helyzetét. Az állam reális érdekeit szolgáló egyetlen gazdasági szakembernek sem jutna eszébe ilyen körülmények között ilyen tervekkel foglalkozni. Azt mondaná, hogy az adott körülmények között és a Konzervtröszt adott helyzetében lehetetlen komolyan foglalkozni a jelentős mélységekben, a fejlődés első stádiumában élő apróheringekkel. De nézzük meg ezt az ügyet a másik oldaláról is. Vannak-e valóban támpontjaink, melyek feltehetővé teszik, hogy Rozenberg komolyan akart foglalkozni ezzel a dologgal? Először is, tudjuk, hogy a heringhalászat lehetőségeinek kikutatása céljából szabályszerűen, külföldi minta szerint felszerelt expedíciók egész gőzösflotillákkal mennek a tengerre. Úgy gondolom, hogy Kovaljovnak egyetlen gőzöse sem volt, semmiféle apparátusa sem volt és ha nem lettek volna azok a szerencsétlen trenyinszki dereglyék, akkor egyáltalán nem tudtak volna az asztraháni konzervgyár falait nyaldosó habokon hajókázni. Hogyan tudhatta Kovaljov 200 cservonyec költségen a kutatási munkát elvégezni, mégpedig úgy elvégezni, hogy Rozenberg — ahogy ő vallja — télen egész értekezést tudjon írni a heringfogás megszervezéséről? Világos, hogy ez ostobaság!

Magától értetődik, hogy sokkal reálisabb, sokkal természetesebb és valószerűbb az, amit Kovaljov vall, amit Bergyajev megerősít, és amit bizonyos fokig maga Rozenberg is saját akarata ellenére elismer. Azt vallják ugyanis, hogy Kovaljovnak pénzre volt szüksége, mire Rozenberghez fordult, ehhez a különös „amerikai nagybácsihoz", aki kijelentette, hogy tulajdonképpen adott már neki pénzt, hogy adott már tantiémet is, és nehéz volna mégegyszer adni. Minthogy azonban Kovaljov nem tágított, Rozenberg kiadta az utasítást: „Bocsássanak rendelkezésére pénzt a nála elszámolásra kintlevő összegen felül."

Rozenberg tehát megengedte, hogy a pénzt kifizessék. Ki is fizették és Kovaljov felvette. Rozenberg azt mondja, hogy Kovaljovnak és a halászoknak ki kellett dolgozni az apróheringekkel kapcsolatos technikai problémákat, munkatervet kellett készíteni,

anyagot kellett gyűjteni stb. A valóságban azonban egyáltalán nem a halászokról és a heringekről van szó. A pénzt Kovaljovnak egyszerűen kutatás ürügye alatt fizették ki. Ezt Bergyajev is megerősíti, akinek jelenlétében Rozenberg a következőket mondta Kovaljovnak: „Kutatást kell végezni, de hogy s mint — arra téged igazán nem tanítalak." Ő az „atyus" — de tanítani nem akar, nyilván azért, mert minek tanítsa a rigót fütyülni.

„Bedoblak a vízbe, most már úszz magad!" — mondta Rozenberg Kovaljovnak ... Ilyen „apróheringekről" volt hát szó ... Kapott pénzt Kovaljov? Kapott. Beadott egy kérvényt a heringügyben? Igen, beadott. Rozenberg adott pénzt? Adott. Kiszállt Kovaljov kutatás céljából? Nem, nem szállt ki. Érdeklődött Rozenberg, miért nem szállt ki Kovaljov? Nem, nem érdeklődött. Kovaljov semmit sem vizsgált meg, semmiféle jelentést nem tett, nem csinált semmit. Egyébként nem is várták tőle, hogy csináljon valamit. Így alapjában véve a vádlottak semmire sem jutottak. Kovaljov teljesen helyesen mondja, hogy a kérdés számára komoly volt, hogy pénzre volt szüksége, hogy kért is pénzt, hogy kutatásra nem is gondolt és hogy mindezt Rozenberg tudta. A továbbiak során Rozenberg még arra is feljogosította, hogy a ténylegesnél nagyobb összegről adjon be elszámolást, amelyet Rozenberg maga is hamisított, fiktív elszámolásnak nevez. Felhívom a Legfelsőbb Bíróság figyelmét arra, hogy Kovaljov ezt többször meggyőzően hangsúlyozta: „Állítom — mondotta —, hogy ez pontosan így volt ..." és Rozenberg ezt semmivel sem tudta megcáfolni. Ez a helyzet!

Bíró elvtársak, véleményem szerint, ha ezt összevetjük azzal, hogy a hering-kérdés valóban rendkívül komoly, s hogy ez a kérdés Rozenberg és Kovaljov között egész véletlenül került szóba, akkor világos lesz előttünk, hogy a Rozenberg-féle változat csak afféle kiagyalt, mégpedig rosszul kiagyalt mese. Hát fel lehet úgy tenni komolyan a kérdést, ahogy ezt Rozenberg feltette? Mit akart ön tulajdonképpen 200 cservonyec költséggel kikutatni? Önök nem kutatni akartak, csak a kiadást szándékoztak papíron valamiképpen elkönyvelni ... Az egész kutatás természetesen csak üres szóbeszéd. Minden kísérő körülmény azt tanúsítja, hogy a valóságban semmiféle heringekről nem lehetett szó, de Kovaljovnak abban az időben pénzre volt szüksége, és Rozenberg hajlandó volt azt valami jólhangzó fiktív ürüggyel megadni. Ebben Rozenberg mester. Hallották, miként kötötték meg a Revvojenszovjet szövetkezetével a látszatszerződést. Rozenberg nem kerít nagy feneket a

dolognak. Pénzt kell adni? — Tessék, vidd, mondjuk heringekre. Rozenbergnél ez így volt szokás.

Éppen ezért állítom: minden kísérő körülmény a maga összességében azt bizonyítja, hogy a heringkérdést csak szemfényvesztésből keverték bele a dologba. Barátocskánknak pénzre volt szüksége. Meleg baráti társaság, tiszteletreméltó família! Hogyan is hagynák pácban cimborájukat?! Ha így nem lehet — megcsináljuk amúgy! Ha a tantiém nem megy, a heringek majdcsak keresztülcsúsznak, hisz oly kicsi halacskák! Ezekhez az epizódokhoz, nézetem szerint, hozzátartozik az a híres 15 000 és 30 000 rubel is, melyet állítólag szintén felvett Kovaljov. Rozenbergnek pénzre volt szüksége, hogy valamely kölcsön kamatait kifizethesse. Hiszen kölcsönt vett fel Druzsinyintól, Hacsaturovtól, a Revvojenszovjet szövetkezetétől, sőt, olyan emberektől is, akiket valószínűleg nem is ismer, vagy nem emlékszik rájuk, vagy nem nevezi meg őket. Azt mondja Kovaljovnak: „Nyújts be egy kérvényt, hogy üzemi költségek fejében pénzt adjanak neked!" Kovaljov meg is írja: „A tröszt igazgatóságának. — Kérem üzemi költségek fejében 30 000 rubel kiutalását." Ezután az okmány eltűnik és nem találjuk az ügyiratok között, hanem ehelyett a bizonylat helyett egy másikat találunk, melyen ez áll: „Kifizetendő Kovaljovnak 30 000 rubel üzemi költségek fejében." És miből állanak ezek az üzemi költségek? Persze, semmiből. Kovaljov azt mondja: „Üzemi költségek nem voltak és a pénzt nem is fizették ki nekem." Pénztári bizonylatot állítottak ki 30 000, majd még 15 000 rubelről, de csak 4 000 rubelt fizettek ki, a többi pénzt Kovaljov nem kapta meg és ezt el is ismerte. Mindez márciusban történt, de az összeget csak júliusban írták Rozenberg terhére — tehát csak a revízió idején.

Vajjon nem ismeri fel a bíróság ezt a bizonyos Rozenberg-féle módszert? Ismét ugyanazok a hókusz-pókuszok s manipulációk, ismét ugyanazok a fikciók, ismét ugyanaz a züllöttség. Munkájában nem találunk egyenes utat, minden csak valami kanyargós zsákutca, vargabetű, hurok. Mindig kerülő úton jár. Egyik hurkot fonja a másikba, hurkot vet barátainak, üzlettársainak, munkatársainak, belebonyolítja őket és végül maga is hurokra kerül . . . Egész láncolata a hurkoknak. A 30 000 és 15 000 rubelt Kovaljov nem kapta meg, mindössze 4 000 rubelt kapott. De a bizonylatokat az egész összegről állították ki és Kovaljovot rávették, hogy az egészet írja alá. Ő aláírta. Az eredmény pedig az, hogy Rozenberg valamiféle kamatokat fedezett e pénzzel. Lám, így csinálják az „üzleteket"!

Most beszéljünk arról a momentumról, melyet a nyomozás Rozenberget illetően nem állapított meg. Ez pedig a személyes haszon. Önző célból csinálta mindezt Rozenberg, vagy nem önző célból? Sekin oldalzsebében ott volt a „varázskönyvecske", amelyben, ha kissé kezdetleges módon is, de számon voltak tartva az állami pénzek, Rozenbergnek még ilyen „varázskönyvecskéje" sem volt, amelyben az állami eszközöket és saját pénzét különválasztotta volna. Nem tudjuk — az elszámolásokból nem tűnik ki — miért, milyen célra és mikor vett fel kölcsönt; kinek adta, miért adta és mikor adta vissza. Semmit sem jegyeztek fel, mindent összekevertek. Ez azonban még nem elegendő ahhoz, hogy nyereségvágyból elkövetett jogtalan elsajátítás címén vádat emeljünk. Mi csak azt a tényt ismerjük, ami biztosan meg van állapítva. Rozenberg visszaélt hatalmával és ha nem is saját céljaira — ezt nem állapítottuk meg —, de mégis rendkívül áttekinthetetlen, homályos és hamis módszerekkel dolgozott, sőt, ha úgy tetszik, az okirathamisítás útjára lépett; bizonyos utóiratokkal, aláírásokkal és elismervényekkel operált. Így építette gazdaságát, így hidalta át a gazdasági nehézségeket, így oldott meg bonyolult gazdasági problémákat.

Ezért mondom bíró elvtársak: a rossz gazdálkodás esete itt már mindenképpen fennforog. Rozenberg tevékenységében a káros, rothadt gazdálkodás visszataszító képe tűnik szemünkbe. Ez vitathatatlan tény.

Megállapítottnak tekinthetjük azt is, hogy milyen módon és milyen fogásokkal dolgozott Rozenberg, és hogyan támogatták őt segítőtársai. Azt hiszem ezzel a másik ténnyel — ezzel a munkamódszerrel is rászolgált Rozenberg a Legfelsőbb Bíróság szigorú ítéletére. Egészséges munkamódszerekre van szükség, nem pedig olyan hullaszagú, apparátusunkat szétzüllesztő munkára, amilyen a Konzervtrösztnél folyt.

Mielőtt ezt a részt lezárnám, kérem a következők figyelembevételét. Ezzel az epizóddal kapcsolatban Rozenberget azért vádoljuk, mert 1923 áprilisában Kovaljovot rábírta arra, hogy két kérvényt adjon be a tröszt igazgatóságához állítólagos előlegek folyósítása iránt. Az egyik kérvényben „üzemi költségek", a másikban viszont „előleg" áll. Ebbe a történetbe belekeveredett Ejmont is, aki a kérvényekben feltüntetett 565 rubelből 14-et fizetett ki Kovaljovnak, míg a maradék 551 rubelt, az ő közreműködésével, Rozenberg saját rendelkezésére tartotta meg, mégpedig, mint mondotta, kölcsönkamatokból származó kiadások fedezésére. Még ha

hiszünk is neki, elhisszük, hogy nem saját céljaira használta fel a pénzt, ámbár sehol sem találunk olyan bizonyítékot, mely szerint fizetett kamatokat — még akkor is bűnösnek kell őt nyilvánítani és büntetőjogilag felelősségre kell vonni.

Rátérek a tantiémek kérdésére. Mindenekelőtt engedjék meg, hogy megegyezzünk abban, mi az, amit bizonyítunk és mi az, amit nem kell bizonyítanunk, mert amúgyis nyilvánvaló.

Úgy vélem, hogy a következő tétel, mint axióma nem szorul bizonyításra. Először is, 1922 október 22-én megjelent a Legfőbb Népgazdasági Tanácsnak az a rendelete, amely az állami igazgatóságok által fizethető jutalmak rendjéről szóló utasítást hatályba léptette. Ebben az utasításban azt látjuk, hogy szabad tantiémeket fizetni. A tantiém megengedett és a kormány által törvényesen jóváhagyott dolog, de elsősorban az olyan tantiém, amelyet a vállalat vagy a tröszt tiszta nyereségéből alkotott külön alapból, és másodsorban az olyan, amelyet a Munkaügyi Népbiztosság mellett működő hivatalközi különbizottság rendelkezései alapján fizetnek. Ezt az 1922 október 22-i rendelet által szilárdan leszögezettnek kell tekintenünk. Mi történik azonban a Konzervtrösztnél? Először is, fütyülnek az egész rendeletre. Igaz, amikor itt a tárgyaláson felelősségre vontuk őket, kijelentették: „Nem ismertük a törvényt." És hogy ezt hihetőbbé tegyék, hozzátették: ebben az időben Asztrahánban voltunk, Asztrahán felé pedig 9 évig lehet vágtatni, anélkül, hogy odaérne az ember, s az utasítások odáig nem jutnak el. Ez az első tétel, amelyből az következik, hogy Rozenberg durván megszegte az utasítást. De tegyük fel, hogy nem ismerte. Más bizonyítékaim is vannak. Nálam van a „Rendelet a konzerviparról", amelyről már beszéltem, és amelyet Rozenberg természetesen ismert. Ez a rendelet azt mondja, hogy minden jutalom, prémium és más ehhez hasonló kifizetését csak a Legfőbb Népgazdasági Tanács Elnökségének engedélyével szabad eszközölni. Ezt maga a konzervipari trösztről szóló rendelet mondja ki a 10. pontban; tehát, ha Rozenberg védekezésének vonalához tartjuk magunkat, s ha el is fogadjuk, hogy annakidején Asztrahánban volt, és állítólag az október 22-i utasításról nem szerzett tudomást, a Konzerviparról szóló rendeletet minden bizonnyal ismerte, ez pedig megtiltja, hogy az érvényben lévő rendszabály megkerülésével, a Legfőbb Népgazdasági Tanács engedélye nélkül, bármiféle jutalmat folyósítsanak. Rozenberg ezt teljes mértékben érti, és érzi, hogy zsákutcába jutott, mert amikor megkérdeztük, hogy milyen jogon tartotta magánál Kovaljov és Trofimov tantiémjeinek kifizetése

után azok nyugtáit, és miért nem könyveltette el a kiadást, ezt válaszolta: „Nem könyveltettem el azokat, mert az volt a szándékom, hogy e tantiémek kifizetése ügyében a Legfőbb Népgazdasági Tanácshoz fordulok." Így tehát Rozenberg maga ismeri el azt, amit nélküle is megállapítottunk, azaz, hogy a tantiémeket a Legfőbb Népgazdasági Tanács engedélye nélkül, a fennálló törvényes rendelkezések durva megsértésével fizették ki.

Bíró elvtársak! Hogyan értékelhetjük az ilyen tényeket bírósági és büntetőjogi politikánk szempontjából? Tudjuk, hogy a tantiémek kérdése kényes probléma, és hogy e probléma körül heves viták folytak és folynak. De azt is tudjuk, hogy a nézeteltéréseket megoldották, hogy van már pontosan meghatározott, lerögzített rendelkezés és nekünk kötelességünk ehhez tartani magunkat.

A tantiém elevenbe vágó eszköz. A nem eléggé öntudatos embereket ingerli, izgalomba, indulatba hozza. Ezt jól tudjuk és érezzük. Jól tudjuk, hogy ha a szakemberek bármiféle béren felüli juttatást kapnak, egyesek azonnal újjal mutogatnak rájuk, tudjuk, hogy ebből gyakran megengedhetetlen, a szó szoros értelmében ellenforradalmi demagógia kerekedik, hogy ezen az alapon egészségtelen, ellenséges hangulatot keltenek a szakemberekkel szemben, sugdolózást és pletykálkodást indítanak, mindenféle híreket és mendemondákat terjesztenek ... A tantiém azonban szükséges dolog, állami szempontból szükséges dolog ... Ezért a tantiémmel óvatosan, csak szigorúan törvényes keretek között és törvényes alapokon szabad élni.

Vajjon megengedhetjük-e, hogy a törvény által megvont határokat olyan emberek, mint Rozenberg, Bergyajev és Kovaljov önkényesen, önhatalmúlag és a gazdaságosság elvét sértő módon áthágják? Nem szabad megengednünk. Sem a pártnak, sem a szakszervezeteknek, sem az államhatalomnak, sem pedig a bíróságnak nincs joga ahhoz, hogy efölött szemet hunyjon és azzal igazolja az ilyen törvénytelenséget, hogy ezt mindenütt így csinálják, mindenki így csinálja. Ez badarság. Erre a kérdésre, bíró elvtársak, ellenségeink megpróbáltak „politikát" alapítani. Emlékezetükbe idézem az 1921-es esztendőt, a különféle premizálást, a szakemberek különleges fizetését. Számunkra ez politikai vizsga volt, ellenségeink e kérdés felhasználásával próbálták államunk alapjait megrendíteni. Ezért ezt a kérdést figyelemmel, nyugodtan, szilárdan és határozottan kell kezelni. Ha arra vagyunk kényszerítve, hogy a tantiémekhez folyamodjunk, hogy erre az útra lépjünk, akkor szilárd léptekkel kell haladnunk ezen az úton, a törvény

által előírt határokon belül, és nem szabad megtűrnünk semmiféle elkalandozást, semmiféle kibúvót, semmiféle mellékutat, semmiféle zsákutcát.

Ezt a problémát, amely sokak számára egyszerűnek, feleslegesnek és formálisnak látszik, én politikailag fontosnak tartom. Állami problémának, nagy és komoly problémának tartom, s itt a bíróságnak határjelzőt kell felállítania. Ki kell jelentenie: „Szakember polgártársak! Az állam maximális javadalmazást nyujt, tantiémeket és prémiumokat ad nektek — dolgozzatok, teremtsetek, építsetek, irányítsátok a munkásosztály műszaki tevékenységét —, de a törvény határain belül! Ezen túlmenően, e határokon túl egy lépést sem engedünk meg nektek, nem engedjük meg, hogy politikánkat és munkánkat szabotáljátok."

A bérpolitika a munkásmozgalom igen fontos problémája, amelynek a szocialista forradalom körülményei között rendkívül nagy jelentősége van. Ezt meg kell érteni, ezt értékelni kell, de ennek a problémának a megértése nem azt jelenti, amit a francia közmondás mond: „Megérteni annyi, mint megbocsátani." Megérteni ebben a kérdésben annyit jelent, mint elítélni. Rozenberg bűnösnek érzi magát azért, mert e kérdésben áthágta a törvényt, hadd viselje a felelősséget, és hadd tanulják meg szakembereink a Rozenberg fölött kimondott ítéletből, hogy nem szabad áthágni a szovjet törvényt. A tantiémek törvényellenes kifizetése nemcsak alakilag sérelmes, hanem bérpolitikánk alapvető elvei ellen elkövetett bűncselekmény is. A bértörvények megszegése fegyelmezetlenség, amelyet olyan emberek csoportja enged meg magának, akik nem méltatják figyelemre ezt a politikát, és mi ezt a csoportot bírói ítélettel rendreutasítjuk.

A dolognak van még egy másik oldala is, amelyet már láttunk az eljárás során. A bírósági eljárásnak nemcsak az a feladata, hogy letárgyalja az ügyet és megbüntesse a bűnösöket, hanem kötelessége elemezni is az ügyet és rámutatni arra, hol rossz és hol rothadt valami, kötelessége megtanítani bennünket arra, miképpen tudunk szabadulni ettől a rossztól és rothadttól. Bíróságunk nemcsak büntetőszerv. A bíróságról, mint büntetőszervről alkotott elképzelés elavult, polgári elképzelés. A mi bíróságunk gyógyító szerv; mi végeredményben nemcsak büntetünk, hanem gyógyítunk is, megmutatjuk az élet egészségesebbé tételéhez vezető utat; nemcsak tanítjuk, hanem magunk is tanuljuk, miképpen kell építeni a fiatal államot. Azt mondottam, hogy a dolognak van egy másik oldala is. Talán bizony mi nem látjuk, milyen síkos „tantiém-útra" lép annyi

túlságosan is „bátor és elszánt "ember? Ők azt hiszik, hogy helyes amit csinálnak, a valóságban azonban valódi, hamisítatlan bűncselekmény. A legjobban ez a per illusztrálta ezt azzal, hogy megmutatta, miképpen vezetnek a tantiémek önző célokat szolgáló visszaélésekhez, és hogyan züllesztik le erkölcsileg az embereket. Ezek is „objektív" okok, ezek is olyan bűncselekményekre indítják az embereket, amelyekre maguktól talán nem is vetemednének. Itt van Bergyajev esete! Bergyajev az általa kifizetett tantiémekkel lopásokat kendőzött el; ő maga nem tudta megvonni a határokat és itt nem is voltak számára reális határok. Aki nem ismer korlátokat, akinél hiányzik a belső fegyelem, az zsebrevágja a pénzt, és nem törődik azzal, hogy vajjon ezt tantiémnek, lopásnak, vagy valami másnak nevezik-e.

Bergyajevvel kapcsolatban egész sor olyan mozzanatot állapítottunk meg, melyek indokolttá teszik, hogy állami eszközöknek tantiémek leple alatt történő eltulajdonítását rójuk terhére. Amikor majd Bergyajevről beszélek, ezt a kérdést vele kapcsolatban közelebbről meg fogom világítani. A botnak azonban két vége van. Az egyik vége Bergyajevet üti, a másik pedig feltétlenül Rozenbergre sujt le. Úgy gondolom, bíró elvtársak, hogy erről nem fognak megfeledkezni ítéletükben. Nem fognak megfeledkezni arról, hogy ezzel a bottal minden olyan fejre le kell sujtani, amely ezt megérdemli, és ezt elsősorban Rozenberg feje érdemli meg, mert hiszen ő az „atyus", ő ért a dologhoz, sőt még törvények, rendeletek stb. értelmezésével is foglalkozik. Előttem fekszik Rozenberg vallomása, melyet a nyomozás során a 10. pontra vonatkozóan tett: „Én úgy értettem ezt a pontot, hogy a Legfőbb Népgazdasági Tanács Elnöksége nélkül nem szabad tantiémeket kifizetni az igazgatóság tagjai részére, másoknak azonban szabad." Dajkamese! Ki mondja ezt? Monakov, a félresikerült diák, Trofimov, a lakatos, vagypedig Rozenberg, a professzor? Mestere ő a mesemondásnak. Ön, Rozenberg, kitűnően érti, miről van szó. Önnek akkor egyszerűen nem volt bátorsága ahhoz, hogy elmondja azt, amit itt mondott, hogy beismerje bűnösségét és elismerje, hogy e bűncselekményért büntetést érdemel.

Rozenberg társa az igazgatásban Fajno. Ezzel belépünk a sóhajok birodalmába. A Fajno ellen emelt vád elsősorban, mondhatni, általános jellegű, minthogy ő, mint az igazgatóság tagja és a Konzervtröszt igazgatóságának helyettes elnöke, a vádiratban pontosan megjelölt időszak folyamán semmiféle intézkedést nem tett annak érdekében, hogy rendbehozza a kölcsönös kapcsolatokat

a gyárak és a telepek között, aminek következtében a gyárak tulajdonképpen nem is dolgoztak és ebből magától értetődően — hiszen ez egészen természetes — veszteségek származtak. A Fajno ellen ilyen értelemben emelt vád teljes mértékben abból a rossz gazdálkodásból és tétlenségből következik, mely a Konzervtröszt igazgatóságában mély gyökereket eresztett. Mindaz, ami a vád e részében az egész igazgatóságra vonatkozik, Fajnóra is áll, mint az igazgatóság tagjára és a termelési osztály vezetőjére. Fenn kell tartanom önök előtt a Fajno ellen emelt vádat, és fenn is tartom. Fajno bűncselekménye a 108. szakasz szerint minősül, és a 105. szakasz 1. bekezdése szerint büntetendő. Fajno ellen ezenkívül az a konkrét vád is fennáll, mely szerint az Asztrahánban tartott revízió során (a revízió szót egyébként itt kerülik — csak kerüljék) megállapították, hogy Bergyajevnek, Kovaljovnak és Trofimovnak jogtalanul úgynevezett tantiémeket folyósítottak. Ha pedig megállapították, akkor ezt a revíziós jegyzőkönyvben fel kellett volna tüntetni. Ez azonban nem történt meg; a tényt elhallgatták, és ilymódon intellektuális okirathamisítást követtek el, amely bűncselekményt a 116. szakasz[11] szerint kell minősíteni. Ez a bűncselekmény tényállása. A védelem valószínűleg a következőképpen fog érvelni: a hamisítás csalás, a csalás az igazság eltitkolása. Dehát ki elől titkolta el Fajno és Ejmont ezeket a kifizetéseket? Rozenberg elől? De hiszen Rozenberg tudta ezt, tehát nem volt mit eltitkolni, azaz nem forog fenn a csalás és az okirathamisítás esete. Nincs csalás, nincs okirathamisítás — tehát a vád összeomlik.

Lássuk ezzel szemben, miképpen fest a dolog a valóságban. Ilyen egyszerű-e minden, vagy sem? A következőkről van ugyanis szó. Természetesen ez a revíziós, vagy felülvizsgálóbizottság tulajdonképpen igazgatósági bizottság, az igazgatóságot pedig nem kellett értesíteni a felfedezett tantiémekről, mint új körülményről. Az igazgatóság erről tudott. De amikor egy másik revízió jön, amely érdeklődik e dolgok iránt és aziránt, amit a felülvizsgálat, jóllehet vállalaton belüli felülvizsgálat jegyzőkönyve tartalmaz, akkor ez a másik (immár nem igazgatósági, hanem állami) revízió ilyen okmány láttán már számadást követel az igazgatóságtól. Ha azonban semmiféle ilyen iratot nem lát, akkor minden suba alatt marad. Rejtve maradnak a törvénytelen cselekedetek, a revízió átsiklik felette — és ez az eset forgott fenn itt —, s csak miután alaposan beásta magát az iratok közé, ahogy ebben az

[11] Megfelel az 1926. évi büntetőtörvénykönyv 120. szakaszának.

esetben történt, akkor fedezte fel a tantiémek dicső históriáját, mégpedig rendkívül elkésve, nem Rozenberg számára, hanem magánál Rozenbergnél. Igy kell a kérdést feltenni. Mit tett ebben az esetben Fajno és mit tett Ejmont? Észrevették a tantiémeket, látták ezeket a törvénytelen kifizetéseket, és tudták, miről van szó, hiszen Fajno fel is háborodott a dolgon. Erről a bíróság előtt és a nyomozás során is beszélt, s azt mondta, hogy ezekbe a mesterkedésekbe Rozenberg bele fog gabalyodni, bele fog bukni. De úgy határozott, hogy először eltusolja az ügyet, később pedig lerögzíti. Legalább is — és ehhez a verzióhoz tartom magamat, mert Fajno ismételten ezt vallotta — azt az utasítást adta Ejmontnak, hogy fektesse le mindezt írásban és csodálkozott, amikor később észrevette, hogy ez nem történt meg. Fajnónak a mostani változata azonban, mely szerint azért nem rögzítette le a tényeket, mert Ejmont lebeszélte erről, nem helytálló, hiszen éppen ellenkezőleg, Fajno saját szavai szerint — utasítást adott a tények rögzítésére. Ezért, ha erről az okirathamisításról beszélünk, egyet nem szabad elfelejtenünk: a dolog lényege nem az, hogy megtalálták Trofimov és Kovaljov bizonyos nyugtáit, melyeket ezek eltitkoltak. Ezekről a nyugtákról már volt szó és erről tudomást szerzett Asztrahánban Fajno és Ejmont. Nem ez a dolog lényege, hanem a következő: megállapították, hogy Kovaljov és Trofimov jogtalanul vettek fel tantiémeket, de ezt nem vették be a jegyzőkönyvbe, aminek következményeképpen a törvénysértés elkerülte a revíziós szerv figyelmét. Csak november 28-án bukkantak rá, mégpedig nagyon nehezen, mert a kiadásokat nem mint tantiémeket könyvelték el, hanem valami más mártással tálalták fel, amelynek semmi köze se volt a tantiémekhez.

Mind Fajno, mind pedig Ejmont ebben egyformán bűnösek, és egyformán kell a felelősséget viselniök. Ezért tartom fenn Fajnót illetően a vádat úgy, ahogy azt a vádirat tartalmazza. Még egy harmadik mozzanatra is kitérek. Ez a mozzanat azzal függ össze, hogy Fajno eltulajdonította azt a pénzt, melyet Bergyajev 3 vagon halért kapott. A nyomozás adatai szerint ez az ügy a következőképpen áll. Itt az összefüggés kedvéért — igyekszem a lehetőséghez képest rövid lenni — át kell térnem a 3 vagon fogas eladójával, Bergyajevvel kapcsolatos epizódra.

Emlékeznek az ügy kísérő körülményeire. Bergyajevnek lehetősége nyílott arra, hogy bizonyos halfejek ellenében az asztraháni hűtőházból 3 vagon fogast kapjon. Ezt a 3 vagon fogast Bergyajev Moszkvába küldi. December 23-án indult el a szállítmány Asztra-

hánból, január 2-án érkezett meg Moszkvába és 3-án kiváltották. Mindezt az itt fekvő okmányokból látjuk. Az időpontok tehát biztosak. Amikor a 3 vagon Moszkvába érkezett, Bergyajev kiváltotta és eladta őket 32 000 rubelért, a pénzt pedig zsebrevágta. Felvilágosításai szerint 12 000-et magának tartott meg, 10 000-et átadott Fajnónak és 10 000-et Rozenbergnek. Igy állt tehát a dolog. De mi derült ki a tárgyaláson? Bergyajev kitart korábbi kijelentései mellett. Rozenberg határozottan tagadja azt, hogy pénzt kapott volna. Semmiféle objektív bizonyítékaink, melyek e kérdésben Bergyajev ellen vagy mellette szólnának, nincsenek. Itt van tehát Bergyajev vallomása és itt van a perben érdekelt többi személy vallomása. Ez minden, ami rendelkezésünkre áll. A védelemnek az a kísérlete, hogy úgy állítsa be a dolgot, mintha ez az ügylet akkor folyt volna le, amikor Fajno nem Moszkvában, hanem Asztrahánban volt, teljes kudarcot vallott. Ez a verzió csak estétől reggelig tartotta fenn magát. Bizonyítottnak lehet tekinteni, hogy az üzletet akkor bonyolították le, amikor Fajno Moszkvában volt.

Itt azzal a kérdéssel találjuk szemben magunkat, hogy higgyünk-e Bergyajevnek, vagy sem? Önöknek, bíró elvtársak, ezt a kérdést helyesen kell eldönteniök és önök azt természetesen bírói lelkiismeretük szerint fogják eldönteni. De nekem, mint a vád képviselőjének, úgy gondolom, szintén válaszolnom kell erre. Bergyajev nem ébreszt bennem bizalmat. Az az ellenőrző bizottság, amely kizárta őt a pártból, nem hiába utalt arra, hogy Bergyajev „züllött elem", ha pedig ő züllött elem, akkor mit lehet tőle várni?

Miért nem tudok hinni Bergyajevnek? Először is azért nem, mert Bergyajev maga, saját személyében, más objektív tények segítsége nélkül, nem tud bizalmat kelteni, és nem is érdemli meg a bizalmat. A párttisztításon kizárták. Ő az a „kommunista", akinek tiszteletjegye van a kaszinóba és az „Ermitageba", aki rulettezik, aki mérnöknek adja ki magát, holott nem az, akinek már egész csinos kis gyűjteménye van különféle ajánlásokból. Meg vagyok győződve arról, hogy önök közül, régi elvtársak közül senki sem rendelkezik ilyen ajánlásoknak még a tizedrészével sem. Bergyajev minderről jóelőre gondoskodott. De minél több az ajánlás, annál rosszabb, mert ha valaki „minden esetre" kitűnő ajánlólevelekkel tömött aktatáskát hord magával, akkor ez már önmagában rossz ajánlás számára. Nézzék csak meg, mit tud Bergyajev produkálni ajánlólevelekből! Borítsanak fátyolt egy

másodpercig azokra a tényekre, melyeket Bergyajevről tudnak, és próbáljanak képet alkotni maguknak róla abban a bizonyos aktatáskában található vélemények alapján. Ragyogó képet kapnak. Ideális képet. Munkásgyűlések kollektív köszönetet nyilvánítanak neki, a kormányzósági végrehajtóbizottság tagjai ragyogó jellemzést adnak róla. Mindennek tetejébe ezt a pártbeli magatartásáról szóló jellemzést pártonkívüliek adták. Rozenberg például ragyogó, sőt mondhatnám a dícsérettől mértéktelenül csepegő ajánlólevelet adott róla. És kinek a számára adta ezt? A moszkvai ellenőrző bizottság számára, amikor az Bergyajevet a pártbíróság elé idézte. Mit tesz ekkor a kiválóan képzett Rozenberg? Bergyajev segítségére siet, és ennek során beleesik egy kis hetvenkedésbe is.

Egyébként, ha arról beszélünk, hogy Bergyajev minden alap nélkül mérnöknek adja ki magát, azt sem szabad elfelejtenünk, hogy ugyanezt kell mondani Rozenbergről is, aki erről a Bergyajevről ragyogó bizonyítványt állított ki. Képességeit rendkívülinek nevezi. Úgy véli, hogy Bergyajev nagy lépést tett előre ... Ez valóban „nagy lépés". Hiszen Bergyajev igen fontos állami munkát végzett. Ebből a jellemzésből láthatják, hogy Bergyajev „ideálisan szervezte az áruosztályt, a kereskedelmi osztályt stb.". Attól a pillanattól kezdve, hogy az asztraháni üzemeket Bergyajevre bízták, „azok fejlődési és növekedési üteme a legmagasabb fokot éri el". Nem, Rozenberg, még nem a „legmagasabb fokot". Bergyajev még csak most fogja igazán megmutatni, ki ő. „És jelenleg a katonai konzervgyártás megszervezését nemcsak mintaszerűnek kell tekinteni a háborús időszak szempontjából (mily professzori nyelvezet!), hanem az ipari üzem tökéletes megszervezésének kell tekinteni, még európai viszonylatban is." Miért feledkezett meg Amerikáról és Japánról? Akkor azt lehetne mondani: „világviszonylatban!" Emellett — mint kitűnik — Bergyajev értett ahhoz, hogy „összekapcsolja a kiváló termelési szakember tulajdonságait a valóban nagy társadalmi munkás tulajdonságaival" stb. stb. Mindezt augusztus 13-án írták, az a „nagyvonalú kulturális munka" pedig, amelyet Bergyajev négy kaszinóban végzett, június 23-tól 27-ig zajlott le. Kulturális munka! Kérem a bíró elvtársakat, vessék ezt emlékezetükbe, mint már Rozenbergre vonatkozó erkölcsi természetű anyagot. „E magas színvonalú üzletvezetés jellemzésére az szolgálhat, hogy az üzemekben nyoma sem volt a sikkasztásoknak." És a 3 vagon fogas? „Abban az időben az asztraháni gyárak kiemelkedő helyet töltöttek be, világos pontot jelentettek" (micsoda nyelvezet!) stb. stb.

Rozenbergnek itt bizony igaza van: Bergyajev valóban világos pont, nagyon is világos pont. Mégegyszer ismétlem, bíró elvtársak, csak egy mozzanatról beszélek. Húzzuk félre a fátyolt, mely elfedi az igazi Bergyajevet az ellene emelt vádak összességével együtt, és nézzük meg ezeket a jellemzéseket és ajánlásokat, amelyekben a szeretett „főnöknek", Bergyajevnek „munkástestvéreihez" való atyai viszonyáról van szó, akkor szörnyűségesnek fog tűnni szemünkben, hogy olyan vádak érik Bergyajevet, amilyeneket mi most emelünk ellene — igen, ez rettenetesnek tűnne, ha . . . ha Bergyajev maga nem ismerte volna be valamennyi bűncselekményét.

Ki is ez a Bergyajev? Ő itt olyan bőkezűen osztogatta a véleményeket és jellemzéseket, legyünk mi is igazságosak és ne fukarkodjunk vele szemben. Így talán rájön arra, mennyire igaza van a közmondásnak: „Mindenki a maga háza előtt söpörjön". Ő maga kombináló, szemfényvesztő stb. stb. Mindaz, amit másokról mondott, reá is alkalmazható: kalandor, nagyvonalú, rendkívüli kalandor, aki mint ember, erkölcsi szempontból, nézetem szerint semmi bizalmat nem érdemel. És most, ebben a 32 000 rubeles ügyben ő áll itt előttünk, mint olyanok egyedüli vádlója, akikkel szemben más bizonyítékunk nincsen.

Rozenberget én nem ismerem. A ködösítésekből, hazugságokból, „európai" ajánlásokból és más egyebekből azt a következtetést lehet levonni, hogy ez az ember nyilván nem nagyon finnyás útjainak és eszközeinek megválogatásában. De mindez természetesen csak feltételezés, és nem vádolhatom meg azzal, hogy eltulajdonította azt a pénzt, melyet Bergyajev állítólag átadott neki. Lehet, hogy tévedek. Ez esetben a bíróság helyesbíteni fogja ezt a tévedésemet.

Nekem azonban úgy tűnik, hogy Bergyajev, amikor Rozenberget és Fajnót pénzek eltulajdonításával vádolta, tulajdonképpen csak egy jó sakkhúzást tett. Neki kiutat kell találnia. Kutyaszorítóba került. A tantiém — tetszetős kifogás, tetszetős módszer, és talán e tantiémek mögé húzódva, valahogyan és valakinek segítségével ki lehet mászni ebből a históriából. Talán egyrészt Rozenberg, másrészt meg Fajno fognak segíteni. Egyedül nemigen tud kievickélni a pácból, tehát beránt magával másik kettőt. Húzása véleményem szerint taktikus, diplomatikus és stratégiailag átgondolt stb., de mindenesetre minden realitást nélkülöz. Mi szüksége lett volna Rozenbergnek arra, hogy fényes nappal és Bergyajev szeme láttára vágja zsebre ezt a pénzt, még hozzá ilyen kevés pénzt, amikor Rozenberg ezt Bergyajev segítsége

nélkül is bármikor megtehette volna? Miért keveredtek volna bele Rozenberg és Fajno a 3 vagon fogas ügyébe, amikor fogas nélkül is különféle utak és módok álltak rendelkezésükre? Három ember ekkora meggondolatlanságot követ el, egy bűncselekmény tettestársaivá lesznek — és miért? Néhányszáz rubelért? Ostobaság! Ezt én nem hiszem. Ez csupán Bergyajev védekezési manővere: „3 vagon fogast adtunk el hárman együtt, és a pénzt zsebrevágtuk." De van itt még egy másik megfontolás is. Hallottuk, hogy Bergyajev váltig bizonygatta: „Még 35 000-et kaptam" — ezt a 35 000-et azonban sehol sem találtuk. Vagy mivel jobb ez: Bergyajev azt mondja: „Én kaptam 35 000-et" — de mi nem tudjuk megtalálni. Miért? Azért-e, mert Ejmont, a „nagy kombináló" segített a nyomok eltüntetésében? Ezért, vagy nem ezért, de mindenesetre Bergyajev csökönyösen állítja, hogy még 35 000-et kapott. Nem zavar valamit össze Bergyajev? 32 000-et kapott? Ezt a 32 000-et kapta, vagy lehet, hogy 35 000-et kapott a 3 vagonért? Ez annál is inkább lehetséges, mert senki, még maga Bergyajev sem állapította meg, hogy 32 000 volt. Ez az összeg ezerrel több vagy kevesebb is lehetett. Én tehát azt hiszem, hogy a valóságnak megfelelő szám a 35 000, ez vésődött be emlékezetébe, és a 3 vagon fogasért kapott bizonyos összeg ezzel azonos, s éppen erről mondja Bergyajev, hogy teljes egészében megkapta.

Bíró elvtársak, nagyon egyszerű lenne azt mondani: „Úgy, Bergyajev mondja — higgyük el neki és kész." Nem tartozik feladatkörömbe, hogy védőbeszédet mondjak, de tudják jól, hogy a szovjet törvény arra kötelezi a vádlót, hogy ha kétségei vannak az emelt vád tekintetében, akkor ezt a bíróság előtt világosan és pontosan meg kell fogalmaznia. A büntető perrendtartás ezt kifejezetten így mondja ki. Ezért úgy hiszem, miközben minden továbbit a védelemre bízok, hogy a 3 vagonnal kapcsolatban kezeink között lévő adatok nem elegendők ahhoz, hogy Fajnót, vagy Rozenberget pénzek eltulajdonításával vádoljuk. A büntető perrendtartás 202. szakaszának 2. pontja alapján az eljárást bizonyítékok hiányában meg kell szüntetni.

Nem beszélhetek Fajno, vagy Rozenberg ártatlanságáról, jó szándékáról, erkölcsösségéről vagy hasonló tulajdonságairól. Csak azt mondom, hogy velük szemben — Fajnóval és Rozenberggel szemben — erre az epizódra vonatkozólag nincsen elegendő bizonyítékunk, és ezért a 3 vagon fogassal kapcsolatosan ellenük emelt vádat nem tarthatom fenn. Bergyajevvel szemben azonban fenntartom ezt a vádat. Itt népi tulajdon eltulajdonításának és hűtlen

kezelésének klasszikus esete áll előttünk, és ez nem egyedülálló eset.

Bergyajevnek egész rendszere van. Ime, szerződést köt Kocsmarral, a Politikai Igazgatóság szövetkezetének, a Koopuprnak képviselőjével, mégpedig felette különös szerződést. A Revvojenszovjet szövetkezetétől 60 000 arsin textilárut vesz. Hát mondják kérem, tényleg nem lehet Moszkvában másutt ilyen árut találni, csak a Revvojenszovjet szövetkezeténél, annál a szövetkezetnél, melyet nappal is lámpással kell keresni? Bergyajev, mint minden bűnöző, ezerféle magyarázattal tud szolgálni, de kapcsolatban áll a textilszindikátussal, melynek 4 000 cservonyeccel tartozik. Miért köt tehát szerződést Kocsmarral, ezzel a minden hájjal megkent alakkal, aki válogatás nélkül mindent vesz és elad, nagyban és kicsinyben?

Kocsmar 2 400 millió rubelt vesz fel (1922-es pénzben), és egy hónappal később árfolyamkülönbözet számításba vétele nélkül visszafizeti. Mi ez? Hiszen Bergyajev nem kisgyerek, pontosan tudja, miről van itt szó. A spekuláció közös. Kocsmar, amikor minden alap nélkül felbontja a szerződést, azt hozza fel indokul, hogy a textiláruk árának emelkedése miatt nem előnyös számára a provízió felvétele, és a pénzt visszafizeti. Bergyajev egyszerűen zsebrevágja anélkül, hogy valahol elkönyveltetné. Amikor megkérdezik, mi ez, azt feleli: „tantiém". Jó, használható kis szócska... Ebben Rozenberg is bűnös. De ez még mind semmi, a java még csak ezután jön.

Ugyanaz a történet a „Vokaribával"[12]. Bergyajev e szerződés alapján 2 400 millió rubelt kap vissza, a pénzt nem vételezteti be, hanem az egészet zsebrevágja. És amikor megkérdezzük, miért tette ezt, ismét csak azt feleli: tantiém. A tantiém afféle mindent gyógyító szerré vált, a boldogság forrásává, életelixírré. Mihelyt kiejtjük a varázsszót: „tantiém", a rossz tüstént jóvá változik, a feketéből fehér lesz, és az erény győzedelmeskedik. Bergyajev azonban azt mondja, hogy mindezt Rozenberg engedélyével tette. A valóságban azonban semmiféle engedély nem volt, mert ha lett volna, ezt Bergyajev sokkal körülményesebben bizonyította volna előttünk, de ő csak annyit mondott, hogy Rozenberg engedélyével cselekedett, és az engedélyt „általában" kapta. Ez természetesen nevetséges. Ilyen engedélyeket nem szoktak „általában" adni.

Tudjuk, amikor Rozenbergnek szüksége volt arra, hogy Bergya-

[12] Vokariba — a Volga-Káspitengeri Hal Vállalat rövidítése. — *Ford.*

jev részére tantiémeket utaljon ki, kiállított egy cédulát 20 000 rubel kifizetéséről. Igaz, megállapodásuk értelmében nem tüntette fel, hogy az tantiém, és így nehéz volt a dolog végére járni. Ez is egyike Rozenberg bűvészmutatványainak, melyekhez gyakorta folyamodott, amikor törvénytelen cselekedeteket követett el és összekuszálta a szálakat. De itt mégis van valami nyoma a pénzkifizetésnek. Bergyajevnél azonban semmiféle nyom sincs. Bergyajev egész egyszerűen kihasználta azt a hatalommal való visszaélést, amelyet Rozenberg követett el akkor, amikor engedélyezte, hogy tantiémet fizessenek Bergyajevnek, kihasználta a számára kedvezően alakult helyzetet, és kezdte elsikkasztgatni azokat az összegeket, amelyek a keze közé kerültek. Így járt el azzal az összeggel, amelyet a 3 vagon fogasért kapott, így járt el a Kocsmar-féle és a Vokariba-féle pénzzel is, tehát háromrendbelileg elkövette a büntetőtörvénykönyv 113. szakaszában meghatározott bűncselekményt[13]. Tekintettel azonban az általa eltulajdonított anyagi értékek eléggé magas voltára — hiszen e 3 vagon hallal egész gyárat jól lehetett volna lakatni — és tekintettel az általa betöltött állás jelentőségére, az a véleményem, hogy teljes mértékben indokolt vele szemben a 113. szakasz 2. részének alkalmazása.

Bergyajev bűnös továbbá abban az epizódban is, melynél nem kívánunk hosszasabban időzni, és melynek lényege az, hogy állami pénzeket loptak el tőle azon a hírhedt éjszakán a „Párizs"-mulatóban, ahol nyilván nem teljesen józan állapotban tartózkodott, végnélküli autóutazások, kószálások, és mindama kalandok után, amelyekkel szabadidejét töltötte. Erre a büntetőtörvénykönyv 108. szakasza és a 105. szakasz 1. részében foglalt büntetőszankció vonatkozik[14].

Bergyajev ügye világosan és határozottan áll előttünk, mindazonáltal a bíróságnak, amikor Bergyajev tevékenységét a büntetés mértékének megállapítása céljából fogja mérlegelni, egész sor körülményt kell figyelembe vennie. Tekintetbe kell vennie azt, hogy az őt körülvevő légkör nyomasztó, beteges és káros volt, tekintetbe kell vennie — és ebben mindjárt kezdetben megegyeztünk —, hogy ezt az embert az „objektív" körülmények sodorták magukkal, züllesztették és végül is lezüllesztették, szükségszerűen

[13] Megfelel az 1926. évi büntetőtörvénykönyv 116. szakaszának.

[14] A 108. szakasz megfelel az 1926. évi büntetőtörvénykönyv 111. szakaszának, a 105. szakasz pedig az 1926. évi büntetőtörvénykönyv 109. szakaszának.

le kellett züllesteniök. Ezenkívül figyelembe kell venni, hogy a Bergyajev által okozott veszteségek teljes összegéből — 28 000 aranyrubelből — 20 000-et elloptak tőle és csak a fennmaradó 8 000 rubelt tulajdonította el.

Kovaljov perbeli helyzete szintén meglehetősen világos. Kovaljov először, Rozenberg rendelkezésére felveszi azt a bizonyos tantiémet, 10 000 rubelt, noha erre semmiféle törvényes alapja nincsen, és pontosan tudja, hogy ez egyáltalán nem tantiém, csak annak van álcázva. Igen, ha az üzleti nyereségből kapott volna, akkor még lehetne beszélni tantiémről. De nyereségről szó sem lehet. Ez tehát nem tantiém, hanem egyszerűen pénzek eltulajdonítása, amit Rozenberggel egyetértésben követett el. Ezután 200 rubelt kap — ez az a bizonyos fiktív „heringkutatásokra" kiutalt összeg — ezt a könyvelés előtt eltitkolja, és cselekménye következésképpen ismét a 113. szakasz rendelkezései alá esik, mivel azonban az ő állása nem volt annyira felelős, a 113. szakasz 1. része alá. Végül a nászajándékba kapott pénz, a 115 rubel, amelyet állítólagos „üzemi költségek" fejében vett fel — ez szintén jogtalan eltulajdonítás és teljes mértékben a büntetőtörvénykönyv 113. szakaszának 1. része alá esik.

Ejmont bűncselekménye. Mindenekelőtt úgy érzem, jogom van megkérni a bíróságot, mentsen fel engem attól, hogy az általános pénzügyi résszel kapcsolatban magyarázatokat adjak, mert mindenre elég világos fény derült az eljárás során, szükségesnek tartom azonban, hogy a vádirat végkövetkeztetéseiben néhány helyesbítést eszközöljek. A kalkulációs osztályt nem Ejmont vezette. Ezt kétségtelenül megállapítottnak lehet tekinteni.

A Konzervtröszt pénzügyeinek megszervezésében mutatkozó rossz gazdálkodást fentebb már vázoltuk. Itt még csak azt kell hozzátenni, hogy e rossz gazdálkodás szennyes árja magával ragadta Ejmontot is és ezért felelnie kell.

Már előadtam a bíróság előtt, hogy a rossz gazdálkodásra és a hanyagságra rendkívül világos — mint a védelem mondotta — klasszikus bizonyítékunk van, bizonyíték arra, hogy Ejmont nem azzal foglalkozott, ami rá volt bízva, hogy valójában nem irányított, nem adott utasításokat, azok a papírok, amelyeket írtak, semmit sem értek.

Emlékezzenek vissza Nyikityin tanú vallomására. Szükség esetén teljes részletességgel adok erről felvilágosítást, de a bíróság, gondolom, jól emlékszik arra, mit mondott Nyikityin. A könyvelés személyzete 6—10 emberből állt. Nyikityin ismételten rámutatott

ez állapot tarthatatlanságára, de sikertelenül. Amikor végül is 1923 augusztus 20-án (azaz 2 hónappal a tröszt likvidálása előtt) a személyzetet megnövelték, ez csak „Nyikityin erélyes nyomására" történt.

A könyvelés jellemzésére csak egy szót kell mondani: „Lapickij", és ez elegendő. Ki a felelős Lapickijért? Magától értetődően, Ejmont! Azt mondják, a személyzeti keret kicsiny volt. De ki volt azért felelős, hogy a keret kicsiny volt? A pénzügyi és könyvelési osztály vezetője. Amikor igyekeztünk megtudni Nyikityintől, miért nem alkalmaztak még 2—3 embert, azt felelte: „Anyagi eszközök hiányában." No csak! És nyaralóra volt 2 000 rubel? Hát a 211 cservonyec költözködési költség Bergyajev részére, miután már 1 300 cservonyec a „Párizs"-mulatóban szétfolyt az ujjai között? És arra volt pénz, hogy a szobákat rendbehozzák? Arra volt pénz, hogy 10 000 aranyrubelért megsavanyodott bort vegyenek? Hiszen csak kereskedtek-kereskedtek vele, s az eredmény az volt, hogy 3—4 hónap alatt összesen 8 üveget adtak el, a maradék bor pedig teljesen megsavanyodott. Ez mi? „Anyagi eszközök hiánya?"

Az anyagi eszközök nyilvánvalóan megvoltak, csak az volt a bökkenő, hogy nem bántak velük gazdaságosan, hozzáértően, lelkiismeretesen. Ejmont rendkívül nagy befolyással volt Rozenbergre. Mint a helyi bizottság elnöke mondotta, Ejmont mindent el tudott érni, amit csak akart. Nyilvánvaló, hogy a személyzeti keret kibővítésére nem is törekedett; azt mondta, hogy az időpont nem megfelelő, még várni kell. A könyvelőséggel szemben tanúsított egész magatartása azt bizonyítja, hogy noha tisztában volt azzal, mi is az a könyvelés — hiszen elég képzett ember —, bűnös gondatlansága és hanyagsága következtében mégsem fordított rá kellő figyelmet, azaz elkövette a büntetőtörvénykönyv 108. szakaszában meghatározott bűncselekményt.

A továbbiakban következik a jegyzőkönyv kérdése, és az a mulasztás, hogy nem tettek benne említést a törvénytelenül kifizetett tantiémekről. Ezt a körülményt nem vették fel a jegyzőkönyvbe. A dolog csak a legközelebbi revízió során került napvilágra, annak eredményeként, hogy Gorbunov könyvelő jelentkezett, mindent elmondott, s így felfedte azt a bizonyos hamisítást, amelyről beszéltem. Ilymódon itt a büntetőtörvénykönyv 116. szakaszának tényállása forog fenn.

Kovaljov históriájában Ejmont is részes. Milyen alapon kapott Kovaljov 15 000 rubelt? Ki volt itt segítségére? Ejmont utalta ki,

Ejmont tárgyalt, Ejmont segített. Kovaljovnak Ejmont elleni vallomását e pont tekintetében objektív tények, okmányszerű bizonyítékok is megerősítik, és az a véleményem, hogy Ejmont bűnösségéhez itt sem fér kétség.

Bíró elvtársak! Még 3 vádlott van hátra: Monakov, Pozin és Brailovszkij.

Brailovszkijt azzal vádoljuk, hogy Mokrovics ügynöknek 3 fiktív kifizetést teljesített, 3 szerződés alapján: a Mosszelprommal[15] augusztus 26-án; az 1. Kolbászgyárral augusztus 29-én és a Koopszahhal[16] októberben kötött szerződés alapján. Ez utóbbi szövetkezet képviselője az általunk kihallgatott Dmitrijev tanú volt. E 3 ügylet tárgyában emelt vád alapos indokokon nyugszik. Szerződéseket kötöttek; hogy kedvezőtlen feltételek mellett kötötték meg, azt a vád nem rója Brailovszkij terhére — ez a kérdés vitás; azt, hogy ügynököknek províziót fizetett, szintén nem rójuk terhére; hogy kereskedelmi osztályt nem szervezett — e tekintetben „objektív" okok forogtak fenn, ez a vezetőség bűne volt —, emiatt sem esik vád alá. Vádat emelünk azonban ellene le nem bonyolított ügyletekre teljesített fiktív fizetések miatt. Brailovszkij valamilyen összeget fizetett ki Mokrovicsnak. Éppen az a vád ellene, hogy pénzt fizetett ki akkor, amikor nem volt joga kifizetni. Ez sikkasztás, bármennyire is tiltakozik ez ellen a védelem, és bármennyire is csodálkozik Brailovszkij manipulációinak ilyen minősítésén.

Ami a két másik szereplőt — Pozint és Monakovot — illeti, azt hiszem, hogy Pozin ügye éppoly egyszerű, mint ebből a szempontból Rozenbergé. Végső fokon a kérdés az, hogy megsértették-e a monopóliumot szabályozó előírásokat, vagy sem. A szabályok megsértése kétségtelen. Bebizonyosodott, hogy Rozenberg és Pozin a Külkereskedelmi Népbiztosság engedélye nélkül két szerződést kötött, az egyiket 1922 május 22-én, a másikat 1922 október 5-én. A szerződéseket egy orosz-balti külföldi céggel kötötték, melynek képviselője egy bizonyos Darzan volt. Itt a külkereskedelmi monopólium 1920 július 14-i törvényben foglalt szabályainak megsértéséről van szó. A Külkereskedelmi Népbiztosságtól nem kaptak előzetes engedélyt. Tárgyalásokat folytattak, szerződéseket kötöttek. Rozenbergnek az a kifogása, hogy a Külkereskedelmi Népbiztos-

---

[15] Mosszelprom — a Moszkvai Mezőgazdasági Termékeket Feldolgozó Tröszt rövidítése. — *Ford.*

[16] Koopszah — a Cukoripari Szövetkezet rövidítése. — *Ford.*

ság gyakorlatában előfordultak olyan esetek, amikor a szerződéstervezeteket úgy tekintették, mint engedélyt előzetes tárgyalások folytatására, nem állja meg a helyét. Ezt a gyakorlatra való hivatkozást a Külkereskedelmi Népbiztosság megcáfolja a X. kötetben lévő okmányokkal, melyek a Külkereskedelmi Népbiztosságnak azt a kérését tartalmazzák, hogy helyezzék vád alá Pozint és Rozenberget a külkereskedelmi monopóliumról szóló törvény megsértése miatt. A jogsértés fennforog, ez nem vitás. A vádlottak egyik védője azt mondta, hogy ők — Pozin és Rozenberg — ezért meg ezért enyhe elbírálást kérnek; ebbe én nem avatkozom be, ez teljesen a bíróság dolga.

Hátra van még Monakov. Monakov meglehetősen érdekes figura. Majdnem észrevétlenül lépett elő a homályból ez az ember, akiről ugyanazt elmondhatnánk, amit Turgenyev mondott „Egy vadász naplója" című könyvében Szucsokról: „Hogy mimindent nem láttál már te, Kuzma!" Valóban, ez a Kuzma — Monakov — már sokmindent látott, dolgozott az asztraháni gyár beszerzési alosztályán, a Konzervipari Főbizottságnál, a területi haltermelésnél, dolgozott mint az igazgató második helyettese stb. stb. De sohasem volt termelési szakember, sem rátermett kereskedő. Ezekután nem lehet csodálkozni azon, hogy olyan szerződéseket kötött, melyek csak veszteségekkel jártak. Mindezt a bírósági eljárás során már boncolgattuk és magyaráztuk, nem is térek ki külön-külön ezekre a szerződésekre, mert jellegük nem is volt vitás, csupán magyarázatokat fűztünk hozzá.

Jóllehet a termelési szektorban veszteséggel dolgoztak, ez mégis csak az egésznek egy része, és a kereskedelem azért még nyereséggel járhatott volna, ennélfogva Monakov a termelési részleg veszteségeiért nem tehető felelőssé. Így állítja be a védelem a dolgot, a lényeget tekintve azonban ez nem helyes. Ha valaki előnytelen, értelmetlen, a termelésre nézve veszteséggel járó szerződést köt, lehet-e őt akkor a reá háruló felelősség alól mentesíteni csupán azért, mert a kereskedelmi szektorban másvalaki a hiányokat bepótolta? A kérdést így feltenni helytelen, mert a büntetőjogi felelősség alapelvei szerint mindenki önmagáért felel. És ha ez így van, ha Monakov rosszul gazdálkodott, akkor őt a 128. szakasz „a" pontja értelmében rossz gazdálkodás miatt el kell ítélni, ugyanúgy, mint Bergyajevet, aki ezeket a szerződéseket teljes egészükben jóváhagyta. És e gazdag multra és oly változatos életpályára visszatekintő, a turgenyevi Szucsok egész kereskedelmi és üzleti „tapasztalatával" rendelkező „szegény" embernek az a kifogása, hogy nem

ismerte az árakat, amelyek alapján a szerződéseket megkötötte, újra csak azt bizonyítja, milyen gazdái voltak az asztraháni gyárnak. A tőzsdei értekezlet közvetlenül az orra előtt zajlott le, a tőzsdén megállapították az árakat, ő meg azzal védekezik, hogy az árakat nem ismerte, és az értekezleten nem volt jelen. Bergvajev, mint okos ember, azt mondja: „Ismertük az árakat és láthattuk azokat." Itt kétségtelenül kárt okoztak az államnak rossz gazdálkodással, a 128. szakasz 1. pontjában meghatározott tényállás fennforog, és ezt a vádat fenntartom.

Feltételezem, bíró elvtársak, hogy tekintetbe fogják venni azokat a kapcsolatokat is, melyek Monakovot a szállítókhoz fűzik fivére útján, aki ezek egyikénél volt alkalmazásban.

Mondanivalómat befejezem. Utamat nagyon gyorsan, mondhatni vágtatva tettem meg, és igyekeztem, amennyire erőmből tellett, általános képet adni a bűncselekményekről, konkretizálni az egyes vádlottak bűncselekményeit röviden, és kerülve annak ismétlését, amiről úgy éreztem, hogy az eljárás folyamán amúgyis eléggé bevésődött a bíró elvtársak emlékezetébe.

Azt hiszem, ha összegezzük az előadottakat, az alábbi következtetésre juthatunk: a rossz gazdálkodás, amely ebben a perben annyira szembeötlő, amely — mondhatjuk — egyenesen klasszikus, nem vonható kétségbe; ez a rossz gazdálkodás elképeszti az embert cinizmusával, kendőzetlen megnyilvánulási formáinak cinizmusával, azzal a cinizmussal, mellyel egy állami trösztöt a komoly állami építésnek még a legcsekélyebb elemeit is nélkülöző szatócsbolt színvonalára süllyesztett le. Az a véleményem, hogy ezt tökéletesen bebizonyítottnak lehet tekinteni, és most, amikor önök mérlegre teszik Rozenbergnek, mint az igazgatóság elnökének, Fajnónak, mint igazgatósági tagnak, Ejmontnak, mint az egyik osztály vezetőjének, Brailovszkijnak, mint egy másik osztály vezetőjének bűncselekményeit, jogosan állapíthatják meg, hogy nevezettek cselekedeteikben nem mutatták fel sem a szükséges gazdasági szakértelmet, sem a jó gazda tulajdonságait; sőt, mi több, semmiféle erőfeszítést sem tettek annak érdekében, hogy a trösztöt ne bukjon meg, hanem munkájának nehéz körülményei között is diadalmaskodjék. Ez az a fő vonal, melyet önöknek — nézetem szerint — vádiratomban helyeselniök kell.

A vádlottak általános gazdasági tevékenységének és az általuk elkövetett bűncselekményeknek megítélésével kapcsolatban meg kell mondanunk, hogy ezek a bűncselekmények — szerencsénkre — büntetőjogi értelemben semmi rendkívülit, semmi földöntúlit nem

mutatnak. Itt, ebben a teremben, a Legfelsőbb Bíróság előtt, természetesen sokkal súlyosabb, sokkal szörnyűbb bűncselekményeket, sokkal aljasabb bűnöket tárgyaltunk már. De az is, ami itt az egész tárgyalás során szemünk előtt elvonult, egy olyan „csokor", és a rothadás olyan undorító szagát árasztja, hogy a bíróság nem térhet ki a helyzet legbehatóbb és legszigorúbb mérlegelése elől. A Legfelsőbb Bíróságnak a szovjet törvény teljes erejével kell a vádlottak felett ítéletét kimondania, hogy mások is erősen emlékezetükbe vessék, hogyan kell a szovjet államban a nép vagyonát őrizni, és a dolgozók államának gazdasági jólétéről gondoskodni. Ilyen ítéletet kérek, bíró elvtársak!

*

A Legfelsőbb Bíróság a következő ítéletet hozta: *Rozenberget, Kovaljovot és Brailovszkijt* 1 évi szabadságvesztésre ítélte, szigorú elkülönítés nélkül, *Bergyajevet* 3 évi szabadságvesztésre, a büntetésnek a büntetőtörvénykönyv 28. szakasza értelmében 2 évi szabadságvesztésre való leszállítása mellett, szigorú elkülönítéssel.

A bíróság *Ejmontot, Fajnót, Monakovot* és *Pozint* felmentette, s egyben Ejmont ügyét fegyelmi útra terelte.

A „Gukon-ügy"[1]

Az 1921. évi szörnyű ínség, amely a Volgavidék és a délkeleti területek rossz termése következtében sujtotta a Szovjetköztársaságot, óriási zavarokat okozott e vidékek sokmilliónyi parasztságának gazdasági életében. A munkás-paraszt kormány a volgavidéki ínségről szóló első riasztó hírekre azonnal megfelelő módon intézkedett, hogy megmentse az embereket az éhínségtől, és hogy megvédje az állatállományt az elkerülhetetlennek látszó pusztulástól, hiszen az aszálysujtotta területen szálastakarmány nem volt. Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság mellett megszervezte a Központi Segélybizottságot, mely egyik feladatául tűzte ki, hogy az éhségsujtotta kormányzóságokban megmentse a jószágot, a parasztgazdaságnak ezt a legfontosabb tényezőjét. 1921 június 26-án a Központi Segélybizottság mellett külön szekciót hoztak létre az állattenyésztés megmentésére.

A szekció fő feladata az volt, hogy az éhségsujtotta kormányzóságokból mintegy 40 000 állatot elszállítson és olyan kormányzóságok mezőgazdasági osztályai között osszon szét, amelyekben jó volt a termés; továbbá gondoskodnia kellett egyrészt az elszállításra kerülő lovak útközbeni takarmányszükségletének biztosításáról, másrészt arról, hogy az elszállításra nem kerülő állatállomány is el legyen látva takarmánnyal. E célra 132 milliárd rubelt irányoztak elő (az akkori árak szerint). A feladatnak azonban csak 14 százalékát teljesítették, az állatállománynak mindössze 9 százalékát szállították el, és csupán körülbelül 1 millió pud takarmányt szereztek be.

Az említett feladatokkal megbízott „funkcionáriusok" ahelyett, hogy minden erejüket e felelősségteljes, égetően sürgős feladat teljesítésének szentelték volna és az éhező lakosságon meg a pusztuló jószágon segítettek volna, saját egyéni meggazdagodásukkal és spekulációval foglalkoztak. Az említett anyagi eszközöket megkapták,

[1] Gukon — az Állami Lótenyésztési Igazgatóság rövidítése. — *Ford.*

de saját érdekükben használták fel: telivér lovakat vásároltak maguknak, és versenyeken futtatták őket; visszaélve helyzetükkel, tudniillik azzal, hogy az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság meghatalmazottjai voltak, elvették a szovhozoktól a legjobb jószágot, különféle kereskedelmi műveleteket bonyolítottak le saját zsebükre, jogtalan összegeket vontak le a maguk részére, emellett vesztegetéssel és korrupcióval fiktív ügyleteket kötöttek.

A bűnösök egy része tevékenysége során abból a feltételezésből indult ki, hogy a Szovjetköztársaságot ért csapás előidézheti a szovjet hatalom bukását, vagy legalább is arra kényszerítheti a szovjet hatalmat, hogy visszaállítsa az ingatlanok magántulajdonát. Ezt tartva szem előtt arra törekedtek, hogy a legjobb állatállományt a hatalmukba kerített szovhozokban összpontosítsák, sőt, hogy házakat és birtokokat vásároljanak fel. A funkcionáriusok egyike, *Topilszkij* (a szekció ügyvezetője) saját lakásán egy nemhivatalos megbeszélésre hívta össze a meghatalmazottakat, ahol százalékot követelt magának azokból a pénzekből, melyeket a meghatalmazottak „szerveési kiadások" címén az operatív célokra fordítandó összegekből kaptak.

Topilszkij, aki egy magánvállalat — az „Optovik" társaság — csendestársa volt, utasította *Tyimaskevics* meghatalmazottat, hogy a szekció birtokában levő textilárut 12 milliárd rubelért adja át bizományi eladásra a társaságnak. Ezért Tyimaskevicscsel együtt az „Optovik"-tól 6 milliárd rubelt[2] kapott.

Topilszkij megvásárolta a Mjasznyickaja-utca 14. szám alatti államosított házat és vett egy másik házat is Mihajlovéktól, továbbá 1922 januárjában Szipjaginától megvásárolta a moszkvai kormányzóság volokolamszki járásában levő „Kluszovo" államosított birtokot. *Torszujev* volt közjegyző közreműködésével a vásárlásokról adásvételi szerződéseket állított ki, mégpedig úgy, hogy 1917-ről keltezte őket, azaz elkövette a büntetőtörvénykönyv 189. szakaszában meghatározott bűncselekményt. Ezenkívül megrágalmazta Pozigunt, a szekció elnökét; ráfogta, hogy része volt azokban a bűncselekményekben, amelyeket ő, Topilszkij, a szekcióval kapcsolatban elkövetett.

Rozsgyesztvenszkij — a lófelvásárlási alap helyettes vezetője — segítette Topilszkijt telivér lovak megszerzésében, és maga is szerzett lovakat; külön e célból elutazott Szimbirszk kormányzóságba, ott megbízta Tyeplov meghatalmazottat, hogy vásároljon lovakat és juttassa el azokat Moszkvába.

Rozsgyesztvenszkij annak fejében, hogy segített Topilszkijnak és Sirjajevnek lovakat szerezni, kapott egy lovat. Az Élelmezésügyi Népbiztosság meghatalmazottja már korábban engedélyt kapott arra, hogy Szimbirszk kormányzóságban lovakat vásároljon. Rozs-

[2] Minden összeget 1921. évi bankjegyekben kell érteni.

gyesztvenszkij, hogy pénzt zsarolhasson ki, ezt az engedélyt visszavonta és Tver városába adott lóvásárlási engedélyt, ahol lovakat nem lehetett kapni.

Tyeplov — a szekció Szimbirszk kormányzósági meghatalmazottja — 400 milliárd rubelt fizetett Topilszkijnak; szolgálati helyzetével visszaélve állami tulajdonban levő lovakat szerzett meg magának, és lóversenyen futtatta őket; Pozigunt, valamint a GPU egyik vizsgálóbíróját — rosszindulatúan — törvényellenesen folyósított összegek elfogadásával rágalmazta meg; a szekció nevében magánfeleknek engedélyt adott arra, hogy lovakat szállítsanak Szimbirszkből Moszkvába, és a lovak tulajdonjogát igazoló hamis iratokkal látta el őket.

Sirjajev — a Szaratov kormányzóságban működő meghatalmazott — Lukjanyenko meghatalmazottal együtt szerződést kötött Vogulenkóval 50 000 pud széna szállításáról, pudonként 28 000 rubeles áron, a valóságban azonban pudonként csak 17 000 rubelt fizetett. Szolgálati helyzetének kihasználásával megszervezte a „Plemszkot" (tenyészállatkereskedelmi) társaságot, s itt elhelyezte testvérét. A társasággal olyan szerződést kötött, amely nyilvánvalóan megkárosította az államot. A szerződés értelmében 1927 december 1-ig több, mint 5 000 állatot és a takarmány egyrészét kellett volna átadnia a társaságnak. Ezt azonban rajta kívülálló okokból nem sikerült megvalósítania. Végül, helyzetének kihasználásával állami pénzen lovakat szerzett magának.

Tyimaskevics meghatalmazott, aki azt a feladatot kapta, hogy cukrot cseréljen textiláruért, megegyezett a Bogorodszko-Scselkovszkij tröszttel, és e művelet fejében 29 láda cérnát magának tartott meg. A cérnát aztán 2 milliárd rubelért eladta. Végül az „Optovik"-tól 1 381 millió rubelt kapott azért, mert ezt a társaságot bízta meg a textiláruüzletek lebonyolításával.

Zverev — az „Optovik" magánvállalat résztulajdonosa — 6 milliárd rubellel megvesztegette Topilszkijt és Tyimaskevicset, hogy adjanak neki bizományba textil- és más árukat. Topilszkij részére csalárd ügyletet bonyolított le két államosított ház és egy államosított birtok megvásárlásánál.

Lavruhin meghatalmazott 800 millió rubelt fizetett ki Topilszkijnak takarmányra szóló fiktív nyugta ellenében.

Runov — a Munkás-Paraszt Felügyeletnek a „Gukon"-nál működő beosztottja — 6 millió rubelt kapott megvesztegetésként az Élelmezésügyi Népbiztosság Bengyer nevű meghatalmazottjától, mert segített neki a Szimbirszk kormányzóságba szóló lóvásárlási engedély megszerzésében.

Torszujev — volt közjegyző — Topilszkijnak törvényellenesen adásvételi szerződést állított ki két államosított házról meg egy államosított birtokról, és a szerződést 1917-ről keltezte.

Mihajlov Alekszej — 1921-ben eladta Topilszkijnak a Mjasznyic-

kaja-utca 14. szám alatti, egykor az ő tulajdonát képező, most államosított házat, és az adásvételi szerződést 1917-ről keltezte.

Vogulenko Sulev meghatalmazottal hamis szénaszállítási szerződést készített, pudonként 28 000 rubeles árról, jóllehet a valóságban pudonként 17 000 rubelt kapott.

Az ügyet 1923 május 25-től június 7-ig tárgyalta az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának bírói kollégiuma.

Bíró elvtársak! Mielőtt a bírósági eljárás befejeződött volna, a Legfelsőbb Bíróság elhatározta, hogy mellőzi a még hátralévő tanúk kihallgatását, mivel az ügy teljesen világos. Ez jelentős mértékben megkönnyíti a vád és a védelem feladatát, különösen az enyémet, mint közvádlóét. Ha az ügy eléggé világos, és ha a bíróság, tekintetbe véve ezt a körülményt, úgy tartja, hogy jogában áll egész sor tanú kihallgatásától eltekinteni, akkor nyilvánvaló, hogy az a jónéhány nap, amelyet itt e súlyos bűnügy tanulmányozásával kellett eltöltenünk, nem veszett kárba. Feladatom ennélfogva lényegesen könnyebbé vált.

Ez a feladat azonban mindennek ellenére is még mindig eléggé nehéz, mint ahogyan nehéz, sőt néha hátborzongató visszagondolnunk arra, amire ez a per emlékeztet bennünket, hiszen ez a per mintegy utóhangja annak a szörnyű csapásnak, amely két évvel ezelőtt köztársaságunkra zúdult.

Ez a csapás koldusbotra jutással fenyegette a parasztgazdaságok százezreit, és az emberek millióit állította szemtől-szembe az éhhalállal. Az egész ország harcbaszállt akkor e szörnyű ellenséggel, a rossz termés következményeként fellépő éhínséggel, amely kinyujtotta csontkezét az emberek és a könyörtelen naptól felperzselt földek felé. Szörnyűséges harc volt ez, de országunk, a munkásoknak és parasztoknak, ifjú köztársaságunk gazdáinak országa, győzött ebben a harcban. Az éhség hatalmát megtörtük.

Megmentettük testvéreink millióit.

A szervezettség és a testvéri szolidaritás ereje megtörte a halál hatalmát és diadalmaskodott felette. De a sebek, melyeket e csapás ütött országunkon, nagyon mélyek voltak. Hosszadalmas és szívós munkára volt szükség, hogy a parasztgazdaságok jólétét erősen

megrendítő rossz termés következményeit felszámolhassuk. Hihetetlen méreteket öltött például a lóállomány pusztulása. Több kormányzóságban a lovak 60—70 százaléka elpusztult. Az Asztrahán, Szamara, Szaratov, Ural és egész sor más kormányzóságban körülbelül ugyanilyen arányú volt a lóállomány elhullása. A parasztgazdaságok talpraállításához egyedül a Szaratov kormányzóságban 22 000 lóra van szükség. Ahhoz, hogy a tatár köztársaságban a szárazság által sujtott gazdaságok szükségleteit kielégíthessük, mintegy 65 500 ló, vagyis a köztársaság egész lóállományának jelentős százaléka szükséges. A Cseljabinszk kormányzóságban az állatállomány pusztulása ugyanilyen méreteket öltött.

Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság által létrehozott segélybizottság egyik legfontosabb és legsürgősebb feladata ezért az volt, hogy gondoskodjék az elpusztult lóállomány pótlásáról. E célból a segélybizottság mellett külön szekciót szerveztek az állattenyésztés megmentésére. Ugyanebben az időben, pontosan 1921 július 28-án szervezték meg az úgynevezett rendkívüli bizottságot is, hogy felvásárolja és elszállítsa az állatállományt a Volgavidék éhínségsujtotta kormányzóságaiból. E rendkívüli bizottságra rendkívüli feladat hárult. Azt hiszem, nem túlzott az az állítás, hogy a rendkívüli bizottságnak ez a feladata semmivel sem volt kevésbbé felelősségteljes, mint a Központi Segélybizottság előtt álló fő feladat. Összeállították a tervet, melynek értelmében 3 hónapon belül 40 000 szarvasmarhát kellett elszállítani. Kiutalták a pénzt is.

Köteles volt segíteni mindenki, aki csak tehette, és valóban, mindenki segített is e feladat megoldásában. A Közlekedésügyi Népbiztosság, a Hajózásügyi Népbiztosság, a Földművelésügyi Népbiztosság, mind erre a feladatra fordította a legnagyobb figyelmet — az egyik vagonokat bocsátott rendelkezésre, a másik takarmányt és gabonaneműeket, egyszóval mind arra törekedett, hogy az akkori helyzet követelményeinek megfelelően, segítse a rendkívüli bizottságot a reáruházott roppant küldetés teljesítésében.

Apparátust kellett létrehozni, emberekről kellett gondoskodni. Topilszkij vádlott kijelentette itt: „Nem kereskedőkre, nem üzletemberekre — szervezőkre volt szükség." A köztársaságunk állattenyésztésének megmentésére alakított rendkívüli bizottságnak ezeket a szervezőket kellett megtalálnia, és meg is találta. A bizottság élén álló Topilszkij és Pozigun vádlottak megszervezték ezt az apparátust ... De voltaképpen miféle „apparátus" is ez? Nem szovjet apparátus, hanem zsákmányra összesereglett dögmadarak csapata. „Varjú vendég varjúnál, varjú nyelven kiabál:

Mit eszünk ma varjú koma? Jó lenne ma jó lakoma!" Így szervezték meg a köztársaság állattenyésztésének megmentésére hivatott apparátust! A varjak összegyűltek és mindegyik csak arra gondolt, hol lehetne lakmározni... Csapatostul röpködtek ezek a fekete varjak, ezek a ragadozók, ezek a dögkeselyűk!

Nézzék meg, milyen az összetétele ennek az apparátusnak, hogyan válogatták össze ezt az apparátust. Itt van Tyeplov, a Szimbirszk kormányzóságba küldött meghatalmazott. Kicsoda ez a Tyeplov? Negyvenötéves korában lépett be a kommunista pártba, addig szőlőbérlő volt, kis szőlőbirtokos és halásztelepek vezetője. A proletár környezethez természetesen semmi köze sem volt, és a pártba való befurakodása után is ugyanaz a kistőkés maradt, aki volt azelőtt. A későbbiek során még vissza fogok térni Tyeplov és a többi vádlott részletes jellemzésére. Most csak azért sorolom fel őket, hogy megmutassam, miképpen szedték össze, és milyen emberekből szervezték meg ezt az apparátust, amelyre oly rendkívül felelősségteljes feladat hárult.

Itt van Sirjajev, ez a börtönviselt eszer, ez a maximalista, aki 1918-ban a fronton volt, állítólag azért, hogy a mensevikek és a jobboldali eszerek ellen harcoljon, és aki aztán, saját bevallása szerint, lóüzérkedéssel végezte. Ő is egyike a dögmadaraknak; azért repült ide, mert itt lovacskára lehetett szert tenni, mert nyerészkedni lehetett az emberi szenvedésen. Vagy Tyimaskevics, ez a csokoládélovag, aki a nyomozóhoz menet sem feledkezett meg arról, hogy benézzen a nyomozó feleségéhez. Emlékezett arra, hogy ez az asszony egyszer megsajnálta, és a letartóztatás előtt ebéddel vendégelte meg — igaz ugyan hogy nagyon szerény, csupán főtt burgonyából álló ebéddel, de mindenesetre egy kis borral is, ami valószínűleg csak úgy véletlenül akadt az almáriumban. Mi köze van ennek a „csokoládéembernek" a bizottság előtt álló társadalmi feladatokhoz, hogyan is tudta volna másképpen végezni munkáját, mint végezte akkor, amikor nyakig merült a hírhedt textilüzelmekbe, melyeknek eredményeképpen 29 láda cérnát tulajdonított el. Vagy Rozsgyesztvenszkij, a lófelvásárlási alap helyettes vezetője, aki, mint kiderült, azért utazott a Szimbirszk kormányzóságba, hogy szert tehessen egy lovacskára, és aki fel is hajtotta magának a szépséges Aragvát. Néhány vádlott nagyon jól jellemezte őt vallomásában.

Itt van még egy ilyen „társadalmi" figura, aki ugyancsak állt már bíróság előtt. Lavruhinról beszélek, erről a sötétmultú emberről, akinek nevét burzsoá körökben jól ismerik. Egyike azoknak,

akik valamikor igényt tartottak arra, hogy az orosz társadalmat képviseljék, bár a valóságban csak a kadet-narodnyik intelligenciát képviselték. Önök látták, milyen szánalmasan belezavarodott tegnap e „lóügy" magyarázataiba a 800 millió rubelről szóló szerencsétlen nyugtát illetően, akárcsak egy kisdiák, akit valami vásott csínyen kaptak rajta. Topilszkij elmondta, hogy amikor összeválogatta az apparátust, „társadalmi" embereket hívott meg, társadalmi személyiségeket, közismert, vagy jó pártajánlásokkal rendelkező embereket. Meglehet, hogy Topilszkij barátainak nemcsak egy, hanem esetleg több ajánlásuk is volt, mindez azonban mitsem változtat azon a felháborító, bűnös tényálláson, amely ezt a bűnügyet jellemzi. Tudjuk, mennyire értett ahhoz ez a varjúfajzat, hogy befonja a legtekintélyesebb embereket is; úgy fonta be, úgy csavarta őket ujjai köré, hogy az embernek szeme, szája eláll a csodálkozástól. A Topilszkij által egybegyűjtött társadalmi személyiségek — Sirjajev, Tyeplov, Tyimaskevics, Rozsgyesztvenszkij — közönséges nyerészkedők, akik szemmelláthatóan teljesen megfeledkeztek arról, hogy milyen nehéz időkben dolgoztak, milyen feladatokat kellett volna teljesíteniök és hova állították őket. Nagy és nemes feladatok állottak előttük, de ők nem e feladatok nevében fogtak munkához, hanem azért, hogy a középkor kereszteslovagjaihoz hasonlóan raboljanak és szenvedélyeiknek hódoljanak.

Egyéni haszonra, nyereségre éhesen vetették rá magukat erre az ügyre. Az éhínségen, a betegségeken, a halálon és pusztuláson „kerestek", s az éhező Volgavidékről mindegyik hazavitt istállójába egy-egy pompás csődört, sokszor kettőt is. Nem társadalmi személyiségek ezek, amint Topilszkij ünnepélyesen aposztrofálta őket, hanem szervezett banda, ahogy Bengyer találóbban és helyesen nevezte ezt a társaságot. Egyszóval, az apparátust megszervezték, az embereket összeválogatták. Menjünk tovább. Meg kell állapítani a munkafeltételeket, ki kell dolgozni a szervezeti formákat. Meg is kezdődik a szervezeti formák kidolgozása. Nézzük csak meg, mi is volt ez a kidolgozás és miféle formák is voltak ezek! Kérem önöket, idézzék emlékezetükbe Topilszkij vádlott vallomását, aki nyiltan elmondotta, hogyan jöttek össze az „effajta dolgokban" mérvadó emberek, a korrupció „specialistái", és hogyan beszélték meg a „dolog" legjobb és legveszélytelenebb nyélbeütésének módját. Beszélt önöknek a hetvenhétféle hatóságról, melyen valamennyi döntésnek keresztül kellett futnia, arról a bürokratikus huzavonáról, mely ezeknél a hatóságoknál uralkodott, beszélt arról, miképpen kellett ezt leküzdeni és vesztegetéssel, hízelgéssel, könyökléssel,

protekcióval kedvező „határozatokat" kieszközölni, úgy hogy egyszerűen lehetetlen volt meglenni „mellékköltségek" nélkül.

Topilszkij megpróbálta elhitetni velünk, hogy éppen ő és „társadalmi személyiségei" voltak azok, akik elhatározták, hogy a lehető legkövetkezetesebben tartózkodni fognak minden vesztegetéstől, és senkit sem „kennek", hanem becsületesen, „mellékköltségek" nélkül fognak dolgozni. Oly meggyőzően beszélt erről, hogy hinnünk kellett volna neki, ha Lavruhin vádlott vallomásával nem rontotta volna el az egész melódiát. Lavruhin kijelentette: éppen azért hívták el és hallgatták meg a csalás és a vesztegetés „specialistáit", hogy megtudják, milyen módon csatlakozhatnának ehhez a rendszerhez a vádlottak is, hogyan és mivel kezdjék meg „áldásos" tevékenységüket. Lavruhin elmondotta, hogy ezeken az összejöveteleken beszélték meg azt a kérdést, kinek adjanak, hogyan adjanak és mennyit adjanak.

A legfőbb szervezési kérdés tehát, amely a meghatalmazottak és Topilszkij ügyvezető tanácskozásain felmerült, a korrupció megszervezésének kérdése volt. Számos vádlottnak és magának Topilszkijnak a nyomozás során elhangzott valamennyi további vallomása, kivéve az utolsó, a „halál előtti" levelet — mind arról szól, hogy a vádlottak figyelme mindenekelőtt a dolognak éppen erre az oldalára irányult, tudniillik arra, hogy a meghatalmazottak 15 százalék szervezési költséget fizessenek be. Így is döntötték el a kérdést: 15 százalék szervezési költséglevonást állapítottak meg az úgynevezett „központ" javára. Nem foglalkozom most azzal, hogy mi rejtőzött e „központ" mögött, csak azt említem meg, hogy ebben a „központ"-ban Topilszkij volt az a főszemély, aki a levonásokat bevezette, beszedte, ő rendelkezett velük, úgy, ahogy tetszett neki, vagy ahogy szükségesnek találta. Hajlandó vagyok elhinni, hogy e költségek egyrészét valóban különféle, alsóbb beosztásúak kisebb szolgálatainak megfizetésére használták fel, de csak egy részét. Vajjon mire fordították a többi pénzt? Mi lett a levonásokból származó óriási összegekkel? És egyáltalán, milyen hatása volt ennek az egész munkára és a munkatársak összességére? Ez az a kérdés, amelyet semmiképpen sem lehet megkerülni, és amelyre teljes pontossággal kell a választ megadni.

Topilszkij vallomásában többízben tett említést arról, és ez megegyezik azzal, amit a többi vádlottak közül jónéhányan vallottak, hogy e levonások során másfél milliárd rubelt kapott Lukjanyenko meghatalmazottól, 800 millió rubelt Lavruhin meghatalmazottól, 400 millió rubelt Tyeplov meghatalmazottól és 700

millió rubelt Sirjajev meghatalmazottól. Azt sorolta fel, amit — saját szavai szerint — semmiképpen sem tudott elhallgatni. Amit eltitkolt, és amiről nem beszélt, az az ő titka marad. De arról, hogy kitől és mennyit kapott, arról beszélt Topilszkij, és ebben hajlandó vagyok fenntartás nélkül hinni neki. A Lavruhin-féle 800 millió rubel tehát tény.

Igaz, Lukjanyenko nincs itt és így nem tudjuk ellenőrizni Topilszkijnak vele kapcsolatos vallomását. Lavruhin viszont itt van és megerősíti, hogy tényleg átadott Topilszkijnak 800 millió rubelt.

Jóllehet Lavruhin a nyomozás során e kérdésben többször megváltoztatta vallomását, végül mégis csak el kellett ismernie, hogy ezt a pénzt Zujev útján valóban Topilszkij rendelkezésére bocsátotta. Lavruhin 800 millió rubelt fizetett ki, és Topilszkij átvette a 800 millió rubelt. Ezt megdönthetetlenül bizonyított ténynek kell tekinteni. Tyeplov elmondja, hogy a központnak egy alkalommal 240 millió rubelt fizetett le, egy másik alkalommal 200 millió rubelt és egy harmadik alkalommal 400 millió rubelt. Levonogattak, egyik számláról a másikra utalgattak át, 150 millió rubelt pedig kifizettek az állattenyésztés megmentésére alakított bizottság titkárának[3]. Előttem van a 4. számú füzet, amelyről ma beszéltünk. Ebben az áll, hogy Sirjajev meghatalmazott valóban kapott egy Topilszkij és Pozigun által aláírt utasítást, melynek értelmében 480 millió rubelt át kellett utalnia Lukjanyenko meghatalmazott részére. Jellemző, hogy az ügyiratok között nincs nyugta e pénz átvételéről, csak egy olyan feljegyzés található, mely szerint ezt a pénzt állítólag Gyakonovának fizették ki. Az a kérdés merül fel, hogy valóban megkapta-e ezt az összeget Gyakonova. Az ügyiratok e tekintetben semmiféle bizonyítékot nem tartalmaznak.

Szerintem hamisan könyvelték el az összeget Gyakonova terhére, hiszen Gyakonova tagadja a pénz átvételét, tőle származó nyugta nincs, csak valami módfelett különös „feljegyzés" található...

Bizonyítottnak lehet tekinteni, hogy Sirjajevtől 610 millió rubelt ugyancsak a központ, azaz Topilszkij vett át.

Topilszkij ezt tagadja. Tagadása, egyszerű, puszta tagadása azonban nem meggyőző, és mitsem bizonyít. Minden körülmény Topilszkij ellen szól és arra utal, hogy Lavruhintól, Lukjanyenkótól, Tyeplovtól és Sirjajevtől egyaránt vett át pénzeket.

---

[3] Itt és a továbbiakban minden összeg 1922. évi bankjegyekben van megadva.

Meg kell említenem, hogy Topilszkij, mivel nem fűzött vérmes reményeket tagadási taktikájához, állítólagos lelki betegségével hozakodott elő. Ez a verzió 1921 május 21-én merült fel, pontosan azon a napon, amikor a vádlottak megkapták bírósági idézésüket.

Annakidején, bíró elvtársak, először Topilszkij vádlott feleségének beadványa került a bírósághoz. A beadványban azt olvassuk, hogy Topilszkij már 10 éve szörnyű betegségben szenved, és ennek folytán szellemi képességeiben zavarok keletkeztek. Ez a beadvány pontosan akkor érkezett, amikor az ügy elhúzására már semmiféle más mód nem kínálkozott, és már semmi kilátás nem volt arra, hogy elkerüljék a bíróságot. Önök a per folyamán megfigyelhették ezt az embert. Meggyőződhettek arról, hogy szellemi képességeiben semmi rendellenesség sincs, és hogy az üggyel kapcsolatos minden kijelentése teljesen logikus volt. Ha pedig a logika mégsem segített rajta, az csupán azért történt, mert Topilszkijnak olyan ellenfele volt, amely mindennél hatalmasabb: az igazság állott szemben vele, és az igazság elleni harcban Topilszkij vereséget szenvedett, elbukott.

Visszatérek a tényállásra.

A szervezési kérdést tehát megoldották. Összeválogatták az embereket, megfelelően megértették magukat egymással, biztosították maguknak a lehetőséget, hogy pénzt kapjanak minden előre nem látható esetre és mindenféle hivatalos kiadásra — márpedig hivatalos kiadásaik bizonyos mértékben kétségtelenül akadtak —, és hozzáfogtak a munkához. De vajjon mi volt a fő gondolatuk? Mélységes meggyőződésem szerint gondolataik kizárólag akörül forogtak, miképpen elégíthetnék ki önző egyéni érdekeiket. Munkájukban csak a haszonlesés és az egyéni érdekek kielégítésére való törekvés vezette őket.

Ezek az urak ahelyett, hogy az éhezők és a pusztuló gazdaság megmentésére siettek volna, minden figyelmüket csak egyre összpontosították: a nyerészkedésre.

Az egyik arról álmodozik, hogy lovat szerez magának és egyébre még csak gondolni sem akar. A másik egy fajtehénről ábrándozik, és így tovább. Alapvető irányelvük nem a pusztulók megmentése, nem a szörnyűséges ínség lokalizálása, hanem személyes hajlamaik és óhajaik kielégítése, akárcsak a burzsoá társadalomban, ahol a „szűkölködők javára" táncolnak és flörtölnek, ahol „szegénysorsú" diákok javára, árvíz- vagy tűzkárosultak javára, földrengés vagy bármi más elemi csapás sujtotta ínségesek javára jótékonycélú estélyeket, álarcosbálokat rendeznek, csupán azért, hogy ezzel az ürüggyel vidáman és kellemesen tölthessék idejüket.

A vádlottak egész „munkáját" az a törekvés hatotta át, hogy mind az ínség leküzdésére rendelkezésükre bocsátott állami eszközöket, mind az e küzdelem céljaira létrehozott egész apparátust önző érdekeik szolgálatába állítsák.

Ebből a talajból nőtt ki az úgynevezett Délkeleti Társaság. Voltaképpen mi is ez a Délkeleti Társaság? E társaságban több irányzat találkozott. Mindenekelőtt éppen egy régi, burzsoá, magántulajdonosi irányzat mutatkozott meg és domborodott ki meglehetősen élesen: egyrészt a társadalmat ért csapás elleni harc talaján magánvállalatokat keresni, másrészt az ínség elleni küzdelem céljaira rendelkezésre bocsátott összegekből magánvállalatokat alapítani. A Délkeleti Társaságban ez az irányzat nagyon élesen és szembeötlően mutatkozott meg. Emellett van egy másik irányzat is, amely semmiféle alapszabályban — sem a Délkeleti Társaság, sem pedig a vádlottak padján ülő bűnös társaság szabályzatában — nincs lefektetve, egy olyan irányzat, amelynek meglehetősen világos politikai, szovjetellenes, ellenforradalmi jellege van. Ez az irányzat eszer nézetekből ered, ilyen nézetekkel van megfertőzve a vádlottak egy része.

Torszujev vádlott kiválóan felfedte ezt az irányzatot, amikor felvilágosított bennünket azokról az okokról, melyek Topilszkijt arra indították, hogy kisebb-nagyobb házak vásárlásával foglalkozzék, noha egyébként ezek a házak a Moszkvai Szovjet tulajdonában voltak. E felvilágosításokból kiderült, hogy azoknak az erőknek, vagy rúgóknak egyike, melyek Topilszkijt házak vásárlására indították, az a meggyőződés volt, hogy a szovjet hatalom napjai meg vannak számlálva, hogy a szovjet hatalmat megfojtja az éhség, elnyeli a káosz, tiszavirág életű lesz, és ha fenn is tartja magát, mint szovjet hatalom, a magánkapitalizmus számára akkor is olyan engedményeket kell tennie, amelyek megsemmisítik a szovjet hatalom lényegét, a munkás- és paraszthatalomét, mely megszüntette a föld, a gyárak és a házak magántulajdonát. Topilszkij meg Zverev, Zverev és Mihajlov e titkos vágyálomtól hajtva elhatározzák, hogy megkezdik a házvásárlást. Ez az ellenforradalmi irányzat, ez a reménykedés, hogy a szovjet hatalom összeomlik, ők pedig — ezek az új földesurak, új háztulajdonosok — megmaradnak, gazdagok és boldogok lesznek, nos, ez az irányzat igen erőteljesen megnyilvánult mind Topilszkijban, mind pedig a Topilszkij kezdeményezésére létrehozott, úgynevezett Délkeleti Társaságban.

Vajjon nem különös-e, hogy Topilszkij, aki a szovjet hatalom

hamarosan bekövetkező és elkerülhetetlen összeomlása reményében házak vásárlásába kezd, ugyanakkor meghatalmazottakat küld szét és feladatukká teszi, hogy a legjobb szovhozokat lássák el a legjobb tenyészállatállománnyal, a raktárakat töltsék fel a legjobb élelmiszerekkel meg takarmánnyal és így várják be a tavaszt, amikor is a szovjet hatalomnak Topilszkij és barátai számítása szerint össze kell omlania. Kínzó várakozás, édes, de szertefoszló álomkép... Ugyanilyen édes ellenforradalmi várakozásban élt Tyeplov, Sirjajev és Lavruhin meghatalmazott is, az egyik Szimbirszk, a másik Szaratov, a harmadik Szamara kormányzóságban. Tyeplov vádlott elmondotta, hogy neki, mint kommunistának, a dolog kezdett gyanússá válni és elhatározta, hogy a Topilszkij-terv érdekében egy lépést sem tesz. Szó, ami szó, derék elhatározás. De ez nem zavarta és nem is zavarhatta Topilszkij „meghatalmazottait" abban, hogy tevékenységüket teljes erővel ne folytassák, még ha egyikükben vagy másikukban fel is merültek halvány kételyek: vajjon jóra fog-e vezetni ez a história? Sőt, Lavruhin vádlott elment egy gyűlésre is, hogy lemondjon a társaságban való részvételről. „Nem hiszek nektek; itt csupa összeesküvő van." De összeesküvők ide, összeesküvők oda, a szekció kezdte átvenni a szovhozokat.

A védelem a bírósági eljárás során ezt a körülményt többször hangsúlyozta és megkísérelte annak bebizonyítását, hogy ha egyszer a szovhozokat a szekció átvette, akkor itt semmiféle bűnös dologról nincs szó. Igen ám, de emlékeztetek Gorovoj tanú vallomására, aki egy hasonló esettel kapcsolatban nagyon helyesen jegyezte meg: „Az ellenforradalom útjai kifürkészhetetlenek." Igen, át lehet venni a szekció nevében a szovhozokat, és át is lehet adni a szekciónak, hogy azután a köztársaság ellen fordítsák őket. Hogy miképpen csinálják ezt? Az ellenforradalom a legkülönbözőbb, gyakran a legravaszabb és legkörmönfontabb módszerekkel dolgozik. Ebben az esetben az volt a feladat, hogy a tenyészállatállományt átvigyék a szovhozokba, ezeket lényegében magánkapitalista vállalatokká alakítsák át és megtegyék az előkészületeket arra, hogy nyomban a kapitalizmus visszaállítása után valamennyit átadják a tőkéseknek.

Addig azonban a programm: könnyű haszon a súlyos helyzeten, kisebb-nagyobb szélhámosságok, nyerészkedés, kapzsiság — és mindez a segítésről szóló hangzatos szavak leple alatt...

Rátérek az egyes vádlottak, mindenekelőtt Topilszkij vádlott jellemzésére.

Topilszkij azon volt, hogy őszintének lássék, ami azonban határozottan nem sikerült neki. Arról akart bennünket meggyőzni, hogy a volgavidéki aszály és éhínség elleni harc felelősségteljes és nehéz feladatához teljesen önzetlenül fogott hozzá. Emlékeznek arra, bíró elvtársak, miképpen beszélt erről az önzetlenségről: „Amikor számot vetettem azzal — mondotta —, mily sok akadály tornyosul előttem, izzó vágy töltött el, hogy leküzdjem mindezeket az akadályokat. Pozigun azt mondta, hogy ne harcoljak, úgysem megyek semmire, én azonban másként vélekedtem: mégis megteszem, legyőzöm ezeket az akadályokat, rendet teremtek. Győzni kell, mert ez az érdeke a köztársaságnak, a parasztságnak." Elcsukló hangon és könnyes szemmel mondta ezt Topilszkij, úgy, hogy megfelelő tapasztalat híján abba a hibába eshettünk volna, hogy hiszünk őszinteségében. Fáradozása azonban balul ütött ki.

Nem a szavakra, nem az önreklámozásra akarom a bíró elvtársak figyelmét irányítani, jóllehet vizsgálati anyagunk e tekintetben is eléggé meggyőző. Emlékezzünk csupán Ljasok vallomására, aki arról beszélt, hogy Topilszkij kizárólag saját egyéni érdekében dolgozott. Topilszkij tőrölmetszett eszer összeesküvő, mindazokkal a szokásokkal és sajátságokkal, amelyek ezekre az emberekre jellemzőek. Rábukkant a „munkanélküli" Zverevre és „különleges feladatok" elvégzésére alkalmazta, angol fontot és általában aranyat vétetett vele. Később azzal bízta meg, hogy lakást keressen neki. Lakás helyett Zverev egész házat talált, sőt, nem is egyet, hanem kettőt. Ugyanennek a Zverevnek segítségével talált rá Topilszkij a „Kluszovó"-ra, a volt Szipjagina-birtokra. Zverev útján vásárolták, majd adták el a festőművészet remekeit, a legnagyobb mesterek vásznait.

Jellemző, hogy Topilszkij, amikor ezekről a machinációkról beszélt, ismét pózba vágta magát és kijelentette, hogy csak azért vásárolta meg ezeket a festményeket, mert rajong a művészetért, és hogy éppen ez a rajongás tette őt tönkre.

Eljött azonban Zverev kihallgatásának ideje. Ez a Zverev nem olyan romantikus, mint Topilszkij, helyesebben, amilyennek Topilszkij igyekszik magát feltüntetni, és ez a prózai ember egycsapásra szétzúzta Topilszkij egész romantikáját. Kiderül, hogy Topilszkij a festmények vásárlásánál szakértőket vett igénybe, felbecsültetett minden egyes képet, de nem művészi értékük miatt, hanem csupán abból a szempontból, hogy mennyit érnek pénzben. Topilszkij úgy foglalkozik a dologgal, mint értéktárgyak

felvásárlója, nem pedig mint műbarát, mint a festészet rajongója, aki csodálattal áll meg egy talán ismeretlen festőnek szívet-lelket gyönyörködtető képe előtt, mely bámulatba ejt a színek pompájával és az alkotó ecset nagyszerűségével. Nem, Topilszkij nem ilyen. Őt teljesen hidegen hagyja az, hogy milyen erőteljesen és milyen nagyszerűen ragyog a vásznon valamely ismeretlen mester ecsetjének nyoma. Számára csak az a fontos, hogy mennyibe kerül a kép, és mennyiért lehet eladni.

Topilszkij nem úgy foglalkozott a képekkel mint műbarát, hanem mint egy hamisítatlan zsibárus.

Zverev vádlott mondotta Topilszkijról: „Általában az volt a célja, hogy pénzét reális értékekbe, festményekbe, angol fontba fektesse." És mennyiért vásárolta meg ezeket a festményeket? 75 000 aranyrubelért, s ilymódon valóban reális értékeket szerzett magának.

A házakon, a festményeken és az aranyon kívül azonban van még más szenvedélye is Topilszkijnak: hátra vannak még a lovak. Természetesen különös is lenne az, hogy valaki az állattenyésztés „megmentésének" szekciójánál dolgozik és nem ragadja magával a lovak iránti szenvedély. E tekintetben Topilszkij nem maradt el Tyeplov, Sirjajev és Rozsgyesztvenszkij mögött. Rozsgyesztvenszkijt azzal a külön megbízatással küldi Szimbirszkbe, hogy vásároljon 7—8 lovat. Felbukkan a Krisztall, az Usla, a Krivak, a Potop és a többi ló. Miféle pénzen vették ezeket a lovakat? Topilszkij azt mondja, hogy a saját pénzéből vásárolta. Nem ismerjük e „saját" pénz eredetét. A nyomozás során Topilszkij azt állította, hogy ezt a pénzt — 3 000 fontsterlinget — külföldről hozta magával. De hamarosan feladta ezt az álláspontját. E verzió élő cáfolata volt Zverev, aki bevallotta, hogy ő vásárolta Topilszkij számára a fontot. Topilszkij tehát semmiféle fontot sem hozott magával külföldről.

Jelenleg nem tudjuk, honnan vette a pénzt Topilszkij arra, hogy Szimbirszkben lovakat vásároljon, ezzel szemben tudjuk azt, amit mesterkedéseiről Rozsgyesztvenszkij és Tyeplov elmondott. Rozsgyesztvenszkij, odautazása után kijelentette Tyeplovnak, hogy lovakat kell vásárolnia, mégpedig a legjobb lovakat. Amikor Tyeplov azt az ellenvetést tette, hogy erre a célra nincs pénze, Rozsgyesztvenszkij azt mondotta: „Vedd csak meg, Moszkvában majd elszámolunk", és azután kiderült, hogy a vásárlást állami pénzen bonyolították le. De még ha nem is állami pénzen, hanem csak Topilszkij úgynevezett „saját" pénzén vásároltak volna,

akkor sincs okunk kételkedni abban, hogy ez a „saját" pénz szintén állami pénz volt.

Bíró elvtársak, nagyon jellemző annak az embernek a vallomása, akiről Topilszkij kitűnő bizonyítványt állított ki. Csiglincev vallomásáról van szó. Topilszkij kijelentette, hogy Csiglincev igazi úr, akinek ajkát csak igaz szó hagyja el. Kész vagyok hitelt adni Topilszkij vádlottnak és Csiglincev vallomásában ugyanúgy megbízni, mint ő.

S hogy megfelelően megvilágíthassam önök előtt Topilszkijnak, ennek az „újgazdagnak", ennek az új Csicsikovnak[4] a személyét, szeretnék néhány sort idézni Csiglincev vallomásából, Csiglincevéből, akit Topilszkij igazi úrnak és barátjának nevez.

Csiglincev a következőket mondja: „Topilszkij igen gyakran helyezett el nálam bizonyos időre nagyobb pénzösszegeket. Volt olyan eset, ha jól emlékszem, februárban, amikor mintegy 3 milliárd rubelt, a letartóztatását megelőző legutóbbi időben pedig mintegy 150 millió rubelt adott át. Topilszkij megbízásából többször — körülbelül tízszer — Zverevnek adtam át nagyobb pénzösszegeket: egyszer mintegy 2 milliárd rubelt és többízben kisebb összegeket. Néhányszor Vorobjovnak is adtam pénzt, körülbelül 1 milliárd rubel értékben. Topilszkijtól ezenkívül még mintegy 3 angol fontot és 1 600 rubel cári aranyat kaptam." És Csiglincev hozzáteszi: „Ennek az aranynak egy részét átadtam Zverevnek . . . Ezenkívül voltak még arany és ezüst pénzek is, amelyek zsákokba rakva egy raktárhelyiségben a pult alatt hevertek."

Ezt mondja Csiglincev, az „igazi úr", egyike a haza „megmentőinek". Elindulnak, hogy megmentsék az éhezőket, de ugyanakkor egy raktárban pult alatt holmi arany- meg ezüstpénzzel tömött zsákocskákat rejtegetnek . . .

Jellemző a Topilszkij körül nyüzsgő közvetítők összetétele. Topilszkijnak volt egy szerencsés sógora, Vorobjov — aki éppen azért szerencsés, mert Topilszkij sógora. Ennek a sógornak volt egy lova, a Kincsem, amely akárcsak a Psyche, Topilszkijhoz került. Vajjon hogy került ez a ló Vorobjovtól Topilszkijhoz? Kiderül, hogy Vorobjov a lovat a szemjonovi artelből szerezte. És honnan került az artelhez? Az ocsakovi artelből. És honnan jutott az ocsakoviba? A novobujanovszki ménesből. Ez a ménes azonban állami ménes. És kié a ló? Topilszkij azt mondja: „Az enyém. Vorobjov ajándékozta nekem." Érdekes rendszer: az állami méne-

[4] Csicsikov — Gogol „Holt lelkek" című regényének főhőse. — *Ford.*

ből egy tanyára, onnan egy másik tanyára, majd a sógorhoz és tőle Topilszkijhoz. Ime, egy kis ízelítő Topilszkij „munkájából".

Nem akarom valamennyi hasonló tény felsorolásával a bíróság idejét igénybevenni. Elegendő ez az egy példa, amely Csiglincev vallomásával együtt szerintem teljesen leleplezi Topilszkijt. Szilárd meggyőződésem, hogy Topilszkij olyan ember, aki nem azért lépett az állattenyésztés megmentésére alakított szekció szolgálatába, hogy megmentse az állattenyésztést, hanem azért, hogy saját sötét ügyeit intézze, és megkaparintsa mindazt, ami e nehéz időben karmai közé kerül.

A „Glavszahar"[5] részére történt lóvásárlás históriáját sem felejthetjük el. A „Glavszahar" 100 pud cukrot adott a lovakért. Tyeplov ugyanakkor táviratot küld Szimbirszkből: „Küldjetek pénzt." Itt a bíróság előtt kiderült, hogy valóban igen szűken volt pénzük.

Sőt, Tyeplov beismerte, hogy ha időben kapott volna pénzt, akkor kétségtelenül többet tehetett volna a volgavidéki állatállomány megmentéséért, mint amit valójában tett. Az ember azt gondolná, hogy mi sem egyszerűbb ennél: a cukor eladásából befolyt összeget takarmánybeszerzésre fordítják, a takarmányt pedig ott használják fel, ahol éppen szükség van rá. Lehet, hogy ez az ügy szempontjából hasznos lett volna, de Topilszkijék számára korántsem lett volna előnyös. Éppen ezért a cukrot textilárura cserélik, a textilárut másfél hónap alatt eladják, közben az idő múlik, és végeredményben a kombináció nem az államnak használ, hanem azoknak, akik ezt a kombinációt végrehajtották.

Az itt kihallgatott Tyimaskevics és Topilszkij ezzel kapcsolatban teljesen egybehangzó vallomást tett. Elmondták, hogy az elgondolás a következő volt: a 18 és fél milliárd rubelért eladandó textilárut csak 14 milliárddal számolják el, 4 és fél milliárdot pedig zsebrevágnak.

Amint itt az üzleti könyvek alapján bebizonyították, a textilárú-história a következő: A textilárut 11,6 milliárd rubelért adták el. Tyimaskevics jócskán keresett ezen, mert csak úgy mellékesen és véletlenül 29 láda cérnát „felejtett a zsebében", ami 2 milliárd rubelt ért, márpedig ez annak idején elég szép pénzt jelentett.

[5] Glavszahar — a Cukoripari Főbizottság rövidítése. — *Ford.*

Zverev nem könyvelt el és Topilszkij nyugta nélkül átvett 1,8 milliárd rubel készpénzt — ami akkortájt szintén jelentős összeg volt — meg 4 milliárd rubel értékű árut. Topilszkij maga megerősíti, hogy az „Optovik" társaságtól 6—6,5 milliárd rubelt vett fel. Ő maga segített önöknek megfejteni, hogyan jön ki ez a 6,5 milliárd rubel. Elmondotta, hogy e 6,5 milliárdért 2 000 arsin szövetet kapott, arsinját 2 millióért. Azt állítja, hogy 4 milliárdot fizetett, míg Zverev azt mondja, hogy 1,8 milliárdot kapott. Zverev és Tyimaskevics itt némileg eltérnek egymástól. Kuznyecov azonban segített az igazság megállapításában: kiderült, hogy Tyimaskevics Topilszkij háta mögött tulajdonított el pénzeket, Topilszkij meg Tyimaskevics előtt titkolta el, hogy 2 és félmilliárd rubelt zsebrevágott.

A textiláru-história teljesen világos. A textilárut az „Optovik"-nak adták át. És mi ez az „Optovik"? Az „Optovik" négy személyből állott: Mihajlovból, a sír felé hajló aggastyánból, Zverevből, aki Topilszkij kifutójának szerepét töltötte be, Vorobjovból — Topilszkij sógorából és egy negyedik emberkéből — Sztrizsevből —, aki a könyvelő tisztét látta el, bár a kihallgatás során Zverev azt mondta, hogy könyvelés ott egyáltalán nem volt. Nos, ez az a „társaság"!

És hogyan működött az „Optovik"? A Topilszkijtól származó textiláruval dolgozott. Nyilvánvaló, hogy Topilszkijnak valamit ezért kapnia kellett és valóban egy bizonyos összeget fizettek is neki. Ez még az üzleti könyvekből is kiviláglik, noha azok nyilvánvalóan hamisak. Maga Zverev elismerte, hogy ha e könyvek felfektetését nem is együttükben intézték el, az átírással azonban együttükben, kutyafuttában végeztek. A nagy sietségben a másolók elfelejtették rávezetni a jobboldalra az 1923 március 11-i dátumot, s így történt meg, hogy a baloldalon a textiláruk beérkezését áprilisra könyvelték, a jobboldal szerint viszont márciusban adták el. Ha el is hisszük, hogy ezek a sötét könyvek bizonyos mértékben igazságot, kereskedelmi igazságot tükröznek, és Topilszkijnak ez a 2 000 arsinja szerepel a 11,6 milliárdos könyvelési tételben, akkor még mindig fennmarad 1,8 milliárd, amellyel az „Optovik" értelmi szerzőjét, mondhatni életrehívóját, legfőbb támaszát és táplálóját, azaz senki mást, mint Topilszkijt ajándékozta meg.

Jól tudom, hogy a védelem ezt szegezheti nekem: „Különös helyzet — ön azt mondja, hogy az «Optovik» — az nem más, mint Topilszkij, másrészt pedig azzal vádolja Topilszkijt, hogy megvesztegették, Zverevet pedig azzal, hogy mint felelős személy, meg-

vesztegette Topilszkijt. Tehát odajutunk, hogy Topilszkij megvesztegette saját magát."

A valóságban itt nincs ellentmondás. Zverev Topilszkij árujával is a maga zsebére „dolgozott", és a saját hasznából juttatott egy keveset Topilszkijnak, hogy az máskor is tegye lehetővé neki az ilyen „munkát". Ez természetesen a szó formális jogászi értelmében nem megvesztegetés, és megvesztegetés címén nem is emelek vádat Topilszkij ellen, de ez annak a gazdagodási módnak egyik eleme, amelyhez Topilszkij oly jól értett. Ilymódon a bűvészmutatványok sora — melyekről már beszéltem — a textiliákkal kapcsolatos „számmal" bővül.

Nézzünk egy másik mozzanatot Topilszkij tevékenységéből: a Spade lett céggel kötött szerződést. Topilszkij a nyomozás során beismerte, hogy a Spade cég 2 milliárd rubellel megvesztegette. Most megkísérli megmásítani vallomását és kijelenti, hogy ez csak kitalálás, a Spadétől semmiféle pénzt nem kapott s a cégnek semmi oka sem volt arra, hogy őt megvesztegesse. Valóban nem volt oka a cégnek vesztegetésre? Topilszkij többek között arra is hivatkozott, hogy a Spade céggel kötött szerződés a lett főkonzul véleménye szerint egyenesen veszteséggel járt a Spade cég számára, és a lett főkonzul szükségesnek is tartotta a figyelmeztetést, mivel a Spade cég által megállapított árak állítólag kétségessé tették, vajjon tudja-e a cég teljesíteni a szerződést. Először én is azt gondoltam: milyen előzékeny a lett konzul az állattenyésztés megmentésére alakított szekció iránt. Miután azonban abban a kötetben, amely ezt a közlést tartalmazza, két oldallal továbblapoztam, megértettem ennek az előzékenységnek a titkát.

Valóban, az említett lettországi Spade cégtől 420, illetve 180 rubelért vásárolták a rozsot és az árpát, jóllehet abban az időben a piaci ár pudonként 700 rubel volt. De már 6 nappal később — a szerződést február 10-én kötötték meg —, tehát már február 16-án a Spade cég 3—5-szörösére emelte fel az árait, tekintettel a megváltozott piaci helyzetre. Kiderült, hogy az alacsony árak csak afféle csalétkek voltak. A Spade cégnek először meg kellett kötnie a szerződést, még nyilvánvalóan veszteséges árakon is, a további majdcsak lesz valahogy . . . És éppen egy ilyen szerződést írt alá Topilszkij, és éppen egy ilyen szerződés aláírásáért vesztegették meg. Itt van előttünk Minkin vallomása, melyet a nyomozás során tett erről a kérdésről. Minkin fellebbentette a szemérmes fátyol egyik csücskét és elismerte, hogy a Munkás-Paraszt Felügyelet felfüggesztette a szerződés jóváhagyását, és olyan módosításokat

követelt, amelyek biztosítják az állattenyésztés megmentésére alakított szekció érdekeinek védelmét. Topilszkij azonban önkényesen az eredeti fogalmazásban írta alá a szerződést.

Természetes, hogy ez az önkényes aláírás megért a cégnek 2 milliárd rubelt, annál is inkább, mert annak a csökkenő értékű valutának biztosítására, melyben a nevezett céggel elszámoltunk, valamennyi Lettországból érkező szállítmányból 15 százalékot levontak. Topilszkij államunk érdekeinek rovására teljes mértékben a cég érdekeit vette védelmébe. Úgy gondolom tehát, hogy ez a mozzanat is tökéletesen megállapítottnak tekinthető és további súlyt jelent a Topilszkij ellen emelt vád serpenyőjében.

Topilszkijnak, tevékenysége során megismerhettük még egy jellemző oldalát, mégpedig azt, hogy szakember az okirathamisításban is, és e mellett nem mehetünk el szó nélkül. Minden lépését okvetlenül valamilyen hamisítás, valamilyen csalás elkövetésével teszi meg. Okirathamisítást követ el a Sesztakovval kötött üzletnél, amikor fiktív nyugtát állít ki arról, hogy a Kincsem nevű lovat eladta 1 millió rubelért, a valóságban azonban nem is adta el, hanem megtartotta magának. Hamisítást követ el a Lavruhin-féle 800 millió rubeles zab esetében is, hiszen hamis nyugtát ad Lavruhinnak, melyet ez az ügyiratokhoz akart csatolni, s ott is volt a nyugta, míg a vihar ki nem tört.

Topilszkij Zverev nevére házakat szerzett fiktív adás-vételi szerződések alapján, felhasználva Torszujev jogi tanácsait, Zverev közvetítői szolgálatait és talán Mihajlov szorult helyzetét is. Végül fiktíven futnak a lovai a moszkvai lóversenypályán, vagyis helyesebben a lehető legreálisabban futnak a lehető legreálisabb lovak, csakhogy ismét különféle strómanok neve alatt, noha a lovak Topilszkij tulajdonában vannak.

Topilszkij rendszere — a hamisítások rendszere, a hazugságnak és a cselszövésnek valami egészen fantasztikus rendszere. Csak egy lépés, és az ember máris abban a veszélyben forog, hogy belegabalyodik ebbe az undorító, fojtogató szövevénybe. Topilszkij vezetett mindent, mindent saját hatáskörébe vont, de a munka nem érdekelte, csak személyes hasznára gondolt. Minkin mondotta róla: „Írtam neki, felszólítottam a gyakorlati munkára — de a szekció munkája mégsem haladt. Munkámat a szekcióban nyilván nem sokra tartották; javaslataimat meghallgatták, az utasításokat elolvasták, de nem hajtották végre."

És ez így igaz. Tudjuk, hogy az utasításokat egyáltalán nem hajtották végre. Olyan hangulat uralkodott, hogy a szekciót

fel kell számolni. „Többízben mondottam neki — vallja Minkin —, hogy kollektíven kell dolgoznunk, de Pozigun igazat adott nekem is, meg Topilszkijnak is. Végül azután úgy éreztem magam a szekcióban, mint egy idegen. A munkatársak többsége Topilszkij mellé állt. A Volgavidékről szüntelenül segélykiáltások és könyörgő kérések hangzottak: adjatok lovakat! A tavaszi kampány a tetőfokán volt és én ragaszkodtam a kampány folytatásához, a munka folytatásához, de a szekció munkatársain likvidációs hangulat vett erőt, s a szekciót felszámolták . . ." Látják, hogy a központi személy Topilszkij, minden körülötte forog és mindent határozottan ő vezet. Akkor kezdett el vezetni és akkor irányította a munkát, amikor még akart dolgozni, amikor még nem valósította meg elgondolásait, és amikor ezek az elgondolások még magukkal ragadták őt. De egyszerre csak azt érezte, hogy ezek az elgondolások meghiúsulnak, s akkor elkedvetlenedett ő is, meg a többiek is, a szekciót pedig feloszlatták.

A szekcióban, amely főleg Topilszkij vállain nyugodott, az itt felsorolt visszásságok mellett még a felelőtlenség is virágzott. A per folyamán többízben hallottuk, hogy ez vagy az benyujtotta az elszámolását. Sőt, hallottuk azt is, hogy ha ezeket az elszámolásokat nem tekintették meg, nem nézték át, ez alapjában véve nem a meghatalmazottak hibájából, nem azoknak a hibájából történt, akik az elszámolásokat benyujtották.

Ez természetesen teljesen tarthatatlan kifogás, és ennek megvilágítására csak egy kis példát hozok fel: Lavruhin azt vallotta, hogy február 1-én nyujtotta be elszámolását, május 9-én kapta vissza, június 1-én pedig letartóztatták. A rendelkezésére álló idő természetesen elegendő lett volna ahhoz, hogy az elszámolásokat megfelelő módon rendbehozza, rendbehozza úgy, hogy ne kelljen azokat valamilyen kiigazítás miatt ismét visszaadni. Ő azonban nem tette ezt és május 9-től június 1-ig nem törődött azzal, hogy rendbehozza az elszámolásokat. Amikor majd rátérek Lavruhinra, különösen erről az elszámolásról fogok beszélni. Meg fogom mondani, miért volt hibás, és mennyiben volt hibás az a „kivonat", melyet Lavruhin a bíróságnak bemutatott.

E mozzanatra jelen pillanatban csak azért utalok, hogy rámutassak, mennyire nem érezték magukat felelősnek a meghatalmazottak ezekért az elszámolásokért. A felelősséget e felelőtlen cselekedetekért teljes mértékben azokra a személyekre hárítom, akik a szekció élén álltak, közülük is elsősorban Pozigunra, mert ő kommunista.

Valóban, nézzük meg, hogyan alakultak a dolgok. Február 18-án tartják meg a Központi Segélybizottság elnökségének ülését. Minkin beszámolóját nem Topilszkij, hanem Pozigun hagyja jóvá. Ám legyen! A Központi Segélybizottság elnöksége nem találja kielégítőnek a tenyészállatállomány elszállításáról szóló számszerű anyagot. Ez világos és érthető. Ez történt február 18-án, bíró elvtársak! Topilszkij megerősítette, hogy a munkát már decemberben leállították. Tehát elegendő idő állott rendelkezésre, hogy december végétől, a munka leállításának pillanatától, február 18-ig törődjenek ezekkel az elszámolásokkal. Hiszen Pozigun még azt is megtette, hogy Lavruhint és más meghatalmazottakat szinte magához toloncoltatott. Lavruhin parancsot kapott, hogy jelenjék meg, máskülönben államigazgatási úton szállíttatják oda. Lavruhin megérkezett. Mit tett vele ön, Pozigun? Átvette-e tőle az elszámolásokat, és intézkedett-e, hogy Lavruhin, aki oly hirtelen otthagyta a munkáját, nagy és fontos munkáját, újra munkához lásson, amilyen gyorsan csak lehetséges? Vajjon érdeklődött ön az iránt, hogy elszámolt-e? Nem! Ön megelégedett annyival, hogy felülvizsgálatot rendelt el, de a rendelkezés végrehajtásával már senki sem törődött. Egy héten belül el kell számolni — ezt követeli a Központi Segélybizottság, ezt követeli az állam, amely folyósította az üzemekben és a gyárakban, a járásokban és a falvakban, a vöröskatonák kaszárnyáiban és táboraiban összegyűjtött 132 milliárdot. Törődött ön azzal, hogy elszámolták-e vagy sem — nem mondom, hogy az utolsó kopekig, de legalább is egymilliónyi pontosságig — ezt a 132 milliárdot?

És március 31-én kibocsátják a 7. számú utasítást. Nyomatékosan felhívom a bíró elvtársak figyelmét ezekre az időpontokra. Február 18-án azt követelik, hogy egyheti határidőn belül számoljanak el, a 7. számú utasítás pedig március 31-én jelenik meg. Ez a három pontból álló utasítás előírja a meghatalmazottaknak, hogy adják be elszámolásaikat, Topilszkij vezetésével dolgozzák fel és nyujtsák be a központi földművelésügyi igazgatóság könyveléséhez. Volt is öröm a vádlottak körében, boldogan kiáltottak fel (a leghangosabban Topilszkij): ó, a központi földművelésügyi igazgatóság könyvelése! Az egy mocsár, az egy fertő! De vajjon valóban „fertő" volt-e ez a könyvelés? Ezt senki sem bizonyította be, senki sem állapította meg.

Topilszkij a bíróság előtt azon fáradozott, hogy megkerülje ezt a kérdést. Kijelentette ugyanis, hogy a 7. számú utasítás értelmében nem könyvelési, hanem statisztikai elszámolást kellett

készíteni. Én azonban Topilszkij elé tártam az utasítást és bebizonyítottam neki, hogy igenis, éppen könyvelési elszámolásról volt szó. Kérdem most a szekció vezetőit: felelősek-e azért, ha nincsenek elszámolások (márpedig nincsenek, mert még azok sem kielégítőek, amelyek megvannak, hiszen a Tyeplov-féle elszámolásból is hiányzik hárommilliárd). S minthogy nem látjuk Lavruhin elszámolását és nem látjuk Sirjajev elszámolását, nyugodtan felvethetjük a vezetők felelősségének kérdését, hiszen a szekció vezetői felelőtlenül jártak el: a Központi Bizottság elnökségének február 8-i határozata és saját, március 31-én kelt utasításuk ellenére sem gondoskodtak arról, hogy végre elkészítsék ezeket az elszámolásokat.

Április 25-én azután a Központi Segélybizottság ülésén — melyen jelen voltak Reszkin, Topilszkij és Pozigun — összegezték a munka eredményeit és egyebek közt megállapították, hogy a meghatalmazottak nem nyujtották be maradéktalanul az elszámolásokat. Április 25-én még mindig nem voltak meg az elszámolások, de érdekes a jegyzőkönyvben az a kis megjegyzés, amely szerint a szekció tagjai tevékenyen vettek részt az ülésen. Lám, tevékenyen vettek részt az ülésen!

Ezek azok az okok, bíró elvtársak, amelyek odavezettek, hogy a korrupció, a hamisítások, a lopások, a pazarlás láttán, az ellenőrzés teljes hiánya láttán a Központi Segélybizottság arra a meggyőződésre jutott, hogy ezzel a rothadt apparátussal lehetetlen a 40 000 állat elszállítását megoldani. Ezt a számot 11 000-re kellett csökkenteni, és ebből a 11 000-ből is csak valamivel többet mint 5 000-et — körülbelül 6 000-et szállítottak el. A felülvizsgáló szervek jelentése megállapítja, hogy a szekció az állatállomány megmentésének munkatervét mindössze 14 százalékban teljesítette, az elszállításra váró állatállománynak pedig csupán 9,7 százalékát szállította el. Topilszkij ugyan vitatja ezt a számot, és 18, sőt 38 százalékról is beszél, ideszámítva az állatok elszállításával foglalkozó szövetkezetet és mindenféle más szervezetet. A felülvizsgáló szerveknek ugyanez a beszámolója azonban azt is mondja, hogy az állattenyésztés megmentésére alakított szekció közreműködése főképpen — ha nem kizárólag — szállítási eszközök szerzésében állott, azaz vagonigényléseket adtak be a Közlekedésügyi Népbiztossághoz.

A terv 40 000 állat elszállítását írta elő, de ez a szám öt és félezerre, azaz 12—13 százalékra zsugorodott össze, az eredetileg kiutalt pénzt, a 132 milliárd rubelt viszont teljes egészében elköl-

tötték. Munkarendszerükre fényt vet az a körülmény is, hogy akkor is volt pénz, amikor Tyeplov pénzhiányról kiabált. Ugyanekkor megparancsolták neki — ha igaz —, hogy szükségtelen vásárlásokat eszközöljön. Pozigun azt állítja, hogy Tyeplov saját kezdeményezéséből vásárolt nemezcsizmákat és női cipőket, melyeket szerényen „parasztcipőknek" nevezett. Takarmány helyett — nemezcsizmák és női cipők! Ez az általános munkarendszere ennek a szekciónak, amelybe pazarló, haszonleső emberek vették be magukat. Az élen Topilszkij állott, aki a haszonlesés rekordját állította fel. Hangsúlyozom, hogy a vád, melyet a vádirat Topilszkijjal szemben emelt, teljes mértékben helytálló. Ez a bűncselekmény a csalásról szóló 188. szakasz hatálya alá esik. Véleményem szerint Topilszkij cselekményei tekintetében az eltulajdonításról szóló 113. szakasz is fennáll, mert azokat a lovakat, melyeket saját magának vásárolt, állami pénzből, a munkások és parasztok verejtéke árán előteremtett pénzből szerezte. A 114. szakasz is idevág, mert Topilszkij vesztegetési rendszere kimeríti e szakasz törvényes fogalmát és már az „Optovik"-kal lebonyolított egyetlen művelete is elegendő ahhoz, hogy az e szakaszban foglaltakat rá vonatkoztassuk; végül fennforog a büntetőtörvénykönyv 110. szakaszában meghatározott bűncselekmény is.

Bíró elvtársak! Azokra a bűncselekményekre, melyeket Topilszkij a köztársaság ellen elkövetett, a törvény a legszigorúbb büntetést írja elő. Topilszkij elébe akart vágni az eseményeknek. Saját maga mondta ki önmaga felett az ítéletet, és azt maga is akarta végrehajtani. Ez nem sikerült neki. Most itt áll a bíróság előtt és én, köztársaságunk érdekeit szem előtt tartva, a legmagasabb fokú büntetés kiszabását követelem. Teljesedjék be az igazságos ítélet . . .

Topilszkij egyik segítőtársa Rozsgyesztvenszkij, a lófelvásárlási alap helyettes vezetője volt. Róla mondotta egyik társa: „Az Aragvát úgy szélhámoskodta ki magának." Találó ez a megjegyzés, és ezek a szavak tökéletesen jellemzik Rozsgyesztvenszkijt. Mit lehet várni egy olyan embertől, aki még saját társát is becsapja, csakhogy lovat szerezhessen. Nos, ez a Rozsgyesztvenszkij is Szimbirszkbe utazott, hogy „megmentse az állattenyésztést". Tyeplov vallomása szerint, de a saját vallomása szerint is, egész idejét azzal töltötte, hogy keresztül-kasul utazta a Szimbirszk kormányzóságot és felhajtotta a legjobb lovakat. Hozzáértését és kitartását el is kell ismernünk. Rábukkant az Aragvára, amelyről itt a bíróság előtt a lovakhoz értő emberek is azt állapították meg,

hogy ritka szép állat, s noha vidéken nyomorúságos állapotban volt, miután Moszkvába került, nyomban helyrejött és ragyogó karriert futott be. Az Aragva tagadhatatlanul kitűnő lónak bizonyult, és éppen emiatt került Rozsgyesztvenszkij kezei közé. A törvényes természetesen az lett volna, ha az állam kezébe kerül, mert egy 1921 július 22-én kiadott rendelet kötelezően előírja, hogy a tenyészállatokat, különösen az olyan ritka példányokat, mint amilyen az Aragva, az állam rendelkezésére kell bocsátani.

Érdekes még az a körülmény is, hogy Rozsgyesztvenszkij Topilszkij megbízásából és egyenes utasítására ment Szimbirszkbe lovakat venni, és amint ezt a nyomozás során beismerte, 10 százalék jutalékot kellett kapnia, noha az üzletet állami pénzzel bonyolította le. Ugyanez a Rozsgyesztvenszkij, mint emlékeznek rá, szélhámoskodott is a Szimbirszkből érkező lovakkal. Az állami kimutatásban úgy tüntette fel, mintha ezeket a lovakat az állam vette volna meg, majd Tyeplovval okiratot hamisíttatott, és a hamis okirat segítségével eltulajdonította a lovakat. Rozsgyesztvenszkij ezt így adta elő nekünk: „Megmagyaráztam Cserbakovnak és Kratkónak, miként kell eljárni, hogy megszerezhessük ezeket a lovakat." Kitanította őket. Ők meg végrehajtották a dolgot. Végül is a lovak Rozsgyesztvenszkijhez, Tyeplovhoz kerültek, a hírhedt Szelekt szovhozba.

Emlékeztetnem kell még a bíróságot a következőkre. Amikor Pozigun engedélyezte, hogy lovakat magántulajdonosoknak adjanak ki és állami eszközökkel szállítsanak el, a takarmány- és egyéb költségek megtérítésén kívül azt kötötte ki feltételként, hogy ezeket a lovakat bocsássák a szekció rendelkezésére. A valóságban a lovakat nem adták át a szekciónak, hanem a szekció munkatársai maguknak tartották meg őket. Az Aragvát Rozsgyesztvenszkij kaparintotta meg a Kralja, Krepis és Potop nevű lovakkal együtt, amelyek később a Szelekt szovhozba kerültek.

A bíróság az ügyiratok között található okmányok alapján meggyőződött arról, hogy ezek a lovak egy időre a Szelekt gazdaságban voltak elhelyezve. Rozsgyesztvenszkij akkor vadul fenyegetőzni kezdett, ordítozott, lármát csapott, a lovakat odaadta a tulajdonosoknak, kioktatta őket, hogyan kell antedatált igazoló írásokat kiállítani és a legjobb lovakat visszakapta. Az eredménnyel természetesen nagyon meg volt elégedve.

Felhívom a bíró elvtársak figyelmét arra, hogy Rozsgyesztvenszkij, aki olyan felelősségteljes tisztet töltött be, mint a „Gukon" lófelvásárlási alapjának helyettes vezetője, nem átallotta itt magát

lókupecnek nevezni és éppen ezt a kifejezést használta. Okvetlenül fel kell hívnom figyelmüket még egy körülményre. Rozsgyesztvenszkij, amikor magyarázatot adott az Aragva megszerzésének módjairól, beismerte, hogy 250 millió rubelért vásárolta. Arra a kérdésre, honnan vette ehhez a pénzt, amikor havi fizetése csak 35 millió rubel volt, vagyis erre az üzletre héthavi keresetét kellett fordítania, könnyen megtalálta azt a választ, melyet minden bűnöző meg szokott találni. Azt mondta, hogy a lóra ... felesége pénzéből futotta. Sajnos, nem volt lehetőségünk arra, hogy számbavegyük feleségének vagyoni helyzetét, és Rozsgyesztvenszkij éppen erre számított.

Rozsgyesztvenszkij jellemzése során emlékeztetnem kell önöket a Bengyerrel és Szuskinnal kapcsolatos incidensre is. Nem szabad erről az „apróságról" megfeledkeznünk. Ez természetesen kicsiség, de színekben rendkívül gazdag és Rozsgyesztvenszkij arcképe enélkül talán veszítene színpompájából.

Az említett esetben arról volt szó, hogy egyesek lovakat akartak vásárolni intézményeik számára: ezek olyan kiutalást kaptak, amely Tverbe szólt, méghozzá nem Tver kormányzóságba, hanem Tver városba, ott pedig egyáltalán nem lehet lovat vásárolni. Ez természetesen nem más, mint vicc, ha feltételezhetnénk, hogy Rozsgyesztvenszkij tréfálkozással foglalkozott. Nem, Rozsgyesztvenszkij pompásan érti a dolgát. Nagyon is jól tudja, hogy mit csinál. Először megakadályozza a lóvásárlást, azután „megkenik", és az ügy most már kedvezően elintéződik. Igaz, az állam érdekei szenvednek eközben, de ő elérte a bűnös célt és az, aki „kent", boldogan mondhatja, mint Bengyer mondta: „Hála Istennek!"

Idillikus kép. Tverben nem lehet lovat szerezni, oda ad kiutalást Rozsgyesztvenszkij, de nem ad Szamara kormányzóságba, ahol van lehetőség a lóvásárlásra. Amikor azután „megkenik", frontot változtat és úgy jár el, ahogy az számára előnyösnek és megfelelőnek látszik. Tevékenysége során olyan emberekre támaszkodik, mint Runov, aki azt mondja, hogy minden lehetséges, és hogy enni mindenki szeret. Ilyen ember Rozsgyesztvenszkij, a lófelvásárlási alap helyettes vezetője.

Ő azonban nem csupán, hogy úgy mondjam, olyan hal, amely szeret a kissé zavaros vízben uszkálni, hanem azt is megnézi, hol mélyebb ez a víz, és éppen itt kezdődik a Délkeleti Társaság története. Hogy, hogy nem, egy alkalommal Pozigun, Topilszkij és Tyeplov Rozsgyesztvenszkij lakásán találkoznak. Ez a trió Rozsgyesztvenszkijjel együtt azon töri a fejét, miképpen tudná országunkat

egy délkeleti mezőgazdasági részvénytársaság megalapításával boldoggá tenni. Az ügy okirathamisítással kezdődik, melyben Rozsgyesztvenszkij nem utolsó szerepet játszik. A körülményekre való tekintettel természetesen az okirathamisítás legkülönbözőbb formáit eszelik ki. Amikor Szimbirszkből lovakat kellett elszállítani, Rozsgyesztvenszkij azt javasolta, hogy állítsanak ki olyan igazolványt, amely szerint a lovakat igaerőként szállítják Moszkvába, jóllehet tudta, hogy nem munkára küldik őket, de a hazugságot okmányban kellett lerögzíteni, meg kellett adni a műveletnek a törvényesség látszatát. Amikor a lovakat Szimbirszkből elhozták, és az üzletfelek — mint Tyeplov elmondja — meggyőződtek arról, hogy a lovakat nem a szekció, hanem magánszemély vásárolja meg, óriási árakat követeltek. Rozsgyesztvenszkij nem akart drágán vásárolni, erre fényes nappal szemérmetlen alkudozás indult meg, amely azzal végződött, hogy Rozsgyesztvenszkij engedett és hajlandó volt például az Aragváért 200 millió rubelt fizetni.

Itt van önök előtt Rozsgyesztvenszkij egész gyümölcsöző tevékenysége. Az a feladat vár önökre, hogy értékeljék érdemeit. Ama szerep alapján, melyet ebben a bűnügyben betöltött, a büntetőtörvénykönyv 110. szakaszát, a 113. szakasz 2. bekezdését és a 114. szakaszt kell vele szemben alkalmazni. Amikor majd Rozsgyesztvenszkij szerepét mérlegelik és számításba veszik, hogy aránylag jelentéktelen ember volt a szekcióban, hogy nem az ügy „lelke" volt ő, csak az alárendeltek egyike, akkor kevésbbé szigorú büntetést kell kiszabni rá, mint például Topilszkijra és be kell érni meghatározott tartamú szabadságvesztésbüntetéssel.

Amikor rátérek Tyimaskevics vádlott személyére, meg kell mondanom, hogy a kapcsolatoknak az a rendszere, mely az állattenyésztés megmentésére alakított szekció kebelében kialakult, nem volt véletlen és Tyimaskevics meghatalmazott tevékenysége sem alapult véletlenen. Tyimaskevics meghatalmazottra is rendkívül felelősségteljes feladat hárult: a volgavidéki éhező állatállomány számára takarmányt kellett előteremtenie.

Nos, hogyan birkózott meg ezzel a feladatával? Tyimaskevics inkább kereskedelmi ügyletekkel foglalkozott, mint takarmánnyal, s kereskedelmi tevékenysége is abban merült ki, hogy hajszálpontosan levonta a maga 10 százalékát a kezein keresztülfutó árukból. Ez különösen szembeötlő azoknál a műveleteknél, melyeket a textilárukkal végzett. A textiláru-história egészen egyszerű volt: cukrot kellett elcserélni textilárura. Pozigun lebonyolította ezt a műveletet, Tyimaskevics pedig jókora hasznot húzott

belőle. A cukrot olyan alapon cserélték el textilárura, hogy minden font cukorért két arsin textilt kaptak. Tyimaskevics önmagáról sem feledkezett meg és hozzátett „saját javára" egy fél arsint. Itt, az eljárás során megkísérelte bebizonyítani, hogy a „saját javára" kifejezés nem annyit jelent, mint „magának", személy szerint Tyimaskevicsnek, ezt ő tágabb értelemben fogta fel, de mégis kénytelen volt elismerni, hogy azt, amit kapott, nyilvánvalóan személyes hasznára kapta. Az említett fél arsint 29 láda cérna formájában kapta meg, s azt, mint saját tulajdonát adta el az „Optovik"-nak. Az áruért 2 milliárd rubelt kapott, amit egész egyszerűen zsebrevágott. Így tehát az egy-egy font cukorra jutó fél arsin textilárut készpénzre váltotta, a pénzt pedig zsebretette, jóllehet az a szekciót illette volna már csak azért is, mert senki sem engedte meg Tyimaskevicsnek, hogy ezt a fél arsint magának tartsa meg. Tyimaskevics kijelentette, hogy lényegében neki joga volt erre a 2 milliárdra, mint szervezési költségre, mint ama bizonyos 10 százalékra. Ez azonban nem felel meg a valóságnak, mert semmiféle szervezési költség nem járt neki. Miféle alapon érezte magát feljogosítottnak arra, hogy ebből az ügyletből 10 százalékot magának tartson meg, hol az a fórum, amelyik ezt a jogát biztosítja? Már csak e sötét műveletéért is megérdemli Tyimaskevics vádlott, hogy főbelőjék . . .

Tyimaskevics azonban nem éri be ezzel a gazsággal. Nem ez az ő egyetlen bűncselekménye. Egy láncszem ez csupán az általa elkövetett bűncselekmények láncolatában. Emlékezzenek csak, milyen kapcsolata volt ezzel az „Optovik" társasággal! Mi a szerepe az „Optovik"-kal kapcsolatosan Tyimaskevicsnek, az állattenyésztés megmentésére alakított szekció takarmánybeszerző meghatalmazottjának? Mivel foglalkozott Tyimaskevics vádlott, takarmánybeszerzéssel, vagy az említett „Optovik" kifosztásával? Lényegében azzal foglalkozott, és a legutóbbi időben minden figyelmét arra összpontosította, hogy az áruösszegekből lehetőleg minél többet kaparintson meg magának. Nemcsak saját barátainak nyúl a zsebébe, mint például Topilszkijnak, akit azzal a bizonyos 2 milliárddal „könnyebbített meg", hanem gátlás nélkül, fényes nappal belemarkol az állampénztárba is.

Vásárolni, eladni, vesztegetni, mások által megvesztegettetni — erre épül a Topilszkijhoz és az „Optovik"-hoz való viszonya. Topilszkij saját szavaiból tudjuk, hogy Tyimaskevics 3 milliárd rubelt kapott tőle azért, mert hagyta őt rabolni. Tyimaskevics tehát nemcsak rabló, hanem, ha szabad ezzel a kifejezéssel élnem, szervezője is e rabló üzelmeknek, szervezője a rabló tevékenység-

nek. Tyimaskevics azonban nemcsak textilárumeghatalmazott, hanem egyúttal a takarmány beszerzésével kapcsolatos ügyek meghatalmazottja is. Lássuk csak mit is tett, mint takarmánybeszerző, de főleg és mindenekelőtt mint olyan, aki óriási állami pénzeket adott ki takarmányért? Kiutaltak neki néhány milliárd rubelt. Elszámolt 12,6 milliárdról. Saját szavai szerint ebből az elszámolásból csak 8,6 milliárdot hagytak jóvá, a fennmaradt összeget nem hagyták és nem is hagyhatták jóvá.

Igaz, hogy ha más számokat veszünk figyelembe, akkor még lehet ezen vitatkozni. Az iratok VIII. kötetének 85. lapja kedvezőbb képet nyujt Tyimaskevics vádlott elszámolásáról. De végeredményben még mindig marad Tyimaskevics terhén vagy 2 milliárd, amellyel sehogyan sem tud elszámolni. Akárhogyan is számolgatott itt, nem sikerült kimagyarázkodnia, hiába vett fel elszámolásába még olyan semmivel alá nem támasztott kiadásokat is, mint a Ljasok vádlott részére kifizetett 450 millió rubelt, azután valamilyen 250 millió rubelt, majd még valami szénáért fizetett 35 millió rubelt és végül 10 százalék szervezési költséget, összesen 800 millió rubelt. Ha el is hisszük ezeket az adatokat, 1 381 millió rubel akkor is fedezetlenül marad. Ellenőrizhetnénk akár tételenként az elszámolást, a tapasztalat megmutatta, hogy ez semmit sem változtat a dolgon, mert Tyimaskevics nem tudja magyarázatait okmányokkal bizonyítani, ilyen okmányokat sehonnan sem tud előteremteni. És ennek ellenére kész vagyok a Tyimaskevics vádlott által említett számot elfogadni, de még így is marad a rovásán 1 381 millió rubel állami pénz, melyet elherdált, eltékozolt. Ez egyedül is elegendő ahhoz, hogy cselekménye a 113. szakasz 2. pontja és a 110. szakasz szerint állami pénzek hűtlen kezelésének minősüljön.

Tyimaskevics bűncselekményei lelepleződtek és teljes mértékben bebizonyosodtak. Fel kell azonban hívnom a bíró elvtársak figyelmét arra, hogy Tyimaskevics az utolsó percig úgy csinál, mintha nem értené meg, mit tett. Ennek az embernek sokat adtak, sokat is kell rajta behajtani. Ezért, amikor Tyimaskevics vádlottról és az általa elkövetett bűncselekményről beszélek, amikor javaslatot teszek a bíróságnak a reá kiszabandó büntetésre, úgy érzem, jogom van a legsúlyosabb büntetést kérni számára.

Rátérek egy másik vádlottra, P. A. Sirjajev meghatalmazottra. Alapjábanvéve a Sirjajev vádlott által elkövetett bűncselekmények semmiféle különösebb egyéni vonást nem mutatnak, ha szénamanipulációitól eltekintünk. Ezzel a kérdéssel azonban a legbeha-

tóbban és a legfigyelmesebben kell foglalkoznunk. Sirjajev rendkívüli meghatalmazott, hatásköre kiterjed az egész Szaratov kormányzóságra. Sirjajevnek helyettesei vannak, akik a széna és az állatok beszerzését irányítják. Egyik ilyen helyettese: Lukjanyenko, a másik: saját fivére. Az a művelet, melyet a takarmánybeszerzés során Vogulenkóval lebonyolított, az utóbbi számára, amint Vogulenko itt megerősítette, nem Sirjajevvel, hanem Lukjanyenkóval kötött üzlet volt. Ez egészen természetes, mert Vogulenko teljesen kimerült, míg a szénát megszerezte, berakta és a vasúthoz szállította, s nem volt sem ideje sem kedve ahhoz, hogy megállapítsa, ki a felelős személy ebben az ügyben. Ő közvetlenül Lukjanyenkóval tárgyalt és az volt az elképzelése, hogy Lukjanyenko az, aki felelős is ezért a dologért. Noha ez a benyomása a nyomozás során támadt, arról beszélt, hogy az egész akciót Sirjajev vezette, hogy a bizottság Sirjajev bizottsága volt, hogy az a társaság, amelyik dolgozott, Sirjajev társasága volt, sőt közvetlenül meg is nevezte Sirjajev meghatalmazottat. A nyomozás során — merem állítani — a legfélreérthetetlenebb módon beszélt Sirjajev meghatalmazottról és hihetetlenül fel volt háborodva, hogy rászedte őt ez a „rendkívüli" meghatalmazott, a Volgavidék éhező állatállományának „megmentője". A nyomozás során tett vallomásai e tekintetben a legkisebb kétséget is eloszlatják. Az a véleményem, hogy csak a börtönszolidaritás érzése indíthatta Vogulenkót vallomásának megváltoztatására. Azt kell mondanom, hogy a nyomozás során tett vallomásának kell hitelt adnunk, nem pedig annak, amely a vádlottak között kialakult természetes kapcsolat következménye, hiszen a sorsuk közös, ez a közös sors hozta őket ide a bírósági tárgyalóterembe.

Vogulenko vallomásán kívül milyen adataink vannak arra, hogy éppen Sirjajevet tartsuk felelősnek ezért az akcióért? Felhívom figyelmüket Mihajlov vallomására, akinek Vogulenko azt mondotta, hogy bár pudonként 28 000 rubelt kapott, sajátmagának sajnos, csak 18 000-et tudott megtartani, 10 000, vagy 11 000 rubelt le kellett adnia Sirjajev meghatalmazottnak és Lukjanyenkónak. Vogulenko szavait idézve vallotta ezt Mihajlov a nyomozás során. Vogulenko ezzel kapcsolatban most úgy foglal állást, ahogy a vádlottak padján ülve, állást foglalhat. De vannak Vogulenkóról más adataink is, melyek jelentős mértékben magától P. A. Sirjajevtől, ettől az egykori eszer maximalistától származnak.

Felhívom figyelmüket arra a körülményre, hogy Sirjajev nem tagadja a következő tényt: megjelent nála egy bizonyos Bragin —

aki ugyan később rossz hírbe keveredett —, és pudonként 15 000 rubeles ajánlatot tett szénaszállításra. Sirjajev nem tőle vett szénát, hanem Vogulenkótól, akinek pudonként állítólag 28 000 rubelt fizetett. Vogulenko azonban azt vallja, hogy ezt a szénát ő, aki Sirjajevnek 28 000 rubelért szállít, maga is ugyenettől a Bragintól vásárolta, mégpedig pudonként 14 000 rubelért. Sirjajev pedig azt vallja, hogy azért nem vásárolt Bragintól szénát, mert Bragin állítólag lopott szénával kereskedett.

Lukjanyenko 28 000 rubelről kiállított nyugtát kap, de csak 14 000 rubelt fizet, a különbséget pedig zsebrevágja. Sirjajev természetesen azt mondhatja, hogy Lukjanyenkónak ezekről az üzelmeiről nem tudott. Akkor azonban ahhoz a fontos kimutatáshoz fogok folyamodni, amelyben fel van jegyezve, hogy 420 millió rubelért 15 000 pud szénát vásárolt, azaz pudonként 28 000 rubelt fizetett. Sirjajev tehát kiadta ezt a kimutatást, tudván természetesen arról, hogy Vogulenkónak 28 000 rubellel fogják a szénát fizetni. De gondolhatta-e Sirjajev azt, hogy a széna pudja valóban 28 000 rubelbe kerül, amikor tudott Braginnak pudonként 15 000 rubeles árajánlatáról? Természetes, hogy Sirjajev nem vehette fel a kimutatásba jóhiszeműen a 28 000 rubeles szénát, hiszen, ha elém tennének egy ilyen kimutatást azután, hogy egy héttel ezelőtt 15 000 rubelért kínálják a szénát, okvetlenül azt mondanám: milyen alapon vásárol maga ettől a Vogulenkótól 28 000 rubelért, amikor Bragin nekem 15 000 rubeles áron tett ajánlatot? Az a változat, hogy Bragin állítólag lopott szénát ajánlott, elesik, mert hiszen ugyanezzel a szénával kereskedett Vogulenko is.

Tehát a helyzet az, hogy Bragin pudonként 15 000 rubelért kínálja a szénát, egy héttel később pedig Sirjajev kimutatást készít, és 28 000 rubeles vételárat tüntet fel. Ez vitathatatlanul leleplezi Sirjajevnek Lukjanyenkóval közösen elkövetett üzelmeit, amelyekről Vogulenko a nyomozás során a következőképpen beszélt: „Ez az egész társaság — Lukjanyenko és minden meghatalmazott — ugyanígy járt el valamennyi szénaszállítóval, Braginnal, Obzsorinnal stb." Tehát nem rosszakaratú rágalmazásról van itt szó. De nem Vogulenko és nem is Mihajlov vallomása, hanem maga a tények logikája szól Sirjajev ellen, és e logika ellen semmit sem lehet tenni. Önök hallották, mit mondott ma Vogulenko vádlott, akinek a Szaratov kormányzóságban inkább a földet kellene művelnie, és aki úgy került bele ebbe az egész históriába, mint Pilátus a krédóba, hallhatták tőle, hogy akkor, amikor Lukja-

nyenkóval, Sirjajevvel és a többi nyerészkedő eszerrel tárgyalni kezdett, a pudonkénti vételár 14 000 rubel, vagy talán csak 8—10 000 rubel volt. Elhihető-e ilyen körülmények között, hogy Sirjajev becsületesen és jóhiszeműen tüntette fel kimutatásában a pudonkénti 28 000 rubeles árat, amikor 8 000, 10 000 és 14 000 rubeles áraktól hangos a piac? Ilyen körülmények között Sirjajev ne tudta volna, hogy ez a 28 000 rubel hamisítás, fikció? Ma azt mondotta Vogulenko vádlott:„A széna ára 8—10 000 rubel, legfeljebb 14 000 rubel", de Sirjajev azért 28 000 rubelt ír és kijelenti: „Nem követtem el hibát, nem tettem semmit, s a kimutatást csupán azért írtam, mert Lukjanyenko mondta." Nos, ez már több, mint nevetséges!

Leszögezem tehát: Sirjajev résztvett ebben az egész történetben, okirathamisítást követett el, állami tulajdont fosztogatott, belerántotta Vogulenkót ebbe a bűnös spekulációba és most minden eszközt felhasznál arra, hogy az egészet az ő nyakába varrja. Ezért azt tartom, hogy Sirjajev bűnössége ebben a szénaügyben teljesen bebizonyosodott, mégpedig nem azért, mert ellene szól Mihajlov, vagy Vogulenko vallomása. Mind Mihajlov, mind pedig Vogulenko vallomásától nyugodtan eltekinthetünk. Nem tekinthetünk el azonban attól, hogy annakidején az ár 8 000 és 14 000 rubel között mozgott, s a kimutatásban mégis 28 000 rubel szerepel. Sirjajev maga szolgáltatott bizonyítékot azzal, hogy felvette ezt az összeget a kimutatásba, ez a legfőbb terhelő bizonyíték ellene.

A védelem felvetette a beszerzett takarmány mennyiségének kérdését. Ez azonban más kérdés. Meg azután az elszámolásokat tovább is adták, a Munkás-Paraszt Felügyelet ellenőrzi ezeket az elszámolásokat, látja a nyugtákat és a kimutatásokat. A Moszkvában levő ellenőrző szerv azonban nem tudja, mennyibe került valójában ott a széna, de az is lehet, hogy tudja, csak titkolja. Ha olyan ellenőrök ellenőriznek, mint Runov, a Tverszkaja-utcai ékszerész, aki rúdaranyat és más efféléket vásárol, akkor ellenőrizhetnek, ahogyan jólesik, igazolhatják, hogy minden a legteljesebb rendben van.

Sirjajevnek nem sikerült és nem is fog sikerülni, hogy magyarázkodásaival megingassa az ellene emelt vádat.

Nézzük a lóhistóriát. Figyeljék meg, milyen ártatlanul játszódik le ez az ügy. Sirjajev érdeklődni kezdett lovak iránt. Fizetéséből 2 milliót félrerak lóvásárlásra, és megveszi a Vipiját, majd végül az Aidát, amelyet később továbbad Topilszkijnak. Még egymás között is üzleteket kötnek! Ez rendkívül érdekes kis vonás, egy

kis tünet, amely jellemző mind az alárendeltek, mind pedig a vezetők erkölcseire. Szép kis tekintélyük lehet az olyan vezetőknek, akik saját alárendeltjeikkel együtt kupeckednek. Vajjon nem bomlasztja-e az apparátust, hogy Sirjajev meghatalmazott lovat ad el Topilszkij ügyvezetőnek és mindketten tudják, hogy a másik állami pénzt adott azért a lóért?

Sirjajevnek mindjárt szolgálatának első hónapjában sikerült lovakat szereznie. Augusztus 24-én érkezik meg rendeltetési helyére, és szeptemberben már megvásárolja az Aidát 2 millióért.

— Mennyit volt joga visszatartani szervezési költségekre? — kérdeztem.

— 2 milliót — válaszolta.

— Miből tudta hát az Aidát azonnyomban megvásárolni, amikor még fizetést sem kapott?

— A szervezési költségekből.

— És miből élt ez idő alatt?

— Állami pénzből.

— Tehát a lovakat állami pénzen vásárolta, minthogy saját fenntartására állami pénzt vett igénybe?

A sarokba szorított Sirjajev ártatlanul tágra nyitja szemét, és gyermekien csodálkozó képet vág: „Mennyiben állami pénz eltulajdonítása ez?" — Ez bizony állami pénzek eltulajdonításának legtisztább, legjellemzőbb esete, mert 1) „szervezési költségeket" egyáltalán nem kapott, nem is járt neki, 2) tegyük fel, hogy kapott „szervezési költségeket", akkor nem azért kapta, hogy magánkiadásait fedezze, hanem azért, hogy megszervezzen valamit. Nem más ez, mint állami pénzek elsikkasztása. Sirjajev csalárd úton szerezte meg a Vipiját, az Obigyonnijt, az Aidát és az Aurórát. Így élesztik fel Moszkvában a lóversenypályát és sajátos erkölcseit, így jelennek meg ott az új „istállótulajdonosok", közöttük Sirjajev és a többiek.

Itt állami tulajdonnak rendszeres, szervezett fosztogatásával állunk szemben.

Kicsoda tulajdonképpen ez a Sirjajev? Régi, forradalmi hagyományokkal rendelkező ember, aki multja szerint nem holmi kispolgári talajon csúszó-mászó bogárra emlékeztető nyárspolgár, vagy kiskereskedő. Hiszen mennyire dobálózott itt a különféle ajánlásokkal! Itt volt, ott volt, tagja volt egy forradalmi fronttanácsnak, egy forradalmi katonai bizottságnak. Igen, volt, mindez volt . . . Hősiességet követelő, magas tisztségeket töltött be egykor. És most mi lett belőle? Alig találok olyan szavakat,

melyek ne hangzanának sértően, pedig szeretnék, mert egyáltalán nincs szükségünk arra, hogy sértegessük őt. Mit jelent ő most a mi életünk, építésünk, forradalmunk szempontjából? A forradalom szempontjából: martalóc a forradalom hátában; építőmunkánk szempontjából: gyujtogató. Alkotó életünk, jövőnk szempontjából: halott . . .

Egy másik meghatalmazottról, Lavruhin vádlottról szeretnék beszélni. Sirjajevhez hasonlóan ő is érdeklődik a mezőgazdaság iránt, érdeklődik a Délkeleti Társaság megszervezése iránt. Igaz, a társaságot halvaszületett dolognak tartja, mégis azoknak az utasításoknak megfelelően jár el, melyeket éppen úgy, mint Sirjajev, Topilszkijtól kap. Lavruhin ugyanabba a kórba esett, mint Sirjajev és a többiek — ez pedig nem más, mint a tenyészállatokkal való manőverezés.

Tehát Lavruhin is „szerelemre lobbant" a mezőgazdaság iránt. Éppen időben érkezik, amint ő nevezi, Topilszkij ötlete. Lavruhin feladatot kap és töri magát, hogy azt megvalósítsa. Mit is csinál hát? Először is, szigorúan ragaszkodik a formákhoz és a központ utasításai szerint jár el. Azt mondja: azzal vádolnak, hogy lefoglaltam a szovhozt? De hiszen én ezt a központ megbízásából tettem; a szekció számára akartam lefoglalni. Miért bűn ez?

Tovább megyek. Mi a kivetnivaló a Délkeleti Társaságban? Be akarták mutatni nekünk e társaság alapszabályait, azután mégsem mutatták be. De vajjon az alapszabályokon múlik a dolog? Állítom, hogy azon az álláspontón, melyet ebben a kérdésben a vádlottak, Topilszkijjal az élen elfoglaltak, nem változtat még egy „törvényes" Délkeleti Társaság sem, nem változtat az sem, hogy az önök magyarázkodásai és kifogásai szerint a társaság alapszabályait az Igazságügyi Népbiztosság jóváhagyta. A vádlottak manipulációinak egész rejtett mechanizmusa ugyanis arra irányult, hogy törvényes társaság leple alatt egy illegális szervezetet hozzanak létre, amely kívülről semmi különöset, semmi gyanúsat nem mutat, de úgy intézik a dolgokat, hogy ezt a társaságot kellő pillanatban az ellenforradalom támpontjává tehessék.

Nem a vádlottakon, hanem objektív, rajtuk kívülálló körülményeken múlott, hogy erre nem került sor. Ezért a vád, amikor ezzel kapcsolatban a büntetőtörvénykönyv 110. szakaszára[6] hivatkozik, természetesen figyelembe veszi a 14. szakaszt[7] is, vagyis

[6] Lényegében megfelel az 1926. évi büntetőtörvénykönyv 112. szakaszának.

[7] Megfelel az 1926. évi büntetőtörvénykönyv 19. szakaszának.

úgy minősíti a bűncselekmény e részét, mint kísérletet, amely a vádlottakon kívülálló körülmények miatt nem valósult meg.

Lavruhin e tekintetben is központjának irányelvei szerint jár el, úgy, ahogyan az elő volt írva, de ahogyan Tyeplov nem volt képes eljárni. Lavruhin beadványt intéz a kormányzósági Végrehajtó Bizottsághoz, és meggyőzi őket szándékainak őszinteségéről. Könnyen hihettek neki, ha nem tudták, hogy valójában kivel van dolguk: márpedig azt valószínűleg senki sem tudta, hogy Lavruhin háta mögött 15 év fegyház van, hogy egész sor megrögzött ellenforradalmárral pendült egy húron. Vidéken minderről természetesen semmit sem tudtak. Megérkezik a rendelkezés: biztosítani kell a szekció számára az említett szovhozokat. Már repül is egy távirat a központba és hogy egész biztosra menjenek, Lavruhin még meghatalmazást is kap a szovhozok igazgatására. Így fest a dolog. Lavruhin teljes erővel dolgozik. Megalapította a „Szeltröszt"-öt[8]. Ebbe ismét csak olyan összegeket szivattyúztak át, melyeket az állam az állatállomány pusztulása elleni harc céljaira utalt ki.

Lavruhin vádlott nem számolt be teljes mértékben műveleteiről. Emlékeztetem önöket még a 800 millió rubeles nyugta történetére és az ugyancsak Topilszkij vádlottal egyetértésben összeeszkábált fiktív számla esetére. Feltétlenül fel kell hívnom a bíróság figyelmét arra a körülményre, hogy ezt a számlát éppen akkor állították ki — ezt Topilszkijnak a nyomozás során tett vallomásai alapján megállapítottuk —, amikor rajtuk ütött a revízió, amikor a revízió őt is meg a szekciót is — mint Topilszkij mondotta — zaklatni kezdte, és amikor valamilyen módon fedezetet kellett találni a szekcióban mutatkozó hiányra. Ebben a pillanatban lépett a színre Lavruhin, a megmentő.

A Lavruhin ellen emelt vádat teljesen bizonyítottnak tartom. Csak arra a körülményre szeretném felhívni a bíróság figyelmét, hogy a vádirat nem rója Lavruhin terhére azt a fiktív megbízást, melyet Zujev kapott, noha itt nyilvánvalóan a büntetőtörvénykönyv 116. szakasza szerint minősítendő okirathamisításról van szó. A 116. szakasz okirathamisításnak tekinti hamis adatoknak hivatalos okiratba való szándékos bevezetését. A hamis adatok pedig ebben az esetben a következőkből adódtak: Zujevet megbízták, hogy vigyen pénzt a szaszovói állomásra valami titokzatos takarmánybeszerzőnek, ha pedig nem találná őt ott, akkor a pénzt

[8] Szeltröszt — a Mezőgazdasági Tröszt rövidítése. — *Ford.*

adja át Moszkvában a szekciónak. Ez szándékosan kiagyalt fikció és teljes egészében a 116. szakasz hatálya alá esik.

Ezért szükségesnek tartom a Lavruhin ellen emelt vád minősítését megváltoztatni és a vádat a 116. szakasszal kiegészíteni. Minthogy ez a kiterjesztés a büntetés mértékét nem súlyosbítja, nem várok a védelem részéről semmiféle alaki ellenvetést. Másrészt fel kell hívnom a figyelmet arra a körülményre, hogy Lavruhin szerintem a reá kiszabandó büntetés szempontjából különleges helyzetben van. Az eljárás lefolytatása után az a nézetem, hogy Lavruhin ugyan súlyosan kompromittálva van, de bűncselekménye mégis kevésbbé jelentős. Ellentétben sok más vádlottal, betegsége ellenére jelenleg is fontos munkát végez. Ezért Lavruhint illetően nem ragaszkodom súlyos büntetéshez.

Most át kell térnem Zverev vádlottra. Zverevet Topilszkij megvesztegetésével vádoljuk. E témáról már elég sokat beszéltünk és így természetesen csak egy és ugyanazon kérdéshez térhetünk vissza: mennyit is utalt ki tulajdonképpen Zverev? Mindent Topilszkij javára utalt ki, vagy csak azt az 1,8 milliárd rubelt, amit nem könyvelt el és amiről nem kapott nyugtát, vagypedig azt a nagyobb összeget, melyet Topilszkij maga 6—6,5 milliárdra becsül? A tényállás egyik esetben sem változik.

A vád azt az álláspontot képviseli, hogy 6—6,5 milliárdot utalt ki és ezt az álláspontot megcáfolhatatlannak tekinti. Zverev vádlott nyilván más álláspontra fog helyezkedni — arra, amelyet már korábban is elfoglalt. De felmerül itt egy meggondolás, és ez már az eljárás folyamán is szóba került: hogyan tudott Zverev vádlott 6 milliárdot fordítani vesztegetésre, amikor a textilárukon elért nyereség mindössze 400 millió rubel volt? Valóban, mintha itt egy olyan ellentmondás volna, amelyet vagy egyáltalán nem, vagy csak a vádlottra nézve pozitív értelemben lehet magyarázni.

Már a vizsgálat során felhívtam a bíróság figyelmét arra a körülményre, hogy Topilszkij és az úgynevezett „Optovik" kereskedelmi kapcsolatai nem szorítkoztak egyedül a textiláru-üzletre. Még Csiglincev vallomásából is kitűnik, hogy az „Optovik" a textilárukon kívül még 1 000 darab kaszát is kapott. Természetesen nem kétséges, hogy a szekció rendelkezésére bocsátott árualap az „Optovik"-hoz került. Ilymódon nincs kizárva az a feltevés, hogy a 6 milliárdot nem a textilárun elért nyereségből fizették, mint ahogyan azt a vádirat pontatlanul mondja, hanem a textiláruk ellenében befolyt egész bevételből, mégpedig azért a támogatásért, amelyben Topilszkij az „Optovik"-ot állandóan részesítette.

Ilymódon válik érthetővé az azonosság Topilszkij saját állításával. De ha el is vetjük ezt az elgondolást, még akkor sincs igazolva az 1,8 milliárd rubel. Zverev nem olyan naív üzletember, hogy 1,8 milliárd rubelt kiadott volna a kezéből anélkül, hogy legalább nyugtát ne kért volna Topilszkijtól. Tudta, kivel van dolga, és tudta, hogy ha egyszer kiadta a pénzt a kezéből, akkor később már bottal ütheti a nyomát.

Nyomatékosan hangsúlyozom első elgondolásomat: Topilszkij átadta az „Optovik"-nak mind a textilárut, mind pedig a kaszákat és még sok mást, ami az „Optovik" könyveiben beszerzési forrás megjelölése nélkül szerepel. Éppen ezért feltételezhetem joggal, hogy ezt az 1,8 milliárd rubelt nem véletlenül adták ki.

Felhívtam figyelmüket Zverevre. Koncessziós tevékenysége és bevásárlásai miatt értékes ember Topilszkij számára. Fel kell azonban hívnom figyelmüket még egy körülményre, arra, hogy Zverev vádlott résztvett a Torszujev-féle adásvételi szerződés kidolgozásában. Ezért, amikor Zverev tevékenységére a büntetőtörvénykönyv 114. szakaszát (hivatalos személy megvesztegetése) alkalmazzák, és utalnak a büntetőtörvénykönyv 189. szakaszára is (hivatalos és magánokiratok nyereségvágyból elkövetett hamisítása), kérem vegyék tekintetbe, hogy a 189. szakaszt Zverevre a 16. szakasz figyelembevételével kell alkalmazni. Zverev úgy siklik a bűncselekmények útvesztőiben a régi kapitalista rend romjai között, mint a gyík a sziklafal repedéseiben. Szeretném hangsúlyozni ennek a Zverevnek azt az egyéni tulajdonságát is, hogy, noha ebben a perben másodrangú szerepet játszik, rendkívül ellenségesen áll szemben a szovjet állammal.

Úgy gondolom, hogy öt évig terjedhető szabadságvesztéssel kellene őt büntetni. Ezenkívül alkalmazni kell vele szemben a büntetőtörvénykönyv 49. szakaszát, amely a társadalmi szempontból veszélyes személyeknek megtiltja, hogy bizonyos meghatározott területeken tartózkodjanak.

Az ügy néhány másodrendű szereplőjének jellemzésével nem fogok sok időt tölteni. Először rátérek Runov vádlottra. Bár másodrendű személynek neveztem őt, mégis meglehetősen kiemelkedő helyet foglal el ebben a bűnügyben. Runov bűncselekménye világosan áll előttünk, ezért nem fogom a bíróság figyelmét a bűncselekmény részletekbe menő vizsgálatával igénybevenni. Ez az ember — bocsássa meg nekem ezt az önkéntelen hasonlatot — a „Holt lelkek" című könyvnek arra a hősére emlékeztet, aki a rendkívül prózai „köcsögképű" néven szerepel. Őt is mintha kifelé

fordított, kéregető tenyérrel teremtették volna, csupa várakozás és kérés. „Enni egyiknek éppen úgy kell, mint a másiknak" — mondogatta. „Egy kis arany-spekuláció még igazán nem bűn" — gondolta magáról, gondolta — és elszólta magát. Amikor Rozsgyesztvenszkij „fékezni" kezd, Runov megjelenik, szakavatott kézzel kiengedi a „féket", rendbehozza az ügyet, és a gép ismét egyenletes mozgásba jön. Meglehetősen felelősségteljes tiszteket töltött be: a Munkás-Paraszt Felügyelet instruktora volt, majd a totalizatőriroda ellenőrzési csoportjának könyvelője. Ez aztán neki való hely! Belső kapcsolatainak egész rendszere rábizonyítja a korrupciót. Leleplezi Bengyer, leleplezi Szuskin, de ő szilárdan kitart és csak a magáét hajtogatja: „Nem, én nem fogadtam el semmit."

Talán perrendtartásunknak azt a szakaszát kellene alkalmazni nála, amely bizonyos esetekben pszichikai megfigyelést ír elő? Nem, pszichikailag nyilvánvalóan rendben van. De el van tökélve, hogy még a nyilvánvaló tényeket, a közvetlen bizonyítékokat is tagadja . . . Ennek ellenére remélem, hogy amikor majd az utolsó szó jogán szólal fel, nem tart ki tagadása mellett, hanem azt fogja mondani: „Vétkeztem, bűnös vagyok . . . várom azt, amit megérdemlek" . . . És önök, bíró elvtársak, meg fogják adni neki, amit megérdemel.

Csak egy-két szót a Runovval kapcsolatban álló vádlottakról — Bengyerről és Szuskinról. E két vádlott helyzete különböző. Bengyert nagyobb felelősség terheli, mert kommunista. Szuskinnak kisebb a felelőssége, mert nem tartozik pártunkhoz, tehát megengedheti magának azt a luxust, hogy ne mérlegelje olyan gondosan tetteit és kevésbbé legyen szigorú saját tetteivel szemben. Másrészt azonban Szuskinra hárul a nagyobb felelősség, mert lényegében ő mutatta meg Bengyernek a Runovhoz vezető utat. Ennek folytán egyenlő mértékben bűnösek mind a ketten, s azonos elbírálás alá esnek. Bűneikért mindkettőjükre szigorú büntetést kérnék, ha egy másik körülmény, — amelyre szükségesnek tartom felhívni az önök figyelmét — nem esnék súlyosan a latba. Arról van szó, hogy sem Bengyer, sem Szuskin nem a saját zsebére dolgozott, nem kerestek az egész ügyön egyetlen kopeket sem; csupán belegabalyodtak a hinárba, abba a minden elképzelést felülmúló korrupcióba, amely a hírhedt, magát hol „Gukon"-nak, hol az állattenyésztés megmentésére alakított szekciónak nevező intézménynél burjánzott. Ezért úgy gondolom, hogy velük szemben beérhetjük nyilvános megrovással.

Áttérek Torszujev vádlottra.

Bíró elvtársak! Torszujevet a házügyekben terheli nagy felelős-

ség. Úgy érzem azonban, hogy nem kell érintenem az ügy összes körülményeit, hiszen azok Torszujev kihallgatása folyamán elég világosan kirajzolódtak. Torszujev természetesen tudta, hogy mit csinál, természetesen tudta, hogy mit követ el és ezért, természetesen, felelnie is kell. Mint jogász és mint a régi Oroszország volt közjegyzője, mindenki másnál jobban tudja, hogy senki sem mentheti magát nehéz anyagi helyzetével, de legkevésbbé ő, aki annakidején a nép munkájának, a nép verejtékének és vérének rovására lehetett közjegyző. Ezért hát figyelmen kívül hagyhatom Torszujev bűncselekményének anyagi oldalát. Torszujev maga elég színesen beszélt itt a bíróság előtt arról, hogy mit követett el és mi a felfogása erről.

Felmerül azonban egy jogi kérdés, és a védelem nyilván erre a kérdésre fogja figyelmét összpontosítani. A védelem így okoskodik: „Tulajdonképpen mi történt? Egy semmis ügylet. Adás-vételi szerződést kötöttek egy államosított házról, amely magától értetődően nem volt sem az egyiké, sem a másiké." Ez a kérdés egyik oldala. Ez ugyanaz, mintha én, mondjuk, eladnám a Rumjancev-múzeumot és az adás-vételi szerződés megkötésekor mindenesetre felvennék a szerződésbe egy ilyen pontot: „amennyiben erre törvényes lehetőség nyílik". És minthogy az ügylet semmis, nem is terhelhet senkit semmiféle bűn. A másik, még radikálisabb szempont már oly messze megy, hogy azt mondja: ki károsodott ebből? Hiszen ez ugyanaz, mintha én a szobám négy fala között szerkesztenék valami iromány t, ellátnám aláírásokkal, különféle fizetési és határidőt kikötő záradékokkal, és aztán az egészet elzárnám az íróasztalba. Mire és kit kötelez ez? Nyilvánvalóan senkit.

De akkor miért csapunk olyan nagy hűhót, miért ülnek emberek a vádlottak padján és miért vonjuk őket felelősségre, hát követtek ők el egyáltalán bűncselekményt? Szeretnék válaszolni erre a kérdésre, szeretném megmagyarázni, hogy ez a megállapodás egyáltalán nem semmis, hogy ez az ügylet nagyon is valóságos, nagyon is reális. Arról van szó, hogy két államosított házat (a Mjasznyickaja-utca 14. számú házat, és Mihajlovék Zemszkij-utcai házát) adtak el 1922-ben, egyenként 10 000 aranyrubelért. A házakat eladták és Torszujev közjegyző segítségével erről szabályszerű adás-vételi szerződést készítettek. A szerződést, tekintettel az államosítási törvényre, 1917-ről keltezték, kerek 10 millió rubelre állították ki, és közjegyzői pecséttel meg aláírással látták el. E spekuláció azon az elgondoláson alapult, hogy abban az esetben, ha megtörténik a házak magántulajdonba való visszaadása — amire erősen számí-

tottak ezek az urak —, az ingatlan az eladó kezéből a vevő kezébe megy majd át. Nos, felteszem a kérdést: hát nem szabályszerű megállapodás ez? Vajjon ez nem valóságos bűncselekmény? Vajjon nem okirathamisítással, nyereséghajhászással, csalással állunk szemben itt?

Mihajlov keres az üzleten, mert a két házért egyenként 10 000 aranyrubelt kap (mégpedig aranyban). Megkapta ezt a pénzt, tehát keresett. Torszujev azért keresett, mert ő adta a „jogi formát". Zverev szintén keresett, mert ő hozta össze a vevőt az eladóval, és egyedül csak Topilszkij vesztett ezen az ügyön. Legalább is így mondta valaki. Erről azonban szó sincs, Topilszkij nem szenvedett kárt. Abban reménykedett, hogy megjelenik majd egy rendelet, amely kimondja a házak államosításának megszüntetését; mindent erre a várva-várt rendeletre tesz fel. Akkor aztán majd ő fog keresni! Bemutatja a jogerős okmányt és birtokbaveszi az ingatlant, az ő ingatlanát, hiszen azt aranyban már régebben kifizette. Nem lehet arról beszélni, hogy itt csak holmi ártatlan játszadozás folyt, s hogy ez az ügylet semmis. Ezek a játékosok mindent arra a lapra tettek fel, hogy a Szovjetunió ingatlanpolitikája meg fog változni, ebből a „tétből" éltek, ezzel kereskedtek, erről készítettek jegyzőkönyveket, s közben okmányokat hamisítottak, ha nem is közokiratokat, de mégis csak hamisítottak . . .

A 189. szakasz[9] tényállása magánokiratoknak nyerészkedési célból elkövetett hamisításáról szól, és ezért az a véleményem, hogy ez a szakasz itt teljes mértékben alkalmazható. Mi a feladata a büntetőtörvénykönyvnek, a büntetőjogi megtorló intézkedéseknek? Feladatuk nagy mértékben profilaktikus, megelőző természetű. Nos, a büntetőtörvény ereje lesújt ezekre a zavarosban halászó „üzletemberekre". Ez jó tanulság lesz számukra a jövőt illetően is, és a továbbiakban ők is, meg talán mások is óvakodni fognak az okirathamisítástól. Ami az államot illeti, az államnak érdeke, hogy polgárai tartózkodjanak az effajta, büntetőtörvénykönyvbe ütköző cselekedetek elkövetésétől.

Ebben az esetben ugyan senki sem károsodott, az állam szempontjából azonban káros, ha egyes állampolgárok elkezdenek szélhámoskodni, okiratokat hamisítani, mégpedig nem tréfából, nem játékból, hanem a lehető legkomolyabban. Ha zálogosdit játszottak volna, nem szólnék egy szót sem, itt azonban rosszakaratú, bűnös és ráadásul szovjetellenes játékot űztek. Egyesek, mint Torszujev,

[9] Megfelel az 1926. évi büntetőtörvénykönyv 170. szakaszának.

Zverev, Mihajlov — bizonyos fokig sikerrel játszottak, nyertek is valamit, másoknak semmi sem sikerült, mint például Topilszkijnak, dehát a játékban veszíteni is lehet.

Bíró elvtársak! Úgy vélem, hogy a Torszujev, Mihajlov és Zverev által elkövetett cselekményekre a 189. szakasz teljes mértékben alkalmazható. Tekintettel vagyok Torszujev hajlott korára, figyelembe veszem hajlott korát és betegségét A. F. Mihajlovnak is, aki ezt az egész ügyet mind a maga, mind fivére részére lebonyolította. Ezért az a véleményem, hogy önök az említett szakaszban előírt büntetési tételt az 1921—1922. évi amnesztiák alkalmazásával megváltoztathatják, és ilymódon, az amnesztia alkalmazásával, még kétévi szabadságvesztésbüntetés kiszabása esetén is elengedhetik a büntetés végrehajtását.

Ami G. F. Mihajlovot illeti, tekintettel a tisztázódott körülményekre, az ellene emelt vádat elejtem. Nem tudatosan vett részt az üzletekben és ezért mentesülnie kell a felelősségtől.

Engedjék meg, hogy röviden említést tegyek még egy vádlottról, akiről itt a bíróság előtt bebizonyosodott, hogy nem bűnös, akinek letartóztatását önök megszüntették és akit, véleményem szerint, ugyancsak mentesíteni kell mindenféle felelősségtől. Jankovszkijra gondolok. Jankovszkijt vesztegetéssel vádoltuk. Ez a vád nem bizonyosodott be, ezért a vádnak ezt a részét elejtem és kérem Jankovszkij felmentését.

Vogulenkót a végzet hozta össze Sirjajevvel. Igaz, Vogulenkóra saját vallomása bizonyította rá, hogy fiktív nyugtákat állított ki, de bíró elvtársak, megkívánhatjuk-e tőle, hogy úgy kezeljen egy ilyen okiratot, amint azt például Torszujevtől vagy Lavruhintól megkívántuk? Természetesen nem. Ezért azon az álláspontón vagyok, hogy önök, ha az alakszerűen bebizonyított bűnösség alapján szükségesnek is tartanák valamilyen büntetés kiszabását, állapítsák meg úgy e büntetés mértékét, hogy az amnesztia alkalmazása után Vogulenko visszatérhessen a földműves munkához.

Most rátérek a következő és egyben utolsó három vádlottra. Őket elsősorban az fűzi össze, hogy mindhárman az Oroszországi Kommunista Párt tagjai. Ezek: Misel, Tyeplov és Pozigun.

Aligha tévedek, amikor azt mondom, hogy Misel egész tevékenysége, mely itt a bíróságon, szemünk előtt elvonult, a bűncselekmény határait súrolja. Misel általában véve veszélyes ember. Igaz, hogy ebben az emberben számos, egymásnak ellentmondó, egymást kizáró tulajdonság és jellemvonás van. Minden tette erről tanúskodik. Ezeket a tetteket valami bámulatos könnyelműség jellemzi,

olyan könnyelműség, melynek alapján méltán mondhatjuk, hogy tetteit egyszerűen nem veszi komolyan. Ebben az emberben a bűnöző vonásai mellett határozottan felismerhetők az egyszerűen csak könnyelmű, kalandorhajlamú ember jellegzetességei is.

Első művelete 1919-ben játszódik le és a CKRKF-nél, a központi leszerelés-ellenőrző frontbizottságnál betöltött elnökhelyettesi tisztségével függ össze. E bizottság elnöke, ha nem tévedek, Groman volt, Misel pedig a helyettesi teendőket látta el. Természetesen lovakra volt szüksége. Általában Miselről el kell mondani, hogy bárhol is bukkant fel és bármilyen tisztséget töltött is be, fatális módon mindig szoros kapcsolatba került a lovakkal... Nagyon ügyesen, sőt, könnyedén szerzett fölös takarmányért két lovat. Ezt a takarmányt olyan manipulációval szerezte, melynek nem éppen a becsületesség volt a legerősebb oldala. A Petrográdi Kormányzósági Élelmezési Bizottságtól négy lóra kapja a takarmányt, holott csak kettőt tart. A takarmányfelesleget „megtakarítja" és e „megtakarításokból" saját magának szerez még két lovat: a Fofant és a Milovidnijt. Most már négyesfogata van. A lovakat a Malaja Bronnaja-utca 40. alatt helyezi el egy istállóban, melyet „Misel-féle istállónak" neveznek.

Így ment ez 1920-ig. 1920-ban azzal a követeléssel állt elő, hogy Tramot fizesse meg neki a Barhatkát és a Batijt. Azzal érvelt, hogy kellemetlen helyzetbe került, hogy többletkiadása volt, amit fedeznie kell. Misel és a központi leszerelés-ellenőrző frontbizottság kapcsolatai ebben a ló-ügyben olyan bonyolultak, hogy senki sem tud választ adni arra az egyszerű kérdésre, hogy kinek a tulajdonában voltak végeredményben ezek a lovak. A nyomozás során Misel többízben említette, hogy bármennyit latolgatta is ezt a kérdést, sem így, sem úgy nem tudta eldönteni. Egyrészt úgy gondolta, hogy a lovakat a takarmány megtakarításából vásárolta, és ezért sajátjának tekintheti őket, másrészt azonban az általa megtakarított takarmány a Petrográdi Kormányzósági Élelmezési Bizottságé volt, tehát a lovak csakis a bizottság tulajdonában lehettek.

Becsületes ember ezt a kérdést azonnal eldöntené: azt mondaná, hogy a lovak ahhoz tartoznak, akié az a takarmány volt, amelyből a lovakat vásárolták. De Misel nem így oldotta meg a kérdést. Ennek bizonyítékául kérem, vegyék figyelembe a nyomozás során tett vallomásait. Az V. kötet 336. oldalán például egyszerűen kijelenti: „Ha elgondolkodom a lovak jogi helyzetén" stb. és aztán elmondja, hogy nem tudja biztosan, kinek a tulajdonában

vannak a lovak. Ténylegesen azonban úgy rendelkezik velük, mintha a sajátjai lennének.

Misel első művelete a következő képet tárja elénk: a lovak hosszú időn át mégiscsak Miselnél vannak nyilvántartva, ő rendelkezik velük. Igaz, később még újabbak is jönnek hozzájuk. Misel egyik vallomásában (V. kötet, 333. lap) ezt mondja: „Állítom, hogy a Petrográdi Kormányzósági Élelmezési Bizottságnak összesen 13 lova van, 9 a Malaja Bronnaja-utcában, 2 a «Gukon» istállójában, 2 állatorvosi kezelésben és mind a Petrográdi Kormányzósági Élelmezési Bizottság tulajdona." Pahomov viszont azt állítja, hogy 3 ló volt, és ő egyetlenegyet sem kapott. A körülmények alapján ebből az első műveletből arra a következtetésre jutottam, hogy Misel ezeket a lovakat magának akarta megszerezni és mindent elkövetett ennek érdekében. Ezért kérte, mint Groman vallja, hogy térítsék meg neki a Batijjal kapcsolatos kiadásokat, amikor pedig ezt visszautasították, azt kívánta, hogy töröljék a Batijt a központi leszerelés-ellenőrző frontbizottság állományából és vegyék állományba a Kormányzósági Élelmezési Bizottságnál.

Általában a következő rendszer szerint járt el: Pahomovnak (Petrográdi Kormányzósági Végrehajtó Bizottság) kijelentette, hogy ezek a „Vszerabotzemlesz", a Föld- és Erdőmunkások Összoroszországi Szakszervezetének lovai, a központi leszerelés-ellenőrző frontbizottságnak pedig azt mondotta, hogy a lovak a Petrográdi Kormányzósági Végrehajtó Bizottság és a Petrográdi Kormányzósági Élelmezési Bizottság tulajdonában vannak. Így ezek azt hiszik, hogy a lovak azokhoz tartoznak, azok meg ismét másokat tartanak a lovak gazdáinak, közben pedig a lovak Miselnél maradnak, Misel használja őket, no meg azok az intézmények, melyek iránt jóindulattal viseltetik, mint például a „Gidrotorf", „Vintorg" stb. stb.

Most lássuk az 1921-ben lezajló második műveletet. Misel a „Gukon" vezetőjének helyettese lesz és ismét kezdődik a lóhistória. Misel rendelkezése szerint a pétervári kormányzósági kommunából elvisznek a fedeztetési időre két lovat — a Démont és a Bulatot. Helyettük a fedeztetési kampány idejére megjelenik a pétervári kormányzósági kommunában a Gorlinka, az Umnyica és a Krisztall. Ezek megint csak a Malaja Bronnaja-utca 40-be kerülnek. Érdekes, hogy ezeket a lovakat április 30-án egy bizonyos Livsic átveszi a pétervári kormányzósági kommuna nevében, június 2-án pedig felbukkan egy nyugta, mely szerint nem a „Gukon", hanem Misel vette át őket.

És ez nem véletlen. Ez szintén a Misel-féle műveletek rend-

szere. Ha valamely intézménynél felbukkan egy új ló, akkor azt mint Miseltől átvett lovat jegyzik be. A ló Misel istállójába kerül és Misel utasításai szerint veszik igénybe. Misel neve elválaszthatatlanul összefűződik vele, míg végül is mindenki megszokja, hogy a ló gazdája: Misel, és hogy alapjában véve Miselen kívül senki sem formálhat a lóra jogot. Néha ez nem megy, és a művelet vagy manipuláció meghiúsul, de néha — és sajnos, ez az esetek többsége — sikerülnek a machinációk. A Gorlinkával és az Umnyicával nem sikerült; azokat július 5-én elvették Miseltől. A Krisztall azonban állítólag „gyógykezelés" céljából Miselnél maradt.

Júliusban Misel a „Gukon"-tól a „Vszerabotzemlesz"-hez kerül. Itt ismét felmerül a szállítási kérdés. Misel az állattenyésztés megmentésére alakított szekcióhoz fordul és lovakat kér. Néhányat kap is. Ezek ugyanúgy, mint a korábbiak, Misel istállójába kerülnek, a Malaja Bronnaja-utca 40-be. A „Vszerabotzemlesz" Központi Bizottságától Misel 5 kocsisra kap ellátmányt és 10 lóra takarmányt. Így megy ez 1922 márciusáig. Azután Miselt már mint az Állami Mezőgazdasági Szindikátus vezetőségi tagját látjuk viszont. Itt ismét szó kerül a lovakról. Gorov tanú vallomása szerint Misel kötelezte magát arra, hogy 4 lovat és 2 fogatot hoz. Egy fél fogatot saját költségén kellett tartania, a többi részére havi 300 millió rubelt kapott takarmányra és az üggyel kapcsolatos valamennyi kiadásra. Magában e tényben semmi rendkívüli nincsen. De azt látjuk, hogy ezúttal is megismétlődik a régi történet. Misel istállójába ismét több ló kerül és senki sem tudja pontosan megállapítani, hogy tulajdonképpen ki is a lovak gazdája. Misel úgy rendelkezik velük, mint a sajátjával, és készítget is ennek érdekében bizonyos okmányokat. Nem mondhatjuk, hogy Misel a lovakat eltulajdonította. De kétségtelenül mindent elkövetett, hogy alaposan összezavarja a kérdést, és ezt a zavart arra használja fel, hogy adandó alkalommal az állam tulajdonában levő lovakat megkaparintsa.

Tyeplov, amolyan véletlen elem a pártban, befurakodott oda. Azután belecsöppen a hazugság, az okirathamisítás, a korrupció, a lopás és a sikkasztás légkörébe. Hogyan reagál erre? A bűncselekmények láttán inkább „megbeszélést folytat" Sirjajevvel, ahelyett, hogy a bűnözőt, amint az egy kommunistához illenék, nyakoncsípné és leleplezné. Miért nem teszi ezt? Azért, mert nem kommunista, mert a kommunista maszk mögött egy hamisítatlan kispolgár rejtőzik. Ez a kommunista olyan mélyre zuhant, hogy a

lóversenypályán lovakat tartott és felelős beosztását önző egyéni célok érdekében használta fel.

Tyeplov bevallotta számos visszaélését, igaz, hogy később megpróbálta lerontani a nyomozás hitelét Zaharov nyomozó állítólagos helytelen cselekedeteire tett megjegyzésével. Mi azonban megidéztük a nyomozót, akinek vezetésével a nyomozást lefolytatták, és Tyeplov állításai halomra dőltek.

Bizonyítottnak tekinthetjük, hogy Tyeplov vádlott szabad akaratából tette meg vallomásait, és hogy e vallomások megfelelően rábizonyították azokat a bűncselekményeket, melyekkel őt a bíróság előtt vádoljuk. Vallomásai egybevágnak Topilszkij és Lavruhin vádlottak vallomásaival; azzal is egybevágnak, amit Sirjajev vádlott mondott a juttatásokról, az átutalásokról és arról, hogy mindez egy közös kasszába került, ahonnan a pénz egyik részét tényleges kiadásokra fordították, a másik rész pedig egyéb, félig vagy teljesen illegális kiadásokra ment.

Nem tételezhető fel, hogy ez az ember szándékosan akarta volna teljesen ártatlan társának nyakába vetni a hurkot, csak azért, hogy kedvében járjon a nyomozónak és eleget tegyen a nyomozó kérésének. Ilyesmit csak az követhet el, aki végérvényesen elbukott, akit nem is lehet embernek, csak valami szörnynek nevezni, márpedig Tyeplovot semmiképpen sem tarthatjuk ilyen szörnynek. Azt még el tudjuk hinni, hogy vallomásával véletlenségből, vigyázatlanságból vagy hanyagságból beránt valaki mást, de hogy tudatosan hamis vádat koholjon . . . Nem, ezt nem tudom elfogadni, ilyen feltételezésre semmi okom sincs.

Tyeplov verzióját, melyet itt a bíróság előtt talált ki, határozottan elutasítom. Tyeplov elismerte, hogy októberben előleget kapott és abból bizonyos összeget átutalt a központnak, elismerte, hogy novemberben újabb előleget kapott és megismételte az átutalást, végül elismerte, hogy harmadszorra 240 millió rubelt utalt át. Most ezt tagadja és azt mondja, hogy semmiféle rendelkezést nem kapott, hogy ez nem is vágott volna egybe a dolgok természetével, és hogy ilyeneket egyáltalán nem is látott. Szembetűnik azonban itt valami furcsaság: ugyanazt az összeget említette meg, melyet Topilszkij is megnevezett, amikor arról beszélt, hogy Tyeplovtól pénzt kapott — ugyanazt a 400 millió rubelt. Hogyan lehetséges az, hogy mindketten egy és ugyanakkora összegről beszélnek? Mivel lehet ezt az egyöntetűséget megmagyarázni? Véletlenség? Nem, nem véletlenség. Azért nevezték meg ugyanazt az összeget, mert az egyik adta, a másik meg kapta ezt a pénzt.

Tyeplov ezt a 400 milliót Topilszkijnak „utalta át". Tyeplov maga beszél erről és Kuznyecov elvtárs is megerősítette ezt. Kuznyecov elvtársnak pedig feltétlenül hiszünk. Tyeplov a pénznek Topilszkij részére történt átadását azzal magyarázta, hogy őt „szorongatták", „zsarolták" és olyan helyzetbe hozták, amelyben nem volt más választása, adnia kellett, vagy amint Tyeplov és e szoros baráti kör más tagjai finoman kifejezték, át kellett utalnia. De amikor egyeseknek adott vagy „kiutalt", ugyanakkor levont vagy „kiutalt" magának is. Nemcsak adott, kapott is baksist. Mindezt Tyeplov lényegében be is vallotta.

Tyeplov vádlott ezzel kapcsolatban egész nyiltan mondja: amikor én nem utaltam át azt, amit követeltek tőlem, félre akartak állítani, s csak azért maradhattam a helyemen, mert a részemre folyósított 750 millió előlegből 240 millió rubelt leadtam. Ez teljesen megegyezik azzal, amit Jankovszkij és Topilszkij mondanak. Figyelemreméltó, hogy Jankovszkijnak sem Topilszkijjal, sem pedig Tyeplovval nincs kapcsolata. Ez csak megerősíti azt a meggyőződésünket, hogy Tyeplov vádlott valóban átutalt bizonyos összegeket a központnak. Saját vallomása szerint Tyeplov a „levonásoknak" ugyanezt a rendszerét alkalmazta saját szerződő feleivel szemben is, úgy, hogy rájuk hárította a központnak fizetett összegeket, azaz Topilszkij vádlott vesztegetési rendszerét alkalmazta.

Tyeplov vádlott szégyent hozott a párttag megtisztelő címére. Ahelyett, hogy szilárdan állt volna posztján, elhagyta őrhelyét, átment az ellenség, a martalócok táborába és sajátmaga is résztvett a martalóckodásban.

Ami az elszámolásokat illeti, ő jobb és helyesebb elszámolásokat terjesztett elő, mint a többiek, de nála is hiányzik 3 millió rubel. Mutassa meg nekünk ezt a 3 milliót, tegye ide az asztalra és akkor a bíróság azt fogja mondani: „Rendben van Tyeplov vádlott, ön nem tulajdonította el ezt a pénzt, önt nem kell halálra ítélni, de amíg ezzel a bizonyítékkal adós marad, amíg ezzel a 3 millióval el nem számol, addig jogosan beszélünk arról, hogy eltulajdonította ezt az összeget."

Ha állami pénzeket eltulajdonító emberekkel szemben szigorúak vagyunk, amikor nem tartoznak a mi körünkhöz, akkor olyan emberekkel szemben, akik a sorainkban vannak, még szigorúbbaknak, kíméletleneknek kell lennünk.

Most áttérek Pozigun vádlottra. Pozigun az eljárás elejétől a végéig ártatlanságát hangoztatja. Ezt olyan állhatatosan, olyan

kitartóan teszi, hogy állítása különleges óvatosságra és gondosságra kötelez bennünket a bizonyítási anyag vizsgálatánál. Ilyen körülmények között a vádnak a vádlott bűnössége tekintetében megcáfolhatatlan bizonyítékokat kell felmutatnia, és az állításokkal olyan tényeket és konkrét adatokat kell szembeszegeznie, melyek a legélesebb bírálatot is kiállják. Vannak-e Pozigunt illetően ilyen adataink? Úgy gondolom, vannak.

Megállapítottuk, hogy Pozigun — és ezt ő maga sem tagadja — résztvett olyan összejöveteleken, ahol a Délkeleti Társaság kérdését beszélték meg: tehát mindent tudott, amiről ott szó esett. Pozigun ismerte a Délkeleti Társaság célkitűzéseit és tudott a levonásokról is. Kénytelen vagyok a következő tényeket felhasználni: arról, hogy levonásokat eszközöltek, számos tény beszél, sőt kiabál. Ezt kifejtettem a bíróság előtt, amikor Topilszkijról, Tyeplovról és a többi vádlottról beszéltem. Ha ezek a levonások valóban megtörténtek, és ha az, amit erről Topilszkij mond, megfelel a valóságnak, márpedig azt Lavruhin és Sirjajev vallomásai is megerősítik, akkor különös, hogy Pozigun mitsem tudott a levonásokról. Ez nem lehetséges és természetesen nem is volt így. Topilszkij maga mondotta október 5-i vallomásában: „Én és Pozigun mindezekről az üzelmekről tudtunk."

Ebből azt a következtetést vonom le, hogy ha eszközöltek levonásokat — márpedig ez bizonyítottnak tekinthető —, ha Topilszkij, vallomásának a levonásokról szóló részében igazat mond — és ezt objektív adatok erősítik meg — ha e vallomásokban arról beszél, hogy Pozigun minderről tudott, továbbá, ha abból ítélünk, hogy Pozigun írja alá a Sirjajev-féle levonásokat és kiutalásokat, akkor valóban tudnia kellett ezekről a „bűvészmutatványokról", ezekről az álcázott juttatásokról. Mindezekből azt a következtetést vonom le, hogy Pozigun tudott ezekről a juttatásokról, hiszen közel állott Topilszkijhoz, és ezt Mingyin is megerősíti.

Bizonyítottnak tekinthető tehát, hogy Pozigun tudott a levonásokról. Nem kell-e ezekután levonnunk a szükséges következtetéseket, ha például a lóversenypályán folytatott botrányos dolgokra, a magánszemélyek tulajdonában felbukkant versenylovakra, az állami lóállománynak erre a megrablására gondolunk, amire Jevrejinov, Nyecsajev és Tyeodorovics hívták fel a figyelmünket? Megfeledkezhetünk-e Tyeodorovics feljegyzéséről, mely szerint Pozigun egyetlenegyszer sem nyilatkozott Jevrejinov jelentéseiről, a lovakkal kapcsolatos visszaélésekről? Sőt, körülbelül három héttel letartóztatása előtt, amikor felvilágosításokat

követeltek tőle a lovakról, azt jelentette, hogy a híreszteléseknek semmi alapjuk sincs, csupán pletykákról van szó.

Mi ez? Mivel magyarázható ez? Csak azzal magyarázható, hogy az a szoros kapcsolat, amely Pozigun és Topilszkij, illetőleg Pozigun és Rozsgyesztvenszkij között volt, az a szoros kapcsolat, amely Pozigunt hol az egyik, hol a másik lakására vitte, amely kommunista létére arra indította, hogy e spekulánsokkal intím megbeszélést folytasson a Délkeleti Társaság megszervezéséről, éppen ez a szoros kapcsolat sodorta őt a hazugság útjára, azért mondta Tyeodorovicsnak, hogy minden rendben van, noha kiáltania kellett volna, hiszen az orra előtt végbemenő garázdálkodás már túlment minden határon. Jevrejinov elmondja, hogy többízben tett jelentést Pozigunnak a szimbirszki lovakról, az egész felháborító históriáról, akkor, amikor ezeket a lovakat a szekció nevében elhozták és magánszemélyeknél kótyavetyélték el, s ezzel értékes állami tulajdont dézsmáltak meg, és megsértették az 1921 május 18-i rendeletet. Jevrejinovnak, mint mondta, az volt a benyomása, hogy Pozigun fedezi Topilszkijt és Rozsgyesztvenszkijt. Ez sokat mondó tény, Pozigunnak nincs joga egyszerűen lefitymálni. Nyecsajev feljegyzései szerint gyakran megtörtént, hogy ha akkor lépett be Pozigun hivatali szobájába, amikor Topilszkij és Rozsgyesztvenszkij is ott volt, a beszélgetés hirtelen abbamaradt, noha Nyecsajev Pozigun legközelebbi munkatársa volt. Ezek a beszélgetések akkor folytak le, amikor revízió volt a szekciónál és jellemző, hogy mihelyt Nyecsajev a szobába lépett, a beszélgetők azonnyomban elnémultak. Ezeket a tényeket éppen úgy nem mellőzhetjük, mint ahogy a szöveg sem hagyható el a dalból.

Vagy itt van például Vorobjovnak, a „Gukon" politikai megbízottjának vallomása. Azt hiszem, felhívhatom a bíróság figyelmét erre a vallomásra. „Pozigun nemcsak hogy hűtlenül kezelte az állami javakat — mondja Vorobjov —, hanem még jóval tovább is ment ennél, belekeveredett egy olyan ellenforradalmi szervezkedésbe is, melynek célja az volt, hogy ártson köztársaságunk gazdaságának." Vorobjov Pozigun szemére vetette, hogy akadályozta munkáját. Amikor a politikai megbízott felhívta a figyelmét, hogy kíméletlen fosztogatás folyik, Pozigun azt válaszolta, hogy elvesztette a hozzá beérkezett anyagot. Az ilyen tényeket nem lehet figyelmen kívül hagyni. Ha ez így van, és ha Jevrejinov, Nyecsajev, Tyeodorovics és Vorobjov így beszélnek, akkor tisztáznunk kell, hogy tulajdonképpen miről is van itt szó.

Az ügyiratok között található tárgyi bizonyítékok, és számos tanúvallomás alapján arra a következtetésre jutottam, hogy Pozigun bűnös.

Ez az ügy azokkal a becstelen martalócokkal foglalkozik, akik meg akartak gazdagodni, és meg is gazdagodtak testvéreink szerencsétlenségén, gyermekeink szenvedésein, népgazdaságunk romlásán. Ebben a szégyenletes és elszomorító ügyben természetesen nem Pozigun játszotta a főszerepet. Ez a szerep Topilszkijé volt. De Pozigun is a martalócok közé tartozott, s ezért viselnie kell a felelősséget.

Beszédem végére értem. Befejezésül emlékeztetnem kell a bíró elvtársakat a tárgyalás egy mozzanatára, arra a pillanatra, amikor az önök szeme előtt elvonultak a polgárháború képei, ama hősi harc képei, melyet dicső vörösgárdistáink, partizánjaink és proletáregységeink vívtak Kolcsakék ellen.

Lelki szemeik előtt újból felelevenedett a kolcsaki börtönök képe, a börtönöké, ahová a fehérgárdista hóhérok testvéreinket, a szovjet uralom és a munkásosztály ügyének harcosait vetették. Ebben a szörnyűséges kolcsaki tömlöcben senyvedett annakidején Pozigun is. Becsülettel harcolt ellenségeink ellen és életét kockáztatta közös ügyünkért. Erről nem feledkezhetünk meg. Nem feledkezhetünk meg erről most, amikor Pozigun mélyen lehorgasztott fővel várja sorsának eldőltét és szégyentől, gyalázattól égve ül itt önök előtt. Nem kételkedem abban, hogy önök a tanácskozó szobában Pozigun életének erre az oldalára is emlékezni fognak és ezt a büntetés mértékének megállapításánál figyelembe fogják venni.

Az ellenségeivel szemben könyörtelen proletárforradalom nagylelkű azok iránt, akik nem készakarva léptek a bűnözés útjára, és akik még képesek arra, hogy letérjenek erről az útról s visszatérjenek a becsületes élethez, a nemes tettekhez, az alkotómunkához.

*

A Legfelsőbb Bíróság a következő ítéletet hozta:

A. Miselt a büntetőtörvénykönyv 109. szakasza értelmében kéthónapi börtönre ítéli, tekintettel azonban arra, hogy nyereségvágy nem forog fenn, a büntetőtörvénykönyv 23. szakasza alapján nyilvános megrovást alkalmaz; *M. Pozigunt* a büntetőtörvénykönyv 108. szakasza értelmében kéthónapi szabadságvesztésre ítéli, tekintettel azonban forradalmi érdemeire és arra, hogy nyereségvágy nem forog fenn, a büntetést elengedi;

M. Torszujevet és *A. Mihajlovot* a büntetőtörvénykönyv 189. szakasza alapján egyévi börtönre ítéli, az ötödik évforduló alkalmából elrendelt amnesztia alapján azonban a büntetést elengedi;

P. Vogulenkót a büntetőtörvénykönyv 116. szakasza alapján egyévi börtönre ítéli, a büntetést azonban az amnesztia alapján elengedi;

Szergej Runovot a büntetőtörvénykönyv 114. szakaszának 2. bekezdése értelmében háromévi szabadságvesztésre ítéli, szigorú elkülönítés mellett;

A. Lavruhint a büntetőtörvénykönyv 189. szakasza és a 113. szakasz 2. bekezdése alapján egyévi és hathónapi szabadságvesztésre ítéli, büntetését azonban az ötödik évforduló alkalmából elrendelt amnesztia alapján elengedi;

V. Rozsgyeszivenszkijt, A. Tyimaskevicset, J. Tyeplovot, P. Sirjajevet és *Sz. Zverevet* a büntetőtörvénykönyv 110. szakasza, a 113. szakasz 2. bekezdése, a 114. szakasz 2. bekezdése, a 189., 177. és 116. szakasz, valamint a 30. szakasz alapján a legsúlyosabb büntetésre — golyó általi halálra ítéli. Az ötödik évforduló alkalmából elrendelt amnesztia alapján a bíróság a halálbüntetést tízévi börtönbüntetésre változtatja, szigorú elkülönítéssel.

A. Topilszkijt a büntetőtörvénykönyv 110. szakasza, a 113. szakasz 2. bekezdése[10], a 114. szakasz 2. bekezdése, a 177. szakasz[11] és a 189. szakasz értelmében a legsúlyosabb büntetésre — golyó általi halálra ítéli, az amnesztia alkalmazása nélkül.

A bíróság Rozsgyesztvenszkij, Tyimaskevics, Tyeplov, Zverev, Sirjajev, Runov, Lavruhin, Alexej Mihajlov és Torszujev vádlottak politikai jogait három évre megvonja.

G. Mihajlov, J. Jankovszkij, J. Bengyer és Szuskin vádlottakat a Legfelsőbb Bíróság felmentette.

[10] Megfelel az 1926. évi büntetőtörvénykönyv 112. szakaszának.
[11] Megfelel az 1926. évi büntetőtörvénykönyv 95. szakaszának.

A nem komplett kombájnok szállításának ügye

A szovhoz- és kolhozföldek bonyolult mezőgazdasági gépekkel való tervszerű ellátása céljából a Szovjetunió kormánya határozatot hozott, hogy e gépeket csak komplett állapotban szabad szállítani. Ennek ellenére, minél jobban közeledett 1933-ban az aratás ideje, annál gyakrabban érkeztek az ország számos területéről, határterületéről és kerületéből riasztó jelentések, melyek arról számoltak be, hogy a kombájnok nem komplett állapotban érkeznek meg rendeltetési helyükre, igen fontos alkatrészeik, például a gyujtómágnes, porlasztó, gyujtógyertya stb. hiányoznak.

A „Szojuzszelhozsznab"[1] helyettes vezetője, I. J. Rettyel és közvetlen alárendeltje, a mezőgazdasági gépek osztályának vezetője, L. B. Sahnovszkij, noha tudták, hogy a mezőgazdasági gépeket tilos nem komplett állapotban szállítani, megszegték ezt a tilalmat, amennyiben a „Szojuzszelmas"[2]-sal 1933-ra olyan keretszerződést kötöttek, mely lehetőséget nyujtott nem komplett gépek szállítására. A törvény megszegésével beleegyeztek abba, hogy a zaporozsjei „Kommunar"-gyár nem komplett kombájnokat szállítson, és háromnapos határidőt állapítottak meg a gyujtómágnesek, porlasztók és más, rendkívül fontos alkatrészek pótlólagos leszállítására. Ezáltal a gyárat a további törvényellenes szállítások útjára, a szocialista fegyelem megszegésének útjára taszították, nem szervezték meg a tényleges és szigorú ellenőrzést, nem tartották nyilván, milyen időpontokban és milyen állapotban érkeznek a kombájnok a földekre, és nem tették meg a szükséges intézkedéseket még akkor sem, amikor a gyár azt a kéthárom napos határidőt, amelyet ők maguk törvénytelenül megállapítottak, túllépte és a gyakorlatban 15, sőt 40 napra növelte. Ez a

[1] Szojuzszelhozsznab — a Szövetségi Mezőgazdasági Ellátó Központ rövidítése. — *Ford.*

[2] Szojuzszelmas — a Szövetségi Mezőgazdasági Gépipari Tröszt rövidítése. — *Ford.*

gyakorlatban a kombájnok jelentékeny részének megbénítására vezetett.

N. I. Remerov, a „Szojuzszelhozsznab" ellenőre, akit azért küldtek ki a „Kommunar"-gyárhoz, hogy a szerződés betartására felügyeljen, és akinek elsősorban lett volna kötelessége, hogy a nem komplett kombájnok szállítását megakadályozza, bűnösen elhanyagolta kötelességét akkor, amikor megengedte a nem komplett kombájnok törvényellenes szállítását, és alig tett néhány intézkedést a kombájnok és a különféle alkatrészeket tartalmazó ládák elszállítása közötti időköz megrövidítésére.

A „Szojuzszelmas" eladási igazgatóságának vezetője G. A. Mojev, aki a „Kommunar"-gyár kombájnszállításaival kapcsolatos kérdésekben illetékes volt, nem törődött a rábízott munkával és nem ellenőrizte, mi a tényleges helyzet a gyárban a kombájnok szállítása terén. Azzal sem törődött, hogyan halad a gyárban az egységesített csomagolás bevezetése, amelynek meg kellett volna könnyítenie a komplett kombájnok legcélszerűbb szállítását. A „Szojuzszelhozsznab"-bal kötött 1933. évi keretszerződésben Mojev figyelmen kívül hagyta a nem komplett szállításokat tiltó kormányrendeleteket, és a szerződéstervezetbe olyan záradékot vett fel, amely az ilyen szállításokat engedélyezi, és amelyet a helyi szerződésbe is átvettek, megtévesztve ezzel a „Kommunar" gazdasági vezetőit.

Mojev még akkor sem tett semmit ennek a törvényellenességnek a megszüntetésére, amikor a már szokássá váló törvényellenes szállítási rendszer, s ennek káros következményei tudomására jutottak, sőt saját vezetőségét sem tájékoztatta erről. Annak következtében, hogy Mojev kötelességét így elhanyagolta, a gyár e fontos kérdésben továbbra is operatív irányítás nélkül maradt, és a bünös szállítási rendszer egyre mélyebb gyökereket vert. A gyár, közvetlen felettes szervétől, az „Ukrszelmas"[3] trösztől sem kapott semmiféle utasítást. L. G. Poljakov, aki a trösztben a műszaki ellenőrzési csoportot vezette, csupán írásbeli utasítások küldésére szorítkozott, s ezek az utasítások a fő kérdésben — a komplett kombájnok szállítása kérdésében — ellenkeztek a kormány rendelkezéseivel. Az ilyen utasítások természetesen a lehető legkárosabban hatottak a gyár munkájára.

A gyár igazgatója, Sz. M. Sabasvili és helyettese, P. I. Gyik főmérnök, akiknek tudomásuk volt arról, hogy a kormány tiltja a nem komplett kombájnok szállítását, és hogy a gyár kötelessége bevezetni az egységesített csomagolást, önkényesen megkerülték ezeknek a rendeleteknek pontos betartását és a kormány által előírt szállítási renddel saját, törvényellenes szállítási rendszerüket állították szembe, amely

---

[3] Ukrszelmas — az Ukrajnai Mezőgazdasági Gépipari Tröszt rövidítése. — *Ford.*

abban állt, hogy a kombájnokat és azok fontos alkatrészeit különkülön, és más-más időpontban szállították. A kombájnüzem vezetője, P. D. Zahogyacsenko, a pénzügyi és eladási osztály vezetője, Sz. V. Cserevatyenko, ennek helyettese, I. I. Kobriszov, és az eladási alosztály vezetője, I. K. Korgyik, vakon engedelmeskedtek a gyár vezetőségének, annak ellenére, hogy tisztában voltak utasításainak törvényellenességével.

A gyakorlattá vált, törvénybe ütköző szállítási rendszer egész sor bonyolult műveletet tett szükségessé: a gyujtómágnest és a porlasztót le kellett szerelni a motorról, be kellett csomagolni őket a motor, majd pedig a kombájn számával ellátott külön ládákba, és így tovább. Ez elkerülhetetlenül késleltette az alkatrészek útnakindítását, és azt eredményezte, hogy a számokat összezavarták, nem tudták megállapítani, melyik motorhoz melyik gyujtómágnes, vagy porlasztó tartozik. Ennek következtében a ládákat gyakran 40 nappal a kombájn útnakindítása után adták fel, a motorszám megjelölése nélkül feladott alkatrészek pedig, még ha meg is érkeztek idejében rendeltetési helyükre, vagy nem illettek a kombájnhoz, vagy olyan magas képzettségű műszerészekre volt szükség beszerelésükhöz, amilyenek nem mindig álltak a helyszínen rendelkezésre.

Ennek az államellenes tevékenységnek az volt a következménye, hogy az 1933. évi aratási idényben a kombájnok számos gép- és traktorállomáson és kerületben csak elkésve kezdtek dolgozni, néhány gép- és traktorállomáson pedig egyáltalán nem vettek részt a munkában.

Az ügyet a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának büntető kollégiuma 1933 augusztus 16-tól 22-ig tárgyalta Moszkvában.

Az OSzFSzK büntetőtörvénykönyvének 111. szakasza alapján emelt vád folytán a következő személyek álltak a bíróság előtt: G. A. Mojev, L. B. Sahnovszkij, I. J. Rettyel, N. I. Remerov, L. G. Poljakov, Sz. M. Sabasvili, P. I. Gyik, P. D. Zahogyacsenko, Sz. V. Cserevatyenko, I. I. Kobriszov és I. K. Korgyik.

Bíró elvtársak! Ennek a pernek a jelentősége messze túlhaladja a szűken értelmezett gazdasági érdekek körét. A műszaki kérdések — amelyeket egyes vádlottak különösen hangsúlyozni igyekeztek — alárendelt szerepet játszanak ebben a perben. A per előterében sokkal komolyabb és fontosabb kérdések állnak, mint csupán a nem komplett kombájnok szállításának kérdése.

A technikának a mi körülményeink között — a szocialista építés második ötéves tervének éveiben — döntő jelentősége van. Jól emlékezetünkbe vésték vezérünknek, Sztálin elvtársnak szavait, hogy az újjáalakítás időszakában minden a technikától függ. Óriási jelentősége van annak, hogy szakmánk technikájának minden csínját-bínját ismerjük, óriási jelentősége van a technikának, hiszen a technika az egyik leghatalmasabb és legdöntőbb fegyverünk abban a harcban, melyet a gazdaságunk szocialista átszervezését szolgáló terv eredményes befejezéséért, a szocialista társadalom felépítéséért folytatunk. Ehhez, természetesen semmi kétség sem fér. Mégha ebben a perben csupán a technika szorosan elhatárolt kérdései játszanák is a főszerepet, akkor is meglenne minden okunk arra, hogy a per óriási társadalmi és politikai jelentőségéről beszéljünk. Mégis, merem állítani, hogy — noha ebben a perben a technika kérdései igen fontos szerepet játszanak — a per jelentősége messze túlmegy a pusztán technikai érdekek határain.

Ez a per nem csupán a nem komplett kombájnok szállításának bűnügye. Ez a per feltárta az egyes gazdasági és szovjet szerveink munkamódszerében fellelhető égbekiáltó hiányosságokat, visszásságokat és kifejezett bűncselekményeket. Feltárta lényegében azt a harcot, amely a szocialista építés egész frontján szakadatlanul folyik. Ennek a harcnak egyik oldalán a szovjet proletár-

állam és a szocialista gazdaság alapelvei, másik oldalán annak a kispolgári és polgári, szovjetellenes, kaotikus, tervszerűtlen, természeténél fogva anarchikus kapitalista partizánkodásnak az alapelvei állanak, amely már elvből sem ismer el semmiféle tervet, semmiféle irányítást, semmiféle gazdasági fegyelmet.

Ezért veszem magamnak a bátorságot annak állítására, hogy e pernek jelentőségét éppen az ügynek ez a második oldala határozza meg, amely lényegében nem más, mint az osztályharc logikájának sajátságos refrakciója egyes gazdasági szervek munkájának konkrét körülményeiben. És ez annak ellenére van így, hogy számos, nagy politikai horderejű perrel ellentétben, itt egyáltalán nem osztályellenségeket, egyáltalán nem politikai ellenfeleket látunk a vádlottak padján, hanem főképpen sorainkból való embereket, rendes embereket, legyen bár kommunistákról, vagy pártonkívüliekről szó. Sőt, ingadozás nélkül kijelentem: meg vagyok győződve arról, hogy többen közülük, minden bizonnyal, őszinte hívei a szocialista építésnek.

És mégis, mindaz, ami szemünk előtt elvonult, azt bizonyítja, hogy az osztályharc egy epizódjával van dolgunk. Mindaz, ami ezekben a napokban itt lepergett, arról győz meg bennünket, hogy azok a tények, amelyek a bírósági eljárás és ezt megelőzően a nyomozás tárgyát képezték, nem egyszerűen technikai, gazdasági vagy jogi szempontból jelentősek. Ezek a tények arról tanúskodnak, hogy a kombájnszállítással kapcsolatos kötelezettségek megszegésének ebben az új, sajátos formájában annak a kispolgári ösztönösségnek, annak a kispolgári fegyelmezetlenségnek, lazaságnak és káosznak befolyása jutott kifejezésre, amely a szocialista elveknek és a szocialista tervgazdálkodásnak elsőszámú, esküdt ellensége.

Akár tetszik a vádlottaknak, akár nem, akár tiltakoznak ez ellen a végső következtetés ellen, akár némán és megtörten beletörődnek ebbe a szükségszerűen levont következtetésbe, állíthatjuk, hogy ténykedéseikkel — szándékosan vagy akaratlanul, vagy ahogyan itt említették, szubjektíven vagy objektíven — a szocialista építéssel ellenségesen szembenálló érzületek, tradíciók, szokások, nézetek és munkamódszerek közvetítőivé váltak. Ezek a ténykedések bűntettekké fajultak, mert bebizonyosodott róluk, hogy a szocialista építés ellen irányulnak.

Ez határozza meg ennek a bírósági eljárásnak rendkívül nagy jelentőségét nemcsak az érdekelt vádlottak és nemcsak azon szervezetek és gazdasági intézmények szempontjából, melyeket

szerencsétlenségükre, felelős funkcionáriusaik képviselnek itt, hanem általában országunk valamennyi gazdasági és szovjet intézménye, szervezete szempontjából is. Az ítélet, melyet ebben a bűnperben hoznak, nemcsak a vádlottak ténykedésének szomorú végeredményeként fog elhangzani, hanem a vádlottakon keresztül, túl e tárgyalótermen, intő figyelmeztetés lesz mindazok számára, akiket még nem vontak felelősségre, de akiket okvetlenül felelősségre fognak vonni, ha nem tanulnak ebből a bírósági eljárásból.

A bíróság ítélete fenyegető figyelmeztetés lesz mindazok számára, akik a Sahnovszkijok és Mojevek módszerével, mindazok számára, akik a Sabasvili-, vagy Gyik-féle gazdasági szakemberek módszerével dolgoznak.

Ennek a pernek egyeseket sok mindenre meg kell tanítania, másokat sok mindentől óvnia kell. Társadalmunk figyelmét olyan problémákra kell ráterelnie, amelyeknek még nyilvánvalóan nem minden gazdasági vezetőnk tulajdonít kellő jelentőséget, és amelyeket egyesek egészen el is hanyagolnak. Rá kell terelnie a pernek ezekre a problémákra mind gazdasági vezetőink, mind pedig általában az egész szovjet közvélemény figyelmét.

A proletár fegyelem jelentősége a szocializmusért vívott harcban, és — ami ezzel szorosan összefügg — a szovjet törvény pontos és feltétlen végrehajtása — igen fontos kérdés a szocialista építés ügyében. Ezek a kérdések különösen jelentőssé válnak napjainkban, amikor a pártnak és a kormánynak, az egész munkásosztálynak, hazánk legjobbjainak és a Szovjetunió valamennyi dolgozójának erőfeszítései a Szovjetállam hatalmának, a proletariátus diktatúrájának maximális erősítésére irányulnak, mert tudják, hogy csak a proletárdiktatúra államának megdönthetetlen hatalma, szilárdsága és ereje képes pozdorjává zúzni a tőkés osztályok utolsó maradványait, és mielőbb biztosítani a szocializmus végleges győzelmét országunkban.

Emlékezzünk Sztálin elvtárs szavaira: „Erős és hatalmas proletárdiktatúra — mondta az SzK(b)P Központi Bizottságának és Központi Ellenőrző Bizottságának együttes plénumán januárban — ez az, amire nekünk ma szükségünk van ahhoz, hogy a halódó osztályok utolsó maradványait is pozdorjává zúzzuk és tolvaj mesterkedéseiket meghiúsítsuk"; a lehető legnagyobb mértékben meg kell erősítenünk az „államhatalmat", mert csak az államhatalom maximális megerősítésén keresztül válhat lehetővé, „. . . hogy végkép felszámoljuk a halódó osztályok maradványait és megszervezzük védelmünket a kapitalista környezettel szemben,

amely még korántsincs s egyhamar nem is lesz megsemmisítve"[4].

Nem hiszem, hogy e tolvaj mesterkedéseken, amelyekről pártunk vezetője a januári plénumon beszélt, ne érthetnők jogosan azt a szemfényvesztést, gazdasági „hallelujázást" és nyilt csalást, amelyet a „Kommunar"-gyár kombájnszállítási tervének 154 százalékos teljesítéséről szóló „híres" jelentés tartalmazott.

Ez a jelentés is azoknak a csaló mesterkedéseknek egyik válfaja. Ilymódon hintenek a bűnösök port az emberek szemébe, így altatják el az éberséget, és törekednek olyan célokra, amelyek végeredményben mindig a szocialista építés alapelveivel ellenségesen szembenálló, idegen nézetek és hangulatok befolyását tükrözik.

Ugyanezen a januári plénumon Molotov elvtárs hangsúlyozta, hogy az igazgatási apparátust mindent latbavetve erősíteni, javítani kell és tovább kell növelni a proletárdiktatúra hatalmát. Az „állam elhalásának" és az államhatalom „hanyatló görbéjének" opportunista „elméleteivel", az államhatalom gyengülésének közeli perspektívájáról szóló opportunista és kifejezetten ellenforradalmi mesékkel ellentétben a proletariátus a párt és a kormány, mint ismeretes, kemény harcot vív az államhatalom minél fokozottabb erősítéséért.

Ezzel függ össze az a kérdés is, hogy milyen jelentősége van napjainkban a szovjet szocialista törvénynek. A szocialista törvényesség a proletárdiktatúra megszilárdításának egyik leglényegesebb emelője. A szocialista törvényesség egyike azoknak a hatalmas eszközöknek, amelyek biztosítják a munkásosztály és minden dolgozó részére azt a lehetőséget, hogy pártunk, Központi Bizottságunk és Sztálin elvtárs vezetésével könnyebben, gyorsabban és biztosabban érhessék el ragyogó győzelmeiket a szocialista társadalom építése során.

Különösen nagy jelentőségűvé válik napjainkban a szovjet törvény szerepe, a szocialista törvényesség szerepe, a törvények pontos és — mint Iljics mondotta — szent betartásának az egész néppel, országunk minden polgárával, és elsősorban a kommunistákkal szemben támasztott követelménye. Ezt már az a puszta tény is magyarázza, hogy a párt és a kormány többízben hangsúlyozta, milyen fontos a forradalmi szocialista törvényesség betartása. Erről tanúskodnak pártkongresszusainknak, konferenciáinknak és az SzK(b)P Központi Bizottsága plénumainak hatá-

[4] *Sztálin* Művei. 13. köt. Szikra 1951. 221—222. old.

rozatai; erről tanúskodik, különösen az utóbbi időben, számos dekrétum és rendelet, amely következetesen hangsúlyozza szocialista törvényeink szilárdságát és sérthetetlenségét. Ennek a pernek vádlottai ezt nem akarták elismerni és megérteni. Nem értették meg és nem vált vérükké, hogy a mi törvényességünk és a kapitalista országok úgynevezett „törvényessége" között nagy elvi különbség van. A tőkés országokban, legalább is a szocializmussal legellenségesebben szembenálló országokban, alapjában véve semmiféle törvényesség sincs. A fasiszta diktatúra országaiban a törvényességet a törvénytelenség váltotta fel. Ezekben az országokban, mint azt Vlagyimir Iljics Lenin már 1910-ben előre megmondta, a törvényességet megölték és sárba tiporták; a fasiszta országokban nyiltan és cinikusan elvetik a törvényt és a jogot, s helyükbe a jogtalanság, a durva, szörnyűséges önkény lépett.

A szocialista állam ezzel szemben gondosan és éberen őrködik a törvény és a jog felett, törvényességének maximális megszilárdításáért harcol, és a szocialista törvényesség minden megszegőjét szigorúan bünteti. A szocialista államnak tartós rendre, szilárd fegyelemre és szilárd törvényességre van szüksége.

A szovjet törvény nagy jelentőségét a Szovjetország minden polgárának át kell gondolnia, meg kell értenie. Országunk minden polgára, minden dolgozója tanulja meg tisztelni a szovjet törvényt, amely szilárd és megtámadhatatlan, amely őrködik a proletárforradalom és a proletárdiktatúra érdekei felett, s megvédi országunk sokmillió dolgozójának, munkásának, élenjáró kolhozparasztjának és általában minden becsületes polgárának érdekeit. Minél elítélendőbbnek tartjuk a szocialista törvényesség követelményeinek még a legcsekélyebb mértékű lekicsinylését is, annál erőteljesebben kell harcolnunk azok ellen, akik a szovjet törvényekkel szemben a lekicsinylésnek akár csak leghalványabb jelét is merészelik mutatni. Harcolni a törvényességért — ez nemcsak a szovjet igazságszolgáltatás szerveinek, hanem az egész szovjet társadalomnak is rendkívül fontos feladata. Világos, hogy a szovjet törvények pontos és következetes betartása közvetlen kapcsolatban van azzal a feladattal, hogy megerősítsük és megjavítsuk egész szovjet államapparátusunkat, hogy megjavítsuk munkamódszereit.

Egészen természetes, hogy azokkal a hatalmas, világtörténelmi jelentőségű problémákkal, amelyeket csak futólag vázoltam, összefügg az a kérdés is, hogy milyen állami intézményeink munkája, és milyenek maguk a káderek.

A vádlottak egyéni szerepének mérlegelése során nyilván ebből

a három szemszögből kell majd megvilágítanunk azokat a kérdéseket, amelyeket vádbeszédem bevezetésében megjelöltem. Ha teljesíteni akarjuk a proletárdiktatúra megerősítésének feladatát, ha biztosítani akarjuk, hogy Szovjetországunk egész lakossága maradéktalanul betartsa a szocialista törvényeket, akkor erős, odaadó, mozgékony, politikailag képzett és alapos szaktudással rendelkező, munkájának technikáját tökéletesen ismerő, fegyelmezett apparátusról kell gondoskodnunk.

E feltételek nélkül egyáltalán nem lehet szó a szovjet állam hatalmának megerősítéséről. E feltételek nélkül minden szó, amelyet a szovjet állam, a proletárdiktatúra állama hatalmának megerősítését célzó rendszabályokról kiejtünk, üres, hamis és képmutató fecsegés marad.

Éppen erről beszélt Molotov elvtárs az 1933. évi januári plénumon és hangsúlyozta a szovjet államapparátus további, nagymértékű megjavításának szükségességét. „Mindez — mondotta Molotov elvtárs — az állam hatalmának olyan mértékű növekedését kívánja meg, hogy a munkások és kolhozparasztok sokmilliós tömege méginkább meggyőződjék a dolgozók érdekeit féltőn őrző, de osztályellenségeivel szemben könyörtelen proletárállam növekvő erejéről. E mindennél fontosabb feladatok tényleges megvalósítása, s egyidejűleg a gazdasági és technikai káderek legjobb kiválasztásának biztosítása, valamint munkájuk valóságos naponkénti ellenőrzése — ezek politikánk elsőrendű feladatai. Csak ezen az alapon haladhatunk sikerrel előre az előttünk álló gazdasági feladatok teljesítése útján."

Hatalmas programm ez, elvezet bennünket az apparátusunkra, munkájának minőségére, munkamódszereinek sajátosságára és különlegességeire jellemző kérdésekhez. Ez a programm megjelöli azokat a rendszabályokat is, melyeket életbe kell léptetni, ha e munka módszereit meg akarjuk javítani. Ha nem oldjuk meg ezeket a feladatokat, akkor nem juthatunk előbbre, nem mutathatunk fel napról napra kézzelfogható, reális és gyakorlati eredményeket a szocialista építésben végzett munkánk terén. Mindezek nagyon is politikai kérdések, valóban elsőrendű, igen fontos politikai problémák. A vádlottak ezt nem értik meg. Nem értik meg még olyan nagytudású emberek sem, mint például Gyik mérnök. Róla még egyébként külön fogok szólni és akkor majd megmagyarázom, miért nem érti meg mindezt.

Ez a bírósági eljárás nemcsak a fentebb érintett kérdések jelentőségét tárta fel, hanem gazdasági apparátusunk eltévelyedéseit

és fogyatékosságait is leleplezte, felhívta minden gazdasági szakember és az egész szovjet közvélemény figyelmét arra, milyen jelentősége van a munkában az ellenőrzésnek és önmagunk ellenőrzésének.

Ez a bűnügy lehetővé tette számunkra, hogy megvizsgáljuk szocialista arcvonalunk egyik felelősségteljes szakaszának állapotát. Különösen felelősségteljes ez a szakasz azért, mert ezen a szakaszon valósul meg a termelési szövetség a szocialista vagy a szocialista elvek szerint átalakuló falu és a szocialista város között. E szövetség egyik oldalán a falu áll, amely legyőzte a kulákot, bár véglegesen még nem végzett vele (hiszen a kulákság maradványai még élnek, bár utolsó napjaikat élik), másik oldalán a város, ahol a szocializmus sikerei annak a szocialista iparosításnak szilárd alapjain nyugszanak, amely egyszersmind a szocialista vágányokra átálló mezőgazdaság számára is alapul szolgál. Ebből a szemszögből nézve a „Szojuzszelmas"-hoz és a „Szelhozsznab"-hoz hasonló intézmények, a trösztökhöz és gyárakhoz vezető szétágazásaikkal együtt a szocialista építés falusi előőrsei, szocialista alkotómunkánk védőbástyái, a szocialista iparosítás erődjei. A legújabb tudományos vívmányokra támaszkodó mezőgazdasági technika teljes erejével felfegyverzett szocialista iparosítás megsemmisíti a kizsákmányoló kulákság utolsó maradványait, rést üt a kapitalista gazdaságtól örökölt hagyományokon, a kispolgári paraszti egyéni gazdálkodáson, és széles útat tör a szocialista erők számára, melyek zárt sorokban, magasra emelve a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének győzelmes vörös lobogóját, diadalmenetben veszik birtokukba a szocialista földeket.

Ez határozza meg azt a szerepet és azt a helyet, melyet a szovjet szervezetek rendszerében többek között a „Szojuzszelmas" is betölt, és ez határozza meg azt a felelősséget, amely a „Szojuzszelmas" vezetőire hárul. Ugyanez vonatkozik a „Szelhozsznab"-ra, az „Ukrszelmas"-féle köztársasági trösztökre, valamint minden egyes gyárra és különösen a „Kommunar"-gyárra.

Sabasvili vádlott megérti a „Kommunar"-nak ezt a jelentőségét. Tudatában van annak a felelősségnek is, amelyet mint a „Kommunar" igazgatója e gyár munkájáért visel, tudja, hogy ez a gyár az egyik legfontosabb helyet tölti be abban a harcban, melyet szocialista technikánknak a mezőgazdaságba való bevezetéséért folytatunk.

Ezért mondta Sabasvili: „Azt hittem, hogy nem a vádlottak padjára, hanem mint a termelés terén kitűzött első díj várományosa

fogok Moszkvába érkezni." És volt is bizonyos oka rá, hogy azt higgye. De nem így történt. Éspedig azért nem történt így, mert nem elég magas jutalmakra gondolni, sőt, az sem elég, ha valaki úgy dolgozik, mint Sabasvili — hanem érteni kell ahhoz is, hogy felemelkedjünk arra a magaslatra, amelyen feladataink súlyát az állami érdekek szempontjából érezzük vállainkon. Sabasvili nem rossz gazdasági vezető és nem is rossz termelési szakember. De feladatát túlságosan szűken értelmezte, egyoldalúan és bizonyos értelemben fonákul fogta fel. Elfelejtette, hogy a termelés érdekeit az államnak és az állami politikának, mint egésznek, érdekeivel kell összehangolni. Sőt mi több: az állam érdekeit saját gyári gazdaságának szűkkörű érdekei alá rendelte és ezzel megszegte Sztálin elvtárs történelmi jelentőségű hat feltételét. Megszegte a legfontosabb feltételt — azt, hogy saját munkaterületünket valóban vezessük, mégpedig az állami érdekek szem előtt tartásával vezessük. Megsértette a szovjet törvényt és ezért került a vádlottak padjára, annak ellenére, hogy nem rossz gyárigazgató. Sajnálatos tény, de megtörtént! Egyébként teljesen magától Sabasvilitől függ, kijavítja-e ezt a hibát, visszanyeri-e pozícióját.

Beszéltem arról, hogy ennek a pernek hatalmas politikai jelentősége van, és hogy a per tárgyát képező bűncselekményekben kétségkívül tükröződik az osztályharc, a szocializmussal ellenségesen szembenálló elemeknek a szocializmus ellen folytatott harca, mely még nem zárult le országunkban. Úgy hiszem, hogy az, amit itt hallottunk és láttunk, nagyon is világos illusztráció Vlagyimir Iljics Leninnek „A Szovjethatalom soronlevő feladatai" című, még 1918-ban írt híres munkájához.

„Egy percre sem szabad megfeledkeznünk arról — írja — (és ezt a „Kommunar"-gyárból idekerült vádlottak és közöttük elsősorban a kommunisták jól jegyezzék meg! — *A. V.*), hogy a polgári és kispolgári erők kettős harcot folytatnak a Szovjethatalom ellen: egyrészt kívülről — a Szavinkovok, Gocok, Gegecskorik, Kornyilovok módszereivel, összeesküvésekkel és felkelésekkel s ezek mocskos «ideológiai» tükröződéseivel, a kadetok, a jobboldali eszerek és a mensevikek sajtójában megjelenő hazugság- és rágalomáradattal; másrészt pedig belülről (Sabasvili, ez különösen önnek szól! — *A. V.*) — azzal, hogy a bomlás minden elemét, minden gyengeséget felhasználnak vesztegetésre, a fegyelmezetlenség, a züllés és a zűrzavar fokozására"[5].

[5] *Lenin* Művei. 27. köt. Szikra 1952. 261. old.

Figyelembe véve a „Kommunar"-gyár munkájának valamennyi pozitív oldalát és kétségtelen gazdasági eredményeit, amelyeket — ha átmenetileg is — néhány sikertelenség árnyékol be (lemaradtak a tervteljesítésben, és ezt a lemaradást azután úgy kellett behozniok, hogy úgyszólván egy hónap alatt teljesítették az egész féléves tervet, ami szükségszerűen kihatott a teljesítmény minőségére, s már önmagában is bizonyítja a termelés és a munkaszervezés betegségét), merem állítani, hogy a termelés során előforduló hibák és fennakadások ellenére a „Kommunar"-gyár alapjában véve megbirkózott termelési feladataival. Ez arról tanúskodik, hogy a gyárban a szocialista építéshez hű, erős proletár kollektíva, mérnöki és technikusi kollektíva dolgozik. Mégis, azt kell mondanom, hogy éppen ennek a gyárnak, a „Kommunar"-nak a példája, és különösen a kombájnszállítás kérdésében tanúsított magatartása igazolja fényesen Lenin véleményét, mely szerint a szocializmussal ellenségesen szembenálló kispolgári, kapitalista erők úgy igyekeznek érvényesülni, hogy egyes munkások, de néha egész munkáscsoportok fegyelmezetlenségét kihasználják annak a zűrzavarnak, lazaságnak és hanyagságnak a fokozására, amely még megvan nálunk a régi kapitalista társadalom örökségeként, hagyományaként.

A fegyelem kérdése nem egyszerű probléma. A fegyelem kérdése a szocialista társadalom és a szocialista munka szervezésének legfőbb problémája. A szocialista fegyelem hatalmas kulturális erő.

Ebben a gyárban az ösztönösség és a lazaság uralkodott. Ezzel szemben, mint Lenin mondotta, „... a szocializmus győzelme elképzelhetetlen, ha a tudatos proletár fegyelem nem győzi le az ösztönös kispolgári anarchiát ..."[6]

A tudatos proletár fegyelem egyik feltétele annak, hogy a proletariátus győzedelmeskedjék az ösztönös kispolgári anarchia felett és záloga annak, hogy a Kerenszkijek és Kornyilovok sohase állíthassák vissza rendszerüket.

Ezért egészen természetes, hogy amikor fegyelmezettséget követelünk, amikor a fegyelmezetlenséget ostorozzuk, abból indulunk ki, hogy a proletár fegyelem a szocializmus győzelmének egyik legfontosabb tényezője. Nagyon jól tudjuk, hogy a proletár fegyelem ezen alapelvének megsértése annak a kispolgári anarchiának és partizánkodásnak nyit hátsó ajtót, amely a szocialista építés alapjait igyekszik aláásni. Tudjuk, hogy ez az elrejtőzött,

[6] *Lenin* Művei. 27. köt. 253. old.

elfojtott, de véglegesen még le nem győzött kispolgári ösztönösség úton-útfélen fenyeget bennünket, s különösen gyakran sodorja veszélybe az ingadozókat és a fegyelmezetleneket.

Lenin megmondta: „A munkásosztályt nem választja el kínai fal a régi kapitalista társadalomtól." A régi maradványok és előítéletek, a régi kapitalista hagyományok ideig-óráig rejtve maradnak, de az osztályharc bizonyos körülményei között felszínre törnek és erősen érezhetővé válnak.

Ezeknek az átkos kapitalista hagyományoknak pusztító hatását gyakran észlelhetjük életünk különféle területein. Észlelhetjük olyan jelenségekben, mint a társadalmi, szocialista tulajdon fosztogatása. Az ilyen jelenségek lépten-nyomon az említett „hagyományok" és csökevények talajából táplálkoznak.

Ez az oka annak, hogy a proletár fegyelem problémáit nem lehet pusztán az elvtársi befolyásolás kérdésének tekinteni, amint azt itt, a tárgyalás kezdetén mondották. A fegyelem kérdései természetesen az elvtársi befolyást is magukban foglalják, ezzel azonban a dolog még korántsem merül ki. A fegyelem gyakran proletár kényszert is követel — kényszert a proletárhatalomnak azoktól a szerveitől, amelyek értenek ahhoz, hogy az ellenség ellenállását könyörtelenül megtörjék, s ahhoz is, hogy keményen és szigorúan kényszerítsenek mindenkit a párt, a munkásosztály, a kormány követeléseinek és utasításainak teljesítésére.

A fegyelem problémái — az osztályharc problémái, és ugyanúgy kell megoldani őket, mint, egyrészt az osztályellenség és annak ügynökei ellen, másrészt az olyan egyének ellen folytatott harc problémáit, akik a szocializmussal szemben ellenséges áramlatok befolyása alá kerültek. Természetesen nem szabad a közmondás szerint gondolkodni és kijelenteni, hogy „sötétben minden tehén fekete". Meg kell különböztetni az ellenséget attól, aki nem ellenség, csak ellenséges befolyás alá került. El kell tudnunk választani az osztályellenállást, az ellenség osztályjellegű támadását a fegyelmi vétségtől, a hibától, az egyszerű fegyelmezetlenségtől. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy az úgynevezett hivatali vétség, vagy az egyszerű fegyelmezetlenség gyakran éppen olyan veszélyes, mint a nyílt ellenséges támadás. És éppen ennek a veszélynek a felfedése és leleplezése a per egyik feladata.

De ennek a pernek a feladata még szélesebbkörű. Ez abból következik, hogy a bűncselekményt felelősségteljes területen, a kombájngyártás területén követték el. Erről már az előbbiekben szólottam és ezért ezt a kérdést csak röviden érintem. Egyes vád-

lottaknak valószínűleg az a véleménye, hogy a kombájngyártás, valamint a gép- és traktorállomások, szovhozok és kolhozok kombájnokkal való felszerelése csupán műszaki kérdés. Tévednek, nagyon is politikai kérdés ez. Azok az eredmények, melyeket a kolhozmozgalom elért, rendkívül fontos, a szó szoros értelmében politikai jelentőséget kölcsönöznek a kolhozok technikai felszerelésével kapcsolatos kérdéseknek. Természetesen nem véletlen, hogy Sztálin elvtárs, parasztságunknak a kolhozok felé, a kollektivizálás felé tett fordulatát elemezve, már a XVI. pártkongresszuson rámutatott azokra a körülményekre, azokra a feltételekre, amelyek ezt a fordulatot logikusan, történelmi szükségszerűséggel előkészítették. Ezt a fordulatot egész fejlődésünk, iparunk fejlődése, s elsősorban a mezőgazdasági gépeket és traktorokat gyártó ipar fejlődése készítette elő. Nem akarjuk túlozni a technika jelentőségét az országszerte kibontakozott osztályharcban, de egyáltalán nem akarjuk alábecsülni sem. Nyugodtan mondhatjuk, hogy a kolhozmozgalom felé tett fordulatot, és nyomában a parasztság zömének a kolhozépítés útjára való végleges áttérését bizonyos fokig azok a sikerek tették lehetővé, amelyeket a mezőgazdaság szocialista gépesítése terén értünk el. Sztálin elvtárs beszélt a párt Központi Bizottságának azokról az intézkedéseiről, amelyek ezt az átmenetet előkészítették és megnevezte az intézkedések három vonalát: a szovhozok szervezeti és pénzügyi megszilárdítása, a kolhozok szervezése és finanszírozása, végül a traktorok és mezőgazdasági gépek gyártásának megszervezése, s a falu traktorokkal és mezőgazdasági gépekkel való ellátása gép- és traktorállomások, traktorparkok stb. útján.

Ez már meg is határozza annak a munkának hatalmas politikai jelentőségét, amelynek megvalósítására a vádlottak hivatva voltak.

A gépi technika nemcsak kulturális, hanem politikai szempontból is nagyszerű szerepet töltött be az osztályellenség ellen vívott harcban, és abban, hogy a falun a „ki kit győz le?" kérdést véglegesen a szocializmus javára döntsük el. Amikor a gépi technikának erről a szerepéről, vagy magáról a gépi technikáról beszélünk, akkor a mezőgazdasági technika kérdései, a kombájngyártás kérdései igen tiszteletreméltó helyet foglalnak el.

Engedjék meg, hogy mielőtt rátérnék a bírósági eljárás konkrét kérdéseire, felolvassak még egy idézetet.

Az 1933. évi januári teljes ülésen Molotov elvtárs felvetette a kérdést: „Minek köszönhető, hogy a kolhozok és szovhozok

fölénybe kerülnek az egyéni parasztgazdasággal szemben?" — és maga adta meg rá a választ: „Annak, hogy munkájukban egyesülve, a haladó mezőgazdasági technikára támaszkodnak, s a legjobb mezőgazdasági gépeket és traktorokat használják.

Nézzük a tényeket. Az első ötéves terv kezdetén a mezőgazdaságunkban használt gépek és szerszámok összértéke 1 150 millió rubel volt. Az első ötéves terv 4 éve alatt 1 600 millió rubel értékű gép és szerszám özönlött a mezőgazdaságba. Ilymódon, egyetlen ötéves terv folyamán, a 4 év alatt teljesített bolsevik ötéves terv folyamán, lényegesen több gép és szerszám került a mezőgazdaságba, mint amennyi az ötéves terv kezdetén birtokában volt. Emellett az új mezőgazdasági gépek sokkal termelékenyebbek, mint a régiek. Az első ötéves terv alatt gyökeres változás ment végbe országunk mezőgazdasági termelésének technikai alapjában — ebben van a mi erőnk!"

Ezekben az eredményekben természetesen a „Kommunar"-gyárnak, és így a gyár vezetőinek is van némi érdeme. Ez azonban semmiképpen sem mentesíti őket a bűncselekményeikért rájuk háruló felelősség alól, ellenkezőleg, növeli felelősségüket. Fokozottabb mértékben hárul ránk is az a kötelesség, hogy szigorú követelményeket támasszunk velük szemben a fegyelem terén, s megkívánjuk, hogy a párt meg a kormány követeléseit és utasításait ne csak munkájuk egyvalamely részében, hanem tevékenységük egész területén is teljesítsék, valósítsák meg.

„Még közvetlenül az ötéves terv kezdete előtt is elég nagy szerepet játszott a mezőgazdaságban a *faeke* — mondta továbbá Molotov elvtárs. — Azóta ezen a téren nagy változások történtek. Az ötéves terv végén már a *traktorszántásé* volt a legnagyobb szerep.

Az első ötéves terv kezdetén a *kézi vetés* volt a legelterjedtebb módszer. Az ötéves terv folyamán a helyzet gyökeresen megváltozott. A vetés fő és döntő eszköze a vetőgép lett, sőt igen nagy szerepet játszik már a *traktorvontatású vetőgép* is."

Molotov elvtárs beszédének ez a része azért figyelemreméltó, mert igen jellegzetesen tárja fel azt a hatalmas különbséget, mely a szocialista politika alapelvei és más államok politikájának alapelvei között fennáll, legyen az akár a forradalom előtti cári Oroszországhoz hasonló nemesi-földesúri állam, akár a legdemokratikusabb burzsoá állam.

Ha a szocialista ipar és a szocialista politika terén ilyen hatalmas szerep jut a technikának, mégpedig különösképpen a mező-

gazdasági technikának, akkor a technikai eszközök között különleges szerepet, különleges helyet tölt be az az érdekesnél is érdekesebb gép, amelyet kombájnnak nevezünk, és amely egyszerre arat, csépel és osztályoz.

Milyen hatalmas mennyiségű emberi munkát takarít meg, milyen fényesen bizonyítja az embernek a természet erői felett aratott valóságos győzelmét ez a mi szovjet gépünk, szocialista földjeinken dolgozó gépünk.

Ime, néhány — igaz, nagyon rövidre fogott — általános megfontolás. Úgy érzem, ezeknek a fényénél kell megvizsgálnunk a per vádlottainak egyéni vétkességére és felelősségére vonatkozó kérdéseket is.

Szovjet igazságszolgáltatási politikánk két feladatot tart szem előtt: az egyik — harc a konkrét bűncselekmény ellen, és — mint ahogy mondani szokták — a rossz konkrét hordozói ellen, a másik, nem kevésbbé fontos és értékes feladat: az általános megelőzés, a profilaxis, a szovjet törvény propagálása, a fegyelemre nevelés, amelyről Lenin beszélt, amikor a szovjet bíróság feladatait meghatározta.

Ezért tartottam szükségesnek hangsúlyozni ennek az ügynek valóban nagy — mondhatnám kiemelkedő — politikai jelentőségét. Ismétlem, itt a vádlottak padján nem politikai ellenségek ülnek, hanem olyan emberek, akik — mint már említettem — érdemeket szereztek a szovjet szocialista építés terén, olyan emberek, akik a szocializmus ügyének odaadó hívei, akiket érdemeikért még ki is tüntettek. De bűncselekményeket követtek el a szovjet állam ellen, és ezeket a bűncselekményeket nekünk tárgyilagosan, igazságosan mérlegelnünk kell, meg kell állapítanunk a megfelelő büntetéseket.

Előre tudom, hogy a vádlottak a mennyiséggel, a tervteljesítési százalékokkal és hasonlókkal fognak védekezni. De ebben az esetben nem ez a lényeg. Az sem a legfontosabb, hány gyujtómágnest és porlasztót nem adtak fel idejében, vagy pótlólag, hányat nem kaptak meg a földeken. Nem a kihasználatlan kombájnok százalékarányán van a hangsúly — noha természetesen ennek is óriási jelentősége van, mert amikor a kapitalista világ késhegyig menő harcot folytat ellenünk, országunkban pedig folyik a küzdelem a kapitalizmus csökevényei ellen, akkor senkinek sem engedhetjük meg és senkinek sem nézhetjük el, hogy lebecsülje akár csak 100, akár csak 10 kihasználatlan kombájn, vagy le nem szállított mágnes és porlasztó jelentőségét.

A bírósági tárgyalás során a védelem többízben megkísérelte a bíróság figyelmét éppen erre a kérdésre összpontosítani, azaz arra, hogy — mint mondták — hány kombájnt szállítottak összesen, és a leszállított kombájnok hány százaléka maradt gyujtómágnes és porlasztó nélkül. No de mondjuk, hogy a mágnes nélkül szállított kombájnok százalékaránya igen alacsony — bár az erre vonatkozó adatok korántsem elégségesek és kimerítőek. Ennek oka a megfelelő nyilvántartás és ellenőrzés hiányában keresendő. De még egyszer hangsúlyozni akarom: senkinek sem engedhetjük meg, hogy akár csak egy mágnessel is könnyelműen bánjék. Nem engedhetjük meg, hogy akár csak egy tucat mágnes is elakadjon valahol, és ne jusson el ahhoz a kombájnhoz, amelyhez tartozik. A legszigorúbb megrovást és büntetést kellene alkalmaznunk akkor is, ha csak arról volna szó, hogy egy tucat mágnest nem szállítottak le időben és ezzel néhány kombájnt megbénítottak.

De itt nem egyről és nem tízről, hanem, mint ahogyan már egész sor terület és határterület adataiból kiderült, nagyon is komoly számokról van szó.

Még egyszer emlékezetükbe idézem: a nyugati terület számára 1 000 kombájnt szállítottak le, de nagy részük még az aratás kezdetéig sem kapta meg gyujtómágnesét, s így a gépek tehetetlenek, holtak, bénák voltak. 460 ilyen kombájn volt, tehát a nyugati területre szállított kombájnok 46 százaléka. Sabasvili vádlott itt megjegyezte:

— Igen, de jelenleg kevesebb ilyen van.

— Mennyi?

— Kétszáz.

Vegyük alapul ezt a számot; én kész vagyok a vádlottak javára értelmezni mindent, ami kétes — legyen tehát 200! Az 20 százalék. És ez mi, ha nem bűncselekmény? . . . A százalékkülönbség nem változtat a dolgon.

Szinyicin tanú Kazahsztán térképét terítette elénk. Kazahsztánban, a kazah köztársaság egyharmad részén, 202 kombájn közül 92-nek nem volt gyujtómágnese és porlasztója. Mit jelent ez? Bűncselekményt, a kombájnok 45 százalékának megbénítását.

Nyugat-Szibériában Sabasvili saját szavai szerint a nem komplett kombájnok százalékaránya az aratás kezdetekor szintén igen magas volt. Sabasvili igyekezett bebizonyítani, hogy ott a helyzet később kedvezően megváltozott. Az akták között van azonban egy okmány — a Nyugatszibériai Határterület Végrehajtó Bizottsága elnökének Molotov elvtárshoz intézett levele, amely azt a panaszt

tartalmazza, hogy a kombájnok terén július 28-án katasztrofális volt a helyzet, mert „a kombájnok tekintélyes része nem komplett állapotban érkezett meg és ilyen állapotban érkeznek a kombájnok még most is".

Hogy ez mikor volt? A levél július végén kelt. Sabasvili azzal próbált védekezni, hogy „Nyugat-Szibériában még nem volt érett a gabona". De kérdezzük őt: „És amikor a gabona beérett, vajjon helyükön voltak-e a kombájnok?" Kiderült, hogy nem voltak a helyükön. (*Elnök:* „Egy részük a helyén volt!") Igen, egy részük a helyén volt: 1 000 kombájn közül 540 darab. De még ha nem is 460, hanem csak 46 lett volna a hátralék, akkor is úgy érezném, hogy jogom van ragaszkodni az emelt vádhoz. Nem szabad elfelejtenünk, hogy a mi körülményeink között óriási jelentősége van minden egyes lövedéknek, amellyel az ellenségre tüzelünk, hogy árulónak tekinthetünk és árulónak kell is tekintenünk mindenkit, aki megpróbálja valahol elrejteni vagy bármi más módon megakadályozni, hogy ezt a lövedéket a harcban felhasználjuk.

Ezért arról a „filozófiáról", amelyet itt néhány vádlott igyekezett kifejteni, azokról a szólamokról, amelyek kihallgatásuk folyamán elhangzottak, ki kell jelentenem, hogy egyáltalán nem felelnek meg az állam szempontjainak. Hiszen itt nem a mennyiségek és a százalékarányok döntik el a dolgot, noha természetesen azoknak is igen nagy jelentőségük van, de legkevésbbé sem abban az értelemben, mintha a felelősség a százalék arányában csökkenne. Sőt, a vádlottak által elkövetett bűncselekmény súlyossága és veszélyessége nem is mérhető kizárólag azzal a konkrét kárral, amelyet a vádlottak az államnak okoztak.

Igaz, hogy ez a kár már önmagában is igen komoly figyelmet érdemel. De nekünk azokat az okokat kell különös gonddal elemeznünk, amelyek ezt a kárt előidézték, és azokat a körülményeket, amelyek alapján az itt feltárt konkrét bűncselekményekben megnyilvánuló kóros tüneteket megítélhetjük és meg kell ítélnünk.

A bírósági tárgyalás néhány napja hatalmas politikai és egyéb anyagot hozott felszínre. Ez az anyag tájékoztat bennünket az előbbi kérdésről, és lehetővé teszi, hogy újból felülvizsgáljuk egyes intézményeink egész munkarendszerét, ellenőrizzük munkamódszereiket, és megvizsgáljuk, hogy milyenek a vezető pozíciókat és az egyéb funkciókat betöltő dolgozók.

Mit tekinthetünk már bebizonyítottnak e téren? Bebizonyítottnak tekinthetjük, hogy intézményeink egész sorában komoly hibák vannak. Ezek a hibák arra köteleznek bennünket, hogy te-

kintet nélkül az ilyen intézmények vezetőire, mutassunk rá azokra a valóban sötét pontokra, azokra a homályos foltokra, melyek azt bizonyítják, hogy néhány igen nagyjelentőségű állami intézményünk munkarendszerében valami nincs rendben. A „Szelhozsznab"-ra, a „Szojuzszelmas"-ra és az „Ukrszelmas"-ra gondolok.

Amikor ezekről a negatív jelenségekről, ezekről a homályos és sötét pontokról beszélek, amelyek sok intézményünk munkájának fogyatékosságait jellemzik, természetesen távol áll tőlem, hogy általánosítsam ezeket a tényeket és egészen sötét színben tüntessem fel a helyzetet. De azt kell mondanom, ami a valóság, és nem kisebbíthetem ezeknek az intézményeknek a munkájában, vagy éppen munkájuk rendszerében mutatkozó hibákat, amelyek lehetővé tették, vagy megkönnyítették olyan bűncselekmények elkövetését, amilyeneket a vádlottak elkövettek. E téren az itt folyó per mintegy vészjelt ad ezekről a komoly és fontos jelenségekről. Vészjel ez a per, mely különös éberségre int, felhívás, mely fokozott figyelmet követel a problémák számára, figyelmeztetés, mely arra emlékeztet, hogy mihamarabb kövessünk el mindent e problémák megoldására.

Mit kell itt elsősorban megállapítanunk?

Először is azt, hogy egész sor gazdasági szervezetünknél a legdurvább bürokratizmus uralkodik, tejtestvére az aktatologatásnak, amiért egyeseknek már Vlagyimir Iljics kötelet helyezett kilátásba.

Láttuk itt — és majd ha az egyes vádlottakat jellemzem, e bürokratizmus minden egyes képviselőjét névszerint meg fogom nevezni —, láttuk itt, hogy ezekbe az intézményekbe a bürokratizmus és az aktatologatás, a zűrzavar, a fegyelmezetlenség és a hanyagság mélyen befészkelte magát. Kérdésemre Boriszov tanú a következő kifejezéssel jellemezte tevékenységét: „Minden kicsúszott a kezemből." Éppen ez a „kicsúszott a kezemből", „nem néztem utána", „nem ellenőriztem", „elhittem mindent, amit jelentettek", ez azoknak a vezetőknek szokott „módszere", akik dolgozószobájukból irányítanak, anélkül, hogy a termelés színhelyén megfordulnának. Így dolgozott például Egyelszon tanú is, aki a Központi Feketeföld-területre szánt kombájnok konstruálásának kísérleteit Moszkvából, Malij Cserkasszkij-utcai irodájából irányította és két év alatt sem szakított magának időt arra, hogy akár csak egyetlen napot is a földeken, egy kombájn közvetlen közelében töltsön el. Remek kép! Szó, ami szó, kiváló vezetők.

Meg kell állapítanunk, hogy gazdaságunk egyes ágaiban gyakran durván és bűnös módon elferdítik a párt és a kormány utasításait, a törvényeket. Meg kell állapítanunk ezeket a tényeket és fel kell tárnunk e jelenségek társadalmi, politikai és osztálygyökereit. Rá kell mutatnunk, hogy ebben a sajátszerű formában gyakran azoknak a kapitalista hagyományoknak ellenállása jut kifejezésre, amelyeknek a gazdasági életből és az emberek tudatából való kiirtását a XVII. pártkonferencia a második ötéves terv feladatává tette. Feladatunk az, hogy a per során szerzett gazdag tapasztalatok és bőséges anyag alapján megmutassuk a munkásosztálynak, mennyire értenek egyesek ahhoz, hogy rendkívül agyafúrt módon, körmönfont ravaszsággal, és — mondhatnám — szigorúan jogi alapon megszegjék a szovjet törvényeket, törvényes alapon gúnyt űzzenek a törvényekből; az ilyen ténykedés — amint Lenin megjegyezte — „formailag helyes, de lényegét tekintve, merő gúny". Ez a história a kombájnokkal, beszédes illusztrációja annak, mi az, ami „formailag helyes, de lényegét tekintve merő gúny".

És valóban, mit mondtak nekünk egytől-egyig a vádlottak? „Bocsánat — mondták — a Munka és Honvédelem Tanácsának 1932 március 17-i rendelete a nem komplett szállítások megengedhetetlenségéről szól. Ami nálunk történt, az komplett szállítás volt. Hogy miért? Mert a kombájnokat és a hozzájuk tartozó egyes alkatrészeket alig egy-két napos különbséggel továbbítottuk, amit semmiképpen sem lehet nem komplett szállításnak nevezni..." Ez az érvelés azonban nyilvánvalóan nem kielégítő. Itt nem „különbségről" van szó.

A kormány komplett szállítást rendelt el. Erre azt írják: igenis, komplett szállítást eszközlünk, és mi lesz belőle? — „különbség" ... Hát éppen ez a nem komplett szállítás! Formailag, látszólag helyes, de lényegét tekintve merő gúny! Miért? Mert a „különbség" azt jelenti, hogy a kombájnokat mágnesek, porlasztók stb. stb. nélkül küldték el. Így járt el Gyik műszaki igazgató, Sabasvili áldásától kísérve. Ezt folytatja Gyikkel együtt a kombájnüzem vezetője, Zahogyacsenko. Ezt fogadja el törvényesnek Cserevatyenko. És ezt hajtják végre Cserevatyenkóval együtt Kobriszov és Korgyik vádlottak.

Így hát az, amivel itt szemben állunk, lényegében nem más, mint állami alkalmazottak egy csoportjának valóságos összeesküvése a szovjet törvény ellen.

Valaki — azt hiszem, Cserevatyenko volt — elmesélte mi tör-

tént: a kormány így mondta, én, Cserevatyenko meg úgy mondtam. Csak komplett állapotban szabad szállítani — mondja a kormány. Mi azonban azt mondjuk: lehet másként is — és úgy szállítunk, ahogy nekünk tetszik, még ha a törvény tiltja is ezt. Mi ez? Ez a szabotázs ravasz, leplezett formája, amelyet ráadásul még mindenféle jólhangzó kibúvóval és a „jószándékra" való hivatkozással körítenek. Ismeretes azonban, hogy „a pokolhoz vezető út is jószándékkal van kikövezve".

Emlékeztessen ez a per arra, hogy a szovjet törvényeket mindenkinek kivétel nélkül kötelessége szigorúan betartani, emlékeztessen arra, hogy a szovjet törvények megsértése veszélyezteti a szocializmus ügyét, arra, hogy akik a mi oldalunkon állnak, ha megszegik törvényeinket, könnyen a szocializmus valódi ellenségeinek karmai közé kerülhetnek. Ezt maguknak a vádlottaknak is be kellett itt látniok. Eleinte kereken tagadták azt, hogy bűnösek. Sőt, nem is érték fel ésszel, miért ültettük őket a vádlottak padjára. Igyekeztek saját igazukról meggyőzni bennünket, bizonygatni próbálták, hogy ebben az ügyben nekik volt igazuk, és nem a Központi Ellenőrző Bizottságnak, sőt még a kormánynak sem. De később, a bizonyítékok súlya alatt, miután — hogy kissé szabadon fejezzem ki magam — „beleütöttük orrukat ebbe a bűzös pocsolyába", végül is ki kellett mondaniok: „Bűnösnek érezzük magunkat."

Ebből a perből sok gazdasági vezető megtanulhatja, hogyan kell a szovjet törvényeket értelmezni. Ez a per és azok a bűncselekmények, amelyek itt szemünk előtt elvonulnak, megmutatják, hogy az osztályellenség gyakran rendkívül sajátos módon, az egyes személyek akaratától és érzelmeitől úgyszólván függetlenül működik. Az osztályellenség ért hozzá, hogyan kell mozgósítani a szovjet kormány, a tervgazdálkodás és a szocializmus ügye ellen olyan embereket, akik ha párttagsági könyvvel takaróznak is, nyárspolgárok maradtak, megőrizték kispolgári előítéleteiket, az átkozott kapitalista hagyományokat.

A bírósági eljárás leleplezte és már meg is bélyegezte a vádlottaknak a szovjet állam ellen elkövetett bűncselekményeit. Nem kétséges, hogy ez a per mozgósítani fogja a munkásosztályt, műszaki dolgozóink legjobbjait, és az egész közvéleményt az ellen a lazaság, fegyelmezetlenség és zűrzavar ellen, amellyel a vádlottak foltot ejtettek becsületükön.

Mielőtt azonban az egyes vádlottakról és az általuk elkövetett bűncselekményekről beszélnék, meg kell emlékeznem arról, mi-

képpen küzd kormányunk a párttal karöltve évről évre, hónapról hónapra azért, hogy a mezőgazdasági gépek az állami tervnek megfelelő összetételben és mennyiségben a mezőgazdasági kampányok kezdetére (akár aratásról, akár vetésről van szó) a földekre kerüljenek. Ez a feladat — a szocialista földek mezőgazdasági gépekkel való ellátásának feladata — felelősségteljes, mégpedig politikai szempontból is igen felelősségteljes feladat. Ezt a feladatot a párt és a kormány mindig és idejében felveti gazdasági vezetőink előtt, és megköveteli tőlük, hogy ennek az ügynek a lehető legnagyobb figyelmet szenteljék.

A Munka és Honvédelem Tanácsa még 1932 március 17-én megvizsgálta, hogyan van ellátva a mezőgazdaság mezőgazdasági gépekkel és megállapította azt a súlyos betegséget, amelyben egyes gazdasági szervezeteink szenvednek és amely abban a rendszeres jelenségben nyilvánul meg, hogy a mezőgazdasági gépek nem teljesen felszerelt állapotban érkeznek a földekre. A Munka és Honvédelem Tanácsa külön határozatot hozott, amelyben megtiltja a nem komplett mezőgazdasági gépek szállítását.

1933 január 3-án a Szovjetunió Népbiztosainak Tanácsa külön rendeletet adott ki a mezőgazdasági gépek szállítása tárgyában. A rendelet 8. pontja hangsúlyozza, hogy a szerződéseket komplett gépekre kell kötni és feltételei közé kötelezően be kell venni a gépek komplett állapotát.

1933 március 26-án a Munkás-Paraszt Felügyelet és a Központi Ellenőrző Bizottság Elnöksége felülvizsgálta az egyes szervezetek munkáját és megállapította, hogy a megengedhetetlen gyakorlat ezen a téren tovább folytatódik és határozottan követelte annak megszüntetését. Ebben a rendeletben utalás történt arra, hogy a Munkás-Paraszt Felügyelet és a Központi Ellenőrző Bizottság tudomásul vette a „Szojuzszelmas" Boriszov elvtárs útján tett nyilatkozatát, mely szerint úgynevezett egységesített csomagolási módszert dolgoztak ki a szállításra kerülő kombájnok számára, és ezt a módszert április hónaptól kezdődően alkalmazni is fogják a termelésben.

De mi történik a valóságban? A valóságban január 18-án Cserevatyenko kiad egy belső utasítást, amely tájékoztatást tartalmaz arra nézve, miképpen kell a „különválasztott" és „nem komplett" szállítást lebonyolítani. Kiderül, hogy Cserevatyenko ezt a nyilvánvalóan kormány- és törvényellenes lépést egy műszaki értekezlet határozata alapján tette meg. Az értekezlet Gyiknek, a gyár helyettes igazgatójának, a műszaki vezetőnek irodájában és

elnöklete alatt folyt le, a határozatot pedig a gyár igazgatója, Sabasvili hagyta jóvá.

Ilymódon a gyár vezetősége, Sabasvili, Gyik és Zahogyacsenko, a kombájnüzem vezetője, alapjában véve — engedjék meg, hogy kimondjam (azzal a fenntartással, hogy a vádlottak padján nem osztályellenségek, hanem a mieink ülnek) — alapjában véve szabályszerű „összeesküvést" szerveztek e törvény ellen, s minden törekvésük és igyekezetük arra irányult, hogy valamiképpen megkerüljék azt. Mégis megkísérlik, hogy elleplezzék vétkes üzelmeiket, ha ez nem is sikerül nekik éppen a legjobban. És tulajdonképpen mi a lényege ennek a leplezésnek? Mi a lényege érvelésüknek? Az a lényege, hogy a kormány rendeletileg megtiltotta a nem komplett szállítást, náluk azonban nem is „nem komplett", csupán „különválasztott" a szállítás, a különbség pedig mindössze két nap. Mindenki előtt világos, hogy ez az érv kiagyalt és ezzel az érveléssel a vádlottak csak tényleges bűncselekményeiket igyekeznek leplezni. A „különválasztott" szállítás ez „elméletének" ürügye alatt Zahogyacsenko, Cserevatyenko, Kobriszov és Korgyik egyaránt megszegik a törvényt. Ez a gyári vezetőknek az a fő csoportja, amely az említett kormányrendelet megszegésében vétkes.

De a gyárban ott ül Remerov, a „Szelhozsznab" meghatalmazottja, akinek feladata éppen az, hogy a kombájnok szabályszerű szállítására felügyeljen. Mit jelent ez Remerov számára? Azt jelenti, hogy kötelessége ellenőrizni, vajjon úgy történik-e a szállítás, ahogyan azt megköveteli a törvény, megköveteli a kormány. És milyen szállítást követel a kormány? Komplett szállítást! De komplett állapotban szállítani — éppen azt jelenti, hogy nem „különválasztottan". Nem különválasztottan pedig azt jelenti, hogy a kombájnokat motorral együtt, gyujtómágnessel, porlasztóval és gyujtógyertyákkal együtt kell útnakindítani. No és mit lehet tenni a szállítás alatt történő lopások ellen? Gondolni kell a lopásokra. Gondoskodni kell róla, hogy ne történjenek lopások! Úgy kell megszervezni a szállítást, hogy ne fordulhassanak elő. Ez a gyár kötelessége. És ezt maradéktalanul meg lehet valósítani. Hiszen március 26-án Boriszov elvtárs, akihez az egész szállítási rendszer tartozott, kijelentette, hogy áprilistól kezdve bevezetik és teljes egészében biztosítják az egységesített csomagolási módszer szerinti komplett szállítást.

Hol itt a hiba? Ott a hiba, hogy Remerov, ahelyett, hogy megtiltaná a nem komplett, „különválasztott" szállítást, a legkisebb ellenállás irányában halad. Ő is belekerült a szovjet törvények

körüli, sőt lényegében a szovjet törvények elleni manőverezés és lavírozás közös sodrába. És, hogy mit csinál, arra még emlékeznek önök az eljárás anyagából.

Tegnap, Remerov levelezésének elemzése során a védelem be akarta bizonyítani, hogy Remerov harcolt a nem komplett szállítás ellen. Magam is teljes egészében csatlakozom ehhez a megállapításhoz, egy apró fenntartással: Remerov harcolt, de csak levelezés útján. Ez így helyes, de ez a harc csak papírharc, csak levélharc, tehát egyáltalán nem harc. Legalább is a vád nyelvén nem harc, hanem papírpocsékolás.

Az, hógy Remerov valakivel levelezett, legkisebb mértékben sem győz meg bennünket arról, hogy valóban harcolt. Annál is kevésbbé, mert ebben a levélváltásban, ha a lényegét vizsgáljuk, semmiféle ellenvetést sem fedezhetünk fel a nem komplett szállítással kapcsolatban. Legjobb esetben is csak kísérleteket találunk benne az ilyen szállítások káros hatásának tompítására, kísérleteket, hogy valamiféle csillapítószert találjon ki annak a kárnak ellensúlyozására, enyhítésére, amely a nem komplett kombájnok szállításából szükségszerűen következett.

De van itt még egy másik levélváltás is, amelyet tegnap nem érintett a védelem, és amely kifejezetten arról tanúskodik, hogy Remerov komolyan nyugtalankodott a következmények miatt. De ez a levelezés sem menti Remerovot a legcsekélyebb mértékben sem, éspedig azért nem, mert Remerov a valóságban, ettől a kétértelmű levelezéstől eltekintve, semmit sem tett az említett szállítási rendszer megszüntetésére. Miért? Nem tudom határozottan megmondani. Talán nem tudott tenni, talán nem akart. Talán mind a kettő: nem tudott és nem is akart. Ha „nem akart", meg kell büntetni, ha „nem tudott", büntetését bizonyos mértékig enyhíteni lehet.

Mivel vádoljuk Gyiket? Azzal vádoljuk, hogy mint a gyár műszaki igazgatója és a gyárigazgató helyettese, kezdeményezője volt annak a gondolatnak, mely szerint a „különválasztott", nem komplett szállítás komplett szállításnak tekinthető abban az esetben, ha a kombájnok és mágnesek feladásának időpontja között 2—3 nap különbség van.

Ez természetesen az első lépés volt a kormányrendelet szabotálásához. Gyik szabotálta ezt a rendeletet, és ezért viselnie kell a teljes felelősséget. Igaz, hogy a kombájnok szállítása bizonyos nehézségekbe ütközött. De Gyik kísérletet sem tesz arra, hogy valamilyen más utat, vagy más módot találjon a nehézségek le-

küzdésére. Gyenyiszenko a mágneshez egy kis pajzsot szerkesztett és Gyik elismerte, hogy ezen a kis pajzson csak igen csekély változtatást kellene eszközölni; két hónapra lett volna szükség a változtatás bevezetéséhez és mégis elmaradt az egész változtatás. Mindenesetre nem tudtuk megállapítani, vajjon alkalmazták-e a pajzsot a gyakorlatban.

Ez azt bizonyítja, hogy Gyik — még ha feltételezzük is, hogy nem akarta szabotálni a kormányrendeletet — egyszerűen nem tulajdonított ennek a kérdésnek akkora jelentőséget, mint amekkorát tulajdonítania kellett volna. Ezt pedig — ha minden magyarázatát elfogadjuk —, a legjobb esetben is azért nem tette, mert túlságosan lekötötte érdeklődését a termelés. Gazdaságunk azonban olyan jellegű, hogy nem lehetünk „egyoldalúak, mint a fogfájós ember képe", ahogyan Kuzma Prutkov a szakemberekről mondotta. A mi szovjet szakemberünknek tovább kell látnia a maga szűk körén, a szovjet technikusnak az a kötelessége, hogy a szocialista gazdaság haladó, aktív építője legyen. Tudnia kell, hogy termelési sikereink semmit sem érnek, ha e sikerek eredményeit nem lehet a kolhozgazdaságokban, a gép- és traktorállomásokon, a szovhozokban és általában az egész országban hasznosítani.

A dolognak erre a részére Gyik nem fordított kellő figyelmet. És ez még a legjobb eset. Nem ellenőrizte, vajjon idejében szállítja-e a gyár a kombájnokat és betartják-e azt a feltételt, melyet éppen ő írt elő, azaz útnakindítják-e 2—3 napon belül a hiányzó alkatrészeket. Meg vagyok győződve arról, hogy még ha ezt a két-három napos időközt be is tartották volna, akkor sem lehetett volna elkerülni a zűrzavart. De a „Kommunar"-gyárban ez a zavar megtízszereződött.

A védelem valószínűleg nem érti, miért lett volna ez a zavar elkerülhetetlen. Nos, azért, mert semmiféle biztosítékunk sincs arra, hogy a 2—3 nappal később feladott mágnesek megérkeznek-e idejében, az aratás kezdetére úgy, mint a kombájnok, és — másodszor — hogy eljutnak-e ahhoz a kombájnhoz, amelyhez tartoznak. Erre nincs semmiféle biztosíték. Annál is kevésbbé, mert a tanúként kihallgatott műszaki szakemberek egész sora igen határozottan és meggyőzően bebizonyította, milyen szeszélyes jószág az ilyen mágnes. Gyik nem cáfolta meg sem Szinyicinnek, sem Goduvanovnak, sem Zsigyelevnek egyetlen állítását sem. Különösen arra a szóviadalra hívom fel figyelmüket, amely a régi termelési szakember, Gyik mérnök és Goduvanov ifjúmunkás között zajlott le. Goduvanov bebizonyította a bíróság előtt, hogy itt különös

sajátosságokkal van dolgunk. Ezek a sajátosságok nem engedik meg, hogy a mágnest elválasszák a kombájntól, de ha mégis megtennék, ez a helyi szerelőktől olyan szakképzettséget követelne meg, amely nélkül ilyen kockázatos szállítási módot nem engedhetünk meg magunknak. Helyi szerelőinknek pedig nincsen ilyen képzettségük. Gyik vádlott nem bizonyította be nekünk az ellenkezőjét. Nem tudta Goduvanov állításait megcáfolni. Tegnap kísérelte meg ezt, amikor már nem tudtuk Goduvanovot kihallgatni, de tegnap is olyan siralmas volt a vallomása, hogy szinte szégyenkeztünk e régi termelési szakember miatt. Nyilvánvaló volt, hogy Gyik egyszerűen a hajánál fogva rángatott elő néhány érvet.

Ezért hát Gyiket azzal vádoljuk, hogy nem ellenőrizte, vajjon idejében elküldték-e a gyárból a gyujtómágneseket és megérkeztek-e rendeltetési helyükre a kombájnnak e rendkívül fontos alkatrészei; azzal vádoljuk, hogy elereszteti a füle mellett azoknak a munkásoknak tanácsait, akik kiutat keresve ebből a helyzetből, néhány találmányt, javítást és észszerűsítést javasoltak, hogy megengedhetetlen módon, bürokratikusan bánt ezekkel a javaslatokkal, mint ahogyan a Gyenyiszenko-féle pajzzsal is tette, és ilymódon megmutatta munkásságának azt a negatív oldalát, amely szerintem megérdemelten juttatta a vádlottak padjára. Nem gondoskodott olyan szállítási formáról, amely legalább azt biztosította volna, hogy a mágneseket gyorsan továbbítják rendeltetési helyükre, és így ott a kombájnok idejében, komplett állapotban álljanak rendelkezésre.

Valójában mindazért, ami a kombájnüzemben történt, Zahogyacsenko és Gyik felelős. Ők a felelősek azért, hogy 200—300 láda mágnes gyűlt össze, hogy a mágneseket különválasztották a kombájntól, hogy a ládákra krétával írták fel azokat a számokat, amelyek jelezték, melyik kombájnhoz tartozik az illető mágnes. Az eső lemosta ezeket a számokat, és végül is minden összekeveredett.

Vádolom Gyiket azért, mert megengedte ezt. Ön, Gyik vádlott, ha már ezt az utat választotta, ha a mágneseket külön ládákban küldte el és minden mágnest még 500 rubelre biztosíttatott is, ha a mágneseket a kombájnoktól elkülönítve adta fel, akkor lelkiismeretesen, gondosan és felelőssége tudatában figyelemmel kellett volna kísérnie a szállítás egész folyamatát. De mi történt önöknél? Ki volt ezért felelős? Senki! Gyiket a termelés köti le, Sabasvili azzal van elfoglalva, hogy a termelés eredményeiről győzelmi jelentéseket szerkesszen; és ki felelős a szállításért? Erre Kobriszovot jelölték ki, de ő kijelenti, hogy nem tud semmiről, ő — mint

mondja — csak a pénzügyi és eladási osztály helyettes vezetője volt, átvette azt, amit küldtek neki, a szállításért tehát nem felelhet. Alapjában véve ilyenformán a szállításért senki sem felelős. Véleményem szerint a büntetőtörvénykönyv III. szakasza alapján Gyik ellen emelt vád bizonyítást nyert. Ezt, határozott kérdésemre, ingadozások és csűrés-csavarások után ő maga is kénytelen volt elismerni: „Igen — jelentette ki —, bűnös vagyok a vádiratban megállapított határok keretén belül."

Úgy vélem, hogy Sabasvili bűnössége is bebizonyosodott. Ezt Sabasvili is elismerte. Nincs szükség arra, hogy az ellene irányuló bizonyítékokat mind gondosan elemezzem. Sok van ilyen. Ha Sabasvili védekezésében megkísérelné e bizonyítékok tagadását, még mindig lesz rá idő, hogy válaszomban bővebben kitérjek erre.

Azt hiszem, rá kell mutatnom a Sabasvili és Gyik közötti különbségre, arra ugyanis, hogy Sabasvili igazgató és kommunista, s méghozzá nem is tegnap óta kommunista. Az a véleményem, hogy bűnét és felelősségét ez súlyosbítja, s hogy azokért a bűncselekményekért, amelyeket a szovjet törvények ellen elkövetett, őt szigorúbban kell felelősségre vonni.

Ezzel kapcsolatban Sztálin elvtárs következő szavait kívánom emlékezetükbe idézni:

„Rendkívül figyelemreméltó jelenség az — mondotta Sztálin elvtárs —, hogy a pártonkívüliek néha takarékosabban bánnak államunk pénzével, mint a párttagok. A kommunista ilyen esetekben bátrabb és határozottabb. Könnyűszerrel megteszi, hogy egy sereg alkalmazottnak segélyt adjon, amelyet elnevez jutaléknak, holott ott szó sincs jutalékról. Nem okoz neki nagy fejtörést, hogy áthágja, megkerülje, megszegje a törvényt. A pártonkívüli bizonyos óvatosabb és tartózkodóbb. Ennek talán az a magyarázata, hogy a kommunista a törvényt, az államot és más efféle dolgokat néha családi ügynek tekinti. *(Derültség.)* Éppen ezért némelyik kommunistának néha nem kerül nagy fáradságába, hogy mint a disznó (bocsánat, elvtársak, a kifejezésért), beletúrjon az állam veteményesébe és összeharácsoljon ott valamit, vagy bőkezű legyen az állam zsebéből. *(Derültség.)* Véget kell vetni, elvtársak, ennek a lehetetlen állapotnak. Erélyes harcot kell indítanunk a vezető szerveinkben és a mindennapi életben tapasztalható szertelenség és tékozlás ellen, ha valóban meg akarjuk óvni felhalmozásunkat iparunk szükségletei számára"[7].

[7] *Sztálin* Művei. 8. köt. Szikra 1952. 144. old.

Sztálin elvtárs, amikor szót emel egyes szovjet tisztviselőknek az állami tulajdonnal szemben tanúsított felháborító magatartása ellen, óva int attól, hogy az ilyen bűncselekményeket elnézéssel kezeljük.

E bűncselekmények gyökere abból a szokásból ered, hogy a törvényeket családi ügynek tekintik. Vannak köztünk kommunisták, akik olyan otthoniasan kezelik a szovjet törvényeket, mintha a törvények betartása magánügyük, családi ügyük lenne. Ez káros, felháborító felfogás. Az ilyen felfogással erélyesen, egyszersmindenkorra végezni kell. Sabasvili és a többi vádlott példáján meg kell mutatnunk, hogy a szovjet állam és a párt senkinek sem engedi megszegni a szovjet törvényt, mert a szovjet törvény vitathatatlan, ellentmondást nem tűrő, mindenki számára szent törvény, de elsősorban és mindenek felett szent a kommunisták számára.

Ezért gondolom, hogy amikor önök meg fogják szabni a büntetés mértékét — amennyiben egyetértenek a vád okfejtésével, mely szerint mind Sabasvili, mind Gyik vétkesek a terhükre rótt bűncselekményekben — Sabasvilivel szemben, noha mint kommunistának, mint a polgárháború résztvevőjének, és egyik legjobb gyárunk igazgatójának érdemei vannak, szigorúbb büntetést fognak alkalmazni, mint Gyikkel szemben, habár az ő felelőssége is éppen elég komoly.

Remerovról már beszéltem. Úgy vélem, Remerov szerepének megítélésénél tekintetbe kell venni, hogy, bár nagy ingadozásokkal és bizonytalanul, de mégis ő volt ebből az egész társaságból az egyetlen, aki végül is megkísérelte teljesíteni a szovjet törvény követelményeit. Ez ugyan nagyon gyenge vigasz, de mégis, ez a szalmaszál, amelybe minden bizonnyal bele fog kapaszkodni. Kapaszkodjék csak bele! Nem lesz ellene kifogásom.

Zahogyacsenko a „Kommunar" kombájnüzemének vezetője volt. Őt azzal vádolom, hogy üzemében rendszeresen visszatartott olyan mágnessel telt ládákat, amelyek a már feladott kombájnokhoz tartoztak, hogy nem csinált rendet e mágnesek elszállítása terén, sem a mágnesesládák őrzése terén, úgyhogy előfordultak esetek, amikor lehetetlen volt a ládákba csomagolt motorokat megtalálni. Gondoljunk többek közt a 47 elkallódott mágnes esetére. Véleményem szerint mindez elég ok arra, hogy Zahogyacsenkót éppen olyan bűnösnek tartsuk, mint Sabasvilit és Gyiket.

Mellékesen megjegyzem, hogy Zahogyacsenko a tegnapi tárgyaláson a számok összekeveréséért a felelősség egész súlyát a műszaki ellenőrzési osztályra akarta hárítani. Szeretném a tárgyaláson

készült gyorsírói feljegyzés alapján emlékezetébe idézni vallomásának azt a részét, amikor Kozlovszkij kihallgatása alkalmával megkérdeztük, ki látta el számokkal a kombájnokat. A következőket vallotta:

„*Zahogyacsenko:* A kombájnokat és a ládákat egy technikus látta el számokkal.

Kozlovszkij: Nem az, aki szokta?

Zahogyacsenko: Mi végeztük a számozást. Mi végeztük és mi feleltünk érte. Két technikust bíztam meg a számozással."

Még tegnap is megerősítette, hogy a számozáshoz technikusokat alkalmazott. Tehát mégis csak felelős ezért az ügyért: a számozott ládákért a műszaki ellenőrzési osztály a felelős, de a számozást ő, az ő osztálya végezte.

És ezenkívül az iratok között van egy nagyon érdekes okmány — egy Sabasvili által aláírt utasítás, amely a gyári munka e részéért éppen Zahogyacsenkót teszi felelőssé. Az igazgató ebben az utasításban a következőket írja: „Utalok a gyártási folyamat befejező munkái és a kombájnok szállítása terén uralkodó felháborító helyzetre, amelynek oka főleg Zahogyacsenko elvtársnak, a kombájnüzem vezetőjének rossz szervezési munkája. Ez arra vezetett, hogy nem teljesítettük a szállítások mennyiségi ütemtervét. Zahogyacsenko annak ellenére, hogy segítségben részesült, hogy pótmunkaerőket állítottunk be, nem tudta azokat megfelelően igénybevenni, helyesen elosztani. — 1933 május 27."

Ki a felelős a felháborító állapotokért, melyek a kombájnüzemben a mágnesek szállítása terén uralkodnak? Az 1933 május 27-i, 202. számú utasítás szerint — Zahogyacsenko! Ezért volt hiábavaló minden fáradozása és igyekezete, mellyel be akarta bizonyítani, hogy semmi köze az egészhez, hogy ezért a műszaki ellenőrzési osztálynak kell felelnie. Természetesen ennek az osztálynak is kell bizonyos felelősséget viselnie ezért, ami azonban nem mentesíti Zahogyacsenkót a felelősség alól.

Ebben az ügyben legelőször is el kell különítenünk a vádlottak első csoportját, és ellenük kell a legsúlyosabb vádat emelnünk. Ehhez a csoporthoz tartozik Sabasvili, Gyik és Zahogyacsenko. Ez a hármas felelős leginkább a kialakult felháborító helyzetért, amely lényegében ez év januárjától júliusig, azaz 7 hónapon át tartott. Ez a hármas felelős a komplett kombájnok szállításáról szóló kormányrendelet rendszeres szabotálásáért. Ezt a csoportot kell elsősorban felelősségre vonni.

Cserevatyenkóról már beszéltem, most még néhány szót Kobri-

szov és Korgyik szerepéről. Az előbbi — a pénzügyi és eladási osztály helyettes vezetője, az utóbbi — az eladási alosztály vezetője. Mindketten egyformán felelősek a nem komplett szállításért.

Mégis csak megengedhetetlen, hogy a pénzügyi és eladási osztály helyettes vezetője az árral úszék és soha se emelje fel szavát, azok ellen a felháborító szabálytalanságok ellen, amelyek az orra előtt és saját közreműködésével történtek. Bűnösségét természetesen bizonyos mértékig enyhíti az, hogy csak másodrendű szerepe volt az ügyben, de bűnössége, ha másodrendű is, fennáll.

Ugyanezt mondhatjuk Korgyik vádlottról is. Ez annál jogosabb, mert a június 9-i üzemi rendelkezés szerint a kombájnok szállításáért Kobriszov volt felelős, neki kellett számontartania az alkatrészeket és szerkezeti részegységeket. És hogy miképpen vezette ezt a nyilvántartást, azt a nyomozás során láttuk: egyáltalán nem kielégítően.

Miben áll Poljakov bűncselekménye?

Poljakov az „Ukrszelmas" műszaki ellenőrzési osztályának volt a vezetője. A műszaki ellenőrzési osztály — és így Poljakov is —, felelős azért, hogy a gyárból helyesen bocsássák ki, indítsák útnak a gyártmányokat. A gyártmányok helyes kibocsátása pedig komplett állapotban való kibocsátást jelent. Ha egy óragyárral, tehát órákkal lenne dolgunk, természetesen felelősségre vonnánk azt a műszaki ellenőrt, aki megengedné, hogy az órák inga nélkül kerüljenek ki a gyárból, és hogy ezeket az ingákat azután később, külön felszerelési útmutatás kíséretében küldjék el a vevőnek. Itt ugyanez történt. A kombájnokat mágnes nélkül adták ki a vásárlónak. Ugyanaz, mint óra inga nélkül.

Kinek kellett arra ügyelni, hogy ne történjék ilyen felháborító szabálytalanság? A műszaki ellenőrnek! Poljakov nem teljesítette ezt a kötelességét, ez bűncselekményének lényege.

Áttérek a „Szelhozsznab"-ra, és végül a „Szojuzszelmas"-ra.

Itt, nézetem szerint, három vádlott alakja teljesen világosan, pontosan és félreérthetetlenül rajzolódott ki: Sahnovszkijé, Rettyelé és Mojevé.

Mi jellemzi őket? Mindhármukat elsősorban az jellemzi — egyiket többé, másikat kevésbbé —, hogy még mostanáig sem értik meg, mit is követtek el. Ebben egészen biztos vagyok. Nézzék, hogyan hátrált Sahnovszkij a bizonyítékok súlya alatt: nem lépésről lépésre, hanem a szó szoros értelmében centiméterről centiméterre, amíg elérkezett addig, hogy kimondja: „Igen, bűnös vagyok." Emlékeznek még, hogyan tagadott az első napon,

hogyan csűrt-csavart a második napon, és milyen makacsul zárkózott el a vád elől még a harmadik napon is, míg végre kijelentette, hogy mindazok után, ami itt lezajlott, nem tagadhatja többé, el kell ismernie, hibát követett el — hibát, de nem bűncselekményt! Nem, Sahnovszkij vádlott, ön bűncselekményt követett el. Sőt, mi több: meglehetősen súlyos bűncselekményt követett el, mert ön, akinek gazdag munkatapasztalata, szaktudása van, aki a „Szelhozsznab"-nál, a gyárak munkáját irányító és ellenőrző intézménynél tekintélyes állást töltött be, nemcsak saját maga követett el bűncselekményt, hanem az önnek alárendelt embereket is félrevezette. Nemcsak hogy nem helyesbítette hibáikat, tehát nemcsak hogy nem irányította őket, hanem ellenkezőleg, jóváhagyásával és utasításaival egyenesen sarkalta is őket e hibák elkövetésére. És ha egy Remerov, vagy akárki más mondhatja, hogy nem ismert minden törvényt, amelyet ismernie kellett volna, a moszkvai központban ülő Sahnovszkijnak nem szabad ezt állítania. Ha pedig ismerte ezeket a törvényeket, akkor természetesen ezek szerint kellett volna eljárnia is. Ő azonban törvényellenesen járt el. És mivel takarózott? A szállítás alatt fenyegető lopások veszélyével.

Bíró elvtársak! Meg kell végre már követelni a vádlottaktól, hogy ne tegyenek felelőtlen kijelentéseket. A vádlott urak úgy képzelik el a dolgot, hogy egész országunk csirkefogókból és tolvajokból áll, hogy nem lehet egy kombájnt, vagy egy mágnest elküldeni, mert azt feltétlenül elemelik, eltüntetik, elkótyavetyélik. Micsoda felfogás ez? Hogyan, hát ezek az emberek úgy képzelik, hogy mindenki kivétel nélkül lop, hogy egyáltalán senkire sem lehet már állami tulajdont bízni? Tiltakoznom kell az ilyen felfogás ellen. Szállítás közbeni lopásokra hivatkoznak, amelyek állítólag akadályozzák, hogy a kombájnokat mágnessel együtt indítsák útnak. Megkérdeztem őket, követeltem tőlük, mondják meg, hány ilyen lopás történt, mondjuk az utolsó félévben. Egyetlen számot sem tudtak megadni.

Önök azt állítják, hogy kénytelenek voltak áttérni a mágnes nélküli feladásra, mert szállítás közben lopások történtek. Mondják meg, hány kombájnt küldtek el 1932-ben, és hányról loptak el valamit! Mondják meg azt is, hogy miért loptak az önök orra előtt, saját gyárukban? És mondják meg azt is, hogy ha loptak, akkor nem a munkások, hanem hivatásos csirkefogók, csavargók loptak, az osztályellenség lopott valahol az utcán, vagy a piactéren, ahol esetleg a kombájnok állottak. Erre önök nem tudtak vála-

szolni, eltekintve attól, hogy dadogtak valamit 200 darab, vagy még kisebb mennyiségű kombájnról. De hiszen tény, hogy ebben az évben, az aratás kezdetekor, az önök „különválasztott" szállítási eljárása következtében 500 kombájn nem komplett állapotban, és így azonnali munkára alkalmatlan állapotban érkezett meg! — És mindez az önök saját szavai szerint történt így! Ezért mondom, hogy erélyesen meg kell torolni az ilyesfajta jelenségeket. Kérem tehát a bíróságot, hogy ítéletében külön foglalkozzék ezzel a kérdéssel. Leplezze le a szovjet törvények és az állami fegyelem megsértőit, akik állítólagos tömeges lopások mögé akarnak rejtőzni, akik igyekeznek takargatni a szovjet törvénnyel szemben tanúsított felháborító magatartásukat, akik az igazi lopások megakadályozására nem kívánnak hathatós intézkedéseket tenni.

Itt van előttünk az SzK(b)P Központi Ellenőrző Bizottságának március 6-i rendelete, amely megtiltja rakománykísérők alkalmazását (mert a kísérők kiválasztása nagy nehézségekbe ütközik, és a kísérők alkalmazása a gyakorlatban nem vált be), s megköveteli, hogy szervezzék meg a kombájnok megfelelő őrzését a szállítás alatt. Sabasvili és Sahnovszkij, valamint Rettyel és Mojev azonban durván megszegték ezt a rendeletet. Adtak itt különféle magyarázatokat, melyek semmit sem magyaráztak meg, csak egyet: mindezzel leplezni igyekeztek, hogy képtelenek megszervezni a felügyeletet, hogy nem akarják és nem tudják megérteni, miért kell a kombájnokat komplett állapotban és idejében a földekre eljuttatni, hogy nem akarják ezen a téren a kormány világosan és érthetően megfogalmazott követelményeit teljesíteni. Vajjon maga az a tény, hogy náluk a gyárban, a műszaki személyzet körében, sőt az üzemi sajtó hasábjain is megvitatták azt a kérdést, mit jelent a komplett állapotban való szállítás, lehetséges-e és célszerű-e a komplett szállítás — vajjon maga ez a tény nem bizonyítja-e azt az erkölcsi romlottságot, amelyet ebbe a kérdésbe és az üzemi munkások sorai közé a Sahnovszkijhoz és Rettyelhez hasonló uraságok vittek be? Még elméleti alapot is találtak a vitához, „elméletileg" igyekeztek még magát a kormányrendelet megkerülését is megindokolni. Ez bebizonyosodott. Ezt megállapítottuk és ezért a vádlottaknak a teljes felelősséget viselniök kell.

Hátra van még Mojev. Mit lehet róla mondani? Ki ez a Mojev? Noha szovjet ember és párttag, nincs tudatában annak a felelősségnek, amellyel munkájáért tartozik, és a legnagyobb dologidőben szabadságra készül. Az aratási idény kellős közepén ő szabadságon van. És miért utazott szabadságra? Talán, mert beteg volt? Ta-

lán agyondolgozta magát? Dehogy! Augusztus 1-én kellett volna megkezdenie a tanulást. Tanulni dícséretes dolog. A szovjet kormány arra törekszik, hogy a dolgozók, az egyszerű segédmunkástól a legfelelősebbekig, tanuljanak, képezzék tovább magukat, váljanak mestereivé a marxista-leninista elméletnek és munkájuk technikájának. De ezt nem úgy kell intézni, hogy a munka lássa kárát, hanem úgy, hogy ön, továbbképzése révén még értékesebb munkássá váljék.

De mi volt a helyzet önöknél a „Szojuzszelmas" igazgatóságában? Az önök számára a munka nem jelentett mást, mint szinekúrát, meleg helyecskét az állami húsosfazék mellett, hogy jóllakjanak. Mojev, aki tudott a nem komplett szállítással kapcsolatos összes disznóságokról, aki tudta, hogy a törvény tiltja az ilyen szállítást, tétlenül szemlélte az eseményeket, és ezzel bűncselekményt követett el. Sőt, tudott a keretszerződésről is, amelyet Sahnovszkij és Rettyel dolgozott ki, és amely azt a kormányrendelettel szöges ellentétben álló pontot tartalmazta, hogy „a kombájnokat komplett állapotban kell szállítani, e szabálytól való eltérés azonban a vevő hozzájárulásával megengedhető".

Ezért Mojev a többiekkel együtt, sőt még valamivel fokozottabban felelős, mert ugyanúgy, mint Sahnovszkij, fent ült a központban, ő rendelkezett a külső telepekkel. Sok hatalma és joga volt, és akinek sok van, attól többet is kell követelni.

Bíró elvtársak! Mai beszédemnek mindjárt az elején rámutattam ennek a pernek különös jelentőségére. Vádbeszédem végeztével ismét ezt a körülményt kell hangsúlyoznom.

A bíróságnak nem szabad arra szorítkoznia, hogy ítéletében az egyes bűncselekményeket, és e bűncselekmények veszélyességét a Szovjetállam és a dolgozók érdekei szempontjából jellemezze, hanem meg kell állapítania minden egyes vádlottra vonatkozóan a társadalmi védekezés megfelelő rendszabályát is. Fölöslegesnek, szükségtelennek tartom, hogy most, amint az a büntetőperekben olykor történni szokott, receptet adjak az egyes vádlottak büntetéséhez. Annál kevésbbé tartom célszerűnek, hogy ezt most megtegyem, mivel felfogásom szerint e per lényege nemcsak a büntetés, hanem az is, ami a szovjet bíróság lényege, ami a szovjet bíróság hatalmas kulturális jelentőségét megadja.

Lenin arra tanított bennünket, napjainkban pedig Sztálin elvtárs tanít tovább és nevel minket arra, hogy a szovjet bíróság iskola, mely fegyelemre szoktatja a dolgozókat, s ugyanakkor osztályellenségeink elnyomásának és leverésének félelmetes eszköze.

A szovjet bíróságnak, többek között ebben a perben is főképpen ezt a hivatását kell betöltenie. Le kell lepleznie, fel kell tárnia a dolgozók széles tömegei előtt, mennyire veszélyeztetik az állam érdekeit, a gazdasági érdekeket és a szocialista építés ügyét a dolgozók egyes bűncselekményei, és már ezzel is erkölcsi hatást kell rájuk gyakorolnia, a szóbanforgó ügy körül pedig olyan légkört kell teremtenie, amely már önmagában is a legbiztosabb záloga annak, hogy hasonló bűncselekmények a jövőben ne fordulhassanak elő.

Kérem a bíróságot, hogy amikor az egyes vádlottakkal kapcsolatban megállapítja a társadalmi védekezés mértékét, tartsa szem előtt ezt a körülményt, amely, nézetem szerint, ebben a bűnügyben különösen fontos és rendkívül nagy jelentőségű.

*

A Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága a következő ítéletet hozta:

I. J. Rettyelt és *G. A. Mojevet* egy-egyévi javítómunkára;

L. B. Sahnovszkijt hathónapi javítómunkára;

N. I. Remerovot háromhónapi javítómunkára;

L. G. Poljakovot háromhónapi javítómunkára ítélte.

Sz. M. Sabasvili és *P. I. Gyik* esetében, akik egyrészt jelentős érdemeket szereztek a szocialista építés terén, másrészt őszintén megbánták tettüket, a bíróság az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság büntetőtörvénykönyvének 51. szakasza alapján *Sabasvilit* nyilvános megrovásban, *Gyiket* pedig figyelmeztetésben részesítette.

P. D. Zahogyacsenko, Sz. V. Cserevatyenko, I. I. Kobriszov és *I. K. Korgyik* esetében a bíróság úgy határozott, hogy a termelésben eltöltött sokévi szolgálatuk, a gyárban kifejtett aktív munkásságuk, valamint az elkövetett bűncselekmény őszinte megbánásának figyelembevételével az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság büntetőtörvénykönyvének 51. szakasza alapján nevezettek figyelmeztetésére szorítkozik.

A „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös pusztulásának ügye

1935 május 26-án a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös Krasznovodszkban 1 027 tonna nyeftyedagi kőolajból álló rakományt vett fel; ennek az olajnak a lobbanáspontja a Brencken-módszer szerint 26° C, tehát rendkívül tűzveszélyes, és így I. kategóriába tartozó rakományról volt szó. A „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös azonban a II. kategóriába tartozott, s ennélfogva nem volt joga ilyen rakományt felvenni.

1935 május 28-án, útban Krasznovodszkból az asztraháni révpart felé, az említett gőzösön, melyet a „Szovjet" gőzös vontatott, 2 óra 15 perckor robbanás történt és tűz ütött ki.

A hajó személyzetének egy része a robbanás után még életben maradt.

Közvetlenül a robbanás után a „Szovjet" nevű hajó lekapcsolta a vontatókötelet és 45 percen keresztül teljes gőzzel távolodott a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzöstől.

Miután a „Szovjet" gőzös lekapcsolta a vontatókötelet és elmenekült, az égő gőzösön levő életbenmaradottak segítséget kértek tőle. Hét ember reményét vesztve csónakot bocsátott a vízre, a többiek kétségbeesésükben a tengerbe ugrottak.

A „Szovjet" csak 45 perc múlva fordult vissza, amikor már 8 tengeri mérföldnyi utat tett meg, és lassú menetben, 2 óra 40 perc alatt, 5 óra 40 perckor ért az égő gőzös közelébe. Két életbenmaradt embert felvett fedélzetére, azután elhagyta az égő hajót és útnak indult rendeltetési helye, Asztrahán felé.

Az asztraháni révből az „Aljosa Dzsaparidze" gőzöst küldték ki a szerencsétlenség színhelyére. A gőzös május 31-én 5 óra 10 perckor érte el a „Szovjet Azerbajdzsánt". A gőzös parancsnoka nem tett semmit a tűz eloltása érdekében, sőt még arra sem adott parancsot, hogy a „Szovjet Azerbajdzsánon" levő, kőolajjal telt nyílt tartályt elzárják.

20 óra 50 perckor a „Szovjet Azerbajdzsánon" még egy robbanás történt, és a hajó június 1-én, 4 óra 15 perckor elsüllyedt.

A Káspitengeri Gőzhajózási Vállalat igazgatóságának május 29-ről május 30-ra virradó éjjel jutott tudomására, hogy a „Szovjet" elhagyta az égő „Szovjet Azerbajdzsánt".

Május 31-én 17 óráig semmiféle intézkedés nem történt a hajó megmentése és a robbanás közelebbi körülményeinek tisztázása érdekében.

A május 31-én 19 óra 45 perckor Bakuból kivezényelt „Lafargue" gőzös a hajó elsüllyedése előtt 45 perccel érkezett meg a szerencsétlenség helyére.

A „Szovjet Azerbajdzsán" pusztulásánál 27 ember fulladt a tengerbe vagy lett a tűz áldozata.

Az ügyet a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának Bakuba kiszállt vízi-közlekedési tanácsa 1935 augusztus 25-től 1935 szeptember 1-ig tárgyalta.

A bíróság elé állított személyek a következők voltak: *B. M. Zanyko*, a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalat forgalmi szolgálatának volt vezetője; *M. I. Usztyimovics*, a Hajóosztályozási Hivatal káspitengeri felügyelőségének vezetője; *M. N. Beljakov*, a helyettese; *A. F. Bagnyenko*, a Hajóosztályozási Hivatal egyik felügyelője; *T. I. Krivonoszov*, a „Szovjet" gőzös parancsnoka; *A. A. Miguscsenko*, ugyanezen gőzös politikai megbízottja; *A. I. Csebotarev*, a gőzös főgépésze; *A. A. Mihel* első tiszt; *G. D. Nasztaszjev* második tiszt; *M. D. Tokarenko* harmadik tiszt; *I. G. Kupcov* fedélzetmester; *G. I. Mhitarjan* másodgépész; *M. V. Bugyilin* második tiszt; *C. P; Jolkin*, a gőzös gépmestere; *I. F. Trenyin* gépész; *I. N. Horafiosz* fűtő, *I. I. Berkovszkij*, *I. D. Buzulukov*, *B. I. Fisman* és *V. V. Szokolov* kormányosok; *C. M. Afonyin* és *A. D. Ribin* matrózok; *D. J. Zsukov*, a krasznovodszki kikötő vezetője; *J. Sz. Velicsko*, a krasznovodszki kikötő révkapitánya; *P. A. Szinyenkov*, az „Aljosa Dzsaparidze" gőzös parancsnoka — mindezek az Azerbajdzsán Szovjet Szocialista Köztársaság büntetőtörvénykönyve 79[3] szakaszának I. része alapján[1]; továbbá *A. Z. Stejngolc*, a VOHRvod[2] 4. osztályának vezetője és *G. E. Gibsman*, a VOHRvod 4. osztálya tűzvédelmi részlegének vezetője az Azerbajdzsán Szovjet Szocialista Köztársaság büntetőtörvénykönyve 256. szakaszának „a" pontja alapján[3].

A vádlottak védelmét a bakui védői testület tagjai látták el.

---

[1] Megfelel az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság büntetőtörvénykönyve 59[3] szakaszának.

[2] VOHRvod — a fegyveres révőrség rövidítése. — *Ford.*

[3] Megfelel az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság büntetőtörvénykönyve 193[17] szakaszának.

Bíró elvtársak! Nem minden felindultság és izgalom nélkül fogok hozzá vádlói kötelességem utolsó részének teljesítéséhez. Nem tudok felindultság nélkül eleget tenni e nehéz kötelességnek, mert még túlságosan friss az a seb, melyet a „Szovjet" gőzös parancsnokságának és az itt büntetőjogi felelősségre vont számos vádlottnak szégyenletes, gyalázatos tette társadalmunk lelkiismeretén ütött. Nem tudok nyugodtan és felindultság nélkül hozzáfogni e kötelesség teljesítéséhez azért sem, mert a vád arra hivatott, hogy segítsen önöknek, bíró elvtársak, igazságos ítéletet hozni abban a perben, amelyre most országunk valamennyi dolgozójának, közlekedésünk — és elsősorban vízi közlekedésünk — valamennyi dolgozójának figyelme irányul, és azért sem, mert az önök ítéletétől a dolgozók ezrei, tízezrei és százezrei várnak választ arra a kérdésre, ki a bűnös testvéreink, feleségük, gyermekeik, állami tulajdonunk, hajónk pusztulásáért.

Tengerészeink és valamennyi becsületes szovjet állampolgár az önök ítéletétől és ettől a bírósági tárgyalástól vár választ arra a kérdésre is, mi juttatta a Káspitengeri Flottát olyan helyzetbe, hogy Krivonoszovnak és cinkosainak áruló keze a szovjet tengerészek között eddig még hírből sem ismert bűncselekmény ily gyalázattal telt lapját írhatta be e flotta krónikájába. Az önök ítélete adjon választ arra a kérdésre, milyen erőfeszítéseket kell a jövőben tennie Szovjet Flottánk minden becsületes építőjének ahhoz, hogy ily gyalázatos jelenségek többé ne ismétlődhessenek meg.

Legyen ez a per az első és az utolsó ilyen per, zárja ki egyszersmindenkorra ilyen események megismétlődésének még a lehetőségét is; gyógyítsa ki egyszersmindenkorra a Káspitengeri Flotta tengerészeinek soraiban még meglevő elmaradott rétegeket azok-

ból a hibákból és betegségekből, melyek a régi kapitalista hajóhadnak, a régi kapitalista rendnek szüleményei és csökevényei, a kapitalizmus olyan undorító és átkozott „tradícióinak" csökevényei, mint az anarchia és a fejetlenség, melyekre nagy tanítónk, Lenin is felhívta figyelmünket. Nagy feladat ez és én iparkodni fogok, hogy vádbeszédemben a bíróság és egész országunk előtt — melynek nevében itt mint vádló beszélek — kifejtsem azokat a motívumokat, megfontolásokat, bizonyítékokat és követeléseket, melyeknek elrettentő büntetésért kell kiáltaniok, elrettentő büntetésért a „Szovjet" gőzös fedélzetén elkövetett május 28-i gyalázatos és szörnyűséges bűncselekményben vétkesek számára és fenyegető figyelmeztetésként kell elhangzaniok mindazok számára, akik, mint ezek itt, megkísérlik, hogy Szovjet Flottánk szétbomlasztásának útjára, tengerészi szolgálati kötelességük megszegésének útjára lépjenek.

E súlyos ügy tényállása ismeretes. Ez év május 28-án, alig 3 hónappal ezelőtt, reggel 2 óra 15 perckor a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzösön vigyázatlanság következtében, ami pedig csak a hanyagságnak, a nemtörődömségnek és a szolgálati fegyelem lazulásának eredménye volt, tűz ütött ki és robbanás történt. E katasztrófa következtében 27 ember elpusztult, és ezenkívül a Szovjetállam elvesztette magát a gőzöst, rakományával együtt. Szerencsétlenség mindenkor és mindenütt történhet. Ebben az esetben azonban a tragikum nem csupán a robbanás, a katasztrófa és a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös pusztulásának ténye. A tragikum az, hogy a „Szovjet Azerbajdzsán" a katasztrófa pillanatában nem volt egyedül, hanem 200 méter távolságban a vontató „Szovjet" gőzöstől, mely odadobta pusztuló társát az elemi erők martalékául, és szégyenletes módon, maximális sebességgel elhagyta a katasztrófa színhelyét, anélkül, hogy a pusztulóknak a legcsekélyebb segítséget nyujtotta volna!

Tudjuk, hogy a „Szovjet" gőzös, ahelyett, hogy a süllyedő „Szovjet Azerbajdzsán" segítségére sietett volna, parancsnokának, a Miguscsenko politikai megbízottal és Csebotarjev főgépésszel együttműködő Krivonoszovnak parancsára, sietve elmenekült a szerencsétlenség színhelyéről. A személyzet számos tagja semmit sem tett annak érdekében, hogy ezt megakadályozzák, amire a továbbiakban még részletesen rátérek. A „Szovjet" teljes gőzzel 40—50 perc alatt 8 tengeri mérföldnyire távolodott el a veszélyben forgó hajótól, és csak több mint 3 órával a robbanás után tért vissza, de akkor sem tette meg a szükséges intézkedéseket a hajó megmen-

tésére, hanem másodszor is szégyenletesen és gyáván elmenekült a szerencsétlenség színhelyéről. Példa nélkül álló, alig hihető eset ez, melyhez hasonlót nem ismer a Szovjet Flotta története. Ez az ügy a bűncselekmény teljes súlyával és aljasságával nehezedik ránk, és a legdurvább módon mocskolta be a Szovjet Flotta zászlaját, annak a flottának a zászlaját, amely régóta nap mint nap példát mutat a valóban hősies munkában.

Éppen ezért maga a bűncselekmény, amelyet a „Szovjet" gőzös parancsnoksága és személyzetének egy része elkövetett, maga az a tény, hogy a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzöst magára hagyták és a szerencsétlenség színhelyéről gyalázatosan elmenekültek, hogy a végveszélyben forgó hajótól megtagadták a segítséget és galádul cserbenhagyták, mindez olyan jelenség, amely magára vonta országunk dolgozóinak figyelmét, amely jogosan és méltán gyujtotta haragra az épülő szocializmus országát, s ez az ország most az önök ítéletével készül könyörtelenül lesujtani a per fő bűnöseire.

Derék szovjet tengerészeink példátlan hőstettek dicső lapjait írták be a Szovjet Flotta történetébe, dicső lapokat, melyek mesés sikereikről, legendás harcaikról, tetteiknek szárnyat adó hősiességükről, állampolgári kötelességeiknek, a szovjet ember és a szovjet polgár kötelességeinek mély átérzéséről beszélnek. Ezek az emberek, ezek a szovjet polgárok tettekkel és tényekkel bizonyították be, hogy készek egészségüket, sőt életüket is feláldozni, ha veszélyben forgók megmentéséről, ha emberek életéről és érdekeiről, ha a proletárállam érdekeiről van szó.

Emlékezzünk a „Litke", a „Szibirjakov", a „Kraszin" és a „Szedov" hajók jegestengeri útjaira, emlékezzünk a legendás „Cseljuszkin" fenséges eposzára! A hajót a jég összeroncsolta, a hajó süllyedt, de személyzete, amelyet Voronyin parancsnok és Smidt professzor, akadémikus, a nagyhírű sarkkutató vezetett, egy pillanatra sem vesztette el lélekjelenlétét. Ezek a történetek a bátorság és hősiesség fenséges példaképei, amelyek a szovjet tengerészek dicsőséges munkájának díszére válnak.

Sohasem fogjuk elfelejteni 1932 május 16-át, amikor a „Szovjetszkaja Nyefty" nevű szovjet tartályhajó az Indiai-óceánon fényt vett észre, mely néhány másodperc mulva egy égő, süllyedő óceánjáró szörnyű lángtengerévé változott. A hajó a pusztuló francia gőzös segítségére sietett, s nem törődve azzal, hogy ő maga benzint szállított, megindította a mentőakciót és 2—3 óra alatt a „George

Philippar" gőzös 437 hajótörötti utasát, személyzetét és magát a parancsnokot is fedélzetére vette.

Ha ilyen és hasonló tényekre gondolunk, amelyek díszünkre válnak, és amelyek feljogosítanak bennünket arra, hogy büszkék legyünk tengerészeink hőstetteire, még visszataszítóbb, még felháborítóbb, még szörnyűségesebb és még csúfosabb a vádlottak szégyenpadján ülő árulók bűntettéről hallanunk.

Tengerészeink északon és délen, keleten és nyugaton csodálatos hőstetteket visznek véghez. A Káspitengeri Flotta életéből is számos olyan adatot tudnánk felsorolni, melyek azt tanúsítják, hogy még ott sem haltak ki a hősök, akik nyiltan és becsületesen, szovjet módon, proletár módon szembe tudnak nézni a tengereken minden pillanatban leselkedő halállal.

Hivatkozhatnék a „Jupiter" gőzös káspitengeri példájára. A hajón nyersolaj rakodása közben elektromos szikra gázrobbanást okozott, amely lángbaborította a parancsnoki hidat. Kuznyecov fedélzetmester életének kockáztatásával elzárta a fedélzeti nyílást, ilymódon megakadályozta a tűz továbbterjedését és súlyos katasztrófától mentette meg a hajót.

Egy másik esetet is említhetnék. 1935 tavaszán a „Kirov" gőzös, hála Noszkov parancsnok, Pavlovics politikai megbízott és az egész legénység hősiességének, éjjel, heves viharban vontatta le egy zátonyról a „Galilei" benzintankhajót és megakadályozta a hajó pusztulását, kockáztatva azt, hogy sajátmaga is megfeneklik és a „Galilei"-vel való esetleges összeütközés következtében felrobban.

Sok ilyen példát sorolhatnánk még fel, a Káspitengeri Flotta tengerészei jobban ismerik ezeket mint én. Ha mégis beszélek róluk, csak azért teszem, hogy ismét megvédjem a szovjet tengerészek becsületét azokkal az árulókkal szemben, akik beszennyezték a Káspitengeri Flotta hírnevét.

A bírósági tárgyalás 5 napja, melynek valamennyien tanúi voltunk, részletesen és minden oldalról megvilágította a történtek fő okait, s a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalatnál sajnos még fennálló egyéb fogyatékosságokat.

Ez az öt nap világosan megmutatta, milyen tűrhetetlenek azok a kóros jelenségek és ferdeségek, melyektől sajnos még mindig nem mentesek Káspitengeri Flottánk egyes munkaterületei.

A bírósági tárgyalás öt napja, véleményem szerint, maradéktalanul felszínre hozta e hibák gyökereit és okait, s kezünkbe adta a kiirtásukhoz szükséges eszközöket.

A bírósági tárgyalás még egyszer teljes egészében felfedte és megmutatta, hogy vízi közlekedésügyünk és különösen a káspitengeri hajózás rendszerének egyes láncszemei még korántsem szabadultak meg a mult csökevényeitől, hogy a Káspitengeri Flotta dolgozóinak tekintélyes része még nem nevelődött át az új, szocialista szellemben, úgy, ahogy azt a szocialista építés új követelményei megkívánják. Megmutatta azt, hogy a vízi közlekedés és a káspitengeri medence számos dolgozója még mindig a kapitalizmusból, a kapitalista rendből ránkmaradt régi csökevények és hagyományok bűvkörében él, hogy a harc e csökevények ellen nem folyik kellő szívóssággal, sem a politikai nevelőmunka, sem az igazgatás, sem a különféle preventív, szervezési és népjóléti rendszabályok kiterjesztése terén. A bírósági tárgyalás megmutatta, mennyire mélyen gyökereznek a káspitengeri tengerészek lelkivilágában, erkölcseiben és munkamódszereiben a kapitalista csökevények és ferdeségek, megmutatta, hogy a vízi közlekedés terén foglalkoztatott sok-sok emberből korántsem irtottuk még ki azt a régi, polgári lelkületet, amely kapzsi, önző, egyenesen vadállati szokásokat és hangulatot táplál az emberekben. Megmutatta ezt a tárgyalás — nemcsak Stejngolcnak, a „VOHR" volt vezetőjének példáján, akinek operettszerű figurájára tegnap rendkívül éles fény derült, nemcsak olyan vádlottak példáján, mint Gibsman, a tűzoltóság „vezetője", vagy mint a forgalmi szolgálat képviselői, nevezetesen Zanyko, a főnök, nemcsak olyanok példáján, mint Zsukov, a krasznovodszki kikötő vezetője, mint Nasztaszjev és Tokarenko tengerésztisztek, mint Szokolov kormányos, nemcsak egy olyan bűnöző példáján, mint Miguscsenko politikai megbízott, hanem egész sor Petruhovhoz, Bovinhoz és Gabelhez hasonló tanú példáján is. Még Buzulukov is, ez a kétségkívül legtisztességesebb, legegyenesebb és nyilván áldozatkész fiatal matróz — igaz, hogy nem önmagától, hanem a védelem néhány kérdésének hatása alatt —, de még ő is bizonyos megnemértést mutatott azok iránt az új követelmények iránt, melyeket a szovjet hatalom és a proletárállam a tengerészekkel szemben támaszt.

Kérem, emlékezzenek vissza arra a párbeszédre, amely Buzulukov védője és közöttem zajlott le néhány nappal ezelőtt, abban a kérdésben, vajjon terheli-e valami felelősség Buzulukovot azért a magatartásért, melyet 1935 május 27-ről május 28-ra virradó éjjel a „Szovjet" gőzös fedélzetén tanúsított! Szeretném emlékezetükbe idézni azokat a kijelentéseket, amelyeket Buzulukov vádlott a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának egyik tagja által felvetett

kérdésre tett, amikor az emlékeztette őt számos fegyelmi büntetésére és arra, hogy őt — Buzulukovot — a munka megtagadása miatt kétízben eltávolították a hajóról. Buzulukov a hozzá hasonló tengerészekre nagyon jellemző módon és bizonyos, mondjuk kikötői ízű nyegleséggel kijelentette: „Nos, hát megtagadtam a munkát, mert nem akartam dolgozni. Nem volt kedvem és ezért megtagadtam." Ezután a bírósági tárgyalás jó 20 percét azzal kellett töltenünk, hogy megértessük e becsületes, de már elrontott fiatal tengerésszel, mennyire téves, mennyire bűnös ez a nézet, hogy kipattantsuk benne az állampolgári öntudat szikráját, hogy felkeltsünk benne egy szikrányi felelősségérzetet a szovjet államban végzett munkája iránt. Még Buzulukov is, aki nem a legrosszabb, hanem a legjobb a vádlottak padján ülők közül — mind az előttünk fekvő bizonyítási anyag, mind pedig az emberek tanulmányozása alapján állítom —, még ő is annak a belső rothadásnak példáját szolgáltatta, melytől ő sem volt mentes, mert elrontották az olyan nevelők, mint Miguscsenko és Krivonoszov.

Mit mond számunkra Buzulukovnak ez a magatartása? Igen sokat mond a régi kapitalista rend, a kapitalista világnézet, világfelfogás csökevényeiről, amelyek a káspitengeri matrózok egy részének életében, erkölcsében és gondolkodásmódjában még most is megvannak és nagyon mélyen gyökereznek. Arról beszél, hogy közöttünk még sok ilyen Buzulukov van, aki nem érti meg, hogy proletárállamban élünk, melyben a hatalom a dolgozóké, melyben a dolgozók a legnagyobb lelkesedést, hősiességet és áldozatkészséget tanúsítják, melyben pártunk vezetésével, országunk népeinek és a világ dolgozóinak nagy vezére, Sztálin elvtárs irányításával új szocialista társadalom épül, s így nem tűrhetjük, hogy valaki ekként vélekedjék a fegyelemről és arról a kötelességről, mely mindnyájunktól szovjet proletárállamunk javára és dicsőségére szolgáló munkát követel. A kapitalista társadalomban helyénvaló és jogos, hogy a munkás aláaknázza a kapitalista rendet és aláássa a vállalkozók, a gyárosok és a bankárok vállalatainál uralkodó kapitalista deresfegyelmet. A szovjet államban, a proletárdiktatúra, a szovjet hatalom államában, a fegyelem aláásása törvénytelen és bűnös dolog; ezt meg kell értenünk és e megértést kell munkánk és egész életünk alapjának tekintenünk.

Megértik ezt a Buzulukovok, a Berkovszkijok, a Jolkinok, a Ribinek? Szándékosan neveztem meg azokat, akik még a legjobbak a vádlottak padján ülők közül. Azt kell válaszolnom erre a kérdésre: nem értik meg ... Nem érti meg Buzulukov sem, csak

egy későbbi kihallgatás eredményeképpen — és akkor is csak részben — ismerte fel a proletárállam ellen elkövetett bűnét.

Ilyen vétkes magatartás a proletárfegyelem feladataival szemben már önmagában is, gyakran annak a kapitalista beállítottságnak és azoknak a kapitalista csökevényeknek eredménye, melyek még mindig ott rejtőznek a dolgozó emberek egyes rétegeinek lelkivilága mélyén, e dolgozó embereket pedig — mint Vlagyimir Iljics Lenin mondotta — nem választja el kínai fal a régi kapitalista társadalomtól.

Ezt az állapotot meg kell szüntetni! Véget kell vetni annak, hogy nem értik meg azt az elvi különbséget, amely a kapitalista és a hűbéri fegyelmet a mi proletár munkafegyelmünktől elválasztja. Mindenkivel meg kell értetni, hogy mi nem tűrhetünk meg gazdasági életünkben, államunkban olyan magatartást az állammal szemben, amely a legkisebb mértékben is megrendítheti szovjet proletárfegyelmünk alappilléreit.

„A társadalmi munka hűbéri szervezete — írta annakidején Vlagyimir Iljics Lenin — a deresfegyelemre támaszkodott, és emellett a dolgozók, akiket maroknyi földesúr rabolt és gyötört, a legteljesebb sötétségben és megfélemlítettségben éltek. A társadalmi munka kapitalista szervezete az éhség fegyelmére támaszkodott, s a dolgozók óriási tömege a polgári kultúra és polgári demokrácia minden haladása ellenére, még a legelőrehaladottabb, legcivilizáltabb és legdemokratikusabb köztársaságokban is, a bérrabszolgák vagy leigázott parasztok tudatlan és megfélemlített tömege maradt, amelyet maroknyi kapitalista fosztogatott és gyötört"[4].

Ez hát a hűbéri munkafegyelem és a burzsoá demokratikus munkafegyelem.

Ettől a burzsoá munkafegyelemtől a kommunista munkafegyelem elvileg különbözik.

„A társadalmi munka kommunista szervezete — írta tovább Lenin —, amely felé az első lépés a szocializmus, maguknak a dolgozóknak szabad és tudatos fegyelmére támaszkodik, akik lerázták mind a földbirtokosok, mind a kapitalisták igáját, és mindinkább erre fog támaszkodni"[5].

Ez az új fegyelem a szabad munkán alapul, az olyan munkán, melyet semmiféle kizsákmányolásnak még az árnyéka sem sötétít

[4] *Lenin* Művei. 29. köt. Szikra 1953. 427. old.
[5] Ugyanott.

el, mely, amint nagy vezérünk és tanítónk, Sztálin elvtárs tanítja, egyre inkább „a becsület dolgává, a dicsőség dolgává, a merészség és hősiesség dolgává" vált országunk munkás- és parasztmillióinak szemében. „Ez az új fegyelem — írja Lenin — nem az égből pottyan és nem jámbor óhajok szülötte, hanem a kapitalista nagyüzemű termelés anyagi feltételeiből és csakis azokból nő ki. Ezek nélkül az új fegyelem nem lehetséges. Ezeknek az anyagi feltételeknek hordozója vagy megvalósítója pedig egy bizonyos történelmi osztály, amelyet a nagykapitalizmus hozott létre, szervezett meg, tömörített, iskolázott, világosított fel és edzett meg. Ez az osztály — a proletariátus"[6]. Azt hiszem, hogy a mi feladatunk ugyanaz, mint szocialista társadalmunk építésében résztvevő bármelyik csoport feladata — tehát azé is, amelyikre a flottánál a politikai nevelőmunkát rábízták. Ez a feladat pedig nem más, mint egész munkánk olyan megszervezése, mely munkánkat még jobb minőségűvé teszi, mely még szebb eredményekre és még nagyszerűbb sikerekre vezet, sikerekre, amelyeket a szervezett, tömörült, iskolázott, felvilágosodott és az osztályharcokban megedződött munkásosztály erőfeszítései teremtenek meg. Ebből a szempontból az, amit a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalat hajóin folyó politikai nevelőmunkáról itt hallottunk, nem bír el semmiféle kritikát. Ha mi e politikai munka képviselőit olyan funkcionáriusok alapján ítéljük meg, mint amilyen Miguscsenko politikai megbízott, akkor egyenesen meg kell mondanunk, hogy itt a legkedvezőbb esetben is csak űrt találunk. Az olyan politikai munka, amilyet Miguscsenko végzett, annyit jelent, mint naplopókat és dezorganizálókat nevelni, nem a proletárforradalom ügyének, hanem az ellenforradalom ügyének szolgálni. A Káspitengeri Flottánál dolgozók jelentékeny része sajnos még ma is bűnös magatartást tanúsít akkor, amikor arról van szó, hogy a proletár fegyelmet meg kell erősíteni a termelésben, a munkában, a mindennapi életben és a bennünket körülvevő veszélyek között. Ez a magatartás onnan ered, hogy nem értik meg az említett feladatok nagy fontosságát és jelentőségét, nem értik meg, hogy e feladatok helyes megoldása a fő feladat megoldásának megbízható kulcsa. Ez a fő feladat pedig az, hogy olyan proletár szocialista flottát szervezzünk, amely a szovjet állam és a szovjet hatalom követelményeire mindig és bármiféle körülmények között a régi egyértelmű, rövid tengerész szóval tud válaszolni: „Igenis."

[6] Ugyanott.

A XVI. pártkongresszuson Sztálin elvtárs a munka termelékenységének növelésére szolgáló fő rendszabályok között utalt az elvtársi munkafegyelemre is. 1935 július 30-án a vasút és a vasúti közlekedés kitüntetett dolgozóinak fogadásán a Kremlben tartott történelmi beszédében Sztálin elvtárs ezt a témát érintve, felhívta a figyelmet a közlekedésügy munkaszervezési problémáira. A munkát úgy kell megszervezni, hogy annak minden része a lehető legteljesebb összhangban legyen, és hogy a munka szigorúan szabályozott, szilárd rendben folyjék. Éppen ez az, mondotta Sztálin elvtárs, amit a közlekedésügy terén fegyelemnek nevezünk.

Megkísérelték, hogy becsempésszenek ide olyan nézeteket, amilyenek e tárgyalóterem falain kívül még forgalomban vannak. Tudom, hogy amikor a „Szovjet" gőzös személyzetének felelősségrevonása ismeretessé vált, egyesekben felmerült a kérdés: „Hát mit tehetett volna a legénység, mit tehetett volna az alárendelt Ivanov, Petrov, Szidorov, ha ilyen parancsnokság, ilyen úgynevezett háromszög állott felettük?"

Megpróbálom bebizonyítani, hogy a kollektíva minden egyes tagja, a személyzet minden egyes tagja, aki elmulasztotta, hogy ezekre az önző emberekre hasson, felelős, még akkor is, ha a vádlottak egyikét vagy másikát fel fogják menteni és én kérni is fogom önöket, hogy néhány személlyel kapcsolatban felmentő ítéletet hozzanak. De ha önök felmentő ítéletet hoznak is, a felmentettek akkor sem magasra emelt fővel, hanem mélyen lesütött szemekkel fognak távozni e tárgyalásról, és szégyenkezni fognak amiatt, ami szemük előtt a május 28-i végzetes éjszakán lejátszódott, amiatt, hogy nem tudtak érvényt szerezni mentési szándékuknak, és engedtek azoknak a gazembereknek, akiknek vezető szerepük volt a „Szovjet" gőzösön.

Sztálin elvtárs 1935 július 30-án arról beszélt, hogy az elvtársi, szovjet proletár munkafegyelmet a kollektíva minden részének egybehangoltságából ismerjük fel. Sztálin elvtársnak ez az utalása feljogosít bennünket arra, hogy a kollektíva minden egyes tagját felelősnek nyilvánítsuk a segítségnyujtás elmulasztásáért, mert hiszen a szovjet ország éppen azon épül fel, hogy itt nálunk, szovjet földön, az „egy mindenkiért és mindenki egyért" elv uralkodik. Ez a szovjet építés alapelve, szemben a kapitalista rend elvével: „Mindenki önmagáért, isten mindenkiért!"

A vasutasok fegyelméről Sztálin elvtárs azt mondta, hogy vannak a vasutasok között olyanok, akik nagyobb állásokban és olyanok, akik kisebb állásokban dolgoznak, de felesleges vagy

jelentéktelen emberek nincsenek a közlekedésügy területén. A legmagasabb vezetőktől kezdve le egészen a „kis munkásig", a váltókezelőig, az olajozóig vagy a takarítónőig, mindenki nélkülözhetetlen, mindenki jelentős, mert hiszen a közlekedés olyan, mint a futószalag, ahol minden egyes munkásnak, minden egyes kis csavarnak a munkája fontos. Amikor ezt megértik vasutas elvtársak — mondotta Sztálin elvtárs —, amikor a közlekedés mechanizmusának minden része, minden dolgozója között megteremtik az összhangot, az lesz majd az igazi, bolsevik fegyelem.

Sztálin elvtárs rámutatott továbbá e valódi bolsevik fegyelem megteremtésének eszközeire és útjaira. Az ilyen fegyelmet nem a dorgálásoktól és büntetésektől hemzsegő parancsok hozzák létre, bár néha természetesen nem nélkülözhetők a dorgálások és büntetések sem. Aligha tévedek, amikor azt mondom, hogy sok szovjet intézményünknél — és ez alól a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalat sem kivétel — túlságosan visszaélnek a dorgálásokkal és büntetésekkel, nyilván abban a hitben, hogy — a régi orosz közmondás szerint — egy megvert helyébe két meg nem vert akad, és hogy, következésképpen, minél jobban sujtjuk az embereket parancsokkal, büntetésekkel, áthelyezésekkel, leváltásokkal, annál jobb dolgozókat formálunk, mondhatni „pofozunk" ki.

Sztálin elvtárs és pártunk már többízben óvott bennünket az efféle felfogástól.

Sztálin elvtárs többször hangsúlyozta, mennyire nélkülözhetetlen a nevelőmunka, mennyire szükséges, hogy kifejlesszük a széleskörű önbírálatot mint a káderek nevelésének módszerét, mint az igazi bolsevik munkafegyelem megteremtésének eszközét. A káderek neveléséről szólt Sztálin elvtárs május 4-én, a Vörös Hadsereg Katonai Akadémiájának évzáró ünnepélyén elhangzott történelmi jelentőségű beszédében, s erre vonatkozik Sztálin elvtársnak az az útmutatása, hogy úgy kell a káderekkel bánni, ahogy a kertész bánik a fájával, melyet szeretettel ápol és nevel.

Munkánkat úgy kell megszerveznünk, mondotta Sztálin elvtárs, hogy annak hiányosságait bátor és határozott önkritikával felfedjük. Bírálat nélkül nem lehet haladni. Ez az igazság, mondotta Sztálin elvtárs, oly tiszta és átlátszó, mint amilyen tiszta és átlátszó a forrásvíz . . .

E per során azt tapasztaltuk, hogy a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalat munkájának több területén e tiszta és átlátszó forrásvízből mi sem látható.

Mi volt a helyzet azon a szerencsétlen „Szovjet" gőzösön?

Amikor a személyzet fiatal tagjai megkísérelték, hogy a parancsnokságtól lelkiismeretes eljárást követeljenek, a válasz csak egy volt: „Takarodjatok le a hídról! Ne üssétek az orrotokat olyasmibe, ami nem tartozik rátok, nélkületek is tudjuk, mit kell tennünk." Miguscsenko politikai megbízott nyilván így fogta fel azt a feladatát, hogy a bolsevik önkritikát saját munkájában alkalmazza. Az önkritika azonban valóban hatalmas eszköz, amely lehetővé teszi számunkra, hogy még a látszólag legkevésbbé orvosolható és legkiáltóbb hibákat is kijavítsuk.

És vajjon nem a bírálatnak köszönhető-e, hogy itt a per során sikerült lelepleznünk ezt az Usztyimovicsot, aki, mint tudják, a tegnapi tárgyaláson feltett kérdésemre kijelentette, hogy nincsenek fivérei, elfelejtette, hogy nem is egy, hanem négy fivére van!

Vajjon nem a bírálat útján sikerült-e lelepleznünk Stejngolcot, a spekulánst, aki 1920 óta párttagsági könyve mögé rejtőzködött?

A bírósági eljárás bolsevik kritikánk egyik legélesebb eszköze. És magától értetődik, hogy az igazi fegyelmet, az igazi káderekket csak akkor tudjuk megteremteni, ha a legmesszebbmenően alkalmazzuk a bírálat és önbírálat módszereit.

E fegyelem segítségével, a szovjet káderekneк kötelességeikhez való öntudatos szocialista viszonya segítségével tudunk továbbra is előrehaladni, a nagy szocialista építés egyre újabb és újabb sikereit helyezvén mindennap hazánk oltárára. Fegyelem nélkül nincs közlekedés, mint ahogy fegyelem nélkül nincs szocialista építés sem. A fegyelem ellenségei a proletárállam ellenségei — a szocializmus ellenségei. Kik ezek az ellenségek? A haszonlesők, a fecsegők, a naplopók, az olyanfajta álomszuszékok, mint Tokarenko harmadik tiszt, az olyan dezorganizálók, mint Szokolov, aki otthagyta a kormányt, az olyan nyilt árulók, mint Krivonoszov, Miguscsenko és Csebotarjev, az olyan szabotálók és harácsolók, mint Gibsman és Stejngolc. A proletárforradalom pusztító tüzet nyit mindezekre a haszonlesőkre és szabotálókra, megtisztítja a vízi közlekedés dolgozóinak sorait ezektől a gyáva férgektől és a nép nyilt ellenségeitől, akik bűntettükkel bemocskolták a szovjet tengerész becsületes nevét!..

Kérem a bíróságot, hogy amikor minden egyes vádlott bűnösségének és felelősségének fokát megállapítja, éppen ezeket a megfontolásokat tartsa szem előtt, melyek azt követelik tőlünk, hogy könyörtelenül leszámoljunk a haszonlesőkkel, a naplopókkal és a bomlasztókkal, hogy erélyes rendszabályokat hozzunk az effajta

bűncselekmények megakadályozása, a szocialista állam és minden dolgozó érdekeinek megvédelmezése céljából.

Végül, a ma tárgyalt pernek az a feladata, hogy a Káspitengeri Flotta egyik-másik tagját gondolkodóba ejtse, vajjon eljött-e már az ideje az igazi szovjet fegyelem megteremtésének.

A Víziközlekedési Népbiztosságnak a haváriák elleni harcról szóló 1935 június 16-i rendelete azt mondja, hogy e fő feladat megoldása nélkül nem fogjuk elérni azt a döntő és szükséges javulást, amelyet közlekedésügyünktől ezen a téren azonnal és haladéktalanul elvárunk.

Hiszen csak az 1934-es esztendőben, és csupán folyami hajózásunknál 5 500 havária fordult elő. A tengeri hajózásnál számuk mintegy 400 volt.

A Káspitengeri Gőzhajózási Vállalatnál szintén jelentékeny számok mutatják a haváriák gyakoriságát.

1934-ben a káspitengeri medencében 272 havária fordult elő. Ebből 177 a kőolajszállító hajórajra esik, a fő ők pedig a személyzet fegyelmezetlensége. Ez idézi elő a haváriáknak legalább az 50 százalékát.

1935-ben a Káspi-tengeren sajnos nem javulás, hanem rosszabbodás állt be ezen a téren. 1935 első 8 hónapjában már 207 havária történt, közte a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös elsüllyedése. A haváriák több mint 70 százaléka a kőolajszállító hajórajra esik, többségük a tisztikar hibájából következett be. Számuk emelkedik. Júniusban 20 volt, júliusban már 36.

Ezért hangsúlyozom ilyen erősen, mekkora jelentősége van a munkafegyelem állapotának a haváriák elleni és az ilyenfajta bűncselekmények elleni harcban.

A Káspitengeri Flotta fegyelme nincs a kellő színvonalon, s egyes munkaterületekre vonatkozóan pedig kifejezetten azt kell mondanunk, hogy egyáltalán nem kielégítő. És, mivel egyáltalán nem kielégítő, ez a helyzet arra kényszerít bennünket, hogy gondolkozzunk e jelenség elleni harc eszközeiről és arról a felelősségről, amely ezért a káspitengeri hajóraj egyik vagy másik részlegének közvetlen vezetőit terheli.

Mi jellemzi a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalatnál uralkodó helyzetet annak a kormánybizottságnak adatai alapján, melynek anyagát itt találjuk a tárgyalás alatt álló bűnügy iratai között? Látjuk, hogy a Káspitengeri Flotta sok kisebb tartályhajójának legénységi állományát erősen megfertőzték a különféle gazemberek, látjuk, hogy e hajókra alig fordítanak valami figyelmet, mert főkép-

pen a nagy tartályhajókkal foglalkoznak. A kis gőzösök legénységét számos esetben a parancsnok megkerülésével a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalat különféle hivatalai toborozzák, melyek az embereket minden ellenőrzés, előkészítés vagy válogatás nélkül küldik a hajókra. Ez nagyon szembeszökően megnyilvánult ebben a perben. Amikor megkérdeztük Miguscsenkót, vajjon tud-e arról, hogy Buzulukov már öt alkalommal részesült fegyelmi büntetésben, kitűnt, hogy a büntetéseknek legalább a feléről nem tud, de még ha tudott volna, az sem jelentett volna semmit, mert magának Krivonoszov parancsnoknak is volt vagy öt, ha nem több büntetés a rovásán. A Káspitengeri Flottánál hozzászoktak ahhoz, hogy a büntetéseket mindennapos jelenségeknek tekintsék. A vádlottak közül valaki kereken ki is mondta: „Ilyen csekélységekkel én nem törődöm." Neki nem fontos, hogy egyszer dorgálásban, máskor szigorú megrovásban részesült, majd eltávolították a hajóról stb. Ez itt mind „csekélységnek" számít ... Rengeteg olyan esetet ismerünk, hogy valakit, akit az egyik hajóról valamilyen rendbontó vétség vagy részegeskedés miatt mint gazembert elbocsátottak, a legközelebbi hajón azonnal alkalmaztak, mintha misem történt volna. A gazemberek ellen tehát semmiféle harcot nem folytatnak.

A hajók személyzetének kiválasztásával kapcsolatos munka ilyen förtelmes állapota következtében a Káspitengeri Flottánál a munkaerővándorlás megdöbbentő.

A legtöbb tartályhajón és különösen a kis tonnatartalmú hajókon olyan munkaerővándorlás van, amilyenre a „Lafargue" gőzösnél láttunk példát.

E gőzösön, melynek személyzete 28 főből állott, a vizsgálat napján 78 elbocsátás és 56 felvétel volt nyilvántartva, azaz e gőzös személyzeti állománya alig félév alatt háromszor cserélődött ki! ..

A Káspitengeri Flottánál általában azt tapasztaljuk, hogy a káderekre, a káderek nevelésére és kiválasztására nem fordítanak kellő figyelmet, noha ez volna a munka helyes megszervezésének legfőbb emelője. Az olyan felháborító tényekről már nem is beszélek, mint az, hogy a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalat a „Szovjet Ukrajna" gőzösre küldött egy bizonyos Muratovot, akit addig mint javíthatatlan gazembert már kilenc alkalommal elbocsátottak. Valakit, mert gazember, kilenc alkalommal elbocsátanak, a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalat káderosztálya pedig tizedszer a „Szovjet Ukrajna" gőzösre irányítja, ahelyett, hogy javítótáborba küldené az ilyen csavargót. Tudunk olyan felháborító esetekről is,

amikor éppen a „Szovjet" gőzösön többször kicserélődött a legénységi állomány. A „Szovjet" gőzös néhány matróza egy év alatt ötször-hétszer cserélt hajót.

Világos, hogy ahol ilyen a legénység összetétele, ahol ilyen állapotok uralkodnak a káderek körül, ott semmiféle fegyelemről sem lehet beszélni.

Még rosszabbul volt megszervezve a műszaki oktatás és a politikai nevelés. Formailag természetesen minden gőzösön vannak politikai megbízottak. Formailag sokféle megbeszélést, foglalkozást tartanak, de hogy mit érnek ezek, az abból is kitűnik, hogy a „Szovjet Ukrajna" gőzösön az éberségről tartott előadás és vita után a szolgálatba lépő kommunisták és pártonkívüliek egyaránt nyomban elaludtak. Az éberségről beszéltek, azután átvették a szolgálatot és elaludtak! Ez azt mutatja, hogy politikai munka itt tulajdonképpen nem folyt, ami határtalan lazaságra vezetett, és azt eredményezte, hogy a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalat számos dolgozója felháborítóan bűnös módon elhanyagolta kötelességeit. Valóban, hát nem felháborítóan bűnös például Stejngolc úr viselkedése, aki miután táviratot vagy távbeszélőn továbbított sürgönyt kapott arról, hogy a tengeren szerencsétlenség történt, két álló napig semmit sem tett, hogy megszervezze a segítségnyujtást és mentőhajót küldjön a katasztrófa színhelyére? Stejngolc saját bevallása szerint a kisujját sem mozdította meg, hogy segítséget küldjön a rettenetes veszélyben forgó gőzösnek.

Ezek azok a körülmények, elvtársak, melyek a Káspi-tengeren uralkodó munkafegyelem állapotát jellemzik és azt bizonyítják, hogy a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalat számos hajóján és szárazföldi hivatalainak egyes pontjain alapjaiban bomlott meg a fegyelem.

Ezeket a körülményeket erélyesen fel kell fedni, mérlegelni kell és meg kell érteni.

Egy francia közmondás szerint: „Megérteni annyi, mint megbocsátani." De ugyanolyan joggal azt is lehet mondani: „Megérteni annyi, mint elítélni és megbüntetni . . ." Meg vagyok győződve arról, hogy ha lelkiismeretük a legénységi és parancsnoki állományhoz tartozó néhány vádlott tekintetében esetleg a megbocsátás szavait sugalmazná is önöknek, a többi vádlottal, és különösen a „Szovjet" gőzös parancsnokságával kapcsolatban ez a lelkiismeret azt fogja diktálni, hogy szigorú, sőt könyörtelen ítéletet hozzanak.

A Káspitengeri Flotta óriási szerepet tölt be Szovjetországunk gazdasági életében. A Káspitengeri Flottának jutott az egyik

legfelelősségteljesebb feladat, neki kell ellátnia országunkat üzemanyaggal, hiszen az egész országot a bakui és azerbajdzsáni olaj táplálja, neki kell táplálnia vasúti szállításunkat és új, szocialista iparunk legkülönfélébb ágait. A Káspitengeri Flottára tehát óriási gazdasági és következésképpen politikai felelősség is hárul. Ezért a szállítási terv teljesítésének feladata Azerbajdzsán valamennyi dolgozója számára rendkívül fontos gazdasági feladat. A Szovjet Flotta új hajókkal gazdagodik. A kormány mindent megtesz, hogy a flotta műszaki és szervezési állapotát a szükséges és a feladatoknak megfelelő színvonalra emelje. Sajnos azonban nem állíthatjuk ugyanezt a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalat számos dolgozójáról, akiknek egyes képviselői itt ülnek a vádlottak padján. Még tovább megyek. A Káspitengeri Gőzhajózási Vállalat igazgatóságának tisztviselői közül való vádlottak rendkívül káros, egyenesen ellenforradalmi „elméletet" agyaltak ki és terjesztettek széltében-hosszában. Ez az „elmélet" úgy szólt, hogy a Káspitengeri Flotta műszaki állapota nem teszi lehetővé a szállítási terv teljesítését maguknak a tartályhajóknak veszélyeztetése nélkül. Ők voltak azok, akik azt híresztelték, hogy a Káspitengeri Flottával szemben támasztott műszaki és tűzbiztonsági követelmények teljesíthetetlenek, hogy e követelmények betartása lehetetlen, és hogy e követelmények teljesítése meg a szállítási szabályok betartása egyet jelentene a tartályhajó-flotta pusztulásra ítélésével. Ezt a flottánkra és flottánk embereire szórt, velejéig rothadt, nemcsak opportunista, hanem egyenesen ellenforradalmi rágalmat ítéletünkben szigorúan, élesen vissza kell utasítanunk. Ez az „elmélet" csak azt a nemtörődömséget, hanyagságot és tétlenséget takarja, melyből az olyan bűncselekmények fakadnak, mint amilyenek a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös pusztulásához vezettek.

A bírósági eljárás anyagát összegezve nem nehéz bebizonyítanunk, hogy a Káspitengeri Flotta hajóinak egy részénél sajnos még meglevő minden fogyatékosság ellenére is nagyon szépen teljesíthetjük a tervet, anélkül, hogy a tervteljesítés feladatai összeütközésbe kerülnének a flotta épségben tartásának feladatával és biztonságának érdekeivel. És hangsúlyoznunk kell, hogy senki sem fog megengedni és senkinek sem fognak megengedni olyan tervteljesítést, mely hajók és emberélet veszélyeztetésével jár. Igaz, hogy e téren vannak nehézségek, de ezeket a nehézségeket le kell győzni, mert nincsenek olyan nehézségek, melyeket a bolsevikok ne tudnának leküzdeni, ugyanúgy, mint ahogy nincs olyan erőd, melyet a bolsevikok ne tudnának bevenni. Minél nagyobbak a nehéz-

ségek, annál fontosabb, hogy minden figyelmünket e nehézségek legyőzésére fordítsuk. Minél nehezebb — már a műszaki feltételek egyik vagy másik sajátossága következtében is — az egyes feladatokat megoldani, annál fontosabb és annál szükségesebb az, hogy minden erőt mozgósítsunk azoknak az előfeltételeknek a megteremtésére, amelyek e feladatok teljesítését és e nehézségek legyőzését biztosítják. Itt a veszélymegelőzés munkája kerül előtérbe. És hogy álltunk a veszélymegelőzéssel a Káspitengeri Flottánál abban az időben, amikor Zanyko volt a forgalmi szolgálat vezetője és Usztyimovics a Hajóosztályozási Hivatal vezetője, amikor ezek a Bagnyenkók, Beljakovok és mások működtek? Erről a kérdésről később még részletesebben fogok beszélni, most csak általános jellemzésre szorítkozom. A Káspitengeri Gőzhajózási Vállalatnál uralkodó állapotok Usztyimovics és Zanyko vezetése alatt, sőt éppen ennek következtében, egyáltalán nem voltak kielégítőek. Veszélymegelőzési munkát nem végeztek, lényegében semmiféle műszaki intézkedést sem tettek. A Hajóosztályozási Hivatal nem teljesítette, a forgalmi szolgálat megszegte kötelességét. Emlékezzünk csak vissza, hogyan viselkedtek, amikor a súlyos veszélyben forgó gőzös megmentése érdekében kellett volna intézkedniük. Már ennyi elég ahhoz, hogy megállapíthassuk: a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalatnál teljes volt a bomlás. Zanyko maga mondja, hogy a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalatnál nem volt semmi rend. Könnyen elképzelhetjük, hogyan festhettek a dolgok a valóságban, ha így jellemzi a helyzetet a forgalmi szolgálat vezetője, noha arra hivatkozik, hogy csak 4 hónap óta látja el ezt a munkakört, és e rövid idő alatt nem tudta felszámolni az ott talált régi tradíciókat ... Arra a kérdésre, hogy miben nyilvánult meg a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalatnál ez a rendetlenség, mellyel ő nem birkózott meg, nem tudott, vagy nem akart megbirkózni, Zanyko feleletül elsősorban a személyi felelősség hiányára utalt és megemlítette, hogy a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalatnál még olyasvalaki sem volt, aki a szállítandó kőolaj minőségét ellenőrizte volna.

„Mint a forgalmi szolgálat vezetője — mondta Zanyko vádlott — bűnös vagyok abban, hogy nem kielégítően biztosítottam ezt az ellenőrzést."

A forgalmi szolgálat fő feladatai pedig éppen ezek voltak, mert ha a forgalmi szolgálat nem törődik azzal, hogy a szállítandó kőolaj minősége vagy kategóriája az illető hajó kategóriájának, vagy műszaki alkalmasságának megfeleljen, akkor ez a forgalmi szol-

gálat nem teljesíti azt az elsőrendű feladatát, nem tölti be azt a fő hivatását, amelynek kedvéért egyáltalán létrehozták.

Zanyko vádlott, amikor a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalatnál uralkodó általános helyzetet ecsetelte, minden szégyenkezés nélkül elismerte, hogy a parancsnokok nem voltak kioktatva arra, miképpen kell bánni a kőolajjal, nem ismerték az olajszállítási szabályokat, s hogy sem ő, Zanyko, sem alárendeltjei, nem tettek semmit annak érdekében, hogy a parancsnokokat megismertessék a szabályokkal, és az egész ügyet úgy szervezzék meg, ahogy azt a flotta és az állam érdekei megkívánják.

Önök tudják, hogy a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös katasztrófájának oka az olajrakományok szállítására vonatkozó szabályok durva, bűnös megsértése volt.

A bírósági eljárás során megállapítottuk, hogy ezen a téren a Káspitengeri Flotta, a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalat vezetősége a lehető legbűnösebb módon viselkedett. Elegendő azt mondani, hogy a forgalmi szolgálat vezetőjének, Zanykónak, a leghalványabb fogalma sem volt sem az Abel—Pensky készülékről, sem a gőzösökön szállított kőolaj lobbanáspontjáról, sem arról, hogy a tartályhajók minőségileg megfelelnek-e a kőolaj minőségének és jellegzetes tulajdonságainak, azaz, másszóval, nem tudta a legfontosabbat, amit tudnia kellett volna, ami nélkül nem lehet dolgozni, vagyis nem tudta, fogalma sem volt arról, hogy szabad-e egy bizonyos rakományt egy bizonyos tartályhajón szállítani, és milyen műszaki feltételeket kell betartani, hogy ez a rakomány fel ne robbanjon, s a gőzös és az emberek el ne pusztuljanak. De éppen ez a feladat úgyszólván ismeretlen volt a forgalmi szolgálat előtt. E tények puszta megállapítása is elegendő ahhoz, hogy levonjuk a következtetést: a forgalmi szolgálat vezetője és a neki alárendelt személyek nagy mértékben felelősek ezért a kötelességükkel szemben tanúsított vétkes hanyagságért.

Amikor Zanykót megkérdeztük, bűnösnek tartja-e magát abban, hogy nem ismerte a lobbanáspont meghatározásának rendszerét, és hogy felelős-e ezért, akkor — ezt el kell ismernünk — egyenesen és becsületesen azt mondta: igen, bűnös vagyok, és ezért viselnem kell a felelősséget, éppen úgy, mint azért, hogy a nyeftyedagi kőolaj szállítására II., sőt III. kategóriájú hajókat jelöltek ki.

De elképesztő volt a forgalmi szolgálat vezetőjének szájából hallani azt a magyarázatot, amelyet e kérdéssel kapcsolatban a bíróságnak adott. Tudtuk, mondotta, hogy az analízist Krasz-

novodszkban Brencken és nem Abel—Pensky szerint végezték, de nem ismertük a lobbanáspont meghatározásának más módszerét. A helyes analízis biztosítása céljából meg kellett volna dönteni, mondotta, a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalatnál uralkodó rendszert. Nos és miért nem döntötte meg? Vajjon 3—4 hónapi munka nem volt önnek elegendő ahhoz, hogy ezt megtegye? Hogy megdönthesse ezt a rendszert, ahhoz először is tudnia kellett volna, hogy meg kell dönteni, másodszor, akarnia kellett volna ezt, harmadszor, értenie kellett volna hozzá. Ön nem tudta, nem akarta és nem is értett hozzá, hogy összetörje ezeket a bürokratikus ferdeségeket és ezért önnek felelnie kell.

Abból is látható, miféle ember Zanyko vádlott, hogy még a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös katasztrófája után is rakatott nyeftyedagi kőolajat meg nem felelő kategóriájú hajókra. Ezt ő maga is megerősítette itt és önigazolásul arra hivatkozott, hogy ez elkerülhetetlen, és még ma is így történik. Ma, Zanyko polgártárs, ez már nem így történik, és ez ennek a pernek első pozitív eredménye. De, ha mégis így történnék továbbra is, akkor a többieket, akik meg merészelik szegni a szállítási szabályokat, éppúgy a bíróság elé fogjuk állítani és ugyanolyan szigorúan meg fogjuk büntetni, mint ahogyan — remélem — Zanyko vádlottat is megbüntetik. Már itt meg kell mondanom, hogy Zanyko büntetésének megállapításánál nem szabad elfelejteni, hogy Zanyko nem először részesül büntetésben. A Feketetengeri Gőzhajózási Vállalat vezetői állásától lefokozás mellett mentették fel; négyszer állították pártfegyelmi elé. Úgy gondolom, hogy bűnösségének megfelelően, mely ebben a perben megállapítást nyert, és melyet maga Zanyko is elismert, most már bíróság által kiszabott büntetésben is kell részesülnie.

„A hajók személyzetét nem részesítettük oktatásban, és speciális biztonsági rendszabályokat szintén egyáltalán nem foganatosítottunk" — mondja Zanyko.

Zanyko, aki ismeri a nyeftyedagi kőolaj abszolút veszélyességét, kénytelen elismerni, hogy e veszélyesség mértékéről nem volt meg a helyes elképzelése. Ez már önmagában is az állam ellen elkövetett súlyos bűnének beismerése, mert nem helyezkedhetünk arra az álláspontra, hogy mivel nem tudtam róla, hát nem is felelek érte. Mi felelősséget követelünk a nemtudásért is, azt követeljük, hogy az igazgatóságoknak, vagy akár csak az igazgatóság egyes részlegeinek élén álló egyének tudják azt, amit tudni tartoznak. Ha pedig nem tudják, és e nemtudás következtében az egész rájuk

bízott munka kudarcot vallott, vagy ha ez a nemtudás valamilyen katasztrófát okozott, akkor felelniök kell e nemtudásért.

Ezért hát Zanyko vádlott se reménykedjék abban, hogy tudatlanságára való hivatkozással kibújhat a felelősség alól. „Nem tudtam, nem volt ismeretes előttem, csak a Brencken-féle módszert ismertem, Abel—Pensky módszeréről sejtelmem sem volt" — így mentegeti magát Zanyko. Éppen azért, mert önnek, Zanyko polgártárs, sejtelme sem volt arról, amit hivatali állásánál fogva kötelessége lett volna tudnia, ön felelős, éspedig kétszeresen felelős: ha önt a forgalmi szolgálat vezetőjévé nevezték ki, és önre bízták a flotta üzembentartásának és kihasználásának vezetését, s ezzel az egész flottának — hajóknak és élő embereknek sorsát az ön kezébe helyezték, akkor joggal követeljük öntől, hogy értsen a dolgához, hogy lássa el lelkiismeretesen és becsülettel felelősségteljes kötelességét.

Jellemző és aligha tévedek, ha azt mondom, hogy éppen az jellemzi Zanykót, hogy itt a bíróság előtt ezt a tudatlanságot, ezt a tájékozatlanságot szinte erénynek igyekezett feltüntetni. De legalább is arra törekedett, hogy tájékozatlanságából védelmi fegyvert kovácsoljon és ezzel megmeneküljön a bíróság marasztaló ítéletétől. Az ilyen védekezés teljesen helytelen és remélem, hogy a bíróság a védelemnek efféle érveit erélyesen vissza fogja utasítani.

Zanyko bűnét az is súlyosbítja, hogy semmiféle lépést sem tett annak érdekében, hogy a flotta számára a kőolajrakományok szállításának veszélytelenségét biztosítsa.

A vád e pontjának alátámasztása céljából szeretném emlékeztetni önöket Bajkin tanú vallomására, aki itt arról beszélt, hogy felhívta Zanykónak, a forgalmi szolgálat vezetőjének figyelmét a nyeftyedagi kőolaj szállításának rendkívüli veszélyességére és sürgette, hogy pótlólag kérjék be e kőolaj analízisének részletes adatait, melyeket Leonyenok vegyészmérnök követelt. Mind Bajkin, mind pedig Leonyenok figyelmeztette Zanykót a nyeftyedagi kőolaj különleges veszélyességére, de Zanyko, mint a forgalmi szolgálat vezetője, mindezek ellenére sem tett semmiféle intézkedést az ilyenfajta rakomány szállításával járó veszély elhárítására, és a szerencsétlenség be is következett. Állíthatja-e még ezek után is Zanyko, hogy a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzösön történt robbanásért és a gőzös pusztulásáért a felelősség legnagyobb része nem őt terheli? Tagadhatja-e Zanyko, meri-e tagadni, hogy ezt a felelősséget mind a szovjet bíróság, mind pedig a szovjet ország

előtt neki kell viselnie? Állítom, hogy ezt a felelősséget viselnie kell és ez a felelősség igen komoly.

Láttuk itt Petruhov tanút — a krasznovodszki kikötő töltőállomásának vezetőjét. Kitűnt, hogy Petruhov sem tudott a nyeftyedagi kőolaj gyúlékonyságáról, sajátosságairól és veszélyességéről. Megkérdeztük a hajók parancsnokait, és mint kiderült, ezek sem tudtak semmit erről. Sőt, úgy látszik, még hajóik kategóriáját sem ismerik, azaz más szavakkal, azt sem tudják, hogy egyáltalán milyen rakomány szállítására jogosultak és milyeneket nincs joguk elvállalni. Elképesztő tudatlanságot árultak el a veszélyes rakományok szállításával kapcsolatos egyéb rendszabályok, így különösen a tűzrendészet terén is. Mindez együtt a legnyomatékosabban felveti Zanyko, a forgalmi szolgálat vezetője vétkességének kérdését, azt a kérdést, hogy a forgalmi szolgálatot sajnálatos módon olyasvalakire bízták, aki e bizalomra nem mutatkozott méltónak, aki vétkes könnyelműséggel, formálisan és bürokratikusan végezte kötelességét, aki nem értett munkájához és nem tudta a munkát a kellő színvonalra emelni.

Leonyenok tanú azt vallotta, hogy bár nem áll rendelkezésére a nyeftyedagi kőolaj kimerítő és teljes vegyelemzésének minden adata, mégis, a birtokában levő adatok alapján megállapíthatja, hogy ez a nyeftyedagi kőolaj a könnyű kőolajok közé tartozik, azaz nagyon tűzveszélyes és leginkább azokhoz a kőolajcsoportokhoz áll közel, melyek benzint, benzinpárlatokat vagy ligroint tartalmaznak, s ezért csak olyan tartályhajókon lehet szállítani, melyeken benzint vagy hasonlóan tűzveszélyes kőolajtermékeket szállítanak. Leonyenok tanú tehát tett olyan intézkedéseket, amelyeket Zanykónak a veszély kiküszöbölése és a katasztrófa elhárítása érdekében figyelembe kellett volna vennie. Zanyko még ezt sem tette meg. Ezen a téren vétkes gondatlanságot tanúsított, és bűnös módon megsértette szolgálati kötelességeit. Ezért úgy vélem, hogy az ellene emelt vád kellőképpen indokolt és így jogosan követelem Zanyko számára a megérdemelt büntetést.

Zanyko vádlottnak a büntetőtörvénykönyv teljes szigora, éspedig az Azerbajdzsán Szovjet Szocialista Köztársaság büntetőtörvénykönyvének 793. szakasza alapján kell felelnie.

Nem volt jobb a helyzet a Hajóosztályozási Hivatalnál sem. Arról már nem is beszélek, hogy Hajóosztályozási Hivatal tulajdonképpen csak formálisan létezett. Usztyimovics, mint a Hajóosztályozási Hivatal vezetője, nem teljesítette legelemibb kötelességét, vagyis a hajók állapotának, a hajótestnek, a kazánoknak, a

felszerelésnek stb. műszaki ellenőrzését. Azt a munkát ugyanis, melyet e téren Zanykóval együtt végzett, semmiesetre sem lehet ama feladatok tényleges végrehajtásának nevezni, melyeket számukra a Munka és Honvédelem Tanácsának a Szovjetunió hajóosztályozásáról szóló rendelete előírt.

Gondoljunk csak egy dologra, arra a bizonyos hírhedt átsorolásra, amikor egész sereg III. kategóriájú hajót hebehurgya módon, az íróasztal mellől, átsoroltak a II. kategóriába, azzal a fenntartással, hogy „ellenőrzendő a II. kategória szempontjából". Egészen nyilvánvaló, hogy ez egyike azoknak a szokásos bürokratikus fenntartásoknak, melyeknek fő célja az önbiztosítás volt. Teljesen világos, hogy egyáltalán nem is szándékoztak semmiféle ellenőrzést végezni, nem is végeztek, és e „történelmi" márciusi jegyzőkönyv elkészítésének puszta tényével a III. kategóriájú járműveket már át is sorolták a II. kategóriába. Usztyimovics még azt is megpróbálta kétségbe vonni, hogy Zanyko közreműködött a flotta kategorizálásában. Megpróbálta ezt teljes egészében magára vállalni. Nekem semmi kifogásom sincs ez ellen. Usztyimovics a „babérokat" mind le akarja aratni — ám legyen így, de akkor viselje is e felháborító bürokratikus munkáért a teljes felelősséget. Azért volt ez a munka ugyanis felháborítóan bürokratikus, mert alig 2 hónap mulva ugyanazokat a II. kategóriába átsorolt járműveket, ugyanaz a Hajóosztályozási Hivatal, ugyanaz az Usztyimovics és ugyanaz a Zanyko újból a III. kategóriába sorolta, vagyis ezzel teljesen bebizonyosodott, hogy az eredeti átsorolásnak semmiféle alapja nem volt. Ez a tény azonban azt tanúsítja, hogy Usztyimovics, a Hajóosztályozási Hivatal volt vezetője, és Zanyko, a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalat forgalmi szolgálatának volt vezetője, munkájuk egyik legfontosabb feladatát felháborító könnyelműséggel kezelték. Usztyimovics és Zanyko eljárásának bűnösségét még súlyosbítja az, hogy a hajóknak a II. kategóriából a III.-ba történő visszasorolását csak a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös felrobbanása és elsüllyedése után hajtották végre.

Vádolom Usztyimovicsot azzal, hogy elmulasztotta a hajók műszaki állapotának és a hajózás biztonságának ellenőrzését. Mindaz, amit erre vonatkozóan a tárgyalás során megtudtunk, teljes egészében igazolja az Usztyimovics ellen emelt vád helytálló voltát. Azt is tudjuk, hogy Usztyimovics elmulasztotta a rendszeres ellenőrzés megszervezését atekintetben, hogy szabad-e a hajóknak a tengerre kifutniok. Hiszen a tény, amely itt a bíróság előtt oly kétségtelenül kiderült, tudniillik az, hogy a „Szovjet

Azerbajdzsán" gőzös kifutott a nyílt vízre anélkül, hogy engedélye lett volna erre, és majd egy hónapon át, sőt talán tovább is, engedély nélkül járta a tengert, arról a zűrzavarról, rendetlenségről és azokról a felháborító állapotokról tanúskodik, melyek e téren a Hajóosztályozási Hivatal vezetőségénél uralkodtak. Amikor Beljakov vádlotthoz eljöttek az indulási engedélyért, akkor ő még azt a fáradságot sem vette magának, hogy ellenőrizze, vajjon a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzösnek egyáltalán megvan-e a tengerállóképességi bizonyítványa. Kiderült, hogy ez a bizonyítvány már talán február 1-én lejárt . . . És a Hajóosztályozási Hivatal erről nem tudott, a Hajóosztályozási Hivatal ennek nem járt utána, és a tartályhajók csak úgy isten nevében hajóztak a tengeren.

Mindezek a tények elvonultak szemünk előtt. Arról tanúskodnak, hogy ezen a téren a munka nem állott a kellő színvonalon. Ezért Usztyimovics a felelős, vele pedig teljesen tisztában vagyunk. Hiszen ez az az Usztyimovics, aki a tárgyalás elején, első kérdésemre, hogy vannak-e fivérei, szemrebbenés nélkül azt válaszolta: „Nincsenek fivéreim", majd amikor megkérdeztem, nincs-e egy Vaszilij nevű fivére, azt válaszolta: „Igen, van fivérem, de az, tetszik tudni, nem is igazán testvérem, hanem csak úgy — az apám első házasságából . . ." Úgylátszik, Usztyimovics számára az apja fia nem testvér. Usztyimovics hazugsága azonnal kiderült. Kiderült az is, hogy Usztyimovicsnak még két testvére van, és hogy valamennyi testvérbátyja, ugyanúgy mint ő maga, egykori cári tisztek, sőt egyik bátyja nemcsak a cári hadsereg egykori tisztje, hanem ezenkívül rendőrfőnök is volt, de Usztyimovics mindezt „elfelejtette". Csökönyösen bizonyítgatta, hogy semmit sem titkolt el és arra hivatkozott, hogy pártszervezetének csak azért nem beszélt fivéreiről (Usztyimovics ugyanis a pártba is befurakodott), mert nem kérdezték. Usztyimovicsot teljesen lelepleztük. Ez ugyanaz az Usztyimovics, aki tökéletesen elfelejtette, hogy egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy bizonyos Kedrov nevű hadnagy, elfelejtette, hogy volt Åbo városában egy „Zászlóhoz" címzett fogadó, és — ami a legérdekesebb —, azt is elfelejtette, hogy ennek a Kedrov hadnagynak az említett fogadóban elkallódott egy bizonyos dobozkája, melyben bizonyos összegű pénz volt, s hogy e doboz elkallódásának, azaz pontosabban a pénz ellopásának gyanúja Usztyimovics, egykori hadnagy úrra terelődött. Usztyimovics hadnagyot tehát megvádolták azzal, hogy bajtársától, ugyancsak a cári flotta tisztjétől, ellopott egy pénzzel telt dobozt, de Usztyimovics minderre már nem emlékszik. Sőt, kiderült, hogy

— miként ezt Usztyimovics saját szavaiból tudjuk — nem ez volt az egyetlen ilyesfajta esete.

Kiderült, hogy még egy másik ilyen eset is volt, amikor is egy bizonyos dr. Beszpalcsikov vádolta meg pénzlopással Usztyimovicsot, és kitűnt, hogy ez a lopás, Usztyimovics saját beismerése szerint, valóban megtörtént. Usztyimovics azonban a bajtársai által ellene emelt vádat „a körülmények szerencsétlen összejátszásával" magyarázta. Érdeklődtünk aziránt, mi is volt „a körülményeknek ez a szerencsétlen összejátszása". Kiderült, hogy a fogadónak abban a szobájában, ahol Usztyimovics lakott, megtalálták azt a zsebkendőt, amelyben a lopott pénz volt begöngyölve. Valóban, Usztyimovics polgártárs, a „körülményeknek ez a szerencsétlen összejátszása" szerencsésebben végződött volna önre nézve, ha ezt az idegen zsebkendőt nem találták volna meg az ön szobájában. De fájdalom, a zsebkendőt megtalálták és önt, Usztyimovics vádlott, bajtársi bíróság elé állították, s 1917 december 15-én egy tengerész-bíróság elhatározta, hogy önt határidőhöz nem kötött kényszermunkára küldi, amint azt a tengerészközösség határozata kimondta.

Így fest a Hajóosztályozási Hivatal volt vezetője, aki befurakodott a pártba, félrevezette a pártot, majd további aljasságokat követett el országunk dolgozói ellen. Usztyimovicsot és Zanykót terheli a felelősség azért, hogy a Káspi-tengeren olyan tartályhajók közlekedtek, amelyeken teljesen figyelmen kívül hagyták a tűzbiztonsági rendszabályokat. Őket terheli a felelősség azért, hogy a Káspi-tengeren olyan tartályhajók járnak, melyeknek kajütjeiben a matrózok fulladoznak az olajtermékek minden pillanatban robbanással fenyegető kigőzölgésétől. Ezt nem akarják beismerni. De nekünk nincs is szükségünk az ő beismerésükre. A Hajóosztályozási Hivatal, a forgalmi szolgálat, valamint a Gibsman és patrónusa, Stejngolc által képviselt, isten kegyelmére bízott tűzvédelem tűrhetetlen hajózási és munkafeltételeket, s olyan helyzetet teremtett tengerészeink számára a Káspi-tengeren, hogy őket folytonosan, teljesen megengedhetetlenül és feleslegesen, veszély fenyegeti. Ezek az Usztyimovicsok, Zanykók, Stejngolcok és Gibsmanok viselik elsősorban a felelősséget mind a káspitengeri forgalmi szolgálatnak, mind a Hajóosztályozási Hivatalnak, mind pedig a tűzvédelemnek felháborító, bűnösen hanyag megszervezéséért. Ezért tartom fenn teljes egészében az ellenük emelt vádat.

Megkérdeztük Usztyimovicsot, hogy felelős-e a hajók tűzveszélyességéért és a gázok átszivárgásáért? Kitérően felelt.

— Ha defektusokat állapítottak meg — mondta. Erre megkérdeztük:

— És köteles ön a defektusokat megállapítani?

— Köteles vagyok, ha megvizsgálom a hajókat — felelte.

— És köteles ön megvizsgálni a hajókat? — kérdeztük.

— Igen, ha meglátogatom ezeket a hajókat — válaszolta.

— És köteles ön meglátogatni ezeket a hajókat? — hangzott ismét a kérdés, mire kijelentette:

— A hajókat látogatni időhiány miatt nem tudom . . .

Ilyen válaszokkal akarta Usztyimovics szárazon megúszni ezt az ügyet, mint ahogy így szerette volna megúszni a „Zászlóhoz" címzett fogadóban történt dobozka-históriát és a bajtársaitól lopott pénz esetét is. Kérdést intéztünk a szakértőkhöz, milyen állapotban volt a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös a robbanás előtt, **és hogy a Hajóosztályozási Hivatal teljesítette-e kötelességét e gőzössel kapcsolatban.**

A szakvélemény szerint konstrukciós szempontból a hajón a következő hiányosságok voltak:

1. A felső fedélzet keresztfolyosóján egy nem hermetikusan záró toroknyílás volt, ami a felsőfedélzeti helyiségeknek kőolajgázzal való telítődéséhez vezetett.

2. A 2. és 3. raktárhelyiség fedélközében hiányzott a szellőztetés, ami különösen fontos az 5. raktárhelyiség körzete szempontjából, amely teljesen a felső fedélzet alatt fekszik; a hajó orrán és farán levő fedélzet alatti helyiségekben a szellőztetés hiányos;

3. Az orr-vízgát keresztválaszfala (a 32. bordánál) nem ér fel egészen a főfedélzetig.

A hajó műszaki állapotáról a szakvélemény a következőket állapította meg:

1. A (fa) főfedélzet áteresztí a gázt, amit az 1934—1935-ös hibajegyzék fel is tüntet;

2. a második hosszmerevítő térségében a far-vízgátnak a gépház felé eső válaszfala áteresztí a vizet;

3. azokban a jegyzőkönyvekben, melyeket a Hajóosztályozási Hivatal a hajó generáljavítása (1931) után a hajótest megtekintése során felvett, sehol sincs feltüntetve a második fedélzet nagynyomású vízpróbája, melyet a hajóosztályozási szabályok a tartályhajók részére előírnak.

Ebből kiindulva a szakvélemény úgy döntött, hogy a hajót csak II. kategóriájú rakományok szállítására lehet használni,

és azt is csak akkor, ha az említett hiányosságokat és hibákat kiküszöbölik.

A villamos berendezés térbeli elhelyezéséről a szakvélemény a következő alapvető fogyatékosságokat állapította meg: a transzformátor, a rádióállomás és a főkapcsolótábla, de még a rakományszivattyúberendezés is egy és ugyanazon helyiségben volt elhelyezve, melyet a Hajóosztályozási Hivatal szabályai ellenére nem választott el keresztválaszfal. Ezenkívül az említett helyiségben nem volt mesterséges szellőztetés, noha a Hajóosztályozási Hivatal szabályzata ezt is előírja.

Az itt említett fogyatékosságok a szakvélemény szerint szintén nem engedték meg, hogy kiküszöbölésük előtt a hajót II. kategóriájú rakományok szállítására használják.

A mondottaknál fogva a szakértői bizottság arra az általános következtetésre jutott, hogy a szóbanforgó hajó legfőbb műszaki hiányosságainak a fedélközi térség elégtelen szellőztetését, valamint a felső fedélzet alatti keresztfolyosóban levő vizet átereszto toroknyílást kell tekinteni.

Így hangzik a hivatalos szakvélemény.

Ez a vélemény elég meggyőzően bizonyítja, hogy a Hajóosztályozási Hivatal nem teljesítette kötelességét, hogy ez a hivatal csak formálisan állt fenn, s az Usztyimovics és legközvetlenebb munkatársa, Beljakov vezette felügyelői kar nem látta el feladatait. Az ő feladatuk lett volna, hogy ellenőrizzék a tartályhajók műszaki állapotát, ezt azonban elmulasztották. Hogy milyen vétkes módon, milyen bürokratikusan és mennyire formálisan, az íróasztal mellől kezelték legfontosabb kötelességeiket, arra legjobb bizonyíték a Bagnyenko-féle jegyzőkönyv, amely a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzösön semmiféle defektust sem állapított meg, noha akadt épp elég. Mi a véleményük önöknek az olyan hajóosztályozási felügyelőkről, akik felmennek a hajóra, megvizsgálják, és semmiféle hiányosságot nem találnak, a megvizsgált hajó pedig alig 20 nappal később elsüllyed olyan felháborító hiányosságok és műszaki rendellenességek következtében, amelyek már akkor is megvoltak, s amelyeket a szakértői szemle e hajón meg is állapított! Vajjon ezekután van-e még mersze Bagnyenkónak idejönni, és naív arccal visszautasítani az ellene emelt vádat? Megbotránkozással kell megállapítanunk, hogy a Káspitengeri Hajóosztályozási Hivatalba bürokraták és naplopók bandája fészkelte be magát, az élen Usztyimovicscsal, a közvélemény által tolvajnak bélyegzett, hivatali állásával rendszeresen visszaélő, semmitevő volt cári hadnaggyal,

ami végül is a „Szovjet Azerbajdzsán" és e hajó fedélzetén levő emberek pusztulásához vezetett.

A „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös állapotára vonatkozólag egyenes és világos kérdést tettünk fel a szakértőknek. Ez a Korotkin, Drukker és Frik elvtársakból álló illetékes szakértőbizottság 1935 június 10-én kimerítő és világos választ adott e kérdésre.

„A «Szovjet Azerbajdzsán» gőzösön fennálló körülmények — mondja a szakvélemény — lehetővé tették, hogy a kőolajgőzök a raktárhelyiségből behatoljanak és összegyűljenek a fedélköztérségben, majd onnan átnyomuljanak a felső fedélzet alatti helyiségekbe." A szakértőbizottság arra a következtetésre jutott, hogy nyeftyedagi kőolajnak a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzössel való szállítása teljességgel megengedhetetlen volt, és hogy e gőzösnek egyáltalán nem is volt joga ilyenfajta rakományokat szállítani. Ennek ellenére, mégis szállított, mégpedig a kikötőparancsnokság, a forgalmi szolgálat és a Hajóosztályozási Hivatal szeme láttára. A „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös durva konstrukciós és műszaki jellegű fogyatékosságai ellenére nagyon veszélyes rakományt vett fel, de a személyzetet még csak ki sem oktatták kezelésére. Az embereket nem szoktatták megfelelő módon fegyelemre, a tanúvallomások és egyéb rendelkezésre álló adatok szerint a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzösön mindenütt, a kajütökben, a szalonban és a fedélzeten egyaránt dohányoztak. A fedélzeten mindenfelé olajnyomok látszottak, ami azonban egyáltalán nem érdekelte a kapitányt, noha a tartályhajó biztonságát ez közvetlenül veszélyeztette. Ki a felelős a kapitánynak ezért a bűnös hanyagságáért, ki a felelős azért, hogy ez az ember a pusztulásba vitte a hajót? A kapitányon kívül felelős a forgalmi szolgálat, felelős a krasznovodszki kikötő vezetője, Zsukov, aki itt egyenesen megdöbbentett bennünket égbekiáltó tudatlanságával és kötelességeihez való bürokratikus viszonyával.

Már beszéltem a Hajóosztályozási Hivatalról és Usztyimovics felelősségéről. Nem térhetek ki az elől, hogy néhány szót ne szóljak legközelebbi munkatársainak, Beljakov és Bagnyenko vádlottaknak felelősségéről is. Az a véleményem, hogy a február 20-i jegyzőkönyv epizódját törölni kell a vádiratból. De nem vagyok hajlandó ezt Beljakov felelősségét csökkentő oknak tekinteni. Nem az a fontos, hogy Beljakov a tervvel való egyeztetés során az április 1-i határidőt június 1-re változtatta és ezzel kijavította Vekilova hibáját. Arról a munkarendszerről van szó, melynek szervezői

közé tartozott Beljakov is, mint a Hajóosztályozási Hivatal főfelügyelője és Usztyimovics helyettese.

Alapjában véve mindaz, amit itt a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös, ha szabad így kifejeznem magam, „bizonyítványnélküliségéről" megállapítottunk, nemcsak Usztyimovicsot terheli, hanem Beljakovot és Bagnyenkót is. Beljakov kiadta az indulási engedélyt anélkül, hogy ellenőrizte volna a gőzös tengerállóképességét. Egyáltalában nem is gondolkozott azon, vajjon milyen állapotban van ez a hajó, amelynek kiadja az indulási engedélyt. E tekintetben ő viseli a felelősséget azért, hogy a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös olyan defektusokkal futott ki, melyek azután pusztulását okozták.

Bizonyítottnak tekintem azt, hogy ha az Usztyimovicsra, Beljakovra és Bagnyenkóra bízott Hajóosztályozási Hivatal teljes mértékben megfelelt volna azoknak a követelményeknek, melyeket a törvény az ilyen hivatalokat viselő személyekkel szemben támaszt, akkor aligha következhetett volna be olyan esemény, mint amilyen a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzössel történt, azért, mert műszakilag alkalmatlan állapota ellenére, nagyon veszélyes, igen gyúlékony kőolajjal rakták meg. Ezen a gőzösön a személyzetet nem részesítették megfelelő előzetes oktatásban, nem tették meg a megfelelő tűzrendészeti és egyéb preventív intézkedéseket, s így jutott a tartályhajó abba a helyzetbe, hogy a személyzet egyes tagjainak fegyelmezetlensége a hajót a legsúlyosabb, végzetes veszélynek tette ki. Mint tudjuk, ez a katasztrófa be is következett, a gőzös felrobbant és emberekkel, rakománnyal együtt elsüllyedt.

Ezért tartom fenn teljes egészében az Usztyimovics, Beljakov és Bagnyenko ellen emelt vádat.

Vádbeszédem e részének befejezése előtt még foglalkoznom kell Zsukovnak, a krasznovodszki kikötő vezetőjének és helyettesének, Velicskónak, az említett kikötő révkapitányának szerepével. Mind Zsukov, mind pedig Velicsko, vád alatt állnak a műszaki biztonsági előírások és hajózási szabályok megszegése miatt. A szabályoknak ez a megszegése abban nyilvánult meg, hogy megengedték az I. kategóriába tartozó rakományoknak nem megfelelő kategóriájú hajón való szállítását, nevezetesen, megengedték, hogy a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzösre nyeftyedagi kőolajat rakjanak, noha a hajónak nem volt joga ilyen kategóriájú rakományt szállítani. A krasznovodszki kikötő igazgatóságának bűnös eljárása szintén egyik oka volt e tartályhajó pusztulásának.

Már láttuk miféle ember ez a Zsukov és azt is láttuk, hogyan

végezte munkáját. Zsukov nem tájékoztatta és nem ellenőrizte alárendeltjeit. Tulajdonképpen nem is nevezhető Zsukov a kikötő vezetőjének, mert — merem állítani — egyáltalán nem irányította a kikötő munkáját. Alapvető kötelességei közé tartozott az alárendelt tisztviselők munkájának ellenőrzése, akiknek viszont az volt a fő feladatuk, hogy a nyeftyedagi kőolaj berakását ellenőrizzék. Nyilvánvaló, hogy ha az állam a tartályhajókkal kapcsolatos munkára a különféle intézmények egész rendszerét építi ki, akkor ezt azért teszi, hogy biztosítsa e munka maximális eredményességét. E téren Zsukov nem tett eleget kötelességének. Az ellene emelt váddal kapcsolatban el is ismerte bűnösségét. De mit is tehetett volna, amikor — mint kiderült —, még azt sem tudja, mi fán terem a „lobbanáspont"! Nem oktatta ki megfelelően a neki alárendelt személyzetet, nem ismerte a hajókategóriákat és nem ismerte a rakományok kategóriáit sem. Ezen egyáltalán „nem gondolkozott" — mondta ő. Másszóval: a napot lopta — mondom én. A forgalmi szolgálat távirata ellenére sem figyelmeztette a parancsnokokat a nyeftyedagi kőolaj rendkívül veszélyes voltára. Nemcsak, hogy nem oktatta ki, hanem egész egyszerűen nem is figyelmeztette őket erre, azaz ismét bűnös módon elhanyagolta kötelességét, és ezzel minden feltételt megteremtett ahhoz, hogy a kőolajszállító hajókat a szó szoros értelmében kiszolgáltassák a véletlennek, s odadobják a „hullámok kényének-kedvének", azzal a nemtörődömséggel, mely a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalatnál uralkodott és mellyel itt-ott még ma is találkozhatunk.

Zsukov vétkes e bűnös tétlenségben, abban, hogy a tartályhajókat minden ellenőrzés nélkül hagyta és abban, hogy a krasznovodszki kikötőben a kőolajrakodás terén káosz és teljes zűrzavar uralkodott.

E tekintetben Zsukov bűnössége ugyanúgy, mint Velicsko révkapitányé, teljes mértékben bebizonyosodott.

És valóban, hogyan teljesítették ezek az emberek kötelességeiket — azokat a kötelességeket, melyek elég komolyak és felelősségteljesek ahhoz, hogy megsértőiket súlyosan megbüntessük.

Ismeretes, hogy nyeftyedagi olaj egyetlen helyről — a krasznovodszki kikötőből — került a gőzösökre, és hogy más, mint nyeftyedagi olaj Krasznovodszkban nem volt.

Ez arra kötelezte volna a kikötő vezetőjét, mint a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalat képviselőjét, hogy behatóan és pontosan ismerje ezen olaj sajátosságait, annál is inkább, mert a forgalmi

szolgálat Zsukov vádlottnál, a krasznovodszki kikötő vezetőjénél, kétszer is érdeklődött efelől.

Zsukovnak annál is inkább figyelmet kellett volna fordítania erre az olajra, mert annak lobbanáspontja még a Brencken-féle műszer szerint is állandóan süllyedt, és május elejéig 20° C-ra szállt le; mellesleg megjegyezve Zsukov még azt a fáradságot sem vette magának, hogy figyelmeztesse erre a körülményre a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalatot. Zsukov vádlott azonban nemcsak hogy a forgalmi szolgálatot nem figyelmeztette, hanem egyáltalán nem is érdeklődött e kérdés iránt. Zsukov nyiltan kijelentette: „E kérdés iránt nem érdeklődtem, mert más munkával voltam túlterhelve."

Megjegyezzük, hogy az olajforgalom még Zsukov szavai szerint is a kikötő egész forgalmának nem kevesebb, mint 40 százaléka volt.

Zsukov 1935 április 7-én a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalattól a következő tartalmú táviratot kapta: „Rakodáskor hajókat elővigyázatossági rendszabályokra figyelmeztetni a II. kategóriájú rakományokra vonatkozóan."

Ez a távirat természetesen lényegében nem felelt meg a veszély igazi mérvének, mert ez az olaj, amint már mondtam, nem a II., hanem az I. kategóriájú rakományok közé tartozott, a sürgönynek azonban mégis fel kellett volna hívnia Zsukov figyelmét.

Zsukov azonban a távirat kézhezvétele után mitsem tett annak elintézésére, hanem egyszerűen fiókjába tette a táviratot. Ezt itt is elismerte, amikor kijelentette: „Saját mulasztásomnak tekintem, hogy nem adtam a kikötő számára megfelelő utasítást, s így nem figyelmeztették a parancsnokokat a legnagyobb elővigyázatosságra. Saját magamnak is foglalkoznom kellett volna e kérdéssel, hogy biztosítsam az intézkedések végrehajtását. Nem érdeklődtem a hajók kategóriája iránt, mert feltételeztem, hogy a forgalmi szolgálat sem ismeri azokat."

Térjünk rá most Velicsko vádlottnak, a krasznovodszki kikötő volt révkapitányának személyére. Az ő feladatai közé tartozott a kikötőfelügyelet gyakorlása, nevezetesen annak ellenőrzése, hogy a hajó kategóriája megfelel-e a rakomány kategóriájának.

Közvetlenül Velicsko vádlottól függött az, hogy egyetlen hajó se kapjon indulási engedélyt, melynek műszaki felszerelése nem alkalmas nyeftyedagi olaj szállítására; éppen ő volt az, akinek meg kellett volna tiltania, hogy a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös ilyen olajat szállítson. Maga a révkapitány azonban saját vallomásaiban elég világosan jellemezte azt a szerepet, melyet a krasznó-

vodszki kikötőben betöltött és azt a bűnös, hanyag magatartást, ahogy kötelességeit ellátta. Saját bevallása szerint tudta, hogy „ott általában olajat rakodnak". „Vannak nálam tűzveszélyes rakományok szállítására vonatkozó előírások — mondta —, ott az olajról is szó van, de hogy milyen követelményeket támasztanak a hajókkal kapcsolatban, arra már nem emlékszem. Érdeklődtem a diszpécserektől a nyeftyedagi olajról. Megtudtam, hogy már 25°-nál is gyullad. Hogy ez a lobbanáspont mit jelent, azt elméletileg nem tudtam, csak a gyakorlatból tudom, hogy a rakomány nagyon veszélyes. Semmiféle intézkedést nem tettem, jóllehet ahhoz is jogom lett volna, hogy megtiltsam az ilyen olaj szállítására alkalmatlan gőzösök kifutását. Vétkesség természetesen terhel engem, több figyelmet kellett volna fordítanom erre a dologra. Tartózkodtam jogaim gyakorlásától és mindent rábíztam Bakura, mivel a rendelkezések onnan jöttek."

Így dolgozott Zsukov és Velicsko, így dolgoztak ezek a csinovnyikok, akik semmit sem tesznek, semmit sem látnak, semmit sem értenek, semmit sem tudnak és semmit sem akarnak tudni!

Zsukov és Velicsko olyan érveket hoztak fel védelmükre, hogy „nem tudtuk", „nem gondoltunk rá", „nem értettük" ... Rossz védekezés! Rossz érvek!

A vezetőktől megköveteljük, hogy gondolkozzanak, hogy értsék és ismerjék azt a munkát, amelyet rájuk bíztak.

És mi azt, aki „nem tudott" valamit, aki „nem gondolt" valamire, felelősségre vonjuk és a jövőben is felelősségre fogjuk vonni.

Gyakran olyan embereket állítunk vezető helyekre, akiknek nincsen ugyan oklevelük, sőt formailag megfelelő képzettségük sincs, de kitűnnek szervezési és igazgatási képességükkel.

Ha azonban állami apparátusunk egyik vagy másik részének vezetését ilyen elvtársakra bízzuk, akkor elvárjuk tőlük, hogy felelősségük tudatában, lelkiismeretesen teljesítsék a rájuk háruló kötelességeket, megköveteljük tőlük, hogy azokat a hiányokat, amelyek náluk műveltség tekintetében és szakmájuk technikájának elsajátítása terén fennállnak, gyorsan és erélyesen pótolják, hogy általános és technikai képzettségük színvonalát magasabb, hivatali helyzetüknek megfelelő fokra emeljék.

Nézzük Nasztaszjev vádlottat: lehetővé tettük számára, hogy matrózból a másodtiszti rangig emelkedjék, Zsukov és Velicsko maguk is alulról kerültek vezető pozícióba. Ez nagyszerű dolog. Ez tökéletesen megfelel szovjet építésünk elveinek.

De ha az elvtársakat új és magasabb állásokba emeljük, akkor

kötelességünk hozzásegíteni őket ahhoz, hogy tanuljanak, hogy tökéletesítsék, továbbképezzék magukat, mert csak így állhatják meg helyüket ezekben a magas állásokban. De a dolgozóknak maguknak is tanulniok kell, minden erejükkel harcolniok kell továbbképzésükért. Nem szabad henyélniök, tudatlanságukra és hiányos képzettségükre hivatkozniok.

Senkinek sem bocsáthatjuk meg a tudatlanságot, még kevésbbé akkor, amikor ezt a tudatlanságot már-már valami újfajta erénnyé avatják.

„Mi — mondják —, csak jelentéktelen, tudatlan és iskolázatlan emberek vagyunk." Ez nem a mi „filozófiánk". A Szovjetállamban nincsenek jelentéktelen emberek. Nálunk minden ember — ember, minden egyes munkásnak megvan a maga jelentősége, a maga értéke, mint az államapparátus egy részének vagy a szocialista építés egyik résztvevőjének. Nálunk nincsenek jelentéktelen emberek, nem lehet, de nem is szabad megtűrnünk tudatlanokat, vagy a munkájukban járatlanokat, legkevésbbé vezetői vagy parancsnoki tisztségekben.

Mind Zsukovnak, mind pedig Velicskónak tudnia kellett volna, mi az a „lobbanáspont", és mi az a Brencken- vagy Abel—Penskyféle készülék, mert enélkül nem ismerhetik a szállításra szánt nyeftyedagi olaj tulajdonságait. Ismerniök kellett volna a hajók kategóriáit; tudniok kellett volna maguknak, és meg kellett volna tanítaniok másokat — tisztviselőiket és munkatársaikat — arra, mit követelnek meg a szállítási szabályok, amelyek számukra a törvény erejével bírnak. Minderről semmit sem tudtak, szolgálatukat nem látták el, kötelességeiket hanyagul, vétkesen hanyagul látták el, és most ezért a vádlottak padjára kerültek. Szabadságvesztésbüntetésre, vagy legalább is javítómunkára kell őket ítélni és meg kell tiltani számukra, hogy a vízi közlekedés terén felelős állásokat töltsenek be.

Most áttérek Stejngolcra és Gibsmanra, akik a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös tragikus pusztulásában nem éppen utolsó szerepet játszottak. Stejngolcról nagyon sokat beszéltünk a bírósági eljárás során, mondanivalómat ezért vele kapcsolatban rövidre fogom. A legenyhébben szólva is azt kell mondanom róla, hogy gyanús elem, akivel kapcsolatban még beható „laboratóriumi" vizsgálatra van szükség. Úgy gondolom, hogy annak a büntetésnek tartama, melyet a bíróság az ő számára ki fog szabni, elegendő lesz ennek az embernek további, sokoldalú tanulmányozására. De mindenesetre, felelősségem teljes tudatában már most mondhatom, hogy ez az ember

ahhoz a társadalmilag veszélyes típushoz tartozik, melynek elszigetelése feltétlenül szükséges, éspedig minél előbb, annál jobb.

Engedjék meg, hogy egy-két szóval mégis jellemezzem ennek a Stejngolcnak a bűncselekményét, aki a káspitengeri medencében a fegyveres révőrség vezetőjének felelős tisztségét töltötte be.

Bebizonyítottnak kell tekintenünk, hogy Stejngolc, miután a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzösön történt robbanásról május 29-ének éjszakáján tudomást szerzett, két álló napig ölbetett kézzel ült és semmi, de abszolút semmiféle intézkedést nem tett az égő és süllyedő gőzös megsegítése érdekében.

A katasztrófáról Stejngolcot május 29-én távbeszélőn értesítették magánlakásán. Stejngolc megkérdezte a jelentést közlő munkatársától: „Mit tegyünk?" — és amikor azt a választ kapta, hogy be kell várni a kiegészítő jelentések beérkezését, ebben megnyugodott.

Megállapítottuk itt, hogy Stejngolc akkor kapta ezt a jelentést, amikor színházból tért haza. Nyilván nem volt rossz hangulatban. Legalább is nyugodtan lefeküdt aludni, aludt másnap reggel 10 vagy 11 óráig, azután bement az igazgatósághoz, valamit megbeszélt Gibsmannal, majd ismét hazament és ezzel számára véget is ért a nap. S eközben a „Szovjet Azerbajdzsán" égett tovább a nyílt tengeren, és hasztalanul várta a segítséget — Stejngolcnak és Gibsmannak e tragikus napokban legkisebb gondjuk is nagyobb volt ennél.

Mit tudnak mentségükre felhozni ezek a „tűzvédelmi Ajax"-ok? Azt mondják, meg voltak győződve arról, hogy a „Szovjet Azerbajdzsán" teljesen elpusztult és ezért abban a hitben, hogy a gőzös már elsüllyedt, úgy vélték, minden mentőakció céltalan.

De honnan vették, hogy a „Szovjet Azerbajdzsán" elsüllyedt, amikor a valóságban lángokban állott és még 4 teljes napon át a víz felszínén tartotta magát? Azt mondják, a katasztrófáról szóló távirati jelentést így értették. Megállapítottuk azonban, hogy magát a táviratot nem is olvasták, mégcsak nem is látták. A táviratban egyébként kifejezetten az állott — és ez különösen figyelemreméltó —, hogy a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös *tovább ég*.

Ezt végül is mind Stejngolc, mind pedig Gibsman kénytelen volt elismerni.

„Én személyesen nem olvastam a rádiógrammot — vallotta Stejngolc vádlott —, hozzánk nem került, és hogy Gibsman olvasta-e, vagy sem, azt nem tudom. Megbíztam a tűzvédelmi részleg vezetőjében, mert ő volt e dologban illetékes. Semmi okom sem volt arra, hogy ne bízzam benne . . ."

Stejngolc egyébként ugyanebben a vallomásában kijelentette: „... május 30-án és 31-én Gibsman rosszullétről panaszkodott, nyomott kedélyállapotban volt és szabadságot kért, hogy feleségéhez utazhassék Asztrahánba; ezért féltem is rábízni az oltási munkálatok közvetlen vezetését ..."

Ami azonban Gibsmant, a tűzvédelmi részleg vezetőjét illeti, ő úgy vett részt a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös mentésében, hogy miután május 29-én tudomására jutott a szerencsétlenség, közvetlen kötelességének ellátása helyett június 1-én reggel Asztrahánba utazott.

Gibsman május 31-ig, ugyanúgy, mint Stejngolc, nem tudta és nem is igyekezett megtudni, milyen helyzetben van az égő hajó. „Nem tudtam — vallotta —, hogy a hajó ég a tengeren; a hajó helyzetének tisztázására nem tettem lépéseket."

A felsorolt adatok elegendőek Gibsman bűnösségének megállapítására.

Nem fölösleges itt általános jellemzést adni arról a munkáról, melyet Gibsman a nyeftyedagi kőolaj szállításával kapcsolatos tűzvédelmi intézkedések megszervezése terén végzett.

Hallgassuk meg, mit mond erről maga Gibsman vádlott: „Minthogy a nyeftyedagi kőolaj sajátosságait nem ismertem, nem is adtam Krasznovodszk számára külön utasításokat. Az Ufrában uralkodó, tűzrendészeti szempontból különösen rossz töltési viszonyokról csak április utolsó napjaiban, krasznovodszki tartózkodásom idején szereztem tudomást. Nem utaztam Ufrába, mert nem tudtam engedélyt szerezni. Az engedély miatt nem fordultam felsőbb szervekhez, csak az osztag parancsnokát kérdeztem meg, aki biztosított arról, hogy nem lehet megszerezni ..."

Így „dolgoztak", bocsánat a kifejezésért, az urak a VOHR-nál! Nem hiszem, hogy Gibsman a társadalomra nézve kevésbbé lenne veszélyes, mint Stejngolc, noha Gibsman mintha valamivel jobb benyomást keltett volna. Magyarázatai szerint az általa elkövetett bűncselekményben végzetes szerepet játszott a nők iránti lovagiassága. A valóságban Gibsman egyszerűen nem más, mint csontja velejéig bürokratizmussal átitatott hivatalnok, notórius naplopó. Gibsman — aki nemcsak egyszerűen Gibsman, hanem a *tűzoltóság parancsnoka* — akkor, amikor egy tartályhajót szerencsétlenség ér, amikor az lángokban áll, gyáván Asztrahánba menekül, asszonyi vigasztalást, családi idillt keresvén ... Már egyedül ez a körülmény is éles fényt vet erre az emberre, aki megfeledkezett kötelességéről, nem törődött vele.

De még valamire szeretném felhívni figyelmüket, bíró elvtársak. Gibsman az olyasfajta emberek közé tartozik, akik bármilyen körülmények között kitűnően feltalálják magukat. Jól megértette Stejngolc rendkívül tragikus helyzetét, megértette, hogy Stejngolc tegnap a bíróság előtt annak a kárásznak a helyzetében volt, amelyet lassú tűzön sütnek. Persze nem éppen irígylésreméltó helyzet. Gibsman megértette, hogy Stejngolc önvédelmi módszerét veszélyes követni és ha ő is ezt tenné, elkerülhetetlenül maga is a kárász helyzetébe kerülne. Ezért Gibsman gyorsan új taktikát választ: kezd egynémely dolgot bűnbánóan bevallani és ennek során igyekszik Stejngolc mögé bújni, majd becsületes embernek, de szerencsétlen férjnek igyekszik magát feltüntetni, akinek gyalázatos viselkedésében felesége a hibás. És bár Gibsman nem utazott Harbinba és nem foglalkozott harbini áruk bevásárlásával és viszonteladásával, mégis — erkölcsi arculatát tekintve — nem sokban különbözik Stejngolctól.

Stejngolcról és Gibsmanról nyugodtan el lehet mondani, hogy az egyik tizenkilenc, a másik egy híján húsz... Mindketten bűnösek ebben az ügyben, súlyosan vétkesek az elpusztult emberek, családjaik és egész országunk színe előtt... Térjünk vissza egy pillanatra ahhoz, hogyan viselkedett május 29-én, 30-án és 31-én Stejngolc és Gibsman — hogyan viselkedtek azok az emberek, akikre a káspitengeri medence tűzvédelme és általános védelme rá volt bízva és akiknek elsősorban lett volna feladatuk, hogy a „Szovjet Azerbajdzsán" tartályhajó megsegítésére mentőakciót indítsanak.

Mit tett Gibsman? Semmit! Azt mondja, hogy felhívta telefonon Stejngolcot. Stejngolc ezt tagadja. Kettőjük közül az egyik hazudik. Ezt kettőjük lelkiismeretére kell bízni, Gibsman és Stejngolc lelkiismerete pedig sötét dolog. Mindkettő bátran a másik szemébe néz és azt mondja a másikról: hazudik. Lehet, hogy mindketten hazudnak. Tényekkel kell őket ellenőrizni. És e tények arról beszélnek, hogy szégyenszemre üres fecsegésen kívül egyikük sem csinált semmit. Nem csinált semmit Stejngolc, amikor Dugyinszkijtól, vagy Gibsmantól a tűzről értesült. Nem csinált semmit Gibsman sem. A felelős személyek — a káspitengeri medence fegyveres vízőrségének vezetője és a Káspitengeri Flotta egész tűzoltóságának parancsnoka — nem is igyekeznek minden részletre kiterjedő pontossággal megállapítani, mi történt a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzössel és mi a tényleges helyzet. Emberek, akikre ilyen felelősségteljes tisztségeket bíztak, a tartályhajóval történt rettenetes szerencsétlenség tragikus napjaiban csak a maguk kicsinyes,

nyárspolgári, személyes érdekeikkel törődnek. Gibsman minden kertelés nélkül kijelentette: el akart utazni Asztrahánba, feleségéhez; azért ment május 30-án Stejngolchoz, hogy ezt megbeszélje vele, ez volt látogatásának fő célja, miközben a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös kérdését csak úgy mellékesen, éppen hogy érintette. Gibsman tegnap meg is mondta: „Őszintén szólva, legfőképpen arra gondoltam, miképpen tudnám elintézni szabadságom ügyét . . ." Na és hogy miképpen intézte el, azt láttuk tegnap. Közvetlen felettesei visszautasítják szabadság iránti kérelmét. Erre különböző más utakon kísérli meg és a Belügyi Népbiztosság államvédelmi osztályának tengeri igazgatóságához, majd valamilyen okból Zanykóhoz fordul. Kudarcot vall itt, kudarcot vall ott. Stejngolc a fülénél fogva elcipeli magával egy értekezletre. Amikor a teát felszolgálják, a felszolgáló eltakarja őt hátával. Gibsman kihasználja az alkalmat, kisurran a félig nyitott ajtón és már hűlt helye volt. Így viselkedett a káspitengeri medence tűzoltóságának parancsnoka egy tartályhajó pusztulásának tragikus napjaiban.

Kérem önöket, bíró elvtársak, sujtsák őt olyan büntetéssel, amely huzamos munkára kényszeríti valami építkezésnél, és amely lehetővé teszi számára, hogy megtanulja, mi a kötelességtudás. Gibsman eszes, értelmes ember, de nevelni kell. És egy ilyen ember számára ugyanúgy, mint Stejngolc, Usztyimovics, Bagnyenko és Beljakov számára, a legjobb nevelőeszköz a tényleges szabadságvesztés, amely javító munkatáboraink fegyelemre szoktató, szigorú feltételei között végzendő munkával kapcsolatos.

Engedjék meg, hogy most a Káspitengeri Gőzhajózási Vállalat parti szolgálatáról áttérjek arra, ami azokban a napokban a tengeren történt. Idézzük fel emlékezetünkben a „Szovjet Azerbajdzsán" tartályhajón és a „Szovjet" gőzösön lejátszódott események képét.

Amikor a „Szovjet Azerbajdzsán"-on a robbanás bekövetkezett, a „Szovjet" parancsnoka, Krivonoszov, azonnal kirohant a parancsnoki hídra, parancsot adott a vontatókötél elvágására, idegesen elkezdte rángatni a parancsjelző készülék (géptávíró) fogantyúját és szakadatlanul, bőszülten ordította: „Teljes gőzzel előre!" Néhány, fejszével felfegyverzett ember már rohant is, hogy elvágja a vontatókötelet, és így minél gyorsabban, hátra se nézve, eltávolodhassanak az égő fáklyától. 40 percig tart ez a gyalázatos menekülés. De akkor a személyzet egynéhány tagjának fejében már kezd megfogamzani a gondolat, hogy véget kell vetni e szégyennek és gyalázatnak.

Nehéz megmondani, ki volt az első, aki felvetette, hogy a parancsnokot visszafordulásra kell bírni. Talán Buzulukov volt, talán Mihel, az érdekes azonban az, hogy Bugyilin, a hajóbizottság elnöke a háttérben maradt, jóllehet éppen neki kellett volna vezetnie a személyzet tisztességesebb tagjainak ezt a mozgalmát. Miguscsenko politikai megbízott — miként Mihel mondja — „liberáliskodott a parancsnokkal", a parancsnok pedig gyáván csak arra törekedett, hogy minél messzebbre kerüljön az égő „Szovjet Azerbajdzsán"-tól. Úgy gondolta, 8 tengeri mérföldnél kisebb távolság már veszélyt jelentene számára. A tény tény marad: a „Szovjet" elmenekült, a „Szovjet Azerbajdzsán"-t magára hagyta, emberek pusztultak el és elpusztult a hajó is. Ki a bűnös e gyalázatos, szégyenletes bűncselekményben? Mennyiben cselekedett helyesen, vagy bűnös módon Krivonoszov parancsnok, Miguscsenko, a helyettese és Csebotarjev, a főgépész? Krivonoszov azt mondja, hogy hajóján olyan rakomány volt, amely a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös lángjainak hatására felrobbanhatott. Azt mondja, hogy személyzet volt rábízva, melyért szintén felelős volt. Azt mondja, hogy nem azért ment el, mert gyáva volt és elárulta bajtársait, hanem mert ezt tartotta célszerűnek a hajó és a rábízott emberek érdekében.

A bírósági eljárás feladata az volt, hogy megállapítsa, megfelelnek-e ezek a kijelentések a valóságnak, valóban úgy játszódott-e le minden, ahogy Krivonoszov és társai mondották és vajjon valóban ők-e a bűnösök a terhükre rótt bűncselekményekben. Meg kell mondanunk, hogy a bírósági eljárás mindezekre a kérdésekre kimerítő választ adott, választ, amely semmi kétséget nem hagyott Krivonoszov és társai áruló magatartása felől, választ, melynek alapján teljes joggal mondhatjuk: „Igen, bűnösek és semmiféle kíméletet nem érdemelnek . . ."

De ezt megelőzően szükségesnek tartom szemügyre venni Krivonoszov „elméletét", vagyis azt, hogy veszélyben forgott az ő hajója is, melynek kötelessége volt a mentés. Ezzel az „elmélettel", ezzel az állítólagos veszéllyel próbálja igazolni a pusztuló hajóval szemben tanúsított áruló magatartását.

Velejéig rothadt, képmutató, gyáva és áruló „elmélet" ez, melyet, mint a szovjet rend és a szovjet kötelességtudás alapelveitől egészen távolálló valamit, határozottan elutasítunk.

Bizonyos körülmények között, bizonyos helyzetben a kockázatvállalás elkerülhetetlen és kötelességszerű. Amikor testvéreink pusztulásáról van szó, senki sem vonhatja ki magát ama kötelesség

alól, hogy a veszélyben forgónak segítségére siessen, még akkor sem, ha ezzel saját magát veszélynek teszi ki.

A veszélyben forgók mentése nem kereskedelmi ügylet, itt nem lehet mérlegelni, felbecsülni, értékelni a feltételeket abból a szempontból, vajjon végeredményben hasznot hajtanak-e, vagy sem.

Ha halálos veszedelemben forgók megmentéséről van szó, akkor mindenkinek csak egy kötelessége lehet — menteni. És mindenki, aki ezt a kötelességet megszegi, akinek előbbrevaló saját bőrének biztonsága, mint az a kötelesség, hogy a pusztulókat megmentse, azt érdeme szerint meg kell bélyegezni és meg is fogják bélyegezni, gyávának, árulónak fogják nevezni. Sem társadalmunk szemében, sem szovjet törvényeink színe előtt senki sem bújhat semmiféle kifogás mögé, senki sem hivatkozhat semmiféle veszélyre, mely állítólag őt magát, vagy a „gondjaira bízott" hajót fenyegette volna.

Azt a parancsnokot, akinek eszébe jutna, hogy egy ilyen „elmélet" alapjára helyezkedjék, önző embernek, társadalmunk ellenségének, a nép ellenségének fogjuk tekinteni.

De Krivonoszov nem is mer e végtelenül bűnös „elmélet" mögé húzódni, mert a valóságban őt egyáltalán semmiféle veszély sem fenyegette, mert az a veszély, mely őt arra indította, hogy elmenekűljön a „Szovjet Azerbajdzsán" közeléből, fiktív, képzelt, illuzórius veszély volt.

Hiszen ha Krivonoszov az égő tartályhajótól 20—50 vagy mondjuk 100 méternyire távolodott volna el, máris minden veszélyen kívül került volna. Csónakokat ereszthetett volna vízre, mentőbójákat dobhatott volna ki, megindíthatta volna a mentési munkálatokat. Ehelyett 8 tengeri mérföld távolságra menekül és csak 2 óra 45 perc mulva tér vissza, amikor a „Szovjet Azerbajdzsán" két utolsó életben maradt matróza — Szerikov és Mityin — teljesen kimerülten, erejük végső megfeszítésével vívnak élethalálharcot a tenger hullámaival.

Mityin megjelent a bíróság előtt és megtette tanúvallomását.

Mityin tanú, e szerencsétlenül járt hajó egyik megmentettje, minden részletében elénk vetítette a katasztrófa képét. Elmondta, hogy eredetileg 7 ember menekült meg. Miután nagy fáradsággal sikerült egy csónakot vízre ereszteniök, ketten — ő és Szerikov fedélzetmester — felvették a csónakra az égő hajó fedélzetén ide-oda futkározó bajtársaikat, majd sorban elvesztették őket. A hullámok mindjárt kezdetben felborították a csónakot és kettőt magukkal sodortak a megmenekültek közül. Öten folytatták tovább a két-

ségbeesett élethalálharcot, és kővé meredten néztek a távolodó „Szovjet" gőzös után. Majd a hullámok újból felborították a csónakot és a szerencsétlen, hősiesen küzdő férfiak elvesztették még két bajtársukat. Irtózatos erőfeszítéssel ismét visszafordították a csónakot, ebbe a csónakba kapaszkodtak foggal, körömmel, meggémberedett kezekkel és mind nagyobb borzalommal tekintettek a „Szovjet" gőzös egyre távolodó lámpái után, miközben életük minden másodpercéért küzdeniök kellett. A háborgó tenger ekkor harmadszor fordította fel a csónakot. Ismét visszafordították, de már csak ketten maradtak. Szerikov fedélzetmester kétségbeesve kiáltott fel: „Lehetséges ez? A «Szovjet» itthagy bennünket! Elvesztünk!!!"

A bírósági eljárás megállapította a katasztrófa egyik égbekiáltó, felháborító és lélekbemarkoló részletét. Megállapította, hogy akkor, amikor a „Szovjet"-en elvágták a vontatókötelet, amikor ott 30 egészséges, erőteljes és tapasztalt tengerész azon fáradozott, hogy minél messzebbre kerüljön a „Szovjet Azerbajdzsán"-tól, Miguscsenko politikai megbízott egy ide-oda rohanó embert pillantott meg az égő hajó fedélzetén. Szólt Krivonoszovnak, de ez nem befolyásolta sem őt, Miguscsenkót, sem pedig Krivonoszovot. Folytatták a menekülést. Ezt tagadják, de Buzulukov meghazudtolja őket. E megcáfolhatatlan bizonyíték nyomására Krivonoszov kénytelen volt elismerni: Miguscsenko tényleg mondta neki, hogy a „Szovjet Azerbajdzsán" fedélzetén egy embert vett észre, amint az keresztültörte magát a lángokon. Ezt a tényt bizonyítottnak kell tekinteni.

Nemcsak azt a tényt kell tehát bizonyítottnak tekintenünk, hogy a „Szovjet" gőzös szégyenletesen cserbenhagyta a „Szovjet Azerbajdzsán"-t, hanem azt is, hogy az emberek Miguscsenko és Krivonoszov szeme láttára lelték halálukat a „Szovjet Azerbajdzsán" lángjai között.

A hajóparancsnokság tagjai csak saját életük megmentésére törekedtek, egyre a második robbanást emlegették és pánikszerűen, minél hamarabb, maximális sebességgel igyekeztek elhagyni a szerencsétlenség színhelyét. A tanúvallomások egész sora világítja meg előttünk, milyen lelkiállapotban volt a parancsnokság, olyanok vallomásai, akik e szörnyű éjszakai katasztrófa közvetlen szemtanúi voltak.

„Azonnal a vontatókötél elvágása után — vallotta Berkovszkij — én, Mihel, Jolkin és Buzulukov — kezdtünk a kapitánynak kiabálni: emberek pusztulnak, rajta, eresszük le a csónakokat és

fogjunk hozzá a mentéshez." Ezt Krivonoszov sem tagadta. De Krivonoszov lehűtötte a fiatal tengerészek lelkesedését. „Semmi kapkodás — mondta —, ez nem a ti dolgotok, ne avatkozzatok bele, takarodjatok le a hídról. Magunk is tudjuk, mit kell tennünk." Berkovszkij azt vallja, hogy nyomdafestéket nem tűrő szitkok egész özönét zúdította a parancsnokra, mert nem engedte meg, hogy az emberek megmentésére csónakot bocsássanak vízre. Krivonoszov azonban csak annyit mondott: „Kevesebbet szitkozódjatok, ne avatkozzatok bele és ne izguljatok, ez nem tartozik rátok." Ami más szavakkal annyit jelent: nem tartozik rátok a fuldoklók megmentése. Így beszélt Krivonoszov, mert nem akarta az embereket megmenteni, mert gyáva és áruló. Saját maga is elismerte, hogy „feldúlt idegállapotban" volt. A parancsjelző készülék teljes gőzt mutatott, de azért mégis ezt üvöltözte: „Teljes gőzzel előre!" A gőzös már teljes gőzzel rohant, de ő még egyre üvöltött: „Több erőt!" és 8 mérföldnyire távolodott el a szerencsétlenség helyétől. Mihel első tiszt kijelenti: „A «Szovjet» parancsnoka még abban is bűnös, hogy viselkedésével pánikot idézett elő a gőzösön." Igaz, részben Mihel is bűnös ebben a pánikban. Mint első tiszt, nem állott feladata magaslatán. Nem tette meg azt, amit ebben az esetben tennie kellett volna. Erről még majd beszélni fogok. A katasztrófa pillanatában bizonyos fokig passzív szemlélője maradt a szeme előtt lejátszódó eseményeknek, és ez az ő vétke. De most az a fontos, hogy rámutassak, milyen állapotban volt Krivonoszov parancsnok, akit páni félelem, állati rémület fogott el, és eltökélte magában, hogy a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzöst kiszolgáltatja a dühöngő elemek kényének-kedvének, csakhogy minél hamarabb elmenekülhessen a katasztrófa színhelyéről. De mindezek ellenére teljes tudatában volt annak, amit tett, hiszen hidegvérrel visszautasított minden tanácsot és követelést, mely arra szólította fel, hogy változtassa meg elhatározását, térjen vissza a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzöshöz és nyujtson legalább elemi segítséget pusztuló bajtársainak.

Trenyin vádlott a következőket vallotta: „Hamarosan ezután a gépész berohant a gépházba és odaállt a vezérműhöz. Ezután érkezett a géptávírón a parancs, hogy teljes gőzt adjunk. A gépész megparancsolta, hogy a porlasztók tüzét fokozni kell, s a kazánt és a gépet jobban kell figyelni. Ezután újabb parancs érkezett a hídról: teljes gőzt, majd még néhányszor teljes gőzt követeltek, úgyhogy a kazántól a fővezetékbe vezető összekötő szelepet „teljes"-re kellett kinyitni. Eltekintve a teljes gőzt követelő ha-

rangjelzésektől, még a parancsnok helyettese is lejött és azt mondta, hogy maximális gőzt kell adnunk; amikor a szelepek már teljesre voltak kinyitva, a hídról még mindig érkeztek a teljes gőzt követelő harangjelzések."

Szemléltető leírása ez Krivonoszov és Csebotarjev áruló, fejvesztett magatartásának.

Mhitarjan vádlott ugyanerről a következőket mondja: „Alig hagyta el a gépész a gépházat, amikor a géptávírón már megérkezett a parancs, adjunk teljes gőzt, amire ugyancsak «teljes gőzt» jelzéssel válaszoltam. Ezután maga a gépész jött hozzánk és parancsot adott a biztosítószelep kinyitására, amit meg is tettem."

Ez kiegészíti Csebotarjev gépész jellemzését.

Foglaljuk össze mégegyszer: a „Szovjet Azerbajdzsán"-on robbanás történik és tűz üt ki. Mit tesz a „Szovjet" gőzös parancsnoksága? Elvágatja a vontatókötelet, teljes gőzt vezényel, a „Szovjet Azerbajdzsán"-t sorsára bízza és menekül, menekül, menekül . . .

„Teljes gőzzel előre", követeli a parancsnok, „teljes gőzzel előre", követeli Miguscsenko, „teljes gőzzel előre", követeli Csebotarjev. Minden gondjuk az, hogy a lehető leggyorsabban, teljes gőzzel elmeneküljenek a szerencsétlenség színhelyéről. Ha valóban fenyegette volna ezeket az embereket valami veszély, akkor még beszélhetnénk elnézésről, de miután itt a bíróság előtt megismerkedtünk az összes kísérő körülményekkel, azt kell mondanom, hogy gyakorlatilag semmiféle veszély nem fenyegette őket. De még ha hajójuk valóban veszélyben forgott volna, akkor is cselekedhettek volna máskép. Legalább is leereszthették volna csónakjaikat. Ők azonban magukkal vitték a csónakokat, magukkal vitték az embereket, akik segítséget nyujthattak volna és a legnagyobb sebességgel 8 tengeri mérföldnyire távolodtak el, amikor pedig visszatértek, ugyanannak a távolságnak a megtételéhez 2 óra 45 percre volt szükségük, azaz a katasztrófa pillanatától számítva több mint 3 órát vesztegettek el.

A „Szovjet" gőzös csak akkor bocsátotta vízre egyik csónakját, amikor felfedezte a két fuldoklót, akik kimerülten, a hullámokkal folytatott háromórás harcban elerőtlenedve, félholtan integettek valami rongydarabbal!

Kondratyev matróz a nyomozás során azt vallotta, hogy minden követelésének egy célja volt: Krivonoszov tegye lehetővé, hogy a csónakokat vízrebocsássák és hozzáfogjanak az emberek mentéséhez. Amikor azonban a parancsnoki hídra felmentek, a parancs-

nok leparancsolta őket, mondván, ne zavarják őt, maga is tudja, mit kell tennie. Mi is tudjuk, Krivonoszov vádlott, hogy magával mit kell tennünk. Követelem ennek az árulónak agyonlövetését! (Hangok: „Helyes!" Taps.)

Hallották Mityin tanú vallomását. Nem kételkedem abban, hogy önöket éppen úgy, mint engem és minden jelenlevőt, a büszkeség érzése töltött el ez igazi hős egyszerű szavainak hallatára, aki az éjszakai tűzvész valószínűtlenül súlyos körülményei között megszervezte bajtársainak megmentését és hosszú órákon át rettenthetetlenül küzdött a tenger habjaival életéért és embertársai életéért.

Hatalmas országunkban sok ilyen Mityin van. Számuk ezrekre rúg, szerények, ismeretlenek, de erősek; a rendkívüli hősiesség, önfeláldozás és rettenthetetlenség teszi őket erőssé. Önfeláldozóan teljesítik kötelességüket, bármilyen súlyos is a rájuk zúduló veszély, vagy szerencsétlenség.

Mityin volt az, aki Szerikov fedélzetmesterrel együtt, áttörve az égő hajó láng- és füstoszlopain, vízrebocsátotta a csónakot és felvette a személyzetnek a robbanás után életben maradt hét tagját. Kétszer, sőt háromszor kerültek válságos helyzetbe, és mindannyiszor becsülettel megbirkóztak vele, nem is annyira önmagukra, mint inkább sorstársaikra gondolva.

Mityin volt az, aki csípőig vízben állva vállaira vette a hidegtől és az iszonyattól reszkető, síró tizenkétéves kis hajóinast. A kisfiú megdermedt kezével Mityin ingébe kapaszkodik, kézzel-lábbal védekezik a hullámok ellen és nyeli a vizet.

Emlékezünk még, hogyan ecsetelte Mityin ezt az epizódot: „A fiú vállamba kapaszkodott és egész idő alatt prüszkölt a víztől, én meg azt gondoltam, na, él még a kis koma, tartja magát, de egyszerre csak vége volt a prüszkölésnek, körülnéztem és már nem láttam a fiút . . ." Hát maguk, gyávák, árulók hol voltak ezalatt? Szégyenletesen menekültek hajójukkal és igyekeztek minél messzebb kerülni a katasztrófa színhelyétől!

„Parancsnokság már nem volt a «Szovjet Azerbajdzsán»-on — mondja Mityin —, valamennyien saját fejünk után cselekedtünk.

Galkin első tiszt sebesülten, egy kötélen csüggött, a fűtő mentőövbe bújt, és az ugyancsak megsebesült harmadik tiszt szintén mentőeszközt vett magához. A hajó faráról kiáltás hangzott: «Csónakot előkészíteni.» Nagy nehezen csigával leeresztettük a jobboldali csónakot, de az lezuhant a vízre és minden tartozéka az

evezőkkel és evezővillákkal együtt kiesett. A csónakban ketten maradtunk, Szerikov fedélzetmester és én . . .

A «Szovjet» eközben gyorsan távolodott. Rádiósunk a «Szovjet» felé kiáltott: «Mentsetek meg minket! Miért mentek el?» —, de a «Szovjet» ment tovább és e látvány hatása alatt mindnyájunkban szertefoszlott a menekülés reménye."

Ez játszódott le a tengeren e szörnyű éji órákban az égő „Szovjet Azerbajdzsán" körül, miközben Krivonoszov, Miguscsenko és Csebotarjev sietve elvitték a „Szovjet" gőzöst és megtagadták a hajótöröttek megmentését.

Nem mondok el újra mindent, ami a tengeren lejátszódott azután, hogy Mityin csónakjába 7 embert összegyüjtöttek. Tudjuk, hogy a 7 közül csak kettő maradt életben. Tudjuk, hogy az 5 elpusztult embert meg lehetett volna menteni, ha a „Szovjet" nem futott volna el és teljesítette volna kötelességét a hajótöröttekkel szemben.

Csak arra emlékeztetem önöket, hogy Krivonoszov, miután 8 tengeri mérföldnyire jutott a szerencsétlenség helyétől és visszafordult, minden tőle telhetőt elkövetett, hogy a gőzös útját mindinkább meglassítsa.

Emlékeztetem önöket arra, hogy a visszatéréshez 2 óra 45 percre volt szüksége Krivonoszovnak, míg ezt megelőzően ugyanezt a távolságot 40 perc alatt tette meg.

Csak arra az egyre akarom önöket kérni, állítsák szembe ezt a két számot: menekülőfélben az utat 40 perc alatt tették meg, vissza a „Szovjet Azerbajdzsán"-hoz — amikor segítségére mentek — ugyanez az út 2 óra 45 percet vett igénybe!

A szerencsétlenség helyétől távolodóban — teljes gőzzel előre, visszafelé a szerencsétlenség helyére — lassú menet!

Ez már egymagában is elég szemléltetően mutatja, milyen súlyos árulást és milyen förtelmes gaztettet követtek el Krivonoszov és bűntársai.

Emlékeztetni szeretném önöket még arra is, hogy Krivonoszov, útban a „Szovjet Azerbajdzsán" felé, Miguscsenko és mások vallomása szerint, kétszer is megpróbált ismét visszafordulni. Ezt óvatossági rendszabályokkal magyarázta. Már ismerjük Krivonoszov viselkedésének igazi mozgató rúgóit. Igyekezett minél később visszaérkezni a „Szovjet Azerbajdzsán"-hoz, mert második robbanástól tartott. Minden tőle telhetőt elkövetett, hogy ez a várható második robbanás a „Szovjet Azerbajdzsán"-tól távol érje és csak akkor jelenjék meg ismét a szerencsétlenség színhelyén, amikor

már mindennek vége van, amikor már semmi sincs a víz felszínén, sem emberek, sem pedig gőzös. És ezt ki is várta. Mindent megtett, hogy minél több ember pusztuljon el, hiszen sorsukkal vajmi keveset törődött. S ha mégis sikerült két hajótöröttet megmenteni, ez nem Krivonoszov intézkedéseinek értelmében, hanem kifejezetten intézkedéseinek *ellenére*, gyalázatos viselkedése ellenére történt.

Nem mulaszthatom el, hogy ezzel kapcsolatban Miguscsenko bűnös tetteiről is szóljak néhány szót. Miguscsenko e gőzösön a parancsnok helyettesének, a politikai megbízottnak szerepét tölti be. Hogy viselkedik Miguscsenko a katasztrófa perceiben? A személyzet egybehangzó vallomása szerint Miguscsenko úgy viselkedett, mint egy második Krivonoszov. Talán egy árnyalattal lelkiismeretesebb volt, ha lehet egyáltalán ezeknél az embereknél lelkiismeretről beszélni. Miguscsenko támogatta Krivonoszovot abban, hogy sorsára hagyja a „Szovjet Azerbajdzsán"-t. Ő maga akkor még nem fogta fel eljárásának egész gyalázatosságát. Ha beszélt is a parancsnokkal arról, hogy vissza kellene fordulni, ezt csak azért tette, mert a legénység befolyásolta. Hiszen ugyanekkor a Mihelhez csatlakozó Berkovszkij és Buzulukov, továbbá Jolkin, Ribin és Mhitarjan hangosan kezdték követelni, hogy haladéktalanul indítsák meg a mentési munkálatokat. Csupán e követelések hatása alatt adta Miguscsenko a parancsnoknak azt a tanácsot, hogy forduljon vissza és nyujtson segítséget. De amikor visszaértek, nem tett meg semmit, amit annak érdekében kellett volna tennie, hogy a „Szovjet" gőzös valóban megközelítse a „Szovjet Azerbajdzsán"-t, hogy a lehetőséghez képest mentse az embereket és segítsen a lángokkal küzdő „Szovjet Azerbajdzsán"-nak megmenekülni a teljes pusztulás közelgő veszélyétől.

Számunkra minden egyes ember óriási érték. 27 elpusztult ember egy emberélet értékének huszonhétszerese. De drága nekünk a gőzös is, drága nekünk a „Szovjet Azerbajdzsán" is, mint a Káspi-tengeri Flotta egyik hajója. Joggal követeljük, hogy ne csak az embereket mentsék meg, ami minden tengerész legfőbb, legfontosabb és legszentebb kötelessége, hanem kövessenek el mindent a gőzös megmentése érdekében is, és e téren a politikai megbízott szerepe óriási, mert neki kellett volna megszerveznie a hajó kollektíváját, neki kellett volna a hajó és az emberek megmentésének ügyét a kellő politikai színvonalra emelnie, neki kellett volna felemelnie ugyanerre a színvonalra minden egyes tengerészt úgy is, mint embert és úgy is, mint szovjet állampolgárt. Hiszen tengerészeink szovjet tengerészek, a világ legnagyobb államának polgárai,

a földkerekség egyetlen szocializmust építő társadalmának polgárai. Ezért joggal követeljük valamennyiüktől, különösen és elsősorban pedig a hajó politikai irányítóitól, hogy a pusztuló emberek és a süllyedő hajó megmentésének ügyét legszentebb kötelességüknek, óriási társadalmi jelentőségű ügynek, a társadalom szolgálatának, hőstettnek tekintsék, amelynek nem vethet gátat egy olyan parancsnok teljhatalmával kapcsolatos semmiféle formalitás, aki cserben hagyja a hajót és a személyzetet egyaránt.

Miguscsenko megkísérelte úgy beállítani a dolgot, mintha az ellenállás Krivonoszovval szemben csaknem egyet jelentett volna a nyilt lázadásra való izgatással. Igazolásául arra hivatkozott, hogy az egyszemélyi vezetés a parancsnokot illeti meg, és hogy nem szabad a hajó fegyelmét aláásni az ő rendelkezéseibe való beavatkozással. Nem kell sok szót vesztegetnünk arra, hogy e megfontolás képmutató voltát és teljes tarthatatlanságát leleplezzük. „Mit tehetek akkor, ha a parancsnok nem egyezik bele mentőakció indításába?" — kérdezte Miguscsenko, naívnak tettetve magát. Mit tehetett volna és mit kellett volna tennie, Miguscsenko polgártárs? Minden kertelés nélkül, határozottan és kategórikusan válaszolok: „Önnek, mint politikai megbízottnak, hatalmánál fogva meg kellett volna fosztania a parancsnokot tisztségétől, be kellett volna csukatnia kabinjába, mint egy pestises beteget, mint egy bélpoklost, mint a hajó és a szovjet nép ellenségét!" (*Hangok a hallgatóságból:* „Helyes, nagyon helyes!")

Miguscsenko nem így cselekedett, formális ürügy mögé bújt, és a lázadás rémével akart bennünket ijesztgetni. „Politikai megbízott vagyok — mondotta —, és az a kötelességem, hogy fenntartsam a fegyelmet a hajón, nem pedig az, hogy lázadást szítsak a parancsnok ellen." De semmiféle lázadásról nem volt és nem is lehetett szó. Csakis arról volt szó, hogy a Szovjet Flotta testéről el kell távolítani egy gennyes kelevényt. Mit kellett volna tennie a politikai megbízottnak ebben a helyzetben? Követelnie kellett volna a parancsnoktól, hogy teljesítse kötelességét, hogy járjon el a tengerész erkölcs, a tengerész szolgálat és a szovjet tengerészkötelesség szabályainak megfelelően. Kényszerítenie kellett volna a parancsnokot arra, hogy eleget tegyen ennek a követelésnek, vagy pedig el kellett volna őt távolítania. Nem férhet kétség ahhoz, hogy Krivonoszov rögtön engedett volna. Ha Miguscsenko a legénység jobbérzésű részének egyhangú tiltakozására támaszkodva, határozottabban, igazi bolsevik módjára lépett volna fel a parancsnok eljárásával szemben, Krivonoszovot a becsületes és elszánt embe-

reknek ez az ellenállhatatlan nyomása megadásra kényszerítette volna. Miguscsenko azonban kötelességével homlokegyenest ellentétesen járt el. Mihel szavai szerint „liberáliskodott Krivonoszovval", az ő szájaíze szerint beszélt, vele összhangban cselekedett és vele együtt elárulta a „Szovjet Azerbajdzsán"-t, cserbenhagyta bajtársait.

Csebotarjev — a hajó főgépésze, a párt tagjelöltje, egyike e „háromszög" „szögeinek". Ez az ember úgy akarta beállítani a dolgot, hogy ő a katasztrófa idején a gépházban tartózkodott, semmit sem látott, semmiről sem tudott, és következésképpen, nem is felelhet semmiért. Riadó esetén, úgymond, az előírás szerint köteles volt a gépházban tartózkodni és a kazánokra ügyelni, de hogy emberek pusztulnak el, az nem tartozik rá.

Először is legyen szabad emlékeztetnem arra, hogy Jolkin tanú vallomása szerint Csebotarjevet a robbanás idején kabinjában találták, meglehetősen fejvesztett állapotban. Jolkin sietett oda, hogy felébressze, de ágya szélén ülve találta alsónadrágban és zokniban, amint görcsösen kapaszkodott az ágyba. Ime, korunk hőse! Nyilván már nem aludt, de nyilván a kajütöt sem hagyta el, mert, ahogy Krivonoszov saját zsargonjában kifejezte, „rájött az idegesség". Végül mégis csak kimerészkedett kabinjából. Hogy akkor mit csinált, nehéz megállapítani. De Mihel szavai szerint Csebotarjev „egy szál alsónadrágban szaladgált ide-oda a fedélzeten óbégatva: óh, óh, óh!" A szó szoros értelmében kiverte a hideg verejték. Csebotarjev kijelenti: „Ez hazugság, a gépnél voltam". Ezt azonban Mihel megcáfolja. Megcáfolja Bugyilin is, azt állítja, hogy Csebotarjev nem volt egész időn át lenn, hanem többször elhagyta a gépházat. Csebotarjev régi tengerész, főgépész, aki aktívan és hathatósan részt tudott volna venni és részt is kellett volna vennie a „Szovjet Azerbajdzsán" mentésének megszervezésében, ha feladata magaslatán lett volna. Megszervezhette volna ezt a mentőakciót és befolyást gyakorolhatott volna Krivonoszovra, ha akarta volna, de ő ezt nem akarta. Ugyanúgy, mint Krivonoszov, csak egyet akart: minél gyorsabban kereket oldani, attól való félelmében, hogy „történhetik valami" . . . Ezt bizonyítja a következő tény: miután két és fél óra elteltével visszaérkeztek a szerencsétlenség színhelyére, és már beszüntették a „Szovjet Azerbajdzsán" körül a hajótöröttek utáni kutatást, latolgatni kezdték azt a kérdést, vajjon vontatókötélre tudnák-e venni a „Szovjet Azerbajdzsán"-t; ekkor Csebotarjev tudatosan azt a hamis felvilágosítást adta, hogy üzemanyagkészlete nem elegendő, csupán két napra

szól. A valóságban azonban több mint két napra, sőt, ahogy Miguscsenko vallotta, jóval több mint két napra való üzemanyag volt a hajón.

Vádolom Csebotarjevet ugyanúgy, mint Krivonoszovot és Miguscsenkót, a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös megmentése ügyében tanúsított bűnös tétlenségéért. Mindent meg kellett volna tenniök, hogy amilyen gyorsan csak lehet, eloltsák a tüzet. A szakértői vizsgálat bebizonyította: arra mindenesetre megvolt a lehetőségük, hogy gátat vessenek a tűzvésznek, lokalizálhatták volna a tüzet, 300 méteres vontatókötélre vehették volna a hajót és a segítségül küldött gőzösök elé vontathatták volna. De semmi ilyesmit nem csináltak, hanem elmenekültek. Azután gyalázatos lassúsággal visszatértek a szerencsétlenség színhelyére, de nem szervezték meg a „Szovjet Azerbajdzsán"-on dühöngő tűzvész oltását, jóllehet ez kötelességük lett volna, tekintet nélkül a várható eredményre. Nem vették vontatókötélre a „Szovjet Azerbajdzsán"-t, holott ez is kötelességük lett volna. Gyalázatos módon tovább folytatták menekülésüket és amikor megérkeztek az asztraháni révpartra, hamis jegyzőkönyvet vettek fel, elhallgatták, hogy kétszer is szégyenletesen elmenekültek a „Szovjet Azerbajdzsán" közeléből. Így cselekedtek az árulásnak e hősei, így cselekedett ez a — tisztesség ne essék szólván — „háromszög". Nem akarom azt állítani, hogy Miguscsenko és Csebotarjev bűne ugyanakkora és ugyanolyan súlyú, mint Krivonoszové. Miguscsenko és Csebotarjev tekintetében nem követelem önöktől a legsúlyosabb büntetést, de remélem, hogy egyiküket sem fogják 8—10 évi szabadságvesztésnél kisebb büntetésre ítélni. (Taps.)

Ebben a kérdésben számunkra elsőrendű fontosságú ezeknek az embereknek eljárási módja, céltudatossága, mentalitása és politikai beállítottsága.

Ha minden oldalról megvizsgáljuk ezt a kérdést, azt kell mondanunk, hogy ezek az emberek a leggyalázatosabb árulást követték el, égbekiáltó bűntettet követtek el a szovjet állam és a dolgozók ellen.

A „Szovjet" gőzös parancsnokságának szégyenletes viselkedése különösen szembeötlő akkor, ha összehasonlítjuk a „Szovjetszkaja Nyefty" gőzös hőstettével, amely 437 embert mentett meg a „George Philippar" égő francia óceánjáróról ... Úgy érzem, emlékeztetnem kell önöket tengerészeink e kiemelkedő hőstettére, különös tekintettel a két eset körülményeinek bámulatos hasonlóságára.

1932-ben, ugyancsak májusban, és ugyancsak éjszaka, az Indiaióceánon a Guardafui fok táján a „George Philippar", 22 000 tonnás francia gőzösön tűz ütött ki. A tűzvész villámgyorsan terjedt.

Tartályhajónk, a benzinnel megrakott „Szovjetszkaja Nyefty", a Guardafui világítótoronyból kapott értesítést a tűzvészről és azonnal válaszolt: „Segítségre jövök!" ...

És halljuk most, miképpen számolt be a további eseményekről Alekszejev elvtárs, a „Szovjetszkaja Nyefty" gőzös parancsnoka, amikor elmondta, hogyan szervezték meg az égő gőzös utasainak megmentését:

„Miután az egész személyzetet felriasztottuk és a hajó összes nyílásait lezártuk, használatra kész állapotba helyeztük tűzoltókészülékeinket, bekapcsoltuk a fényszórót és kivilágítottuk az egész hajót, kitettük az evezős csónakokat és a motoros csónakot, minden mentőmellényt felhordtunk a fedélzetre, leeresztettünk minden oldalhágcsót, kifüggesztettük az összes mentőköteleket és teljes gőzzel folytattuk útunkat a veszélyben forgó gőzös felé ...

Hajnali 4 órakor még sötét volt, az égő «George Philippar»-t 300 szazsennyire megközelítettük, a tengeren világító mentőbóják úsztak. A gőzöst teljesen elborították a lángok."

„Megálltunk — folytatja Alekszejev — az óceánjáró szélfeletti oldalán. Akkor balfelől, a vízből, el-elfúló női jajveszékelést hallottunk.

Az egész legénység lelkes odaadással fogott a munkához. Egy pillanat alatt vízrebocsátották a már előzetesen előkészített mentőcsónakokat, melyek az első tiszt hozzáértő vezetésével a süllyedő hajó és a vízből hátborzongató kiáltozásokat hallató emberek felé tartottak."

Így dolgoztak az igazi hősök, a „Szovjetszkaja Nyefty" félelmet nem ismerő tengerészei.

Gondoljunk csak a megmentettek nagy számára, gondoljunk csak azokra a körülményekre, melyek között a „Szovjetszkaja Nyefty" kollektívája működött és csak akkor tudjuk igazán értékelni tengerészeink hőstettét! ... Rettenetes veszély fenyegette a hajót, mely benzint szállított és így a legkisebb szikrától is felrobbanhatott volna, de a „Szovjetszkaja Nyefty" ennek ellenére azonnal válaszolt: „Segítségre jövök." Előkészítette a csónakokat, készenlétbe helyezte a mentőeszközöket, talpraállította az egész személyzetet. Itt nem aludt egyetlen ember sem, legkevésbbé a parancsnokság tagjai, nem úgy, mint a „Szovjet" gőzösön, ahol Tokarenko harmadik tisztet alig lehetett felrázni álmából! ...

Ez a kis szovjet hajó, 40 főnyi személyzetével, Alekszejev parancsnok vezetésével, félelmet nem ismerve sietett az égő óriás elé, és minimális távolságra megközelítve azt, hozzáfogott a fuldoklók kimentéséhez. 2—3 óráig tartó önfeláldozó, hősies munka után a „Szovjetszkaja Nyefty", mely a „George Philippar" segítségére sietö hajók közül elsőnek érkezett a helyszínre, 437 emberéletet mentett meg. Ilyenek az igazi hősök!

Dicsőség a „Szovjetszkaja Nyefty" hős személyzetének! Gyalázat az önzőkre és árulókra, akik nem tudták megmenteni a „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös 27 emberét, noha maguk 30-an voltak a fedélzeten!..

A „Szovjetszkaja Nyefty" hős tengerészei között egyetlenegy sem akadt, aki ne vett volna részt a leglelkesebben, a legaktívabban a fuldoklók megmentésében. Még a hajószakács is megragadta az egyik mentőcsónak kormányát, mert nem akart elmaradni hőslelkű bajtársai mögött!..

Érdekes megemlíteni, hogy tengerészeink nemcsak a saját mentőcsónakjaikon, hanem még a „George Philippar" mentőcsónakjain is dolgoztak. Alekszejev parancsnok elmondta, hogy az égő „Philippar"-t már senki sem kormányozta, és a szelet jobboldalról kapva, sodródott.

„Személyzetünk — mondotta Alekszejev — minden veszélyt és fáradságot feledve, minden idegét megfeszítve, egy emberként lázasan sietett, hogy kivétel nélkül mindenkit kimentsen a tűzvészből."

Így viselkedett a „Szovjetszkaja Nyefty" személyzete, így mutatta meg, mi az igazi hősiesség, az igazi szovjet fegyelem, a merészség, a rettenthetetlenség, az igazi kötelességtudás, a szervezettség, az igazi bolsevik munka...

És maguk, pipogya fráterek, puhányok, mit tettek maguk? Hát valóban nem szégyelik magukat? Hát valóban nem érzik azt az égő szégyent, melyet e bűntett miatt érezniük kellene?

A „Szovjetszkaja Nyefty" tengerészeit kitüntették. A francia kormány arany és ezüst érdemérmeket küldött hőseinknek. A Vízi közlekedési Népbiztosság is kitüntette őket. Igen fontos megjegyezni, hogy a „Szovjetszkaja Nyefty" egész személyzetét kitüntették, ugyanúgy, mint ahogy mi a „Szovjet" gőzös egész személyzetét a vádlottak padjára ültettük. Még külön is kitüntették mindazokat, akik ezt megérdemelték. Ott valamennyien rászolgáltak a kitüntetésre, ugyanúgy, mint ahogy itt valamennyien rászolgáltak a megszégyenítésre, a megvetésre és a büntetésre...

Ez hát a lényege, bíró elvtársak, e rövid történeti visszapillantásnak, amely nemcsak hőseink dicső tetteiről ad hírt, hanem rámutat itt, ezeknek az embereknek mértéktelen aljasságára, gyávaságára és árulására is. Kérem önöket, járjanak el velük szemben a ránk jellemző proletár kérlelhetetlenséggel.

Van a „Szovjet" gőzös vádlottainak még egy másik csoportja is, és ehhez a csoporthoz számítom a „Dzsaparidze" gőzös parancsnokát, Szinyenkovot is. Vele fogom kezdeni.

Szinyenkov szerfölött hasonlít Usztyimovicshoz. Nem tudom, kettőjük közül melyikre nézve hízelgő ez és melyikre nem, de ez a tény.

Ki ez a Szinyenkov? Szinyenkov Kercsben, nálunk, a bolsevikoknál szolgált. Amikor a németek jöttek és a bolsevikok visszavonultak, Szinyenkov, a cári hadsereg egykori tisztje, ott maradt és a németeket szolgálta. Később behívták, és Mahacs-Kalánál Gyenyikin szolgálatában bukkant fel. Amikor Gyenyikint kiszorították Mahacs-Kalából, Gyenyikinnel együtt Szinyenkov is Bakuba került, a musszavatistákhoz. Tessék!

Felteszem a kérdést: mi ez? — véletlenség, vagy szervesen összefüggő dolgok következménye? Amikor a bolsevikok visszavonulnak Kercsből, a németek pedig bevonulnak oda, Szinyenkov marad; amikor azonban a fehérek vonulnak vissza Mahacs-Kalából és a bolsevikok jönnek, nem marad, hanem elvonul a fehérekkel együtt. Véletlen ez, vagy következetesség?

Később kitűnt, hogy apósánál, egy kulák kereskedőnél lakott, aki adott-vett, kereskedett, és ebben már inkább Stejngolccal rokon. Nos, ez a Szinyenkov volt a „Dzsaparidze" gőzös parancsnoka, neki kellett egy Bakuból érkezett távirat alapján a „Szovjet Azerbajdzsán" megmentésére indulnia. Érdekes, hogyan fogott hozzá ehhez a feladathoz. Noha tudott arról, hogy a „Dzsaparidze" gőzös tűzoltófelszerelése hiányos, mégsem tett semmit annak érdekében, hogy minél jobban felkészüljön megbízatásának teljesítésére. Jóllehet az asztraháni révpartról futott ki, amelynek rakodóhelye bőven el van látva műszaki felszerelési tárgyakkal, nem is igyekezett onnét tűzoltófecskendőt, haboltókészüléket, ehhez szükséges tartalékanyagot, azbeszttakarókat és végül tömlőket szerezni. Ami a tömlőket illeti, saját kijelentése szerint, volt ugyan elég a hajón, de mind lyukasak voltak. Bár ott horgonyzott a „Kaganovics" gőzös is, amelynek tűzoltófelszereléséből ezt, vagy amazt kölcsön is lehetett volna venni, és bár időközben még a „Szovjet" is befutott, melytől szintén lehetett volna kérni egyet s mást, nemcsak,

hogy semmit sem vett át tőlük, de még saját tűzoltófelszerelését sem hozta kellőképpen rendbe, és úgy indult el az égő „Szovjet Azerbajdzsán" felé, mintha nem is tűzoltás lett volna a feladata. Tudja, hogy a gőzös lángokban áll, tudja, hogy égő gőzös megmentésére küldik ki, mégis kijelenti, hogy nem bízták meg a tűz oltásával, hogy nem kapott ilyen utasítást. Így érkezik meg végül is 36 óra múlva a szerencsétlenség színhelyére. Itt következik az a sötét história a tenger áramlásával és a naplóbejegyzéssel kapcsolatban. Szinyenkov azt táviratozta, hogy az áramlás miatt nem tud előrehaladni, a hajónaplóba pedig azt írta be, hogy 5 mérföldet előrejutott. Ki okosodhat ki abból, hogy mit írt és mikor írta, amit írt. Azt tett — amit akart!

Akárhogy is van, a „Dzsaparidze" a „Szovjet Azerbajdzsán"-t a Zsilij-sziget közelében levő sekély helytől 2 órányi távolságra találta meg; ha a „Szovjet Azerbajdzsán"-t odavontatták volna, meg lehetett volna menteni. De mit tesz Szinyenkov a „Szovjet Azerbajdzsán" megmentésére? Egy csónakon az égő gőzösre küldi a tapasztalatlan Csernovot, akinek nem jutott eszébe elzárni a forró olajjal telt tartály töltőnyílását és 2 órát vesztegetett el hiába ... Végül is Csernov kinyitja a fedélzet nyílásait. Szinyenkov vontatókötélre veszi a „Szovjet Azerbajdzsán"-t és hagyja a dolgokat odáig fajulni, hogy bekövetkezzék a második robbanás és a hajó végérvényes pusztulása. Szép kis mentőmunkálat! Menteni jöttek és maguk süllyesztették el a hajót! Igenis, elsüllyesztették, hiszen a második robbanás kétségtelenül Szinyenkov „mentőmunkálatai" következtében történt.

E „mentési munkálatokat" rendkívül felelőtlenül és felháborító módon szervezték meg. Mint már említettem, a „Szovjet Azerbajdzsán"-ra Csernov tengerésztisztet küldték, aki nem volt elég képzett megbízatásának végrehajtására. A szakértői vizsgálat minden kétséget kizáróan megállapította, hogy a mentési munkálatok helyes megszervezésével el lehetett volna kerülni a második robbanást és a tartályhajót meg lehetett volna menteni. Csak magának Szinyenkov parancsnoknak kellett volna közvetlenül kézbe vennie a dolgokat, hogy tájékozódjék a helyzetről és megtegye a tűz lokalizálására szükséges intézkedéseket. Elegendő lett volna a tartály töltőnyílását nemeztakaróval elzárni, hogy javítsanak a hajó helyzetén.

Szinyenkov azonban kitért e műveletek közvetlen vezetése elől, a kevéssé képzett Csernov pedig egész sor durva hibát követett el. Az a véleményem, hogy Szinyenkov nem teljesítette azt a fel-

adatot, mellyel megbízták. Azért vezényelték oda, hogy a tüzet eloltsa és a hajót megmentse. Nem oltott és nem mentett. Bűnös eljárásával, melyet — nyiltan megmondom — nem tartok véletlennek, és azzal a bűnös nemtörődömséggel, mellyel a „Szovjet Azerbajdzsán"-t, a szovjet vagyont kezelte, Szinyenkov elősegítette a tartályhajó pusztulását. Mentalitása e tekintetben azonos Krivonoszovéval; mind a ketten fütyülnek az állami tulajdonra: hadd pusztuljon a szovjet vagyon — gondolják —, nem érdemes törődni vele. Csak önmagukkal törődnek, innen ered gyávaságuk és saját biztonságuknak aggódó féltése.

Hiszen nem véletlen, hogy az „Aljosa Dzsaparidze" gőzös nem kockáztatta, hogy annyira megközelítse a „Szovjet Azerbajdzsán"-t, amennyire ez az ügy érdekében, az égő tartályhajó megmentésének érdekében szükséges lett volna, és amennyire végül a „Lafargue" meg is közelítette.

És tulajdonképpen miért nem közelítette meg Szinyenkov a „Szovjet Azerbajdzsán"-t legalább is annyira, hogy fecskendőivel elérte volna úgy, amint azt a „Lafargue" tette? Mert Szinyenkov nem akart „kockáztatni", mert nem akart menteni. Semmiféle érv nem tudja megrendíteni azt a meggyőződést, hogy ha Szinyenkov akarta volna, meg tudta volna menteni a hajót. De ő nem akart menteni és nem is mentett. 48 óráig topogott majdnem egyhelyben, míg elérkezett a szerencsétlenség helyére, és míg másfél tengeri mérföldnyire megközelítette a „Szovjet Azerbajdzsán"-t. Szinyenkov saját maga vallja, hogy a gőzös elsüllyedésének helyétől 3 óránylra, a Zsilij-szigetnél egy sekély hely van, és így, ha nyertek volna 3 órát, a gőzöst meg lehetett volna menteni. 3 óra a 48-ból! Mindössze 6 százalékos időmegtakarítás. Ha Szinyenkov lelkiismeretesen és becsületesen menteni akart volna, úgy, ahogy a szovjet hatalom azt egy szovjet tengerésztől megköveteli, akkor köteles lett volna megtalálni a módját, hogy 48 órából kiszorítson 6 százaléknyi időmegtakarítást és a tartályhajó megmenekült volna. Ezt nem tette meg és nem véletlen, hogy nem tette meg. Ezzel vádolom Szinyenkovot és kérem, hogy sujtsák őt ennek megfelelő szigorú büntetéssel.

Most áttérek a vádlottak következő csoportjára, azokra, akiknek viselniök kell a felelősséget a „Szovjet Azerbajdzsán" pusztulásáért, minthogy a „Szovjet" gőzös parancsnoki állományához tartoznak. Ezek: Mihel első tiszt, Nasztaszjev második tiszt, Tokarenko harmadik tiszt és Kupcov fedélzetmester. Ugyanebbe a csoportba sorolom a hajóbizottság elnökét, Bugyilint és végül

Szokolov kormányost, tekintettel az általuk elkövetett bűncselekmény sajátosságaira.

Mi a bűnük ezeknek az embereknek?

Bűneik különbözők, de valamennyiüké teljes mértékben bebizonyosodott.

A szörnyű éjszakai katasztrófa idején Nasztaszjev második tiszt egész közömbösen szemlélte a szeme előtt lejátszódó drámát. Neki, mint második tisztnek, másképpen kellett volna viselkednie. Mihellel és Tokarenkóval együtt meg kellett volna állítania a „Szovjet" gyalázatos menekülését, gátat kellett volna vetnie Krivonoszov szégyenletes bűntettének. Ő azonban még az ujját sem mozdította meg és ezért felelnie kell.

Tokarenko harmadik tiszt a robbanás idején, ahogy a vizsgálat megállapította, kabinjában aludt, mert éppen szolgálatmentes volt. A védelem az egész bírósági eljárás során úgy igyekezett beállítani Tokarenko esetét, mintha azért vádolnánk, mert aludt. Megnyugtathatom Tokarenko vádlott védőjét, aki kissé ravaszul azt kérdezte, miféle bűncselekmény tényállása az alvás. Tokarenkónak nem azt rójjuk fel, hogy aludt. Tokarenkót azzal vádoljuk, hogy semmit sem tett akkor, amikor már felébredt, amikor felment a fedélzetre és látta mindazt, ami szeme előtt lejátszódott. Ez a harmadik tiszt talán még magánál a parancsnoknál sem viselkedett jobban, de semmiesetre sem viselkedett jobban Nasztaszjevnél, aki gyáván bevárta a jelenlétében lejátszódó tragédia természetes kimenetelét, jóllehet mint tengerésznek és parancsnoknak, az lett volna a kötelessége, hogy megtegye azokat az intézkedéseket, melyeket hatáskörénél és tisztségénél fogva meg kellett volna tennie a süllyedő gőzös megmentésére.

Kupcov régi, tipikus fedélzetmester. Láttuk itt ezt a tengerészt. Olyan ember ő, aki nem esett a fejére, aki úgy irányítja dolgait, hogy ne számítsa el magát, olyan ember, aki ért ahhoz, miképpen kell a szirtek és vízalatti zátonyok között úgy lavírozni, hogy a legénység se érezze magát megbántva, és felettesei is meg legyenek elégedve. Kupcov tudatában van annak, milyen gyalázatos a katasztrófa idején tanúsított passzivitása. Tudja, mennyire aljas parancsnokának eljárása. Tisztában van valószínűleg azzal is, hogy tétlenségéért végül is felelnie kell. Elkezd hát lavírozni. Nem megy a parancsnokhoz, és nem követeli tőle, hogy forduljon vissza, hanem a fiatal matrózhoz, Buzulukovhoz fordul, és őt küldi a parancsnokhoz: eridj, mondja, eridj és mondd meg neki. A fiatal gyereket küldi oda, hogy ő próbáljon hatni Krivonoszovra.

Emlékeznek arra, hogy amikor a „Szovjet Azerbajdzsán"-on kiütött a tűz, elhangzott a vezényszó: „Csónakokat előkészíteni" és íme, Kupcov ott áll a csónak mellett, a szó szoros értelmében *áll*. A fedélzetmester, akinek az a kötelessége, hogy irányítsa a matrózok munkáját, ott áll a csónak mellett, mintha földbe gyökerezett volna a lába és arra hivatkozik, hogy riadónál ez az „előírás". Mozdulatlanul áll a csónak mellett, pedig nagyon is jól tudja, hogy nemcsak állni és várni, hanem valamit tennie is kell. Kupcov számára teljesen mindegy, mi történik a hajó fedélzetén kívül — ő „előírásszerűen" jár el.

Kupcovnak viselnie kell a büntetőjogi felelősséget azért, hogy a súlyos veszély pillanatában nem tett semmit, hogy nem nyujtott segítséget a pusztulóknak. Meg kell leckéztetni, mégpedig úgy, hogy ez a lecke minden hasonszőrű fedélzetmester számára intő példa legyen.

Nézzük Szokolovot. Őt két szóval elintézhetjük: kormányos, aki a robbanás pillanatában cserbenhagyta a kormányt és hajóját veszélynek tette ki. Felelősségét ebből a szempontból kell mérlegelni.

Bonyolultabb a dolog Mihel első tiszttel és a hajóbizottság elnökével, Bugyilinnal. Mihel és Bugyilin természetesen egyaránt bűnösek, de Bugyilin bűne nagyobb, mint Mihelé. Mihelben felébredt a lelkiismeret: bár elkésve, de követelte a parancsnoktól, hogy forduljanak vissza és nyujtsanak segítséget a „Szovjet Azerbajdzsán"-nak. Buzulukov, Berkovszkij és mások támogatásával ez részben sikerült is neki. Ez enyhíti Mihel vétkességét, különösen, ha figyelembe vesszük fiatal korát, hiszen csak 23 éves és tapasztalatlan a tengerészetben. Tulajdonképpen csodálkoznunk kell, hogyan helyezhettek egy ilyen fiatal komszomolistát olyan felelős pozícióba, mint az első tiszté!..

Ha Mihellel szemben fenntartom a vádat, akkor ezt főleg azért teszem, mert éppen ezt az állását veszem tekintetbe. Hiszen azoknak az embereknek a sorsát, akik a lángokban álló „Szovjet Azerbajdzsán" fedélzetén voltak, az a 40 perc döntötte el, amely alatt Mihel tűrte, hogy a „Szovjet" egyre messzebb kerüljön a katasztrófa színhelyétől, és ebben bűnös Mihel. Viszont az elsők között volt, akik megértették, mennyire vétkes Krivonoszov eljárása és saját tétlensége, amelyet eleinte tanúsított. Erélyesen kezdte követelni, hogy térjenek vissza a szerencsétlenség színhelyére. Amikor visszaérkeztek, hogy eredeti hibáját jóvátegye, élete kockáztatásával

vetette bele magát a mentési munkálatokba és ezt figyelembe kell venni akkor, amikor bűnössége kérdésében döntünk.

Ezért Mihellel szemben nem tarthatom fenn a vádat teljes egészében. Enyhítést kell kérnem számára.

Bugyilin volt a gőzösön a hajóbizottság elnöke, a szakszervezeti csoport vezetője, a szakszervezet képviselője és a szakszervezeti élet szervezője.

Milyen magatartást tanusított ő? Mutatott-e valami kezdeményezést a segítségnyujtás megszervezésénél, megpróbálta-e befolyásolni a parancsnokot, maga köré tömöríteni a gőzös egészséges elemeit? Sajnos, mind e kérdésekre tagadó választ kell adnunk.

Bugyilin nem csatlakozott a fiatal tengerészek csoportjának ahhoz a törekvéséhez, hogy megtörjék Krivonoszov makacsságát és gonosztevő parancsnokukat visszatérésre kényszerítsék. Bűnösségét éppen az súlyosbítja, hogy ő a hajóbizottság elnöke. Súlyosbítja bűnösségét az is, hogy párttag. Bugyilin nemcsak a személyzet egyszerű tagja, hanem egyben párttagságunk és szovjet társadalmunk képviselője, s ez nagy felelősséget ró rá. Az állam, a párt és a szakszervezet Bugyilinra bízta az emberek nevelését és irányítását. Neki jó példával kellett volna elöljárnia, neki kellett volna megmutatnia, hogyan viselkedjék a szovjet tengerész. Ezt a kötelességét durván megsértette.

Ezért kell komolyan felelnie e fennkölt kötelességének megsértése miatt.

Még három vádlott van: Trenyin, Afonyin és Sabalin, a legénység egyszerű tagjai. Nekik az ellenük emelt vád keretein belül bünhődniök kell, mert felháborító közönnyel, passzívan szemlélték az eseményeket és lélektelen, tunya magatartást tanúsítottak.

Külön kell szólnom a fiatal matrózok csoportjáról, melynek tagjai Buzulukov, Ribin, Berkovszkij, Jolkin, Mhitarjan, Fisman és Harafiosz. Bajtársaik, országunk és a szovjet hatalom azért tartják őket bűnösnek, mert engedtek a gőzösön uralkodó általános pánikhangulatnak, engedtek a „Szovjet" gőzös parancsnoksága bűnös befolyásának és csak túl későn kaptak észbe; amikor pedig észbekaptak, nem követelték elég szilárdan és határozottan a parancsnoktól, hogy teljesítse tengerészi kötelességét.

De ezek mind fiatal emberek, akik sajnos, nem részesültek kellő nevelésben.

Nézzék meg Buzulukovot! Nem rossz matróz. Ő volt az, aki azt mondta a parancsnoknak, hogy hajlandó kötelezvényt aláírni, mely szerint pusztulása esetén senki semmiféle igényt nem fog

támasztani, csak engedje meg neki, hogy a vízbe vesse magát fuldokló bajtársai megmentésére. De ezt a Buzulukovot is letérítették a helyes útról és már őt is erősen megfertőzték a kapitalista flottától örökölt és a tengerészek egy részében még élő régi, erkölcstelen hagyományok. Ismétlem, megrontották őt a régi matrózok erkölcstelen részének erkölcstelen hagyományai, azoké a matrózoké, akik olyasféle gondolkodáshoz szoktak, hogy mindenki a maga háza előtt söpörjön, csak magaddal törődj, más dolga nem tartozik rád, csak a saját bőrödet mentsd, a többi majd csak lesz valahogy. A matrózok zöme még a régi flottánál is könyörtelenül elítélte és megvetette az effajta nézeteket és az ilyen beállítottságot. A szovjet flottánál az ilyen gondolkodásmód és az ilyen beállítottság még tűrhetetlenebb, még szégyenletesebb.

Ezt a gondolkodásmódot képviseli például Kupcov fedélzetmester, vagy Trenyin, Afonyin és Sabalin.

Ribin, Buzulukov, Berkovszkij, Jolkin és néhány már említett más vádlott nem tartozik ezek közé. Késve ugyan, de felismerték hibájukat. Követelték Krivonoszovtól, hogy térjen vissza a szerencsétlenség helyére. Tulajdonképpen ők voltak az egyetlenek, akik megkísérelték, hogy az első percekben elkövetett bűnüket jóvátegyék és állj-t kiáltsanak a parancsnokság bűnös magatartásának.

Ezek a körülmények engem, mint vádlót, arra kötelezneknek, hogy ezt a csoportot elkülönítsem a többi vádlottól. Ezek a körülmények arra kötelezneknek engem, hogy a katasztrófa első pillanatában tanúsított fejetlen és határozatlan magatartásuk szigorú elítélése mellett helyesen értékeljem későbbi viselkedésüket, mely lehetővé teszi, hogy velük szemben elnézést javasoljak, sőt felmentésüket kérjem.

Ezek az eljárás eredményei! A vád az én személyemben és a víziközlekedési főügyész személyében a bírósági eljárás 5 napja során minden erőfeszítést megtett, hogy teljes objektivitással és kimerítő pontossággal megállapítsa e bűnperben felelősségre vont valamennyi személy szerepét és megmutassa azt az utat, amelyen haladva a bíróságnak ítéletében végérvényesen döntenie kell a vádlottak padján ülő emberek sorsa felett.

Bíró elvtársak, amikor a vád önökkel együtt gondosan megvizsgálta a körülményeket, azon fáradozott, hogy behatoljon minden részletbe, arra törekedett, hogy megértse és helyesen értékelje a bíróság elé állított valamennyi vádlott minden egyes lépését és minden mozdulatát.

A vádat ebben a bonyolult és a bírósággal karöltve folytatott

munkájában nemcsak az a feladat vezette, hogy minden egyes vádlott bűnösségét és felelősségét szigorúan differenciálva és a vádlottak egyéni cselekedeteinek minden körülményét mérlegelve megállapítsa, hanem egyidejűleg egész sor általános feladatot tűzött ki maga elé, melyek megoldásának hozzá kell segítenie a Káspitengeri Flottát ahhoz, hogy kiküszöbölje a munkájában még mindig előforduló fogyatékosságokat.

A vád, bíró elvtársak, az önök megítélésére bízza saját elgondolásait minden egyes vádlott büntetési mértékének megállapítása tekintetében is.

Fő feladatunk nemcsak az, hogy szétzúzzuk az osztályellenséget és véget vessünk bűnös üzelmeinek. Feladataink közé tartozik az is, hogy új fegyelemre neveljünk, új káderet neveljünk, és az új embereket olyanokká neveljük, hogy mindegyikük megfeleljen azoknak a követelményeknek, melyeket vezérünk és tanítónk, az egész világ dolgozóinak vezére és tanítója, Sztálin elvtárs támasztott a 4 000 kilométer messzeségből, a távoli Turkméniából, a kolhozok üdvözletével fővárosunkba érkezett turkmén kolhozparasztokhoz intézett történelmi üdvözlő szavaiban.

Sztálin elvtárs szerencsét kívánt a turkmén lovasoknak a lovasság történetében egyedülálló teljesítményük végrehajtása alkalmából és kijelentette: „Csak a világos cél, csak az állhatatos célratörés, csak a minden akadályt leküzdő erős jellem biztosíthatott ilyen dicső győzelmet!... A kommunisták pártja büszke lehet arra — folytatta Sztálin elvtárs —, hogy éppen ezeket a tulajdonságokat ápolja mérhetetlen hazánk valamennyi nemzetiségének dolgozói között."

Ezek a nagyszerű szavak közvetlenül vonatkoznak a káspitengeri tengerészek között uralkodó fegyelem kérdésére, melyet ez a per felvetett.

A per tanulságai kapcsán lehetőségünk nyílik arra, hogy mélyebben átérezzük és jobban értékeljük, milyen nagyszerű dolog az, ha minden egyes dolgozó teljesíti kötelességét. Ez ennek az ügynek és ennek a bírósági eljárásnak legfontosabb oldala.

E per értelme és fő célja abban a törekvésben rejlik, hogy vízi közlekedésünk minden egyes dolgozója magasabb politikai színvonalon értse meg, milyen hatalmas felelősség hárul rá a közlekedésünk előtt álló óriási feladatok megoldása terén.

E per értelme és fő célja az, hogy segítsen megszilárdítani a vízi közlekedés területén a proletár fegyelmet, amely az új,

szocialista társadalom építésének egyik legnélkülözhetetlenebb és leghatalmasabb eszköze.

Az önök ítéletének hozzá kell segítenie bennünket ahhoz, hogy ezt a feladatot a köz javára, nagy hazánk dicsőségére és felvirágoztatására megoldjuk!

*

A Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának Bakuba kiszállt vízi-közlekedési tanácsa a következő ítéletet hozta:

T. I. Krivonoszovot a legsúlyosabb büntetésre, golyó általi halálra;

A. A. Miguscsenkót tíz évi szabadságvesztésbüntetésre;

A. A. Csebotarjevet nyolc évi szabadságvesztésbüntetésre;

G. E. Gibsmant és *P. A. Szinyenkovot* egyenként öt évi szabadságvesztésbüntetésre;

M. I. Usztyimovics, A. Z. Stejngolc, G. D. Nasztaszjev és *M. D. Tokarenko* vádlottakat egyenként három-három évi szabadságvesztésbüntetésre;

J. Sz. Velicsko, V. V. Szokolov és *M. V. Bugyilin* vádlottakat egyenként két évi szabadságvesztésbüntetésre;

I. G. Kupcovot egy év és hat hónapi szabadságvesztésbüntetésre;

D. J. Zsukov, Sz. M. Afonyin és *A. F. Bagnyenko* vádlottakat a munkahelyen 15 százalékos bérlevonás mellett eltöltendő egy évi javítómunkára ítéli,

ezenkívül *Zsukovot* egy évre eltiltja a vízi közlekedés bármely felelős tisztségének betöltésétől;

a bíróság továbbá

B. M. Zanyko és *A. A. Mihel* vádlottakat egyenként három évi szabadságvesztésbüntetésre ítéli; tekintettel azonban arra, hogy Zanyko a káspitengeri medencében alig 4 hónapon át dolgozott, és ezúttal volt először dolga olajszállítással, valamint arra, hogy Zanyko teljes mértékben belátta és megértette az általa elkövetett bűnös cselekmények jelentőségét és súlyát, a bíróság indokoltnak találta a Zanyko ügyében hozott ítélet végrehajtásának az Azerbajdzsán Szovjet Szocialista Köztársaság büntetőtörvénykönyvének 59. szakasza alapján három évi próbaidőre való felfüggesztését, ugyanakkor azonban két évre eltiltja Zanykót a vízi közlekedés bármely felelős tisztségének betöltésétől.

Figyelembe véve, hogy Mihel kiemelkedett a „Szovjet" gőzös egész parancsnoki karából azzal az állhatatos kívánságával, mellyel tényleges segítségnyujtást követelt a hajótörötteknek, tekintettel

ezenkívül fiatalságára, a bíróság indokoltnak találta a rá kiszabott büntetés végrehajtásának két évi próbaidőre való felfüggesztését;

M. N. Beljakov, G. I. Mhitarjan és *Sz. P. Jolkin* vádlottakat a bíróság egyenként három havi javítómunkára ítéli, azzal, hogy a büntetés végrehajtását egy évi próbaidőre felfüggeszti;

I. I. Berkovszkij, I. D. Buzulukov, A. D. Ribin, B. I. Fisman, G. Sz. Sabalin, I. F. Trenyin és *I. N. Harafiosz* vádlottakat a bíróság felmenti.

A vrangelszigeti telelőállomás volt vezetőjének, Szemencsuknak és Sztarcev hajtónak ügye

1934 nyarán az Északi Tengeri Út Főigazgatósága telelő csoportot szervezett, melynek élére *K. D. Szemencsuk* került. A főigazgatóság a csoportot a Vrangel-szigetre küldte.

A telelőállomás vezetője, Szemencsuk, úgy fogta fel kötelességét, hogy korlátlanul és ellenőrzés nélkül parancsolhat az állomás tagjainak. Szemencsuk, alighogy a Vrangel-szigetre tette a lábát, a helyi lakossággal szemben a kapitalista kalmárerkölcs alapjára helyezkedett, kíméletlenül, lelketlenül bánt a lakosokkal, s ezzel bebizonyította, hogy semmibe sem veszi érdekeiket.

Szemencsuk az alatt a rövid idő alatt, míg a szigeten tartózkodott, tönkretette az eszkimók fellendülőben levő gazdasági életét, és olyan helyzetet teremtett, hogy az eszkimó iparosok és vadászok, miután felélték az előző években tartalékolt élelmiszerkészleteket, családostul éhezni kezdtek.

Jóllehet jelentős mennyiségű (nem kevesebb, mint három évre elegendő) élelmiszert szállítottak a sarkvidéki állomásra, Szemencsuk egyszerűen nem volt hajlandó élelmiszert adni a lakosságnak az állomás raktáraiból, mondván: „a bennszülöttek mind naplopók, nem fogom etetni őket". Szemencsuk lehetetlenné tette a bennszülöttek számára a vadászatot, s ezzel megfosztotta őket attól a lehetőségtől, hogy húshoz jussanak, ugyanakkor pedig nem volt hajlandó élelmiszert előlegezni nekik (holott ez a Vrangel-szigeten a korábbi vezetők idején általános és jól bevált szokás volt, mert a bennszülöttek mindig becsületesen lerótták adósságukat).

Az éhínség következtében betegségek kaptak lábra, de ez Szemencsukot egy cseppet sem zavarta. A helyi lakosokkal szemben, akiknek ínsége és szenvedése a legkisebb mértékben sem nyugtalanította, a végsőkig menő bűnös következetességgel járt el: még a betegeknek sem adott élelmiszert.

Szemencsuknak a betegek iránti állatias magatartását világosan

mutatja az az eset, amely a Vrangel-sziget egyik legjobb vadászával, Tajan elvtárssal történt meg. Amikor Tajan elvtárs gyermekei megbetegedtek, Szemencsuk nem akart konzervtejet kiadni számukra. Csupán Vulfszon orvos leghatározottabb követelésére adott mégis négy dobozzal, de ezt is levonta a legközelebbi élelmiszerkiosztásnál, úgyhogy a gyermekek ismét megbetegedtek.

A telelőállomáson nagy tüzelőkészletek voltak, Szemencsuk mégsem látta el a helyi lakosságot tüzelővel.

Szemencsuk bűnös tevékenysége nem csupán arra korlátozódott, hogy a helyi lakossággal bánt embertelenül. Mint a telelőállomás vezetője, az állomás tagjaival szemben is számos gaztettet követett el. Legfőbb cinkosaiból: Vakulenko biológusból, ebből az antiszemita, züllött alkoholistából (aki 1935 márciusában ismeretlen okok miatt öngyilkosságot követett el), Karbovszkijból, a Szemencsuk rendelkezéseit feltétlen engedelmességgel teljesítő gyáva és akaratnélküli pártszervezőből (akit a Legfelsőbb Bíróság külön határozata értelmében vontak bírói úton felelősségre), Sztarcevből, a Szemencsuknak készségesen engedelmeskedő, szolgálatkész vrangelszigeti lakosból, és saját feleségéből, Nagyezsdából, Szemencsuk csoportot szervezett, melynek segítségével rettegésben tartotta az állomás többi tagját, és így fedezte bűnös tevékenységét. Ezek a személyek állandóan tanúként szerepeltek a különféle jegyzőkönyvek, jelentések, vallomások megszerkesztésénél, melyeknek egy része, mint a bíróság megállapította, a tényeket meghamisító hazugságokkal volt tele.

A klikk háborítatlanul folytatta üzelmeit. Vakulenko ivott és lopta az alkoholt. Palja eszkimó feljelentette Sztarcevet, hogy erőszakot követett el leányain — Szemencsuk a feljelentést még csak figyelemre sem méltatta. Nagyezsda Szemencsuk az étkezdében arculütötte Zaruba munkást, de ennek semmiféle következménye nem lett, holott Szemencsuk a többiekhez rendkívül szigorú volt. Általában azt hangoztatta, hogy a Vrangel-szigeten ő képviseli a szovjet hatalom valamennyi szervét, és minden jog őt illeti meg. „Itt én vagyok az ügyészség, a GPU és a bíróság" — szokta mondani.

Állítólagos jogainak érvényesítése céljából Szemencsuk a fürdőépületben zárkát létesített, ide záratta be az állomás tagjai közül azokat, akiket valamiben vétkesnek tartott.

Így festettek azok az állapotok, melyeket Szemencsuk 1934—1935-ben a Vrangel-szigeten teremtett. Az állomás tagjainak akaratnélküli, gyáva és minden elvtársi érzést nélkülöző kollektívája szótlanul tűrte Szemencsuk hallatlan gaztetteit, és Szemencsuk fenyegetéseitől megfélemlítve, még csak nem is tiltakozott ellenük. E tekintetben az 1934—1935-ben a Vrangel-szigeten tartózkodó telelő kollektíva elszomorító kivétel volt, szemben a többi szovjet telelő kollektívával, melyek az emelkedett, hősies elvtársi érzés, a közösségi szellem és

a helyi lakosságról való legnagyobbfokú gondoskodás terén példát mutattak.

Az egész kollektívában csak két ember harcolt Szemencsuk ellen: Vulfszon orvos és felesége, Feldman orvosnő.

Vulfszon, a közélet minden megnyilvánulásában aktívan résztvevő orvos, lelkes buzgalommal látott a telelőállomáson reá váró munkához, de nyomban Szemencsuk heves ellenállásába ütközött. Ez az ellenállás csak fokozódott attól kezdve, hogy Vulfszon, akit felháborított Szemencsuk magatartása, megkezdte leleplezéseit. Szemencsuk megtagadta az orvostól a lakosság orvosi ellátásának megszervezésével kapcsolatos számos jogos követelés teljesítését. Megtagadta tőle továbbá az utazásokhoz szükséges meleg holmik kiadását is. A dolog odáig fajult, hogy Vulfszon kénytelen volt felmentését kérni, mert a kialakult körülmények között nem tudta biztosítani a lakosság normális orvosi ellátását. Ennek ellenére Vulfszon doktor egészen a haláláig lelkiismeretesen végezte munkáját.

December 26-án Szemencsuk utasítására Vulfszon doktor Sztarcev kíséretében a Rodgers-foktól két szánnal beteg bennszülöttek meglátogatására indult a Predatyelszkaja-öbölhöz és a Blossom-fokhoz. December 31-én Sztarcev egyedül tért vissza a Rodgers-fokra, és jelentette, hogy december 27-én a Szomnyityelnaja-öböltől a Predatyelszkaja-öböl felé vezető úton elvesztette a doktort. Közölte továbbá, hogy a Szomnyityelnaja-öböl felől Kmo bennszülöttel együtt megkísérelte a doktor felkutatását, de kísérlete nem járt eredménnyel, és ezért visszatért a sarki állomásra jelentést tenni a doktor eltűnéséről.

A telelőállomás néhány tagjának sürgetésére 1934 december 31-ről 1935 január 1-re virradó éjjel az állomásról több szánon telelők és vadászok indultak el a Szomnyityelnaja-öböl felé, hogy megkeressék az orvost. A kutatás első napján, január 1-én, Kucevalov, a telelő különítmény egyik tagja megtalálta az orvos szánját, mintegy 6 kilométernyire a Szomnyityelnaja-öböltől északra. A szán erősen be volt fékezve, a 8 kutyából 7 még életben volt. A szánon báránybunda és szarvasbőrből készült hálózsák hevert.

Vulfszon doktor holttestére Vakulenko, az állomás egyik tagja és Tagju vadász csak 1935 január 5-én bukkant rá, mintegy 2 kilométernyire attól a helytől, ahol a szánt megtalálták. Vakulenko, aki az orvos holttestét a Szomnyityelnaja-öbölbe szállította, azt vallotta, hogy a holttestet a hóban hanyattfekve találták meg, sapkája mellette hevert, mintegy 5 méternyire volt kesztyűje, nem messze pedig egy törött Winchester-puska, egyetlen kilőtt hüvellyel. A Szomnyityelnaja-öbölben végrehajtott első szemle jegyzőkönyve szerint az orvos arca a felismerhetetlenségig szét volt roncsolva, tele zúzott sebekkel, a nyak köré tekert sál meg az arc vérrel befröcskölve, az orr belapítva, az orrporcok leszakítva; a kéz csuklóin kör-

körös horzsolások, a kuhljankának — a szarvasbőrből készült köpenynek — az alja le volt szakítva.

Január 7-én az orvos holttestét a Rodgers-fokra szállították, ahol január 11-én, anélkül, hogy felboncolták volna, eltemették.

Bár számos körülmény utalt arra, hogy az orvos erőszakos halállal halt meg, és bár már a holttest megtalálását követő első napokban megindult a suttogás arról, hogy az orvos halálában Sztarcev a bűnös, Szemencsuk, aki maga vezette a vizsgálatot, a holttest felboncolása nélkül, az orvos elpusztulásával kapcsolatos valamennyi körülmény elemzése nélkül, kizárólag magának Sztarcevnek a vallomása alapján, azt a következtetést vonta le, hogy az orvos, miután Sztarcevet elvesztette, eltévedt, a szánt elhagyta, és ittas állapotban megfagyott.

Feldman doktornő azonnal Vulfszon erőszakos halálára gyanakodott. Követelte, hogy jelentsék az esetet Moszkvának, és kérjék egy kívülálló személy kiküldését a Vulfszon doktor elpusztulásával kapcsolatos körülmények kivizsgálására. Szemencsuk erre az ő szokásos módszerével üldözni kezdte Feldman doktornőt. Nem továbbította a doktornő táviratait és leveleit. Illetményeit beszüntette, azzal az indokolással, hogy állítólag nem volt hajlandó a betegeket kezelni, holott Feldman doktornő a valóságban senkitől sem tagadta meg az orvosi segítséget. A kolónia tagjainak és a bennszülötteknek megtiltotta, hogy belépjenek az orvosnő lakásába. Amikor Feldman doktornő méhvérzéssel, negyven fokos lázban betegen feküdt, betegek kezelése ürügyén utazásra akarta kényszeríteni. S miután a doktornő betegségére hivatkozva, megtagadta az utasítás teljesítését, Szemencsuk február 23-án elrendelte, hogy a doktornőt haladéktalanul telepítsék át „a kolónia területéről a sziget másik részébe, egy gyéren lakott helyre". Csak a kolónia néhány tagjának közbelépésére mondott le Feldman doktornő áttelepítéséről.

Krasenyinnyikov doktor április 19-én felboncolta Vulfszon holttestét. A boncolásról készült jegyzőkönyv leszögezi, hogy Vulfszon halálát sem fagyás, sem valamilyen más baleset (szánról való leesés, jégre, kőre, stb. zuhanás) nem okozhatta. Vulfszon holttestének külső és belső elváltozásai alapján Krasenyinnyikov arra a következtetésre jutott, hogy Vulfszon halála csakis a meggyilkolt arcára mért és agyrázkódást előidéző ütés következtében állhatott be.

A bűnper anyaga alapján megállapítható, hogy Sztarcev Szemencsuk utasításainak mindenkor vak és engedelmes végrehajtója volt. Sztarcev és Vulfszon között semmiféle összeütközés nem fordult elő. Sztarcev Vulfszont csakis egy harmadik személy utasítására, és ennek a személynek az érdekében gyilkolhatta meg. Szemencsuknak érdekében állott Vulfszon eltávolítása, hiszen Vulfszon volt az egyetlen ember a telelőállomáson, aki szembeszállott vele, aki veszélyt jelentett a számára, aki esetleg leleplezhette a szigeten elkövetett gaztetteit.

A tanúvallomások szerint Szemencsuk Vulfszont a gyilkosság előtt azzal fenyegette meg, hogy leszámol vele. Elutazása előtt, december 25-én Vulfszon doktor, nyilvánvalóan a leszámolásra számítva, egy feljegyzést hagyott a lakásán, melyben azt írta, hogy ha elpusztul, haláláért csakis Szemencsukot vádolják. Amikor Szemencsuk Vulfszon doktort a Predatyelszkaja-öbölhöz és a Blossom-fokhoz küldte, csak kitalálta azt, hogy onnan orvost kértek. Valójában ilyen kérelemről szó sem volt. Jóllehet a sziget nyugati feléről két vadász is tartózkodott a Rodgers-fokon (Tagrak és Ituj), akik elkísérhették volna az orvost, Szemencsuk Vulfszon vezetőjéül mégis Sztarcevet jelölte ki, noha Sztarcev még soha vezetőként nem működött, a két vadászt meg északra küldte petróleumért, holott volt a Rodgers-fokon petróleum. December 31-én, miután Sztarcev közölte, hogy a doktort elvesztette, Szemencsuk megkísérelte a kutatás megkezdését másnapra halasztani.

A Szomnyityelnaja-öbölbe való megérkezésekor Szemencsuk Sztarcevet keletre küldte, vagyis éppen ellenkező irányba, mint amerre Sztarcev — saját közlése szerint — a doktort elvesztette. A holttest megtalálása után Szemencsuk Vakulenkóval együtt a hullát egy gödörbe akarta hajítani. Ezzel lehetetlenné vált volna a halál okának kiderítése. Minden alap nélkül, sőt mi több, a holttest megtalálását kísérő valamennyi körülmény és a holttest külső állapotából adódó következtetések ellenére, rögtön azt terjesztette, hogy az orvos ittas állapotban eltévedt és elpusztult.

Szemencsuk az orvos haláláról semmiféle közleményt nem engedett továbbítani, s különösen Feldman doktornőt akadályozta abban, hogy hírt adjon a történtekről. Emellett gondosan ügyelt arra, hogy az általa vezetett vizsgálat ki ne csússzék a kezei közül, és a vizsgálatot (Vakulenko kivételével) mindenki előtt titokban tartotta. Vulfszon halála után Szemencsuk azonnal rendszeresen és következetesen üldözni kezdte Feldman doktornőt: ebbe a hajszába tartozott az a kísérlete is, hogy a doktornőt a szigetnek egyik gyéren lakott részére telepítse át, ami egyet jelentett volna a biztos halállal. Egyáltalán nem titkolta, hogy végezni akar vele; erről Sztarcevnek is beszélt, amit ez utóbbi megerősített.

Szemencsuk mint a vrangelszigeti telelőállomás vezetője, ottartózkodása alatt rendkívül súlyos bűncselekményeket követett el: szétzüllesztette a telelő kolóniát, gyarmatosító módjára szívtelenül, kegyetlenül bánt a helyi lakossággal, érdekeit semmibe vette, a lakosokat éhezésre kárhoztatta; mint a telelőállomás vezetője, mint a szovjet hatalom képviselője, a szovjet Arktisz egyik igen fontos őrhelyén a kártevés határát suroló, szovjetellenes magatartást tanúsított; Sztarcev segítségével eltette láb alól a telelő kolónia egyik lelkes tagját, az aktív közösségi életet élő Vulfszon doktort; végül, jegyzőkönyveket, jelentéseket és vizsgálati anyagokat hamisított, hajszát

folytatott Feldman orvosnő ellen, az egyetlen személy ellen, aki leleplezhette bűntetteit.

E bűnügyet az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság Legfelsőbb Bírósága 1936 május 17-től május 23-ig tárgyalta Moszkvában. *K. D. Szemencsukot* és *Sz. P. Sztarcevet* az OSzFSzK büntetőtörvénykönyvének 59^3 szakasza alapján állították a bíróság elé.

Bíró elvtársak! Önök csaknem hat teljes napon át a legnagyobb gondossággal, a legapróbb részletekre is kiterjedő figyelemmel tanulmányozták ezt az ügyet, melynek értékelése most, a perbeszédek során alakul ki véglegesen. Nekünk, feleknek, végleges formában ki kell fejtenünk, hogy mi az álláspontunk az ügy fő kérdésében — ami egyébként minden egyes bűnügynek fő kérdése — nevezetesen, véleményt kell alkotnunk a vád tárgyát alkotó eseményről, továbbá arról a kapcsolatról, amely az itt büntetőjogi felelősségre vont vádlottak és ez esemény között fennáll.

Helytelen volna, ha Vulfszon doktor pusztulásának szörnyű tragédiáját tekintenénk e bűnügy központi kérdésének, bár ezzel a tragédiával, mely magára vonta a közfigyelmet, a bírósági tárgyalás során elég sokat foglalkoztunk. Helytelen volna, ha ezt a tragédiát, amely sarkvidéki munkánk egyik kiváló képviselőjét, Nyikolaj Lvovics Vulfszon doktort kiragadta az élők sorából, az egész bűnper központjába állítanánk, abból kiindulva, hogy a szóbanforgó bűnügyben a fővád éppen Vulfszon meggyilkolása körül összpontosul. Ez helytelen, téves és e per feladatainak szemszögéből nézve politikailag is hibás dolog lenne.

Elsősorban azért lenne helytelen, mert Vulfszon doktor meggyilkolása csak egy láncszeme — bár iszonyatot keltő láncszeme — annak a szörnyűséges bűncselekménysorozatnak, melyet az egyik sarkvidéki telelő kolónia vezetői tisztségébe befurakodott Szemencsuk követett el. Ez azt jelentené, hogy a Vrangel-szigeten 1934 december 27-én lejátszódott véres drámával elhomályosítanánk Szemencsuk tevékenységének kétségtelenül rendkívül komoly politikai tartalmát, és óriási politikai jelentőségét, márpedig a vád ilyen szempontból értékeli azt a tevékenységet, melyet Sze-

mencsuk ottlétének első napjaitól kezdve a vrangelszigeti telelőállomáson kifejtett. Helytelen lenne még azért is, mert Vulfszon doktor meggyilkolását csakis Szemencsuk egész tevékenységével összefüggésben, csakis ennek a tevékenységnek az alapján lehet feltárni, megérteni, megmagyarázni, és helyesen megítélni. Ezt a tevékenységet olyan negatív tulajdonságok sora jellemzi, olyan sajátságos államellenes és szovjetellenes magatartás hatja át, amely feljogosítja a vádat arra, hogy Szemencsuk bűncselekményét az OSzFSzK büntetőtörvénykönyvének 59[3] szakasza alapján banditizmusnak minősítse.

Ezért mai fejtegetéseimben és azokban a megfontolásokban, melyekre a Szemencsuk elleni vádat alapítom, elegendő figyelmet és teret fogok szentelni Vulfszon doktor meggyilkolásának — s ennek természetesen így is kell lennie; mindazonáltal e szörnyűséges és iszonyatos bűncselekménynek, ha szabad magam így kifejezni, mégis csak alárendelt szerep jut majd.

Ellenségeink hajlamosak arra, hogy minden közönséges bűncselekménynek politikai jelleget tulajdonítsanak. Ellenségeink hajlamosak arra, hogy e közönséges bűncselekményeket elkövető személyeket majdhogynem politikai tényezőknek tekintsék. Ez különösen akkor történik meg gyakran, amikor nem közönséges bűncselekményről van szó, hanem olyanról, amelynek bizonyos sajátos vonásai vannak; amikor a bűncselekmény szocialista építőmunkánk legfontosabb frontszakaszain megy végbe, és elkövetői olyan emberek, akik befurakodtak, belopakodtak társadalmunkba, néha még hatalmi szerveinkbe is, s akikről Lenin annakidején úgy beszélt, mint a forradalom áradatának szennyes tajtékjáról, ami nélkül sajnos egyetlen igazi mélyenszántó népi mozgalom sem játszódik le.

Részben ezzel magyarázható az is, miért fordítanak akkora figyelmet a Szovjetállam ellenségei az ilyen negatív tényekre, pedig az ilyesmik érthetők és természetesek egy óriási, gigászi állam életében, egy olyan állam életében, amely nagyszerűen, hősiesen harcol az új, szocialista társadalomért, harcol a kizsákmányoló osztályok maradványai ellen, a régi előítéletek, a régi szokások ellen, az előrejutásunkat akadályozó régi erkölcsi fertő ellen, mindaz ellen, amit le akarunk győzni, le akarunk leplezni és sutba akarunk dobni.

Az ellenség minden ilyen momentumot kihasznál arra, hogy — a valóság meghamisításával és minden egyes bűnper olyasféle beállításával, mintha az államszervezetünk betegségének egyik

megnyilvánulása lenne — az adott ügyet nagyhorderejű politikai események fényében tüntesse fel. Csakis ezzel magyarázhatjuk a finn koalíciós párt orgánumának, a *Karjala* című lapnak a magatartását. A lap jelentést közölt arról, hogy a Ferenc József-földön a telelőállomás tagjainak egész összeesküvését fedezték fel, melynek élén a sziget parancsnoka, Szemencsuk állott, hogy a Vodopjanov és Mahotkin által odaküldött GPU-ügynökök leverték ezt az összeesküvést, és hogy a bűnösöket Moszkvába szállították, ahol most a Legfelsőbb Bíróság előtt a vádlottak padján ülnek.

A bírósági tárgyalás több mint öt, majdnem hat napjának elteltével természetesen kő kövön nem maradt ebből az aljas koholmányból, ebből a hazudozásból, ebből az ellenséges, ostoba fecsegésből...

Ennek az ügynek két sajátos vonása van: egyrészt, nincs politikai, azaz olyan jellege, amely lehetővé tenné önöknek, hogy az ellenforradalmi bűncselekményekről szóló megfelelő törvényszakaszok alapján minősítsék, másrészt viszont messze túllépi egy közönséges bűncselekmény kereteit. Ez az ügy, ha szabad ezzel a kifejezéssel élnem, fényesen illusztrálja azt, hogy egy hétköznapi bűncselekmény hogyan válhat az államot érintő, nagyhorderejű üggyé, hogyan válhat államellenes bűntetté.

Manapság különös jelentőségre tesz szert az a harc, melyet a fejlődő és épülő fiatal szovjet szocialista állam vív azok ellen akik meg akarják akadályozni abban, hogy szilárdan megálljon a lábán, s hogy minden dolgozó számára új, boldog, örömteli életet teremtsen. Ez a körülmény az itt folyó per néhány sajátosságát is megmagyarázza.

A pernek e sajátosságait mindjárt az elején hangsúlyoznunk kell. S éppen e sajátosságokra való tekintettel engedjék meg, hogy áttérjek azokra a kérdésekre, amelyek a bíróság rendkívüli és különleges érdeklődésére tarthatnak számot, azokra a körülményekre, amelyek egyben a vádhatóságnak ez ügyben elfoglalt álláspontját is megmagyarázzák.

A Szovjetunió Népbiztosai Tanácsának és az SzK(b)P Központi Bizottságának 1934 július 20-i határozata hangsúlyozta, hogy a Szovjet Távol-Észak tudományos és gazdasági tanulmányozásában nagy sikereket értünk el. A határozat megállapította, hogy ma már megvannak északi területeink gazdasági kiaknázásának az alapjai, hogy az északi határvidékeken folyó gigászi munkára támaszkodva ma már lényegesen kibővíthetjük azokat az intézkedéseket, ame-

lyek biztosítják az északi tengeri út teljes kihasználását és a Szovjetunió távolészaki vidékének gazdasági fejlődését.

Ezt a határozatot nemcsak az diktálta, hogy pártunk és szovjet kormányunk nevében összegeznünk kellett sarkkutatóink gigászi és hősies munkájának első eredményeit. A határozatot mindenekelőtt Távol-Északunknak, többek között és elsősorban az olyan pontoknak óriási jelentősége tette szükségessé, mint a Vrangel-sziget, amely a szovjet kultúra, a mi valóban emberi, szovjet civilizációnk előretolt bástyája.

Ez a körülmény magyarázza azt a rendkívüli figyelmet és gondoskodást is, melyet pártunk, kormányunk, s mindenekelőtt és főleg a mi zseniális tanítónk, a Szovjetunió népeinek vezére, Sztálin elvtárs tanúsít a Távol-Északkal kapcsolatos feladatok iránt. Ezek a sikerek valóban hatalmasak, és sarkkutatóinknak van mivel büszkélkedniök. Északunk is joggal lehet büszke arra, hogy mivé vált, nemcsak ahhoz képest, ami a Nagy Proletárforradalom előtt, hanem ahhoz képest is, ami még nem is olyan rég volt. Mindez sarkkutatóink hősies, önfeláldozó és rettenthetetlen munkájának az eredménye. És amikor Otto Juljevics Smidt 1936 január 16-án az Arktisz dolgozóinak gyűlésén megvonta az 1935-ös esztendő mérlegét, és mint az Északi Tengeri Út Főigazgatóságának vezetője, megjelölte a szovjet sarkkutatóink előtt álló új feladatokat, teljes joggal beszélhetett azokról a nagyszerű sikerekről, melyek most a szovjet sarkkutatók nehéz munkáját koronázzák.

A tengeri közlekedés terén az 1935-ös esztendő az északi tengeri út kipróbálásának éve volt. Ettől az esztendőtől kezdve ez az út tényleges használatban levő szállítási ütőérnek tekinthető. Amikor ezeknek az eredményeknek a történelmi jelentőségét akarjuk felbecsülni, gondoljunk csak arra, hogy a Jeges-tengerről van szó, melyet először szovjet tengerészek, szovjet tudósok és szovjet sarkkutatók jártak be, keletről nyugatra és nyugatról keletre. Jusson eszünkbe az, hogy teljesen zabolátlan vízről van szó, melyet alkotó munkájával a Szovjetország változtatott normálisan működő, gyakorlatilag használt közlekedési úttá! 1935-ben, az előző esztendőhöz képest, figyelemreméltó volt a folyami közlekedés és annak fejlődése. A norilszkojei építkezés és a Pjaszina-folyó tanúskodik azokról a sikerekről, melyeket senki sem homályosíthat el, és amelyeken holmi Szemencsukok semmiféle bűncselekménye sem tud foltot ejteni!

Repülésügyünkről nem kell sokat beszélnünk. Csak e szót kell kimondanunk, és lelki szemeink előtt máris megjelennek nagyszerű

sarki repülőink, akiknek egyik legkiválóbb képviselője a bíróság munkatársai közé tartozik. A kormány helyesen járt el akkor, amikor e bíróság kezébe tette le azoknak az embereknek sorsát, akik vakmerően kezet emeltek a Szovjet Arktisz tekintélye és dicsősége ellen.

A Spitzbergák bányái 1935-ben túlteljesítették termelési tervüket; a tengeri halászati és feldolgozó iparágak kitűnő eredményt értek el; megszilárdultak, különösen a Fehér-tenger partján, az északi szovhozok, melyek most a Szovjet Arktisz fejlődésének szilárd alapjai, és amelyek lehetővé teszik, hogy Észak gazdaságát a továbbiakban még nagyobb, még hatalmasabb arányokban fejlesszük.

Ezek az 1935-ös évnek az eredményei, sarkkutatóinknak, a Szovjet Arktisz építőinek, olyan nagyszerű emberek százainak és ezreinek munkaeredményei, akiket pártunk, szovjet államunk nevelt fel. A sztálini munkastílusú és sztálini vágású rettenthetetlen embereknek az eredményei ezek, olyan embereké, akik semilyen körülmények között sem inognak meg, és semilyen körülmények között sem hátrálnak egyetlen lépést sem.

Ezt nem szabad elfelednünk, amikor azokat a kérdéseket vizsgáljuk, melyeket ez ügy kapcsán tanulmányoznunk kell. Éppen azért nem szabad megfeledkeznünk erről, mert e ragyogó sikerek mellett még súlyosabbnak tűnik az az áruló csapás, melyet a szovjet hatalomnak a „nagy földről" érkezett „képviselője", Szemencsuk vádlott és környezete mért ránk a sarkövben, az új földön, rövid ideig tartó, de sajnos mégis roppant kárt okozó garázdálkodásával.

1924-ben tüntek el a Vrangel-szigetről a szovjet államunk területének e részére igényt tartó államok nemzeti zászlai, és akkor tűztük ki a mi szovjet lobogónkat, amely azóta is büszkén leng az Arktisz, a sarki jég felett. Kitűztük a győzelem zászlaját, és jelképét annak az új, örömteli, boldog életnek, melyet a „nagy földön" lezajlott Nagy Proletárforradalom, az országunkban győzelmet aratott szocializmus vitt el az Arktisznak.

Mi volt a helyzet a Vrangel-szigeten, a mi vörös zászlónk égisze alatt, éppen e győzelem nyomán?

Usakov időszaka. „Mint az első telelőállomás, jobban mondva az egyik első szovjet telelőállomás vezetője, azt a feladatot tűztem magam elé — mondja Usakov elvtárs —, hogy tekintélyt szerezzek az eszkimók szemében, vagyis azok szemében, akikkel dolgoznom,

élnem kellett, akik előtt a párt általános irányvonalát és szovjet politikánk irányvonalát képviselnem kellett."

„Ezt a tekintélyt sikerült kivívnom" — jelenthette ki itt Usakov elvtárs teljes joggal. Látjuk, hogyan küzdött ezért a tekintélyért, és hogyan tudta valóban ki is vívni ezt a tekintélyt. „Meg kellett mutatnom — mondja —, hogy a bolsevik az eszkimó barátja, hiszen az eszkimóknak kevés dolguk volt a bolsevikokkal, meg kellett mutatnom, hogy a bolsevik a bennszülött lakosság barátja, nempedig ellenség, gyarmatosító, vagy kereskedő, mint azok, akikkel az eszkimók azelőtt találkoztak. Pedig sokszor volt dolguk kereskedőkkel; ennek megfelelően már kialakult bennük egy bizonyos magatartás a fehér emberrel szemben. Erre a magatartásra a gyarmatosító propaganda és a gyarmatosító jelleg nyomta rá bélyegét."

Usakov elvtárs helyesen tűzte ki maga elé azt a feladatot, hogy szétzúzza azt a régi elképzelést, mely a „nagy földről" érkezett fehér emberhez fűződik, hogy egy új elképzelést alakítson ki, mégpedig a szovjet emberről, a bolsevikról, hogy megmutassa, milyen elvi különbség van a szigeten megjelent bolsevik, és az ugyancsak ottjárt régi kereskedő, tőkés, gyarmatosító között, aki megrabolta és kizsákmányolta a sziget lakóit.

Meg kellett változtatni a fehér emberekhez való viszonyt, és éreztetni kellett az eszkimókkal, hogy gondoskodnak róluk, és testvérnek tekintik őket. Usakov elvtárs szabadidejében politikai beszélgetéseket folytat az eszkimókkal, elmondja nekik, mi is az a szovjet hatalom, megmagyarázza kommunista pártunk és nagyszerű szocialista építőmunkánk feladatait, leírja és jellemzi hatalmas hazánkat, csodálatos országunkat, az új, szocialista társadalom honát. Elmondja nekik, hogyan gondoskodnak a bolsevikok az elmaradott kis népek fejlődéséről, s hogyan fejlődik és virágzik a „nagy földön" a formájában nemzeti, tartalmában szocialista kultúra.

Beszélni azonban nem elég, cselekedni is kell. És Usakov cselekszik. Lépésről lépésre, nehéz, fáradságos, gyakran hihetetlenül súlyos viszonyok között halad előre. Meg kellett szervezni az eszkimók vadászatát, meg kellett őket tanítani arra, hogyan ejtsék el a sarki rókát, meg kellett őket tanítani e mesterség fortélyaira, és ezzel kezükbe kellett adni anyagi helyzetük további javításának és kulturális színvonaluk emelésének egyik eszközét.

„Az eszkimó — mondja Usakov elvtárs — bizonyos értelemben könnyelmű nép. Az eszkimó képes mindaddig otthon ülni, amíg

meg nem ette az utolsó falat húst is. Ezért meg kell szervezni az eszkimókat, hogy a vadak vándorlási ideje alatt minden erejüket a vadászatnak szenteljék."

Így dolgozott Usakov elvtárs, így világította meg gyakorlati, gazdasági munkájának minden lépését a nagyszerű lenini-sztálini nemzetiségi politika fényével. A lenini-sztálini nemzetiségi politika fényével melegítette át az eszkimók szívét, s olvasztotta meg, verte szét azt a jégpáncélt, amely az eszkimókat a fehér embertől elválasztotta. Arra nevelte őket, hogy úgy tiszteljék és szeressék a bolsevikokat, mint idősebb testvéreiket, barátaikat és segítőiket.

Ugyanezt a vonalat követte ragyogóan és eredményesen Minyejev elvtárs, Usakov elvtárs utóda, aki öt éven át, 1929-től 1934-ig dolgozott a Vrangel-szigeten mint a telelőállomás vezetője.

És semmi csodálatos, semmi különös sincs abban, hogy a bűnügy kivizsgálása során már 1936-ban olyan dokumentumra bukkanunk, mint Tajannak, az egyik vrangelszigeti öreg vadásznak a levelére, amely e „kis földről" érkezett a „nagy földre". A levelet itt felolvastuk. Szükségesnek tartom, hogy még egyszer foglalkozzam e levéllel. Annyi közvetlenség, egyszerűség, frisseség, annyi egyenesség, melegség és szeretet árad belőle, hogy nem haladhatunk el mellette szótlanul akkor, amikor ezt az ügyet tárgyaljuk.

„Jó napot régi vezetőm, (kedvess) Minyejev — repülőgépről megkaptam összes csomagot, könyvet, ujságot és cukorkát, fényképeket. Natyon örülük csomagnak és L K Kraszin gőzösről megkaptam Kazanszkij elvtárstól csomagokat és leveleket minden eszkimó örül csomagok és fényképeknek. Mindet atam annak, aki rá volt írva. Szeretetel várunk. Üdvözlet neked és Anahaknak. Mi eszkimók gondolunk rátok és nem feledjünk vágyódunk titeket" — írja Tajan és hozzáteszi, hogy „akart küldeni valamit, de nem tud".

„Küldnénk nektek valamit — írja Tajan — de nekünk nincs semmi. De tudunk ti valahogy éltek. De nem felejts el, ha valaminek pénz kell, írj táviratot, mi megsegítünk Neked, küldünk pénz Vlaszovától."

Ez a levél ékesszóló bizonyítéka annak a szeretetnek és bizalomnak, melyet Usakov és Minyejev elvtársak, ezek az igazi bolsevikok az eszkimók között ki tudtak vívni maguknak. Értettek hozzá, hogy tiszteletet, bizalmat, szeretetet és rokonszenvet keltsenek maguk iránt, s így államunk, pártunk iránt is.

Nem csodálnivaló az sem, hogy Usakov és később Minyejev fájó szívvel búcsúzott el az eszkimóktól. Azon sem kell csodálkoznunk, hogy például Minyejev, amint itt elmondotta, most is vágyódik északi barátai után.

Tajan levele elvtársaink méltó és szép jutalma nemzetiségi politikánk helyes megvalósításáért, és az Arktiszon végzett gazdasági és kulturális munkájukért. Végeredményben — mondja Usakov — a Vrangel-szigetet az egész Csukcs-félszigeten mint a „földi paradicsomot" emlegették, és ezt egész sor más tárgyi bizonyíték is megerősíti.

Az alatt a három év alatt, míg Usakov elvtárs a szigeten tartózkodott, kitűnő szervező munkája nyomán 800 sarki rókát, 225 medvét ejtettek el, 2 tonna rozmárfogat és jókora mennyiségű mammutcsontot gyüjtöttek. Ez az óriási gazdagság a sziget rendkívüli anyagi jólétéről tanúskodik. Ugyanez volt a helyzet Minyejev idejében is. Amikor feltettük az első kérdéseket, hogy vajjon nem volt-e példa a szigeten gyenge táplálkozásra, nem fajult-e ez néha éhínséggé, és hogy emiatt nem fordultak-e elő megbetegedések, nem következtek-e be halálesetek, akkor — be kell vallanom — bizonyos mértékig zavarba hozott az a kép, amely szemünk előtt feltárult, és amely a Vrangel-sziget helyzetét 1926-tól 1934-ig jellemezte.

„A bennszülöttek — mondja Minyejev elvtárs — bőven el voltak látva hússal. Tudniillik a bennszülöttek fő tápláléka a hús, ugyanúgy, mint ahogy a mi parasztjaink fő tápláléka a kenyér." Csodálkoztunk ezen, és a bíróság elnöke megkérdezte, hogy a fejadagok elegendők voltak-e. Újabb csodálkozás. Minyejev kijelentette: „Teljesen elegendők voltak, sőt élelmiszeradagolás nálunk egyáltalán nem is volt. Annyit adtam a bennszülötteknek, amennyit kértek. Ha jöttek és kértek két zsák lisztet — pedig nekünk 50 angol fontos zsákjaink voltak — kiadtam nekik. Ha jöttek és cukrot kértek, adtam nekik; igaz, hogy csak addig, amíg a cukorból szeszt nem kezdtek főzni maguknak." Az eszkimók ugyanis hamarosan rájöttek, hogy a cukor nemcsak édes, hanem keserű állapotban is kellemes, és Minyejev elvtárs mint bolsevik, mint gazdasági szakember és mint szervező, rögtön felfigyelt: „A cukorból ti szeszt főztök, barátaim, s cukorpálinkával mérgezitek magatokat — nos, nem adok nektek több cukrot." Nem is adott — és jól tette, helyesen tette. Kiderül tehát, hogy néha Minyejev sem volt hajlandó élelmiszert kiadni; de azokkal az élelmiszermegvonásokkal, amelyeket Szemencsuk engedett meg

magának, Minyejev eljárását semmiképpen sem lehet összehasonlítani.

A bennszülötteket — mondotta Minyejev — rendkívül vonzzák a csillogó holmik. A telelő kolónia tagjainak nikkelezett tálcáik voltak, és az eszkimók ezeket a tálcákat meg az alpakka evőeszközöket mindenáron meg akarták szerezni.

Ezekért a késekért, villákért és tálcákért képesek lettek volna mindenüket elherdálni. Minyejev ezt is figyelembe vette, és az eszkimóknak ilyen alpakka kanalakat nem adott el. Ha az eszkimók meglátogatták, az asztalt alpakka evőeszközökkel terítette meg. Az eszkimók a legnagyobbfokú esztétikai gyönyörűség közepette ettek ezekkel az evőeszközökkel, de megvásárolni nem tudták őket, mert Minyejev elvtárs nem adta el nekik; nem akarta az eszkimók gyengeségét kihasználni, nem akarta őket kifosztani azzal, hogy a vadászok kárára prémet fogad el tőlük az alpakkáért. A kizsákmányolók és gyarmatosítók viselkedtek így az eszkimókkal szemben, ők kifosztották ezeket a naív embereket. Szovjet ember nem tesz ilyet.

Minyejev elvtárs, a szovjet kultúra szent és sérthetetlen alapelvét szem előtt tartva, magasra emelte a szovjet politika zászlaját, és amikor az eszkimók gazdasági életének megszilárdításáért harcolt, igazi bolsevikként járt el. Tökéletesen megértette, hogy az a jelentéktelen haszon, amelyre így szert tehetett — és aminek folytán viszonylag csekély beruházás árán tervtúlteljesítéssel kérkedhetett volna —, az Arktisz viszonyai között politikánk kudarcával lett volna egyenlő. Ezért mint kellőképpen fegyelmezett és politikailag képzett funkcionárius, ilyesmibe nem ment bele. Tetszés szerinti mennyiségben adott el cukrot az eszkimóknak mindaddig, amíg ez romlással nem fenyegette az eszkimók jólétét. Hajlandó volt olyan dolgokat is eladni nekik, melyek nem voltak közszükségleti cikkek, de csak akkor, ha közszükségleti cikkekkel már el voltak látva. Mindenekelőtt azzal törődött, hogy biztosítsa az eszkimók számára a szükséges közszükségleti cikkeket, hogy megszilárdítsa gazdaságuk alapjait, hogy még jobban felvirágoztassa az eszkimók gazdaságát, s e felvirágzás alapján akként bővítse szükségleteik körét, hogy e szükségleteket minden erejével és minden módon kielégíthesse. Így kell cselekednie mindenkinek, aki hatalmas államunk képviselőjeként a Távol-Északra megy.

„Ötévi gazdálkodás után — mondja Minyejev elvtárs —, mialatt az emberek semmiben sem szűkölködtek, annyi volt a

liszt, a rizs, a vaj, hogy hosszú évekre elegendő lett volna. A közszükségleti cikkek közül sok prém maradt." Minyejev többezer prémet, ezer fiatal rénszarvasbőrt és ötezer, csizmának való mancsot hagyott hátra. Voltak azonkívül északi torkos borzok, valamint kész kuhljankák is — azaz a használati javaknak olyan választéka, amelyre nemcsak a sarkvidéki, hanem a legjobb állami áruházak is büszkék lehetnének.

„Amikor ön elutazott, maradt-e bőven élelmiszer?" — kérdeztük. „Rengeteg — válaszolt Minyejev. — Még arra bíztattam Szemencsukot, hogy küldje el a liszt felét, mert csak terhére lesz." Szabatosabban meghatározva, hogy mi az a „rengeteg", Minyejev kijelentette: „Szemencsuknak 10 évre szóló lisztkészlete volt."

Megkértem Szemencsukot, hogy nyilvánítson véleményt Minyejev és Usakov elvtársak vallomásairól. Miután meghallgattuk Usakov és Minyejev vallomását, feltettem a kérdést Szemencsuknak: „Szemencsuk vádlott, mit tud mondani e vallomásokkal kapcsolatban?"

És mi történt? Szemencsuk, miközben kelletlenül és lassan, mint a tárgyalás során mindig, felállt, így mormogott: „Semmit." És valóban nincs is mit mondania, de nem is mondhat semmit sem a maga igazolására.

Mit állapíthatunk meg? A szovjet hatalom 9 esztendeje alatt a vrangelszigeti telelőállomás helyesen megszervezett munkája nyomán a Vrangel-sziget valóban virágzó földi paradicsommá változott, az anyagi jólétnek rendkívül magas színvonalára emelkedett, és ezzel egyidejűleg az eszkimó lakosság anyagi és kulturális helyzete is olyan magas fokot ért el, amely a szigeten való megjelenésünk előtt elérhetetlen volt számára. Szemencsuk tehát nagy és kiválóan megszervezett gazdaságot, nagyszerű örökséget vett át.

És vajjon mit tett Szemencsuk ezzel az örökséggel, ezzel a gazdasággal? A szó szoros értelmében porrá és hamuvá változtatta . . . !

Megkérdeztük Minyejevet, milyen is volt tulajdonképpen az a telelés, amelyen Szemencsuk gazdálkodott. „Az a telelés — felelte —, amelyen Szemencsuk gazdálkodott, igen különös, igen furcsa volt, azt hiszem normális emberek nem is élhetnek ilyen körülmények között; szerintünk emberek önszántukból nem kerülhettek ilyen körülmények közé. Mi öt évet töltöttünk ott és a mi időnkben az emberek — bocsánat a kifejezésért — nem dögöltek meg. Emezek csak pár hónapig voltak ott, és az emberek tömegesen

kezdtek pusztulni. Ezt mással mint kártevéssel — mondja Minyejev — nem tudom magyarázni."

„1921-ben a kanadaiak hozzákezdtek a sziget kirablásához. Egész csoport embert vittek oda, akik azonban, egy eszkimó nő kivételével, mind elpusztultak. Mi, szovjet emberek, a sziget gazdasági kiaknázása során arra törekedtünk, hogy ne szaporítsuk a sírkereszteket. Szemencsuk azonban megsokszorozta ezeket a kereszteket." Így jellemezte Minyejev elvtárs Szemencsuk Vrangel-szigeten kifejtett „munkájának" eredményeit.

Néhány gazdasági természetű adat összehasonlításából is látható lesz az a mélypont, amelyre Szemencsuk a telelőállomást juttatta.

Minyejev idején évente 280—380 sarki rókát fogtak, Szemencsuk idején 50-et; Minyejev idején jelentős mennyiségű rozmárfogat gyüjtöttek, Szemencsuk idején semmit; Minyejev idején jelentős mennyiségű rozmárhúst halmoztak fel, Szemencsuk idején semmit. 50 sarki róka és 25 medve 8 hónap alatt — ez Szemencsuk munkájának az eredménye.

Minyejev talán nem tárgyilagos? Beleesik talán abba az emberi gyengeségbe, hogy a mások teljesítményét lekicsinyli, a magáét pedig felmagasztalja? Ilyen feltételezésre azonban nincs okunk, mert Minyejev valamennyi állítását megerősíti az az anyag, amelyet Zinaida Rihter „Az Arktisz jégmezőin" című könyvében, és a per iratai között találhatunk. Usakov elvtárs is teljes egészében alátámasztja az elhangzottakat. Minyejev egyedül a Rodgers-öbölben mintegy 25 kizsigerelt rozmárt hagyott hátra. Szemencsuknak a húst csak el kellett volna raktároznia, hogy e készlet birtokában tovább emelje a sziget jólétét: ő azonban nemhogy kiegészítette volna, de mégcsak meg sem őrizte ezt a készletet. A számára hátrahagyott hús nagyrészét a hullámok sodorták el, részben pedig a kutyák falták fel. Usakov elvtárs azt mondja, hogy az a felhalmozott húskészlet, melyet Minyejev hagyott hátra Szemencsuk részére, veszendőbe ment. Természetes, hogy ez kártevés! Természetes, hogy ez mélypont!

Amikor megkérdeztem Usakov elvtársat, hány sarki rókát fogott Szemencsuk, ezt felelte: „Pontosan nem tudom, de csak néhány példány lehetett, mert az eszkimó vadászok zöme éhenhalt, a többi vadász pedig beteg volt."

Másfélórás magyarázkodásában Szemencsuk igyekezett mindezt megdönteni, megcáfolni. Kijelentette, hogy a tanúvallomásoknak 98 százaléka valótlan, és csupán 2 százaléka igaz.

A tanúvallomások 98 százaléka hazugság ... Nem túlságosan meggyőző érv!

Szemencsuk megkísérelte, hogy megcáfolja a Vrangel-szigeten folytatott gazdálkodásáról és vezetői működéséről elhangzott tanúvallomásokat. Engedjék meg azonban, hogy utaljak Tajan levelére. Ezt az emberi dokumentumot, amely a Vrangel-szigetről hozzánk, a bírósághoz érkezett, 1935 augusztus 21-én írták, azaz akkor, amikor még szó sem volt arról, hogy ma, 1936 május 22-én, törvényt fogunk ülni Szemencsuk felett. Ezt a levelet világosan, az utolsó soráig áthatja a Szemencsuk által megkínzott kis északi emberek nagy-nagy emberi bánata! Hallgassák meg, mit ír Tajan elvtárs:

„Megbetegetem natyon, jó hogy doktorok jó voltak" — ezt azokról az orvosokról írja, akiket Szemencsuk üldözött, és akiknek egyikét — Vulfszon doktort — egyik „szárnysegédével", Sztarcevvel meggyilkoltatta.

„Ha doktorok nem letek volna meghaltam volna, de fiam Volodka meghalt, sajnájjuk őt, már kezdte oroszul beszélni doktorokat köszöntötte amikor én feküttem Inkali maga ment gyalog fáért szánkót cipelte magával mert azt monták Szemencsuk nem adta fát. A többi vadászokról, miben voltak betegek nem tudok miért fogtak kevés rókát ők mondják mert sok volt munka és minden vadász beteg lettek és meghaltak vadászok meghalt Tageju, Jetuj, Novok, Tagrak (újonnan jött) Szinomi (Sztarcev felesége) Kivutkak (Anakak felesége) ezek a vadászok a doktor halála után haltak meg ő maga megfagyot, utaztak Losszomba Sztyepkával útközben vihar kaptak elveszteték egymást és ő elpusztult így hallottam Sztyepkától meg egy orosz Biolóktól. Ő meglőtte magát nem tudom miért lőtte mert csak most keztem kicsi járni 4 hónapig feküttem sőt eszmélet nélkül voltam mongyák megfásztam északon, nagy éhség volt Piakul családja kutyákat és fókabőrt evett, nálam kutyák megdöglötek és átalában kevés maratt mert kevés volt ennivaló, nálam a hust nem horták be a földnyelvről így kutyák felfalták a húst. Élelmiszert egy doboz húst atak nekünk fejenkint a vadászoknak először cukrot 2 kgr-t aztán 1 kgr-t rizsből fejenkint 0,25-öt. Kompótot is és darát a vadászoknak először hitelbe attak és hat hónapra asztán csak prémekért."

Így gazdálkodott Szemencsuk. Minden vadásznak havonta egy doboz konzerv; és hol van még a család, a feleség, a gyermekek és az öregek?

Még jó, hogy Szemencsuk leváltására viszonylag hamar megérkezett Zsergyev — nyomban több élelmiszert osztottak ki.

És a szegény Tajan így ír: „Támogatta a vadászokat és segített a vadászoknak mi akartuk is őtet megtartani" (a telelőállomás vezetőjének).

Azt akarták, hogy Zsergyev maradjon ott vezetőjüknek — a telelőállomás vezetőjét ugyanis képviselőjüknek tartják, úgy érzik, hogy e kérdés eldöntésében őket illeti a szó. Tajan elvtárs sajnálattal tesz említést arról, hogy Zsergyev elhárította a marasztalást, mert beteg volt és gyógyíttatni akarta magát. A levél újabb, Szemencsuknak szóló szemrehányással végződik:

„A rozmárvadászat pedig a Rodzserszné egésszen rossz volt, mer hogy Szemencsuk vezetett minket tudás nélkül, sőt a szigonyosnak nem volt szabad kézzel integetni a hajó orrban, mer ő mutata az irányt."

Milyen is lehet az, amikor csak úgy jön valaki, aki mitsem ért a vadászathoz és megtiltja, hogy „a hajó orrban intsenek"? A rozmárok meg Szemencsuk dicsőségét zengik: a „nagy földről" íme egy valódi rozmár érkezett, minden rozmárok rozmára, akitől olyan biztonságban lehetsz, mint a szilárd kőfal mögött. A vadászat kudarcba fulladt, a hajóorrban levő ember nem integet, a vadász nem lő, és a rozmárok peckesen sétálgatnak a parton.

Szemencsuk meg van elégedve. Minden — mondja — a legnagyobb rendben. Az emberek azonban éhezni kezdenek; ez őt kevéssé izgatja. Az emberek pusztulni kezdenek, de ez sem zavarja. A telelőállomás tagjai szólnak neki: „Figyelj már fel! Segíts!" Mire ő: „Lusta dögök ezek, minek segítsek rajtuk." — „Nincs már friss húsuk" — mondják neki. Mire ő: „Nem is kell nekik friss, egyenek büdöset!" Ez Szemencsuk „politikája".

Megértem a tanúk felháborodását, akik a bíróság előtt úgy nyilatkoztak, hogy ez kártevés, ez szovjetellenes dolog, valóságos ellenforradalom.

Usakov elvtárs a következőket mondotta:

„Szemencsuk tevékenységét úgy értékelhetném, mint kártevést és mint olyan szándékot, mely arra irányul, hogy kompromittálja a szovjet nemzetiségi politikát és a Vrangel-szigeten folyó egész munkát." És a továbbiakban: „Szerintem «feladatát»: a szovjet hatalomnak, a szovjet államnak, a szovjet országnak, a szovjet népnek — a „nagy föld" népének — kompromittálását Szemencsuk részben végrehajtotta. Ha nem érkezett volna meg Zsergyev, aki rövid idő alatt rendet teremtett és visszaállította a normális

helyzetet, ha Szemencsuk még egy ideig a Vrangel-szigeten maradt volna, akkor az addig bekövetkezett halálesetekhez újabbak járultak volna. Szemencsuk az egész lakosságot és a szigeten folyó egész munkát tönkretette volna."

Szemencsuk ezt tagadja. De mit tud a puszta tagadáson kívül szembeszegezni ezekkel a gyilkos tényekkel? Mit tud a puszta „nem"-en kívül szembeállítani e szilárdan megalapozott, hitelt érdemlő és igaz tényekkel? Csakis hazugságot. Semmi mást, mint hazugságot, mert semmije sincs, amit szembeszegezhetne az ellene emelt súlyos vádakkal. És ha a Szemencsuk elleni egyik legfontosabb és legsúlyosabb vádat, vezetésének eredményeit úgy jellemzem, hogy tönkretett, szétbomlasztott, mélypontra juttatott egy szovjet telelőállomást, melyet pártunk vezetésével országunk legjobbjai kimondhatatlanul nehéz körülmények között, szívós, hősies munkával teremtettek meg — akkor ez helyesen és megdönthetetlenül megfogalmazott vád.

Szemencsuk ellen a szovjet állam és a szovjet hatalom nevében azt a súlyos vádat emelem, hogy pusztulásra kárhoztatta a vadászokat; és ha azt mondom, hogy az akkori és ottani viszonyokhoz képest nagyszámú halálos áldozatért az egész felelősség Szemencsukot terheli, akkor egyáltalán nem túloztam . . .

Ez a fő vád, bíró elvtársak, amelyet senki sem tud megrendíteni, melyet senki sem tud, nem is fog tudni, de még csak nem is próbálhat megingatni.

Ennek legjobb bizonyítéka az Északi Tengeri Út Főigazgatóságának 1935 november 2-án kiadott parancsa. Ez hivatalos dokumentum: nem tanúvallomás, még csak nem is szakértői vélemény, és nem is útleírás. Ez hivatalos utasítás, amely semmiféle fecsegéssel és mellébeszéléssel nem dönthető meg:

„1. Megállapítottuk, hogy az 1934—1935. évi telelés idején:

a) a «Vrangel-sziget» nevű rendkívül fontos sarki állomáson az 1934—1935. évi telelés idején a legfontosabb tudományos és termelő munkákat szabotálták,

b) a 63 főből álló helyi bennszülött lakosságot magára hagyták; egyáltalán nem törődtek vele, és különösen ami a táplálkozást illeti, még a legelemibb fokon sem gondoskodtak róla. Ennek folytán a lakosság körében az elégtelen táplálkozás miatt tömeges megbetegedések, sőt halálesetek következtek be (ugyanakkor viszont az állomáson három évre szóló élelmiszer volt),

c) az állomáson állandó összevisszaság volt, értékes termékek mentek veszendőbe, fegyelmezetlenség, antiszemitizmus, bomlás

uralkodott, az állomás munkatársai örökké cívódtak egymással. A telelőállomás ilyen állapotának figyelembevételével rejtélyesnek tűnik Vulfszon orvos pusztulása, Vakulenko biológus öngyilkossága és Tagju eszkimó hajtó halála.

2. Bűnös gondatlanságának, igazgatási önkényének és az emberekkel szemben tanúsított lelketlen magatartásának közvetlen következményeként Szemencsuk állomásvezető a telelőállomást gazdaságilag és politikailag teljesen tönkretette.

3. Szemencsuk «nem értette meg» a Vrangel-szigeten végbement eseményeket még azután sem, miután elmozdították beosztásából és a Smidt-foki állomásra hívták vissza. Nem engedelmeskedett a Smidt-foki állomáson érvényes szabályoknak, megtagadta a munkát és lényegében parazita életmódot folytatott."

De még ez sem minden. Ez a parancs megállapítja, hogy az állomáson összevisszaság volt, értékes termékek mentek veszendőbe, fegyelmezetlenség és antiszemitizmus uralkodott. A bírósági eljárás során megvizsgáltuk, miféle ember is ez a Szemencsuk meg barátja és bizalmasa, Vakulenko. Az általános vélemény az volt, hogy megrögzött antiszemita. Ezt mondotta minden tanú, Klecskintől és Kajmuktól kezdve egészen Szmirnovig, sőt Karbovszkijig, akiről a továbbiakban még külön, bár röviden, de remélem tanulságos módon beszélni fogunk.

„A telelőállomás ilyen állapotának figyelembevételével rejtélyesnek tűnik Vulfszon orvos pusztulása, Vakulenko biológus öngyilkossága és Tagju eszkimó hajtó halála."

Rejtélyes. De igyekezni fogunk, hogy ma végre megtaláljuk ennek a rejtélynek a nyitját.

„Bűnös gondatlanságának, igazgatási önkényének és az emberekkel szemben tanúsított lelketlen magatartásának közvetlen következményeként Szemencsuk állomásvezető a telelőállomást gazdaságilag és politikailag teljesen tönkretette."

Túlságosan szigorú talán Otto Juljevics? A Cseljuszkin-eposz hőse emberfeletti követelményeket támaszt talán munkatársaival szemben? Nem, nem így áll a dolog. Smidt elvtárs a pontosan megállapított tények talaján marad, az ügyet a legnagyobb tárgyilagossággal kezeli, és korántsem az a célja, hogy olyan feladatokat oldjon meg, amelyeket csakis a minden részletre kiterjedő nyomozás és e nyomozás anyagának a bírósági eljárás során végrehajtott ellenőrzése után kell és lehet megoldani.

Térjünk át erre az ellenőrzésre. Ellenőrizzük a nyomozás anyagát.

Vizsgáljuk meg azokat a tényeket, melyek indokolttá tették, hogy Smidt elvtárs kiadja a 628. számú parancsot.

A Vrangel-szigeten uralkodó állapotok először azután váltak ismeretessé, hogy az Északi Tengeri Út Főigazgatóságának felügyelője, Zsergyev elvtárs a Vrangel-szigetre utazott, pontosabban szólva, repült. Zsergyev elvtárs a tények egész sorával élesen megvilágítja és jellemzi Szemencsuk tevékenységét; a legkülönbözőbb oldalairól mutatja meg ezt a tevékenységet és beható vizsgálat alá veti magának Szemencsuknak a személyét, aki 1934—1935-ben a vrangelszigeti telelőállomás vezetője volt. Zsergyev elvtársnak mindenekelőtt azzal a kérdéssel kellett foglalkoznia, hogy milyen volt Szemencsuk és a helyi lakosság viszonya. Zsergyev elvtárs a tények alapos megismerése után, vagy amint maga mondja, „miután végérvényesen meggyőződött" a dolgok állásáról, arra a következtetésre jutott, hogy „Szemencsuk teljesen érthetetlen meggondolások alapján elsősorban az Északi Tengeri Út Főigazgatóságát vezette félre. Táviratokat küldött például azzal a hírrel, hogy az eszkimók valamilyen járványos, tífusz-szerű betegségbe estek, ami az Arktisz viszonyai között teljesen kizárt dolog, és ami egyáltalán nem is volt igaz." Krasenyinnyikov doktor jelentéséből láttuk, hogy az emberek valójában az elégtelen táplálkozás miatt betegedtek és haltak meg sorra. Ez az első dokumentum, amely fényt vet arra, hogy milyen volt valójában a helyzet a Vrangel-szigeten Szemencsuk vezetése idején.

Ahelyett, hogy kihasználta volna azt a néhány napot, amíg borjúfókára, rozmárra és fókára vadászni lehet, Szemencsuk összegyűjtötte és ládacipelésre fogta a vadászokat. Teljesen hidegen hagyta az, hogy ezalatt kárbavész a vadászidő. Ez most Tajan elvtárs általam felolvasott levelének ismeretében teljesen kétségtelennek, és tökéletesen bebizonyítottnak tekintendő. Voltak olyan vadászok, akik azt tanácsolták Szemencsuknak, hogy cselekedjék máskép — ő azonban nem hallgatott rájuk, s ennek folytán az egész lakosság, 63 ember, táplálék nélkül, élelmiszerek nélkül maradt, ugyanakkor pedig a raktár tömve volt élelmiszerrel. Ha Szemencsukban lett volna jóakarat, ha a környezetével nem bánt volna oly könyörtelenül, lelketlenül, oly kőszívűen és embertelenül, akkor balsikerei láttán legalább saját raktáraiból segíthetett volna a lakosságon: e raktárakban három évre elegendő élelmiszer, sőt lisztből, mint Minyejev mondja, tíz évre szóló készlet volt felhalmozva, amit minden tanú megerősít. De Szemencsuk ezt nem tette meg. Vajjon miért?

Erre csak egy válasz van: mert olyan ember volt, akitől teljesen távol álltak az eszkimók és a szovjet építés érdekei; távol álltak azért, mert ő maga is távol áll a szovjet országtól, a szovjet szocialista gazdaság megszervezésének érdekeitől, a szocializmus érdekeitől.

Nem hiszem, hogy Szemencsuknak lett volna bármilyen politikai programmja, s aszerint járt volna el. Nem, azért járt el így, mert ő — Szemencsuk. Azért járt el így, mert nem értette, és mindmáig sem érti, hogy mi is a lenini-sztálini nemzetiségi politika. De — mondhatják — lehet-e valakit büntetőjogilag felelősségre vonni olyasmiért, amit nem ért meg? Ha pedig nem értette meg, akkor vajjon el lehet-e ezért ítélni, méghozzá olyan szigorú szakasz alapján, mint az 59[3] szakasz, amely büntetési rendszerünk legszigorúbb büntetését írja elő? Ez természetesen lehetetlen. Ha csak azért cselekedett volna úgy, ahogy cselekedett, mert nem értette meg a lenini-sztálini nemzetiségi politikát, akkor természetes, hogy nem lehetne így eljárni vele. De ezt, ahogy Usakov elvtárs mondotta, csak egy őrült nem érti meg, márpedig Szemencsuk, bár megpróbált elmebetegséget színlelni, amikor a butirszki börtönben marslakónak tettette magát, teljesen normális és tökéletesen beszámítható. Ha pedig teljesen normális, akkor mindent értenie kellett, tehát azt is látnia kellett, hogy mindez hová vezet. Vagyis az ügy jóval túlmegy az egyszerű „meg nem értés" keretein.

Szemencsuktól a sziget szocialista építésének érdekei és feladatai olyan távol álltak, mint amennyire csak az ellenségtől állhatnak. Szemencsuk így vélekedett: „Tőlem ugyan pusztulhat minden, miattam az eszkimók felfordulhatnak, hiszen természettől fogva az a sorsuk, hogy büdös húst egyenek." Ilyen hát Szemencsuk ideológiai álláspontja. És ennek az álláspontnak megfelelően cselekedett, amikor ridegen, lélektelenül bánt az emberekkel, amikor magatartásával az emberek éhezését, betegségét és halálát idézte elő. Igyekeztek a lelkére beszélni, útmutatásokat és tanácsokat adni neki, azt is megpróbálták, hogy harcoljanak ellene, mégpedig nem úgy, ahogyan Karbovszkij „harcolt", akinek legdöntőbb harci eszköze a termelési értekezletek feloszlatása volt, hanem valóban harcoltak, mint Feldman és Vulfszon, e pártonkívüli bolsevikok, akik a vrangelszigeti telelőállomáson igazi bolsevikoknak bizonyultak. Ezt, sajnos nem mondhatjuk el azokról a bolsevikokról, akiknek a zsebében ott volt a párt- és komszomol-tagsági könyv.

Megkérdeztük Zsergyev elvtársat: „El lehetett volna kerülni a

Vrangel-szigeten a halálos áldozatokat?" Zsergyev így válaszolt: „Igen. Az élelmiszerraktárakban nem kevesebb, mint három évre elegendő élelmiszerkészlet volt. Az eszkimóknak előleget lehetett volna adni az állomás készleteiből, amit az eszkimók az év folyamán kamatostul visszafizettek volna."

„Arra a kérdésemre — mondotta Zsergyev elvtárs —, hogy miért nem látta el az eszkimókat? Szemencsuk így válaszolt: «Van valamilyen instrukció, valamilyen törvény»", amit azonban senkisem látott — ő maga sem —, mert ilyen törvény nincs. „Takarékoskodni kell az állami javakkal" — mondotta. Hát az emberek nem állami javak? Szemencsuk felfogása szerint az emberek, akik a javakat előállítják, nem javak, őket nem kell óvni.

A dolgok odáig fajultak, hogy a sziget északi részén, ha nem tévedek, a lucsi földnyelven élő Analko eszkimó-család, egy döglött kutyából és egy régi kajakról leszedett rozmárbőrből tartotta fenn magát. Bár Szemencsuk, mint emlékeznek, tagadni próbált, ezt a körülményt Sztarcev vallomása is megerősíti. (Nézzék, most is igenlően bólint.) Ezt a tényt egyébként számos tanúvallomás is bizonyítja. Ezért mondja joggal Bogdanov rádiós: „Szemencsuk szovjetellenes politikát folytatott a bennszülöttekkel szemben. Kegyetlenül bánt velünk, meghiúsította a vadászatot, nem adott ki élelmiszert, és a bennszülötteket éhezésre kárhoztatta. A dolog odáig fajult, hogy a bennszülöttek a kajakok burkolatát ették."

Zolotovszkij mechanikus, szakszervezeti megbízott kereken kijelenti, hogy Szemencsuk bűnös magatartást tanúsított, hogy a bennszülöttekkel szemben szovjetellenes politikát folytatott, és ennek bizonyítására számos tényt sorol fel. Ugyanezt mondja Szmirnov hidrológus is, Kajmuk is, és végül Dolgij elvtárs is — a Smidt-fokon levő sarki állomás vezetője, aki azzal a külön megbízatással utazott a Vrangel-szigetre, hogy kivizsgálja az ottani visszás állapotokat.

Dolgij vallomásának különös jelentőséget tulajdonítok, mert Dolgij jó viszonyban, vagy ahogy maga mondta, „a legjobb viszonyban" volt Szemencsukkal. Ez mindenesetre nem válik Dolgij elvtárs dicsőségére; viszont becsületére válik az, hogy ezt itt lelkiismeretesen beismerte, becsületére válik, hogy nem próbálta ezt letagadni, hanem ellenkezőleg, miután elismerte, tekintet nélkül erre a körülményre, kimerítő vallomást tett, amelyben világosan jellemezte Szemencsuknak az 1934—1935. évi telelési időszak folyamán kifejtett bűnös tevékenységét.

Dolgij elvtárs elmondja, milyen hajmeresztő disznóságokat

művelt Szemencsuk, elmondja, hogy úgy viselkedett, mint egy „szatrapa", s ezenfelül még ki is gúnyolta az embereket. Tudjuk, hogy Szemencsuk úton-útfélen tettlegességhez folyamodott, de nemcsak ő, hanem felesége, Nagyezsda is, aki egy alkalommal Zarubát teljes erőből arculütötte; Szemencsuk természetesen az égvilágon semmit sem csinált a dologból. Az asszony maga sem tagadta itt az esetet, csak enyhíteni igyekezett a valóságot, mondván, hogy csupán „tapintatlanul hozzáért" Zaruba vállához, vagy arcához, vagy pofacsontjához.

Ime, ilyen állapotokat teremtett Szemencsuk a Vrangel-szigeten: „Kegyetlen, embertelen magatartás a bennszülöttekkel szemben, akiket éhségre és halálra kárhoztatott" — mondja Dolgij tanú.

A fiatal hidrológus, Kucevalov bennem — nem tudom, önökben mennyire, bíró elvtársak — még a legfrissebb ember benyomását keltette valamennyi 1935. évi telelő között, ennek a minden közösségi érzést nélkülöző erőtlen, rothadt kollektívának — az illetők ne vegyék rossznéven tőlem a kifejezést — hullaszagú tagjai között (Feldman elvtársnőt természetesen nem sorolom ide). Ez nem közösség volt, hanem embereknek nevezett figurák valamiféle mechanikus halmaza. Kucevalov, úgy gondolom, még a legjobb közöttük. „Szemencsuk — mondja — meghiúsította a tengeri állatok fogását, és nem adott engedélyt a vadászatra." Ezt egyébként ismét csak teljes mértékben megerősíti Tajan levele. Amikor megkérdezték, hogy végeredményben mit fognak enni a bennszülöttek, Kucevalov vallomása szerint Szemencsuk így válaszolt: „Maguknak ehhez semmi közük, nekem megvannak a magam elképzelései." Kucevalov helyesen fűzi hozzá: „Hogy miben állottak az ő elképzelései, azt ugyan nem tudom, de hogy a bennszülöttek hús nélkül maradtak, az biztos." És valóban, Szemencsuk „elképzeléseivel" nem is lehet jóllakni.

Látták itt a fiatal Klecskint, ő ugyanezt mondja. A következő jellemző eset fordult elő. Klecskin Kmóhoz utazott és annak egész családját rendkívül nyomorúságos állapotban találta. Nem volt mit enniök. Klecskin odaadta minden élelmiszerét és visszautazott. „Amikor ezt közöltem Szemencsukkal — mondja Klecskin —, és kértem, hogy küldjön Kmóékhoz élelmiszert a betegek számára, Szemencsuk kérésemet megtagadva kijelentette: «Azok naplopók, semmiféle élelmiszert nem adok.»" Nem is küldtek élelmiszert, minek következtében néhány nap mulva Jetuj és Tagrak meghalt, éhenpusztult. Nem öregasszonyok voltak, akiknek napjai már úgyis

meg vannak számlálva, és akiknek élelmiszerrel való ellátását Szemencsuk ezért talán nem is tartotta kötelességének. Vadászok voltak, és a legjobb vadászok éhenvesztek!..

Szemencsuk másfél óra hosszat beszélt, de álláspontjának védelmére, e tények cáfolatára semmit sem tudott mondani, egyetlen tényt sem tudott felmutatni, egyetlen érvet sem tudott sorompóba állítani. Nincs ereje megcáfolni ezeket a tényeket, mert ő nem tud tényeket felsorakoztatni, mert mindaz, ami itt elhangzott, megdönthetetlen valóság, megdönthetetlen igazság.

Ám felvethető így is a kérdés: de vajjon hol nem halnak meg az emberek? Mindenütt meghalnak, mindenütt vannak betegek. Vegyék azonban figyelembe — kérem — azt a körülményt, hogy a Vrangel-szigeten 1934—1935 folyamán a halálesetek túlnyomó többségének okául az éhséget jelölték meg, s így is jegyezték be a haláleseteket. A Vrangel-szigeten a halálesetek túlnyomó többsége annak az éhínségnek volt a közvetlen következménye, melyet Szemencsuk idézett elő.

A második körülmény a következő: ezt az éhséget és elégtelen táplálkozást nem valamilyen elemi csapás, hanem Szemencsuk tudatosan, tervszerűen folytatott bűnös banditatevékenysége eredményezte, mely arra irányult, hogy az emberek és a Szovjetállam érdekeit figyelmen kívül hagyva, aláássa, megrendítse a Vrangel-szigeten érvényben levő egész szovjet jogrendet.

Hadd világítsam meg röviden azokat a körülményeket, melyek megkövetelik, hogy Szemencsuk bűncselekményét az 59^3 szakasz értelmében banditizmusnak minősítsük. A banditizmus az általános felfogástól eltérően nem egyszerűen és nem csupán a vagyoni bűncselekmények, a rablás és fosztogatás jellegű bűntettek egyik válfaja. A banditizmus nemcsak válfaja a rablásnak és fosztogatásnak. A banditizmus mindenekelőtt — és a mostani esetet a fogalom legteljesebb értelmében a banditizmus klasszikus példájának tartom — olyan bűncselekmény, amely az államigazgatás ellen, vagy pedig a szovjet építés, a szovjet jogrend alapjainak megingatására irányul. Hogy jobban megértsük a büntetőtörvénykönyv 59^3 szakasza alapján emelt vád szerkezetét, elemezni fogom a Szovjetunió szempontjából különösen veszélyes, az államigazgatás rendje elleni bűncselekményekről szóló fejezetben kodifikált bűncselekményeket, különösen pedig a büntetőtörvénykönyv 59^1 szakaszát, amely bevezet bennünket az államigazgatás rendje elleni különösen veszélyes bűncselekmények fogalmi körébe.

„Az SzSzKSz szempontjából különösen veszélyesnek tekin-

tendő az az államigazgatás rendje elleni — bár nem ellenforradalmi célból elkövetett — bűncselekmény, amely megingatja az SzSzKSz, vagy valamely szövetségi köztársaság államigazgatásának, illetőleg gazdasági erejének alapjait."

Rajta leszek, hogy bebizonyítsam: Szemencsuk tevékenysége alkalmas volt arra, hogy megrendítse a Szovjetország gazdasági építésének és jogrendjének alapjait, hiszen a Vrangel-sziget országunk egy része, a mi országunkhoz tartozik.

Igaz, Szemencsuk tevékenysége magában hordja elemeit a kártevésnek, melyről a tanúk beszéltek, és melyet az 58^7 szakasz alapján lehetne minősíteni, s vannak benne olyan elemek is, melyek indokolttá tennék, hogy a büntetőtörvénykönyv 58^8 szakaszáról beszéljünk. Ezek az elemek mégis túlnyomórészt olyanok, amelyeket elsősorban a szovjet jogrend alapjainak, a Szovjetunió gazdasági, kulturális és politikai építőmunkája alapjainak megrendítésére irányuló banditizmus, banditatevékenység általános fogalma fog át.

Az 59^3 szakasz tartalmáról, akárcsak magáról a banditizmusról kialakult általános elképzelés abban foglalható össze, hogy az e szakaszban foglalt bűncselekményt úgy tekintik, mint a vagyon elleni bűncselekmények egyik fajtáját. Az általánosan elterjedt felfogás szerint a banditizmus a rablásnak csupán egyik válfaja. Ezért válthat ki ellenvetést az, ha banditizmusnak minősítünk olyan bűncselekményeket, amelyek nem vagyoni jellegűek, és amelyek semmiképpen sem emlékeztetnek rablásra, vagy fosztogatásra. Pedig teljesen helytelen és egyáltalán nem következik e bűncselekmény igazi természetéből az olyan értelmezés, mely szerint a banditizmus nem egyéb a vagyoni bűncselekmény egyszerű válfajánál, a rablás sajátos fajtájánál. A banditizmus sajátos jellegű, sui generis bűncselekmény. Egyáltalán nem véletlen, hogy ez a bűncselekmény az államigazgatás rendje szempontjából különösen veszélyes bűncselekmények közé tartozik.

A banditizmus olyan bűncselekmény, amely elsősorban éppen az állam szempontjából veszélyes, mert megrendíti az államigazgatás alapjait, mert az igazgatási szervek helyes tevékenységének megbontásához vezet, eltorzítja e tevékenységet, mert végeredményben az állami jogrendnek és e jogrendet védelmező és óvó törvényeknek a megrendülését vonja maga után, s gyengíti a hatalom erejét és tekintélyét.

Már egyedül az a tény, hogy a banditizmus az államellenes bűncselekmények 2. fejezetébe tartozik, kiemeli a banditizmus

alapvető sajátosságát, amely messze túllép a csupán magánszemélyek érdekeit sértő bűncselekmények keretein.

Az 59[3] szakasz pontos szövege úgy beszél a banditizmusról, mint fegyveres bandák szervezéséről, az ilyen bandákban vagy az ilyen bandák által szovjet- és magánintézmények vagy egyes polgárok ellen szervezett támadásokban való részvételről. Az 59[3] szakasznak ez a pontos szövege azonban nem zárhatja ki annak szükségességét és jogosságát, hogy ne minősítsük banditizmusnak azokat a bűncselekményeket is, amelyeket olyan emberek követnek el, akik valamilyen tisztségbe befurakodtak, az igazgatási szervek rendszerében valamilyen hivatalos beosztást töltöttek be, és e helyzetüket bűnös célok érdekében használták ki olymódon, hogy áldozataikból gúnyt űztek, különféle sérelmeket okoztak nekik, igazságtalanul bántak velük, üldözték, sőt meg is gyilkolták őket.

Nos, pontosan ilyen volt a helyzet a Vrangel-szigeten Szemencsuk idején. Szemencsuk, Sztarcev és Vakulenko, akik — bár legális alapon — fegyverrel rendelkeztek, tulajdonképpen fegyveres csoportot („fegyveres bandát") alkottak, gazságokat követtek el a lakossággal szemben, bűnös, embertelen rendszert honosítottak meg a telelőállomáson, és ezt a rendszert az egész lakosságra kiterjesztették, lehetetlenné tették a sziget lakosságának gazdasági boldogulását, aláásták anyagi jólétét, betegséget, éhínséget és éhhalált idéztek elő, s „tevékenységükre" azzal tették fel a koronát, hogy galádul meggyilkolták Vulfszon doktort. Szemencsuk és cinkostársai tevékenységének jellege, az általuk elkövetett gyalázatosságok és gaztettek sorozata teljes mértékben beleillik a banditizmus fogalmába, és minden alapot megad ahhoz, hogy ezt a bűncselekményt az OSzFSzK büntetőtörvénykönyvének 59[3] szakasza értelmében minősítsük.

A periratok között van egy távirat, amely felett nem tudok elsiklani, éppen azért, mert a Vrangel-szigetről érkezett. Ezt a táviratot részben bennszülöttek — Tajan, Kmo, Inkali és mások — küldték, akiknek nevei nemcsak ismertté, hanem kedvessé is váltak számunkra, részben pedig a kolónia tagjai: Petrov, Kazancev és mások. E táviratban véleményt nyilvánítanak a perről, arról a bírósági eljárásról, melynek szereplője Sztarcev és Szemencsuk.

Engedjék meg, hogy a táviratból idézzek néhány részletet.

„A telelőállomás tagjai és a bennszülöttek — olvassuk a táviratban — teljes mértékben csatlakoznak ahhoz a levélhez, melyet a sarkvidéki állomások vezetői írtak a Szemencsuk és Sztarcev

ellen indított bírósági eljárással kapcsolatban. A szigeten még élénken emlékezetünkben él a Szemencsuk-féle gaztettek ideje; ez az idő sötét foltként árnyékolja be azt a ragyogó évtizedet, mely azóta telt el, mióta a szigeten létrejött a szovjet hatalom." Ezek az emlékek még ma sem mosódtak el. A szigeten mindmáig borzadva emlékeznek Szemencsukra, vagy — mint írják — a „Szemencsuk-rendszerre".

A legjobb eszkimó vadászok elárvult családjai követelik, hogy szigorúan ítéljék el azt az embert, akinek embertelensége övéik pusztulását okozta, aki megfosztotta őket a betevő falattól, s megtagadta tőlük a segítséget a zord arktikus viszonyok között.

Szemencsuk bemocskolta a szovjet embernek szerte a világon a legnagyobb tisztelettel övezett nevét. Az immár tizedik esztendeje kiváló szovjet emberek vezetése alatt élő eszkimó vadászok valamennyien felháborodással emlékeznek Szemencsukra. Úgy gondolnak rá, mint annak az időnek, annak a rabszolgaidőnek az átkára, amikor népüknek az elnyomás, a jogfosztottság és a kigúnyolás volt az osztályrésze. „A mult nem fog többé visszatérni — írják. — A Szovjetországban nincs és nem is lehet hely olyan ember számára, aki a multat próbálja feleleveníteni."

Így ír Tajan és Kmo. Így írnak a távoli északi vadászok, akik rádión keresztül foglaltak állást e perrel kapcsolatban. A táviratban elmondták véleményüket, aktívan résztvettek a perben. Élő tanúk ők.

Ez az okirat — eleven emberi dokumentum. Kérem önöket, bíró elvtársak, hogy e bűnügy valamennyi körülményének, a bűnügy közvetlen és közvetett bizonyítékainak mérlegelése során ne feledkezzenek meg erről a rádiótáviratról sem. Ez a távirat is élő tanú: minden joga megvan arra, hogy szóljon azokról a gyalázatos tettekről, melyeket Szemencsuk mint a sarki állomás vezetője a Vrangel-szigeten elkövetett.

Szemencsuknak megvolt a maga saját, Szemencsuk-féle farkastörvénye. Emlékeznek rá, miképpen jelentette ki itt, hogy az Arktiszon mást kell mondani és mást kell tenni. Tehát Szemencsuk elvi álláspontja az, hogy az Arktiszon az emberek közötti viszonynak hazugságon és csaláson, képmutatáson, áruláson és kétszínűségen kell alapulnia. Szemencsuk ezt a farkastörvényt tette a sarkvidék szent törvényévé, eszerint járt el, és arra törekedett, hogy a telelőállomást is ennek a „törvénynek" megfelelően vezesse. De elszámította magát. Az ő „törvénye" nem a szovjet Arktisz törvénye. A szovjet Arktisz igazi törvénye másképp hangzik, és mást követel az

emberektől, mint amit Szemencsuk hisz. A szovjet törvény az, amelyet a Vrangel-sziget vadászai és telelői az Arktiszról küldött, imént felolvasott táviratukban fogalmaztak meg. Ez a törvény az emelkedett bajtársiasság érzéséről szól e zord, veszélyekkel teli környezetben. S éppen ez az emelkedett bajtársi érzés a szovjet Arktisz alapvető törvénye. Ez a törvény azonban nem Szemencsuké. Mint Minyejev mondotta, Északon kíméletesen bánnak az emberekkel. Északon és az Arktiszon érvényben van egy másik törvény is, mely arra kötelez, hogy az emberek életét nagyobb becsben tartsuk, mint a magunkét.

Szemencsuk ezt a törvényt is megszegte. Nem becsülte az emberéletet és ha becsben tartott egyáltalán valamilyen életet, akkor ez csak a sajátja volt.

Ezek után Szemencsuknak, a telelőállomás vezetőjének működését pár szóval jellemezhetjük: felbomlasztotta a telelőállomást, gúnyt űzött az eszkimókból, gyarmatosító módjára bánt velük, szovjetellenes tevékenységet folytatott, s olyan embernek bizonyult, aki nem védelmezte a Szovjetállam érdekeit, hanem ellenkezőleg, minden erejét ez érdekek ellen fordította. Nem szervezőként, hanem bomlasztóként, nem szovjet emberként, hanem a szovjet föld ellenségeként viselkedett. Szemencsuk egész működésével — és ezt mind a nyomozás, mind a bírósági tárgyalás teljes anyaga bizonyítja — a Szovjethatalom tekintélyének aláaknázására törekedett: az emberek lelkét az igazságtalan bántalmak és a súlyos sérelmek érzésével mérgezte meg. Ez a tevékenység sebet ütött nemzetiségi politikánk alapelvein, a lenini-sztálini nemzetiségi politika egészén. Szemencsuk, mint a telelőállomás vezetője, durva és bűnös módon megszegte a lenini-sztálini nemzetiségi politika valamennyi elvét, gyalázatosan elferdítette pártunknak és a szovjet nép vezérének, Sztálin elvtársnak útmutatásait.

Tadzsikisztán és Turkmenisztán élenjáró kolhozparasztjainak és kolhozparasztnőinek tanácskozásán mondotta Sztálin elvtárs: „Van valami, elvtársak, ami értékesebb, mint a gyapot — ez pedig országunk népeinek barátsága." — „A Szovjetunió népeinek barátsága nagy és komoly vívmány. Mert amíg ez a barátság fennáll — mondotta Sztálin elvtárs — országunk népei szabadok és legyőzhetetlenek lesznek."

Szemencsuk elég merész volt ahhoz, hogy figyelmen kívül hagyja e nagyszerű szavakat, megszegje vezérünknek és tanítónknak e nagyjelentőségű útmutatásait.

Üzbégisztán, Kazahsztán és Karakalpakija élenjáró kolhoz-

parasztjainak és kolhozparasztnőinek értekezletén Molotov elvtárs olyan kérdésről beszélt, amely minden oldalról megvilágítja szocialista építésünk mai, új feltételei között folytatott nemzetiségi politikánk elveit. Szükségesnek tartom, hogy ma emlékeztessek erre, mert Molotov elvtárs szavai meghatározzák, milyen legyen magatartásunk olyan esetekben, amikor meghamisítják, bűnös, alávaló módon meghamisítják a szovjet nemzetiségi politikát, márpedig Szemencsuk ezt tette, méghozzá rendszeresen. „Miért oly különösen nagy a Szovjetunió ereje? — tette fel a kérdést Molotov elvtárs. — Azért, mert országunk különböző nemzetiségekhez tartozó dolgozói testvériesen segítik egymást. Annakidején a középoroszországi ipari körzetek munkásai voltak azok, akik először rázták le magukról a földbirtokosok és kapitalisták uralmát, s utána segítséget nyujtottak a parasztoknak és dehkanoknak[1] a kolhozok megteremtésében. Ma már gyors ütemben növekszik kolhozaink ereje; a Szovjetunió legkülönbözőbb vidékeinek kolhozparasztjai Moszkvába utaznak, hogy beszámoljanak nagy sikereikről és a kolhozok egyre jobb életéről. Az önök példáján azt is látjuk, hogy az élenjáró kolhozparasztok örömmel szentelik erejüket annak a harcnak, mely nemcsak a maguk jobb életéért, hanem a Szovjetunióban élő valamennyi nemzetiség, valamennyi nép dolgozóinak jobb életéért is folyik.

A Szovjetunió népeinek barátsága — hatalmas erő az országunk dolgozóinak jobb életéért vívott harcban. Mi az új életet akkora területen teremtjük meg, amely nemcsak Európának lényeges részét foglalja magában, hanem Ázsiának jókora részét is. Nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy a föld lakosságának négyötöde — tehát a több mint 2 milliárd közül 1 600 millió ember — Európában és Ázsiában él. Ha mindazt, ami a Szovjetunióban lejátszódik, mind Európa munkásai és parasztjai, mind Ázsia dolgozói, mindpedig a világ más részeinek dolgozói figyelemmel kísérik, akkor a Szovjetunióban a dolgozók életének megjavítása és a nemzeti kultúrák fejlesztése terén elért minden egyes igazi sikerünket nemcsak úgy kell tekintenünk mint országunk népeinek küzdelmével kapcsolatos kérdést, hanem úgy is, mint eleven, magávalragadó példát az egész világ népei számára.

Csak örömmel tölthet el bennünket az, hogy olyan fogalmak, mint a «szovjet» és a «kolhoz» már érthetőkké váltak a földkerekség minden dolgozója számára. Minél sikeresebben haladunk előre a

[1] Dehkan — középázsiai dolgozó paraszt. — *Ford.*

dolgozók új, jobb életének felépítésében, s minél több dolgozó fog tudni a többi országban arról, hogy mindezt a földesurak és a tőkések osztályának megsemmisítése útján, egyik nép által a többi felett bitorolt uralom megsemmisítése alapján, az összes nemzetiségek munkásait és parasztjait egybefűző barátság megszilárdítása alapján valósítjuk meg, annál jobban át fog ragadni példánk a többi ország dolgozóira. Mindezt annak folytán értük el, hogy a «bolsevik» és a «bolsevizmus» fogalom mint a dolgozók felszabadításának zászlaja és győzelmünk alapja a dolgozók számára a földkerekség minden zugában érthetővé vált"[2].

Így beszélt Molotov elvtárs — s így tanít bennünket Sztálin elvtárs. És hogyan működött Szemencsuk? Mindent elkövetett, ami csak tőle függött, ami csak módjában volt, hogy elgáncsolja ezt a nemzetiségi politikát, hogy a minden dolgozóhoz oly közelálló, drága „bolsevik", „bolsevizmus" és „szovjet" fogalmakat idegen sőt talán ellenséges fogalmakká változtassa. Igaz, ezt nem sikerült Szemencsuknak elérnie. Az 1934—1935. évi telelő kollektíva gyengesége ellenére Szemencsuk szándéka meghiúsult: bűncselekményeit lelepleztük, a Szovjetország becsületét és méltóságát megvédelmeztük. Az önök ítéletének meg kell erősítenie Szovjetföldünk méltóságának és becsületének megőrzésére irányuló erőfeszítéseinket.

Mint mondottam, Szemencsuk szándéka kudarcot vallott, bűncselekményei lelepleződtek. Szemencsuk bűncselekményeinek leleplezésében kiemelkedő, megtisztelő szerepet töltött be az 1934 december 27-én tragikus körülmények között elhúnyt, aktív társadalmi életet élt orvos, Nyikolaj Lvovics Vulfszon. E körülmény taglalására később még vissza fogok térni; pillanatnyilag csak azt hangsúlyozom, hogy Szemencsuk gaztetteinek leleplezésével maga Szemencsuk is lelepleződött. Az 1934—1935. évi telelés idején ez a befurakodott kalandor ízig-vérig gonosztevőnek bizonyult. Ezt eléggé bizonyítja az a tény, mellyel a bírósági tárgyalás során ugyan nem foglalkoztunk részletesebben, mivel a dolog annyira nyilvánvaló, hogy nem szorul részletesebb elemzésre: Szemencsuk ezüstspekulációjáról van szó, arról az esetről, amikor ezüstöt próbált lopni a perzsiai szovjet külképviselettől.

Emlékeztetek arra, amit felesége, Nagyezsda Szemencsuk mon-

[2] *V. M. Molotov.* Cikkek és beszédek 1935—1936. Partyizdat 1937. 207—208. old. (oroszul).

dott erről az ügyről. „Azért tartóztatták le, mert Perzsiából ezüstöt szállított. Szemencsuk Perzsiában a külképviselet vezetője volt. Hogy meddig ült (annakidején az Azcseka[3] tartóztatta le) — mondja N. Szemencsuk — nem tudom. Meg kell mondanom, hogy Szemencsuk, valahányszor megkérdeztem, miért ült a Csekánál, kitért a válasz elől, és nem volt hajlandó erről a témáról beszélgetést folytatni."

Ez sem véletlen, és nagyon is jellemző Szemencsukra. Olyan ember ő, aki nem szeret válaszolni, aki senkit sem szeret és nem is hajlandó beavatni kisebb-nagyobb titkaiba; olyan ember, aki mélyen magába zárkózik. Ez magyarázza azt az álláspontot is, melyet itt, a per során elfoglal. Nem tagadja az ezüst-ügyet, de hogyan magyarázza? Ez a magyarázat, mely szintén teljes mértékben magán viseli Szemencsuk stílusát, hajszálig hasonlít a per folyamán adott egész sor más magyarázatához. Amikor például az általa zárkává átalakított fürdőépületről kérdeztük őt, emlékeznek, miképpen bizonygatta, hogy először is fürdőépület nem volt, másodszor, ha volt is fürdőépület, az nem volt börtön, harmadszor, ha volt is börtön, és ha ez a börtön valóban a fürdőépület volt is, ő nem adott parancsot arra, hogy bárkit is bezárjanak oda, de ha adott is, a letartóztatottak önként jelentkeztek a büntetés letöltésére, „önmagukat zárták be". „Én nem csuktam le senkit. Én parancsokat adtam, ők pedig önként ülték le a büntetést" — ezt mondotta Klecskinről, aki Szemencsuk idején kétszer is be volt zárva e fürdőépületbe. Ez a Szemencsuk-féle „magyarázatok" stílusa és modora. Ilyen magyarázatot adott az ezüsttel kapcsolatban is. „Valóban hoztam Perzsiából magammal ezüstöt, de ezt az ezüstöt véletlenül találtam Teherán környékén egy nyaralóhelyen. A pénz a külképviselet kertjében hevert a földön."

Értik, úgye, csak úgy véletlenül hever a pénz, egy zsák ezüst a külképviselet kertjében... Jókora adag bátorság kell ahhoz, hogy valaki olyan magyarázatokat adjon és úgy beszéljen, mint Szemencsuk. Szemencsuk arra törekszik, hogy elködösítse az ezüstügy igazi történetét. Kérdőívében és személyi kartotékján erről mit sem mond, nem említi sem a pártba való felvételekor, sem a párttisztítás alkalmával. Általában úgy vélekedik, hogy ez a mozzanat mellékes, hogy ennek semmi jelentősége sincs. Én azonban Szemencsuk jellemzése szempontjából nagy jelentőséget tulajdonítok ennek a mozzanatnak. Ez az eset ismételten meggyőz arról,

[3] Azcseka — az Ázsiai Rendkívüli Bizottság rövidítése. — *Ford.*

hogy Szemencsuk egyike azoknak a kalandoroknak, akikről V. I. Lenin „A szovjet hatalom soronlevő feladatai" című munkájában beszélt, amikor hangsúlyozta, hogy a történelemben egyetlen mélyenszántó és hatalmas népi mozgalom sem játszódott le szennyes tajték nélkül — anélkül, hogy az újnak tapasztalatlan bajnokaihoz hozzá ne törleszkedtek volna kalandorok és csirkefogók, kérkedők és hangoskodók. Mintha éppen Szemencsukról beszélt volna! . . .

De Szemencsuk nem egyszerű kalandor, hanem olyan kalandor, aki fel van fegyverezve, nemcsak revolverrel, melyet nyitott pisztolytáskájában állandóan magánál hordott, hanem helyzetének, hivatali tekintélyének egész súlyával is, mellyel oly nagy mértékben visszaélt. Ez utóbbi pedig igen erős fegyver, néha szinte legyőzhetetlen. Társaival és az eszkimókkal szemben tanúsított magatartását mindenki egyértelműen igen élénk színekkel, de visszataszító megvilágításban ecseteli. Kivétel nélkül valamennyien úgy írják le Szemencsukot, mint zsarnokot, aki kegyetlenül bánt a többiekkel. Emlékeznek, hányszor említették a per során, hogy Szemencsuk lépten-nyomon azt hangoztatta: ő egyszemélyben a bíróság, az ügyészség, meg a GPU, és aki szembe mer vele szállni, megbünteti, sőt le is lövi? Emlékeznek, hogyan viselkedett Vulfszon doktor tragikus pusztulása után Feldman doktornővel? A szó szoros értelmében úgy, mint egy útonálló: ezt a gyenge és — ahogy valaki a bírósági tárgyalás során helyesen mondotta — bánattól megtört asszonyt a kolóniától 100 kilométerre levő Blossom-fokra, a sziget teljesen lakatlan pontjára akarja száműzni. Magához hivatja Klecskint és megparancsolja: „Vidd innen ezt a zsidónőt!" Klecskin minden bátorságát összeszedve szembeszegült: „Inkább csukjon le még húsz napra, de én Feldmant nem viszem a pusztulásba."

Ahogy Szemencsuk viselkedett, úgy csak egy haramia, csak egy bandita viselkedik, aki befurakodott a telelőállomás vezetőjének helyére. De Szemencsuk emellett még gyáva is. Ez a tárgyalás során többízben megmutatkozott.

Szemencsuk hazug. Kérem önöket, gondoljanak csupán a bírósági tárgyalás során történt következő négy epizódra, és meg fogják érteni, milyen ember is ez a Szemencsuk. Lássuk például Klecskin elzárásának történetét. Szemencsuk azt próbálja bebizonyítani, hogy ő nem tartóztatta le és nem zárta be Klecskint; azután kiderül, hogy Klecskin önként ült a zárkában. Ez az eset világosan elénk állítja Szemencsuk agyafurt, hazug jellemét.

Vagy nézzük a Feldman áttelepítésével kapcsolatos esetet. Szemencsuk először azt mondotta, hogy nem akarta az asszonyt áttelepíteni. Erre elébe tárták saját parancsát, melyben megrágalmazta Feldmant azzal, hogy bomlasztja a telelő kollektívát, szovjetellenes agitációt folytat, megtagadja az orvosi segítséget a rászorulóktól, és elrendelte, hogy vigyék egy távoli helyre, amelyet később fog kijelölni. Rábizonyítottuk, hogy ő maga jelent meg Feldman lakásán és személyesen adta át neki az utasítást, hogy azonnal készüljön és utazzék el egy később meghatározandó területre.

Szemencsuk a Blossom-fokra akarta száműzni Feldman doktornőt, hogy kiszolgáltassa az éhség és a hideg kényének-kedvének. Így próbált leszámolni a meggyilkolt Vulfszon doktor feleségével, annak az embernek a feleségével, aki kíméletlenül felfedte Szemencsuk gaztetteit. De Szemencsukot rajtakapták, a bizonyítékok az asztalon vannak, s itt már hiábavaló a tagadás. Szemencsuk azonnal új változatot talál ki: parancsot adott ugyan, de tulajdonképpen nem is akarta Feldmant áttelepíteni. Azt gondoltam, mondja Szemencsuk ... Mire gondolt? Meg akarta ijeszteni? Szemencsuk fél a „megijeszteni" szótól, és ezért azt mondja, hogy megijeszteni szintén nem akarta. Dehát mit akart csinálni akkor, amikor parancsot adott Feldman áttelepítésére, mi volt a célja ezzel a paranccsal? A kérdés válasz nélkül marad, mint ez annyiszor megtörtént, mihelyt Szemencsuk látta, hogy a sarokba szorították. Klecskin, akit megidéztünk tanúnak, mindent megerősített. Pontosan ugyanezt erősítette meg a többi elvtárs is, aki a per során tanúként szerepelt. Feldman áttelepítésére a parancs ki volt adva, mondotta Klecskin. Ugyanezt mondotta maga Feldman is, ugyanezt mondotta Kucevalov is. Szemencsuk nemcsak parancsot adott, hanem konkrét intézkedéseket is tett Feldman áttelepítésére, de meghátrált, mert ellenállásba ütközött. Emlékeznek rá, hogyan köntörfalazott, hogyan csűrte-csavarta a dolgokat, hogyan változtatta pillanatonként válaszait és véleményét, s hogyan próbálkozott minden percben valami újat kiagyalni. De magyarázataiban egy szemernyi igazság sem volt.

Gondoljanak a harmadik epizódra — a Feldman doktornő áttelepítésével és elkülönítésével kapcsolatos történetre.

Vádolom Szemencsukot, hogy miután megszabadult Vulfszontól, mindent megtett annak érdekében, hogy a szigeten uralkodó állapotokról semmiféle hír se szivárogjon ki. El akarta különíteni Feldmant: megtiltotta, hogy meglátogassák, megtiltotta, hogy

szenet adjanak neki, hogy érintkezzenek vele. A szó legszorosabb értelmében megfosztotta a tűztől és a víztől. Szemencsukot e kérdésben ismét sarokba szorítottuk. Próbál tagadni, kibúvót találni, de dokumentumok vannak a kezünkben — Feldman hét távirata, melyeket Szemencsuk nem továbbított.

Végül is mit mondott Szemencsuk tetteinek igazolására? Azt mondotta, hogy nem engedhetett át a szárazföldre olyan táviratokat, amelyekben Vulfszon pusztulását közlik, vagy arra céloznak, mert ennek csak titkos módon volt szabad megtörténnie. Elolvastuk ezeket a táviratokat, áttanulmányoztuk egyiket a másik után, és azt láttuk, hogy a táviratokban a legártatlanabb dolgokról volt szó, például ilyesmiről: „Valerik egészséges?" (Vulfszonnak első feleségétől született fia). Szemencsuk ezúttal sem tudott semmit sem válaszolni, kénytelen volt hallgatással beérni. Megtaláltuk viszont Dolgijhoz küldött igen jellemző levelét, melyben nyiltan így ír Dolgijnak: „Jól ügyelj, Feldman anyagot küld a szárazföldre, ne engedd át, tarts mindent vissza; ő maga is utazik, jelentős anyaggal, ne engedd át. Valószínűleg megpróbál majd elhelyezkedni a Smidt-fokon, gondolj arra és vedd figyelembe — írja —, hogy határozottan ellenzem azt, hogy munkát kapjon a Smidt-fokon."

Szemencsukot három esetben fogtuk hazugságon. Mindezek az esetek kaleidoszkópszerűen változó kísérletek arra, hogy valamiképpen igazolja magát és magyarázatot adjon. Szemencsuk gaztetteire azonban nincs igazolás, nincs magyarázat. Itt van a tífuszhistória. Emlékeznek arra, hogy Szemencsuk 1935 február 22-én rádiógrammot küldött az Északi Tengeri Út Főigazgatóságának, melyben a következőket írta: „Az eszkimók egytől-egyig járványos hastífusz tüneteiben (?!) megbetegedtek." A „tünetekben" betegedtek meg! Volt valami alapja Szemencsuknak ahhoz, hogy ezt az információt adja? Abszolúte semmi alapja sem volt. A Vrangel-szigeten egész sor haláleset fordult elő, de a tífuszról szóló közlés — amint később kiderült — tudatos hazugság, tudatosan hazug információ volt, amelyet Szemencsuknak a leleplezéstől való félelme diktált. A skorbutról nem ír. Attól félt, hogy feltárják bűnös tevékenységét, melynek következtében a sziget lakosságát az éhhalál fenyegette. Az Északi Tengeri Út Főigazgatóságáról ezt sürgönyzik neki: „Hogyan engedhette meg járvány elharapózását, hiszen ilyesmi Usakovnál és Minyejevnél sohasem fordult elő. Kövessen el mindent, hogy a megbetegedések megszűnjenek." Mindeddig a tífuszról van szó.

Szemencsuk néhány nap mulva válaszol: „A megbetegedések megszüntek, betegek nincsenek, a skorbut megszüntetve, egy eszkimó megbetegedett, meghalt összesen öt eszkimó." Ez a távirat a hazudozás és agyafúrtság magasiskolája.

Ilyen ez a Szemencsuk, ez a velejéig rothadt kalandor, aki szándékainak megvalósításában soha, semmitől sem riad vissza.

Áttérek Szemencsuk környezetére. Itt van Vakulenko. Még Szemencsuk is kénytelen volt beismerni, hogy kebelbarátja alkoholista. Vakulenkót Nagyezsda Szemencsuk is úgy jellemezte, mint züllött alkoholistát. Vakulenko valóban alkoholista, hisztérikus, vagy ahogy Szemencsuk egyszer helyesen nevezte — „bolond" volt. De ez a „bolond" hamarosan kimutatta a foga fehérét. Vakulenko intrikál, veszekedéseket szít, és árulkodik. Besúgás, pletyka, intrika, provokáció — ez Vakulenko eleme és ennek révén kerül közel Szemencsukhoz. Szemencsuk tudja, milyen veszélyes számára ez a közelség. Tudja, hogy Vakulenko miatt még sok kellemetlensége lesz e bűnper során, és ezért igyekszik elhatárolni magát Vakulenkótól! Nem, Vakulenko nem barátja, nem cinkosa: vele is pontosan olyan viszonyban volt, mint a többiekkel.

Nekünk azonban dokumentumok vannak a kezünkben: például Vakulenkónak az a levele, amelyet halála előtt írt, és amelyben odaadásáról és hűségéről biztosítja Szemencsukot. A levél így hangzik: „Ön és hitvese voltak a kollektívában az egyedüliek, akik jól bántak velem." Valóban, ebben a kollektívában, melynek tagjai közül — bocsássanak meg nekem a kollektíva jelenlevő tagjai — Vulfszon doktor és Feldman doktornő kivételével egyetlen egy sem állott kellő erkölcsi színvonalon, ebből a kollektívából egyetlen ember sem bánt jól Vakulenkóval. Sőt mi több, mindnyájan rosszul bántak vele, annyira rosszul, hogy egyízben, március 19-én — mint Szemencsuk eléggé enyhén kifejezte magát — egy verekedés alkalmával alaposan elagyabugyálták. Megpróbáltunk fényt deríteni erre a „verekedésre". Mint kiderült, nem is verekedésről volt szó, hanem egyszerűen arról, hogy e sajátos „összejövetel" résztvevői a besúgó és provokátor Vakulenkót félholtra verték.

A Szemencsuk-házaspárnak szóló levelében Vakulenko mélabúsan írta:

„Most minden eldőlt, cselekedjenek saját belátásuk szerint." Alább pedig:

„Ha akarják, mégegyszer lealázom magam..."

Még egyszer lealázza magát, ha Konsztantyin Dmitrijevics és neje úgy kívánja.

Lám, milyen közel állott ez az ember Szemencsukhoz, milyen odaadó volt Szemencsuk iránt. Szemencsuk megpróbálta bebizonyítani, hogy ilyesmiről szó sem volt, s hogy ő alapjában véve nem állt közelebb Vakulenkóhoz, mint a kolónia bármely más tagjához. Később majd megmondom, miért kellett így beszélnie. Most csak azt a vitathatatlan tényt kell leszögeznem, hogy Vakulenko Szemencsuk legbensőbb barátja és bizalmasa volt. „Most mindenkinek bátran a szemébe nézhetek, és többé senki sem meri majd jelenlétemben arra ragadtatni magát, hogy Önre bármit is mondjon" — írta búcsúlevelében Vakulenko, ez a „gyászvitéz".

Tudjuk, hogy Vakulenko többízben írt búcsúlevelet. Tudjuk, többízben hangoztatta, hogy végez magával, de most valóban öngyilkos lett. Nem kétséges előttem, hogy Vakulenko öngyilkos lett, az pedig még kevésbbé kétséges, hogy az öngyilkosság okait nem az 1935 március 19-i „csatával" összefüggő körülményekben, hanem sokkal mélyebben kell keresnünk.

Erre a kérdésre később még röviden visszatérek. Ez a Vakulenko, Szemencsuk kebelbarátja, hízelgő, talpnyaló, intrikus, aki, mint ahogyan mondták, kátyuba jutott a „nőkérdésben", és a társaihoz való viszonyában. Társai teljes joggal benne látták a gyűlölt Szemencsuk besúgóját és cinkostársát. Még Nagyezsda Szemencsuk is, akit Vakulenkóhoz a legszorosabb és legintímebb kapcsolatok fűztek, még ő is kénytelen volt itt, a bíróság előtt elismerni, hogy Vakulenko lehetetlen ember volt, aki mindenütt viszályt szított, civakodásokat idézett elő, társaságban pedig egyszerűen kibírhatatlanul viselkedett. És ez az ember Szemencsuk kebelbarátja. E tény elől Szemencsuk semmiképpen sem térhet ki.

De Szemencsuk környezetéhez nemcsak egyedül Vakulenko tartozott. Rajta kívül ott volt még Sztarcev is. Ravasz, alattomos és veszélyes ember ez a Sztyepan Sztarcev, aki úgy ül itt a vádlottak padján, mint valami együgyű lélek, és időnként nagy erőfeszítést tesz, hogy arca gyermeki egyszerűséget és nyugalmat mutasson. Sztarcev együgyűnek tetteti magát. A valóságban azonban egyáltalán nem olyan együgyű és ostoba, mint amilyennek látszani akar.

Emlékezzenek a Kolcsak-hadseregben töltött szolgálatával kapcsolatos esetre. Feltettem neki a kérdést, hogy szolgált-e Kolcsaknál, mire így válaszolt: „Nem." Amikor felolvastam egy okiratot, amely rábizonyítja, hogy szolgált Kolcsaknál, zavar-

talanul, cinikusan és arcátlanul kijelentette: „Melléfogott, sohasem szolgáltam Kolcsaknál." Tudom, hogy ez a magabiztos kijelentés a jelenlévők között egyesekben még keltett is bizonyos benyomást. Vajjon lehetséges-e, hogy ez az ember gyilkos? Hiszen oly őszintén jelenti ki, hogy nem volt az. Szolgált Kolcsaknál? „Szó sincs róla, sohasem." Azután kijelenti — „melléfogott". Melléfogtam? Lássuk csak a vallomását, Sztarcev. Hallgassa csak, mit mondott saját maga: „1918-ban mint közkatona szolgáltam Kolcsaknál. „Így volt, vagy nem?" — „Nem." Tovább olvasom vallomását: „A fehérek hatalomrajutása után... Kolcsaknál szolgáltam..." Így volt, vagy nem? „Nem." Sztarcevnek olyan társalgási modora van, amely kissé a különcködésre emlékeztet. Ha megkérdeznék tőlem, ki az okosabb, Sztarcev vagy Szemencsuk, akkor azt válaszolnám: Sztarcev. Ki a ravaszabb? Azt mondanám — bocsássanak meg a vádlottak védői — Sztarcev. Ami viszont a többi negatív tulajdonságot illeti, Szemencsukot részesíteném előnyben.

Húsz percbe tellett, amíg fényt derítettünk erre az epizódra, amíg lépésről lépésre, az általa elmondott tények nyomán annak beismerésére késztettük Sztarcevet, hogy valóban tagja volt a Kolcsak-hadseregnek. Amikor érezte, hogy sarokba szorult, kijelentette: „Hát igen, voltam a Kolcsak-hadseregben, úgylátszik, voltam." Pontosan így volt ez akkor is, amikor Vulfszon doktorról volt szó. Kérdem — úgy látszik tehát, hogy ön ölte meg? Mire Sztarcev: „Úgy látszik." Nos, én is azt hiszem, hogy úgy látszik...

Usakov nagyon jól jellemezte Sztarcevet:

„Sztarcev, fejlettségét tekintve, alacsony színvonalon áll, de nem mondhatnám, hogy buta, korlátolt, vagy ostoba ember." Usakov természetben, „au naturel" ismerte meg Sztarcevet, a sarkvidék természeti viszonyai közepette. „Sztarcev nem túlságosan fejlett. De gondolkodik, ha szükséges, és megfontolt is tud lenni, különösen akkor, ha ez a megfontoltság valami olyasmire irányul, ami hasznot hozhat számára." Ez rendkívül jó jellemzés.

Sztarcevnek ezt a tulajdonságát röviden úgy jellemezném, hogy önző célból okos. Okos annyiban, amennyiben az számára előnyt jelent és ellenkezőleg, ha semmit sem nyer belőle, akkor azon fáradozik, hogy teljesen ostobának lássék. Szemencsuk védője valószínűleg azt fogja bizonygatni, hogy Szemencsuknak semmi köze sem volt Vulfszon meggyilkolásához, s hogy Sztarcev nem volt puszta eszköz Szemencsuk kezei között, hanem talán éppen ellenkezőleg, Sze-

mencsuk volt Sztarcev eszköze. Vegyük azonban szemügyre Sztarcev feljelentését, amelyben ezt írta: „Feldman doktornő megsértett", és ezért „rehabeletációt" követel. Amikor megkérdeztük Sztarcevet, mit jelent ez a szó, azt válaszolta: „Nem tudom." Nem tudja, mert ezt a szót Szemencsuk és Vakulenko sugalmazta neki. Ez a „rehabeletáció" világosan mutatja, hogy ki kit befolyásolt.

Sztarcev nem szeret dolgozni. Az eszkimók megvetették Sztarcevet, mert az ő szemükben — mondja Usakov elvtárs — a legfőbb erény az, ha valaki ért a munkához, ért az élethez. Az eszkimók nyelvén a legnagyobb sértés számba megy, ha valakiről azt mondják, hogy „nem ért az élethez" — nem tudja megszerezni a táplálékát, nem tud vadászni, vagyis nem ért a munkához. „Az eszkimók Sztarcevet e tulajdonságai miatt részben megvetették, részben kigúnyolták. Sztarcev nem mindig mond igazat, szeret időnként füllenteni, hazudozni, ami miatt aztán az eszkimók még inkább megvetették. Sztarcev olyan ember, akit mind jó, mind rossz irányban könnyen lehetett befolyásolni — mondja Usakov elvtárs. — Ha valaki akarta, könnyen és sikerrel befolyásolhatta rossz irányban is."

Úgy hiszem, Usakov elvtársnak igaza van. Ehhez a jellemzéshez alig kell bármit is hozzátenni. Ez a jellemzés teljesen találó. Az igazmondás nem tartozik Sztarcev elvei közé. Ez megmutatkozott az egész per folyamán, az első naptól az utolsóig. Számtalan epizódról tudunk, amelyek során Sztarcevnek e tulajdonságai rendkívül szembeötlően mutatkoznak meg. És ez a Sztarcev, azt hiszem, Szmirnov használta ezt a kifejezést, „Szemencsuk titkos tanácsosa" vagy legalább is nagyon jó embere volt, aki Szemencsuk szavát — saját bevallása szerint — törvénynek tekintette. Amit Szemencsuk mondott, azt gondolkodás nélkül végre is kellett hajtani. Sztarcev emellett élősdi típus. Zinaida Rihter „Az Arktisz jégmezőin" című könyvében — egyébként Kommodov elvtárs kérte azt, hogy e könyvet csatolják az ügyiratokhoz és engedélyezzék a rá való hivatkozást — Sztarcevet éppen mint élősdi típust jellemzi. Sztarcev egész gondolkodásmódja is élősdi, vele kapcsolatban a védelem csak akkor beszélhet bárminő erkölcsi elvekről, ha igen nehéz helyzetben van. A vád céljaira nem használhatjuk fel azokat a tényeket, amelyeket a bírósági tárgyalás során nem ellenőriztünk. Ezért nem akarom és nem is tudom mint vádanyagot felhasználni Sztarcev ellen azokat a tényeket, amelyeket a bírósági tárgyaláson nem ellenőriztünk, és nem erő-

sítettünk meg teljes mértékben: például Feldman, Kucevalov és mások közléseit. E közlések szerint Sztarcevet azzal vádolták a szigeten, hogy erőszakot követett el Palja két kiskorú leányán, ezenkívül egy Lovak nevű asszony is könnyes szemmel tett panaszt Sztarcev ellen erőszakoskodása miatt. Nem akarom felhasználni Sztarcev ellen ezeket az adatokat, noha teljes mértékben feltételezem, hogy mindez így történt. De éppen, mert csak feltételezem, nem akarom felhasználni őket. A bíróság tehát törölheti ezeket az adatokat a Sztarcev által elkövetett és a vádirat adatai alapján terhére rótt vétkek és bűncselekmények sorából. Meggyőződésem szerint az, amit Sztarcev ezenkívül elkövetett, elegendő lesz ahhoz, hogy ugyanarra a sorsra juttassuk, mint Szemencsukot.

Szemencsuk eltusolta a Krohinnal kapcsolatos esetet. Krohint azzal vádolták, hogy erőszakot követett el vagy kísérelt meg elkövetni egy leányon, akinek nemi szerveit a kolónia tagjai szerint hóval dörzsölte be. Erről Krasenyinnyikov doktor is tesz említést. Hajlandó vagyok elejteni Sztarcev ellen azt a vádat, hogy bizonyos „cári adókat" hajtott be, bár ő maga ezt különösképpen nem tagadja. Arra a kérdésre, hogy foglalkozott-e cári adók behajtásával, Sztarcev kérdéssel válaszolt: „Éspedig melyik évben?" Ezt vallomásnak lehet felfogni olyan értelemben, hogy ilyen esetek fordultak elő, csak szabatosabban kell meghatározni őket. De a feltételezés ismét csak nem bizonyíték, s ezért hajlandó vagyok figyelmen kívül hagyni az erre vonatkozó tanúvallomásokat.

Említették, hogy Sztarcev fosztogatta a lakosságot. Ez ugyanaz, mint a cári adók behajtása. Ez is rablás. Ha cári adókat hajtott be, ez azt jelenti, hogy fosztogatta a lakosságot. Amikor megkérdeztük erről, nem adott egyenes választ a kérdésre. Ravaszul hunyorgatott és megkérdezte: „Éspedig melyik évben?" Az egész sziget, az egész telelő kollektíva beszélt erről. Miért nem járt utána Szemencsuk ennek a dolognak? Miért nem tisztázta, hogy miféle história ez a cári adók behajtása? Miért nem derítette ki Szemencsuk, hogy kicsoda ez a Sztarcev? Azért, mert Szemencsuknak szüksége van Sztarcevre, mert Szemencsuk tudja és megérti, hogy az olyan emberek, mint Sztarcev, nagyon jól használhatók mindenütt, nemcsak a távoli Arktiszon.

1934—1935-ben a telelőállomás állapota nem volt kielégítő. Már pusztán az a tény, bíró elvtársak, hogy a telelőállomás pártszervezője a mindnyájunk számára emlékezetes Karbovszkij volt, eléggé ékesszólóan mutatja, milyen is volt ez a szó szoros értelmé-

ben találomra, válogatás nélkül összeszedett 1934—1935. évi telelő kollektíva. Itt aztán természetesen megmutatkozott a politikai vezetés hiánya. A politikai vezetést ebben az időszakban még nem szervezték meg, s bizonyos értelemben lebecsülték azokat a körülményeket, melyek között a telelő kollektíva tagjainak dolgozniok kell. Ebből következett aztán az, hogy az ilyen Szemencsuk-, Sztarcev- és Karbovszkij-féle elemek megjelenhettek a Vrangel-szigeten. Önök látták Karbovszkijt. Ő a „pártszervező", akinek szemeláttára bontakozott ki Szemencsuk szörnyű, borzalmas gaztetteinek szörnyű, borzalmas látványa, akihez könyörögve mentek segítséget kérni e gaztettek szenvedő áldozatai, és akitől ezt a „misszionárius"-ízű, cinikus papi választ kapták: „Tűrni kell, testvérek, tűrni." Ez a Karbovszkij a bíróság előtt magas cé-n kezdte, mondhatni a hivatásos pártszónok hangján. Csak úgy röpködtek az olyan kifejezések, hogy „káderprobléma", „káderképzési probléma", „élő emberek", „figyelem az élő emberek iránt", „feladataink", „opportunizmus" stb. stb.

Amikor aztán leszállítottuk ezekből az „ideológiai magasságokból", a konkrét tények talajára állítottuk, s megkérdeztük tőle: látta ön ezeket az üzelmeket? Miért nem harcolt ellenük? — akkor egészen kicsi lett és elsötétült arccal mormogta: „Láttam, harcoltam is, de nem eléggé harcoltam stb. stb."

Karbovszkij azt próbálta bizonyítani, hogy ha munkája nem is volt kielégítő, de vonala igen. Ennek az embernek azonban nem volt kielégítő sem a vonala, még kevésbbé a munkája. Karbovszkij egyáltalán nem harcolt Szemencsuk garázdálkodása és gaztettei ellen: a legtöbb, amit megtett, az volt, hogy feloszlatta a termelési értekezleteket. Ezt úgy próbálta magyarázni, hogy nem volt „következetes", hogy „opportunista álláspontot" foglalt el. Szabályszerű bűncselekményét pusztán opportunizmusnak szeretné feltüntetni. Ez azonban nem sikerült neki: a Legfelsőbb Bíróság elrendelte Karbovszkij büntetőjogi felelősségrevonását. Ez méltó tanulság e velejéig rothadt ember számára, aki majd Szemencsuknak a vádlottak padján megüresedő helyére kerül.

Ha így állt a dolog a pártszervezővel, milyen volt akkor a pártcsoport? Ha így áll a dolog a pártcsoporttal, milyen lehetett a telelőállomás, és milyenek lehettek a telelőállomás tagjai? Az eredmény mindenesetre az volt, hogy Vulfszon doktor elpusztult. De még rosszabb dolgok is történhettek volna. Elpusztulhatott volna Feldman is, hiszen Szemencsuk egyízben majdnem agyonvágta, amikor fejszével a kezében behatolt a doktornő lakásába.

Agyonvágta volna, s azután azt állította volna, hogy jegesmedvék marcangolták szét . . .

Mi az oka annak, hogy mindez megtörténhetett? Az, hogy az 1934—1935-ös telelő kolónia tagjai nem emberek, hanem bábok voltak. Ez ma már természetesen nem így van: ez 1934-ben volt. Ilyesmi többé sohasem fog előfordulni, sohasem fog megismétlődni. És ennek a pernek a tanulságait szívleljék meg komolyan azok is, akikre az a felelősségteljes kötelesség hárul, hogy kiválasszák a sarkvidéki telelőállomások tagjait.

Íme, bíró elvtársak, ezek a körülmények, ezek a tények indokolják azt, hogy kijelentsük: a Vrangel-szigeten az 1934—1935. évi telelő kollektíva felbomlott, elvesztette azt a képességét, hogy ellenállást, ellenhatást fejtsen ki azokkal a gaztettekkel szemben, amelyek Szemencsuk és Sztarcev ottléte idején oly sűrűn fordultak elő. Civakodás, ármánykodás, pletyka, a lakosság kigúnyolása, cselszövések, kegyetlenség, hajsza és hallgatás, mindenekelőtt hallgatás — ez jellemezte a vrangelszigeti telelőállomást.

Az 1934—1935. évi telelő kollektívát az ember önkénytelenül is összehasonlítja Smidt többhónapos jégtáborával, e tábor tagjainak hősiességével, szervezettségével, nagyszerű szovjet szocialista proletárfegyelmével, bátorságával és önfeláldozásával. Ezt a magatartást az diktálta, hogy ezek az emberek mélységesen szerették országukat, hazájukat, s nagyszerűen megértették, milyen feladatok állanak a sarkvidéken folyó szovjet építőmunka úttörői előtt. S amikor Sztálin, Molotov, Vorosilov, Kujbisev és Zsdanov elvtársak üdvözletüket és szerencsekívánataikat küldték a zord sarki elemekkel küzdő Smidt-expedíciónak, a bátor cseljuszkinistáknak, ebből az üdvözletből a mi nagy hazánk iránti szeretet szavait hallottuk és halljuk kicsendülni. Itt viszont olyan szavakat hallottunk, amelyek szigorúan elítélték a Szemencsuk-féle rendszer uszályába került 1934—1935. évi telelő kollektíva tagjait. Ezek a szavak elítélték azt az egész „kollektívát", amely tűrte, hogy a gondjaira bízott telelőállomáson felfordulás és bomlás, politikai és erkölcsi züllés, politikai és erkölcsi rothadás uralkodjék.

Az egyetlen ember, aki fénysugarat jelentett ebben az erkölcsi szempontból áthatolhatatlan, komor, fekete sarki éjszakában, aki felemelte tiltakozó szavát, s felvette a harcot ezek ellen az üzelmek ellen, s aki e harcot élete árán is végigharcolta — Nyikolaj Lvovics Vulfszon doktor volt, és őt mindenben támogatta hű élettársa, Gita Boriszovna Feldman doktornő. Ha ők nincsenek, talán nem tudtuk volna oly gyorsan és erélyesen felfedni ezt a szovjet-

ellenes genny-gócot. Nézzük, e bűnügy körülményei nyomán hogyan rajzolódik ki Nyikolaj Lvovics Vulfszon doktor alakja?

Mielőtt a Vrangel-szigetre érkezett volna, a moszkvai Manometr-gyár orvosa volt. Már akkor olyan orvos volt, aki fiatal kora ellenére ki tudta vívni a Manometr-gyár kétezerfőnyi kollektívájának általános proletár megbecsülését. A Manometr-gyár kollektívája, miután hírt kapott orvosának, Nyikolaj Lvovics Vulfszonnak haláláról, levelet tett közzé, melyben úgy jellemzi Vulfszon elvtársat, mint figyelmes elvtársat, és kiváló orvost, akit állandóan ott lehetett látni a gyár üzemeiben, műhelyeiben, a klubban és az étteremben egyaránt. Azt írják, hogy szüntelenül érezték gondoskodását és látták, mily fáradhatatlanul teljesítette kötelességét mint orvos és mint a társadalmi élet aktív résztvevője. „Doktor Vulfszon emléke sokáig fog élni gyárunkban" — így írnak a Manometr-gyár munkásai. Vulfszon doktor emléke a Vrangel-szigeten is él, mint ezt a szigetről küldött táviratok tanúsítják, s élni fog szovjet földünk minden becsületes polgárának szívében.

Ugyanilyen volt Nyikolaj Lvovics az Arktiszon is: hősiesen teljesítette kötelességét, s éjt nappallá téve küzdött az eszkimók egészségéért és életéért. Élettársának és barátjának, Gita Boriszovnának becsületére válik, hogy Vulfszon doktorral együtt ő is önfeláldozóan harcolt az Arktiszon, s teljesítette a szovjet orvosnő kötelességét. Szégyen, gyalázat volt hallgatni, amikor a gaztetteinek árjában úszó Szemencsuk rágalmazni próbálta Gita Boriszovna Feldmant, azt állítván, hogy a doktornő szinte Vulfszon halálának másnapján elkezdett vele alkudozni azokról a feltételekről, melyek mellett hajlandó lenne az Arktiszon maradni.

A bírósági eljárás az utolsó betűig megcáfolta ezt a rágalmat, megcáfolta Szemencsuk valamennyi koholmányát.

Vulfszon doktor nemcsak egyszerűen orvos volt. Igazi szovjet orvos volt, amiről ékesen beszél egy dokumentum — Vulfszon doktornak 1934 december 4-én Szemencsukhoz írt jelentése. 23 nappal halála előtt Vulfszon doktor a következőket írta Szemencsuknak: „Az ön rendelkezése értelmében félvödör szénre csökkentették Tajan alkalmazott beteg családjának tüzelőellátását. A lakásban három súlyos állapotban levő lázas beteg van. Ez az intézkedés azt eredményezheti, hogy egészségi állapotukban jelentős rosszabbodás állhat be, miértis kérem, engedélyezze részükre, hogy annyi szenet használhassanak el, amennyivel biztosíthatják a megfelelő hőmérsékletet abban a helyiségben, ahol a betegek tartózkodnak."

Igazi szovjet orvos ő. Nem egyszerűen orvos, aki elmegy a

beteghez, megtapintja a pulzusát, ráteszi a kezét a beteg homlokára, megírja a receptet és távozik. Nem, ő olyan orvos, aki harcol a betegért, harcol életkörülményei megjavításáért, hogy ezzel is elősegítse a betegség megszüntetését, biztosítsa a beteg lehető leggyorsabb felépülését, erejének és életének fenntartását. Ezért rendel ez az orvos a betegnek bizonyos mennyiségű szenet is, nemcsak valeriáncseppeket vagy ricinusolajat.

És Szemencsuk? Szemencsuk nem hallgat rá, vagy, jobban mondva: „Vaszka kandúr nyugodtan tovább eszik" . Hát nem szégyen, gyalázat, hogy a komszomolisták kénytelenek voltak titokban vinni a Vrangel-szigeten nagy mennyiségben levő szénből, hogy egy beteg, talán haldokló eszkimónak és családjának lakását, nyomorúságos kunyhóját fűteni lehessen!? Pedig ez történt. Ezt hallottuk itt a bírósági tárgyaláson: ha pedig Szemencsuk így viselkedett a betegekkel, akkor méltán hasonlíthatjuk össze a vadállattal, és méltán állíthatjuk, hogy nem látta és nem is akarta meglátni az emberi ínséget, hogy nem akart az emberek nyomorúságán és bánatán segíteni, jóllehet segíthetett volna.

Usakov jellemzése szerint Szemencsuk vagy őrült, vagy degenerált. Nem. Nem őrült és nem degenerált, hanem bandita, aki befurakodott a telelőállomás vezetőjének megbecsült és felelősségteljes tisztségébe, s aki úgy járt el, ahogyan egész gondolkodásmódja, jelleme, óhajai, érzése és egész bűnös világnézete diktálta. De folytassuk Vulfszon doktor pusztulásának szomorú történetét. Az említett jelentésben így ír tovább Vulfszon doktor: „Ugyanakkor megengedhetetlennek tartom, hogy a havi élelmiszerfejadagból levonjanak (a fejadagként járó kilenc tejkonzerv helyett csak ötöt adtak ki), annál is inkább, mert a három súlyos beteg kizárólag tejjel táplálkozhat: még a havi teljes adag sem lesz elegendő. Kérem a Tajan-család részére egyelőre a visszatartott négy tejkonzervet kiadni." Visszatartott négy tejkonzerv! Ez már aztán a cinizmus teteje! Vulfszon doktornak ezek a cselekedetei nem tetszettek Szemencsuknak, valóságos dührohamokra ingerelték. Ezt az egész kolónia látta, s erről minden egyes tanú beszélt.

Zolotovszkij elmondotta, hogy „Vulfszon becsületes és egyenes ember volt, aki a gyűléseken nyiltan bírálta Szemencsuk tetteit. Ezért aztán Szemencsuk gyűlölte Vulfszont."

Szmirnov hidrográfus, Szemencsuk helyettese, a tudományos munka vezetője, a bíróság előtt a következő tanúvallomást tette:

---

[4] Krilov „A kandúr és a szakács" című meséjéből. — *Ford.*

„A telelő kollektívából kiemelkedett lelkiismeretességével és egyenességével a néhai Vulfszon doktor. Meg kell mondanom, hogy Szemencsuk a lakosság orvosi ellátása terén lehetetlenné tette Vulfszon munkáját. Ugyanakkor Vulfszon a gyűléseken nyiltan megbírálta Szemencsuk helytelen eljárását. Természetes, hogy a zsarnok Szemencsuk ezért meggyűlölte Vulfszont. Ezt a körülményt szükségszerűen kapcsolatba kell hoznom Vulfszon pusztulásának tényével, amely meglehetősen rejtélyes, sőt mondhatni gyanús körülmények között zajlott le."

Kajmuk tanú: „Vulfszon doktor pusztulása mind bennem, mind pedig a telelő kolónia többi tagjában bizonyos gyanút keltett. Azt gondoltuk, és azt gondoljuk most is, hogy e haláleset összefügg azzal a gyűlölettel, amelyet Szemencsuk táplált Vulfszon iránt, mert az nyiltan szembefordult vele."

Bogdanov tanú, rádiós: „Vulfszon egyenes és becsületes ember volt. Nyíltan szembefordult Szemencsukkal, aki ezért gyűlölte őt."

Ez az általános vélemény, ez rábizonyítja Szemencsukra, hogy ellenséges magatartást tanúsított Vulfszon doktorral szemben, aki áldozatul is esett e gazember gyűlöletének és gonoszságának. A Vulfszon doktort oly ragyogóan jellemző hangoknak e kórusában csak egy hang szól Vulfszon ellen, és az Szemencsuké. Szemencsuk volt az, aki mindenáron arra törekedett, hogy diszkreditálja Vulfszont. Éppen ez indította Vulfszont arra, hogy december 4-én a következő feljegyzést írja: „Mivel jelenleg Karbovszkij vezetésével és az ön támogatásával tűrhetetlen módon rendszeresen ignorálnak mint orvost, úgy vélem, hogy a rám háruló kötelességeket sem a helyi lakosságnak, sem a telelő kolónia tagjainak orvosi kezelését illetően, sem pedig tudományos munkámat illetően ellátni nem tudom, miértis nyomatékosan kérem, mentsen fel beosztásom alól, és feleségemmel együtt az első kínálkozó alkalommal küldjön haza."

Ez a feljegyzés nem véletlenség, hiszen Feldman elmondotta — és ezt semmivel sem cáfolták meg —, hogy egy alkalommal, amikor ő és Vulfszon a Vrangel-szigetre való megérkezésük után berendezték laboratóriumukat és Vulfszon segített neki a ládák hordásában, Szemencsuk ezekkel a szavakkal rontott a szobába: „El innen, semmirekellő, munkára." Doktor Vulfszon kénytelen volt otthagyni a ládákat, melyeket Feldmannak saját vállán kellett behordania a laboratóriumba.

Feldman elmondotta, hogy Vulfszon szeptember utolsó napjaiban, akkortájt, amikor átadta jelentését Szemencsuknak, idegroha-

mot kapott, mert Szemencsuk egy nyilvános gyűlésen Vulfszont naplopónak és munkakerülő semmittevőnek bélyegezte. Feldman orvosnőnek ezt a vallomását tárgyi adatok is megerősítik. Először is, az ügyiratok között megvan a Vulfszon aláírásával ellátott, szeptember 24-én kelt irat, másodszor pedig hallottuk az élő Szemencsukot, és ugyancsak élő vádját Feldman ellen. Hiszen Szemencsuk mindvégig azzal vádolta Feldmant, hogy naplopó! Valamennyi tanút, mind a tizenegy embert, beleértve Krasenyinnyikov doktort is, szembesítenünk kellett Szemencsukkal annak bebizonyítására, hogy Szemencsuk hazudik, hogy Feldman doktornő soha, semilyen körülmények között sem tagadta meg az orvosi segítséget, még akkor sem, amikor maga is negyvenfokos lázban feküdt. Amikor méhvérzése volt, még akkor is nekiindult Szmirnov, Kucevalov és Klecskin támogatásával, hogy segítséget nyujtson Sztarcevnek, noha már akkor férje gyilkosának tartotta ezt az embert. Szemencsuk itt, a bíróság előtt is megkísérelte, hogy ugyanazzal a bűnnel vádolja meg Feldmant, amellyel annakidején vádolta nyilvánosan, akkor, amikor Vulfszon doktor ellen izgatott, amikor a kolónia közvéleményét igyekezett ellene hangolni, amikor előkészítette a talajt ahhoz, hogy bosszút álljon az orvoson, leszámoljon vele. Végezni akart vele, mert bírált, mert rettenthetetlen volt, mert annyira szerette munkáját, mert lépten-nyomon leleplezte Szemencsukot, ügyet sem vetve magas beosztására és állandóan nyitva hordott pisztolytáskájára, pedig Szemencsuk állandóan odakapott, amikor valamilyen utasítást adott.

Ez hát Szemencsuk és cinkostársa, Sztarcev, Vulfszon meggyilkolásának szervezője, illetve végrehajtója. Vulfszon doktor megölésével Szemencsuk bebizonyította, hogy „hatalma még az agyonlövetésre is kiterjed".

Szemencsukra külön vissza fogok térni. Be fogom bizonyítani, hogy vannak adataink, melyek szerint Szemencsuk egy alkalommal nyiltan megmondta: majd megmutatja, hogyan fog elbánni az olyan emberekkel, akik szembe mernek vele szállni. Most azonban engedjék meg, hogy közvetlenül rátérjek Vulfszon meggyilkolásának elemzésére.

Vizsgáljuk meg Sztarcev állítását, mely szerint szerencsétlenség történt. Ezt a változatot határozottan el kell utasítanunk, mégpedig elsősorban magának Sztarcevnek a vallomásai alapján. Emlékezetükbe idézem ezeket a vallomásokat: Vulfszon doktor a Szomnyityelnaja-öböltől mintegy 9—10 kilométerre pusztult el. Milyen körülmények között? Hóförgetegben, hóviharban. Emlékez-

nek arra, hogy e kérdésnél meglehetősen sokáig időztünk. Az időjárásjelentés ismeretében jogosan feltételezhetjük, hogy abban az időben nem volt hóvihar. Usakov elvtárs magyarázata szerint a hófúvás, amely mellmagasságig kavarja a havat, még nem hóvihar, amelyben el lehet tévedni. De maradjunk nyugodtan annál, hogy hóvihar volt; ezt az érvet a védelemnek már előre, harc nélkül átengedem. Miattam lehetett hóvihar is. Majd meglátjuk, mit tudnak kezdeni ezzel a hóviharral.

Emlékeztetek magának Sztarcevnek december 31-én tett első nyilatkozatára.

Sztarcev ez alkalommal arról beszél, hogy december 27-én reggel öt órakor indult el Vulfszon doktorral a Szomnyityelnaja-öbölből nyugat felé, a Predatyelszkaja-öböl irányába. Kilenc órakor hófúvás kezdődött, mire visszafordultak. A síkságon egy kilométerre lehetett ellátni, de a hegyek 10—12 kilométer távolságban is láthatók voltak. Ez aztán hóvihar! No de mondjuk, hogy hóvihar volt, nincs ellenvetésem. Visszafelé menet, miután 5—6 kilométert már megtettek, befordultak a földnyelvre és a Szomnyityelnaja-öböltől Koska település és a part felé hajtottak. Elől haladt Sztarcev, mögötte 15—20 méter távolságban Vulfszon doktor. Ezután Sztarcev egy közbejött eseményt ecsetel: az orvos elvesztette a táskáját, mire visszafordultak, hogy megkeressék, de nem találták, s folytatták útjukat. Sztarcev elmondta továbbá, miként törött el, jobban mondva nem is törött, hanem keretéből kiugrott szánjának első részén a szántalp és miképpen kellett azt rendbehoznia. Ezzel 15—20 perc telt el, s eközben Vulfszon doktor elhagyta őt. Sztarcev kiáltott az orvosnak, hogy álljon meg, Vulfszon azonban nem hallotta és eltűnt Sztarcev elől. Sztarcev utánaindult, de nem találta meg, és 15 órakor megérkezett a Szomnyityelnaja-öbölbe. Kmónál érdeklődött, hogy nem járt-e ott az orvos, és megtudta, hogy nem.

A továbbiakban — kérem, erre különösen ügyeljenek — Sztarcev a következőket vallja: „Én, Sztarcev, elküldtem Kmo vadászt, hogy járja be az utat, adjon hírt, ha nyomra bukkanna, és jöjjön utánam; én pedig, Sztarcev, visszamentem keresni." Az első körülmény, ami feltűnő, tehát az, hogy Sztarcev, miután december 27-én visszatért a Szomnyityelnaja-öbölbe, miután 15 órakor, azaz délután 3 órakor beszélt Kmóval, haladéktalanul visszafordult az állítólag elvesztett Vulfszon doktor megkeresésére. Sztarcev erről így beszélt: „Kétszer keresztülhajtottam a Szomnyityelnaja-öblön, északnyugati irányban, egészen a Szomnyityelnaján

levő tundráig mentem, a sziklákig, ameddig együtt mentünk, majd visszatértem a befagyott tengeren át; ekkor már későre járt. Szomnyityelnaja településre december 28-án éjjel 3-kor érkeztem meg."

Sztarcev első vallomása alapján tehát a következő képet kapjuk: december 27-én reggel kilenc órakor, vagy kilenc óra körül vesztette el Sztarcev az orvost, elment a Szomnyityelnaja-öbölbe, Kmót elküldte kutatására, majd ő is hozzáfogott a kereséshez és azt december 28-án éjjel két óráig folytatta, azaz az orvost megszakítás nélkül 35 órán át kereste. Ez Sztarcev első vallomása.

Mint tudják, bíró elvtársak, Sztarcev visszavonta e vallomását. Kijelenti, hogy azt Szemencsuk írta meg, ő pedig anélkül hogy megnézte volna, aláírta, fogalma sincs, mi áll benne, és nem is felel érte.

Sztarcev egy másik momentumra, a vezérkutyákra összpontosítja figyelmét; december 31-i vallomása végén kijelenti, hogy Vulfszon doktorral vezérkutyákat cserélt: a sajátjait odaadta Vulfszonnak. Ezt a körülményt Sztarcev most makacsul tagadja. Világosan látja és tudja: meg fogják állapítani, hogy az ő kutyái Vulfszonnak aligha engedelmeskedtek volna, és hogy ezt esetleg bizonyos fokig bizonyítékul lehet felhasználni ellene. Hogy miért, azt később fogom kifejteni. Erre Sztarcev hozzáfog a nyomok eltüntetéséhez, tagadja ezt a vallomást, tagadja az egész jegyzőkönyvet.

Abban a vallomásban, melyet február 19-én Sejnyin elvtárs előtt tett a Szövetségi Ügyészségen, Sztarcev már elfelejtette, mit mondott december 31-én. A december 27-i eseményről Sztarcev most már másképpen vall: azt mondja, külön szánokon utaztak, „Vulfszon mellettem hajtott, de aztán az én szánom felborult, és az egyik szántalp első része eltörött." Eddig úgy tudtuk, hogy a keret ugrott ki: a szántalp eltörése is más és a keret kiugrása is más. Sztarcev ezt elfeledte. „Ezalatt Vulfszon elhagyott engem és elvesztettem a szemem elől."

Engedjék meg egyébként, hogy emlékeztessek Sztarcevnek egy harmadik magyarázatára is, melyet a bíróság előtt adott. Itt már azt mondotta Sztarcev, hogy a kutyák félrerántották, szánja felborult, Vulfszon pedig továbbhajtott. Ez már a harmadik változat. És miért rántották félre a kutyák? — „Nem tudom." Ezt mondja mindig: „nem tudom". De a kutyák nem is rántották félre és okuk sem volt arra, hogy félrerántsák! És miért hajtott el Vulfszon olyan gyorsan? Sztarcevnek rögtön kéznél van a válasz: „nagyon egyszerű — Vulfszon kutyái valószínűleg észrevettek egy arra

futó sarki rókát, és utána eredtek." Figyelemreméltó vadászi elgondolás!...

Tehát amikor a szántalp eltörött, Sztarcev hozzáfogott a javításhoz, Vulfszon pedig elhagyta őt. Első alkalommal Sztarcev így beszél: „Odakiáltottam neki — megállj!" Másodszor, Sejnyin elvtárs előtt, már hozzáteszi: „És azután hat lövést adtam le a Winchesterből." Sejnyin előtt tett vallomása szerint hatszor lőtt, a bíróság előtt viszont már hétszer. A valóságban pedig egyetlenegyszer sem lőtt, ehhez semmi kétség nem férhet, mert elsőízben, december 31-én egy szóval sem említette ezeket a lövéseket. Nem kétséges, hogy ezekről a lövésekről december 31-én semmiképpen sem feledkezhetett meg, ha valóban lőtt volna. De ő, mint kiderült, megfeledkezett arról a jelentéktelen tényről, mint hat lövés leadása a Winchesterből! Ez teljesen lehetetlen — a lövéseket csak kitalálta. A lövéseknek önmagukban véve nincs jelentőségük. De mivel csak kitalálja őket, ezzel is kompromittálja magát, hiszen egy szavát sem lehet elhinni!

Mi történt tovább? Sztarcev megjavította a szántalpat, próbálta az orvost beérni, de sikertelenül. Visszahajtott tehát arra a helyre, ahol a szántalp eltörött. Kérem, fordítsanak erre a körülményre különös figyelmet.

Sztarcev e vallomása szerint a következők történnek: Sztarcev megjavította a szántalpat, utánahajtott Vulfszonnak, nem tudta beérni; visszahajtott tehát arra a helyre, ahol a szántalp eltörött, majd onnan ismét arrafelé indult, amerre Vulfszon hajtott. Miért tért vissza a törés helyére? Mi keresnivalója volt ott? Miért tért vissza másodszor is ugyanarra a helyre? Érthetetlen. Nyilvánvalóan nem fordult vissza. Nyilvánvaló, hogy ez csak kitalálás.

És a továbbiakban? „Vulfszon nyomait nem találtam, mire visszatértem a Szomnyityelnajára, de Vulfszon ott sem mutatkozott. Ott éjszakáztam, majd 28-án reggel 6 órakor Kmo eszkimóval együtt az orvos felkutatására indultam."

Vagyis első vallomása szerint 27-én 3 órakor indult el és 28-án 2 órakor tért vissza, második vallomása szerint viszont sehová sem ment, hanem ott töltötte az éjszakát és csak 28-án fogott hozzá a kutatáshoz. Hazudott Sztarcev? Úgy fest a dolog. 28-án 6 órakor elindult, de egy kilométer után visszafordult. Miért? Mert erős hóvihar volt. Úgy véli, hogy a hóvihar fogja kihúzni a csávából. „Egy napig vártam Szomnyityelnajánál, s másnap, azaz 29-én fogtam hozzá a kutatáshoz. Órákon át kerestem az orvost, nem találtam, mire visszafordultam. Harmadik nap ismét

elindultunk, de nem sokáig kutattunk, mert hóvihar volt, 31-én pedig elutaztunk a Rodgers-fokra."

Így „kereste" Sztarcev az elveszett orvost. Mit csinált 27-én? Aludt. Ezt bebizonyítottuk; erről éppen Kmo beszél. Igen, még maga Sztarcev is beismerte, hogy megfagytak a lábai, s „nem kereste tovább a doktort". Az első vallomásban azt mondja, hogy kereste, azután meg azt, hogy nem kereste. Mit lehet itt elhinni?

Sztarcev és Kmo vallomásainak elemzése megerősíti, hogy Sztarcev sem december 28-án, sem 29-én, sem 30-án, sem pedig 31-én, azaz négy teljes napon át nem tett semmiféle kísérletet a kutatásra, nem kereste az orvost. A Szemencsuk által írt jegyzőkönyvben viszont az áll, hogy Sztarcev viharos energiával kereste Vulfszont. Ezt azonban kizárólag Szemencsuknak az az óhaja diktálta, hogy minden gyanúnak elejét vegye, és kizárja tettei ellenőrzésének a lehetőségét, mert egy ilyen ellenőrzés leleplezhette volna Sztarcevet, és vele együtt Szemencsukot is.

Az orvos elvesztését hangoztató Sztarcev verziójának első és alapvető mozzanata tehát, vagyis az, hogy az orvost állítólag kereste (ha már elvesztette, akkor nyilván keresnie is kellett), megdől: Sztarcev az orvost nem kereste, és nem is vesztette el.

Ha viszont elvesztette és kereste, akkor miért nem azt vallja, amit Kmo? Miért keveredik vallomásaiban ilyen durva ellentmondásba? Ez csak azzal magyarázható, hogy Sztarcev valótlant állít.

Nézzük a második kérdést, vagyis azt, hogy Vulfszon doktor kutyái megelőzték Sztarcevet. Erről, mint szakértőt, megkérdeztük Usakov elvtársat.

Usakov elvtárs világos képet adott nekünk arról, mi történhetett és mi történt a valóságban. Feltettem a kérdést: megelőzhette-e a szánhajtásban tapasztalatlan Vulfszon doktor Sztarcevet, még ha jobb vezérkutyái voltak is, mint Sztarcevnek? Kérdésemre Usakov elvtárs szószerint a következőket válaszolta:

„Vulfszon csak Sztarcev szánja után hajthatott, elébevágni még más okok miatt sem tudhatott. A vizsgálati anyagból kitűnik, hogy a hóvihar elszakította őket egymástól. Hóviharban viszont a doktor egyáltalán nem előzhette meg Sztarcevet. Hóviharban az elől haladó szánt csak tapasztalt hajtó tudja utólérni, ha jó kutyái vannak. A kutyák, ha maguk előtt leállt szánt látnak, nem előzik meg, hanem rögtön lefekszenek." Így mondta: „... bedugják pofájukat a hóba és lefekszenek".

Mint már mondtam, elhiszem, hogy december 27-én hóvihar volt. Tőlem akár a leghevesebb hóvihar dúlhatott. De akkor, mint a sarkvi-

déki viszonyokban oly jártas elvtársak, Usakov és Minyejev megerősítik, annál valószínűtlenebb, hogy a kutyák meg tudták volna előzni az elől haladó szánt. A szakértőnek a következő kérdést tettem fel: „Megelőzhette-e a teljesen tapasztalatlan Vulfszon Sztarcevet, Sztarcev kutyáival?" Ennek a körülménynek igen nagy jelentősége van! Usakov azt válaszolta: „Igen, ez Szomnyityelnajától másfél kilométerre, az utazás kezdetén megtörténhetett volna, amikor a kutyák még lendületesen, gyorsan futnak és előzni akarnak. De hóvihar közben, idegen vezérkutyákkal, s éppen az elől haladó vezérkutyáival ezt nem tartom lehetségesnek."

Cáfolják meg ezt, ha tudják. Lássuk, hogyan cáfolja ezt meg a védelem! Majd a következő kérdést tettem fel: „Ha a megelőzés Szomnyityelnajától 10 kilométernyire történt, akkor ez az egész megelőzés nem kétséges kissé?"[5] És Usakov elvtárs határozottan válaszolta: „Ilyen megelőzésről semilyen körülmények között sem lehetett szó."

Jogosan tekintem tehát megdöntöttnek Sztarcev verzióját, mely szerint a kutyahajtáshoz nem értő Vulfszon doktor hóförgetegben, hóviharban meg tudta előzni Sztarcevet, méghozzá Sztarcev kutyáival. Ez a verzió nem bír el semmiféle kritikát. Usakov és Minyejev elvtársak, e szavahihető sarkvidéki szakemberek véleményének ismeretében nem kétséges előttem, hogy Sztarcev verziója megdőlt, hogy tiszta kitalálásról van szó, és hogy ezt a verziót el kell vetni, minél gyorsabban, annál jobb. Vulfszon nem előzhette és nem is előzte meg Sztarcevet. Ezt Sztarcev csak kitalálta, ugyanúgy, amint más részleteket is kitalált, például azt, hogy sarki róka futott el Vulfszon szánja előtt, és Vulfszon kutyái utánaeredtek. Ezt senki sem veheti komolyan. Objektíve ezt semmi sem támasztja alá. Vulfszon doktor elvesztésének lehetősége elesik.

De talán mégis téved Usakov és Minyejev?

Talán pont ebben az esetben alakultak úgy a körülmények, hogy a dolog a logika minden szabálya és minden gyakorlati tapasztalat ellenére másképpen folyt le, mint ahogyan az logikusan elképzelhető lett volna? Tegyük fel, hogy így volt. Hajlandó vagyok elfogadni, hogy Vulfszon kutyái valóban megelőzték Sztarcev kutyáit, hogy Sztarcev lövöldözött, kiáltozott és hosszú ideig kereste a doktort. A doktornak nyomaveszett. De milyen állapotban találták meg? Ezt tudjuk. Annyira eltorzított állapotban,

[5] Lefordíthatatlan szójáték. Szomnyityelnij — magyarul kétségest jelent. — *Ford.*

hogy Szemencsuk nem akarta a holttestet Feldman doktornőnek megmutatni. Fényképfelvételek vannak a kezünkben, rendelkezésünkre állanak Zsergyev és Krasenyinnyikov doktor jegyzőkönyvei, rendelkezésünkre áll Szemjonovszkij doktor ragyogó, mondhatnám klasszikus bírósági orvosszakértői véleménye.

Egy dolog kétségtelen: bármi történt is Nyikolaj Lvovics Vulfszonnal — meg nem fagyott. Szemencsuk, a rágalmazó Szemencsuk híresztelte azt, hogy a doktor ittas volt és megfagyott. Szemencsuk okirathamisítást követett el, amikor mindenáron igyekezett bevenni a jegyzőkönyvbe azt, hogy Vulfszonnál állítólag pálinkát találtak, holott tudott dolog, hogy denaturált szeszről volt szó. Mindezt azért tette, hogy a maga verzióját igazolja, mely szerint Vulfszon doktor ittas volt. Márpedig a doktor nem volt ittas. Ezt Krasenyinnyikov doktor állapította meg, aki, miután megérkezett a Vrangel-szigetre, felboncolta az orvos teljesen épen maradt, egészen friss állapotban levő holttestét. Krasenyinnyikov doktor rendkívül gondos vizsgálatot végzett. Ebben a védelem sem talált kivetnivalót. Bebizonyítottnak és megdönthetetlennek tekintendő tehát a vádnak az a tétele, mely szerint Vulfszon nem fagyott meg, még kevésbbé ittas állapotban; arca ugyanis szét volt verve, feje be volt zúzva, koponyája betörve és orra belapítva.

Láttunk itt egy Winchester-puskát, hasonlót ahhoz, amely Sztarcev kezében volt, és amellyel Sztarcev az orvost nyilvánvalóan megölte. Hogy milyen bizonyítékaim vannak erre? Vannak-e egyáltalán ilyen bizonyítékok? Vannak. Éspedig:

Ha Vulfszon valóban megelőzte volna Sztarcev kutyáit (tegyük fel ezt a lehetőséget egy pillanatra), ha eltévedt, utat tévesztett volna, akkor nem fékezte volna be a szánt és nem indult volna el gyalog, ismeretlen irányban. Az önfenntartás ösztöne azt parancsolta volna neki, hogy ne távolodjék el a kutyáktól. Az önfenntartási ösztön nemcsak a sarkvidéki embereknek, hanem minden más, józan eszénél levő embernek is azt sugallja: ne menj el a kutyáktól, mert a kutyák jelentik a menekülés egyetlen lehetőségét az ismeretlen vidéken eltévedt ember számára.

Ha viszont feltételezzük, hogy Vulfszon valóban eltávolodott a kutyáktól, akkor nyilvánvalóan lelki zavar hatalmasodott el rajta; az őrültség egy pillanata. De akkor miért kellett befékeznie a szánt? Ebben az esetben úgy ment volna el, hogy előzőleg nem fékezi be a szánt. És a szán befékezése nem olyan egyszerű. Usakov és Minyejev elvtársak szerint ez ugyan nem nehéz dolog, de úgy befékezni a szánt, hogy a kutyák négy nap, négy éjjel ne tudják

elmozdítani, az nagy ügyességet igényel és Vulfszon ilyen ügyességgel nem rendelkezett. Meggyőződtünk róla, hogy Vulfszon december 26—27-én utazott először önállóan kutyaszánon. Mit fognak csinálni önök ezzel a bizonyítékkal? Kíváncsi vagyok, hogyan magyarázza majd a védelem ezt a bizonyítékot. Most mindenesetre állítom, hogy annak a változatnak, amely szerint Vulfszon a szánt a 8 kutyával együtt otthagyta és ismeretlen irányban elindult, semmi értelme sincs. E változat mellett szerintem nem lehet kitartani, e változat mellett veszélyes és céltalan dolog kitartani. A szánt szakavatottan fékezték be, úgy ahogy kell; mégpedig hozzáértő, tapasztalt vrangelszigeti ember, azaz — bocsássanak meg — a Vrangel-szigeten élő kolcsakista Sztarcev fékezte be. Ez olyasmi, ami nagy ügyességet követel. Vulfszon szánját Sztarcev fékezte be. Megkérdeztük a szakértőket: „Ha a szán nem lett volna befékezve, utasa pedig elhagyta volna, mit tettek volna a kutyák?" Usakov kijelenti, hogy ebben az esetben a kutyák egyedül mentek volna haza: ha nem aznap, akkor másnap, ha nem másnap, akkor harmadnap, de hazamentek volna . . . minden bizonnyal. Voltak már ilyen esetek, mindig hazamentek. S ki nem tud közülünk, akik már több mint félévszázadot megértünk, olyan esetekről, amikor ismeretlen tájakon eltévedt lovak hazataláltak? A doktor elvesztéséről szóló verzió valószínűtlen; teljes határozottsággal el kell vetni.

De, bíró elvtársak, van még egy súlyosan latba eső körülmény Sztarcev ellen, Sztarcev állítása ellen, s én azon leszek, hogy ennek az állításnak pontról pontra a végére járjak, még ha huzamosabb időt vesz is igénybe. Szemencsuk megerősíti, hogy amikor Vulfszon szánját végül is megtalálták, a szán elé Sztarcev vezérkutyái voltak befogva. Szemencsuk nem tudja, mit jelent ez. Lehet, hogy ha idejében megérti, nem mondta volna azt, amit mondott. Ez azonban végérvényesen megcáfolja Sztarcev állítását. Megkérdeztük Usakov elvtársat, hogyan hajtják a kutyákat. Azt a felvilágosítást adta, hogy a Vrangel-szigeten a kutyákat csak kiáltással irányítják, s hogy ezt a kiáltást ismerni kell. Ennek elsajátítása nem nehéz, de a vezérkutyák nemcsak a kiáltást szokják meg, hanem a hangot is. Ebből következik, hogy nem engedelmeskedtek volna olyan embernek, akinek a hangját nem szokták meg. Ha észrevették volna, hogy Sztarcev helyén Vulfszon ül, akkor a Vulfszon szánja elé fogott Sztarcev-féle vezérkutyák nem engedelmeskedtek volna tovább Vulfszonnak, ha pedig nem engedelmeskedtek volna, akkor természetesen saját nyomukon megfordultak és visszamentek

volna. Így jutunk tehát a végső következtetéshez: az orvos elvesztésének verziója semmiféle kritikát nem bír el.

Hóvihar közben, mondja Usakov elvtárs, fennáll az a veszély, hogy az ember elveszti a szeme elől a szánt. Ezért a kezdő vadász nem hagyhatja el a szánt, jobb ha a szánon megy oda, ahová el akar jutni. Ha az ember eltéved, mindenekelőtt a kutyák ösztönére bízza magát. Arra a kérdésre, vajjon a Vrangel-szigeten előfordult-e olyan eset, hogy valaki befékezte a szánját és gyalog ment tovább, Usakov így válaszolt: „Ez teljesen lehetetlen." Miután Usakov elvtárs megtudta, hogy a doktor holttestét Szomnyityelnajától 2—2½ kilométerre találták meg, kijelentette: „Értelmetlennek találom azt a feltételezést, hogy Vulfszon doktor ilyen messzire elment a szántól." Mint Usakov elvtárs mondotta, öt évi szolgálata során sohasem fordult elő, hogy a szántól egy kilométernél messzebbre kellett távoznia; hóvihar idején pedig az ember egyáltalán nem hagyja el a szánt. Arra a kérdésre, vajjon feltételezhető-e mégis az előzés esete, Usakov elvtárs azt válaszolta, hogy ez ostobaság, hogy Vulfszon hóvihar közben idegen kutyákkal nem előzhette meg Sztarcevet. Ez értelmetlenség. De Sztarcev azt mondja, hogy ez nem értelmetlenség, az előzés lehetséges — talán a kutyák valamit megszimatoltak, talán egy róka szaladt el arra. Persze a jó vadásznak puskája elé fut a vad. Csakhogy arra nem volt vad, nem volt arra egy fia róka sem; Sztarcev az egészet itt találta ki.

Vulfszon annál az egyszerű oknál fogva sem tévedhetett el, mert el sem hagyta a szánt. Hajlandó vagyok azt is elfogadni, hogy Vulfszon eltávolodott, elment a szántól és eltévedt. De mi történt ezután? Kérdem én: miért törött el az orrcsontja? Miért torzult el az arca annyira, hogy Szemencsuk nem akarta megmutatni a holttestet Feldmannak? Talán ittas állapotban leesett a szánról és összetörte magát? Ezt a lehetőséget határozottan elvetem. Talán gyalog ment, elesett és úgy törte össze magát? Önök azonban hallották Szemjonovszkij doktort, aki gondosan megvizsgált minden változatot és valamennyit határozottan elvetette. Az első —, hogy leesett a szánról — elképzelhetetlen, mert ennek nem lettek volna oly súlyos következményei. A második —, hogy gyalog ment, elesett és megütötte magát a jégen — a sérülések jellegénél fogva elesik. Elesik az a verzió is, hogy elvágódott és egy jégtömb élében összezúzta magát, mivel ebben az esetben más jellegű sérüléseket szenvedett volna. Az pedig, hogy elesett és egy éppen ott levő kövön összetörte magát, a sérülések jellege miatt szintén teljesen elképzelhetetlen.

Szemjonovszkij doktor, aki a szánról való leesésnek és a hóra, jégre, kőre, vagy egy jégtömb élébe ütődésnek minden lehetséges változatát megvizsgálta, határozottan elveti azt, hogy a sérülések effajta okokból eredtek. És ami az én szememben különösen fontos — Krasenyinnyikov doktor, aki nemcsak orvos, hanem egyben az Arktiszt kitűnően ismerő sarkkutató is, mindezt teljes mértékben megerősíti. Ez lehetővé teszi számomra, hogy teljes meggyőződéssel mondhassam: Sztarcev valamennyi állítását határozottan vissza kell utasítani.

Vulfszon doktort meggyilkolták, bíró elvtársak, orvul, álnokul meggyilkolták, mégpedig december 27-én. Nézzék meg Krasenyinnyikov doktor jegyzőkönyvét. Nézzék meg Szemjonovszkij doktor szakértői véleményét és meglátják, hogy Vulfszont meggyilkolták.

Kommodov elvtárs igyekezett elérni azt, hogy a szakértői véleményben néhány módosítást eszközöljenek arra vonatkozólag, vajjon a halál hirtelen, azonnal, avagy huzamosabb idő mulva következett-e be. Nem tudom, mi lesz az álláspontja ebben a kérdésben, de mindenesetre megállapítom: Krasenyinnyikov doktor, kijelentése szerint, egyetért azzal, hogy eredeti véleménye, melyet mint sebész, nempedig mint bírósági orvosszakértő adott, és mely szerint a halál nem azonnal állott be — nem volt helyes. Krasenyinnyikov doktor elismeri, hogy ami a halál fokozatos bekövetkezését illeti, véleménye téves volt. Egyetért Szemjonovszkij doktor véleményével, amely szerint a halál azonnal beállt.

A legfőbb, megcáfolhatatlan és vitathatatlan bizonyíték Szemjonovszkij doktor kezében az, hogy ha a halál nem azonnal állott volna be, akkor vért találtak volna a légcsőben és a nyelőcsőben. Ott azonban vért nem találtak, ez pedig arról tanúskodik, hogy már nem is kerülhetett oda, mert Vulfszon a halál azonnali bekövetkezése miatt már nem tudott vért nyelni. Ezzel szemben orrán-száján dőlt a vér. Ez kétségtelen és megcáfolhatatlan bizonyítéka annak, hogy a halál azonnal beállt.

De miért fontos ez számunkra? Később majd megvizsgálom a védelem álláspontját, és azon leszek, hogy kimutassam: ennek semmiféle jelentősége nincs. Hajlandó vagyok ezt a verziót is elfogadni. Rendben van, a halál nem következett be azonnal. De mit változtat ez a helyzeten? Semmit. Ezt majd később bebizonyítom. Egyelőre azonban tegyük fel, hogy az orvos halála hirtelen következett be. Ha a halál azonnal bekövetkezett, akkor felmerül a kérdés, vajjon miért találták Vulfszont hanyattfekve, jóllehet

amikor elesett, az orrát meg a homlokát zúzta szét? Nyilván valaki megfordította. Vulfszon nyilván elesett, a halál azonnyomban beállt, de utána mi történt? Utána valakinek meg kellett fordítania. Mert ha a halál az esés következtében, mégpedig azonnyomban beállott, akkor a holttestnek arccal lefelé (talán kissé durván fejezem ki magam), a földbe nyomott orral kellett volna feküdnie. Mégis a hátán feküdt, arccal felfelé. Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy ütést kapott, hogy idegen kéz ütésétől esett el. Itt válik nagyjelentőségűvé az a magyarázat, melyet Krasenyinnyikov doktor a tarkón levő véraláfutásról adott. Ez amellett szól, hogy az orvos az elölről rámért ütéstől hanyattesett, s tarkójával lefelé zuhant a földre.

De tételezzük fel, hogy a doktor lassú halállal halt meg. Kész vagyok ezt az álláspontot is magamévá tenni. Lassú halállal halt meg, de mitől? Megfagyott, holott senki sem ütötte le, senkisem gyilkolta meg. Bebizonyított tény azonban, hogy nem fagyástól pusztult el, hogy a Vulfszon holttestén talált foltok, melyeknek fagyás következtében beállott halálra kellett volna utalniok, nem Visnyevszkij-féle foltok voltak. Szemjonovszkij doktor ezt egész tudományos tekintélyével bebizonyította. Ezenkívül vitathatatlan, hogy ha Vulfszon megfagyott volna, testének más részein, például arcán, kezén, homlokán stb. is fagyási tüneteket lehetett volna észlelni. Különös dolog: egy ember megfagyott, de fagyási tünetek sehol sincsenek rajta. Ennek mi az oka? Az, hogy nem fagyott meg.

Próbáltak ugyan olyan lehetőségről is beszélni, hogy az orvos részeg volt, menetközben elesett és estében halálra zúzta magát. Azt is mondták, hogy a hullabűz el tudja nyomni az alkohol szagát, és ezért a boncolásnál nem lehetett megállapítani, volt-e alkohol a hulla gyomrában. Szemjonovszkij doktor félreérthetetlenül kimutatta, hogy a gyomorban nem volt alkohol, hogy hullabűzről nem lehetett szó, mert a gyomor épségben maradt meg, s hogy következésképpen, Vulfszon nem volt ittas. Tehát: nem volt ittas, nem esett el és nem fagyott meg. Tehát meggyilkolták. Most pedig, amikor áttérünk erre az utolsó körülményre, számos olyan jelet találunk, melyek objektív bizonyítékai annak, hogy Vulfszont valóban meggyilkolták.

Lássuk a bizonyítékokat.

A Vulfszon doktorra mért ütést viszonylag nem nagy, keményfelületű tárggyal hajtották végre. E leírás a Winchester-puska tusára illik. Megállapított tény az is, hogy az ütés heves, erős és határozott volt, amilyen zuhanásnál nem érheti az embert, hacsak

magas hegyről nem esik le, ilyen hegy pedig, Szemencsuk és Sztarcev balszerencséjére, ebben az esetben nem akadt.

Végül, a Vulfszon ellen alkalmazott erőszaknak igen meggyőző bizonyítékai állnak rendelkezésünkre: a kezein talált horzsolások. Emlékeznek minden lehetséges változatra, mely ezzel kapcsolatban felmerült.

Elhangzott az a feltevés, hogy Vulfszon doktor kuhljankájának ujjai be voltak kötve, és a horzsolások ettől eredtek, vagy keletkezhettek akkor is, amikor a holttestet a szánra kötözték stb. Mindezeket a feltevéseket gondosan megvizsgáltuk és ellenőriztük. Kiderült, hogy a horzsolások akkor keletkeztek, amikor Vulfszon még élt. A horzsolások rendkívül szimmetrikusak, és keletkezhettek úgy is, hogy a meggyilkolt kezét más kezek megragadták, úgy is, hogy zsinórral összekötözték. Lehetségesnek tartom, hogy a gyilkos megkötözte áldozatát, meggyilkolta, majd a kötelékeket levette és elment. Ezt lehetségesnek tartom, de ez csupán feltevés, amely más feltevéseket nem zár ki. De bíró elvtársak, soha, egyetlen bűnperben sem követelheti meg senki, hogy a bűncselekmény minden részletét fényképszerű pontossággal állapítsák meg.

Kétségbevonhatatlanul bebizonyosodott, hogy a horzsolások akkor keletkeztek, amikor az orvos még élt, és olyan jellegűek, amelyek arra utalnak, hogy erőszakos behatás idézte elő őket. Ezek a horzsolások, mondja Szemjonovszkij, véraláfutásosak. Ez pedig arra mutat, hogy képződésük helyén nagy erőt fejtettek ki. Horzsolások dörzsölés következtében állnak elő, és ha véraláfutással járnak együtt, akkor nyilvánvalóan nagy erőt fejtettek ki. Ezért a kuhljankaujjak bekötéséből kifolyólag nem keletkezhettek. Hát attól, hogy a halottat a szánra kötötték? Ez a feltevés is elesik, mert, mint Szemjonovszkij mondja, a halotton képződött horzsolásnak sárga színe van, ezek a horzsolások pedig az áldozat életében keletkeztek. Hogyan lehet hát e horzsolásokra magyarázatot találni? Vulfszon talán maga ragadta meg a saját kezeit? A horzsolások még életéből származnak, és valaki okozta azokat. Hogyan is lehetne másképpen? A horzsolások még Vulfszon életében, mégpedig idegen kéz nyomán keletkeztek. Ez pedig azt bizonyítja — és ezt megerősíti mind Krasenyinnyikov, mind Szemjonovszkij jegyzőkönyvének elemzése —, hogy a horzsolások keletkezését küzdelem előzte meg. Ezt az erőszakos halált valamilyen harc előzte meg.

Szemjonovszkij doktor megállapította, hogy a horzsolások nem származhattak a ruha megkötésétől. Vulfszon kesztyűje

nem volt a kezéhez kötve, egyujjas kesztyűje pedig a vállán átvetett zsinóron lógott; a zsinór egy része — s ez szintén nem véletlenség — a szán elején csüngött, a kuhljanka egy része pedig el volt szakítva. — Ezzel már foglalkoztunk. Az elszakított ruha szintén arra utal, hogy küzdelem folyt.

Horzsolások a kézen, elszakított ruha . . . S hol volt a kesztyű, a Winchester-puska és a sapka? Mindez szerteszórva hevert, ami semmi kétséget sem hagy afelől, hogy küzdelem zajlott le, s hogy a vesztét érző Vulfszon doktor valószínűleg heves ellenállást fejtett ki. Nos, ezek a tények bizonyítják, hogy Nyikolaj Lvovics 1934 december 27-én erőszakos halállal halt meg.

Kikértem még egy feltevésre vonatkozólag Szemjonovszkij doktor véleményét. Feltételeztem, hogy Vulfszon doktor valóban eltévedt a hóviharban, s más kiutat nem látván, elhagyta a szánt, feltételeztem, hogy valamilyen megmagyarázhatatlan halálfélelem, valamilyen páni rettegés fogta el. Aki életében már volt valóban nehéz helyzetben, az jól tudja, hogy vannak pillanatok, amikor az ember a rettegéstől üvölteni szeretne. Feltételeztem, hogy Vulfszon doktor, akinél volt egy Winchester-puska — mint emlékeznek, egy töltény hiányzott, egy üres töltényhüvelyt találtak —, kezdett a levegőbe lövöldözni, hogy felhívja a figyelmet szorongatott helyzetére, s eközben a visszarúgó puskatus halálos sérülést okozott az orvosnak. Ez a verzió szintén elesik. Szemjonovszkij doktor megállapította, hogy a sérülések jellege kizárja feltételezésemet, annál is inkább, mert az orvos vorosilovi lövész volt. És melyik vorosilovi lövész tenné lövés közben a puskatust az orrára?

Mi jöhet még szóba? Mi maradt még? Mondják meg, mi van még, amivel azt lehet bizonyítani, hogy a halál nem erőszakos úton következett be? Nincs már semmi.

Vulfszon doktor erőszakos halállal halt meg. Nem esett el, nem fagyott meg és nem sértette meg magát. Vulfszon doktort álnok kezek meggyilkolták. Ehhez semmiféle kétség sem fér. Semmi más feltevésnek nincs alapja, az ügyiratokban semmiféle olyan támpont nincs, amely indokolttá tenné annak kijelentését, hogy szerencsétlenség történt, hogy Vulfszon doktor a véletlen körülmények szerencsétlen és tragikus találkozása folytán pusztult el. Az orvost meggyilkolták, ez nem kétséges. Most a következő kérdésre kell választ adnunk: vajjon ki gyilkolta meg?

A Sztarcev ellen szóló bizonyítékok elemzése elegendő alapot nyujt ahhoz, hogy e kérdésre teljesen érthető, világos, határozott

és kategorikus választ adjunk. Ki gyilkolhatta meg Vulfszon doktort? Nagyezsda Szemencsuk ennek kiderítésében segítségünkre akart lenni. Azt mondta: „Valószínűleg egy sámán." Miért pont egy sámán? Honnan került elő ez a sámán, és honnan került elő pont a bírósági tárgyalás utolsó napján, holott a nyomozás elég sokáig tartott, és éppen elég idő állott rendelkezésre az összes szellemek és ördögök leleplezéséhez. Sámánnak természetesen nyoma sem volt, és semmiféle alapja sincs az olyan kijelentésnek, hogy a doktort valaki az eszkimó lakosok közül gyilkolta meg, még ha sámán is az illető.

Sztarcev egy másik feltevést ad elő. Azt is teljes mértékben lehetségesnek tartja, hogy az orvost, miután ő elvesztette, valóban meggyilkolták. Azt mondotta: „Úgy látszik, meggyilkolták." De vajjon ki gyilkolta meg? Sztarcev véleménye szerint Vakulenko. Ezen az álláspontón nyilván mindvégig ki fog tartani, és tisztelt ellenfelem, Kaznacsejev elvtárs, valószínűleg meg fogja próbálni, hogy megindokolja ezt az álláspontot.

Már jóelőre megmondhatom, hogy ki van zárva az a lehetőség, mely szerint Vakulenko volt Vulfszon doktor tényleges gyilkosa. Miért? Az feltételezhető, hogy Vakulenko részes volt Vulfszon meggyilkolásában. Az első szempont, ami alapot nyujthat ehhez a feltevéshez, az, hogy Vakulenko a doktor halála napján valahová elutazott. A bírósági tárgyalás során felmerült az a feltevés, hogy Vakulenko éppen oda utazott, ahol az orvos halálát lelte, meggyilkolta az orvost, majd visszatért a Rodgers-öbölbe.

Ezt a feltevést szintén elemeztük. És mi derült ki? Kiderült, hogy semmiféle olyan megbízható adat nincs, amely a legcsekélyebb mértékben is megerősítené Vakulenko elutazásának tényét. Nincs olyan adat, amely azt bizonyítaná, hogy Vakulenko valóban Vulfszon meggyilkolásának napján indult volna el valahová. Beszéltek olyasmiről, hogy Vakulenko észak felé vette az útját. De ha Vakulenko észak felé ment, akkor ez már önmagában is azt bizonyítja, hogy nem lehetett nyugaton, márpedig az orvost nyugaton gyilkolták meg. Azt természetesen lehet mondani, hogy a gyilkosságot egy sámán, Vakulenko, vagy más valaki követte el, de etekintetben az ügyiratok nem tartalmaznak adatokat, s ilyen feltevést az ügyiratokban található adatok nem erősítenek meg.

Talán az úgynevezett eljárásjogi logika útjára kellene térnünk, és miután megállapítottuk, hogy Vakulenko többízben ellenségesen beszélt Vulfszonról, heves kirohanásai voltak ellene, arra a következ-

tetésre kellene jutnunk, hogy ha már voltak ilyesmik — márpedig tényleg voltak, ezt nem lehet kétségbevonni —, akkor nincs kizárva, hogy éppen Vakulenko gyilkolta meg Vulfszont.

Vakulenko valóban nem egyszer nyilatkozott ellenségesen az orvosról. Vakulenkónak az orvos iránt tanúsított ezen ellenséges magatartása természetesen jogos gyanúra adhat okot, de a gyanúsítások mindig csak gyanúsítások maradnak, ha nem erősítik meg őket olyan tények, amelyek kiállják a legszigorúbb kritikát is.

A Vakulenkóval kapcsolatos gyanúsításokat egész sor olyan tény alapján kell ellenőrizni, melyeket már megállapítottak és melyekhez semmi kétség sem fér. E tényekhez mindenekelőtt azt a körülményt kell számítani, hogy Vulfszon nem előzhette meg Sztarcevet, s nem is maradhatott egyedül. Bebizonyosodott, hogy Sztarcev az orvost nem veszthette el, hogy az orvos nem tévedhetett el. De ha fel is tételezzük, hogy eltévedt, abban az esetben is bebizonyítottnak tekintendő, hogy nem eshetett el és nem fagyhatott meg. Ha mármost mindezeket elvetettük, akkor egy kérdés marad, és ezt kell elsősorban eldöntenünk.

Ha Sztarcev nem vesztette el Vulfszont, akkor ez azt jelenti, hogy Sztarcev vele volt. Ha Sztarcev együtt volt Vulfszonnal a doktor halála pillanatában, és ha Vakulenko okozta Vulfszon halálát, akkor felmerül a kérdés, vajjon mi volt Sztarcev szerepe? Ha Sztarcev „lehetségesnek tartja", hogy Vulfszont Vakulenko gyilkolta meg, és ha Sztarcev nem vesztette el Vulfszont — ezt pedig megállapítottnak kell tekinteni —, akkor felmerül a kérdés, hát hol volt Sztarcev? Miért nem védelmezte meg Sztarcev a doktort? És végül, miért nem jelentette fel Vakulenkót a hatóságoknál? Sztarcev mindezekre a kérdésekre nem tud választ adni. Ez tökéletesen érthető is, hiszen a Vakulenkóra való hivatkozás légbőlkapott dolog. Az a gyanú, hogy Vulfszon tényleges gyilkosa Vakulenko, annál is inkább alaptalan, mert e feltételezésen kívül még azt is fel kell tenni, hogy Vakulenko már előre ismerte azt a pontot, ahol az orvost december 27-én meggyilkolták; fel kell tételezni, hogy Vakulenko, aki nem Vulfszonnal és Sztarcevvel együtt indult útnak a Rodgers-öbölből és a Szomnyityelnaja-öbölből, hanem nyilvánvalóan észrevétlenül, legalább is Vulfszon számára észrevétlenül nyomonkövette őket, hirtelen felbukkant azon a helyen, ahol Vulfszon holtteste négy-öt napig hevert azután, hogy Vulfszon a Rodgers-öbölből útnak indult. A körülményeknek igen bonyolult összejátszását kell feltételezni annak bizonyítására, hogy Vakulenko közvetlenül résztvett Vulfszon meggyilkolásában, vagy hogy éppen

ő gyilkolta meg a doktort. Ez a feltevés elképzelésem szerint csak egy esetben fogadható el: ha Sztarcev előzetesen megbeszélte Vakulenkóval, hol fogják közösen meggyilkolni az orvost. Ha a vádlott erre az álláspontra helyezkedik, s ha a védelem megkísérli, hogy e feltevés mellett síkraszálljon, akkor ez, ami Sztarcev sorsát illeti, a helyzeten mitsem változtat. Akár egyedül, akár Vakulenkóval közösen gyilkolta meg Sztarcev az orvost — gyilkolt és ezért, mint gyilkosnak, felelnie kell.

Ismétlem azonban: az a feltevés, hogy Vakulenko egyedül meg tudta találni és meg is tudta gyilkolni a Sztarcev által éppen a megfelelő időben elvesztett orvost anélkül, hogy Sztarcevnek a gyilkossághoz valami köze lett volna, ez a feltevés lehetetlen, teljesen lehetetlen.

Figyelembe kell ugyanis venni még egy körülményt, mégpedig azt a térbeli távolságot, amely Vakulenkót Vulfszontól elválasztotta. Ezt a távolságot le kellett küzdeni. A bírósági tárgyalás során ezt a körülményt rendkívül alaposan megvizsgáltuk: az a feltevés, mely szerint Vakulenko résztvett a gyilkosságban, teljesen kizárt, mint ahogy kizárt az a feltevés is, hogy Vakulenko nem sajátkezűleg lőtte agyon magát, hanem agyonlőtték. Vulfszon doktor meggyilkolásához Vakulenkónak lehetett köze. Lehetségesnek tartom, hogy valamiképpen részes volt ebben az eseményben, de nem mint Szemencsuk Vulfszon doktor felett kimondott ítéletének egyik végrehajtója, hanem csak mint e gyilkosság egyik értelmi szerzője.

A gyilkos csak Sztarcev lehetett. Csak Sztarcev gyilkolhatott, mégpedig mindenekelőtt azon körülmények alapján, amelyeket itt már elég részletesen elemeztünk.

Röviden megismétlem: ha valóban elesik az a lehetőség, hogy Vulfszon doktor megelőzte Sztarcev szánját, akkor az is elesik, hogy Sztarcev az orvost elvesztette. Ha elesik az, hogy Sztarcev az orvost elvesztette, akkor nyilvánvalóan nem is váltak el egymástól, tehát Sztarcev Vulfszonnal volt a doktor halála pillanatában. Ha Vulfszon erőszakos halállal halt meg, akkor világos, hogy Sztarcev az egyetlen, aki ezt az erőszakos halált előidézhette, mert Sztarceven kívül senki sem volt ott.

Jellemző, milyen álláspontra helyezkedik maga Sztarcev. Fel kell hívnom a bíróság figyelmét arra, hogy Sztarcev a bírósági eljárás során lényegében egyetlen egyszer sem tagadta egész határozottan, hogy résztvett Vulfszon doktor meggyilkolásában. Azt mondta: „Elvesztettem", azt mondta: „Nem ütöttem meg",

de azt sehol, egyetlen egyszer sem mondta: „Én a doktornak semmi rosszat nem tettem".

Sztarceven kívül senki sem gyilkolhatta meg a doktort. Sztarcev természetesen nagyon jól látja helyzetének kilátástalanságát. Ezért hozakodik elő a sámánnal, illetve Vakulenkóval. Nyilvánvaló, hogy sem az egyiknek, sem a másiknak a gyilkosságban való fizikai részvételét nem lehet bebizonyítani. A bírósági tárgyalás során próbálták a kérdést így is feltenni: vajjon nem maga Szemencsuk gyilkolta-e meg az orvost? Pontosan ezért említették meg, hogy Szemencsuk állítólag rókacsapdák ellenőrzése céljából december 25- vagy 27-én elutazott a Rodgers-fokról. Az a véleményem, hogy ezt a feltevést is el kell ejteni. Szemencsuk 25-én elutazott, ez igaz, de még aznap este visszatért. E tekintetben minden vallomás egybehangzó. Ebben nincs okunk kételkedni. Van olyan feltevés is, hogy 27-én még egyszer eltávozott. Ez azonban először is csak feltevés — Szemencsuk ezt tagadja —, annak alátámasztására pedig, hogy valóban elutazott volna, nincsenek adataink. Ezért elvetem azt a feltevést, mely szerint Szemencsuk azért utazott el, hogy közvetlenül résztvegyen Vulfszon doktor meggyilkolásában. Erre Szemencsuknak semmi szüksége sem volt. Nem is lett volna tőle okos dolog, ha mindenkinek, akivel útközben esetleg találkozott volna, ilymódon elárulja, hogy ugyanarra tart, amerre az orvos és Sztarcev haladt. Ez csak további bizonyíték, Szemencsuk számára teljesen hátrányos bizonyíték lett volna. Sztarcev egyedül is igen jól elbánt az orvossal. Éppenúgy nem volt szüksége Szemencsuk segítségére, mint ahogy nem volt szüksége Vakulenko segítségére sem. Ezért arra a kérdésre, hogy „ki követte el a gyilkosságot?" — habozás nélkül ezt válaszolom: Sztarcev gyilkolta meg a doktort. Vulfszon doktort Sztarcev ölte meg sajátkezűleg. Vádolom Sztarcevet, hogy előre megfontolt, álnok módon meggyilkolta Vulfszon doktort.

Mi hát a szerepe Szemencsuknak? Szemencsuk megvádolásához számos körülményt kell leszögeznünk. Mielőtt hozzáfognék e kérdés megtárgyalásához, szeretném emlékezetükbe idézni William Wills „A közvetett bizonyítékok elméletének tapasztalatai" című rendkívül jelentős könyvének néhány figyelemreméltó részletét. E könyvből a büntető per területén sok esetben igen tanulságos szempontokat merítek, és igen tanulságos következtetéseket vonok le.

Wills ezt írja: „A bíróság elé került minden egyes cselekménynek bizonyos időben és helyen le kellett zajlania; vannak e cselekményeknek indítékai, előkészületei, tárgyai és vannak eszközök,

melyekkel a bűncselekményt elkövették; mindezek, továbbá azok az eszközök és módozatok, melyeket a törvény üldözése alól való kibúvás céljából alkalmaznak — a menekülés és a rejtegés... valamint számtalan egyéb körülmény, melyek egy ember magatartásával és erkölcsi, társadalmi, anyagi helyzetével összefüggenek, alapot szolgáltatnak az ítéletre."

Wills megállapítja, hogy „lehetetlen felsorolni mindazt a rengeteg körülményt, melyek bizonyítékul szolgálhatnak, mert azok éppoly sokrétűek, mint magának a való életnek a változatai és kombinációi". A bűnperben azonban, mint mondja, minden fontos: „A vádlott minden tette, minden, ami magatartására valamiképpen fényt derít, az üggyel kapcsolatba került más személyek tettei, mindaz, ami a vádlott tudomására jutott és őt befolyásolhatta; baráti és ellenséges kapcsolatai, előadásának hiteltérdemlősége, fenyegetések, védekezésének hazug volta, igényei és magyarázatai; külseje, beszédmódja, a kérdésekkel kapcsolatos hallgatása, mindaz, ami megvilágíthatja a részletek közti összefüggéseket, és végül a bűncselekményt megelőző és a bűncselekmény ideje alatt fennforgó, valamint a bűncselekményt időbelileg követő minden körülmény — mindez az indiciális vagy közvetett bizonyítás anyagát alkotja."

Ilyen kiterjedt azoknak a körülményeknek a köre, melyeket mint bizonyítási anyagot minden bűnügyben, többek között ebben a perben is, meg lehet és meg kell vizsgálni.

A bizonyítási anyag gondos és kimerítő vizsgálata kétségkívül biztosítani tudja a bűncselekmény sikeres kivizsgálását, minthogy a közvetett bizonyítékok ereje és jelentősége — bizonyos körülmények között — óriási.

„A közvetett bizonyíték ereje és jelentősége — jegyzi meg ennek kapcsán Wills — abban rejlik, hogy azon a feltevésen kívül, amelyet a közvetett bizonyíték alátámaszt, lehetetlenné és képtelenné válik egy bizonyos ténynek minden más magyarázata."

E megjegyzésben mélységes igazság van. Ez a közvetett bizonyítékok elméletének egyik legfontosabb elvét foglalja magában, és semmi okot nem látok arra, hogy ezt az elvet és az egész elméletet a jelenlegi esetben ne alkalmazzam.

Ha egy bűnügyben csak közvetett bizonyítékok állnak rendelkezésünkre, akkor ebből igen komoly perrendtartási nehézségek adódnak; ezek a nehézségek elkerülhetetlenek, számolni kell velük és érteni kell legyőzésükhöz. Igen, e bűnügyben csak közvetett

bizonyítékaink vannak, egyes kis vonások, egyes megjegyzések, gondolat- vagy ténytöredékek.

Nos, ezeket a darabkákat és töredékeket kell összegyüjteni, egymással és más tényekkel összehasonlítani, elemezni, egységbe foglalni, s rendszerré, harmonikus egésszé kovácsolni. A harmonikus rendszerbe foglalt közvetett bizonyítékok félelmetes és legyőzhetetlen erővé növekednek, a bizonyítékok olyan láncává lesznek, mely úgy veszi körül a vádlottat, mint valami vastag, áttörhetetlen fal, amely mögül nincs menekvés. Ehhez azonban a bizonyítékoknak önmagukban véve kifogástalanoknak és harmonikusaknak kell lenniök, logikusan össze kell függeniök, az összes láncszemeknek egymásba kell kapcsolódniok. Az egyik legfontosabb láncszem a bűntett indítóoka.

A bűnper ezen elveit szem előtt tartva, a bírósági tárgyalási gyakorlat óriási tapasztalatain nyugvó bizonyítási perjog tételeit szem előtt tartva akarok hozzáfogni számos olyan körülmény vizsgálatához, melyeket meg kell érteni, meg kell magyarázni és a körülmények láncolatába kell egyesíteni, hogy rábizonyítsuk Szemencsukra Vulfszon doktor meggyilkolását.

Az első kérdés, melyet felteszek — a bűncselekmény indítóokainak kérdése, amelyet már a római jogban így fejeztek ki: „cui prodest?" — „kinek használ?", kinek az érdekében követték el a bűncselekményt?

Ne gondoljuk, hogy minden bűnügyben könnyű megtalálni a bűncselekmény indítóokát, azokat a motívumokat, melyek teljesen elegendőknek tekinthetők, különösen, miként Wills mondja, az erkölcsi szabályok szempontjából. Ezenkívül szem előtt kell tartani, hogy „az erkölcsösség és az erkölcstelenség lényege éppen az, hogy erkölcstelenség esetén jövőbeni előnyök képzetei jelennek meg, az óhaj tárgyai és az elérésükhöz felhasznált eszközök között pedig nincs meg a helyes viszony. A gyilkos tőrét néhány aranyért meg lehet vásárolni; a bűncselekmény egyes indítékai között csak minőségi különbség lehet."

Az indítóok megállapítása nem olyan könnyű dolog, és nem is mindig lehetséges. Ismerjük az úgynevezett „motiválatlan", vagyis az olyan bűncselekmények kategóriáját, melyek esetében nem lehetett megállapítani az indítóokot. Ennek ellenére minden bűncselekményben, hacsak nem beszámíthatatlan állapotban követték el, kell lenni indítóoknak és ez nem is lehet másként. Ez ugyanolyan igaz, mint az a tény, hogy sok esetben az indítóok mégis ismeretlen marad. A jelenlegi esetben, ami az indítóokot illeti, a

helyzet kedvező — a „cui prodest?" kérdésre így felelek: „Szemencsuknak", és rajta leszek, hogy ezt részletesen megindokoljam. Sőt, többet mondok. Rajta leszek, hogy bebizonyítsam: Vulfszon meggyilkolása csakis Szemencsuk érdeke volt, senki másé.

A gyilkosságot olyan indítóokokból követték el, melyek Szemencsukot vezérelték. Ezeket az indítóokokat a per során tökéletes pontossággal megállapítottuk, ezekhez semmi kétség sem fér, és megbízhatóságuk nyilvánvaló.

Az indítóok egy: el kellett távolítani az útból Vulfszon doktort, Szemencsuk veszedelmes leleplezőjét, a Szemencsuk-féle rendszer rettenthetetlen bírálóját. Ez az indítóok gyakori olyankor, amikor a gyilkos fegyvere valamely közéleti személy ellen irányul, amikor a gyilkos fegyverét az a törekvés irányítja, hogy bűncselekményeinek gyűlölt és veszélyes leleplezőjét eltegye láb alól. Itt egyetlen, világos és érthető indítóokról van szó: Vulfszon doktort el kellett távolítani az útból, mert bírált, el kellett távolítani, mert harcolt a Szemencsuk-féle rendszer ellen, azok ellen a szörnyű bűncselekmények ellen, melyeket Szemencsuk Vakulenkóval és szárnysegédjével, Sztarcevvel együtt követett el. Krohin még a háttérben volt, nem találtuk őt olyanok társaságában, mint Nagyezsda Szemencsuk, aki itt tanúként szerepelt, és akit büntetőjogilag szintén felelősségre fogunk vonni.

Milyen alapon mondhatjuk, hogy ez az indítóok vitathatatlan?

Nézzük a tanúvallomásokat. Csak négyet ragadok ki: Zolotovszkijét, Kucevalovét, Bogdanovét és Kajmukét. Feldmant nem számítom ide, mert ő a tragikusan elhúnyt orvos felesége; nem számítom, mert ő maga is szenvedő alanya volt Szemencsuk gyalázatos üldözésének és garázdálkodásának, és így vallomásába belekerülhettek, bár teljes mértékben jogos és nagyonis érthető, de mégis szubjektív mozzanatok. Márpedig el akarok kerülni minden olyasmit, ami akadályozhatná a bíróságot a teljes és feltétlen igazság feltárásában. Ezért elvetem mindazt, ami e feladat megoldásának útjában állhat, s ezért csak négy, teljesen objektív személy: Zolotovszkij, Kucevalov, Bogdanov és Kajmuk vallomását veszem figyelembe. Nézzük, mit is mondanak?

Azt mondják: gyanakodtunk, hogy Vulfszont meggyilkolták, úgy véltük, hogy Szemencsuk személyes leszámolásáról volt szó, hiszen Vulfszon volt az az ember, aki leleplezte és a jövőben is leleplezhette volna Szemencsukot. De volt-e valójában ok Szemencsuk leleplezésére? Igen, volt. És volt-e Szemencsuknak oka arra, hogy éppen Vulfszontól féljen, mint olyan valakitől, aki lelep-

lezheti? Igen, volt. Mint már utaltam rá, az 1934—1935. évi telelő kollektívában csak egy bátor ember akadt, aki képes volt arra, hogy még élete árán is, életének kockáztatásával is leleplezze Szemencsukot — ez az ember Vulfszon doktor volt. Szemencsuk ezt nagyon is jól tudta, érezte. Ezért mondják valamennyien egybehangzóan, hogy a Vulfszon ellen táplált gyűlölet vezette Szemencsuk minden tettét, minden lépését; nem egyszerűen az elégedetlenség, nem egyszerűen a rosszakarat, hanem kimondottan a gyűlölet.

Kucevalov kijelentette a bíróság előtt: „Véleményem szerint Vulfszon meggyilkolását Szemencsuk és Vakulenko tervelte ki." Én ezzel egyetértek. Nem tartom lehetetlennek, hogy Vakulenko is résztvett e gyilkosság kitervelésében. Ezt alátámasztja az a körülmény, amely kettőjüket összekapcsolja, és amelyre még vissza fogok térni.

„Sztarcev, aki a fizikai végrehajtó volt, mindenre képes, roppant zárkózott, makacs, és mondhatnám hazug valaki, olyan ember, aki soha semmit sem fog bevallani". Kucevalov azt állítja, hogy Sztarcev szívesen tetteti magát ostobának, valójában azonban ravasz és hajlamos minden bűnös mesterkedésre.

Bogdanov: „Szemencsuk szava törvény volt Sztarcev számára."

Kajmuk: „Meggyőződésem, és a telelő kollektíva más tagjainak is meggyőződése, hogy Szemencsuk leszámolt Vulfszonnal, mint olyan emberrel, aki bírálta eljárását."

Ezek a gyilkosság indítékai.

Az indítóok megvan. Az indítóokot megállapítottuk, bizonyítékok támasztják alá. Bármit is mondanak, nem lehet megingatni. Mondhatják nekünk, hogy minden tanú hazudik, mondhatják, hogy vallomásaik 98 százaléka hazugság. Így próbált Szemencsuk védekezni. De vajjon meggyőzhet ez valakit? A bűncselekmény indítóoka tehát, amely Szemencsukot Vulfszon doktor meggyilkolására késztette, kifogástalanul megállapítottnak tekinthető. Ez nyilvánvaló. Nemcsak a tanúvallomások, hanem magának Vulfszonnak a feljegyzése is, és nemcsak ez a feljegyzés, hanem a december 26-ra virradó éjjel írt levele is — teljes mértékben alátámasztja azt, hogy az indítóokot teljes pontossággal megállapítottuk.

December 26-án reggel Vulfszon doktor útnak indult a Szomnyityelnaja-öböl felé. Egy levelet hagyott hátra, melyet, hogy feleségét az esetleges szerencsétlenség gondolatával meg ne ijessze, munkaasztalára tett, az iratok közé. Ezt a levelet nem lehet kitörölni a bizonyítékok sorából. A levél a következőképpen hangzik: „Ha meghalok, kérem, csakis Konsztantyin Dmitrijevics Szemen-

csukot vádolják." Honnan tudta ezt az orvos? Érezte. Érezte, hogy ő áll a központjában Szemencsuk gyűlöletének, annak a hajszának, annak a harcnak, melyet ellene, Vulfszon doktor ellen, éppen Szemencsuk folytatott. Nyilván világosan látta, hogy Szemencsuk, aki az egész szigeten szétkürtölte: „Én vagyok egyszemélyben a GPU, a bíróság és az ügyészség, jogom van bárkit . . . le is lőni", és aki Vulfszonon kívül nem talált ellenállásra, semmi előtt sem fog megtorpanni . . . És Vulfszon, aki gyanította, hogy valami nincs rendben, amikor a Blossom-fokra küldik, levelet hagy hátra, melyben Szemencsukot nyiltan gyilkossággal vádolja. Ez súlyos és Szemencsuk szempontjából veszélyes bizonyíték.

A szigeten olyan volt a helyzet, hogy Szemencsuk előtt mindenki a szó szoros értelmében reszketett.

Fel lehet-e ilyen körülmények között tételezni, hogy valaki Szemencsuk ellen akár a kisujját is meg merte mozdítani? Ez teljesen valószínűtlen, ugyanúgy, mint az a feltevés, hogy a telelő kolónia egyik tagjának meggyilkolását Szemencsuk háta mögött, annak tudta és jóváhagyása nélkül, saját szakállára a szigeten bárki is kitervelhette és végrehajthatta volna! . .

Szemencsuk tudtán kívül ilyen körülmények között semmiképpen sem fordulhatott elő gyilkosság. Ezek a megfontolások azonban egymagukban nem elegendők. Az ügyiratok között elegendő adatot találunk, melyeknek alapján jogosan állíthatjuk, hogy Szemencsuk szisztematikusan előkészítette a gyilkosságot.

Melyek ezek az adatok?

Elsősorban bebizonyosodott, hogy Vulfszon december 26-án nem a saját jószántából, hanem Szemencsuk közvetlen utasítására utazott el. Szemencsuk ennek az ellenkezőjét próbálta bizonyítani; Szemencsuk tudja, hogy bizonyos körülmények között ez a tény feltétlenül komoly bizonyíték lehet ellene; ezért igyekezett bebizonyítani, hogy Vulfszon doktor önszántából utazott el.

„A kórháztól nem kértek orvost — mondja Szemencsuk első kihallgatásakor —, Vulfszon saját kívánságára ment el. Orvosi segítséget november 15-én kértek, december 26-án az orvos önszántából ment el, hogy tudományos munkát végezzen." Hangsúlyozom ez utóbbi körülményt, mivel Szemencsuk itt a bíróság előtt azt mondta, hogy Vulfszon nem tudományos munka céljából utazott el, hanem azért, hogy betegeket orvosi segítségben részesítsen.

Szemencsuk kijelentette: „Nem ragaszkodtam Vulfszon elutazásához, ő maga akart elmenni."

Ezzel megállapítottnak tekinthetjük, hogy Szemencsuk azt akarta bebizonyítani, hogy az elutazás magának Vulfszon doktornak kezdeményezésére történt, neki az elutazáshoz semmi köze sem volt.

Nagyezsda Szemencsuk kijelenti: „Vulfszon elutazását az tette szükségessé, hogy a Szomnyityelnaja-öbölben segítséget kellett nyujtania egy beteg bennszülöttnek. Ezt férjemtől hallottam, aki ezt a hírt egy odaérkezett bennszülöttől tudta meg."

E vallomás szerint már Szemencsuk kezdeményezte az utazást, aki egy bennszülött megbetegedéséről az egyik Rodgers-öbölbe érkezett eszkimótól szerzett tudomást. Szemencsuk tehát valakinek a megbetegedéséről egy odaérkezett bennszülött révén értesült. Ezt a körülményt kérem ne felejtsék el. Ennek nagy jelentősége van: a bírósági eljárás során ugyanis megállapítást nyert, hogy azokban a napokban a bennszülöttek közül senki sem hozta betegség hírét, tehát senki sem hívta Vulfszont beteghez. A továbbiak során az is kiderült, hogy éppen Szemencsuk terjesztette a hírt egy bennszülött érkezéséről és az orvos elhívásáról.

Ezt Sztarcev is megerősíti, aki a következőket vallotta: „Világosan emlékszem, Szemencsuk megparancsolta az orvosnak, hogy utazzék egy beteg bennszülötthöz a Predatyelszkaja-öbölbe."

Megállapítottnak tekinthető, hogy az orvos Szemencsuk kezdeményezésére utazott el. Szemencsuk állapította meg, hogy el kell utazni, és segítséget kell nyujtani Tagju fiának, aki állítólag beteg, és aki a Predatyelszkaja-öbölben várja az orvost. Valójában nem ez volt a helyzet; valójában egyáltalán nem hívtak orvost Tagju beteg fiához, hiszen december 29-én maga a beteg Tagju érkezett meg a Rodgers-fokra és kijelentette, hogy ő semmiféle orvost nem várt, tehát nem is hivathatott.

Tökéletesen bebizonyítottnak tekintem tehát azt a körülményt, hogy Vulfszon doktor december 26-i elutazása a Predatyelszkaja-öbölbe valóban „predatyelszkij", azaz áruló dolog volt[6]. Ezt az elutazást Szemencsuk rendezte, arra hivatkozva, hogy a Predatyelszkaja-öbölből orvost kértek tőle. A valóságban orvost egyáltalán nem hívtak, bár Tagju fia tényleg beteg volt. Viszont maga Tagju utazott Rodgers-ba, ahová december 29-én meg is érkezett; a doktort útközben elkerülte.

Miért kellett Szemencsuknak kitalálnia azt, hogy orvost hívtak?

---

[6] Lefordíthatatlan szójáték. Predatyelszkij — magyarul árulót jelent. — *Ford.*

Miért kellett neki az igazságot elrejtenie? Azért, mert ez a körülmény egyike volt és marad is azoknak a bizonyítékoknak, melyek valóban rábizonyítják Szemencsukra Vulfszon doktor meggyilkolásának előkészítését.

Feldman doktornő a következőket mondja: „December 24-én Vulfszon beteglátogatásról érkezett haza. Jön Sztarcev és közli, hogy Szemencsuk utasítása értelmében el kell utaznia a Predatyelszkaja-öbölbe, Tagju fiához, és a Blossom-fokra, Nokóhoz. Szemencsuk parancsa az, hogy haladéktalanul készüljön fel." Mindezt Sztarcev is megerősíti. Bizonyítani tudjuk, hogy senki sem hívta az orvost Tagjuhoz. Rendelkezésünkre állnak Tagjunak Popov által lefordított vallomásai is, melyekből napnál világosabban kitűnik, hogy senki sem kért orvost.

Szmirnov tanú ecsetelte itt, milyen körülmények között indult az orvos „a beteghez". Fantasztikus dolgok ezek valóban! A doktornak formálisan csatát kellett vívnia Szemencsukkal, és miért? Egy kuhljankáért és egy hálózsákért, melynek kiadását Szemencsuk megtagadta, noha csaknem 100 kilométer távolságra küldte az orvost. Vitatkoznak, veszekednek. A vita több ember jelenlétében játszódik le, és mindnyájan vallottak róla. Szemencsuk legszívesebben nyári nadrágban küldené az orvost az útra. Szmirnov tanú elmondja, hogy a doktornak közönséges „tulupot", azaz báránybőrbundát adtak, amelyben szolgálati útra menni képtelenség volt. „Nálunk, Leningrádban — mondotta Szmirnov —, a házmesterek hordanak ilyen bundát, és alig járkálnak benne egy kicsit, máris sietnek be, melegedni. Tulup a tundrán — bűntett." És egy ilyen házmester-bundában akarta Szemencsuk Vulfszon doktort a Blossom-fokra küldeni!

Előttünk fekszik Vulfszon 1934 december 3-ról kelt jelentése. Vulfszon természetesen nem sejthette, hogy december 27-én elpusztul, nem sejthette, hogy Szemencsukot gyilkossággal fogják vádolni, és hogy a vádló ezt a jelentést Szemencsuk elleni vádjának alátámasztására fogja felhasználni. E jelentésben Vulfszon doktor a következőket írja: „Közlöm önnel, hogy ... a kapott prémnadrágok túl kicsinyek ... a jövőben nem fogok a tervnek megfelelően a betegekhez utazni ... elfagyott a jobbsarkam."

E bizonyíték tehát, mely szerint a december 26-i események előkészítésének tervszerű jellege volt, mely szerint ezeket az eseményeket már korábban kiagyalták, indokolttá teszi azt az állítást, hogy Szemencsuk teljes mértékben résztvett ebben az ügyben.

Szeretném még egy gyanús körülményre felhívni a figyelmet.

Emlékeznek, hogy december 24-én Tagrak és Jetuj a Rodgers-fokra érkeztek petróleumért, mégpedig nyugat felől. Ha megkapták volna a petróleumot, visszautazásuk során esetleg Vulfszonnal és Sztarcevvel együtt mehettek volna. Itt válik a vád szempontjából bizonyító erejűvé az a tény, hogy Szemencsuk december 25-én a nyugatról érkezett Tagrakot és Jetujt északra küldi petróleumért, ahol nem is volt petróleum, hacsak az a már szinte legendás hordó nem, amely a „Cseljuszkin" pusztulása után a szigetre sodródott. De még ha feltételezzük is azt, hogy volt északon egy hordó petróleum, akkor is felmerül a kérdés: miért küldenek embereket a Rodgers-fokról e hordóért, amikor magán a Rodgers-fokon is volt petróleum?

Ebben nem sok logika van. Szemencsuk azt mondja: „A hordó folyt és emiatt kellett odaküldeni a petróleumért." Kicsoda adja ott ki a petróleumot? — Analko; Analko viszont, mint mondják, ezt a petróleumot saját tulajdonának tekinti. Szemencsuk ellentmondásokba keveredik. Eredetileg azt állította, hogy északra küldött petróleumért, a bíróság előtt pedig egyszerre azt mondja, hogy az embereket nem petróleumért, hanem medvevadászatra küldte; ez mosolyra késztette Usakovot és Minyejevet, akik kijelentették, hogy a szigeten januárban nem vadásznak medvére. Ez a szembeszökő ellentmondás nem válik éppen Szemencsuk javára. Szemencsuk harmadszorra azt a magyarázatot adja, hogy vadászokért küldött az eltűnt orvos keresésének megszervezése végett. Akárhogy is áll a dolog, Vulfszon eltűnt és keresni kellett. Lássuk, hogyan keresi Szemencsuk az orvost.

Mindenekelőtt kétségbevonhatatlanul megállapítottnak kell tekinteni azt, hogy Szemencsuk este már nem akart Vulfszon keresésére indulni, s mást sem akart keresésére küldeni. Feldman és Kucevalov, valamint több más tanú vallomása szerint Szemencsuk parancsot adott, hogy az orvos keresését halasszák másnap reggelre; s csak a már izgatott emberek nyomására járult hozzá ahhoz — érezvén a helyzet fonákságát —, hogy az indulást december 31-én este 11 órára tűzzék ki.

Mit mond Feldman doktornő? „Kértem, engedje meg, hogy én is Vulfszon keresésére induljak, de Szemencsuk megtiltotta, mert nyilván nem akarta, hogy lássam a holttestet. Szemencsuk azt akarta, hogy csak bennszülöttek induljanak az orvos keresésére. Amikor azt követeltem Szemencsuktól, hogy ő is menjen velük, elkezdett ordítani: «Kivel beszél? Kinek akar itt rendelkezéseket adni?» Azt válaszoltam: «Itt maga az úr, de Moszkvában még

beszélünk majd egymással!» Ekkor szemmelláthatólag megijedt és elhatározta, hogy ő is megy, de aztán az indulást reggelre halasztotta. Én tiltakoztam, mire Szemencsuk éjjel 11 órakor el is indult. Sztarcev és Vakulenko maradt. Elsején Sztarcev a Rodgers-öbölbe ment Szemencsukhoz, Vakulenko pedig észak felé indult. Onnan visszatérve Vakulenko nyugat felé tartott, bár én ezt elleneztem. Január 1-én Palja és Kucevalov megtalálta a befékezett szánt, a holttest azonban nem volt ott. A «keresést» 2-án és 3-án folytatták, de nem «találtak» semmit. Vakulenko 4-én ért oda, és rögtön megtalálta a holttestet."

Kucevalov is, Szmirnov is megerősíti, hogy Szemencsuk a kutatást másnapra akarta halasztani.

Szeretnék tartózkodni minden elfogultságtól és minden feltevéstől: értékeljük tárgyilagosan a sziget vezetőjének magatartását. Jelentik neki, hogy a doktor eltűnt; ez délután 4 órakor történik. Kinek jut eszébe ilyen esetben elhalasztani a kutatást, főleg akkor, amikor az orvos eltűnése óta már négy nap telt el, és amikor minden elvesztegetett órától az eltűnt élete függhet? Melyik lelkiismeretes embernek jut eszébe, hogy a keresést másnapra halassza? Szemencsuk a keresés megindítását mégis reggelre tűzi ki, nem akar elmenni, és hogy mégis elmegy, azt mindenekelőtt Feldman, Kucevalov és még néhány személy kifejezett követelésére teszi. Mint emlékeznek, bíró elvtársak, felmerült az a kérdés, hogy Szemencsuk miért nem küldte Sztarcevet abba az irányba, amerre Sztarcev Vulfszon doktort elvesztette. A kérdés teljesen jogos: ha én valahol valamit elvesztettem, akkor nyilván senki sem tudja jobban meghatározni, mint én, hogy hol vesztettem el azt a bizonyos dolgot. Ha feltételezzük, hogy Sztarcev elvesztette az orvost, akkor az lett volna a legtermészetesebb, hogy elsősorban Sztarcevet küldjék keresésére, mégpedig arra, amerre az orvost elvesztette. Ezért vesződtünk az eljárás során meglehetősen sokáig ezzel a kérdéssel. Ki akartuk deríteni, hogy Szemencsuk tulajdonképpen miért küldi nyugat felé Kmót, miért küld nyugatra még egy szánt, összesen hármat, ugyanakkor, amikor Sztarcevet nem nyugatra, hanem pont az ellenkező irányba — kelet felé irányítja.

Szemencsuk a következőket mondja: „Ezt azért tettem, mert akkor, amikor Sztarcev megérkezett Szomnyityelnajára, már minden szánt beosztottunk és útnak indítottunk. Három szán ment nyugat felé, és három északra, tehát nem küldhettem még egy negyediket nyugat, vagy észak felé. Ezért ezt az új szánt keletre küldtem, hogy minden lehetséges irányba és minden területre kiter-

jesszük a kutatást." Ez a magyarázat valószínűnek, helytállónak látszott, és hajlandók is voltunk hitelt adni neki. Ám ekkor jött Kucevalov, aki megtalálta az elpusztult orvos szánját és elmondott valamit; ezt Sztarcev rögtön meg is erősítette, mire Szemencsuk elhallgatott...

Mit mondott Sztarcev és mit mondott Kucevalov? Azt mondta — és ezt Szemencsuk nem tudta megcáfolni —, hogy amikor Sztarcev megérkezett Szomnyityelnajába, a szánok még nem indultak el sem nyugat, sem pedig észak felé. Sztarcev látta Kucevalovot és szánját, látta a többi szánt is; Szemencsuk mégsem arra küldte Sztarcevet, amerre az orvos feltételezhetően elveszett, hanem éppen az ellenkező irányba. Miért? Szemencsuk ezt nem tudta megmagyarázni. Kijelentéseit megcáfolták. Világos a dolog: Szemencsuk nem akarta, hogy az orvost viszonylag gyorsan megtalálják, mert minél tovább tart a keresés — gondolta — annál hasznosabb ez a kitervelt bűncselekmény végrehajtásának eredményei szempontjából.

Már pusztán az a tény is, hogy Szemencsuk ebben a részletkérdésben hazudott, elárulja őt.

És milyen szempontokat ad Kucevalovnak a kutatáshoz? Őt is éppen arra küldi, amerre nem kell. Ez ugyancsak bizonyíték Szemencsuk ellen. Ha Kucevalov azokhoz a magyarázatokhoz és útbaigazításokhoz tartja magát, melyeket Szemencsuktól kapott a kutatás irányára vonatkozólag, sohasem találta volna meg az orvost. Kucevalov arra kapott utasítást, hogy a part vonalával párhuzamosan haladjon. Kucevalov arra a meggondolásra jutott, hogy a parttal párhuzamosan nem mehet, mert úgy nem fog az orvos szánjának nyomára akadni. Teljesen helyesen járt el tehát, amikor a keresett nyom irányára merőlegesen haladt.

Kucevalov helyesen cselekedett, Szemencsuk pedig hamis irányba küldte. Talán véletlen ez? Nos, egyszer-kétszer megengedhető a véletlen, de 22 véletlenség, melyet a vádlottak feltételeznek, 22 szerencsétlenséget jelent majd számukra.

A főszerepet Vulfszon keresésében Vakulenko játszotta. Vakulenko részvétele ellen a kolónia tagjai valamennyien tiltakoznak — Szemencsuk mégis megbízza az orvos keresésével. Vakulenko meg is találja Vulfszon holttestét.

Helytelennek tartom azt a feltevést, amelyet — gondolom — a védelem elő fog terjeszteni azzal kapcsolatban, hogy Vakulenko gyilkolta meg Vulfszon doktort; de e pillanatban nem túlságosan érzem szükségét annak, hogy erről vitatkozzam. Sokkal inkább

hangsúlyozni kell azt, hogy Szemencsuk és Vakulenko Vulfszon doktor eltávolításának kérdésében kétségkívül egy véleményen volt. Nincs kizárva — sőt ez következik is a periratokból —, hogy Vakulenko be volt avatva Vulfszon doktor halálának titkába. Az sincs kizárva, hogy bujtogatott a doktor meggyilkolására, hogy az orvos eltávolításáról bizalmas megbeszéléseket folytatott, és ezzel kapcsolatban titkos szándékai voltak; ugyanúgy nincs kizárva az sem, hogy ecélból Szemencsuk jóváhagyásával és egyenes utasítására olyan „hozzáértő mestert" használt fel, mint Sztarcev vádlott. Világos, hogy Szemencsuk számára ebben a vonatkozásban éppen Vakulenko volt a „hőn óhajtott" ügyintéző a legfontosabb ügyekben.

Kucevalov vallomása szerint a kolónia tagjai egyöntetűen követelték, hogy Vakulenkót hagyják ki a kutatásból, Szemencsuk mégis megengedte a részvételét. Amikor megtalálták a befékezett szánt, és amikor Vulfszon holttestét a Rodgers-fokra szállították, Szemencsuk és Vakulenko megbeszélést folytatott arról, hogy a holttestet egy gödörbe kell dobni. Ez a beszélgetés határozott és igen súlyos gyanúra ad okot. Az is figyelemreméltó, hogy amikor megérkeztek a Szomnyityelnaja-öbölbe, a holttest mellett félig ittas állapotban Vakulenkót találták, meg Tagjut, aki később tisztázatlan körülmények között meghalt.

Hát még a holttest átkutatása, melyet Szemencsuk és Vakulenko végzett, darabokra szaggatva a halott doktor egész ruházatát! Sztarcev azt vallotta, hogy amikor Szemencsuk hozzáfogott a szánon fekvő holttest átkutatásához, Sztarcev „miért?" kérdésére ezt válaszolta: „Semmi közöd hozzá." Szemencsuk viselkedéséből, mondja Sztarcev, látható volt, hogy keresett valamit. Vajjon mit keresett? Talán iratokat, feljegyzéseket, levelet? Talán azt a feljegyzést kereste, melyet Vulfszon az asztalán, iratai között hagyott, és amelyben haláláért egyedül és kizárólag Szemencsukot vádolta? Ezt nehéz lenne megmondani, mert sem Szemencsuk, sem pedig Vakulenko nem készített jegyzőkönyvet a „vizsgálatról". De ha készítettek is volna ilyen jegyzőkönyvet, mi lett volna annak az értéke? Tanúk nincsenek, azt írnak, amit akarnak . . .

Szemencsuk nyilt okirathamisítást követ el. Amikor egy üveg denaturált szeszt talál, azt írja a jegyzőkönyvbe, hogy az alkohol. Erre azért volt szüksége, hogy bebizonyíthassa Vulfszon doktor ittasságát, és hogy hihetőbbé és valószínűbbé tegye azt a magyarázatát, mely szerint az orvos elesett és ittas állapotban megfagyott. És mit tesz Szemencsuk ezután?

Jóllehet Feldman orvosnő állhatatosan követeli, hogy az ügy kivizsgálására Moszkvából hívjanak kívülálló személyeket, Szemencsuk kitér e kérés elől, makacsul akadályozza e lehetőség megvalósítását; nem továbbítja Moszkvába Feldman orvosnő táviratait, és mindenkép igyekszik Feldmant elszigetelni. Vakulenkón kívül Szemencsuk még csak közel sem enged senkit a vizsgálathoz.

A következő körülményre is szeretném felhívni a Legfelsőbb Bíróság figyelmét: részletekbe menően megvizsgáltuk, hogyan vesztette el Sztarcev az orvost; ezzel kapcsolatban feltétlenül emlékeztetnem kell önöket az egyik legutóbbi tárgyalási napunk jegyzőkönyvére, melyben a vád és Sztarcev között lezajlott következő párbeszédet olvashatjuk.

Megkérdeztem Sztarcevet: nem mondott-e önnek valamit Szemencsuk a doktorra vonatkozólag? — „Nem."

Megkérdeztem másodszor: nem utasította-e önt Szemencsuk, hogy útközben veszítse el az orvost? Sztarcev kijelenti: „De igen". Erre az elnök ismét feltette a kérdést Sztarcevnek: „Sztarcev vádlott, mondott önnek valamit Szemencsuk a doktorra vonatkozólag?"

Sztarcev: „Igen, azt, hogy hagyjam az úton".

Kérem, nézzék meg a jegyzőkönyvet.

Megértem, hogy ez nem valami kellemes a védelem számára, de mit lehet tenni, a jegyzőkönyv itt van a kezemben.

Sztarcev kijelentette a nyomozás során tett vallomásának megerősítéseképpen, hogy hallotta Szemencsuk és Vakulenko egyik beszélgetését. „Vulfszon holttestét — mondja Sztarcev — Szemencsuk parancsára a Rodgers-fokra vittem és az egyik házban akartam elhelyezni. Szemencsuk erre erélyesen megparancsolta, hogy a holttestet vigyem a raktárba. Így mondta: «hajítsd a raktárba». Vakulenko megerősítette ezt a parancsot, és hozzátette: «Szemencsuk, most aztán vigyázz!», mire Szemencsuk ezt válaszolta: «Neked még jobban vigyáznod kell magadra, nehogy Vulfszon doktor felesége lepuffantson.»"

Ez a beszélgetés lezajlott, ez kétségtelen. E beszélgetés szintén bizonyíték — s nem is jelentéktelen bizonyíték. Így olyan emberek szoktak beszélni bizonyos körülmények között, akik bizonyos kapcsolatban állanak magával az eseménnyel. Ilyen beszélgetéseket a cinkosok folytatnak egymással.

Sztarcev vallomása szerint néhány nappal később Szemencsuk, mikor már jócskán felöntött a garatra, a lakásán Vakulenko jelenlétében így beszélt: „Itt én képviselem az egész hatalmat, én vagyok a határőrség és a GPU, így számolok le a gazemberekkel,

és ha valaki az utamba fog állni, azt is eltaposom. Én vagyok a bíró is, én vagyok a sziget parancsnoka is, s aki nem engedelmeskedik nekem, azt eltaposom." Vulfszon feleségéről Szemencsuk ugyanekkor a következőket mondta: „Erre a zsidónőre nem szabad hallgatni, ezt egy-kettőre ki fogom innen dobni."

Ilyen beszélgetéseket hallott Sztarcev. Hogyan lehetne az ilyesmit figyelmen kívül hagyni? Igaz, Sztarcev maga is érdekelt ebben, hiszen ő mondta, hogy Vakulenko gyilkolta meg az orvost.

Természetesen a bíróság dolga, hogy ezt a tényt kellőképpen értékelje. Az én kötelességem viszont az, hogy a bíróságot emlékeztessem erre a tényre. Nincs semmi okom rá, hogy ne hozzam kapcsolatba ezt a beszélgetést egész sor más körülménnyel, és ne vonjak le ebből bizonyos következtetéseket.

Érdekes figyelemmel kísérnünk Szemencsuk későbbi tevékenységét is. Szemencsuk eltünteti a nyomokat. Táviratot küld Usakovnak, amelyben kategorikusan kijelenti, hogy az orvos gyalog ment. Honnan tudta Szemencsuk, hogy a doktor gyalog ment? Szemencsuk azt táviratozta Moszkvába, hogy Vulfszon már az első nap halálát lelte. Honnan tudja mindezt? Milyen adatok alapján jutott Szemencsuk erre a következtetésre? Ehhez adatai nem voltak; Szemencsuk úgy írt, ahogy cselekedett, és úgy cselekedett, ahogyan az számára előnyös volt. Állítom, hogy Szemencsuk a március 8-i jegyzőkönyvet azért szerkesztette, hogy magyarázza és szépítgesse eljárását. Ez a törekvés látszik a jegyzőkönyvben, az első sortól az utolsóig: Szemencsuk mindenáron azt akarja bebizonyítani, hogy Vulfszon ittas volt és ittas állapotban érte a halál.

Ebben a vonatkozásban különösen jellemző a jegyzőkönyv második pontja, mely szerint Vulfszon doktor „szükségtelen mennyiségű tiszta alkoholt vitt magával és útközben ivott belőle." „Olyan mennyiségű szesszel — írja Szemencsuk e jegyzőkönyvben —, amennyit Vulfszon doktornak a Szomnyityelnaja-öböl környékén elvesztett holmija között találtunk, nemcsak táskákat és más egyebeket lehet elveszteni, hanem az ördög tudja hová is el lehet hajtani. Az orvosnál levő alkohol nyilván tartalékkészlet volt, melyet tudtomon kívül vitt magával az útra. A megtalált táskákban körülbelül két liternyi alkoholra akadtunk és ez még nem is volt minden. Bár ismételten figyelmeztettem Vulfszont, halála napjáig sem számolt be arról, hogyan használta fel a tőlem átvett alkoholt, melyet követelésére két alkalommal adtunk ki számára, és melynek mennyiségét a második alkalommal a felhasználásról szóló elszámolás benyujtásáig lecsökkentettük."

Ez figyelemreméltó dokumentum. Először is, pontosan tudjuk, hogy a Vulfszonnál talált alkoholmennyiség nem haladta meg a 100 grammot, tehát nemcsak ahhoz volt kevés, hogy valaki „az ördög tudja hová hajtson", hanem ahhoz is, hogy a holmiját elveszítse. Szemencsuk okiratot hamisít, amikor különféle emberek állítólagos vallomásai alapján megszerkeszti ezt a „véleményt", ezt a „jegyzőkönyvet". Okiratot szerkeszt, amelyből kiderül, hogy Szemencsuk március 2-án is azt a feltevést, illetve meggyőződést, vagy pontosabban, mások meggyőződését osztja, mely szerint Vulfszon azért pusztult el, mert ittas volt. Szemencsuk azt állítja, hogy az orvosnál túl sok, nem kevesebb, mint két liter alkohol volt, s hogy azt az ő tudta nélkül vette magához! Mindez — kiagyalás. Vulfszonnál összesen 100 gramm alkoholt találtak, Szemencsuk pedig a jegyzőkönyvben két literről beszél. A jegyzőkönyvet Szemencsuk nyilvánvalóan meghatározott célzattal szerkesztette meg. Már ez is felkelti azt a gyanút, hogy Szemencsuk el akarja simítani a bűncselekmény nyomait. A maximum, amivel Sztarcevet vádolja, az, hogy nem kötötte szánjához az orvos szánját, hogy nem volt elég éber, noha kellő éberséggel megakadályozhatta volna Vulfszon doktor elvesztését és pusztulását. Ez a Sztarcev elleni vád nagyon is szerény és Szemencsuk számára nagyon is kényelmes!

Rátérek a következő bizonyítékra:

Emlékeznek Feldman orvosnő elszigetelésének történetére. Az üggyel kapcsolatos valamennyi körülmény arra utal, hogy Szemencsuk Feldman doktornőt is el akarta tenni láb alól. Máskép nem érthető az a parancs, illetve rendelkezés, hogy az orvosnőt a Blossom-fokra kell vinni. Vakulenko Feldman orvosnőnek a Blossom-fokra való áttelepítésével kapcsolatban is bele van keverve az ügybe; ő mondta Szemencsuknak, hogy „ezt a zsidónőt el kell tüntetni", s ugyanakkor kész volt arra, hogy „egy-kettőre" eltávolítsa Feldmant a telelőállomásról. Pontosan megállapítottuk, hogy Vakulenko kérte Szemencsukot, „engedje meg neki, hogy Feldmant eltüntesse — engedje meg, hogy félretegye az útból".

Miért nem tett semmit Szemencsuk Vakulenko ellen? Miért nem vetett véget Vakulenko bűnös kijelentéseinek? Azért, mert ő maga is hasonló véleményen volt, mert ő is ugyanezt a „vonalat" követte. Ő maga is tett egyet-mást azért, hogy elpusztítsa, vagy ha nem, hát legalább a Blossom-fokra telepítse Feldmant.

Szemencsuk és Dolgij levélváltásából pontosan megállapíthatjuk, hogy Szemencsuk kísérleteket tett Feldman orvosnő elszigetelésére, a külvilágtól való elszakítására, és igyekezett őt megfosz-

tani attól a lehetőségtől, hogy írhasson a vrangelszigeti eseményekről. Mindez azt bizonyítja, hogy Szemencsuk el akarta szigetelni Feldman orvosnőt a külvilágtól — ha már nem sikerült őt fizikailag megsemmisítenie. Ezért Szemencsuknak a gyilkosság előtti és utáni magatartását jellemző körülmények összessége minden kétséget kizáróan arra utal, hogy rendszeres hajszát folytatott Feldman orvosnő ellen. Szemencsuk gyűlölte Feldmant, mert leleplezte, hogy része van Vulfszon doktor meggyilkolásában, éppenúgy, mint ahogy gyűlölte magát Vulfszont is, aki leleplezte Szemencsuk gonosztetteit. Mindez azt mutatja, hogy Szemencsuknak Vulfszon doktor meggyilkolásában, mint a gyilkosság felbujtójának és szervezőjének, fő része volt.

Elkövethette-e Sztarcev a gyilkosságot a maga szakállára? Nem! Ebben sokkal kevésbbé érdekelt, mint Szemencsuk. Mert még ha feltételezzük is azt, hogy Szemencsuk beszélt Sztarcevnek Vulfszonról, aki Szemencsuktól Sztarcev felelősségrevonását követelte a Palja leányai ellen elkövetett erőszak miatt; még ha feltételezzük is, hogy Vulfszonnak Sztarcev „nőügyeibe" való beavatkozása az utóbbiban félelmet és dühöt válthatott ki — akkor sem tételezhető fel semmiképpen az, hogy Sztarcev önálló cselekvésre tudta volna magát elhatározni. Szemencsuk kezében viszont ennek a ténynek meglehetett, és — meg vagyok győződve róla — meg is volt a maga szerepe.

Tehát: cui prodest? Kinek volt szüksége Vulfszon meggyilkolására? Válaszom a következő: ez Szemencsuknak volt érdeke, elsősorban neki volt szüksége erre, és ezt bizonyítja Vulfszon doktor hátrahagyott levele. Úgy vélem, a Szemencsuk ellen emelt vád, mely szerint Szemencsuk felbujtotta Sztarcevet Vulfszon doktor meggyilkolására, valamint a Sztarcev ellen, mint a gyilkosság tényleges végrehajtója ellen emelt vád teljes mértékben bebizonyosodott.

Kérem, szabjanak ki mindkét vádlottra szigorú ítéletet. Ha önök egyetértenek a vád következtetéseivel, akkor marasztaló ítéletet fognak hozni. Ha pedig marasztaló ítéletet fognak hozni, akkor ítéletükben ki kell mondaniok, s minden bizonnyal ki is fogják mondani: „Agyon kell lőni a gyilkosokat!"

*

A Legfelsőbb Bíróság mindkét vádlottat a legsúlyosabb büntetésre — golyó általi halálra ítélte. Az elítéltek kegyelmi kérvényét elutasították és az ítéletet végrehajtották.

A Szovjetunió villamoserőművein elkövetett szabotázscselekmények ügye

1931—1932 folyamán a Szovjetunió nagy villamoserőművein — Zlatousztban, Cseljabinszkban, Ivanovóban, Bakuban és egyebütt — rendszeresen ismétlődő üzemzavarok léptek fel, melyek következtében egyes kazánok, motorok, turbinák, áramfejlesztők stb. hosszabb-rövidebb időre üzemképtelenné váltak, az erőművek teljesítőképessége pedig csökkent.

A nyomozás során megalakított műszaki szakértői különbizottság, melyet a bírósági tárgyalásra is megidéztek, a rendelkezésére álló adatok alapján arra a következtetésre jutott, hogy minden egyes megvizsgált káresetben a villamoserőművek műszaki személyzetének bűnös gondatlansága vagy kifejezett kártevése állapítható meg. A nyomozás megállapította, hogy a káresetek oka ellenforradalmi csoportok kártevő tevékenysége volt. E csoportok tagjai a villamoserőművek állami alkalmazottai közül, mégpedig jórészt a magasabb állású műszaki személyzetből kerültek ki, és együttműködtek a Szovjetunióban szerződés alapján dolgozó Metropolitan-Vickers angol magáncég néhány alkalmazottjával.

A vizsgálat megállapította, hogy a zlatouszti villamoserőmű vezetője, *V. A. Guszev*, helyettesének, *V. A. Szokolovnak* és másoknak segítségével 1931 és 1932 folyamán rendszeresen üzemképtelenné tett egy 1 400 lóerős motort, mely a zlatouszti kohóművek hengerművében a durvahengersor meghajtására szolgált. Az egyik üzemzavar következtében a lőszerüzemosztály másfél hónapra leállt. 1931-ben a villamoserőmű gőztermelésének csökkentése céljából befagyasztotta a 8. számú kazánt. Ugyanakkor Guszev üzemképtelenné tette az 1. sz. szénadagolót, majd ezt követőleg utasítására az egész berendezést szétszedték és másfél évig üzemen kívül tartották. Guszev kártevő szándékkal késleltette az 1, 2. és 11. számú kazánok szerelését; ezzel a villamoserőmű kapacitását 12 000 kilowattról 6 000 kilowattra csökkentette.

A zlatouszti villamoserőmű vezetője, Guszev és helyettese, Szokolov,

emellett számos üzemzavart készítettek elő, hogy az erőművet tönkretegyék és egy szovjetellenes katonai támadás esetére — amit annyira vártak — megfosszák a zlatouszti gyárakat a villamosenergiától.

Guszev és Szokolov — bűnös tevékenységüket az angol Metro-Vickers cég szerelőmérnökével, *W. L. MacDonald*-dal való megállapodás alapján fejtették ki. MacDonald résztvett a szabotázstervek kidolgozásában.

Guszev és Szokolov ezenkívül ugyanennek a MacDonaldnak a megbízásából, közvetlenül vagy közvetítő személyek útján titkos katonai és állami adatokat gyüjtöttek és adtak át MacDonaldnak. Ezért Guszev különböző időpontokban 2 500 rubelt, Szokolov pedig 1 000 rubelt kapott.

MacDonald a Metro-Vickers cég moszkvai irodája főmérnökének, *L. Ch. Thorntonnak* tudtával és megbízásából járt el. Guszev Thorntonnal éppúgy, mint MacDonalddal személyesen tárgyalta meg a szabotázsterveket 1931-ben Zlatousztban, és 1932-ben a harcizszki állomáson, amikor is Guszev számos titkos katonai és állami híranyagot adott át Thorntonnak.

A zujevkai erőműnél a fő kártevő a turbinaüzem vezetője, *M. L. Kotljarevszkij* volt, aki 1932 júniusában üzemzavart idézett elő a 3. számú turbógenerátornál, és az azóta meghalt Vasziljevvel együtt megrongálta az 1. és 3. turbina olajszivattyúit, eldugulásuk szándékos előmozdítása útján.

A szabotázscselekményeket Kotljarevszkij a már említett MacDonald bűnrészességével követte el, és bűnös tevékenységéért 1 000 rubelt kapott tőle.

Az ivanovói villamoserőműnél *A. T. Lobanov*, az üzemi részleg vezetője, *V. P. Lebegyev*, az erőmű művezetője, valamint a Metro-Vickers cég alkalmazottja, *Ch. Northwall* angol állampolgár és mások követték el a szabotázscselekményeket.

Lobanov a motorvezetékek elszakításával rendszeresen üzemképtelenné tette a láncrostély motorjait, szándékosan homokot szórt a kazánt tápláló szivattyú motorcsapágyaiba, aminek következtében a motor üzemképtelenné vált; a szellőztetőberendezés elzárásával szándékosan üzemképtelenné tette az 5. számú kazán füstelszívójának motorját.

Lobanov kártevő tevékenysége következtében az erőmű munkájában fennakadások álltak be, és az ivanovói villamoserőmű által ellátott üzemek kevesebb villamosenergiát kaptak.

Ezért Lobanov Northwalltól 5 000 rubelt kapott, amelyből mintegy 300 rubelt Lebegyevnek adott át.

Ugyanennél az erőműnél — a fentemlített személyektől függetlenül, Thornton közvetlen ajánlatára — Zivert művezető 1931-ben akadályozta egy transzformátor szerelését, és ezért Thorntontól két részletben 800 rubelt kapott.

A Moszenergo villamoserőműnél *L. A. Szuhorucskin*, a moszkvai 1. számú városi villamoserőmű üzemi részlegének vezetője, *M. G. Zorin* és *M. D. Krasenyinnyikov*, a szerelő- és javítórészleg vezetője fejtettek ki kártevő munkát.

Szuhorucskin a Thorntonnal való megegyezés alapján 1928—1932 folyamán rendszeresen elhallgatta a Metro-Vickers cég által szállított berendezések komoly hibáit, ami számos üzemzavart okozott, csökkentette az erőmű teljesítőképességét és lehetetlenné tette, hogy a Metro-Vickers-szel szemben kártérítési igényekkel lépjenek fel.

Szuhorucskin 1930-ban és 1931-ben többízben találkozott Thorntonnal és megállapodtak, hogyan fogják tönkretenni a villamoserőművet, amikor megkezdődik a háború a Szovjetunió ellen.

Zorin 1931-ben és 1932-ben az említett Thorntonnal kötött megállapodás alapján a moszkvai 1. számú városi villamoserőműnél és a rehovi hőerőműnél számos kártevő intézkedést hajtott végre, olymódon, hogy elhallgatta a Metro-Vickers cég által szállított berendezések súlyos hibáit, ami az erőműveken rendszeres üzemzavarokat okozott, csökkentette a berendezés teljesítőképességét, emelte az üzemi költségeket és a kártérítési összegek elvesztésével járt.

Krasenyinnyikov 1928 és 1932 között a moszkvai 1. számú villamoserőműnél egész sor szabotázscselekményt hajtott végre, s eltitkolta a Metro-Vickers cég által szállított berendezéseknek és szerelésüknek hibáit, ami rendszeres üzemzavarokhoz vezetett és a kártérítési összegek elvesztésével járt.

Szuhorucskin, Zorin és Krasenyinnyikov Thorntontól a következő összegeket kapták: Szuhorucskin 2 000 rubelt készpénzben és 350 rubelt vásárlási utalványban, Zorin 1 000 rubelt, Krasenyinnyikov 500 rubelt.

A Metro-Vickers cég alkalmazottai között az ellenforradalmi bűncselekmények elkövetése terén L. Ch. Thornton, a cég szerelő főmérnöke játszotta a vezető szerepet; az ő irányításával fejtették ki kártevő munkájukat a Szovjetunió egyes erőművein a cég mérnökei és szerelői, MacDonald és Northwall angol állampolgárok, valamint Cushney angol mérnök és *P. J. Olejnyik*, a Metro-Vickers cég szerelője.

Thornton az említett személyek közvetítésével, de közvetlenül is, érintkezésbe lépett az erőművek szovjet alkalmazottainak ellenforradalmi csoportjaival, megegyezett velük a szabotázscselekmények végrehajtásában és abban, hogy elhallgatják a Metro-Vickers cég által szállított berendezések hibáit (Krasenyinnyikov, Zivert) s az állami alkalmazottakat bűnös tevékenységükért pénzzel jutalmazta. Nevezett katonai kémkedést is folytatott a Szovjetunió területén, mivel MacDonald, Cushney és Olejnyik útján titkos katonai és állami adatokat gyüjtött, s a szolgáltatott híranyagért az említett személyek közvetítésével szovjet állami alkalmazottaknak pénzt juttatott.

A Metro-Vickers cég moszkvai irodájának meghatalmazott veze-

tője, *Monkhouse*, tudott arról, hogy Thornton és a villamoserőművek egyes szovjet állami alkalmazottainak kártevő, ellenforradalmi csoportjai üzemzavarokat idéznek elő az említett erőműveken. Része volt abban a megvesztegetésben is, mellyel állami alkalmazottakat arra vettek rá, hogy titkolják el a Metro-Vickers cég által szállított gépi berendezések hibáit és a berendezésnek később üzemzavarokat okozó hibás szerelését.

A bakui villamoserőműnél Cushney, a Metro-Vickers cég szerelőmérnöke hajtotta végre a Thornton-féle szabotázscselekményeket. Cushney 1928-ban üzemzavart idézett elő a bakui erőmű 11. számú turbinájánál és Thorntonnak való továbbítás céljából katonai természetű titkos adatokat gyüjtött.

Számos villamoserőműnél (moszkvai 1. számú városi villamoserőmű, Makajevka, Motoviliha) Olejnyik, a Metro-Vickers cég moszkvai irodájának alkalmazottja hajtotta végre Thornton bűnös utasításait. Olejnyik rendszeresen eltitkolta az említett cég által szállított gépi berendezések hibáit, ami azután sok üzemzavart okozott. Olejnyik ezenkívül titkos katonai adatokat gyüjtött és ügynököket toborzott Thornton számára.

A. Sz. Kutuzova vádlott, aki a Metro-Vickers cég moszkvai irodájában mint titkárnő működött és tudott a cég alkalmazottainak ellenforradalmi tevékenységéről, rendszeresen adott át pénzösszegeket állami alkalmazottaknak, a villamoserőművek alkalmazottaiból álló ellenforradalmi csoportok egyes résztvevőinek kémkedésükért és kártevő tevékenységükért.

A bűnügyet 1933 április 12-e és 18-a között a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának különtanácsa tárgyalta.

Talán csak néhány nap választ el bennünket attól a döntő pillanattól, amikor megvonjuk e napokban végzett egész munkánk mérlegét, s amikor ennek alapján a Legfelsőbb Bíróság kimondja ebben az ügyben a végső szót. Már csak rövid idő választ el bennünket attól a pillanattól, amikor félreérthetetlenül, pontosan, világosan és tömören utoljára hangzik el e bűnügyben egyrészt mindazoknak az egyes eseményeknek a minősítése, melyek az egész bírósági eljárás, s azt megelőzően a nyomozás tárgyát képezték, másrészt ama társadalmi és politikai tények összességének a minősítése, melyek a per alapjául szolgáltak.

Ez a mérleg rendkívül jelentős lesz és jelentősnek is kell lennie, hiszen a tárgyalás alatt álló ügy jelentőségében túlhaladja a Legfelsőbb Bíróság által a legutóbbi években tárgyalt többi bűnügyet. Ez az ügy kiemelkedik még a Legfelsőbb Bíróság különtanácsa által az utóbbi években tárgyalt többi per közül is mint különösen nagy, világraszóló jelentőségű ügy, mely magára vonja ma az egész világnak, országunk és a világ valamennyi dolgozójának, minden barátunknak és minden ellenségünknek figyelmét.

Ide összpontosul ellenségeink figyelme, akiket elvakított az osztálygyűlölet, elragadott az osztályellenségeskedés és a rosszindulat, s e per előestéjén megfeledkeztek azokról a határokról, melyeket államunk szuverenitása emel előttük, megfeledkeztek a nemzetközi érintkezésben megengedett határokról és kísérletet tettek arra, hogy e per, e bűnügy menetére erkölcsi nyomást gyakoroljanak. Ez az erkölcsi nyomás arról tanúskodik, hogy a szovjetellenes körök, ha hisztérikus rohamot kapnak, gyakran elvesztik a szükséges és fennhangon hirdetett hidegvérűséget, áthágják a megengedett határokat, s magától értetődően, a kellő és megérdemelt visszautasításban részesülnek.

Nem kételkedem abban, hogy a jövőben is ugyanilyen határozott visszautasításban fognak részesülni. Ez a visszautasítás meg fogja velük értetni, hogy az épülő szocialista társadalom országában, abban az országban, mely több mint 15 éve lerázta magáról a kapitalisták és a földesurak igáját, nem vesznek figyelembe semmiféle olyan követelést, mely ellenkezik a proletariátus, a proletárforradalom érdekeivel, a proletárdiktatúra államának érdekeivel — bárhonnan induljanak is ki ezek a kísérletek.

Bizonyos külföldi körök arcátlan, szemérmetlen követelései, mint már mondottam, a megérdemelt visszautasításban részesültek. Megkapják ugyanezt a jövőben is, ha akár csak egy pillanatra is megfeledkeznek arról, hogy a Szovjetunióval, a nagy, szocializmust építő országgal van dolguk, azzal az országgal, amely az Októberi Forradalomban megsemmisítette a kapitalistákat és a földesurakat, s kiharcolta a szabadságot, azzal az országgal, mely kivívta magának az állami függetlenséget, mely a Nagy Október hatalmas társadalmi, gazdasági és politikai vívmányaira, első ötéves tervünk hatalmas sikereire, országunk dolgozó tömegeinek kimeríthetetlen alkotó erőire támaszkodva fennállása óta évről évre erősödik, azzal az országgal, mely nagy Kommunista Pártunk vezetésével új, szocialista társadalmat épít.

Soha senkinek nem engedtük meg és nem is fogjuk megengedni, hogy beleavatkozzék belügyeinkbe, nem voltunk és nem is leszünk tekintettel semmiféle manőverre, őrjöngésre, lármára és handabandázásra. Nem mulaszthatjuk el, hogy ne emlékeztessünk mai erre, hogy ne emlékeztessünk bizonyos egyensúlyukat vesztett angol körök ágálására és hisztérikus lármájára. Ezek a körök csak nehezen vagy egyáltalán nem tudták megérteni azt a gondolatot, amelyet Sztálin elvtárs már három évvel ezelőtt kifejtett a burzsoá országokkal való gazdasági kapcsolataink megjavításának útjában álló „ütközőpont" kérdésével kapcsolatban.

Sztálin elvtárs a XVI. pártkongresszuson a Központi Bizottság politikai beszámolójában többek között a következőket mondta:

„Azt mondják továbbá, hogy az ütközőpont a mi szovjet rendünk, a kollektivizálás, a kulákság ellen folyó harc, a vallásellenes propaganda, a «tudomány emberei» közül való kártevők és ellenforradalmárok elleni harc, a Beszedovszkijok, Szolomonok, Dmitrijevszkijek és a tőke más efféle lakájainak előzése. Ez aztán már — mondotta Sztálin elvtárs — egészen mulatságos. Nekik nem tetszik a szovjet rend. De hát nekünk sem tetszik a kapitalista rend... Nem tetszik, hogy náluk a munkanélküliek tízmilliói kénytelenek

éhezni és koldus módra élni, amikor a tőkések maroknyi csoportja milliárdokkal rendelkezik. De ha már megegyeztünk — mondotta Sztálin elvtárs e történelmi jelentőségű politikai beszámolójában —, hogy nem avatkozunk bele más országok belügyeibe, tiszta sor, hogy nem érdemes ezt a kérdést újra bolygatni. Kollektivizálás, harc a kulákság ellen, harc a kártevők ellen, vallásellenes propaganda stb. — mindez a Szovjetunió munkásainak és parasztjainak elvitathatatlan, Alkotmányunkban lerögzített joga. A Szovjetunió Alkotmányát vaskövetkezetességgel meg kell tartanunk és meg is fogjuk tartani. Érthető tehát, hogy aki nem akar számolni Alkotmányunkkal — annak azt mondjuk: fel is út, le is út"[1].

Látják kérem, ezeknek az uraknak nem tetszik a mi alkotmányunk, a mi szovjet rendünk, a mi szovjet bíróságunk. Szűkkörű, durva, kegyetlen és embertelen kapitalista osztályérdekeiket tartva szem előtt, az alkotmány, a szovjet rendszer és a szovjet bíróság iránti nemtetszésüknek rágalmazással, kitalálással, torzítással, hamisítással, egyszóval: a saját közvéleményükre gyakorolt „erkölcsi nyomás" szokásos módszereivel adnak kifejezést. Nem tetszik nekik, hogy a szovjet bíróság osztálybíróság, hát azzal próbálják rágalmazni, hogy ha ez a bíróság osztálybíróság, vagyis olyan bíróság, mely a munkásosztály és a proletárállam érdekei felett őrködik, akkor ez nem is bíróság, továbbá, hogy ebben az országban, ahol a bíróság dolgozókból áll, ahol a bíróság a dolgozók érdekében fejti ki tevékenységét, ahol a bíróság mind erkölcsi, mind politikai befolyását a kizsákmányolók ellen, a dolgozók ellenségei ellen érvényesíti — egyáltalán nincs igazságszolgáltatás.

Patrick úr, amint ezt abból a vitából megállapíthatjuk, mely nemrégiben az angol alsóházban a szovjet áruk behozatala elleni törvényjavaslattal kapcsolatban lezajlott, a következőket jelentette ki: „Az igazságszolgáltatás (nyilván a Szovjetországban, mivel a szovjet bíróságokról volt szó), egész eszméje osztályalapokon nyugszik. Erről a körülményről néhány évvel ezelőtt győződtem meg Moszkvában, amikor a Legfelsőbb Bíróságon jelen voltam egy tárgyaláson. Egy nagyon kemény széken foglaltam helyet és egy hatalmas vörös transzparenst néztem, mely a mögött az asztal mögött volt, ahol a bírók ültek és dohányoztak." Hennon úr közbeszólt: „A bírók dohányoztak?" Patrick: „Igen." S aztán így folytatta: „A transzparensen nagy fehér betűkkel ez a szöveg állott: «A bíróság a proletariátus szerve.»

[1] *Sztálin* Művei. 12. köt. Szikra 1950. 280. old.

Ez a mondás — szögezte le Patrick — Lenin egyik minden alkalommal idézett klasszikus kijelentése.

Ezeket a szavakat szószerint kell érteni — a bíróság a proletariátus szerve, s a kommunista doktrina egyszerű logikája értelmében a bíróság az osztályharc eszköze és e fő cél érdekében létezik.

Maga az osztályharc azonban — folytatta Patrick — már régóta nem jelent valóságot. Nem kételkedem abban — mondja a továbbiakban —, hogy a forradalom első napjaiban és a polgárháborúban az osztályharc bizonyos fokig valóság volt . . . Azóta hosszú idő telt el és a burzsoázia ellenállása végérvényesen és teljesen megtört."

Ezzel Patrick azt akarta mondani, hogy ha nincs többé osztályharc, akkor a kommunista programm logikája szempontjából, a bíróságnak nincs többé tennivalója, hiszen a kommunista programm a bíróságot a proletariátus érdekeit védő szervnek tekinti és nyilvánítja.

Mi soha nem titkoltuk és ma sem titkoljuk bíróságunk tényleges osztályjellegét, nem titkoljuk, hogy igazságszolgáltatásunk előtt valóban osztályjellegű feladatok állanak.

Mi mindig és mindenütt elismertük, mind tanítóink tanításaiban, mind szocialista építésünk elméleti és gyakorlati területein kifejtett állandó munkánkkal, hogy bíróságunknak, akárcsak egész államunknak, osztályjellege van. Soha egyetlen feladatunkat sem szakítottuk el általános és legfőbb feladatunktól, a munkásosztály érdekeinek érvényrejutásától és védelmétől, és soha sem szakítottuk el ezektől a feladatoktól bírói gyakorlatunk, bírói munkánk feladatait sem.

Vlagyimir Iljics a forradalom kezdetén szovjet igazságszolgáltatásunknak éppen erre a valóban nagyszerű sajátosságára mutatott rá: „Hozzáfogott — mondotta Októberi Forradalmunkról —, hogy a régi bíróság helyén megteremtse az új népbíróságot, helyesebben szovjet bíróságot, amely azon az elven épül fel, hogy a dolgozó és kizsákmányolt osztályok — és csak ezek az osztályok — vesznek részt az állam kormányzásában. Az új bíróságra elsősorban a kizsákmányolók elleni harchoz volt szükség, akik igyekeznek visszaállítani uralmukat vagy védelmezni kiváltságaikat, vagy suttyomban, csalárd úton megmenteni, visszaszerezni legalább egynéhányat e kiváltságok közül"[2].

A szovjet bíróság a szovjet állam bírósága, a munkásosztály

[2] *Lenin* Művei. 27. köt. 212. old.

bírósága, országunk dolgozóinak bírósága, azé az országé, amely megvalósítja a szocialista társadalom felépítésének nagyszerű történelmi feladatait, s amelyet a többi országban példának és mintaképüknek tekintenek társadalmi felszabadulásukért küzdő osztálytestvéreink.

Ezzel a bírósággal ellentétben valamennyi kapitalista ország bírósága mindig olyan bíróság volt és marad, mely a kapitalista osztályok, az emberi munkát kizsákmányoló és leigázó osztályok érdekeit valósítja meg és védelmezi.

„A bíróság — mondja Lenin — a kapitalista társadalomban javarészt az elnyomás apparátusa, a burzsoá kizsákmányolás apparátusa volt"[3].

És amikor azt vetik a szemünkre, hogy a mi szovjet bíróságunk osztálybíróság, s hogy önök, akik ebben a bíróságban ülnek, nem a jog és igazság alapján ítélkeznek, mert az osztályelmélet talaján állanak, akkor ez nem egyéb a szokásos kirohanásoknál, a hamisítás és a rágalmazás megszokott módszereiről tanúskodó kirohanásoknál, melyek segítségével a kizsákmányolók el akarják kenni saját bíróságuknak — és egész államuknak — hamisítatlan osztályjellegét, kizsákmányoló jellegét.

Az angol alsóházban ülő urak közül egyesek azon fáradoznak, hogy a mi bíróságunkkal saját bíróságukat és igazságszolgáltatásukat állítsák szembe. Azt állítják, hogy a mi igazságszolgáltatásunk és mondjuk az angol igazságszolgáltatás között az a különbség, hogy az angol bíróság valóban igazságot szolgáltat, a szovjet bíróságnál viszont hiába keres akárki igazságszolgáltatást. Hills őrnagy például, amikor nem is olyan régen az alsóházban a Metro-Vickers üggyel kapcsolatban felszólalt, egyenesen megmondta: „Ennek az országnak (vagyis Angliának) az igazságszolgáltatása és más civilizált európai országok vagy az Amerikához hasonló kapitalista országok igazságszolgáltatása összehasonlíthatatlan Oroszország igazságszolgáltatásával."

Majd Cripps-szel vitába szállva kijelenti:

„Cripps dialektikus ködösítéssel azt állítja, hogy Oroszországban van igazságszolgáltatási rendszer, pedig nagyon is jól tudja, hogy ilyen ott nincs."

Hills őrnagy — bátor ember, ha rászánta magát arra, hogy elmondja mindazt, amit én, bármilyen sértően hangzott is, sajnos kénytelen voltam a Legfelsőbb Bíróság ülésén idézni. De saját

[3] *Lenin* Művei. 27. köt. 212. old.

honfitársai, más parlamenti tagok jól megfeleltek ennek az őrnagynak.

Így például Cripps, aki az alsóház ugyanezen ülésén így nyilatkozott: „A tiszteletreméltó és nagytudású gentleman, a koronaügyész úr, ha jelen lenne, támogatna engem mindabban, amit a skót selyem ügyével kapcsolatban mondok — erről meg vagyok győződve. Egy teljes hónap telt el a letartóztatás és az óvadék ellenében történt szabadlábrahelyezés óta, amíg a vádiratot teljesen megfogalmazták."

Egy teljes hónap telt el, amíg csupán a vádiratot teljes egészében megfogalmazták!

Vagy Kirkwood, aki elmondotta, hogy 1913-ban Dumbarton parlamenti képviselőjét éjjel fél kettőkor letartóztatták, börtönbe vetették és bírói ítélet nélkül száműzték. 16 hónapra elszakították feleségétől és családjától. Mindezt nem én mondom. Mindezt Kirkwood mondja! Mindezt Cripps mondja! Angol parlamenti képviselők mondják mindezt, angolok, akik még nem veszítették el a valóság iránti érzéküket, akik még romlatlan szemmel tudják nézni a valóságot, azt a valóságot, mely a kapitalista országokban nap mint nap nevetségessé teszi azt, amit ott igazságszolgáltatásnak neveznek.

Ezeknek a kapitalista uraknak nem tetszik sem a mi perrendtartásunk, sem azok a perek, amelyeknek vádlottai ellenforradalmárok és kártevők, akik mindig forró támogatásra, együttérzésre és védelemre találnak a burzsoázia bizonyos köreiben, de különösen — s erről éppen ebben a perben kell majd beszélnem — az angol burzsoázia bizonyos meghatározott köreiben.

Runciman angol kereskedelmi miniszter a következőket mondta erről a perről, tehát éppen arról a bűnügyről, amelyet most tárgyalunk: „Oroszországban gyakori az effajta, szabotázs-vád alapján megindított perek megrendezése. Alapos kutatásokat folytattunk, de még egyetlen olyan esetet sem tudtunk találni, ahol egy ilyen per ne elmarasztalással végződött volna."

Vajjon mit jelenthet ez? Csupán azt, hogy mi feleslegesen és alaptalanul nem ültetünk embereket a vádlottak padjára. Vádhatóságaink és nyomozószerveink a lehető leggondosabban mérlegelnek minden körülményt, s a legnagyobbfokú óvatossággal járnak el, mielőtt saját állampolgárainkat vagy idegen állampolgárokat valamilyen bűntettel vádolva a vádlottak padjára ültetnének.

De ha a brit kereskedelmi miniszter azt akarta ezzel mondani, hogy egyetlen ilyen perben sem találunk felmentő ítéletet, akkor

ez már nem egyéb, mint a tények közönséges meghamisítása. És hogy ne kelljen sokáig ezzel a kérdéssel foglalkoznom, s az ilyen jellegű állításokat mintegy menet közben megcáfoljam, idézek egy történeti, a sahti-ügyre vonatkozó adatot. Ebben az ügyben felmentették Potyomkint, Stellbrinket, Ottót és Meiert — tehát négyet ennek a roppant méretű kártevőpernek, a donyecmedencei ellenforradalom perének vádlottai közül. Az említett per olyan ellenforradalmi szervezet ellen folyt, amely tönkre akarta tenni országos fűtőanyagbázisunkat és súlyos csapást akart mérni hőenergiagazdálkodásunkra.

Hogyan lehet ezekután azt állítani, hogy nálunk a perek mindig marasztaló ítélettel végződnek? Igaz, az angol kereskedelmi miniszter gondos kutatásról beszél, melyet azért végzett, hogy az angol alsóházban honfitársai elé terjesztett ismert végkövetkeztetésre jusson. Meg kell azonban mondani, hogy ez a gondos kutatás nyilvánvalóan ugyanolyan fogyatékosságokban szenved, mint a Metro-Vickers cégnek azok a bizonyos turbinái, melyekről itt tegnap Monkhouse beszélt.

Önök tudják, hogy a burzsoázia mindig leplezni igyekszik intézményeinek osztályjellegét, különösen az olyan intézményekét, mint amilyen a bíróság. Egész sor olyan teljesen megbízható és igen fontos tényt idézhetnénk, melyek a kapitalista és kizsákmányoló osztályoknak éppen erről a történetileg bizonyítható, állandó gyakorlatáról tanúskodnak, s arról beszélnek, hogy ezek az osztályok el akarják leplezni, el akarják kenni állami intézményeik, s különösen bíróságuk igazi kizsákmányoló lényegét.

Mindezt azonban, bíró elvtársak, már réges-régen tökéletesen és végérvényesen leleplezték, többek között abban a vonatkozásban is, hogy miféle intézmények ezek az agyondícsért bíróságok, akár az angol állam bíróságai. Engels „Az angol alkotmány" című művében kimerítően és gyilkos gúnnyal elemzi a kapitalista országok bíróságainak osztályjellegét. Azt mondja ott, hogy „az angol esküdtbíróság, mint a legjobban kialakult esküdtbíróság, a jogi hazugságnak és erkölcstelenségnek betetőzése"[4]. És valóban: milyen képet is nyujt bármely kapitalista ország bármelyik bírósága?

Engels így beszél az angol bíróságról: „Aki nagyon szegény ... az előzetesen csak a vádiratot és az eredetileg a békebíró által lefektetett adatokat tekintheti meg, részleteiben tehát nem ismeri az

[4] *Marx—Engels.* Gesamtausgabe. I. rész. 4. köt. 327. old. (németül).

ellene felhozott bizonyítékokat (és ez éppen az ártatlanra nézve a legveszélyesebb); mihelyt a vádbeszédet befejezték, azonnal válaszolnia kell és csak egyszer beszélhet; ha nem tudott gondoskodni mindenről, ha hiányzik egy tanú, akit ő nem tartott szükségesnek, akkor el van veszve"[5].

És ezekután arról beszélnek nekünk, hogy igazságszolgáltatást éppen azokban az államokban találunk, ahol olyan rendszer van, mely immár számos évtizeddel ezelőtt olyan kíméletlen kritikát kapott, mint amilyenben ezeket az intézményeket Engels Frigyes, a tudományos szocializmus egyik megalapítója s egyik legkiválóbb tanítónk részesítette. Azóta már sok év telt el s minden év újabb bizonyítékokat szolgáltat arról, hogy mennyire helyes volt ez az értékelés. Napjainkban is számtalan ilyen bizonyítékot találhatnánk.

Az osztálybíráskodás éle a dolgozók érdekei ellen irányul, s valójában nem is nevezhető jogszolgáltatásnak, igazságszolgáltatásnak. A *The New Leader* című angol folyóirat úgy jellemzi a meeruti pert, mint „a politikai üldözés területén előfordult legnagyobb botrányt, a világ igazságszolgáltatási krónikájának legszégyenteljesebb lapját". Mindenki, aki figyelemmel kíséri a sajtót, tudja, hogy immár négy év óta húzódik ez a szörnyűséges per, melynek során az osztálybíráskodás a szó legszorosabb értelmében gúnyt űz 30 kommunista tevékenységgel és forradalmi szakszervezeti mozgalom szervezésével vádolt hindu és angol forradalmárból. Négy év óta húzódik már a vizsgálat olyan vallatási módszerekkel, amilyeneket a kémkedéssel vádolt tiszt, Stuart ügyében Angliában nemrég lezajlott eljárás során is alkalmaztak: „harmadfokú vallatással", embertelen körülmények közti fogsággal, a fizikai és erkölcsi befolyásolás minden elképzelhető eszközével. Mindezt a burzsoá úgynevezett igazságszolgáltatás tette, melynek védelmében most síkraszállnak a burzsoá parlamenti képviselők, akik arra vetemednek, hogy parlamenti szószékeikről alaptalan s egyben sértő rágalmakat szórjanak a világ egyetlen valóban szabad országára, a Szovjetországra, a világ egyetlen tényleges igazságszolgáltatására, a szovjet bíróság igazságszolgáltatására, mely az új életet teremtő, az új, szocialista társadalmat építő proletariátus akaratát valósítja meg.

Nem tetszik ezeknek az uraknak perrendtartásunknak a nyomozásra vonatkozó része sem. Ennek a kérdésnek az említett vita során rendkívül nagy figyelmet szenteltek, akárcsak a jelenlegi

[5] Ugyanott, 329. old.

bűnügynek, és perrendtartásunk általános kérdéseinek, úgy hogy ezekkel most feltétlenül foglalkoznom kell. Ezzel kapcsolatosan a vitában elsősorban arról volt szó, hogy nálunk a nyomozás során a vádlottnak semmiféle védelem nem áll rendelkezésére. Az egyik „szellemes" parlamenti képviselő kijelentette: „Előbb a vallomás, és csak azután a jogi védelem . . ." Cripps és Kirkwood visszavágásából láthattuk, hol fordul valóban elő az, hogy a felelősségre vont embereket ténylegesen megfosztják a védelem minden lehetőségétől. Igen, perrendtartásunk és eljárásjogunk a nyomozás folyamán nem engedi meg a védelem bevonását, ennek oka azonban az, hogy maga a mi törvényünk — és erre ma emlékeztetnünk kell —, s így többek közt a büntető perrendtartás 111. és 112. szakaszai, maguknak az állami szerveknek kötelességévé teszik a bűnügy mindenre kiterjedő teljes kivizsgálását, kötelességükké teszik, hogy megvizsgáljanak minden olyan körülményt, mely a felelősségrevontat terheli, vagy mentesíti, minden olyan körülményt, amely a felelősséget súlyosbítja vagy enyhíti.

És amikor ellenségeink dührohamukban, elvakult osztálygyűlöletükben azt állítják, hogy ilyen körülmények között nincs biztosítéka a bírósági igazság megállapításának és más, úgynevezett civilizált országokra hivatkoznak, akkor könnyű az effajta támadásokat az egyik legújabb — az 1924. évi — német büntető perrendtartásra való egyszerű hivatkozással elhárítani. Szándékosan beszélek ezekről az évekről és nem a jelenlegi korszakról, amikor is Németországban a fasizmus üli diadalát. A 147. szakasz értelmében a nyomozás során a védelem a nyomozás anyagába csupán abban az esetben tekinthet be, „ha ez a nyomozás célját és feladatát semmiképpen sem veszélyezteti".

Mi a vádlott jogait nem csupán a bíróság előtt biztosítjuk, hanem a nyomozás során is, mégpedig a büntető perrendtartás 206. szakasza alapján, melyről a bírósági eljárás folyamán már többször beszéltünk.

Ezzel a kérdéssel csupán azért foglalkozom, mert mindazok a szóbeszédek, melyek az alsóházban igazságszolgáltatásunkkal, bírósági rendszerünkkel és perrendtartásunkkal kapcsolatban elhangzottak, nem elvontan, hanem az itt tárgyalás alatt álló üggyel kapcsolatban hangzottak el, és bizonyos angol burzsoá körök azon kifejezett szándékát tükrözték, hogy diszkreditálják mind a jelen ügyben lefolytatott nyomozást, mind pedig a bíróságot magát, melynek természetesen figyelembe kell vennie a nyomozás anyagát.

Sőt tovább megyek: tanúi voltunk itt annak, hogy egyes vád-

lottak — Thorntonra, Monkhouse-ra gondolok — legalább is megkísérelték, hogy itt a mi bíróságunk előtt, a mi bírósági eljárásunk során lényegében azt a vonalat kövessék, melyet számukra előírtak, és mely a valamennyiünk által jól ismert „Fehérkönyv" első kiadásában jut kifejezésre. Ehhez a vonalhoz tartozik Thornton meséje az „erkölcsi nyomás"-ról, mellyel oly szégyenletesen felsült, Monkhouse meséje a tizennyolcórás kihallgatásról, mely az angol parlamentben — egy óra hozzátételével — már tizenkilencórás kihallgatássá növekedett. Nem tudom, ki volt az értelmi szerzője ennek a verziónak, de mindenesetre olyan verzió ez, melyet Monkhouse itt mint védelmi módszert a nyilvánosság előtt kipróbált, és amely miatt kénytelen volt a Legfelsőbb Bíróság előtt bocsánatot kérni.

Mindez, bíró elvtársak, pontosan megegyezik Sir Vansittartnak Sir Esmond Ovey-hoz küldött és a „Fehérkönyv"-ben közzétett táviratával, melyet szeretnék itt bemutatni. Ez a 27. számú dokumentum. A távirat némi fényt vet Monkhouse-nak a bíróság előtt mondott beszédével kapcsolatos incidensre. „A szovjet nagykövet — táviratozza Vansittart Sir Ovey-nak — kérésemre felkeresett." Így olvasható ez a „Fehérkönyv"-ben közzétett 27. számú dokumentumban. „Megjegyeztem — olvashatjuk tovább —, hogy találkozásunk oka a tegnapi alsóházi események következtében nyilván világos előtte. Az országban (Angliában) növekszik a felháborodás angol állampolgároknak Oroszországban történt önkényes letartóztatása és a velük való durva bánásmód miatt. Ez a felháborodás még növekedni fog, és jogosan fog növekedni. Általános az az érzés, hogy azok a vádak, amelyeket ezek ellen az emberek ellen emeltek, esztelenek és hisztérikusak, hogy a letartóztatások megrendezettek, mégpedig rosszul megrendezettek és céljuk egyszerűen az, hogy bűnbakok keresésével (bűnbakokon Thorntont és Monkhouse-t érti!) bizonyos oroszországi ipari intézkedések kudarcát leplezzék.

A szovjet kormány — olvassuk a dokumentumban — mondhat amit akar, de itt a közvélemény soha nem fogja más megvilágításban látni a helyzetet."

Tehát március 16-án elküldték ezt a 27. számú táviratot, mely bevonult ennek a pernek és az angol diplomáciának a történetébe, tegnap pedig, április 15-én, a reggeli tárgyaláson felemelkedett Monkhouse és megkísérelte, hogy — mint mondotta — a bíróság tudomására hozza nyilatkozatát, mely szerint „ez a per megrendezett színjáték a Metro-Vickers cég ellen, megfélemlített vádlottak

vallomásainak segítségével". De még egy olyan „ijedős" ember, mint Thornton, sem volt képes egyetlen tényt sem említeni arra vonatkozólag, hogy voltaképpen milyen módon félemlítették meg, s az egyetlen, amit ezzel kapcsolatban mondott, a következő volt: „Magam sem tudom, mitől ijedtem meg."

Mint már említettem, nem tudom, hogy ebben az ügyben ki kit inspirált, abban azonban biztos vagyok, hogy az angol közvéleményt egy sor mesterséges fogással félrevezették. Az a véleményem, hogy a jelenlegi pernek és bíróságunknak hatalmas érdeme lesz, ha leleplezi ezeket a ferdítéseket, leszögezi a valódi tényállást, és ezzel megmutatja az angol közvéleménynek, sőt azoknak a köröknek is, melyek államunkkal szemben ellenséges érzülettel viseltetnek, hogy ezúttal csúnyán félrevezették őket. És valóban, itt van előttünk a külügyminiszter nyilatkozata, mely szerint „az ellene emelt vádat nem ismerő és a hajnali órákban börtönbe hurcolt Monkhouse első kihallgatása reggel 8 órakor kezdődött, és egyfolytában 19 óra hosszat tartott".

„Érdeklődtem a nagykövetnél — mondja a szónok — a kihallgatást végző személyek felől. A kihallgatást végzők felváltva, három csoportban dolgoztak, míg a kihallgatott (mint ez magától értetődik) mindig ugyanaz a személy volt."

Ez természetesen érdekes közlés, mely magától értetődően alkalmas volt arra, hogy még a perrendtartásunkkal szemben elfogulatlan gentlemaneket is elszomorítsa. Valóban, 19 órai szakadatlan kihallgatás, és e kihallgatásnak szegény áldozata, Monkhouse, ez a gentleman, egyedül a nyomozók három csoportjával szemben, akik valamennyien, egyik a másik után támadják ezt a szerencsétlen Monkhouse-t!

19 óra! Az első, aki hazudott, minden valószínűség szerint maga Monkhouse volt. Ő hazudott, ő indította el a 19 órás változatot. Ezt a változatot azután felkapták mindazok, akiknek kapóra jött és előnyös volt, széltében-hosszában terjesztették, mozgósították a közvéleményt, és erre akarták felépíteni ezzel a perrel kapcsolatos követeléseiket, melyeket felháborodással utasítottunk vissza.

És amikor Monkhouse tegnap kijelentette: „Elismerem hibámat, bocsánatot kérek", akkor az volt az érzésem, bíró elvtársak, hogy nem tőlünk kér bocsánatot, hanem azoktól, akiket félrevezetett. De mi is volt a helyzet valójában? Erről tegnap eléggé részletesen beszéltünk, mindazonáltal engedjék meg, hogy a kérdéssel egész röviden ma is foglalkozzam! Folytatom annak a nyilatkozat-

nak az ismertetését, melyet az alsóházban a külügyminiszter tett: „Mr. Monkhouse-t március 13-án hajnali három óra tájban visszavitték cellájába, ahol 7.30-ig maradt. Félnyolckor kezdődött el a második kihallgatása, mely körülbelül 17 óra hosszat tartott. Tehát kétszer 24 órán belül — 36 óra; 36 órányi csaknem szakadatlan kihallgatás!"

36 óra. És mi sült ki a végén? Az, hogy Monkhouse-ra rábizonyították hazugságát, hogy minderről szó sem volt, hogy mindaz, amiről az alsóházban beszéltek, és amin a tiszteletreméltó gentlemanek az említett nyilatkozattal kapcsolatban fáradoztak, pusztán „termelési költség". Az ő helyükben én feltétlenül polgári pert indítanék Monkhouse ellen — az elvesztett idő miatt!

Nem elsőízben találkozunk azzal, hogy bíróságunkat, pereinket vádakkal illetik, meghamisítják, rágalmazzák. Ez történt a sahtiper idején is. Így volt akkor is, amikor az „Iparpárt" ügyét tárgyaltuk, és ugyanez történt az úgynevezett „Mensevikek Szövetségi Irodája" ellen indított per alkalmával. Nincs mit csodálkoznunk az ellenünk folyó harc módszereit illetően. Ezt a harcot nem csupán annak a burzsoáziának a maradványai folytatják, amelyet Október, majd pedig szocialista építésünk korszakának 15 esztendeje megdöntött, hanem a különféle kapitalista országokban uralmon levő burzsoázia is. A kapitalista országok burzsoáziája bizonyos körei révén eszmei és nagyon gyakran anyagi kapcsolatban áll az Októberi Forradalomban megvert és szétzúzott kapitalista kizsákmányoló osztályok maradványaival, melyek mindig támogatásra találnak a világburzsoázia legagresszívabb és legreakciósabb köreiben.

A jelenlegi per sajátossága azonban nem abban a gyalázkodás- és rágalomáradatban rejlik, melyről az imént beszéltünk, és amelylyel ellenségeink — mint már mondottam — a kártevési pereket, az ellenforradalmi összeesküvésekre, az ellenforradalmi összeesküvőkre lesujtó minden csapásunkat rendszerint fogadják.

E per sajátossága az, hogy az osztályok óriási összecsapását tükrözi és a szó szoros értelmében az osztályharcot, két világ harcát tárja elénk. A per sajátossága az, hogy ötnapos bírósági munkánk alapjábanvéve öt napi osztályütközet volt, amelyben két gondolatvilág, az elvek, a fogalmak két világa, a társadalmi törekvések és elvi ellentétben álló osztályérdekek két világa csapott össze. A mult évek kártevési pereivel szemben mutatkozó minden különbség mellett e per sajátossága éppen az, hogy kártevők ellen folyik, az, hogy még mindig vannak hazánk földjén kártevők, noha mindeddig

csúfos vereséggel végződött egytől egyig valamennyi kísérletük, mely a szocialista építés sikerei ellen irányult.

Amikor Sztálin elvtárs arról beszélt, milyen volt a helyzet e téren a sahti-per időszakában, rámutatott arra, hogy „a kártevés akkoriban afféle divat volt", hogy annakidején „egyesek kártevéssel foglalkoztak, mások fedezték a kártevőket, egyesek mosták kezeiket és semlegesek voltak, mások ingadoztak a Szovjethatalom és a kártevők között"[6]. Azóta a helyzet a régi műszaki értelmiség körében megváltozott. Jelenleg „határozott jelek mutatnak arra, hogy ennek az értelmiségnek egy része, amely azelőtt a kártevőkkel érzett együtt, ma a Szovjethatalom felé fordul"[7]. Sztálin elvtárs azonban figyelmeztetett bennünket: nem szabad azt hinnünk, hogy nálunk nincsenek többé kártevők. „Kártevők vannak — mondotta Sztálin elvtárs — és lesznek is mindaddig, amíg nálunk osztályok vannak, amíg kapitalista környezet van"[8]. És éppen ezért kell ma megállapítanunk, hogy kártevések még előfordulnak, hogy ezeket a szocialista gazdasági élet és a szocialista ipar olyan roppant fontos ágaiban szervezik meg, mint amilyen az elektromosipar, a villamosítás, az áramellátás. Ez kétségtelenül gazdasági építőmunkánk egyik legfontosabb területe.

Igaz, most az osztályellenállás más formáival van dolgunk, mint egy-két évvel ezelőtt. Pártunk Központi Bizottságának áprilisi plénuma már a sahti-ügy kapcsán utalt e bűncselekmény sajátos vonására, mint a szocialista építésünk sikereivel szemben tanúsított burzsoá osztályellenállás különleges, új formájának megnyilvánulására. Ezt meg kell mondanunk és napjainkban is különös nyomatékkal kell hangsúlyoznunk.

Egyúttal azonban azt is meg kell mondanunk, hogy azoknak az árnyalatoknak és formáknak újszerűsége ellenére, melyekben a megdöntött, szétvert, mélyresüllyedt, gazdasági és politikai uralmukat elvesztett kapitalista kizsákmányoló osztályok ellenállása megnyilvánul, az új formák mögött is ellenségeinknek a szocializmus építésével szemben érzett régi, nem gyengülő, hanem ellenkezőleg, mind veszettebbé váló osztálygyűlölete húzódik meg. „. . .figyelembe kell venni azt a körülményt — mondotta Sztálin elvtárs —, hogy a népgazdaság szocialista újjáalakítására irányuló munkánknak, amely szétszaggatja a kapitalizmus gazdasági kapcsolatait és

[6] *Sztálin* Művei. 13. köt. Szikra 1951. 73. old.
[7] Ugyanott, 75. old.
[8] Ugyanott, 76. old.

gyökerestől dönti ki a régi világ erőit, feltétlenül ki kell váltania ezeknek az erőknek kétségbeesett ellenállását. Mint tudjuk, ez így is van. *A burzsoá értelmiség* felső rétegének gonosz kártevése iparunk minden ágában, a *kulákság* állatias harca a gazdaság kollektív formái ellen a falun, a Szovjethatalom rendszabályainak szabotálása az apparátus *bürokrata elemei*, az osztályellenség ez ügynökei részéről — egyelőre ezek az elhaló osztályok ellenállásának fő formái országunkban. Világos, hogy ezek a körülmények nem könnyítik meg a népgazdaság újjáalakítására irányuló munkánkat ... figyelembe kell venni — folytatta Sztálin elvtárs — azt a körülményt, hogy országunk elhaló osztályainak ellenállása nem a külső világtól elszigetelten megy végbe, hanem támogatást kap a kapitalista környezettől. A kapitalista környezetet nem szabad egyszerű földrajzi fogalomnak tekinteni. A kapitalista környezet azt jelenti, hogy a Szovjetuniót ellenséges osztályerők veszik körül, amelyek erkölcsileg, anyagilag, pénzügyi blokáddal, esetleg katonai intervencióval is készek támogatni osztályellenségeinket a Szovjetunión belül. Bebizonyosodott, hogy szakembereink kártevését, a kulákság szovjetellenes megmozdulásait, üzemeink és építményeink felgyujtását és felrobbantását kívülről pénzelik és sugalmazzák. Az imperialista világnak nem érdeke, hogy a Szovjetunió szilárdan álljon a lábán, és hogy módjában legyen a fejlett kapitalista országokat utolérni és túlszárnyalni. Ezért támogatja a Szovjetunióban a régi világ erőit"[9].

Ennek az osztályharcnak egyik nagyon sokatmondó és világos illusztrációja ez a per, mely bemutatja egyes ellenforradalmi csoportok bűnös tevékenységét. Hellyel-közzel fészkelnek még ilyen ellenforradalmi csoportok a Szovjetunióban és nem csupán üzemeink munkájának meghiúsítását, hátráltatását és lassítását kísérlik meg, hanem azt is, hogy vállalatokat robbantsanak fel, tönkretegyék szocialista építésünk egyes szektorait és kárt okozzanak szocialista építőmunkánknak.

És mindaz, aminek itt ezekben a napokban szemtanúi voltunk, mindaz, amit a vádlottaktól maguktól hallottunk — akár Guszevről vagy Lobanovról, Szuhorucskinról vagy Zorinról, akár Thorntonról vagy Monkhouse-ról van szó, akár Olejnyikról, az egyik legvisszataszítóbb típusról a vádlottak közül, vagy Kutuzováról, akinek jellemzésével valamivel később fogunk foglalkozni — mindez valóban meggyőzően beszél az osztályviszonyokról s a többek közt

[9] *Sztálin* Művei. 12. köt. 324—325. old.

kártevésben is megnyilvánuló osztályharc jelenlegi formáinak sajátosságáról.

Óriási tévedés volna azonban, ha úgy képzelnénk el a dolgot, hogy a kártevő elektrotechnikusok pere ugyanarról tanúskodik, amiről annakidején a sahti-ügy tanúskodott, hogy most is a műszaki értelmiség körében elterjedt kártevő tevékenységgel van dolgunk. A sahti-ügy arról tanúskodott, hogy akkor a kártevés afféle divat volt: egyesek kártevéssel foglalkoztak, mások fedezték őket, ismét mások segédkeztek. A sahti-ügy műszaki értelmiségünk körében — és szégyenére — egy eléggé elterjedt jelenség képét tükrözte. Most azonban másként áll a dolog. Óriási tévedés volna, ha e tekintetben bármilyen párhuzamot vonnánk a jelenlegi per és a sahti-ügy között, műszaki értelmiségünknek a kártevő tevékenységgel szemben tanúsított akkori és jelenlegi magatartása között.

Az elmúlt évek során hazánkban, mely nagyszerű, hatalmas győzelmeket aratott a szocializmus építése terén, óriási jelentőségű folyamatok mentek végbe. Kétségtelen, hogy e folyamatok következtében és tőlük függően fordulat állott be műszaki értelmiségünk széles köreinek beállítottságában és tudatában is. Ezt a következtetést egyáltalán nem gyöngíti az a tény, hogy 1931—1932-ben még akadt kártevő csoport, és hogy, mint kiderült, még nem tűntek el hazánkban a kártevők. Ebben nincs semmi meglepő, semmi csodálkozni való. Csak jelentéktelen pártütőkről, a műszaki értelmiség söpredékéről van szó.

Amikor Sztálin elvtárs az új helyzetről és a gazdasági építőmunka új feladatairól elmondott történelmi jelentőségű beszédében arról a fordulatról beszélt, mely a műszaki értelmiség körében a sahti-pertől körülbelül Sztálin elvtárs történelmi jelentőségű beszédének időpontjáig végbement, egyúttal rámutatott arra is, hogy ez a fordulat nem azt jelenti, hogy a műszaki értelmiség körében többé már nem lesznek kártevők. És Sztálin elvtársnak ebben is, mint mindig, igaza volt. „Kártevők vannak — mondotta Sztálin elvtárs —, és lesznek is mindaddig, amíg nálunk osztályok vannak, amíg kapitalista környezet van. De jelenti azt, hogy mivel a régi műszaki értelmiség jelentős része, amely ezelőtt így vagy amúgy rokonszenvezett a kártevőkkel, ma már a Szovjethatalom felé fordult, — az aktív kártevők kevesen maradtak, elszigetelődtek és kénytelenek lesznek egyelőre mély illegalitásba vonulni"[10]. Azok pedig, akiket most fülüknél fogva kirángattunk az illegalitásból,

[10] *Sztálin* Művei. 13. köt. 76. old.

túlnyomó többségükben, hogy úgy mondjam „másodosztályú kártevők" benyomását keltik.

Igaz, hogy köztük van Zorin docens is, igaz, hogy látunk köztük meglehetősen magasállású mérnököket, mint például Szuhorucskint, de többségben az Olejnyikok, a Guszevek, a Lobanovok vannak — olyan emberek, akik nem is annyira meggyőződésből, mint inkább szociális természetüknél fogva foglalkoznak kártevéssel. Meg kell azonban állapítanunk, hogy kártevés a jövőben is hol itt, hol ott fel fogja ütni a fejét mindaddig, amíg osztályok és osztályellentétek lesznek, amíg kapitalista környezet lesz, mely elkerülhetetlenül előmozdítja az ellenforradalmi megmozdulások és kártevések szervezését. Éppen ezért továbbra is meg kell őriznünk osztályéberségünket, a legkevésbbé sem szabad csökkentenünk azt az elszántságot, mellyel e jelenségek ellen harcolunk, a legkevésbbé sem szabad csökkentenünk azt a könyörtelenséget, mellyel e gyalázatos ellenforradalmi jelenségeket irtjuk.

Mi a lényege azoknak a bűncselekményeknek, melyekkel a vádlottak padján ülő embereket vádoljuk?

A közvád úgy fogalmazza meg ezeket a vádakat, hogy figyelmét három fő vonalra, a vádlottak által elkövetett ellenforradalmi bűncselekmények három fő csoportjára irányítja, nevezetesen: 1) gépek, gépcsoportok, berendezések szándékos megrongálása; 2) katonai kémkedés; 3) vesztegetés. A legsúlyosabban minősülő bűncselekmények ezek, s e bűncselekményeket a vádlottak a proletárdiktatúra állama ellen, a Szovjetország ellen, saját népük ellen követték el!

Az úgynevezett eszmei meggondolások minden kártevő ellenforradalmi csoportban mindig durva, alantas anyagi érdekeltséggel párosulnak és szövődnek egybe. Nagyon jellemző, hogy ez a tünet éppen ebben a perben rendkívül világosan mutatkozik meg.

Emlékeztetem önöket néhány vádlott kijelentésére. Megkérdeztem tőlük: „Mi vezette önöket?" — majd saját védőik tették fel a kérdést: „Anyagi vagy eszmei meggondolások vezették önöket?" Kérdésemre, sőt még saját védőik kérdésére is csak haboztak, vállukat vonogatták és azt mondták, hogy nehéz volna ezt meghatározni, nehéz volna válaszolni erre a kérdésre. Ennyire összekeveredett bennük mindez, ennyire lezüllöttek politikai és erkölcsi szempontból egyaránt. Ez nem véletlen. Ez is egy tünet, amely találóan jellemzi azt a korszakot, amikor a munkásosztály alkotó építő munkájának minden területén, kulturális, gazdasági és politikai tekintetben egyaránt roppant fejlődésen megy át, a kapita-

lista osztályoknak ezek az utolsó maradványai, szétzúzott szilánkjai pedig egyre inkább kulturális, szellemi és erkölcsi hitványságukról, rothadásukról és elfajulásukról tesznek tanúságot.

Miért van az, hogy csaknem minden egyes vádlott tetteiben oly különös módon egymásba fonódik a kártevés, a kémkedés és a vesztegetés? Mi most kártevő elektrotechnikusok felett ülünk törvényt, akik azért szervezkedtek ellenforradalmi csoportokba, hogy csapást mérjenek a mind újabb eredményekért harcoló szovjet gazdasági életre. Természetesen mi azelőtt is meg voltunk győződve arról — és a valóság ezt ékesszólóan igazolja —, hogy az effajta kísérletek soha a legkisebb mértékben sem vezethetnek olyan eredményekre, amilyenekről a kártevők ábrándoztak, és hogy mindezek a kártevő szándékok meg fognak hiúsulni. Az ilyen kísérletek eredménye — mint ezt a jelenlegi per is bizonyítja — legfeljebb az lehet, hogy néhány turbina rövid időre leáll, hogy ideiglenes nehézségeink lesznek. E nehézségeket azonban a proletártömegek éberségével, alkotó energiájával és lelkesedésével gyorsan és határozottan elháríthatjuk, kiküszöbölhetjük, s ezzel semmivé tesszük a kártevők cselekményeit, semlegesítjük és felszámoljuk romboló hatásukat. És valóban, a kártevők minden erőfeszítése és minden aknamunkája ellenére rendkívüli eredményeink vannak a villamosítás terén. Erről tanúskodik tíz erőművünk: a Kasira, Styerovka, Satura, „Vörös Október" (Leningrád), Mogesz, Zugresz, Dnyeprogesz, Nyigresz, Cseljabgresz, és a bakui „Vörös Csillag", az a tíz erőmű, melynek kapacitása meghaladja a 100 000 kilowattot. Óriási eredményeink vannak a villamosítás terén, mely Vlagyimir Iljics történelmi jelentőségű megállapítása szerint a kommunizmus egyik legfontosabb eleme, hiszen amint emlékeznek, Lenin elvtárs szavai szerint: „A kommunizmus egyenlő Szovjethatalom plusz villamosítás."

1928-ban csupán 18 kerületi erőművünk volt 610 000 kilowatt kapacitással, ezzel szemben 1932-ben már 44 kerületi erőművünk van, s kapacitásuk két és félmillió kilowatt. Valamennyi erőmű kapacitása ma 4 600 000 kilowatt az első ötéves terv kezdetén meglevő 1 875 000 kilowattal szemben.

1928-ban 5 milliárd kilowattóra elektromosenergiát termeltünk, 1932-ben ezzel szemben évi 13 és félmilliárd kilowattóránk van.

Nos, kártevők, mit szólnak önök mindehhez? Minden törekvésük hiábavaló volt és ez nem is lehetett másként, mert áthághatatlan falként áll önökkel szemben a proletariátus, mert áthághatatlan falként áll önökkel szemben a becsületes szovjet értelmiség, mely a

munkásosztállyal együtt építi a szocialista társadalmat, teljes fegyverzetben áll önökkel szemben a proletárdiktatúra, az önök csoportja pedig csupán a műszaki értelmiség renegátjainak szánalmas, megbélyegzett csoportja.

Már utaltam arra, hogy — hála óriási erőfeszítéseinknek, óriási áldozatvállalásainknak, rendkívüli önfeláldozásunknak, kitartásunknak és munkánknak, 10 olyan erőművünk van, melynek kapacitása meghaladja a 100 000 kilowattot. Ezek közé tartoznak azok az erőművek is, melyekkel, sajnos foglalkoznunk kell. Foglalkoznunk kell velük most, amikor azokról a kártevő csoportokról, azokról az ellenforradalmi fészkekről beszélünk, amelyek megkísérelték, hogy szétrombolják szocialista gazdasági életünk ezen épülő szektorának fiatal szervezetét.

Napjainkban, mint már említettem, merőben mások a kártevés módszerei is, mint az elmúlt években voltak.

Ebben a perben egész világosan nyilvánult meg a kártevés négy fő módszere: először, felelős beosztásban levő állami alkalmazottak tudatosan, szándékosan eltitkoltak olyan hibákat, melyeknek kiküszöbölése elsőrendű és legfőbb kötelességük lett volna.

Másodszor, a legkülönbözőbb mesterkedésekkel, felesleges javítással, rossz szereléssel, az üzembehelyezési idő meghosszabbításával, a próbamenetekre előírt idő elnyujtásával, a határidők maximális kitolásával — húztak-halasztottak minden munkát.

Harmadszor, közvetlenül is rongálták a gépcsoportokat, amint ezt például abban az esetben is láttuk, melyről Guszev a legnagyobb lelkinyugalommal beszélt, amikor elmondta, hogyan rongált meg 1 400 lóerős motorokat, vagy Kotljarevszkij, amikor elmondotta, hogyan dugott egy csavart a forgó- és az állórész közti légrésbe és tett így üzemképtelenné egy turbógenerátort.

Negyedszer, a kártevés ravaszabb, ügyesebb, agyafúrtabb és leplezettebb módszereivel okoztak károkat gazdaságunknak akkor, amikor tudatosan úgy válogatták össze a káderekt, hogy megfeleljenek a kártevő céloknak, amikor tudatosan kevéssé képzett embereket állítottak felelős munkahelyekre, amikor szándékosan és tudatosan olyanokat bíztak meg felelős és fontos munkával, akik nincsenek eléggé vagy egyáltalán nincsenek arra a munkára felkészülve. Egyszerűen az a számítás vezette őket, hogy a nem ellenőrzött fűtő elalszik, a tapasztalatlan mechanikus nem érti a dolgát, és nem tudja kellő időben elzárni vagy kinyitni a megfelelő szelepet, és így tovább, és így tovább. Ezek a kártevés mai módszerei és fogásai, megvan bennük minden tulajdonság, mely a kártevés sikeréhez

szükséges. A kártevő kis kockázattal dolgozhat; ha ilymódon jár el, számolhat azzal, hogy büntetlenül ússza meg a dolgot, számolhat azzal, hogy kártevő munkáját hosszú ideig folytathatja. Ezek a kártevő cselekmények igen veszélyesek. Önmagukban ugyan gyakran nem túl jelentősek, de rendszeresen, nap nap után, léptennyomon előfordulnak, és minden gépcsoportra vagy a gépcsoportok egész sorára kiterjednek. Éppen e szabályos ismétlődésük és mindennaposságuk következtében alkalmasak arra, hogy egyesekben eltompítsák az effajta jelenségekkel szemben szükséges elővigyázatosságot és éberséget.

Itt a kártevéseknek éppen a formája jellemző, mert ez a forma kiválóan alkalmas arra, hogy a kártevést mindenféle „objektív okokkal", „üzemzavarokkal", vagyis olyasmivel leplezzék, aminek látszólag semmi köze sincs emberi rosszindulathoz.

Igen jellemző formában mutatkozik ez meg azon üzemzavarok egész sorának elemzésekor, melyekkel ebben a bűnügyben találkozunk és melyeket részletesebben elemezni fogok.

Tudjuk, hogy a megvert és szétzúzott osztályellenség — bármennyire szeretné — nem tudja és nem is képes szemtől-szembe megtámadni a Szovjethatalmat, a szocialista építést, bárhol, ennek az építésnek bármely területén próbálkozzék is. Tudjuk, hogy a megsemmisítő vereséget szenvedett osztályellenség a közvetlen, frontális támadásról más módszerekre tért át és most titokban áskálódik. Éppen ez az oka annak, hogy nehezebb rajtacsípni, nehezebben sebezhető, tehát nehezebben is szigetelhető el.

És éppen ezért olyan rendkívül veszélyesek ezek a bűncselekmények. Önmagukban talán nem is túl jelentősek, de összességükben roppant nagy társadalmi veszélyt jelentenek. Az itt folyó ügy tárgyát képező bűncselekmények veszélye a társadalom szempontjából nem az, hogy erőműveket robbanthattak volna fel, hogy erős, hatalmas, nagykapacitású turbinákat tehettek volna üzemképtelenné, hogy az áramellátás egész rendszerét tönkretehették, szétzilálhatták volna.

Nem. De ez nem is történhetett meg, és nem is történhetik meg, mert nálunk a gyárak a proletariátus kezében vannak, mert a munkásosztály eléggé éber ahhoz, hogy elhárítson ilyen súlyos következményeket, amilyenekre bizony számítanunk kellene, ha kártevő csoportok és egyes kártevők büntetlenül garázdálkodhatnának. A bennünket jelenleg foglalkoztató bűncselekmények veszélyessége nem ebben rejlik, hanem abban, hogy a bűnösök kevésbbé jelentős helyekre igyekeznek sujtani, de ezzel szüntelen

nehézségeket, állandó „üzemzavarközi állapotot" teremtenek, mint ezt az egyes példákon egyes erőműveken, így — Zujevkában, a moszkvai erőműnél, az ivanovói erőműnél, Zlatousztban, a cseljabinszki építkezésen láttuk.

A per folyamán egyes vádlottak többízben próbáltak kimagyarázkodni azzal, hogy őket ebbe az ellenforradalmi tevékenységbe mások, mégpedig a vádlottak padján ülő angol szerelőmérnökök vonták be. Az angol szerelőmérnököknek ezzel kapcsolatos bűnéről külön fogunk szólni. Most azért beszélek erről a kérdésről, hogy a vád fő irányvonalait rögtön megjelöljem.

Előre kell bocsátanom, hogy a legszigorúbban kell eljárnunk és így is fogunk eljárni azokkal az állami alkalmazottakkal szemben, akik megszegték az állam iránti kötelességüket, akik elvesztették hazafias érzületüket és elfelejtkeztek arról, hogy mivel tartoznak szocialista hazájuknak. — Így fogunk eljárni, tekintet nélkül arra, hogy valamilyen fondorlat „áldozatai" voltak-e, vagy pedig önállóan, minden külső befolyástól függetlenül léptek-e a bűn útjára.

Ország-világ hallatára, a Legfelsőbb Bíróság különtanácsának szószékét felhasználva egyszersmindenkorra ki kell jelentenünk, hogy az állami alkalmazottak — állami alkalmazottak, és ha olyan cselekményeket fognak elkövetni, amilyeneket az itt büntetőjogi felelősségre vont személyek elkövettek, akkor úgy fogunk elbánni velük, mint hazaárulókkal.

Emlékeztetnem kell a Szovjetunió Központi Végrehajtó Bizottságának ez év március 14-én kelt rendeletére, melynek számunkra igen komoly elvi jelentősége van, bár közvetlenül az OGPU-nak szól. Ez a rendelet leszögezi, hogy az állami intézmények és vállalatok alkalmazottai különlegesen szigorú felelősséggel tartoznak az általuk elkövetett szabotázscselekményekért, s hogy ezt a különleges szigort alkalmazni kell minden olyan állami alkalmazottal szemben, akire ilyen bűncselekmény elkövetése rábizonyítható. Különösen nagy a felelőssége társadalmával, népével szemben országunk minden olyan polgárának, aki állami intézményeink vagy vállalataink alkalmazásában áll, akire meghatározott munkaterületet bíztak, aki valamely intézménynek vagy vállalatnak — államrendszerünk egyik elemének, alkotó részének — kifogástalan működéséért felelős. Ettől a felelősségtől a legkisebb mértékben sem mentesülhet, függetlenül attól, hogy maga lépett a bűn útjára, valaki más vitte rá erre az útra, vagy, hogy vele együtt más is a bűnözés útjára lépett.

Ez az oka annak, hogy a vád éppen ezekből a meggondolások-

ból indul ki majd akkor, amikor az egyes vádlottak felelősségének és bűnösségének fokát fogja mérlegelni és minősíteni. Azt tartjuk szem előtt, hogy a legszigorúbban kell válaszolnunk arra, ha egy állami alkalmazott kísérletet tesz kötelességének megszegésére — sőt mi több — így kell válaszolnunk függetlenül attól, hogy mekkora kárt okozott ezekkel a bűncselekményekkel az államnak.

Ebben a bűnügyben a vád az állami alkalmazottakat tekinti főbűnösöknek, elsősorban ellenük sorakoztatja fel bizonyítékait és elsősorban velük szemben követel szigorú büntetőjogi megtorlást. Hiszen éppen ők, az állami alkalmazottak vállalták azt a kötelezettséget, hogy becsületesen dolgoznak a proletárállamért, de megszegték ezt a kötelességet, elárulták tisztüket, eladták proletár államukat. Ezért másként kezeljük őket, mint a magáncégek és magánirodák alkalmazottait, akár honfitársainkról van szó, akár idegenekről. Különösen hangsúlyoznunk kell azt, hogy állami alkalmazottainkat nagyobb felelősség terheli, mint a külföldi szakembereket és általában a külföldieket, ha nem is szakemberek, vagy ha másféle szakemberek is, mint amilyeneknek tartottuk őket akkor, amikor eljöttek hozzánk, hogy résztvegyenek általános állami építőmunkánkban. Természetesen azok a bűnök, melyeket ezek a Thorntonok, Monkhouse-ok, Cushney-k és MacDonaldok elkövettek, visszataszítók és undort keltenek. De nem találok szavakat, melyek kifejeznék felháborodásunkat, melyek megfelelően tükröznék megvetésünket, amikor országunk olyan állami alkalmazottainak felelősségéről van szó, akik megfeledkeztek arról, mi a kötelességük az országgal szemben, akik elárulták szocialista hazájukat. Árulást követtek el, méghozzá oly rendszeresen és oly megszokottan, hogy alapjában véve egyesek még arról is megfeledkeztek, hogy kinek az alkalmazásában állanak, és úgy viselkedtek, mintha nem is állami intézménynek, hanem azoknak a kereskedelmi vállalatoknak az alkalmazottai lettek volna, melyek egyébként úgyszintén jelentős kötelezettséget és komoly felelősséget vállaltak államunkkal szemben, hiszen bizonyos üzleti kapcsolatba léptek vele.

Felhasználom beszédemnek ezt a részét arra, hogy a leghatározottabban visszautasítsam Monkhouse minden olyan kísérletét, mellyel a vádat különböző külföldi cégek, elsősorban a Metro-Vickers cég elleni támadásnak akarja feltüntetni. Számos kérdést, melyet Monkhouse ma a szakértőhöz intézett, nem tekinthetünk másnak, mint kísérletnek arra, hogy provokáljon bennünket, és a dolgokat úgy állítsa be, mintha a vádlottak padján nem Monk-

house, hanem a Metro-Vickers ülne. Már akkor is óva intettem az effajta félreértésektől és most is határozottan kell figyelmeztetnem. Ha megfelelő adataink lettek volna ahhoz, hogy vádat emeljünk a Metro-Vickers cég ellen, nem álltunk volna meg félúton. Ebben az esetben azonban meg kell mondanunk, hogy erre semmi okunk sincs, és ezzel a bűnüggyel kapcsolatban a Metro-Vickers cég felett sem büntetőjogi, sem más módon, mint ahogy azt a Metro-Vickers-szel kötött szerződés előírja, ítélkezni nem volt és nincs is szándékunkban. Egyáltalán nincs szándékunkban, hogy a Metro-Vickers moszkvai irodájának egyes alkalmazottai által elkövetett, vagy akár az irodával kapcsolatban álló személyek által a Szovjetunió határain túl elkövetett bűncselekményeket a cég rovására írjuk, hogy azokért a céget mint olyant tartsuk felelősnek. Egyes személyekről beszélünk, akár Monkhouse-nak, akár Richardsnak hívják őket. Egyes bűncselekményekről beszélünk, akár azokról van szó, amelyeket most tárgyalunk, akár azokról, amelyek megvizsgálása pillanatnyilag nem feladatunk; egyes bűncselekményekről beszélünk, mégpedig teljesen függetlenül a cégtől, mellyel kapcsolatban Monkhouse ma megkísérelte, hogy úgy állítsa be a dolgot, mintha nem ő, hanem a cég ülne a vádlottak padján. Monkhouse-nak ki kell vernie a fejéből azt, hogy ő itt valamilyen más minőségben van jelen, mint kizárólag és egyedül az említett cég súlyos államellenes bűncselekménnyel vádolt alkalmazottja. Éppenúgy, mint ahogy le kell mondania arról is, hogy a moszkvai iroda meghatalmazottjaként szerepelhet, és védelmezheti az irodának e bűnügyben felelősségre vont valamennyi alkalmazottját.

Már mondottam, hogy a közvád a per vádlottaival szemben három fő vonalon építi fel vádját.

Mindenekelőtt a gépcsoportok és berendezések szándékos rongálása, másodszor katonai kémkedés és harmadszor a vesztegetési rendszer az, ami a felelősségre vont vádlottak egyéni bűncselekményeinek vizsgálata során oly változatos formában bukkant fel előttünk.

A katonai kémkedésről a bírósági tárgyalás során sok szó esett. Egyes vádlottak azt a látszatot igyekeztek kelteni, hogy nekik tulajdonképpen nem volt elég világos elképzelésük e fogalom tartalmáról. Ezt Thornton akarta igen makacsul és szívósan elhitetni velünk; kijelentette, hogy a kémkedésről alkotott elképzelése erősen eltér attól a felfogástól, amely a nyomozás során alakult ki benne az ellene emelt vádak megszövegezése alapján (ehhez a vál-

tozathoz csatlakozott Monkhouse, majd kettőjük nyomában néhány más angol vádlott is, például Cushney). Mindnyájan azt a látszatot igyekeztek kelteni, hogy a mi szovjet jogunk szerinti kémkedés az ő fogalmaik szerint nem más, mint „bármilyen" híranyag gyüjtése, és hogy ők akkor, amikor kémkedési híranyag gyüjtésében bűnösnek vallották magukat, igazat is mondtak, meg nem is. Igazat azért, mert használták a „kémkedési híranyag" kifejezést, nem igazat pedig azért, mert ezen a kifejezésen valami egészen mást értettek, mint ami a mi büntetőtörvénykönyvünk szakaszainak megfelel.

Úgy vélem, hogy ezt a kérdést teljes mértékben tisztáznunk kell. Mi nem játszunk a „kémkedés" szóval. Nekünk tökéletesen pontos és világos felfogásunk van arról, hogy mi a kémkedés mint ellenforradalmi bűncselekmény, és jogosan követeljük meg mindenkitől, aki országunk földjére lép, hogy ugyanolyan tiszta és világos elképzelése legyen arról, hogyan fogja fel a mi törvényünk és államunk e szó jelentőségét, e bűncselekmény jelentőségét és tartalmát.

Amikor majd minden egyes vádlottnak a perben elfoglalt helyzetét külön-külön vizsgálom és jellemzem, azzal a kérdéssel fogok közelebbről foglalkozni, miért nem volt sem Thorntonnak, sem pedig Monkhouse-nak joga arra, hogy úgy tegyen, mintha a kémkedés fogalmát a maga módján értelmezné, és nem kémkedésre, hanem közönséges szóbeszédek és híresztelések gyüjtésére vonatkoztatná. Most azonban szeretném — ha szabad így mondanom — elméletileg kifejteni, bár igen röviden, hogy mit ért a mi jogunk a kémkedés fogalmán.

Bizonyos párhuzamokra való tekintettel legyen szabad a kérdést a külföldi jog, a külföldi államok joga, köztük az angol jog, a tételes jog szempontjából is érinteni.

Úgy vélem, ez hasznos lesz az ügyre nézve, az egyes vádlottak egyéni felelősségének jellemzése vagy értékelése szempontjából, az ellenük e téren emelt vádakkal kapcsolatban.

Tudjuk, hogy a Szovjetunióban tartózkodó egyes személyek, sőt ilyen személyek egész csoportjai is foglalkoznak országunk területén különféle értesülések gyüjtésével. Mi mégsem vádoltunk és nem is szándékozunk vádolni senkit sem kémkedéssel csupán azon az alapon, hogy társadalmunk bizonyos köreiben teljesen törvényes úton bizonyos értesüléseket szerez országunk gazdasági helyzetéről, a termésről, valamely gazdaságpolitikai, mondjuk, a vetési vagy a gabonabegyüjtési kampány lefolyásáról, vagy akár

azokról a nehézségekről, melyek iparunk vagy gazdaságunk egyikmásik ágában mutatkoznak, noha gazdaságunk egyre fejlődik az útjában álló nehézségek szakadatlan és diadalmas leküzdése során. Sohasem rójuk fel bűnül és nem tekintjük alapnak ahhoz, hogy gazdasági vagy politikai kémkedés miatt felelősségre vonjunk valakit, ha társadalmunk valamely körének politikai hangulatáról különféle értesülései vannak, még akkor sem, ha megkísérli, hogy a társadalmi körök politikai hangulatáról szóló ezen értesüléseit bizonyos körülmények között érdekeink ellen használja fel. Nem követelhetjük, hogy mondjuk más osztályokhoz tartozó személyek — akik egészen más, csak rájuk jellemző osztályérdekek talaján állnak, akiknek meghatározott világnézetük és a környező valóságról meghatározott felfogásuk van — úgy fogják fel a mi valóságunk jelenségeit, mint mi, szovjet emberek.

Mi nem vetettük fel és nem is fogjuk felvetni a büntetőtörvénykönyv 58[6] szakasza szerinti felelősség kérdését, ha olyan jellegű híranyag szerzéséről, vagy akár gyüjtéséről is van szó, amilyenről éppen most beszéltem a bíróság előtt, azaz, ha a gazdasági helyzetre, a politikai hangulatra, a termésre, különféle gazdasági kampányokra stb. vonatkozó híranyaggal állunk szemben.

Magától értetődik azonban, hogy ez nem ad és nem is adhat alapot arra, hogy a szó valódi értelmében vett kémkedést úgy próbálják leplezni, mintha „közönséges értesülésekről" lenne szó, mint ahogy ezt Thornton erősítgette, aki még ráadásul arra hivatkozott, hogy a mi szovjet jogunk nagyon szélesen értelmezi a kémkedést. Thornton azt mondja, hogy ő, amikor bűnösnek vallotta magát a kémkedésben, azt gondolta, hogy nálunk nemcsak a katonai-állami jelentőségű adatokat tartják kémkedési anyagnak — amint az a valóságban van —, hanem mindenféle híreket, köztük olyanokat is, amilyenekről az imént beszéltünk. Miért beszélhetett így Thornton? Talán azért, mert fel akarta használni a kapitalista országok jogának meghatározásait, melyek ezen a téren valóban eléggé széleskörűek, és melyeknek megfelelően kémkedésnek lehet minősíteni olyan cselekményeket is, amelyek egyes kapitalista csoportok, vagy akár egyes tőkések érdekei ellen irányulnak.

A mi jogunk erre semmiféle alapot sem ad. Nálunk a kémkedés félreérthetetlen pontossággal körülírt fogalom. Ezt a fogalmat a mi törvényeink a legpontosabban meghatározzák. És éppen a mi törvényeink alapján emelünk vádat kémkedés miatt a per vádlottainak egész sora ellen.

Előbb azonban pár szót arról, hogyan szemlélik a kémkedés

kérdését a különböző külföldi államok. Ha az angol jogot nézzük, akkor az államtitokra vonatkozó 1911 augusztus 22-i törvényben és egy hasonló elnevezésű 1920. évi törvényben találjuk meg a választ a feltett kérdésre. Az államtitokról szóló 1911 augusztus 22-i törvény második szakasza így hangzik (a törvény egy 1889. évi törvény új szövegezése): „E szakasz alapján történő bűnvádi eljáráshoz nem szükséges az, hogy a vádlott bűnét bizonyos olyan meghatározott ténykedésben állapítsák meg, amely az állam érdekeit és biztonságát fenyegető célt bizonyítja. A vádlott elmarasztalható akkor is, ha ilyen cselekményt nem is állapítottak meg, amennyiben az ügy körülményeiből, a vádlott viselkedéséből vagy kiderített jellembeli tulajdonságaiból kitűnik, hogy az általa követett cél magában foglalta az állam érdekeinek fenyegetését és veszélyeztetését."

Így védi a burzsoázia saját államának érdekeit, osztályának érdekeit, amikor felveti a kémkedéssel kapcsolatos törvényszakaszok szerinti felelősség kérdését.

Továbbá: „Ha arra törvényesen fel nem hatalmazott személy fényképeket, terveket, vázlatokat, anyagot, rajzokat, iratokat vagy adatokat gyüjt, terjeszt vagy továbbad arra a területre vonatkozóan, mely e törvény értelmében tilos terület, akkor mindaddig, amíg ennek ellenkezője nem bizonyul be, fel kell tételezni, hogy az említett tárgyakat vagy adatokat az állam érdekeinek veszélyeztetése céljából készítették el, állították elő, gyüjtötték össze, jegyezték fel, terjesztették és adták tovább."

Így védi a burzsoázia a maga érdekeit ezen a területen.

És vajjon mik azok az 1911. évi angol törvényben említett „tilos területek", vagyis azok a „helyek", melyek az említett törvény értelmében tilosak? Erre választ, mégpedig igen világos választ ad a következő, a 3. szakasz, mely számos bekezdésből áll, s e bekezdések közül az egyik a következő felsorolást tartalmazza:

„Minden vasút, út, átjáró, csatorna és egyéb szárazföldi vagy vízi közlekedési útvonal, ideértve minden építményt, mely fentieknek része vagy összefüggésben áll velük, minden olyan terület, mely gáz-, vízi- vagy villamosenergia előállítására, vagy más, az állam szempontjából nagyfontosságú munka elvégzésére szolgál" stb.

Így szól ez a szakasz, amelyet Thornton, mint volt katona és mint jelenleg katonai kém, valószínűleg jól ismer.

Rendelkezésünkre áll egy ugyanerre a tárgyra vonatkozó másik angol törvény is, amely kiegészíti az 1911. évi törvénynek az

imént felolvasott két szakaszát. Ez az 1920 december 23-i törvény. Ebben a törvényben a burzsoázia éppen úgy, sőt még sokkal határozottabban, a saját érdekében — és ezt még egyszer hangsúlyozom és ismétlem — a saját érdekében védelmezi és óvja a kémkedési törvény segítségével létfontosságú, állami érdekeit.

E törvény 2. szakaszát tartom szem előtt, ez a szakasz szerfelett érdekes gondolatokat fejteget.

„Az alaptörvény 1. szakaszában tárgyalt bűncselekménnyel vádolt személy ellen folytatott bűnvádi eljárásnál az a tény, hogy az illető személy kapcsolatot tartott fenn az Egyesült Királyság területén belül vagy kívül külföldi ügynökökkel vagy ilyen kapcsolatok létesítésére törekedett, bizonyítéknak tekintendő atekintetben, hogy az illető az állam biztonságát és érdekeit veszélyeztető célból olyan adatokat szerzett vagy kísérelt meg szerezni, amelyek indokolttá teszik annak feltételezését, hogy ezen adatok közvetlenül vagy közvetve hasznosak, vagy hasznosak lehetnek az ellenségnek, vagy azzal a számítással szerezte ezeket az adatokat, hogy esetleg hasznosak lehetnek."

És tovább: „Megállapított ténynek kell tekinteni, hacsak az ellenkezője be nem bizonyul, hogy az illető külföldi ügynökkel állott kapcsolatban" stb. stb.

Látja, Thornton polgártárs, ilyen törvények vannak az ön államában, mely védelmezi a katonai-állami jellegű titkokat; lám e törvények megsértéséért rendkívül komoly büntetést szabnak ki, e törvények megsértéséért a legsúlyosabb felelősség terheli azt, aki a bűncselekményt elkövette. És ezek után Thornton még megkísérli, hogy politikai csecsemőnek, holmi naív embernek tettesse magát, aki azt sem tudja, mi tán terem a kémkedés, noha bűnösnek vallotta magát, mint vallomásában sajátkezűleg írta, kémkedési híranyag gyüjtésében.

Ismeri még a kapitalista államok joga ezenkívül a gazdasági kémkedés fogalmát is, az úgynevezett ipari titkok védelme értelmében. Mint példára hivatkozhatunk akár az 1932 március 9-i német törvényre. Mi nem ismerünk ipari titkokat, e fogalomnak a kapitalista jogban használt értelmében, de nálunk is megvan a gazdasági kémkedés fogalma, melyen gazdasági jellegű adatok gyüjtését és kifecsegését értjük. Olyan adatokról van szó, melyeket az állam különösen őriz, és melyeket külön jegyzék sorol fel. Erre a jegyzékre a megfelelő törvények külön utalnak; ebben az esetben a Szovjetunió Népbiztosai Tanácsának 1926 április 27-én kelt rendelete tartalmazza azoknak a híranyagoknak részletes felsoroló-

sát, melyeknek kifecsegése esetén indokolt a vádemelés a gazdasági vagy katonai kémkedés fogalmát kimerítő bűncselekmény miatt.

Természetesen az államok különböző természete magyarázza meg azt, hogy a különböző államokban különböző mértékeket használnak és különbözőképpen kezelik ezt a kérdést. Amikor a proletárdiktatúra államáról, a Szovjetállamról beszélünk, általában szem előtt kell tartanunk, hogy különleges állammal van dolgunk, mely Vlagyimir Iljics szavai szerint voltaképpen már csak félig állam. És valóban: a mi államunk a munkásosztály, a dolgozó tömegek érdekeinek védelmét vállalta magára, a mi államunknak legfontosabb, sőt egyetlen feladata és célja az, hogy óvja, védje ezeket az érdekeket, hogy harcoljon a kizsákmányolás mindenfajta jelensége ellen, a kizsákmányoló osztályok ellen. Természetesen a mi államunk egészen másféle, más típusú, más fajtájú állam, mint a kizsákmányoló államok. És ha mi gyakran használjuk is az állam szót, soha nem szabad elfelejtenünk, hogy éppen államunknak ez a burzsoá államoktól különböző természete kötelez bennünket arra, hogy másként fogjunk állami építésünk különféle feladatainak megoldásához, mint azt a burzsoá államokban teszik.

Így áll a dolog többek között állami alkalmazottaink felelősségével is. Erről már beszéltem előző fejtegetéseim során és hangsúlyoztam azt a különös jelentőséget, amelyet mi az alkalmazottaink által az államunk ellen elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatos felelősségnek tulajdonítunk. Ez azzal magyarázható, hogy a mi alkalmazottaink a dolgozó nép szolgái, államunk alkalmazottai, az állam pedig a dolgozó tömegeké, a munkásoké és a parasztoké, azoké, akik az értékeket, a javakat létrehozzák, akik államunk létének alapjai és erőforrásai. Ez egyetlen kapitalista államban sincs így. Innen ered az, hogy a büntetőjogi politika terén is másképpen fogunk hozzá e kérdés megoldásához. A burzsoázia kizárólag osztályérdekei szerint, a tömegekkel szembenálló kisebbség érdekei szerint jár el akkor, amikor törvényeket hoz, melyek egyformán irányulnak az alkalmazottak és általában a dolgozók ellen. Ezzel szemben mi, amikor törvényeket hozunk olyan alkalmazottak ellen, akik elárulják államunkat, a dolgozók érdekében, a dolgozók államának érdekében járunk el; így védekezik az állam az árulók és minden olyan kísérlet ellen, mely az egyént és az önérdeket szembe akarja állítani az államnak, a dolgozók államának érdekeivel. Ugyanezt kell mondanunk, mégpedig igen nyomatékosan arról a kérdésről is, melyet most a kémkedéssel mint a

dolgozók állama ellen irányuló bűncselekménnyel kapcsolatban érintek. Ebből a szempontból mi a kémkedést szörnyű bűncselekménynek, a munkásosztály elleni, a proletariátus elleni, a proletárforradalmunk győzelmes eredményei nyomán kivirágzó emberi civilizáció jövője elleni bűncselekménynek tekintjük.

Ebből következnek azok a szigorú megtorló rendszabályok is, melyek lesujtanak mindazokra, akik csak kísérletet tesznek is arra, hogy kémkedéssel törjenek a proletárállam érdekei ellen.

A bűncselekmények harmadik csoportjának, melyekkel ebben a perben dolgunk van, a „megvesztegetés" címet adtam. Itt ismét csak egyrészt a mi szovjet életünk, szovjet rendünk elvi sajátosságaiból, másrészt azokból az elvi sajátosságokból kell kiindulni, melyek a különféle kapitalista országok különféle köreiben dívó életmódot, szokásokat, erkölcsöt és az emberek egymáshoz való kapcsolatainak rendszerét jellemzik. Monkhouse nem tudott egyetérteni a váddal annak a 3 000 rubelnek a megítélésében, mellyel Dolgovot megvesztegették, és azt állította, hogy ez nem megvesztegetés volt, hanem ajándék. Magától értetődően a megvesztegetés fogalmának, a lopás fogalmának éppúgy, mint azoknak az egyéb fogalmaknak, melyekről korábban már beszéltem, nagyon gyakran más értelmük van nálunk, mint a burzsoá társadalomban, és ez egészen természetes.

V. I. Lenin azt mondta erről a különbségről, hogy ha a munkás ellop egy cipót, azért egy burzsoá országban börtönbe vetik, de ha a gazdag ember egy vasutat lop el, szenátorrá nevezik ki . . . — Ez valóban a nézetek óriási elvi különbségét mutatja: egy szegény ellop egy darab kenyeret — ez a burzsoázia szemében bűncselekmény, egy egész vasút ellopása — ha gazdag ember teszi — nagy államférfiúi bölcsességre és nagy államférfiúi művészetre vall, s ezért az illetőt szenátorrá kell kinevezni.

Ugyanígy áll a dolog a megvesztegetéssel is. Mi a megvesztegetésről úgy beszélünk, mint ami szervezetünket bomlasztja, mint ami ellen a legkíméletlenebbül és a legkérlelhetetlenebbül harcolni kell, s arra kell törekedni, hogy a korrupciót és a hasonló jelenségeket tüzes vassal kiirtsuk az emberek egymáshoz való kapcsolatainak rendszeréből. Ugyanakkor tudjuk, hogy burzsoá körökben, természetesen csak egyes körökben — nem akarok itt túlságosan általánosítani —, tehát egyes burzsoá körökben, vállalkozók, kereskedők, bankárok stb. körében, sőt az egész burzsoá társadalomban, ha erről elvi alapon beszélünk, a korrupciót nem is tekintik bűnnek, hiszen igen gyakran a különféle felkapaszkodott

elemeknek, karrieristáknak, parlamenti konjunktúra-lovagoknak, tőzsdéseknek egész jóléte a korrupción alapszik.

Az önök meséi, Monkhouse és Thornton polgártársak, hogy ez „ajándék", mivel az összeg „nem volt nagy", mivel különleges „teljesítményért", ezért vagy azért juttatták, bennünket nem győznek meg. Mi az efféle „ajándékokat" megvesztegetésnek tekintjük, mert ez olyanfajta tevékenység, amely az állam érdekeiről magánérdekekre, igen gyakran az állam érdekeivel szembenálló érdekekre tereli a figyelmet, az energiát, a törekvéseket, az óhajokat és a kötelességeket.

Bizony bizony . . . és így áll a helyzet az önök cégével is, amellyel kapcsolatban — ezt még egyszer ismétlem — nincsenek adatok ahhoz, hogy ebben a bűnügyben büntetőjogi felelősségre vonjuk, amely azonban, Monkhouse polgártárs, az ön saját szavai és vallomása szerint — melyet később, miután aláírásával megerősítette, megkísérelt visszavonni — igen gyakran, lépten-nyomon lelkiismeretlenül teljesíti a Szovjetállammal szemben vállalt kötelezettségeit. E tényt ön saját maga olymódon jellemezte, hogy ha ön lett volna a vásárló, egyáltalán nem gondolt volna arra, hogy ilyen berendezést vásároljon, mint eladó azonban mégis volt mersze eladni országunknak és felvette érte a nép verejtékkel szerzett pénzét.

Nagyon szépen megkérjük Monkhouse-t, nagyon szépen megkérjük Thorntont és nagyon szépen megkérjük azokat a honfitársaikat, akikről beszédem következő részében külön-külön beszélni fogok, hogy ha megvesztegetik állami alkalmazottainkat, ha ezzel megvásárolják őket, hà a maguk szolgálatába állítva állami alkalmazottainkat, szembeállítják őket proletárállamunk érdekeivel, akkor ne merészeljenek azzal takarózni, hogy náluk ezeknek a cselekményeknek a fogalmai nem a vesztegetés, hanem az ajándék fogalmához kapcsolódnak. Saját országuk törvényei sem engedik meg, hogy így vélekedjenek, így beszéljenek, vagy ilyen megfontolásokkal védekezzenek.

Szeretnék emlékeztetni az angol tételes jog néhány törvényére, melyek éppen a megvesztegetés kérdésével foglalkoznak. Itt van előttünk például egy 1889. évi törvény; tárgya: korrupció a közjogi szervezetekben. Ebből a törvényből látható, hogyan tudja a burzsoázia a maga társadalmi szervezeteit, közjogi jellegű szervezeteit szigorúbban és hatékonyabban védeni, mint a magánvállalatokat, amikor ezek a magánvállalatok és szervezetek szembe mernek szállni az állam érdekeivel.

Itt van az 1906. évi törvény a következő jellemző címmel: „A korrupció megelőzése", a korrupcióé, amellyel a vádlottak cégük mögé rejtőzve rendszeresen foglalkoztak; van itt azonkívül egy hasonló törvény 1916-ból.

Az 1889. évi törvény értelmében megvesztegetés az, ha „valaki bárkinek ajándékot, kölcsönt, jutalmat vagy valami egyéb értéket ígér, kínál (így áll ez itt Monkhouse polgártárs), hogy valaminek a megtételére, vagy olyasvalaminek a teljesítésétől való tartózkodásra bírja, ami egy közjogi szervezetet érintő üggyel kapcsolatos."

Így áll tehát a dolog. Egy államhivatalnoknak védenie kell annak az intézménynek az érdekeit, amelyben valamilyen funkciót betölt, ennélfogva bármilyen ajándék, bármilyen anyagi érték nyujtása, ami őt arra bírhatja, hogy szolgálati kötelességeit megszegve valamit megtegyen, vagy valamit ne tegyen meg — már megvesztegetés, amely e törvény értelmében bűncselekménynek tekintendő.

Hasonlóképpen rendelkezik az 1906. évi törvény: „Ha valaki valamely ügy képviselőjeként lelkiismeretlenül eljárva, valaminek a teljesítése, vagy valaminek a teljesítésétől való tartózkodás ellenében ajándékot vagy más értéket fogad el, vagy törekszik szerezni, vagy hajlandó átvenni valakitől saját részére vagy más személy részére" stb. — ez már megvesztegetés.

Az 1916. évi törvényben is ez olvasható, azzal az igen érdekes vélelemmel, hogy „amíg ennek ellenkezője be nem bizonyosodik, tényként kell elfogadni, hogy minden pénzt, ajándékot vagy bármely más értéket mint megvesztegetést, mint valamire való ösztönzést vagy valamiért járó jutalmat adtak, nyujtottak, vagy fogadtak el . . ." Ezt mondják annak az országnak a törvényei, amely önöket, Monkhouse, Thornton, és vádlottársaikat meghatározott célok érdekében, a mi intézményeink és az ön által, Monkhouse, itt Moszkvában képviselt cég közötti szerződés alapján ide küldte. A megvesztegetés megvesztegetés marad. Akármilyen néven nevezzük is, lényege nem változik sem egy burzsoá állam törvényei, még kevésbbé a mi törvényeink értelmében.

Felmerülhet az a jogi kérdés, hogy a vádban miért nem szerepel a megvesztegetésre vonatkozó külön szakasz, noha megvesztegetés miatt emelünk vádat. Miért nincs szó itt erről a szakaszról? Miért nem szerepel az 58^{6}, 58^{7}, 58^{9}, és 58^{11} szakaszok mellett a megvesztegetésre vonatkozó szakasz, a büntetőtörvénykönyv 118. szakasza? Erre a kérdésre igen egyszerű a felelet: azért, mert ilyen körülmé-

nyek között, amikor eléggé indokoltan ellenforradalmi bűncselekmény miatt emeltünk vádat — és merem remélni, hogy az ítéletet az általunk emelt vád alapján mondják ki —, ilyen körülmények között a megvesztegetés ennek az ellenforradalmi bűncselekménynek csupán különleges formája, mert ilyen feltételek mellett és ilyen körülmények között a megvesztegetés már lényegénél fogva is ellenforradalmi bűncselekmény, a legsúlyosabb, főbenjáró, államellenes bűntett.

Itt nem egyszerűen megvesztegetésről van szó, nem olyan bizonyos „szolgálatok" megfizetéséről van szó, amelyek nem érintik és nem is érinthetik az államrendszerből fakadó viszonyok alapjait. Amikor a megvesztegetés olyan módszer jellegét ölti, amelynek segítségével az ellenforradalmárok megkísérlik, hogy éppen ezekre a kapcsolatokra, éppen ezeknek az állami viszonyoknak alapjára mérjenek csapást, akkor többé már nem beszélhetünk sajátos formában megnyilvánuló közönséges megvesztegetésről, mint ezt az OSzFSzK büntetőtörvénykönyvének 117, 118. szakaszai meghatározzák, vagyis arról, hogy valamilyen hivatalt viselő személy jutalmat fogad el valamilyen szolgálati tevékenység teljesítése, vagy teljesítésének elmulasztása fejében. Ilyen körülmények között a megvesztegetést az ellenforradalmi bűncselekmények sajátos megjelenési formájának tekintjük, mert a megvesztegetéssel az ellenforradalmárok ugyanazt az osztályellenállást tanúsítják a szocialista építőmunkával szemben, amelyet az ellenforradalmi agitációval, vagy az egyéb legkülönbözőbb eszközökkel tanúsítanak a kártevésben és ellenségeinknek a szocialista építés sikereivel szemben kifejtett ellenállása terén.

Hasonló esettel állunk szemben az augusztus 7-i rendeletnél is, melynek értelmében bizonyos körülmények között a lopás (fosztogatás) nem tekinthető közönséges lopásnak, hanem súlyos politikai jelentőségű cselekménynek, olyan nagyszabású ellenforradalmi tevékenységnek minősül, mely, mint köztudomású, az augusztus 7-i rendelet értelmében a legsúlyosabb államellenes bűncselekménynek, a mi szent és sérthetetlen szocialista tulajdonunk, a szovjet rend alapja ellen irányuló merényletnek tekintendő.

Éppen ezért nem lehet csodálkozni azon, hogy nem vesszük elő büntetőtörvénykönyvünk számos szakasza közül a megvesztegetésre vonatkozó speciális szakaszt, hanem az említett szakaszban meghatározott bűncselekmény tényállását belefoglaljuk a bűncselekmények közös tényállásába, hiszen e bűncselekményeket magukban foglalják azok a szakaszok, melyeket a vádirat felsorol,

és melyek mint ellenforradalmi bűncselekményekről szóló szakaszok — azaz a büntetőtörvénykönyv 58^6, 58^7, 58^9 és 58^{11} szakaszai — teljes súlyukkal nehezednek a vádlottakra.

Amikor áttérek az egyes vádlottak által elkövetett bűncselekmények jellemzésére, vázolnom kell azokat az eseményeket, melyek ezzel a bűnös tevékenységgel kapcsolatban villamoserőműveinken lejátszódtak, végezetül pedig minősítenem kell e bűncselekményeket a mi büntetőtörvénykönyvünk követelményeinek szempontjából.

Egész sor erőműről van szó, melyekről a bírósági eljárás során igen részletesen és behatóan beszéltünk. A zlatouszti erőműről, a zujevkai, ivanovói és bakui erőműről, meg a villamoserőműveknek egy egész csoportjáról van szó, melyeket a per során és az ügyiratokban Moszenergo néven foglaltunk össze.

Engedjék meg, hogy most rá is térjek a helyzet rövid jellemzésére. Ez a helyzet az erőműveken azzal kapcsolatban, részben pedig annak közvetlen következményeképpen alakult ki, hogy az itt felelősségre vont és ezekkel az erőművekkel kapcsolatban álló, vagy ott dolgozó ellenforradalmárok és kártevők bűnös, kártevő, ellenforradalmi tevékenységet fejtettek ki.

A zlatouszti villamoserőmű. 1931—1932-ben a zlatouszti erőműben egész sor, hónapról hónapra rendszeresen ismétlődő üzemzavar fordult elő. Egy 1 400 lóerős motor egész sor üzemzavaráról, nem egyről, hanem egész sorozatról van szó. Ez a motor, mint önök erre a bírósági tárgyalás adataiból emlékeznek, a hengerműi durvahengersorát hajtotta, mely egész sor gyárat, köztük hadfelszerelési üzemeket és gyárakat látott el közvetlenül.

A zlatouszti erőmű 1 400 lóerős motorjával az elmúlt két esztendő folyamán április 10-én, május 12-én, június 13-án stb. stb. voltak üzemzavarok, ami azonban nem jelenti azt, hogy előbb nem voltak. Korábban is fordult elő ilyesmi. Azért beszélünk mégis ezekről az üzemzavarokról, mert először éppen ez a néhány üzemzavar adta kezünkbe azt a fonalat, melynek segítségével nyomára juthattunk e zavarok valóságos és igazi okainak; másodszor pedig azért, mert ezekről a zavarokról vettek fel jegyzőkönyvet, ellentétben a kártevők szokásos módszerével, ami többek között abban állt, hogy vagy egyáltalán nem vettek fel jegyzőkönyvet, vagy szándékosan olyanokat vettek fel, melyekből az üzemzavarok valóságos oka nem derült ki. Az 1 400 lóerős motornál előfordult számos üzemzavar közvetlen következménye volt az a kísérlet, hogy olyan termelési ágra mérjenek csapást, amely nagyjelentő-

ségű volt a hengerelés szempontjából és különösen a haditermelés szempontjából. Egymásután ötször, hatszor áll le ez a motor egyes személyek — Guszev, Szokolov, MacDonald — szándékos és tudatos kártevése következtében. Ezek az emberek éppen erre a részlegre összpontosították figyelmüket és minden erejüket latbavetették, hogy a szóbanforgó villamoserőműnek ezt a gépsorát a termelés szabályszerű menete, és különösen a haditermelés szempontjából igen fontos gépsorát sebezzék meg.

De ezzel az ügy nem zárul le. Itt van a 8. számú kazán befagyasztása. A kazán tolózárait — szintén szándékosan — nem zárták le, ami ugyancsak üzemzavart idézett elő.

1931 végén ugyanennek a villamoserőműnek a szénadagolója válik üzemképtelenné. Két szénadagolónál, melyek közül az egyik tartalékul szolgál és igen fontos szerepet játszik, szándékosan és újfent igen ravasz módon, bizonyosfajta átépítésnek álcázva — ez is egy módja annak a racionalizálásnak, melyről Guszev vádlott beszélt — megrongálják az alapozást, azután a szénadagoló javításához fognak, tönkreteszik, az erőművet pedig olyan állapotban hagyják, amely az ő kártevő nyelvezetükön az „üzemzavarközi-állapot" speciális műszaki elnevezését kapta.

Végül itt van az 1., 2. és 11. számú kazánok átépítésének halogatása. Emiatt az erőmű olyan állapotba került, hogy kapacitása jelentős mértékben — mintegy felére — csökkent. 12 000 kilowatt normálkapacitás mellett az erőmű alig tudott 6 000 kilowattot termelni. Emlékeznek még rá, bíró elvtársak, hogyan álltak elő ezek az üzemzavarok. Nem lehet azt állítani, hogy valami nagyon bonyolult módon következtek be. Éppen ellenkezőleg, az 1 400 lóerős motor üzemzavarát — mint ezt Guszev vallotta — szerfelett könnyen idézték elő: a forgó- és az állórész közötti légrésbe idegen fémtárgyat helyeztek.

Ha elemezzük ezeknek a zavaroknak az okait, különösen és mindenekelőtt az április 10-i üzemzavar okait, akkor azt látjuk, hogy az ezen a motoron bekövetkezett további üzemzavarok egész sorozata, melyekről az előbb beszéltem — a május 12-i és június 13-i stb. —, közvetlen következményei voltak annak, hogy az első üzemzavar okait rosszul és lelkiismeretlenül küszöbölték ki, hogy az első üzemzavarok után a javítást szándékosan és tudatosan rosszul végezték el. Éppen a motornak ez az első üzemzavar után végzett rossz, szándékosan rossz javítása volt az oka az ezt követő üzemzavar-sorozatnak, melyet később ennél az 1 400 lóerős motornál tapasztalhattunk. A szakértői bizottság e zavar elemzése során

arra a következtetésre jutott, hogy az állórész zavara csak úgy állhatott elő, hogy a légrésbe idegen fémtárgy került be, mely normális üzemmenet esetén nem kerülhetett a motorba, csak mesterségesen helyezhették oda.

Akkor azonban, amikor a szakértői bizottság a jegyzőkönyvek alapján ezeket az adatokat tanulmányozta, nem vette természetesen figyelembe Guszevnek itt a bíróság előtt tett vallomását, melyben elmondta, hogyan került valójában ez az idegen test a motorba, hogyan helyezték oda tudatosan, szándékosan, összhangban azokkal a kártevési tervekkel, melyek szerint Guszev ebben az időben tevékenységét kifejtette.

1932 telén a zlatouszti villamoserőműben újból üzemzavar keletkezett a 8. számú kazánnál, mely hideg tartalékban volt. Ezt az üzemzavart is előre megfontolt szándékkal és mint kiderült, nem isten tudja milyen bonyolult módon idézték elő: egyszerűen nem zárták el a tolózárt, nem eresztették le a vizet, és amikor beállott a tél, a kazán befagyott, és számos cső megrepedt. A szakértői bizottság megállapítása szerint ezt az üzemzavart is vagy a kazánházi személyzet hanyag magatartása, vagy pedig bűnös szándékosság okozhatta.

A védelem ennek az alternatívának alapján állva a következőket mondhatná: a szakértői szemle megállapította, hogy az üzemzavar vagy bűnös szándékosság vagy hanyagság következtében keletkezhetett. A szakértők nem is mondhatnak mást, hiszen lelkiismeretesen és tárgyilagosan vizsgálták meg a kérdést, anélkül, hogy egyik vagy másik személy szubjektív tevékenységét figyelembe vették volna. A szakértői jelentés azokból az általános műszaki feltételekből indult ki, melyek között ezek a pusztán tárgyi tények bekövetkeztek. Az már a mi feladatunk, hogy ezeket a tényeket személyi szempontok alapján jellemezzük. A mi kötelességünk bebizonyítani azt, hogy ebben az esetben az okot nem a hanyagságban, hanem igenis a bűnös szándékosságban kell keresnünk. Az említett két lehetséges ok közül az adott konkrét körülmények között a 8. számú kazán üzemzavara esetében igenis csak egy ok szerepelt és ez a bűnös szándékosság, a villamoserőmű normális működése ellen irányuló ellenforradalmi cselekedet volt.

Mint mondottam, 1932 elején leszerelték a nevezett erőmű tartalék szénadagolóját. A nyomozás első kérdése, melyet a szakértőbizottsághoz intézett, az volt, hogy milyen feltételek mellett szerelhető le ez a tartalék szénadagoló. A felelet így hangzott:

„Egy tartalék szénadagoló leszerelése csupán akkor engedhető meg, ha nem működik kielégítően, vagy nem elegendő a teljesítménye, de ebben az esetben is csak akkor, ha új berendezéssel gyorsan pótolható, ha megvan minden egyes alkatrész az új berendezés felszereléséhez és már minden előmunkálat megtörtént."

Így tehát egy második kérdés merül fel a szakértőkkel szemben: vajjon megvolt-e mind a három feltétel akkor, amikor leszerelték a szénadagolót? „Az adott esetben ezek a feltételek nem voltak meg — hangzott a szakértők válasza —, mivel a szénadagoló szereléséhez minden szükséges alkatrésznek kéznél kell lennie, és az előkészítő munkálatokat előzetesen el kell végezni." Sem az egyik, sem a másik nem volt meg. Ezért a szakértői vélemény az ügyiratokban foglalt anyag szigorúan tárgyilagos elemzése alapján arra a következtetésre jutott, hogy „a szénadagolót nyilvánvalóan kártevés céljából szerelték le". Itt tehát nincsen szükség sem a bűnös vallomására, sem a kártevő cselekmények élő elkövetőjére. Elegendő a szakvélemény ahhoz az állításhoz, hogy itt szó sem lehet hanyagságról, sem bűnös gondatlanságról. Itt csupán kifejezett kártevésről lehet szó, mely szovjet gazdasági életünket, ebben az esetben energiagazdálkodásunkat vette célba, hiszen mindaz, amit a vádlottak elkövettek, csak egyről tesz tanúbizonyságot és másról nem is tehet: aljas kártevő szándékról, tudatos kártevő munkáról, tudatos kártevő rombolásról, arról, amit mi diverziónak nevezünk.

Az üzemzavarok egész sorozata áll tehát előttünk, s ez teljes egészében olyan emberek szándékos ellenforradalmi, diverziós tevékenységének eredménye, akiket a szovjet hatalom, a munkásosztály, proletárforradalmunk állított azokra a posztokra, ahol állami tulajdon megőrzése volt rájuk bízva. De nemcsak hogy nem védték és nem őrizték meg a rájuk bízott állami tulajdont, hanem meg is kísérelték annak megrongálását, tönkretételét azzal, hogy diverziós cselekedeteket készítettek elő és hajtottak végre, s ha rejtett, leplezett formában is, de állami tulajdonunk rombolásával és megsemmisítésével szabályosan hadat viseltek munkásosztályunk ellen.

Ugyanennél az erőműnél továbbá a kazánok szándékos szüneteltetésének egész sorával találkozunk. Az 1. és 2. számú, egyenként 260 négyzetméter hőfelületű Sterling-kazánokat 1928 májusától kezdve, MacDonald közvetlen utasítására és közvetlen részvételével, előre megfontolt, majd rendszeresen és módszeresen végrehajtott terv alapján üzemen kívül helyezték, mégpedig teljesen

szabályos megokolással: javítás, átalakítás, átépítés. Ez is egy „újjáépítés!"

A kazánok tűzterét átalakítják, mégpedig úgy, hogy az átépítés két évig vagy még tovább tart, jóllehet az átépítés eredményes befejezéséhez szükséges, külföldről behozott felszerelési tárgyak már az erőmű területén vannak.

Továbbá, itt van még egy harmadik kazán is, a II. számú JUMT-kazán, melynek átalakítása és szerelése két és fél évet vett igénybe.

Hát itt miféle okok forognak fenn? A szakértői bizottság a következőket mondja: „Bűnös szándék vagy legalább is bűnös gondatlanság." De a bűnös gondatlanság sem más, mint ennek a bűnös szándéknak a megnyilvánulása. És végeredményben az I., 2. és II. számú kazánok szerelésének halogatása okozta azt, hogy az erőmű a turbogenerátorok megállapított teljesítőképességének csupán mintegy felét teljesíti.

A zujevkai villamoserőmű. 1932 június—júliusban Zujevkában a 3. számú generátor üzemképtelenné vált. Hogy történt ez? Erről Kotljarevszkij beszélt itt teljes lelkinyugalommal. Nekem az volt a benyomásom, amint azt a későbbiek folyamán másokról, például Szuhorucskinról is el kell majd mondanom, hogy Kotljarevszkij valószínűleg valamelyik tudományos-műszaki egyesület akadémiai ülésen képzelte magát, ahol nyugodtan, akadémikus módon előadást tart a kártevés területén elért eredményeiről. Bámulatos és rettenetes ez a kép! Rettenetes, amikor egy mérnök, aki eleve teremtő tevékenységre van hivatva, egy mérnök, aki szovjet proletár vagyonon nevelkedett, aki a proletárforradalom emlőin nőtt fel, arra törekszik, hogy kígyóként e forradalom szívébe marjon! Kotljarevszkij arról beszélt, hogy egy csavart helyezett a generátorba, és így üzemzavart idézett elő. Jó, hogy ennek nem az lett a következménye, ami lehetett volna! De vajjon ez volt-e csupán az egyetlen eset és vajjon nem találhatók-e más effajta csavarok ott, ahol semmi keresnivalójuk nincs? Megállapítottuk itt, a bírósági tárgyalás során, hogy gépeink belsejében deszkadarabok, kövek voltak, és még valami tisztítókefe is.

A szakértői bizottság ezzel kapcsolatban egészen határozott következtetésre jutott: „Az a tény, hogy a 3. számú generátorban különféle idegen tárgyak (csavarok, deszkadarabok, kövek és más egyebek) találhatók, nem jelenthet mást, mint vagy a szerelő személyzet bűnös gondatlanságát, vagy valakinek a bűnös szándékát." „Minden műszaki ember — teszi hozzá a bizottság

— feltétlenül tudja, hogy ha idegen tárgyak, különösen ha csavarok jutnak egy generátor légrésébe, ez az állórész komoly megsérüléséhez és az egész gépcsoport üzemképtelenné válásához vezethet."

A zujevkai erőműnél is számos üzemzavarral találkozunk, melyek az 1—3. számú turbinák olajszivattyúinál keletkeztek. Ezekkel kapcsolatban szeretnék emlékeztetni a szakértői bizottság véleményére, mely megállapította, hogy „az olajszivattyúnak a zujevkai villamoserőmű 1—3. számú turbináin észlelt állapota közvetlenül veszélyeztette a turbina üzembiztonságát és kizárólag a szerelést végző személyek nyilvánvalóan lelkiismeretlen munkájának következménye lehetett".

A bírósági eljárás anyaga alapján kereken megmondhatjuk, hogy nemcsak a szerelést végző személyek nyilvánvalóan lelkiismeretlen munkájáról van szó, hanem arról, amit mi megint csak szándékos kártevő tevékenységnek minősítünk.

Nem akarom itt most az időt a zujevkai villamoserőműnél előfordult egyéb üzemzavarokkal tölteni. Csupán arra kérem a bíróságot, hogy tekintse meg a szakértői bizottság anyagát, gondoljon az abban található tényekre a tanácskozószobában, és emlékezzék arra, hogyan ítélték meg a műszaki szakértők ezeket az üzemzavarokat, amelyek arról tanúskodnak, hogy ez a zujevkai kártevő csoport bizonyos mértékben és egy bizonyos időben tevékenysége eredményeként el tudta érni, hogy a zujevkai villamoserőmű egy időre munkaterületének néhány részlegén üzemképtelenné vált.

Az ivanovói villamoserőmű (Ivgresz). 1932 januártól a nyomozás megindulásának napjáig, azaz 1933 elejéig hasonló körülmények között itt is egész sor különféle üzemzavar volt, melyeknek következtében egyik-másik gépcsoport üzemképtelenné vált. Ezeknek az üzemzavaroknak különböző okai voltak — így például a turbinák helytelen beszabályozása, vagy a turbinák lapátjainak helytelen beállítása, és az ellenőrző-mérőműszerek fogyatékos működése. Ezenkívül ismételten előfordult a kazánok láncrostély motorjainak — nem üzemképtelenné válása, hanem éppen üzemképtelenné tétele, mégpedig igen primitív módon, a motorokat tápláló elektromos kábelek megszakítása útján. Egy motort homokkal szennyeztek be, s így tették üzemképtelenné.

Többször előfordult, hogy a saját szükségletű főtápvezetéket indokolatlanul lekapcsolták. Az 5. számú kazán füstelszívó berendezésének motorjában készakarva besülést idéztek elő úgy, hogy szándékosan elzárták a motor szellőztetőjét. Hasonlóképpen

idegen tárgyak behelyezésével törést idéztek elő a tűzoltó-szivattyúmotor érintkeződobozában. Ezenkívül rendszeres zavarokat okoztak a telefonközpontban is, aminek következtében megszakadt az összeköttetés az erőmű egyes gépcsoportjai között. Ez természetesen olyan következményekkel járt, amelyek csökkentették az erőmű teljesítőképességét. Ez volt az ivgreszi kártevő csoport egész tevékenységének fő célja.

Most szeretném röviden érinteni a bakui állami kerületi villamoserőművet, ahol a 11. és 12. számú turbógenerátorok üzemzavarainak sorozatával, gépállások egész sorával találkozunk, kezdve 1928-tól az 1930 március 11-i, majd az 1931 február 15-i és február 21-i üzemzavaron át egészen az 1931 március 22-i üzemzavarig. Ezekre az üzemzavarokra csak a 11. számú turbinának a gépek szerzodésben előírt próbamenete előtti szétszedése alkalmával derült fény, jóllehet, mint erre a szakértői bizottság is rámutatott, figyelembevéve az üzemzavarok méreteit, fel kellett volna ismerni, hiszen ezeket az üzemzavarokat külső jelek — a gép kopogása, erősebb zaj és vibráció, egyenlőtlen járás — kellett hogy kísérjék. Ezeknek a jeleknek okvetlenül magukra kellett volna vonniuk egy szorgalmas és lelkiismeretes személyzet figyelmét, ha ilyen személyzet kezelte volna ezt az erőművet, melynek motorszerelője Cushney volt. Jóllehet ezek az utóbbi üzemzavarok akkor következtek be, amikor Cushney már itt volt Moszkvában, az ő öröksége azonban, az 1928. évi üzemzavarokkal kapcsolatos örökség, nyilvánvalóan még tovább is éreztette hatását.

És végül, az utolsó erőműnek, vagy helyesebben az erőművek ama csoportjának példája, melyet, mint már említettem, Moszenergo néven foglalunk össze, szintén azt mutatja, hogy öt esztendőn át rendszeresen fordultak elő üzemzavarok.

Elmondhatjuk, hogy a Moszenergóban működő kártevő csoportnak megvolt a maga ötéves kártevési terve, melyet 1927—1928-ban kezdtek meg, és mely a jelenlegi bűnüggyel kapcsolatban letartóztatott kártevők eltávolításával ért véget — remélhetőleg végérvényesen.

Itt az 1. számú vízierőmű 27. és 28. számú turbináinak számos üzemzavarával találkozunk. Kérem, figyeljék meg az egymást követő üzemzavaroknak ezt a már egészen hihetetlenül nagy számát: március 9-e, május 10-e, június 16-a, november 28-a stb. stb. A kártevők leállították a turbinák centrifugál-szivattyúit, 1931 december 4-én üzemzavar keletkezik a saturai erőműben, amely szintén a Moszenergóhoz tartozik. 1931 május 22-én, november

18-án, továbbá 1932 május 9-én üzemzavar keletkezik az orehovozujevói hőerőműben. Mindez teljes mértékben feljogosít bennünket arra, hogy elgondolkozzunk: mi ezeknek az üzemzavaroknak az oka, milyen titok lappang a felsorolt erőművek üzemzavarai mögött. Ezek az erőművek, amint a bírósági eljárás folyamán Roginszkij elvtárs kihallgatása alapján kiderült, a vörös Moszkvának rendkívül nagyjelentőségű és létfontosságú üzemeit és épületeit, a Sarló és Kalapács-gyárat, a Spartakot, a Kremlt, a Krutyickij és Dzerzsinszkij-kaszárnyákat látják el árammal. Egyetlen sikeresen végrehajtott szabotázscselekmény, mely a 6 600 voltos elosztótáblára kapcsolt vezérlőturbinákat üzemképtelenné teszi — kikapcsolhatja az egész rádióadást.

A Moszenergo erőműhöz azonban nem csupán a mi vörös fővárosunk egyes üzemei és egyes intézményei tartoznak, hanem az egész Moszkva terület legnagyobb ipari központjai: Kolomna, Jegorjevszk, Podolszk, Szergijev, Tula, Zarajszk, Rjazany, Noginszk, Kasira; tehát óriási, rendkívül fontos, általános állami és katonai jelentőségű üzemek egész rendszere. Részben ezeknek az üzemeknek a teljesítményén alapszik a mi szovjet gazdasági életünk és szocialista iparunk hatalma, ereje. Ide tartoznak a legnagyobb gyárak, az Elektrosztal, a tulai gyárak, a Sarló és Kalapács, az Amo, a Trjohgornaja Manufaktura, a textil-, a fémfeldolgozógyárak, a vegyiüzemek és a cementgyárak egész sora, nem is beszélve a kisebb üzemek egész rendszeréről, melyeket a Mogesz erőművei látnak el árammal. Természetesen éppen ezért irányult a kártevő csoport figyelme elsősorban a Mogeszre, ezért kellett itt a lehető legügyesebben, a legravaszabb, legkörmönfontabb módon, és a legképzettebb ügynökök segítségével eljárni! És látják, bíró elvtársak, míg a többi esetben ilyen Olejnyik-, vagy Lebegyev-féle, aránylag másodrendű szerepet játszó alakokkal, a hírszerzők, kémek, provokátorok és kártevők hálójába került alakokkal van dolgunk, addig itt, a Mogesz esetében lényegesen képzettebb, tapasztaltabb, komolyabb emberek csoportjával állunk szemben, akiket nem is nagyon volt kellemes és illendő megvásárolni, mégis megvásárolták őket, és meg kell mondani, nem is nagyon magas áron. Zorin docens, akiről később még szó lesz, Szuhorucskin mérnök — emlékeznek vallomására — Krasenyinnyikov mérnök — rá is nyilván emlékeznek — ez a három ember a kártevő ellenforradalom és az összeesküvők támasza a Moszenergóban. Tapasztalt, hidegvérű emberek ezek, akik nem veszítik el bátorságukat, mint egyes bűntársaik, és akik értenek ahhoz, hogyan kell titokban tartani

kártevéseiket, „munkájukat", „tevékenységüket". Olyan emberek, akik egymást az első szóból, sőt merem mondani, szemük villanásából is megértették. Az egyik védő megkísérelte, hogy valamelyik vádlott védelmét a következőképpen építse fel: „Hogyan? Önök első alkalommal 10 percig, a második alkalommal 20 percig, a harmadik alkalommal 30 percig, valamennyi találkozáson együttvéve összesen két óra hosszat tárgyaltak, hát mit lehet csinálni két órai tárgyalás során?" Naív gondolatmenet, arról tanúskodik, hogy az illetőnek nincs elég világos elképzelése arról, hogy voltaképpen kiről és miről is van szó. Éppen ezek az emberek — Zorin, Szuhorucskin, Krasenyinnyikov — azok, akik az első szóból megértik, hogy mit kívánnak tőlük. Olyan emberek ezek, akik tudnak olvasni a szemek villanásából, az ajkak rándításából, és akik az ellenforradalomnak e „szöveg nélküli dalait" pontosan meg tudják érteni. Én egyáltalán nem csodálkozom azon, hogy „villámbeszélgetéseket" folytattak, hogy megbeszéléseik nagyon gyorsan bonyolódtak le — egy cseppet sem csodálkozom!

Mit látunk a Moszenergo esetében? Már mondtam: üzemzavar az 1. számú Mogesznél, Saturában, az orehovo-zujevói állami erőműnél. Tehát elég ügyesen és nagy tapasztalattal szervezett üzemzavarok meglehetősen hosszú sorát láthatjuk.

Mégis, amikor befejezem a kártevők által szervezett üzemzavarok felsorolását, elégtétellel kell megállapítanom, hogy ezek az esetek, bármilyen nagy számban fordultak is elő, nem tudtak szocialista üzemeinknek akárcsak valamennyire is jelentős kárt okozni, hogy mindezek a kártevések semmivé váltak üzemeink erején és szilárdságán. Meg kell állapítanom, hogy erőtlenek és hitványak ezek az emberek, hogy ugyanolyan erőtlenek és hitványak ezek a kártevések, mint amilyen erőtlenül és hitványul szervezte meg saját védelmét a kártevések egyik-másik elkövetője, különösen Thornton.

Engedjék meg, hogy rátérjek a bűntetteknek, s az egyes bűnösök szerepének és felelősségének jellemzésére.

Olyan üggyel van dolgunk, amelyben többen beismerő vallomást tettek. Más esetekben ez általában felmentene bennünket attól, hogy bármiféle egyéb bizonyítékot keressünk. Tudjuk, hogy bármely kapitalista állam, s köztük Anglia perrendtartása értelmében a vádlottnak a bíróság előtt tett beismerése már önmagában is feljogosítja a bíróságot arra, hogy eltekintsen mindenféle bizonyítási eljárástól. Ez a szabály érvényes a mi jogunkban is, mert ha a vádlott beismerő vallomást tett, akkor nem mindig

szükséges a vallomás helytállóságának ellenőrzése végett a bűncselekmény minden körülményét megvizsgálni. A burzsoá jogban azonban ez az elv nem véletlen. A burzsoá államokban még mindig uralkodik a bizonyítékok jelentőségéről és helytállóságáról alkotott régi, középkori felfogás, mely szerint a vádlott személyes beismerése a legjobb bizonyíték, a „bizonyítékok királynője".

Tehát, ha azoknak az álláspontján lennénk, akik a bírósági eljárást lépésről lépésre figyelemmel kísérték és kísérik, s akik olyan idegesen követték a nyomozás menetét, hogy időnként elvesztették hidegvérüket és hisztérikus rohamokat kaptak, azt mondhatnánk, hogy még akkor is tökéletesen bizonyítottnak tekinthetjük a vádat, ha csak a vádlottak vallomásából indulunk ki.

Hangsúlyoznunk kell azonban, bíró elvtársak, hogy a jelenlegi perben, melynek oly óriási a jelentősége, a vádlottak vallomása mellett olyan objektív bizonyítékok egész sorozata áll rendelkezésünkre, melyeknek egyetlen ellenségünk sem mondhat ellent.

Soha nem állt rendelkezésünkre olyan gazdag, bizonyító erejű, vádló, leleplező tárgyi anyag, mint az, amit a szakértői vélemény iratcsomója tartalmaz. A szakértői vélemény az üzemzavarok tényeire, az üzemzavarok tényeinek vizsgálatára, az üzemzavarok okainak alapos elemzésére és kategorikus következtetésekre támaszkodik, melyek arról szólnak, hogy ezek az üzemzavarok valóban megtörténtek, és hogy szándékosan szervezték őket. Kezünkben van tehát mindez a tárgyi anyag, mely arról tanúskodik, hogy még a legmerészebb fantáziával sem lehetne elképzelni azt, ami a valóságban megtörtént, és ami meg van állapítva, le van rögzítve mind az ügyiratokban, mind pedig a fényképfelvételeken, sőt azoknak a vádlottaknak a hazug védekezésében is, akik kísérletet tesznek arra, hogy diszkreditáljanak mindent, amire mi hivatkozunk, és amire ők még nem is olyan régen mint megbízható és feltétlenül helytálló tényekre hivatkoztak.

Kérem a Legfelsőbb Bíróság különtanácsát, hogy az ítélet meghozatalakor fordítsa figyelmét az ügynek éppen erre az oldalára, és tekintse át mégegyszer, ha csak ebből a célból is, a vád által ebben a kérdésben kifejtett álláspont értékelése szempontjából a Legfelsőbb Bírósághoz benyujtott vádiratot. A vádiratot a szakértői véleményre, vádjainkat kétségtelenül megállapított tényekre alapoztuk, a vádirat anyagát műszaki szempontból, a műszaki szakvélemény szempontjából építettük fel, tényekre építettük tehát, és e tények elemzése alapján értékeljük a szubjektív beismeréseket és a szubjektív vallomásokat.

A nyomozás folyamán a különleges ügyekkel megbízott nyomozó jelenlétemben kihallgatta MacDonaldot, és MacDonald az ellene emelt vádakkal kapcsolatos beszélgetésünk első tíz percében megerősítette a GPU-nál tett vallomását és további — hiszem, sőt meg vagyok róla győződve — őszinte és lelkiismeretes vallomást tett, ami a többi felelősségre vont honfitársának, elsősorban Thorntonnak vallomásáról nem mondható el.

Ez a szerény civil mérnök nem tölt be akkora szerepet ebben a perben, mint Thornton, és talán éppen ezért volt bátorsága ahhoz, hogy ha már rajtacsípték, beismerje az általa elkövetett bűncselekményeket. Ő, a civil mérnök, bátrabb volt, mint ez a vitéz mezopotámiai harcos. „Mi a magyarázata annak, hogy ön ilyen vallomást tett?" — kérdeztük MacDonaldtól. „Két körülmény — válaszolta. — Azon vagyok, hogy ebben az ügyben minél tisztább helyzetet teremtsek, és ezenkívül ilyen vallomásra kényszerít az ellenem felhozott bizonyítékok súlya is." Ez volt MacDonald felelete. És ez valóban így is van, ez igaz, hiszen bizonyítékaink súlya igen nagy, bizonyítóerejük a nyomozás során hallatlanul rövid idő alatt végzett hatalmas munkára támaszkodik. És ez a munka nem más, mint azoknak a jegyzőkönyveknek műszaki felülvizsgálata, melyekre a vád felépült, s melyeknek alapján a vád — ezt most megelégedéssel mondhatom — szilárdan áll.

Guszev, Vaszilij Alekszejevics, a zlatouszti villamoserőmű vezetője, önként lépett be és szolgált 1918—1920 között Kolcsak hadseregében. Különféle államellenes bűnperekben itt-ott már találkoztunk olyan bűnösökkel, akik fehér seregekben, ellenforradalmi hadseregekben szolgáltak, de ritkán találkozunk olyanokkal, akik ezt önként tették. Guszev, aki önként vesz részt a Kolcsak-hadseregnek a munkások és parasztok hadserege elleni hadműveleteiben, aki a Kolcsak-hadsereg szétverése után ebből semmiféle tanulságot nem von le a maga számára, ha nem is a hadseregben, de alapjában véve ugyanolyan kolcsakista maradt, mint azelőtt volt, amikor önként jelentkezett e hadsereg kötelékébe.

Nos, ez az ember a zlatouszti üzemhez került. Elég gyorsan befut több szolgálati fokozatot és végül olyan helyzetben találjuk, amikoris az ő kezébe van letéve az zlatouszti villamoserőmű sorsa.

Ő a vezetője a zlatouszti villamoserőműnek. Ez az erőmű egy óriási kombinátot lát el árammal, egy igen fontos kombinátot, melyhez az állam szempontjából nagyjelentőségű üzemek és vállalatok tartoznak.

Nem mondhatok le természetesen arról, hogy meg ne mondjam

a véleményemet azoknak, akik eltűrték, hogy ilyen helyzet alakuljon ki; ez újból egyes gazdasági vezetőink osztályéberségének hiányát mutatja, ami gyakran megakadályozza őket abban, hogy az embereket megfelelő helyre állítsák, hogy vállalatuk káderei helyesen válogassák össze, különösen olyan felelősségteljes részlegen, mint amilyen egy villamoserőmű és még hozzá a zlatouszti villamoserőmű.

Most azonban Guszevről van szó. Guszev úgy jellemezte magát, mint az ellenforradalmár, hírszerző, kém és kártevő prototípusát; elég jó jellemzés. Mindezt azzal a környezettel magyarázza, melyben forgott, azokkal a baráti kapcsolatokkal, melyek őt az annakidején más kártevési perekben elítélt Salajevekhez és Boguszlavszkijokhoz fűzték. Ez azonban nem változtat a dolgon, csupán magyarázza azt. Guszev tehát megrongálja a motort, majd miután rajtacsípték, a következőket mondja: „MacDonaldtól utasítást kaptam, hogy rongáljam meg a zlatouszti hengermű durvahengersorának motorját, a lőszergyártás megbénítása céljából."

A lőszer iránt ezek az urak igen élénk érdeklődést tanusítottak; tökéletesen érthető is, hogy *miért*, érthető az is, hogy *milyen célból* és teljesen érthető, hogy *kinek az érdekében*. Érdeklődésük igen komoly volt. Nem mulaszthatom el, hogy mindjárt itt meg ne említsek valamit. Thornton először csak „gyanította", később azonban megerősítette, hogy Guszev — az ő szavait használom — MacDonald megbízottja volt a zlatouszti körzetben. Ugyancsak Thornton szerint Guszev rendszeresen foglalkozott katonai jellegű értesülések gyüjtésével, és ezeket az értesüléseket MacDonaldnak adta tovább, aki ezeket a híreket, mint ezt ő maga mondta, csupán egy úton, Guszev útján szerezte, vagyis Guszev volt azoknak a híreknek egyetlen forrása, melyeket Thornton kapott. Hogy miféle értesülések voltak ezek, azt már láttuk: hadfelszerelési üzemekről, lőszerről és olyan kiváló minőségű acélról szóló értesülések, mely repülőgépmotorok, az előbb említett lőszer, szuronyok gyártásához, röviden Vörös Hadseregünk fegyverzetéhez szükséges. Adatokat gyüjt, gépeket, hengersorokat tesz tönkre! Hogyan csinálta mindezt? „A motor ellenőrző vizsgálata alkalmával egy kis darab vaslemezt dobtam az állórész légcsatornájába. Ez a vaslemez lett később az üzemzavar oka, mert a légrésbe jutott és ennek következtében az állórészvas és forgórészvas egy része eltolódott. Az eltolódott vas megsértette a horonyszigetelést, melyben az állórész tekercse feküdt és ez az utóbbi körülmény volt az üzemzavar közvetlen oka." A vas eltolódása több helyen előfordult,

mondja Guszev. Ezt a hibát azonban nem javították ki, úgy hogy az nemcsak üzemzavart okozott, nemcsak az állórész tekercsét rongálta meg, hanem több más üzemhibának is oka lett. Ezek az első üzemzavar közvetlen következményei voltak, és rendszeresen rongálták a szóbanforgó motort, mely a kohászati üzem hengerművének említett durvahengersorát hajtotta. A cél az volt, hogy a lőszergyártást megbénítsák.

Mi nem készülünk háborúra, de felkészülünk rá, és ebből a szempontból kell értékelni e diverziós cselekedeteket, melynek célja az volt, hogy megpróbálják aláásni védelmi képességünket. Erről — ezt helyénvalónak tartom még egyszer megemlíteni — Thornton vallomása tanúskodik, melyet március 13-án tett, és melyben elmondta, hogy rendkívül érdeklődött a Szovjetunió védelmi és támadási lehetőségei iránt.

Nagyszerűek ezek a lehetőségek! Hatalmasak ezek a lehetőségek! Próbálják csak ki, tisztelt hírszerző urak!

Nem akarok sok időt eltölteni azzal, hogy Guszevnek a szénadagolóval kapcsolatos kártevéseit ugyanilyen részletesen elemezzem, hiszen ezt az anyagot a bírósági eljárás során tüzetesen átvizsgáltuk. Önök ezt az anyagot a tanácskozóteremben, távol a felek harcától, újból a leggondosabban és a legpontosabban át fogják vizsgálni, s levonják majd abból az összes szükséges következtetéseket.

Nem titkolom a bíróság előtt azt a meggyőződésemet, hogy a villamosipar területén szervezett ellenforradalmi összeesküvésben Guszevet tartom az egyik főszereplőnek. Ha az ő szerepéből, bűntetteinek jellegéből és azokból az általános, elvi meggondolásokból indulok ki, melyek a mi szovjet büntetőjogi politikánk tartalmát és irányát megszabják, akkor az ő fejére súlyosabb ítélet kiszabását kell kérnem, mint bármely más vádlottéra. Tegnap erről már elég hosszasan beszéltem, úgy hogy felesleges volna erre a kérdésre mégegyszer visszatérnem. Különösképpen hivatkozom, bíró elvtársak, a Szovjetunió Központi Végrehajtó Bizottsága Elnökségének 1933 március 14-én kiadott, ismert rendeletére.

Szokolov, Vaszilij Andrejevics, ugyanennek az erőműnek az elektrotechnikusa. Kezdetben Guszev mellett segédkezett, később a főelektrotechnikusi állásba lépett elő.

Szokolov bűnösnek vallotta magát, de beismerése nekünk nem elég.

Mivel bizonyíthatjuk Szokolov bűnösségét azokon a beismerő vallomásokon kívül, melyeket a nyomozás folyamán tett, és melyek

itt beigazolódtak? Ezeket a vallomásokat Guszev is megerősíti. Guszev kijelentéseihez semmi kétség sem férhet, hiszen nemcsak MacDonald és mások vallomásai támasztják alá őket, hanem a tárgyi anyag is, mely az egyik legsúlyosabb bizonyíték Szokolov ellen. Ez az anyag arról tanúskodik, hogy Szokolov Guszev megbízásából és Guszev közvetlen irányításával üzemzavarokra vezető szabotázscselekmények egész sorozatának volt résztvevője, illetőleg elkövetője. Így például ő rongálta meg Guszev megbízásából az 1 400 lóerős motort, és ez számos üzemzavart idézett elő. Üzemképtelenné tette a turbógenerátort, kárt tett a kazánokban, napról napra halogatta a szénadagoló javítását és üzembehelyezését, és így tovább, és így tovább. 1932 július közepétől kezdve adatokat gyüjtött és továbbított a bugáknak a durvahengersoron hat nap alatt történő hengerléséről, különféle nyers munkadarabokra, s mint már említettük, a lőszergyártásra vonatkozó számszerű termelési adatok megjelölésével. Nem szabad elfelejtenünk, bíró elvtársak, hogy ennek a hengersornak, a főhengersornak a termelékenysége határozza meg lényegében az egész hengerműi termelékenységét, olyannyira, hogy ezeknek az adatoknak a birtokában már pontos képet alkothattak maguknak mindarról, ami ezeket a mi szovjet államunk ellen ügyködő katonai kémeket különösen érdekelte.

Szokolov és Guszev régi barátok még a Kolcsak-hadsereg idejéből; mindketten a fehér hadsereg önkéntesei. Ottani szolgálatukat csak akkor hagyták el, amikor mint a patkányok, menekülni kezdtek a süllyedő hajóról, amikor a Kolcsak oldalán harcoló tábornokok minden terve dugába dőlt, amikor a Kolcsakot támogató idegen tábornokok minden terve is füstbe ment, amikor ezek a „vitéz harcosok" futottak, ahogy csak inaiktól tellett, amerre csak szemük látott, s elrejtőztek valahol az erdőben. Az erdőből azután hozzánk jöttek, de mint a farkasok, nem tudnak letenni arról, hogy az elhagyott erdő felé ne kacsintgassanak.

A zlatouszti kártevő csoport harmadik tagja *MacDonald* szerelőmérnök. 1929 végén került a zlatouszti villamoserőműhöz. Éveken át élvezte országunk vendégszeretetét és ugyancsak „szépen" hálálta meg ezt a vendégszeretetet.

1931 áprilisáig a zlatouszti villamoserőműnél dolgozott, kártevő, ellenforradalmi kapcsolatba lépett Guszevvel, Szokolovval és a zujevkai körzetben Kotljarevszkijjel, résztvett abban a munkában, amelyet már Guszevvel és Szokolovval kapcsolatban ecseteltem. Most a szó szoros értelmében rajtakapták, azon frissiben

tetten érték, úgy hogy kénytelen volt beismerni bűnösségét. Beismerő vallomást tett és felvilágosításokat adott nemcsak önmagáról, hanem honfitársai közül más bűntársairól is. „1929-ben — mondotta MacDonald — a nyarat Thorntonnál töltöttem, aki egy beszélgetésünk folyamán elmondotta, hogy őt érdeklik a Szovjetunió politikai és gazdasági helyzetére vonatkozó adatok, s megkért, hogy gyüjtsek és közöljek vele ilyen adatokat."

Már tegnap mondottam, hogy természetesen különbség van ilyen vagy olyan politikai és gazdasági értesülések között. Mi a kémkedés címén emelt vádunkat ezen a vonalon nem arra alapítjuk, amit Thornton itt „szokványos napihíreknek" nevezett. Nem így építjük fel vádunkat, és a továbbiakban igyekszem bebizonyítani, hogy azok az értesülések, amelyeket MacDonald a maga 50 százalékos beismerésében ezzel az ártatlanul hangzó kifejezéssel jelölt meg, valóban „politikai és gazdasági értesülések", még hozzá „olyanok, melyekre a mi cégünknek szüksége van". Igyekszem majd bebizonyítani, hogy ezek egyáltalán nem olyan „ártatlan" értesülések, amilyenekre bármelyik olyan cégnek szüksége lehet, melynek a mi országunk területén velünk valami kapcsolata van, hanem meghatározott jellegű értesülések, éppen olyanok, amelyek kimerítik a katonai titok, az államtitok fogalmát, és amelyek megszerzését, gyüjtését és továbbítását az OSzFSzK büntetőtörvénykönyvének 58[6] szakasza kémkedésnek minősíti. Nem „ártatlan", nem „szokványos napihíreket", hanem éppen ilyen jellegű értesüléseket kapott Thornton MacDonaldtól, MacDonald Guszevtől, Guszev Szokolovtól, ezen a sajátságos kis láncocskán át, amely végeredményben összekapcsolta a súlyos terhelő bizonyítékok körét. Ezeknek az uraknak és a cégnek a viszonyára nem akarok kitérni; nem ismerem azt és nem is akarom ismerni, nem érintem és nem is akarom érinteni; de napnál is világosabb és mindenki számára érthető, hogy ezeket az adatokat nem a cég kereskedelmi és üzleti érdekeinek, hanem éppen azoknak az érdekeknek a szem előtt tartásával gyüjtötték, amelyekről Thornton március 13-i kihallgatása alkalmával beszélt, noha később meggondolta magát és kijelentette, hogy akkor csak megbotlott a nyelve. De térjünk vissza MacDonaldhoz.

MacDonald azt mondja: „Amikor visszatértem Leningrádba, megkezdtem az értesülések gyüjtését, mégpedig a munkások hangulatára és megélhetési viszonyaira vonatkozó adatokon kívül speciális értesüléseket is gyüjtöttem, így többek között a «Bolsevik» hadiüzem munkájáról, repülőgépmotorok és lövegek gyár-

tásáról szóló híranyagot." És MacDonald konkrétan megnevezi azokat, akiktől e felvilágosításokat szerezte: Hruscsovtól, Szamarintól, Regykintől, vagyis olyan emberektől, akiket már egy régebbi kémkedési perben felelősségre vontunk, akiket elcsíptünk és elítéltünk.

Hát hogy lehetett volna nem tudni ezekről a repülőgépmotorokról — tette fel a kérdést Thornton —, amikor berregésük a próbajáratok alkalmával az egész környéken hallható volt, amikor mindenki hallotta e próbajáratok zaját? — Hogy lehetett volna nem tudni az ágyúkról, hiszen a próbalövések megreszkettették a környék minden ablakát!? Dörögnek az ágyúk — remegnek az ablaktáblák, ezzel minden gyerek tisztában van. De bocsánatot kérek, ha ez úgy van, ahogy Thornton mondja, ha erről mindenki tudott, akkor miért kellett neki MacDonald segítségéhez folyamodnia és még fizetnie is? Azt kellett volna mondania: „Mi az ördögnek hordasz össze ilyen csip-csup dolgokat? Hisz ezt mindenki tudja! Ezért fizessek neked?"

Ön — a „businessman", ön — az üzletember, ön — a gyakorlati ember ezért még fizetett is? Pénzt adott azért, amiért elmesélte önnek, hogyan zúgnak a motorok és miképpen dörögnek az ágyúk? Ezért fizetett ön, és ilyen értesüléseket kapott ön MacDonaldtól? Locsogás, dajkamese! És végtére is mi oka lehet MacDonaldnak arra, hogy önt hamisan vádolja? Éppen MacDonaldnak, akivel ön mindig olyan jó viszonyban volt? MacDonaldnak, aki sohasem adott okot arra, hogy ön bizalmatlan legyen vele szemben, aki önnek alárendeltje volt, aki öntől függött és nem megfordítva, ön tőle — miért kellett volna MacDonaldnak Thorntont megrágalmaznia és ezzel együtt önmagát is hamisan megvádolnia? Meg kell jegyeznünk, hogy MacDonald azért volt kénytelen megtenni ezt a vallomást, mert mindezt már elmondotta Guszev, elmondotta már Szokolov is, elmondotta Kutuzova is és végül elmondotta maga Thornton is. És most emlékeztetnünk kell arra a megható jelenetre, amely akkor játszódott le, amikor sikertelenül megkíséreltek, hogy a már elfoglalt állásokból, ha teljes rendezetlenségben is, de visszavonuljanak. MacDonald arról beszélt, hogy ő csak azért nyilatkozott így, mert megmutatták neki Thornton vallomását. És Thornton — magától értetődően — azért nyilatkozott így, mert elébe tárták MacDonald vallomását — ő tehát a MacDonald-féle vallomás hatása alatt beszélt. Végül már senki sem tudhatta, melyikük befolyásolta a másikat, és voltaképpen melyikük vallomásának hatása alatt beszélt az egyik vagy a másik. Egyik a má-

sikra kente a dolgot és végeredményben mindketten teljesen összezavarodtak.

Tehát MacDonald önmagáról is beszél, Thorntonról is beszél. Abszolút határozottan, egészen kategorikusan beszél, nem csak úgy, általában, kémkedési tevékenységével önmagára rossz fényt vetve, hanem *konkrét* személyeket, *konkrét* tárgyakat, *konkrét* körülményeket sorol fel. Hiszen MacDonald az értesülések átvételénél nagyon óvatosan dolgozott. Önök bizonyára emlékeznek arra, amikor itt megállapítottuk, hogyan közölte Guszev ezeket az értesüléseket. Guszev nem írja azt, hogy: „Itt ennyi és ennyi lőszert gyártanak", hanem egy kedves meleghangú levélkét ír MacDonaldnak: „Nálunk ennyi és ennyi «konzervet» gyártanak." Üzenetét nem a rendes úton küldi el, hanem Marija Fedorovna Rjabova, a tizedrangú, de ebbe a dologba mégis bevont hírhordó és közvetítő segítségével, akinek az ügyében pótnyomozás folyik. MacDonald Rjabova útján kap levelet Guszevtől. MacDonaldnak megvolt a maga külön oka, hogy miért bízott meg ebben az asszonyban. Guszev, MacDonald bizalmának láttán, maga is bizalmába fogadta ezt az ellenforradalmi levélhordót. Ennek ellenére is virágnyelven fejezi ki magát: nem *„lőszert"* emleget, hanem *„konzerveket"!*

Azok az emberek, akikkel összeköttetésben állanak, nem valódi nevükön, hanem kitalált neveken szerepelnek. Az egyiknek a neve „fa", a másiké „lakatos", ismét mások meg mindennapos, közismert neveket vesznek fel: Vaszilij, Ivan stb. Fedőcímeket is használnak. Egyikük felad egy levélküldeményt, amely titkos adatokat tartalmaz, és egy kiagyalt személy küldi egy ugyancsak kiagyalt utca kiagyalt házából. Ilyen nevű utca természetesen van, a megnevezett ház is létezik, de csak úgy találomra választották ki, hogy eltereljék a figyelmet viselt dolgaikról, hogy elkendőzzék üzelmeiket stb.

Guszev sem Guszevnek írja alá magát. Egy helyen az Utkin nevet használja, másutt mint Mocsalov szerepel. Ezt mondotta el nekünk. Szem előtt kell tartanunk természetesen bíró elvtársak, hogy ezekben az ügyekben nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a körülményt, hogy mindez a legnagyobb titokban, a legnagyobb óvatossággal történik, hogy az iratokat elégetik, megsemmisítik, írásokat a lehetőséghez képest nem is készítenek, máskor meg, ha le is szögeznek valamit írásban, azt oda juttatják el, ahová Thornton a maga kilenc titkos naplófüzetét küldte: a themzeparti városba, Londonba. Ott biztosabb helyen vannak!

Megkérdeztük MacDonaldot: „Kapott ön leveleket Guszevtől?"
— Igen, kaptam.
— Milyen aláírás szerepelt rajtuk? Utkin?
— Igen, Utkin.
— Megőrizte ön ezeket a leveleket?
— Nem, a kályhába dobtam és elégettem őket.
— Elégette?

A továbbiakban azután mégis ravasz politikához folyamodik MacDonald itt a bíróság előtt. Bűnösnek vallja magát, de sokkal őszintébben kellett volna ezt megtennie, ha azt akarta, hogy higgyünk neki, ha el akarta velünk hitetni, hogy amit elmondott, az magában foglalja mindazt, amit *elkövetett*. Bár azon frissiben tetten érték, szabályszerűen rajtakapták, és elétárták a megcáfolhatatlan, meghökkentő bizonyítékokat, mégis egész okosan és ravaszul védekezett, s csak arra törekedett, hogy ahol erre lehetősége nyílott, tisztázza magát. Kezdettől fogva csak azt mondotta el, csak azt vallotta be, aminek a letagadására már semmiféle lehetőség nem kínálkozott. Természetesen lehetséges, hogy a szénadagolóval kapcsolatban valóban nem adott Szokolovnak határozott utasításokat, hiszen ezen a téren bizonyos nézeteltérések voltak. Bízzuk ezt az egész szénadagoló ügyet a lelkiismeretnek arra a szikrájára, mely talán még él MacDonaldban. Nem is erről az adagolóról van itt szó, hanem arról, hogy MacDonald tapasztalt hírszerző. Nem mondhatnám, hogy kevésbbé okosan viselkedik a vádlottak padján, mint társai, sőt határozottan azt mondhatnám, hogy egyes esetekben nekem még sokkal okosabbnak tűnik.

Hiszen amikor megállapítottuk, hogy Guszev leveleit elégette, MacDonald kertelni próbált. Mit is mondott? „Általában el szoktam égetni a leveleimet" — mondotta. De akkor még egyszer megkérdeztem: „És Guszeven kívül kitől kapott még leveleket?" „Senkitől" — hangzott a válasz. Ebből tehát le lehet vonni és le is vontuk azt a következtetést, hogy Guszev leveleit mindig elégette. A leveleket természetesen nem azért égetik el, hogy azok mások szeme elé kerüljenek és gyakran a nyomozó szervek minden ügyessége ellenére sem lehet elégetett leveleket rekonstruálni. MacDonald, mint annyian mások, ahhoz is értett, hogy gramofont és kisebb szivességeket is felhasználjon. Ezt az alkalmat kell felhasználnunk arra, hogy szóvá tegyük azokat a módszereket, amelyekhez a vádlottak valamennyien, elsősorban az angol állampolgárok folyamodtak.

Minden lehetőséget felhasználnak. Cushney a lakatosokkal

barátkozik, meglátogatja őket, estélyeket rendez. Lebegyev és Elliot egy hölgynél találkoznak, aki ilyen „petite soirée"-kat rendez. Kiderül — kérem majd a bíróságot, hogy ezt írja Cushney rovására —, hogy a beszélgetések „többek között" a Vörös Hadseregről folynak, mint például a Jemeljanovval folytatott beszélgetés a Vörös Hadsereg felszereléséről stb. stb. Elliot egy bizonyos Bolgyinnal beszélget, Lebegyev pedig, aki fülét hegyezve ül mellettük, hallja, hogy az ivanovói mechanikai gyár hadfelszerelési részlegének munkájáról folyik a szó, és látja, hogy Elliot jegyzeteket készít. Thornton aztán kijelenti: „Értesüléseket kaptam Elliottól."

Mindebből láthatjuk, hogy MacDonald és Thornton — róla később még részletesebben szólunk — határozott katonai kémtevékenységet folytattak, katonai jellegű adatokat gyüjtöttek.

„1930-ban — mondotta MacDonald —, mielőtt Zlatousztba utaztam, másodízben folytattam megbeszélést Thorntonnal. Thornton arra kért, szerezzek számára értesüléseket a zlatouszti gyár hadianyagtermeléséről és a gyárak áramellátási viszonyairól. Kissé kendőzött formában — folytatta MacDonald — vagyis nem határozott utasítás formájában azzal bízott meg, hogy a gyárak munkájának akadályozása céljából szervezzek Zlatousztban üzemzavarokat. Hozzátette még, hogy ha netán pénzre volna szükségem, azon a dolog ne múljék. Tőle mindig kaphatok."

Három fő mozzanat áll tehát előttünk: katonai kémkedés, üzemzavarok szervezése, megvásárlás, pénz, megvesztegetés — három mozzanat, három legjelentősebb szeme annak a láncnak, amely körülfonja MacDonald felelősségét és bűnösségét, meg a többiekét is, akikről majd később beszélek.

Eleget tett-e MacDonald azoknak a megbízatásoknak, amelyeket főnöke, Thornton, ha nem is határozott utasítás formájában, de mégis csak adott neki? Igen, azt kell mondanunk, hogy eleget tett. Közölte Guszevvel, hogy meg kell rongálni a gépi berendezéseket, és ez meg is történt. De milyen okból kellett ezt megtennie? Milyen célból kellett ezt megtennie? Azért, hogy meghiúsítsák a gyárak munkáját, hogy leállítsák ezeket a gyárakat, közöttük azokat is, amelyek védelmi célokra, Vörös Hadseregünk számára dolgoztak. MacDonald kapott pénzt, adott pénzt, szétosztott pénzt. Ezeket a tényeket semmi úton-módon nem lehet megkerülni. „A zujevkai erőműnél Kotljarevszkijnek, Vasziljevnek és Fominnak kártevő tevékenységükért kb. 2 000 rubelt adtam át. A pénzt külön-külön adtam nekik. Kotljarevszkijnek kb. 1 000 rubelt

fizettem. Kotljarevszkijtől kaptam a legutóbbi vallomásomban említett értesüléseket . . . " Ezek MacDonald kijelentései. Ehhez még hozzáteszem legutolsó kijelentését, amelyet már a köztársasági ügyészség előtt tett, és mely szerint 1932 júniusában vagy júliusában szervezték meg a harmadik generátor üzemzavarát. „Ez úgy következett be, hogy egy csavart helyeztek a légrésbe, amit az én utasításomra vagy Fomicsev vagy Kotljarevszkij hajtott végre." És most itt van Kotljarevszkij második vallomása. Megkérdeztük erről Kotljarevszkijt és ő így válaszolt: „Igen, én tettem. Egy csavarral üzemzavart idéztem elő." A bizonyítékok gyűrűje bezárult. MacDonaldot elcsípték, tettenérték. MacDonald okosabb, mint társai. Azok, ha rajta is kaptuk, tetten is értük őket, az ártatlant játsszák, valószínűleg azért, hogy ezzel illegális vezetőik szemében tisztára mossák magukat. MacDonald őszintébb és bátrabb, mint a többiek: amikor bizonyítékaink már sarokba szorították, bevallja azt, amit az ellene emelt vádpontokban világosan és érthetően megfogalmaztunk.

Most pedig rá kell térnem az ivanovói villamoserőműre. De mielőtt ezt megteszem, szeretnék visszatérni egy aránylag jelentéktelen, de rendkívül jellemző vonásra, amely közvetlenül MacDonald tevékenységére, de bizonyos fokig Monkhouse tevékenységére is vonatkozik. Guszev zujevkai utazására gondolok. Guszev közölte az éppen ott tartózkodó MacDonalddal, hogy ő, Guszev, meglehetősen veszélyesnek tartja a helyzetét, mert az OGPU rábukkant a kártevő tevékenység nyomára. Aggodalmai láthatóan erősen izgatták, de MacDonald megnyugtatta azzal, hogy ha esetleg valami baj történne, mindig támogatásra fog találni azon a címen, melyet megkapott. Monkhouse címéről volt szó. Ezt a papírszeletre írt címet Zujevkában adta át MacDonald Guszevnek, számolva minden eshetőséggel, az összeomlás lehetőségével, melynek veszélye, mint ezt Guszev érezte, akkor már fenyegette őt.

És itt van a másik epizód, amely Guszev, MacDonald és Thornton harcizszki találkozásával kapcsolatos. Ez a találkozás úgy jött létre, hogy MacDonald egyszerűen magához rendelte Guszevet, hogy megtárgyalják a kártevő és kémtevékenységgel kapcsolatos különféle megfontolásokat. A találkozás tényét teljesen bizonyítottnak tekinthetjük, mind Guszev és MacDonald vallomása, mind Thornton kijelentései alapján, aki különben, híven a maga védekezési taktikájához, tagadta a harcizszki megbeszélés bűnös jellegét.

Ezzel a két momentummal le is zárom azoknak az epizódoknak

az elemzését, amelyek közvetlenül az említett három személyre, Guszevre, Szokolovra és MacDonaldra vonatkoznak. Most pedig rátérek a vádlottaknak az ivanovói villamoserőműnél kifejtett bűnös tevékenységére.

Kezdjük Northwall-lal. Milyen alapon emelünk vádat ellene, és miért tartjuk fenn ezt a vádat teljes egészében vele szemben? Nézetem szerint erre több alapunk van mint szükséges.

Northwall 1931—1932-ben mint a Metro-Vickers cég szerelőmérnöke dolgozott az ivanovói erőműnél. Közelebbi kapcsolatba került az ottani kártevő csoporttal, elsősorban Lobanovval, és kártevő tevékenységet fejtett ki ő is. Megbízta az Ivgresz mérnökeinek és technikusainak egy csoportját — Lobanovot és másokat —, hogy hajtsanak végre diverziós és szabotázscselekményeket, rongálják meg a gépi berendezéseket, idézzenek elő üzemzavarokat. A megbízást az említettek végre is hajtották. Ezenkívül utasítást adott a berendezések hibáinak eltitkolására is, amit Lobanov, Lebegyev és mások ugyancsak teljesítettek. Ezért Northwall, az imént megnevezett Lobanov útján megvesztegetésként rendszeresen adott pénzt, összesen 5 000 rubelt.

Northwallt elsősorban Lobanov vallomásai vádolják. Lobanov itt is és a nyomozás alkalmával is elmondotta, hogy többízben beszélgetett Northwall-lal. E beszélgetések során közölte vele, hogy nincs megelégedve sem a fennálló szovjet renddel, a mi rendünkkel, sem a saját anyagi helyzetével, és — mint Northwall maga is megerősítette —, szovjetellenes kijelentéseket tett. Éppen ennek a beállítottságnak az alapján olyan bizalmas viszonyba került Northwall-lal, hogy az ki is szemelte egyik cinkosának. Különben, ha tárgyilagosak akarunk lenni, nehéz volna megmondani, hogy melyik volt az, aki a másikat bűntársául választotta: Northwall választotta-e Lobanovot, vagy Lobanov Northwallt. Mellékesen megjegyezve, ez olyan vonás, amely több más vádlottra vonatkozólag is jellemzi e bűnper bizonyos nehézségeit.

Egyébként mindegyik vádlott, már amennyiben valamelyik szovjet állami intézményünk alkalmazottjáról van szó — amint ezt maguk is bevallották, a rendelkezésünkre álló tények pedig megerősítik —, már évek óta kitűnt szovjetellenes érzelmeivel, szovjetellenes cselekedeteivel. Ilyen körülmények között nem volna helyes a kapcsolatok összefonódottságát Lobanov és Northwall között olymódon megállapítani, hogy Lobanov, ez a tetőtől talpig kártevő típus, Northwall hatására lett kártevő. Ezt a képtelen nézetet én nem merném támogatni. Nem hiszem, hogy North-

wall csábította el ezeknek a „kis emberkéknek" egyikét, Lobanovot, aki egyébként egyáltalán nem is kicsi közöttük. Minden okom megvan annak feltételezésére — és rajta leszek, hogy ezt a bizonyítékok egész sorával alátámasszam —, hogy Northwall Lobanov cinkostársa volt, hogy Northwall ellenforradalmi célokra és ellenforradalmi érdekből használta fel az ivgreszi kártevő csoportot, hogy kapcsolatban állottak egymással, és kártevő tevékenységet fejtettek ki, amelyért Northwall pénzt adott. Ezt a pénzt a Northwallt Thorntonnal összekötő vonalon kártevés céljaira irányozták elő.

Itt vannak tehát előttünk elsősorban Lobanov határozott kijelentései, amelyeket Northwall is megerősített, amennyiben ezek a Northwall és Lobanov között folytatott megbeszélések és tárgyalások tartalmára vonatkoztak. Northwall itt arról beszél, hogy amikor Lobanov szovjetellenes nézeteit észrevette, ezt a felfogást nem támogatta, hanem ellenkezőleg, éppen arra törekedett, hogy Lobanovot más felfogásra bírja, és úgyszólván „visszavezesse az erény útjára". Hát ez már igazán komikusan hangzik! Hiszen ha Northwall valóban az a csaknem százszázalékos bolsevik lett volna, amilyennek őt Olejnyik — aki széltében-hosszában közismert beteges szószegési hajlamáról és nagyotmondásairól — lefestette, akkor merőben másként kellett volna reagálnia Lobanov kijelentéseire, nézeteire és kirohanásaira.

Ezek a szovjetellenes nézetek, amelyekről maga Northwall is említést tett, nemcsak nem akadályozták meg abban, hogy bizalmas viszonyba kerüljön Lobanovval, de még csak visszahatást sem keltettek benne, hiszen az állítólagos visszahatásnak azt a teljesen valószínűtlen változatát, amelyről Northwall beszélt, figyelmen kívül hagyhatjuk.

De még ennél is többről volt szó. Northwall azon igyekezik, hogy — ha úgy tetszik, könnyítsen Lobanov anyagi nehézségein. Az a bizonyos bunda-ügy egyáltalán nem olyan csekély kis epizód, amilyennek azok tartják, akik ország-világnak ki szeretnék kürtölni, hogy a Northwall elleni egész vád erre a bundára épül. Ez a bunda csak az egyik és korántsem az egyetlen bizonyíték. Lobanov rábizonyítja Northwallra, hogy együtt végezték a kártevő munkát, hogy Northwall bizonyos megbízásokat adott neki, ezekért fizetett és azt ígérte, hogy a kártevők nem fognak bajba keveredni.

Lobanov ezenkívül még azt is tudomásunkra hozza, hogy Northwall vigyázott, nehogy olyan üzemi berendezéseket rongáljanak meg, melyek a Metro-Vickers cégtől kerültek ki. Ha mégis olyan berendezéseket rongálnának meg, melyeket a

Metro-Vickers szállított, s melyeknek kezességi határideje még nem járt le, akkor a dolgot úgy kell intézni, hogy a felelősség semmiképpen se hárulhasson a Metro-Vickers cégre.

Ezt teljes mértékben igazolja néhány vádlott állásfoglalása egyes oly kérdésekben, melyek az ő maguk, vagy cégük felelősségét érintik, így például Monkhouse állásfoglalása is, aki részletesen felsorolta a turbinákon észlelhető hibák egész sorozatát. Úgy akarta a dolgokat feltüntetni, hogy mindennek ellenére a hibákért sem ő, a Metro-Vickers cég teljhatalmú megbízottja, de még maga a cég sem felelős és igaz ugyan, hogy ő adott el olyan berendezést, illetőleg az ő részvételével szereltek fel olyan berendezést, amelyet ő a Nehézipari Népbiztosság alkalmazottja helyében — saját szavai szerint — soha nem vásárolna meg, de ez egészen természetes, mert a berendezés hasznavehetetlenségének oka a berendezés rendszere, márkája. Lobanov szavai teljes mértékben fedik a valóságos helyzetet, melynek alapján ezt a kártevő tevékenységet leleplezték: előnyösebb lehetőleg más cégek által szállított berendezéseket célbavenni, saját gyártmánnyal csak akkor szabad valamit kezdeni, ha lehetőség van olyan álláspont elfoglalására, amilyent Northwall foglalt el egy bizonyos esetben, amikor azt mondotta, hogy neki ehhez semmi köze, és ezért ő ebben a kérdésben formálisan mint kívülálló szerepelhet.

Ezért nem áll hát ellentétben Lobanovnak ez a magyarázata a valóságos helyzettel, Northwall általános taktikájával és viselkedésével. Northwall a Metro-Vickers cég képviselőjeként és alkalmazottjaként kifejtett tevékenységét igyekezett összhangba hozni azzal a másirányú tevékenységével, amelyet mint kártevő és mint katonai kémszolgálatban álló hírszerző végzett. Ez a változat nem cáfolja, hanem éppen mutatja azt, hogy ez volt a természetes, hogy a tárgyalások, az utasítások, az ilyen bűnös irányelvek igenis kiindulhattak Northwalltól, sőt valóban tőle is indultak ki, hogy mindez igen valószínű.

Northwall fizet. Ő ezt tagadja. No és mit nem tagad? Nem tagadja azt, hogy Lobanovnak egy bundát adott át, egy bundát, amelyet Lobanov állítólag egy közös ismerősüktől, egy bizonyos Taylortól szerzett.

De szabad legyen egy kérdést feltenni: miért vállalta ebben az üzletben Northwall a közvetítő szerepét? Olyan sok felesleges ideje volt, vagy az az óhajtás vezette, hogy segítsen ezen a szovjetellenes beállítottságú, szovjetellenesen működő Lobanovon? Persze, szó lehet még egy harmadik eshetőségről is: nem Lobanovon akart

segíteni, hanem honfitársának, Taylornak akart szívességet tenni. Northwallt nem érdekelte, hogy Lobanov vagy valaki más melegszik-e majd ebben a bundában, de minthogy Taylor a bundát el akarta adni, magára vállalta a tolmács szerepét és elintézte az üzletet. Nyilvánvaló, hogy a védelem is kitarthat e változat mellett.

De van a dologban egy kis bökkenő: ezt a bundát Lobanov valójában nem azonnal kapta meg, hanem csak egy bizonyos idő elteltével, Moszkvában, mégpedig egy bizonyos Voronyin útján. Ki volt ez a Voronyin? Az Ivgresz tolmácsa. Taylornak tehát nem kellett Northwallt felkérni a tolmács szerepére, felkérhette volna Voronyint, aki ott helyben tolmács volt és aki Lobanovnak a bundát elvitte, amikor Lobanov nem is az Ivgresznél, hanem Moszkvában tartózkodott. Northwall, amikor elsőízben kérdeztük tőle, miért és hogyan keveredett ebbe a bundahistóriába, ezt felelte: „Mert Lobanov nem tudott angolul." — De most már tudjuk, hogy volt ott helyben tolmács, akinek még szerepe is volt ebben az ügyben. Miért avatkozott hát be Northwall ebbe a bunda-ügybe, ha az annyira egyszerű volt? Ez az első kérdés, amelyet okvetlenül közvetett bizonyítéknak kell tekintenünk, és amely megerősíti Lobanovnak azt a változatát, hogy a bundát ajándékba kapta, ráadásul a Northwall-féle 5 000 rubelre. Ezt az összeget Northwall abból a titkos alapból fizette ki, amelyet bizonyos intézmények az országunk területén kifejtendő bizonyos bűnös tevékenységek céljaira szántak. Mikor megkérdeztük Northwallt ebben a bunda-ügyben, többféle magyarázatot adott, és a nyomozás során is megkísérelte, hogy eltüntesse a nyomokat, tévútra vezessen bennünket és megkerülje a tényeket. Először azt mondotta, hogy Lobanovtól kapott 400 rubelt, amit azonnal vagy másnap át is adott Taylornak. Ez a jegyzőkönyvben is szerepel, erre határozottan emlékszünk. Northwall nyomatékosan, állhatatosan és határozottan állította, hogy megkapta ezt a 400 rubelt. Akkor megkérdeztük tőle: „Megolvasta ön ezt a pénzt, amikor átvette vagy csak egyszerűen zsebre tette?"

— Egyszerűen zsebre tettem, meg sem olvastam — felelte.

— S azután úgy is adta át Taylornak? Anélkül, hogy megolvasta volna?

— Igen, úgy adtam át. De mégsem. Elnézést kérek, másképpen történt a dolog, mégpedig úgy, hogy ez az összeg az irodánk könyvelésén ment keresztül.

Így hangzik tehát magyarázata, amelyet a köztársasági ügyészségen lefolyt kihallgatása alkalmával jegyzőkönyvbe vettek. Az

irodai könyvelés útján a 400 rubelt átírták Northwall számlájáról Taylor számlájára.Először azt állította, hogy kézhez kapta a 400 rubelt. Ha ez így volt, akkor ezt az összeget meg is kellett olvasnia, mert különben Taylort is, Lobanovot is becsaphatta volna. Northwall mégsem olvassa meg a pénzt, továbbadja olvasatlanul. De amikor rajtacsípték, akkor ezt mondja. „Nem, a könyvelés útján adtam át, átutalással, az iroda könyveiből ez nyilvánvaló."

És mi volt ennek az ügynek a folytatása? A nyomozó Northwallal együtt elmegy az irodába, Northwall jelenlétében megtekinti a könyveket és megállapítja, hogy azokban semmiféle olyan tételnek nem lehet nyomára akadni, amelyet bárkinek, akár Taylornak, akár Northwallnak a számlájára átírtak volna. Azokban az okmányokban, amelyek a személyi számlák könyvének átvizsgálásáról tanúskodnak, semmi olyasmit nem találunk, ami megerősítené Northwallnak ezt a második változatát. Erre Northwall megint fordít egyet a köpönyegen. Előszed egy sürgönyt, amelyet Londonba küldött: „Kérem megerősítését, hogy a kérdéses időpontban átutaltam egy összeget kifizetésre Taylor számára." És a táviratra a következő választ kapta: „Igen, 500 rubel átutalva."

Amikor megkérdeztük Northwalltól, hogy milyen összegről volt szó, azt mondotta: „400, nempedig 500"; most meg 500-at mond, vagyis magyarázatát a távirat szövegéhez szabja, amely nincs összhangban első változatával. És mi az eredmény? A következő: hol megvették a bundát, hol átvették a pénzt, de nem adták tovább; hol átadták, de nem könyvelték; hol Londonon keresztül utalták át. Badarság, Northwall polgártárs, itt valami nincs rendjén! És egyszerre csak felbukkan ez az 500 rubel, amiről itt esik szó elsőízben, és amiről Northwall a nyomozás során a megfelelő iratokban egyszer sem tett említést. Érthető, miért nem. Mert Northwall sohasem számolt azzal a nyomozati eljárással, amely választ adott makacs tagadására, és amely a hazugságot azonnyomban teljes egészében leleplezte. Ezért állítjuk mi, hogy Northwall nem szabadulhat ettől a bundától, hanem nyomban magára kell vennie.

Voltaképpen ez a bunda vagy az öné, vagy azoké az intézményeké, amelyeknek nevében és megbízásából ön eljárt. Ez előttünk egyáltalán nem kétséges.

Mondhatná valaki, hogy ezek mégis csak olyan hajuknál fogva előrángatott közvetett bizonyítékok. Azt is mondhatják, hogy ez mégis csak magánügy és jelentéktelen csekélység, akár csak az a pipa, amelyet Northwall szeretete jeléül — ha 5 rubelért is —, de mégis ugyanannak a Lobanovnak adott el, annak a szovjet-

ellenes embernek, akivel ő annak szovjetellenes beállítottsága miatt többször vitába szállt. Igazán megható látvány ez, isteneknek való látvány, ahogy ez a „csaknem százszázalékos bolsevik" pipával ajándékoz meg egy szovjetellenes beállítottságú embert, aki őt beavatja ellenforradalmi eszméibe és szándékaiba. De gyakran kis dolgokban rejlenek a nagyok. Igen gyakran az effajta kicsiségek olyan bizonyító szerepet játszanak, amely rávezet a helyes nyomra és végeredményben a bűncselekmény egészének felfedésére. Éppen ez a jelentősége ezeknek a közvetett bizonyítékoknak, amelyek egyenként, önmagukban véve másodrangúaknak tűnhetnek.

Kis semmiség a pipa, kis semmiség a bunda, kis semmiség a 400 rubel, kis semmiség Northwallnak egymásután rendszeresen megismételt négy hibája, mégis ezek leplezik le azt az eltökélt szándékát, hogy a bundát mindenáron leakasztja saját fogasáról. De nem megy a dolog. És Lobanov vallomásai éppen ezeknek a kicsiny hétköznapi semmiségeknek a fényénél válnak a vád számára bizonyító erejűekké.

Northwall ellen nemcsak Lobanov vallomásai állnak rendelkezésünkre, hanem Thornton vádlottei is, aki ezekben a kérdésekben a legilletékesebb tanú. Ismerjük Thornton kémhálózatát. E kémhálózat 27 ügynöke közül 12-t ő választott ki és e 12 között szerepel Northwall is, akinek mint ügynöknek az volt a feladata, hogy gazdasági és politikai értesüléseket szerezzen, adatokat Vörös Hadseregünk, államunk védelmi és támadási lehetőségeiről. Northwall nem egyedül áll ezekkel a bizonyítékokkal szemben: egyik oldalon Lobanov támogatja, a másikon Thornton. Valóban, szinte természetfölöttinek látszik ezeknek a körülményeknek az összejátszása: az egyik oldalon Thornton, ez a megrögzött kém, aki elszólta magát, kiadta kémhálózatát és ebből a szempontból a kémszolgálatra nézve is elintézett emberré vált, a másik oldalon pedig Lobanov kimerítő vallomásai, azé a Lobanové, aki bennem, de talán másokban is, nem a legtisztábbkezű ember benyomását kelti. De nem szabad elfelejtenünk, hogy rendes, tisztakezű emberekkel ezek az urak nem is tudták volna lebonyolítani a maguk piszkos ügyeit. Rendes, tisztakezű emberekkel ők nem barátkoztak. Ha becsületes emberekkel találkoztak, ezek elutasították őket, úgy mint például Dolgov tanú, ez a becsületes ember, aki átvette ugyan Thorntontól a megvesztegetésként adott 3 000 rubelt, de el is vitte a GPU-hoz, bejelentette a megvesztegetést, s eljött ide a nyilvános tárgyalásra is és a szemükbe vágta ezt a vádat. És ők nem is merték meg-

kísérelni, hogy Dolgovra akár a legcsekélyebb árnyékot is vessék, hanem azt állították, hogy Dolgovnak lakásra volt szüksége, ők megszánták, segítségére akartak lenni és lakáshoz akarták juttatni. Később azután kiderült, hogy nem is jártak semmiféle lakás után, kiderült, hogy a 3 000 rubelről senki sem érdeklődött, és utóbb még az is kiderült, hogy meg kellett várniok, amig Richards az összeg ügyének végleges rendezése végett megérkezik, addig meg az említett összeget az „átmeneti összegek" számláján könyvelték el.

Hogyan — mondják majd —, ön Lobanovnak, ennek a tisztességtelen alaknak a vallomásaira támaszkodik? De hát mutassanak nekünk tisztességes embereket; nekik csak becsületes emberekkel volt dolguk. Természetes, hogy önök ebbe a bűnös érdekközösségbe csak tisztességtelen alakokat vontak be, olyanokat, akikben teljesen megbízhattak, éppen megvásárolhatóságuk, aljasságuk, vagy — ami számunkra egyre megy — ellenforradalmi gondolkozásuk és meggyőződésük miatt. Éppen ezért teljesen hatástalan az az érvelés, hogy az ilyen Lobanov-féle vallomásokra nem támaszkodhatunk. Ezt az érvelést vissza kell utasítanunk. Nekünk, ha a bírósági eljárás és a bizonyítékok logikájának alapján állunk, nincs jogunk arra, hogy Lobanov vallomását elvessük, csak azért, mert Lobanov nekünk erkölcsi állhatatlanságánál fogva ellenszenves.

Lobanov. Róla már beszéltem. Ez az ember valósággal típusa a romlotterkölcsű, kártevő embernek és a másodrendű besúgónak. Benne véleményem szerint megtestesül minden sajátossága annak az osztálynak, melyet ő képvisel, annak az osztálynak, amely erkölcsi szempontból teljesen kimerült és lezüllött. Apja gyáros, fivére malombérlő. Ez a származás határozza meg erkölcsi lényének minden vonását. Mi ismerjük ezeket a vonásokat, ismerjük ezt az erkölcsöt, amely Lobanovban megtestesül. De Lobanovot éppen ezek a tulajdonságok tették igen alkalmas alannyá arra, hogy ellenforradalmi kártevő tevékenységet fejtsen ki, annál is inkább, mert ez megegyezett saját egyéni felfogásával és törekvéseivel. Olyan tényekkel állunk szemben, amelyek önmagukért beszélnek, és olyan vallomások állanak rendelkezésünkre, amelyeknek tanúsága szerint Lobanov — kém és egyben kártevő.

Lobanov igy beszél saját magáról: „A kazánok láncrostélymotorjait tervszerűen üzemképtelenné tettem úgy, hogy a motorokat tápláló kábeleket megszakítottam. Ezt Lebegyevvel együtt csináltam." Lebegyev ebből a szempontból pozitivabb típus —

ha ugyan szabad ezt a kifejezést használnom — és jobb erkölcsi tulajdonságai vannak, mint Lobanovnak. Ennek valószínűleg az a magyarázata, hogy Lebegyev más társadalmi rétegnek a képviselője, mint Lobanov, akinek az apja gyáros, fivére malombérlő volt.

Lebegyev megerősítette Lobanov vallomását. „A kazántápszivattyú motorcsapágyait szándékosan szennyeztük be homokkal." Majd hozzáteszi: „A sajátszükségletű tápvezetékeket ismételten lekapcsoltuk azzal az ürüggyel, hogy a fűrelét kell bekapcsolni." Ezt Lobanov és Ugrjumov végezték el.

Március elején az 5. számú kazán füstelszívó motorját tették tönkre, amint ezt már beszédem elején említettem. Itt is Ugrjumov volt a segítőtárs, aki ezt maga is említi vallomásaiban. Lobanovval együtt szándékosan nem javították ki a tűzoltószivattyúmotor érintkező dobozának tedelét, hogy abba idegen test kerüljön és rövidzárlatot okozzon a muffban. Ezt Lebegyev végezte el, ebben résztvett Lobanov, ezt megerősítik a nyomozás adatai, és mindez Northwall terve alapján történt.

Ezek azok az adatok, melyeknek alapján állíthatjuk, hogy Lobanovnak minden kétséget kizáróan része volt azokban a kártevő műveletekben, amelyeket ez a csoport végrehajtott. Segítőtársa Lebegyev volt, és velük együtt dolgozott Northwall, aki a pénzt adta, egyszer 3 000 rubelt, egy másik alkalommal 2 000-et, amit azután Lobanov osztott szét az érdekeltek között. Ezt Lebegyev is megerősítette. Ezen kívül igyekeztek bűntársaikat minden elképzelhető módon, baráti kedveskedésekkel, szívességekkel, ajándékozgatással, pénzzel, bundával stb. stb. lekenyerezni.

Ezért tartjuk fenn Lobanovval szemben a vádat teljes egészében, úgy ahogy azt a vádiratban kifejtettük.

Lebegyev — volt tiszthelyettes! Ez érdekes vonás! A kémek a volt tisztek és altisztek közül válogatják ki cinkosaikat. Olejnyik azt vallotta, hogy ő Thorntontól olyan utasítást kapott, hogy katonák közül válogassa ki azokat az embereket, akiket majd fel lehet használni háborús veszély esetén, vagy ha netán kitörne a háború, amellyel fennállásunk első percétől fogva fenyegetnek bennünket. Thornton kijelentette, hogy valóban tárgyalt Olejnyikkel az emberek kiválogatásáról, de állítólag más értelemben — megint abban a „szokásos" értelemben, amilyen „szokásos" értelemben a lőszerről is beszélt —, abban az értelemben, hogy olyan embereket kell kiválogatni, akik mint orosz műszaki emberek felváltanák az angol személyzetet. De azért nagyon érdekelte Thorntont, hogy

Zorin nem tiszt-e vajjon, mert a mezopotámiai hadseregnek ez az altisztje a tiszteket különösen a szívébe zárta.

Lebegyev ellen az a vád, hogy Lobanovval együtt résztvett ezekben a kártevésekben. De vajjon ki volt a vezetőjük? Lebegyev előtt az az ellenforradalmi törekvés lebegett, hogy aláássa szovjet iparunk és Szovjetállamunk erejét. Ezt a törekvését Lebegyev úgy váltotta valóra, hogy résztvett rendszeres üzemzavarok, géprongálások szervezésében, és ezért a kártevő, diverziós tevékenységért pénzt, baksist fogadott el. Ő maga mondja, hogy 900 rubelt kapott. Több adatunk erre nézve nincsen. Külön könyvelést természetesen nem vezettek. Mellesleg megállapítottuk, hogy voltak egyesek, akik bizonyos esetekben még könyvelést is vezettek, például Thornton. De naplóit, amelyekről Kutuzova beszélt, sikerült Thorntonnak még idejében Londonba küldenie, és így el tudta tüntetni a nyomokat.

Lebegyev elismert minden ellene emelt vádat, és elmondotta, hogy az ellenforradalmi csoport legközelebbi célja az Ivgresz munkájának dezorganizálása volt. Céljukat üzemi berendezések szándékos rongálásával, gépcsoportok üzemképtelenné tételével, üzemzavarok, fennakadások előidézésével akarták elérni, hogy csökkentsék, sőt ha lehetséges, teljesen megszüntessék az áramszolgáltatást az Ivgresz energiájával táplált üzemeknek.

Itt kell szólanom *Zivertről.* Nem akarok túlságosan belemenni a részletekbe, mert az ő terhére rótt mulasztások igen csekélyek. Elmulasztotta, hogy azt a gépcsoportot, melyen dolgozott, az esztergályozás során a portól megvédje. Kisebb pénzösszegeket fogadott el Thorntontól. Azt hiszem, megfelel a valóságnak az, amit itt elmondott, mert semmi okunk sincs arra, hogy vallomásaiban kételkedjünk. Későbbi munkájával mulasztásait bizonyos mértékben már jóvá is tette. A szóbanforgó bűncselekményekben természetesen hibás, de a tanácskozószobában, bíró elvtársak, fontolóra vehetik vele kapcsolatban azt a kérdést, vajjon nem lehetne-e az esetlegesen reá kiszabandó büntetést előzetes letartóztatásával és a Dnyeprogesznél később kifejtett becsületes munkájával kitöltöttnek tekinteni.

Néhány szót *Szuhorucskinról.* Szuhorucskint igen részletesen kihallgattuk. Azt hiszem, nem tévedek, ha annak a meggyőződésemnek adok kifejezést, hogy ennek a bűnpernek a vádlottak között ő az egyik legfontosabb, legfőbb szereplője. Vele szemben nem szabad ugyanazt a mértéket alkalmaznunk, mint Ziverttel és Lebegyevvel szemben. Általános műveltségi színvonala, helyzete annál az erőműnél, ahol az elektrotechnikai osztály vezető-

jének, a 1. számú moszkvai városi villamoserőmű üzemi osztálya főnökének felelősségteljes tisztségét töltötte be — arra kötelez bennünket, hogy a legszigorúbb követelményeket támasszuk az ellenforradalmi csoport e tagjával szemben, aki Thornton mérnök utasításai szerint dolgozott, és egész gépcsoportokat tett üzemképtelenné.

Az 1. számú moszkvai városi villamoserőműnél a kártevő cselekmények egész sorát hajtotta végre. A Metro-Vickers cég által szállított gépi berendezések hibáit tudatosan elhallgatta, jóllehet állása azt a kötelezettséget rótta rá, hogy észrevegye őket és sürgősen követelje megszüntetésüket, nehogy ezek a fogyatékosságok üzemi károkat idézhessenek elő. Elhallgatta az üzemi berendezések szerelési hibáit, és éppen ezek a tettei juttatták ezt az oly nagyfontosságú villamoserőművet olyan állapotba, hogy rendszeressé váltak az üzemzavarok, melyek csökkentik az üzem teljesítőképességét, növelik az üzemi költségeket, többek közt és főként a külföldről szállított felszereléseknél, és a kártérítés címén követelhető összegek elvesztését okozzák. Mindezt tekintetbe kell majd venni, amikor azt a szerepet vizsgáljuk, amelyet Szuhorucskin ebben az ügyben játszott, és amikor majd szemügyre kell vennünk a reáháruló felelősség mértékét.

Ugyanakkor diverziós tevékenységet is fejt ki, és ezzel a legsúlyosabb bűncselekményt követi el. Szuhorucskin hat esetet sorolt fel. Az első a vaskonzol esete, amikor sajátkezűleg összekötötte a 26. és 27. számú generátorok egyfázisú kábeljének ólomköpenyét és ezt a vaskonzolt. Elmondotta, hogy tudatosan nem ellenőrizte a berendezés állapotát, aminek következtében a próbajáratnál kiderült, hogy az átkapcsoló két tartálya töltetlen, ami szintén üzemzavart idézett elő.

Egy harmadik esetet is elmondott, amikor a negyedik tábla alatti pincében szántszándékkal halogatta a szellőztetőkészülék felszerelését, aminek az ő terve szerint túlmelegedésre és a kábel megrongálódására kellett vezetnie.

Beszámolt még arról is, hogy szándékosan akadályokat támasztott az erőmű vízkészletezésében. Ennek következtében a 22. és 24. számú turbina üzemképtelenné vált, és javításokat kellett rajtuk végezni. Ez megint szükségképpen a teljesítőképesség rovására ment és zavart okozott a turbinák szabályszerű működésében.

Beszélt arról, hogyan támasztottak nehézségeket a melegvíz-

tartályoknál az újonnan bekapcsolt fogyasztók hőellátását illetően. Az ilyen módon támasztott nehézségek következménye az volt, hogy a hőmérséklet a legkeményebb télben lecsökkent és csökkent a vízszolgáltatás.

A felsorolt esetekkel Szuhorucskin nem merítette ki egész kártevő működését, nem mondta el mindazokat az eseteket, amelyek szinte háborús főpróba jellegűek voltak. Azt tervezték, hogy háború esetén üzemképtelenné teszik a 6 600 voltos kapcsolóberendezést, amelyről már szólottam, és amelynek állami, katonai szempontból különösen nagy jelentősége volt. Ugyanarról a kapcsolóberendezésről van szó, amelyet Thornton, bár engedéllyel, kétszer megtekintett. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ezt az engedélyt Szuhorucskin közvetítésével kapta attól a Rjazanovtól, akit később mint kártevőt lelepleztek és elítéltek.

Szuhorucskin nagyszabású kártevő, nagystílű üzemzavar-szervező, gazdasági életünk bomlasztója, a Szovjethatalom meggyőződéses és tudatos ellensége — a Legfelsőbb Bíróság ítéletének megfelelő és méltó büntetéssel kell őt sujtania.

Krasenyinnyikov, az említett erőmű javító-szerelő osztályának vezetője azzal kezdte, hogy elhallgatta a berendezés hibáit. Eltitkolta a 26. és 27. számú turbinamotorok lapátjainak hibáit, a turbinák szabályozó szelepeinek hibáit és a 27. számú turbina centrifugálszivattyúja tömítésének szerkezeti hibáit, aminek következtében 1931 május 10-én a turbina leállt. Elhallgatta a 2. számú szabályozószelep dugattyúrúdjának menetében mutatkozó fogyatékosságokat. Ennek az lett a következménye, hogy 1932 április 29-én a dugattyúrúd elszakadt, a 26-os turbina terhelése pedig 5 000 kilowattra csökkent. Hallgatott az egyik olajvezető cső hibás hegesztéséről, ami december 9-én csőrepedéshez és a turbina leállásához vezetett stb. stb. Első pillantásra ez az eset sem látszik különösen súlyosnak: egy-két hibát elhallgatott. Ez a Krasenyinnyikov Olejnyikkal és Olejnyik közvetítésével Thorntonnal áll összeköttetésben. Ez a szál is Thorntonhoz vezet! Ugyanez a Krasenyinnyikov pénzt fogad el Olejnyik közvetítésével, ugyanabból a Thornton-féle forrásból.

Zorin. Itt közvetlen az összeköttetés Thorntonnal. Zorin öt Thorntonnal való találkozást említ. Ezekről a találkozásokról már kifejtettem véleményemet. Ez az öt összejövetel meggyőzően tanúskodik arról, hogyan fejlődött ki nap-nap után erősebben ez a bűnös ellenforradalmi kártevő kapcsolat Thornton és Zorin között. Zorin meghatározott kötelezettségeket vállal magára,

amelyeket Thornton megfizet, mint mindent, ami az ő megbízásából történik.

Érdekes, hogy Zorin, noha a Moszenergo hőtechnikai osztályának főmérnöke volt, saját bevallása szerint semmiféle operatív funkciót sem töltött be. Voltaképpen mindig csak üzemzavarok esetében fordult meg a helyszínen. De éppen ilyenkor kezdődött azután az ő operatív működése az üzemzavarok következményeinek elhárítása terén. Világos, milyen tág tér nyílott itt kártevő működése számára.

Olejnyik — a Metro-Vickers cég alkalmazottja. Hogy jó vagy rossz alkalmazottja-e ennek a cégnek, ahhoz nekünk semmi közünk. Itt azt mondotta, hogy a „lehetőség határain belül" szolgálta ezt a céget, épp olyan „lelkiismeretesen", amilyen „lelkiismeretes" volt a kártevő tevékenységben. „Mindent, amit csinálok, lelkiismeretesen csinálom", jelentette ki. Nagyon sajátságos elképzelése van ennek a „lelkiismeretes" embernek a „lelkiismeretesség"-ről. Nagy tisztelettel viseltetett Thornton iránt. De Thorntont is elárulta, pedig Thornton olyan földi javakat ígért neki, mint például egy betétet a Bank of Englandben nehezebb napokra. „Sorsomat — mondotta Olejnyik — összekötöttem a Metro-Vickers céggel, boldogulásomhoz fűzött minden reményemet vele kötöttem össze." Voltaképpen azonban Olejnyik boldogulása, bűnös tevékenységével volt összekötve, amelyről olyan sokat és olyan bőven beszélt, hogy nekem felesleges is mindezt megismételnem. Olejnyik Monkhouse és Thornton közvetlen vezetésével látta el kártevő „szolgálatát", ezek az urak nagyon a szívükön viselték Olejnyik sorsát.

Hogy kicsoda is ez az Olejnyik, azt mi nagyon jól tudjuk. Társadalmunk söpredéke, társadalmunk salakja. Annál jellemzőbb, hogy éppen az ilyenfajta söpredékek élvezték ezeknek a cégük leple alatt működő uraknak a bizalmát, annál jellemzőbb, hogy az ilyen Olejnyik- és Lobanov-féle alakok állottak náluk illegális szolgálatban!

Cushney Bakuban dolgozott. Említettem már, milyen volt a bakui villamoserőmű állapota 1927-től egészen a legutóbbi időkig. Cushney tevékenysége 1928-ban kezdődik. Mint már mondottam, Cushney elegendő magot vetett el ahhoz, hogy távozása után is meghozzák mérgező termésüket. Cushney-t először is Jemeljanov vallomásai leplezik le — erről már beszéltünk az eljárás folyamán — másodszor Thornton leplezi le, aki beállította őt kémhálózatába. Végül leleplezi MacDonald, aki március 13-i

vallomásában szószerint a következőket mondta Cushney bűnös tevékenységéről: „Azt a hírszerző tevékenységet, amely a Metro-Vickers cég leple alatt a Szovjetunióban folyt, Thornton irányította, aki a cég moszkvai képviseleténél mint szerelő főmérnök dolgozott. A képviselet feje Monkhouse volt, aki szintén résztvett Thorntonnak ebben az illegális tevékenységében. Helyettese Cushney, — az angol hadsereg tisztje, jelenleg a Metro-Vickers cég mérnöke. A Szovjetunióban kémkedéssel foglalkozó csoportok között ez volt a legjelentékenyebb."

Így vallott MacDonald. Thornton szavait is ismerjük március 13-i vallomásának elemzéséből. Cushney szerinte is szerepelt ebben a kémhálózatban. Igen veszélyes egybehangzás ez Cushneyra nézve; Cushney érzi ezt a veszélyt és úgy viselkedik, mint egy gyakorlott hírszerző. Mivel kezdi? Azzal kezdi, amivel végzi is: a kémek és hírszerzők szokásos fogásával, azzal, hogy megtagad minden felvilágosítást. Miután az említett vallomások mindent rábizonyítanak és rákényszerítik annak a beismerésére, hogy csakugyan kémkedett, a kihallgatások során kereken megtagad minden további vallomást.

Itt van például március 22-i vallomása: „A Szovjetunióban folytatott kémtevékenységemről minden további, részletesebb vallomást megtagadok. Nem kívánom megokolni, miért nem vagyok hajlandó vallomást tenni a nyomozó hatóságoknak." Így beszél egy derék, kemény hírszerző!

Március 23-án ismét kihallgatják Cushney-t.

Kérdés: Bűnösnek érzi-e magát abban, hogy a Szovjetunióban gazdasági és politikai jellegű tudósítások szerzésével foglalkozott?

Felelet: Nem óhajtok válaszolni.

Így „szereli" válaszait ez a „becsületes szerelőmérnök".

Kérdés: Fenntartja-e azt a vallomását, amelyet március 22-én Thorntonnal való szembesítése során tett, és amely szerint ön a Szovjetunióban gazdasági és politikai jellegű kémtudósítások gyüjtésével foglalkozott?

Felelet: Megerősítem a szembesítés alkalmával tett vallomásomat, valóban megegyeztem Thorntonnal ilyen irányú tudósítások szerzését illetően.

Kérdés: Kik voltak azok az oroszok, akiknek a révén ön kémtudósításokat szerzett?

Felelet: Erre a kérdésre nem óhajtok válaszolni.

Kérdés: Miért nem óhajt ön a Szovjetunióban végzett kémtevékenységéről beszélni?

Felelet: Erre a kérdésre nem óhajtok válaszolni.

Kérdés: Miért nem óhajt ön az előbbi kérdésre felelni?

Felelet: Erre a kérdésre nem óhajtok válaszolni.

Klasszikus példája annak, hogyan viselkedik a kihallgatás során a leleplezett kém, igaz ugyan, hogy kissé már szúette kém. Mégis csak beismerte, hogy kémkedett. Hiszen írásban erősítette meg március 22-én tett vallomását, amely szerint valóban továbbított kémtudósításokat. Ezt elismerte, de hogy kitől szerezte ezeket, azt nem óhajtja megmondani. És miért nem akarja megmondani? Erre nem óhajt válaszolni. Ez nem más, mint a rajtakapott, tetten ért bűnösnek konok tagadása. De ez nem menti meg Cushney-t, mert minden lépését a hazudozás ingoványos talaján teszi meg. Rajtakapták, leleplezték, mint ahogy leleplezték Thornton, Monkhouse, Northwall, Guszev, Szuhorucskin urakat és a többieket is.

Nézzük most Olejnyik és Cushney szembesítését. Olejnyikhoz azt a kérdést intézik, hogy az angolok közül ki foglalkozott kémkedéssel, hírszerzéssel. Felelet: Monkhouse, Thornton, MacDonald, Cushney és mások.

Ezt megerősíti Olejnyik, megerősíti Thornton. És nemcsak Thornton meg Olejnyik vallomásai támasztják ezt alá, hanem Cushney március 23-i vallomása is, melyben nem volt hajlandó megadni azoknak az orosz mérnököknek a nevét, akiknek a segítségével ezt a tevékenységét végezte. Monkhouse is elmondotta, hogy Cushney kémtevékenységet fejtett ki, elmondotta, hogy az információkat Thorntontól és Cushney-tól kapta. Ezt megerősíti Olejnyik, megerősíti Monkhouse és végül megerősíti maga Cushney is, de aztán észbekap, és kijelenti: „Többet nem mondok . . . "

Nem mond többet? Nincs is rá szükség! Mindent elmondott ön, amit csak elmondhatott! És amit ön elmondott, az nekünk elég ahhoz, hogy teljes egészében fenntartsuk önnel szemben a diverzió és kémkedés miatt emelt vádunkat.

A bizonyítékok köre bezárult. Ebből a körből nincs menekvés, Cushney-nak nincs ereje ahhoz, hogy széttépje a bizonyítékoknak ezt a körét. Ezek a bizonyítékok kétségbevonhatatlanul, meggyőzően beszélnek Cushney bűnösségéről, és ennek megfelelően kell majd hangzania az ítéletnek is.

Kutuzova. Az ő esete a legegyszerűbb. Kezdettől fogva azt a célt tűzte ki maga elé, hogy — mondhatnám — külföldi karriert csináljon. Azt mondja: angolul tanultam, mert szerettem volna egy angol cég szolgálatába lépni. Ebben a törekvésben természete-

sen nincs semmi kivetni való. Ez a kis vonás, ez a külföldi céghez való vonzódás azonban mégis csak érdekes a szovjet állampolgár öntudatosságának kérdése szempontjából. Nem az övéinél akar dolgozni, hanem másoknál! Vajjon miért? Mert ott többet lehet keresni, nagyobb nyereségre lehet szert tenni, talán még dolgozni is kevesebbet kell, és mert az sincs kizárva, hogy nagyobb lesz a kényelem is. És aztán, ki tudja, mire lesz még egyszer jó ez az összeköttetés. Hiszen a Kutuzovák véleménye szerint a szovjet hatalom nem szilárd, lám most is összeáll 18 kártevő, nekifognak a munkának, támadnak és a Szovjethatalom összeomlik. Akkor azután kapóra jön egy külföldi cégnél betöltött szolgálat! És Kutuzova talált is ilyen alkalmazást. Erről így nyilatkozott: „Kénytelen-kelletlen közel kerültem hozzájuk, hiszen bennünket, azokat a szovjet állampolgárokat, akik a Metro-Vickers cégnél dolgoztak, bizonyos szigetelő fal vett körül." Badarság! Hazugság! Szó sincs semmiféle elszigetelésről. Táncmulatságok, esti összejövetelek, találkák, látogatások, púder, parfőm, szépségápoló krém és egyebek. — Miféle elszigetelés ez? Legyen már vége ennek a mesének! Ne akarja velünk elhitetni, hogy ez az elszigetelés taszította önt titkos katonai kémkapcsolatokra, hírszerző, kártevő jellegű kapcsolatokra! Hagyjon fel ezzel! Önt a dolgok logikája vitte erre az útra, a dolgok logikáját pedig saját logikája hozta létre.

Így került ön ebbe a csoportba, és így került hozzájuk illegális szolgálatba. Így vált ön az ő titkaik őrzőjévé. Nemcsak az iroda felelős titkárnője lett ön, hanem egy ellenforradalmi, kártevő, illegális csoport felelős titkárnője is. Ön megőrizte az ő titkaikat és velük együtt élte át az illegalitás veszélyeit és izgalmait. De hála a Monkhouse-tól és Thorntontól kapott támogatásnak, ön túltette magát ezeken a nehézségeken, s miközben angol autón suhant Perlovka és Moszkva között, életének eme kellemetességei közepette megfeledkezett önnön méltóságáról, elvesztette lelkiismeretét és elfelejtette, hogy ön szovjet polgár. Eladta magát pénzért, és ezért államunk törvényei szerint önnek is felelnie kell.

De Kutuzovának van néhány jó pontja is, noha meglehetős késéssel szerezte meg őket. Őszinte és tisztaszívű nyilatkozatokat tett. Nem kímélte magát, de cinkosait sem. Talán nem mindent mondott el, amit tudott, sőt valószínű, hogy nem mindent, de az, amit meglehetős nyíltsággal és őszinteséggel elmondott, amivel a maga és társai bűnös „munkáját" jellemzően megvilágította, az véleményem szerint elegendő ahhoz, hogy ezt szem előtt tartsuk, amikor Kutuzova sorsáról végső határozatunkat meghozzuk.

És most, amikor ugyanúgy, mint az eljárás elején, lezárjuk a vádpontok körét, ismét ahhoz a három személyhez kell visszatérnünk, akiket a vád, amint ezt a bíróság előtt már kifejtettem, egyáltalán nem tekint a per központi alakjainak. A vád középpontjában ugyanis, amint ez a vádiratból is, a nyomozás menetéből is, meg az általam legutóbb itt felsorolt vádpontokból is kitűnik, kezdettől fogva a Szovjetunió állampolgárai, állami alkalmazottak állnak. A perben vádlottként szereplő angol állampolgárok közül azonban hármat kiemelünk: Thorntont, MacDonaldot és Monkhouse-t. A másodikról már beszéltem, engedjék meg, hogy most az első és harmadik helyen említettekről mondjak végezetül néhány szót.

Monkhouse több mint 20 éve él a Szovjetunióban. A vád bizonyítottnak tekinti, hogy Monkhouse számos, neki alárendelt angol mérnök útján, és egyes orosz mérnökök útján is fontos állami, katonai adatokat gyüjtött, résztvett a szóbanforgó ellenforradalmi csoport kártevő, diverziós munkájában, ezért a kémkedő, diverziós és kártevő munkáért rendszeresen fizetett kisebb-nagyobb összegeket, megvesztegetett orosz mérnököket, hogy a Metro-Vickers cég által szállított gépi berendezések hibáit elhallgassák. Vagyis más szavakkal, bebizonyosodott, hogy bűnös azokban a bűntettekben, amelyeket a vádirat a büntetőtörvénykönyv 58^6, 58^7, 58^9 és 58^{11} szakaszai alapján a terhére rótt. Az imént Kutuzova vádlottról beszéltem. Az ő vallomásai jellemzik Monkhouse-nak az ellenforradalmi kém- és kártevő munkában betöltött szerepét, és ezzel meglehetősen leleplezik Monkhouse-t. Éppen Kutuzova volt tanúja annak, hogyan tervezte ki Monkhouse és Thornton a turbinák, berendezések megrongálását és egyes gépcsoportok üzemképtelenné tételét. Kutuzovának ezt a vallomását számos más személy vallomása is megerősítette. Thorntonnak egész megvesztegetési rendszere volt, melyben Monkhouse is résztvett. Ezt bizonyítja az a tény, hogy megkísérelték Dolgov megvesztegetését. Ez alól sem Thornton, sem Monkhouse nem tud kibújni. Miért akarták megvesztegetni Dolgovot? Azért, hogy ne teljesítse proletár hazájával szembeni kötelességét. Meg akarták vásárolni Dolgovot, de a dolog balul ütött ki. Dolgov nem volt erre kapható. De nemcsak, hogy nem volt erre kapható, hanem ezt a megvásárlási kísérletet becsülettel fel is fedte. Ezt maga Monkhouse is kénytelen volt elismerni, akit vallomásának utólagos visszavonása, puszta visszavonása sem menthet meg. Monkhouse azt képzeli, hogy ha ő kijelenti: „Tagadom", „Most másképpen beszélek, mint az előbb beszéltem", ez már elég ahhoz, hogy mi meg legyünk győződve állításának iga-

záról. De Monkhouse nemcsak hogy tagad, hanem még gyanúsít is, mint például akkor, amikor tizennyolcórás kihallgatásról hazudott, amiért bocsánatot is kellett kérnie. A köztársasági ügyészségen kihallgatták; kijelentette, hogy három pontban nem ismeri el bűnösségét, a negyedikben azonban bűnösnek vallja magát. Ebben a negyedik pontban éppen arról volt szó, hogy Thorntonnal együtt meg akarta vesztegetni Dolgovot.

De ez nem minden. Monkhouse kijelenti a nyomozónak: „Tudtam arról, hogy Thornton különböző holmikat hozott szovjet mérnököknek és technikusoknak, de feltételeztem, hogy pénzt kap ezekért a holmikért."

Ebből arra lehet következtetni, hogy Monkhouse nemcsak hogy tisztában volt azokkal a megvesztegetésekkel, amelyekkel Thornton foglalkozott, hanem közvetlenül részt is vett bennük, amint ez Dolgov esetében is történt, amikor a 3 000 rubelt Monkhouse, Richards stb. külön jóváhagyásával utalták ki.

Most azonban egy-két kellemetlen dolgot kell szóvá tennem, amelyek nemcsak Monkhouse-zal vannak összefüggésben, hanem a Metro-Vickers cég irodájának néhány igen kínos hagyományával is. Monkhouse-nak arra a vallomására gondolok, amely ugyan nem ő magára vonatkozik, hanem elődjére, egy bizonyos Anton Antonovics Szimonra. Ez az Anton Antonovics Szimon 1923-tól 1928-ig mint igazgató a Metro-Vickersnek a Szovjetunióval kapcsolatos ügyeit intézte. Nagyon érdekesen jellemzi Szimont Monkhouse, aki Szimon utódja, mondhatnám a szó szoros értelmében utódja lett. Hogyan jellemzi Monkhouse Anton Antonovics Szimon áldásos tevékenységét? Azt mondja róla: „Tudtam, hogy Szimonnak különleges pénzalap áll rendelkezésére, amelyet ő megvesztegetési célokra használt fel." Lám, lám, mely titkokra derül fény!

„Biztos vagyok abban is — folytatta Monkhouse —, hogy Szimon egyes ellenforradalmi mozgalmakban is érdekelve volt, én azonban nem élveztem a bizalmát. Bizonyos személyi és politikai okokból nem bízott bennem. Ennélfogva közelebbi felvilágosítást nem tudok adni ilyen irányú működéséről. Szimon 1928-ban halt meg és közvetlen utána engem neveztek ki a Metro-Vickers cég szovjetunióbeli vezetőjévé. Főnököm kezdettől fogva mind a mai napig Mr. Richards volt, akit diákéveim óta ismerek; egyidőben végeztünk."

Álljunk meg egyelőre ennél a ténynél! Tehát Dolgovnak pénzt adnak megvesztegetésként. Ebben a megvesztegetésben Monkhouse és Richards élénk részt vesznek. Amikor azután ez a meg-

vesztegetés napfényre kerül, Monkhouse kezdetben tagadni próbál, de később a bizonyítékok súlya alatt vallomást tesz. És itt megint azt igyekszik bizonyítani, hogy semmiféle megvesztegetés nem történt, hogy a Metro-Vickers cég irodájának gyakorlatában megvesztegetések sohasem fordultak elő. És lám, amint kiderült, egy egész alap, külön, megvesztegetésekre szánt pénzalap volt... Monkhouse tudott arról, hogy elődje rendszeresen foglalkozott szovjet intézményeink alkalmazottjainak a megvesztegetésével. Tudta, hogy Szimonnak külön alap állt rendelkezésére, amelyet erre a bűnös célra használt fel. Ez az alap nemcsak Szimonnak, ez az alap Monkhouse-nak is rendelkezésére állott. És mindezek után Monkhouse mégis azt állítja, hogy soha senkit nem vesztegettek meg, hogy ő uriember és egyáltalán nem is tudja megérteni, miféle megvesztegetésekről van itt szó, hogy legfeljebb ajándékozások történhettek.

Így áll a helyzet a megvesztegetésekkel vagy „ajándékokkal". De miért vesztegettek? Milyen értesülések voltak azok, amelyeket „ajándékokkal" jutalmaztak? Azokért az értesülésekért fizettek, amelyeket Monkhouse épp úgy gyüjtött, mint a többi angol hírszerző. Itt vannak előttünk Monkhouse vallomásai, melyek rávilágítanak az ügynek erre az oldalára is. Itt vannak előttünk azok a vallomások, amelyekben elismeri, hogy valóban szerzett értesüléseket, főképpen Cushney-tól, akiről már éppen eleget beszéltünk, és Thorntontól, akinek ezzel kapcsolatos szerepét már szintén kimerítően jellemeztük.

A nyomozás során a köztársasági ügyészségen történt kihallgatása alkalmával Monkhouse nem merte letagadni az OGPU előtt tett vallomását, melyben elismerte, hogy kémkedett. Megpróbálta azonban elhitetni velünk, hogy ő nem is tudja, mi az a kémkedés. De ebben is azonnal engednie kellett: „Tisztában vagyok a «kémkedés» szó fogalmával — mondta — és tudom, hogy kémkedésen államtitokszámba menő értesülések megszerzését és továbbadását értik."

Mondotta ön ezt? Mondotta. Kénytelen volt elismerni, hogy tisztában van a kémkedés fogalmával, és hogy kémkedésen ön éppen államtitkok megszerzését és továbbadását érti. A vádirat a kémkedésről éppen ilyen értelemben szól.

Monkhouse általában azon volt, hogy a kihallgatások során a nyelvészkedés mezejére csapjon át. A „kémkedés" szó megvizsgálása után áttért az „illegális" szó vizsgálatára.

Erre a nyelvészeti kiruccanásra az adott Monkhouse-nak al-

kalmat, hogy Richards illegális úton lépte át a finn határt, amiről nekünk éppen Monkhouse beszélt. Majd saját szavait kiigazítva hozzátette: „Nem illegálisan, hanem titokban." Rendben van. Mi is egész nyugodtan mondhatjuk: nem illegális tevékenység, hanem titkos tevékenység. Nekem, a vád szempontjából tekintve a dolgot, ez a szó is megfelel. Csak azt nem tudom, vajjon majd Monkhouse-nak megfelel-e?

Egy kis jellemző vonás. Amikor Monkhouse-ról beszélünk, nem szabad kihagynunk az 1917-es esztendőt, és nem szabad megfeledkeznünk 1918-ról sem. Ezekben az években Monkhouse Arhangelszkben szolgált az angol expedíciós hadtest intervenciós részlegénél, amely hadat viselt szovjet hatalmunk ellen, országunk munkásai és parasztjai ellen, amely fegyveres harcot folytatott Richards vezérletével, közvetlen, aktív részvételével. Ez volt az a Richards, akivel Monkhouse később is, a Metro-Vickersnél teljesített szolgálata idején is összeköttetésben maradt, és aki annakidején kapcsolatban volt a hírhedt Intelligence Service-szel. De Richardsnak ez a kapcsolata engem a jelen pillanatban egyáltalán nem érdekel. Pedig ez nem véletlen körülmény, ahogy nem véletlen körülmény az sem, amit Monkhouse a kihallgatáskor közölt velünk. Amikor az arhangelszki intervenciós hadtestben véghezvitt katonai hőstetteitől kimerülve — mondta — üdülés céljából visszatért Londonba, azt a javaslatot tették neki, hogy utazzék újból Oroszországba, de már nem északra, hanem délre, a Gyenyikin-hadseregheZ. Ez alól, kimerültségére hivatkozva, kimentette magát. Kimerültsége engem kevéssé érdekel, de jellemző az az áldásos tevékenysége, melyet Richards vezérlete alatt az intervenciós hadtestben kifejtett, és amely indokolttá tette azt az ajánlatot, hogy folytassa intervenciós karrierjét, de most már nem északon, hanem délen, a Gyenyikin-hadsereg soraiban.

Az intervenciósok nagyon jól tudták, kinek tettek ilyen ajánlatot . . .

És végül: kártevés, üzemzavarok, uszító propaganda, különféle kártevők felhasználása, egy olyan helyzet kihasználása, amelyet sajnos még nem sikerült teljesen felszámolnunk, és amely még lehetséges, mert még megvannak országunkban a kizsákmányoló osztályok maradványai, mert országunkat kapitalista környezet veszi körül, amely meghatározott módon táplálja az osztályharcot hazánkban és amely bár elenyésző, de velünk mégis ellenségesen szembenálló erőket toboroz, mozgósít és irányít.

Most, hogy ne legyek kénytelen erre még egyszer visszatérni, szeretnék rámutatni Monkhouse-zal kapcsolatban még egy mozzanatra, amely bennünket kétségkívül érdekel, és amely a figyelmünket már magára vonta. Szeretném e helyen emlékeztetni önöket azokra a megbeszélésekre, amelyeket külügyi népbiztosunk, Litvinov elvtárs március 16-án, 19-én és 28-án az angol nagykövettel, Sir Esmond Ovey-val folytatott. Ezek a beszélgetések érintették Monkhouse-nak azokat a kudarcba fulladt, sikertelen, de mégiscsak elhangzott kirohanásait, amelyeknek a célja az volt, hogy megrágalmazzák az általunk lefolytatott nyomozást. Csak egyetlen tényt említek, amely a nyomozás lefolytatása során, elsősorban az angol állampolgárokkal, de a szovjet állampolgárokkal kapcsolatban is megfigyelhető volt: a nyomozás lefolytatásának valóban rendkívül gyors menetét.

A letartóztatás március 11-én éjjel történt, és április 12-én már végeztünk is az egész munkával. Erről az az anyag tanúskodik, amellyel 5 napon át foglalkozott a bíróság. Magától értetődik, hogy gyorsan, teljes gőzzel és sokat kellett dolgoznunk. Litvinov elvtársnak igaza volt, amikor kijelentette, hogy a Külügyi Népbiztosság sürgetésére dolgoztunk ilyen gyors ütemben. És a Külügyi Népbiztosság nem másnak, mint éppen az angol nagykövetségnek a kívánságára cselekedett így. Rendes körülmények között Northwall és Thornton kihallgatása heteket vett volna igénybe, amint ezt Litvinov elvtárs tájékoztatásában is olvashatjuk, és nekünk mégis sikerült ezt három nap alatt lefolytatnunk. Igaz, hogy a március 12-i kihallgatás egész naphosszat tartott, és 7—8, sőt 10—12 órát vett igénybe, az is igaz, hogy március 13-án Monkhouse-t meg Thorntont, ha háromszori megszakítással is, de háromszor hallgattuk ki, nem szabad azonban megfeledkezni arról, hogy ezt nyomozó szerveink — amint azt Litvinov elvtárs is említi — a Külügyi Népbiztosság egyenes nyomására tették, amely bennünket egyre sürgetett, hogy ezzel az üggyel — éppen az őrizetbevettek érdekében — mennél hamarabb végezzünk. Emlékeztetni kívánok arra is, ami számunkra a leglényegesebb, hogy éppen Sir Esmond Ovey volt az, aki legjobban szorgalmazta ennek az ügynek a lehető leggyorsabb lefolytatását. És amikor a nyomozó hatóság, a kívánságnak eleget téve, 10—12 órát dolgozik naponként, ahelyett, hogy napi 2—3 órás kihallgatásokkal a kérdést hetekre elhúzná, akkor a kissé megváltozott körülmények között egyszer csak megjelenik a megfelelően felkészített Monkhouse, és igyekszik velünk elhitetni, hogy egy hosszadalmas, tizennyolcórás

kihallgatással teljesen kimerítették. 18 óra hosszat sohasem tartott a kihallgatás, de 10, sőt 12 órás kihallgatások igenis voltak. Ebbe azonban beleszámít az egyórás ebédszünet, ami kellett a pihenésre, a táplálék felvételére és az út megtevésére a fogdából ide, és innen vissza a fogdába. Mindez együttvéve eléri a kihallgatásra fordított időnek 20—30 százalékát is. Nem árt leszögeznünk ezt a tényt, hogy tekintetbe vehessünk minden olyan körülményt, amely Monkhouse-t nyilvánvalóan a rágalmazás, a rosszindulatú hazugság útjára terelte. E valótlanságból Monkhouse-nak bizonyos kellemetlensége is támadt, amelyért itt bocsánatot is kért.

Thornton. Thorntont a következőkkel vádoljuk: először, gazdasági és katonai kémkedés szervezése a Metro-Vickers cég szerelőmérnökeinek, technikusainak és alkalmazottainak szerteágazó hálózata útján. Másodszor, orosz mérnökök és technikusok bevonása ebbe a munkába, üzemzavarok szervezése a Szovjetunió számos villamoserőművén, az üzemzavarok szervezőinek megvesztegetés formájában való jutalmazása, s ugyanilyen jutalmazás azok részére, akik elhallgatják a cég szerelőszemélyzete, az ellenforradalmi csoport egyes tagjai által felszerelt berendezések hibáit.

Milyen adataink vannak Thornton ellen? Elsősorban számos olyan tárgyi adat áll rendelkezésünkre, mint például a Metro-Vickers cég berendezésének a villamoserőművek egész során megfigyelt igen gyakori hibái; ezek a kisebb-nagyobb hibák kisebb-nagyobb zavarokat idéztek elő, a turbinák hosszabb-rövidebb ideig tartó üzemszünetére vezettek, vagyis jelentős károkat okoztak nekünk. Hibák kétségtelenül voltak. Erről maga Monkhouse is szólott. Először, szükséges lehetett, hogy mindenáron eltitkolják ezeket a hibákat, hogy bizonyos esetekben saját cégük anyagi érdekeit védjék; másodszor, ezek a hibák jók voltak arra, hogy azokat mint objektív okokat felhasználják, s az objektív okok spanyolfala mögött sikeresen űzhessék saját szubjektív, aktív ellenforradalmi kártevő munkájukat; végül harmadszor, a hibákat úgy használták fel, hogy ezen az alapon aktivizálják a kártevő munkát közvetlen üzemzavarok szervezése útján. Ehhez járul még a katonai kémkedés szervezése, a vesztegetés, amely egyik legelterjedtebb munkamódszere volt ennek a csoportnak, ennek a bűnös bandának, melyet rajtakaptunk és itt, a bíróság előtt teljesen lelepleztünk.

Milyen alapon állítjuk mi, hogy Thornton bűnös, és milyen alapon tartunk ki állításunk mellett? Erre nézve a következő anyag

áll rendelkezésünkre: elsősorban magának Thorntonnak a beismerése. Bevallotta, hogy bűnösnek érzi magát gazdasági és katonai kémkedés szervezésében. Bűnösnek vallotta magát abban, hogy kémtudósításokat gyüjtött ügynökeinek szerteágazó hálózata útján, mely a Metro-Vickers cég egyes alkalmazottaiból és olyanokból állt, akik nem voltak ugyan a Metro-Vickers cég alkalmazottai, de kapcsolatban voltak vele. Elismerte, hogy orosz mérnököket és technikusokat vesztegetett meg a cég mérnökei, technikusai és alkalmazottai útján, és néha személyesen is. Bevallotta, hogy a gépi berendezések nyilvánvaló fogyatékosságainak elhallgatását megvesztegetés formájában jutalmazta. Ez még a nyomozás során történt. A bírósági tárgyaláson — amint erre emlékeznek — ezt a nyomozás során tett beismerő vallomását visszavonta, a gazdasági értesülések gyüjtésére vonatkozó vallomás kivételével, mert hiszen ez nem büntetendő cselekmény.

Röviden még egyszer elemeznem kell Thorntonnak a bíróság előtti magatartását. Kiinduló pontul válasszuk a számára legkedvezőbbet: azt a vallomását, hogy tudósításokat gyüjtött, információkat szerzett, tekintet nélkül arra, hogy ezek miféle információk voltak. Szögezzük le, melyek a megcáfolhatatlan tények, és akkor kényelmesebben, egyszerűbben és könnyebben foghatunk hozzá a kérdés megoldásához. Thornton tehát tudósításokat gyüjtött munkatársainak és más olyan személyeknek a segítségével, akikkel üzleti és üzleten kívüli összeköttetésben állott, de akik nem voltak cégének munkatársai. Ez vitathatatlan tény, ezt ő maga is elismerte.

Másodszor, beismerte, hogy információkat kapott, főleg Zlatousztból. Harmadszor, beismerte, hogy ezeket a zlatouszti információkat Guszevtől és MacDonaldtól kapta, és negyedszer, kijelentette, hogy az említett személyeken kívül senki mástól semmiféle információt nem kapott. Ez is vitán felül áll.

Térjünk vissza most erre a kérdésre, és vizsgáljuk meg, hogy miféle információkat szerzett Zlatousztból. Megkérdeztük erre vonatkozóan Guszevet és a következő feleletet kaptuk: katonai, kémjellegű információk voltak, a lőszer mennyiségére, fajtáira, a hengersor munkájára, a hadi célokat szolgáló nemesacélok adataira vonatkoztak. Ez Guszev és MacDonald vallomása. Most aztán együtt vannak mindazok az adatok, melyek minden kétséget kizáróan bizonyítják, hogy Zlatousztból csak egyféle információ — katonai információ érkezett, és ha ez így van, és ha Thornton senki mástól információkat nem kapott, akkor ezek

az emberek olyan információt adhattak, amilyent valójában adtak is. A puszta tagadással Thorntonnak egy írását állíthatjuk szembe, amelyben elismeri, hogy katonai jellegű kémkedéssel foglalkozott.

Nos, tehát kinek vagy minek higgyünk? Mit fogadjunk el hiteltérdemlőnek? Erre csak egyetlen természetes és egyetlen lehetséges feleletünk van: hinni csak a tényeknek szabad. Kapott ön Zlatousztból tudósításokat? Kapott. Ön azt állítja, hogy csak Guszev útján? Fogadjuk el ezt a változatot. Ön azt állítja, hogy csak MacDonalddal együtt? Fogadjuk el ezt is. Több adatra már nincs is szükségünk. Nézzük most: miféle tudósítások voltak ezek? MacDonald és Guszev egybehangzóan megmondták, miféle tudósításokról volt szó.

De Thornton nem csupán Guszev útján foglalkozott katonai adatok szerzésével.

Emlékezzenek csak Thorntonnak arra a vissza nem vont vallomására, hogy kapott tudósításokat a mityiscsi gyárról, azokra a katonai teherjárművekre vonatkozóan, melyeket a gyár a Vörös Hadsereg számára készít. Kapott tudósításokat a Putyilov Művekről. Azt is közölte, hogy a Putyilov Művek egyes üzemrészlegeibe tilos a belépés, mert ezeket állítólag haditermelésre állították át. Thornton magyarázata szerint erre különösen akkor került sor, amikor a Szovjetuniónak 1931-ben bonyodalmai támadtak a Távol-Keleten.

Guszev a lőszerekről, valaki más Mityiscsiről, MacDonald a Putyilov Művekről. Thornton pedig figyel, fülel, szimatol, hol mit csinálnak. Soroljuk még ide a „Bolsevik"-gyárat lövegjeivel és motorjaival. Elliot egy bizonyos Volkova asszony estélyén beszélgetés közben értesüléseket szerez az ivanovói gyár hadfelszerelési részlegéről. Olejnyik azt a különleges megbízást kapja, hogy kísérje figyelemmel az Irkutszk felé haladó katonai vonatok irányítását.

Cushney-t megint csak a Vörös Hadsereg állapota érdekelte különösen. Ime egy egész sor adat, amelyek a maguk összességében eléggé meggyőzően jellemzik Thorntonnak ebben az ügyben betöltött szerepét.

Tehát egész tömegével vannak adataink, amelyekből kiviláglik, hogy Thornton volt a szervezője ennek a katonai kémszolgálatnak. Nézzük csak MacCracken esetét. Thornton saját bevallása szerint MacCracken közölte vele, hogy Kuznyeck felé utaztában számos szerelvényt, katonai szerelvényt látott, amelyek hadi-

anyaggal megrakva haladtak keleti irányban. Közölte továbbá, hogy amikor Kuznyeckből elutazott, a város tele volt csapatokkal. Figyeljük csak meg MacCrackent, mennyire érdeklődik a csapatok iránt, Thornton pedig arról beszélget, vajjon merre mennek ezek a csapatok? Egy kis idézet Thornton és Clark beszélgetéséből: „Clark beszámolt nekem különféle ellenforradalmi cselekményekről, amelyekről tudomást szerzett." Itt összekeveredik a valóság és a költészet, mégpedig jobbára a „rigai kacsák" válfajába tartozó költészet. Különben — bocsánatot kérek — nem az önök konyháján sültek véletlenül azok a rigai kacsák, hogy valamelyik gyárba egész vagon dinamitot szállítottak, hogy a gyárat a levegőbe lehessen röpíteni stb. stb.? Amikor a Thorntonok, MacCrackenek és Clarkok közvetlen, jóakaratú részvételével megszületnek ezek a pletykák és ezek a „made in Riga" kacsák, ugyanakkor híreket gyüjtenek a csapatok menetirányáról és mozdulatairól, sőt még a katonai vonatokat is megszámolják, megfigyelik, mit szállítanak ezek a katonai vonatok, repülőgépeket, tehergépkocsit vagy legénységet.

Mindent kikémlelnek, kifürkésznek és kiszimatolnak; ez Thorntonnak későbbi, 1933 márciüs 13-i vallomásaiból kiderül. Thornton kijelentette, hogy március 13-án rosszul érezte magát. És 15-én? Felelet: „Jobban." És 16-án? Felelet: „Még jobban." És 17-én? „Ugyancsak."

Lássa, lássa Thornton, ekkor jól érezte magát, és mégis ilyen dolgokról, ilyen „lőszer"-hírekről fecsegett, amelyektől esetleg a levegőbe repülhet.

Vagy nézzük meg Thornton március 16-i kihallgatását.

Kérdés: Milyen konkrét adatokat közölt ön tudósításaiban Richardsszal a hadiipart illetően?

Felelet: Közöltem vele, hogy a Putyilov Művek új turbinaosztályát lezárták, és hogy a mi mérnökeink oda nem léphetnek be. Mérnökeink elbeszélése szerint ezt az osztályt hadianyag gyártására állították át.

Vajjon ez is csak olyan „szokványos napihír"?

Thorntonnak egy másik vallomása: „1931-ben, a távolkeleti bonyodalmak idején, figyelmeztettem Richardst, hogy a mityiscsi gyár egyes üzemeiben a Vörös Hadsereg részére szánt tehergépkocsik gyártására tértek át. Ezt az értesülést a mi szerelőnktől, Wartertől kaptam."

Így áll tehát a dolog! Nézzük most a március 12-i vallomást. Ebben egy lajstromot találunk volt tisztekről és katonákról —

a cég alkalmazottairól. Érdekes véletlen! Sorban következnek: Northwall, Pollit, Riddle, Thornton, Monkhouse stb.

Nos, Thornton polgártárs, hogyan is áll a dolog ezzel a katonai kémkedéssel? Ez egyáltalán nem vet valami jó fényt önre! Az derül ki ebből, hogy önhöz tudósítások futottak be különböző irányból. Olejnyik a permvidéki hadiüzemekről szállította a híreket, Lebegyev az ivanovói katonai részlegről, MacDonald lövegek kipróbálásáról, motorokról, a Putyilov Művekről, katonai részlegekről, Warter szintén, Olejnyik az Irkutszk felé menő katonai vonatokról, lövegekről és repülőgépekről. Ukrajnai tartózkodásakor Olejnyik azt a megbízást kapta, hogy puhatolja ki, vajjon nem lehetne-e egy kicsiny, de ütőképes csoportot összeverbuválni volt katonatisztekből, olyanokból, akik intervenció vagy háború esetén megfelelnének. Lezajlott ez a beszélgetés? Thornton nem tagadhat, de megpróbál csűrni-csavarni. „Megerősíti ön ezt, vagy nem?" — kérdem tőle. „Ami embereknek diverzióra és kémkedésre való toborzását illeti — hangzik a válasz — azt tagadom, de arra emlékszem, hogy Olejnyik egy alkalommal beszélt arról, hogy jó volna orosz körökből technikai személyzetet szerezni az angolok felváltására . . . "

Kivel akarja ön ezt elhitetni? Ön szakembereket válogat össze. Nézze csak meg, ott ül a háta mögött Guszev és Lobanov! Mindketten volt fehérgárdista tisztek. Ez az ön kis hálózata, az ön diverziós csoportja!

Így áll a dolog a katonai kémkedéssel, így áll a dolog azzal a nagy halmaz bizonyító anyaggal, amely ön ellen ebben a kérdésben összegyűlt. MacDonald, Olejnyik, Guszev, Lebegyev és végül maga Thornton! Még sok, nagyon sok bizonyítási anyagot lehetne ön ellen felmutatni, de azt hiszem, hogy ami előttünk van, az is elegendő ahhoz, hogy az ön szerepét, a katonai kémkedés megszervezőjének szerepét maradéktalanul feltárjuk, leleplezzük és megbélyegezzük. És itt van még a március 13-i dokumentum, amelytől ön oly lázasan iparkodik megszabadulni. Alig kezdünk beszélni, bíró elvtársak, erről a dokumentumról, Thornton elveszti önuralmának utolsó maradványait is, felugrik, amint azt önök többízben is tapasztalhatták és kijelenti: „Ezt a leghatározottabban tagadom." Tíz dokumentum közül éppen ezt az egyet tagadja, nem tagadja sem az ezt megelőző március 12-i, sem a rákövetkező március 14-i, 20-i és április 1-i kihallgatásáról szóló jegyzőkönyvet. Az e napokon felvett jegyzőkönyv közül egyik sem nyugtalanítja Thorntont, csak éppen ez az egy. Hozzá kell itt természetesen

tennem, hogy mi ezt a bizonyítékot kénytelenek vagyunk rábízni Thornton lelkiismeretére, hiszen ez az ő dokumentuma. A benne foglalt közlések valódiságát pillanatnyilag csakis ő tudja megállapítani. Ezzel a dokumentummal nemcsak abból a 15 hírszerzőből álló hálózatát leplezi le, akik gazdasági és politikai kémkedéssel foglalkoztak, nemcsak abból a 12 hírszerzőből álló hálózatát fedi fel, akik mint katonai kémek dolgoztak, hanem leleplezi, felfedi azt is, hogy a Szovjetunió területén ezt a kémszervezetet a brit felderítő szolgálat, az úgynevezett Intelligence Service irányítja, mégpedig Richards nevű ügynöke útján, aki a Metro-Vickers cég vezérigazgatói állását tölti be. Mindezt Thorntonnak már saját lelkiismeretével kell elintéznie, ha ugyan lehet még nála lelkiismeretről beszélni.

Ez a bizonyíték nincs ínyére Thorntonnak, de a dokumentum, az mégiscsak dokumentum. Thornton megkísérelte, hogy ezt a jegyzőkönyvet valamilyen „erkölcsi nyomásra" való hivatkozással diszkreditálja. Miért nem részletezte ön, miféle „erkölcsi nyomás" volt ez, és hogyan nehezedett önre ez az „erkölcsi nyomás"? Thornton kijelentette: „Azt mondták nekem, ha az igazságnak megfelelően vall, akkor jó lesz." Én nem szégyelem a bírósági termen keresztül az egész világ előtt ugyanezt a kijelentést tenni: „Ha ön az igazságnak megfelelő vallomást fog tenni, az jobb lesz, mint ha valótlanságot fog mondani." No és vajjon ezzel „erkölcsi nyomást" gyakorolok önre?

„Továbbá — mondotta Thornton — azt is kijelentették nekem, hogy: „Ha másféle vallomást tesz, akkor Angliában is és a Szovjetunióban is elintézett ember." Engedje meg Thornton, hogy én is ilyenféle „erkölcsi nyomást" gyakoroljak önre, és azt mondjam: ön már elintézett ember itt is és ott is, mert mint hírszerző bebizonyította teljes alkalmatlanságát azzal, hogy 24 órával letartóztatása után elárulta ügynökeit, mégpedig azért árulta el, mert ön alaptermészeténél fogva gyáva, áruló, s ezért még az ön angol kémszolgálata sem bízhat meg önben. Itt a Szovjetunióban szintén elintézett ember ön, mert a történtek után önnek senki, semmi hasznát nem veheti.

Tessék, ez az „erkölcsi nyomás"! Bebizonyítottam önnek, hogy mit ér ön azoknak a követelményeknek a szempontjából, amelyeket önnel szemben olyan emberek támaszthatnak, akik becsülik önmagukat és embertársaikat, akik tudják hogyan kell megvédeni érdekeiket és teljesíteni kötelességüket. Ön, sajnos nem teljesítette kötelességét sem országunkkal szemben, ahol ön visszaélt

bizalmunkkal, sem azzal a hatósággal szemben, amely önre bízta titkait. S mit mondott még ön az „erkölcsi nyomás"-sal kapcsolatban? Semmit! Még egy megjegyzést: az ön állítása szerint a március 13-i jegyzőkönyv valótlanságokat tartalmaz. Ám legyen! De vajjon gondolt-e már arra, hogy azokkal a bizonyos március 13-i közlésekkel ön emberek fejével, saját bajtársainak a fejével játszott? Ezt ön nagyon is jól megértette! Nem, ezt a dokumentumot nem sikerül önnek diszkreditálni. Száradjon az csak az ön lelkiismeretén!

Ön ebben az írásban említett többek között valakit, aki szintén itt ül a vádlottak padján: *Gregoryt*. Meg kell jegyeznem, hogy valamely vádlott, vagy bármely más személy terhelő vallomásának csak akkor van bíróságunk számára jelentősége, ha valamilyen tárgyi alapon nyugszik, s nem marad puszta vádaskodás. Amikor Thornton Cushney-ról beszél, előttünk áll Cushney tevékenysége, amikor Thornton Monkhouse-ról beszél, előttünk áll Monkhouse tevékenysége, amikor Thornton Northwallról beszél, előttünk áll Northwall tevékenysége. De amikor Thornton Gregoryról beszél, akkor — el kell ismernem — csakis Thornton puszta, más adatokkal alá nem támasztott nyilatkozatát látom, ez pedig nem elegendő ahhoz, hogy Gregoryval szemben a vádat fenntartsam. Lehetségesnek tartom Gregory felmentését.

Ezzel kimerítettem mindazokat az érveket, kimerítettem mindazokat az adatokat, amelyek — ha csak a legfőbbekről, a legfontosabbakról, a leglényegesebbekről beszélünk — rendelkezésemre állottak.

A vád megformulázása végleges és végérvényes. A vád súlya megoszlik az egyes vádlottak között. Ezzel az én feladatom a per jelenlegi állapotában véget is ért. A fő csoport tagjait megneveztük: Guszev, Szuhorucskin, Zorin, Lobanov, Krasenyinnyikov és Szokolov. Azután következnek a mi állampolgáraink sorából a jelentéktelenebb és másodrangú személyek. Azután az angol állampolgárok csoportja: Thornton, Monkhouse, MacDonald, Northwall és Cushney. Gregoryt kihagyom ebből a felsorolásból.

A vádnak nincs kétsége az ítélet felől, amelyet önök, bíró elvtársak, ebben az ügyben hozni fognak. Az egyes vádlottak tevékenységének értékelése során önök kétségkívül határozni fognak egész sor olyan kérdésben is, amelyeket mi a vád- és védőbeszédek keretén belül a maguk egészében nem tudtunk teljesen kimeríteni. Így például van egy kérdés, amelyet felvetettem, és amelyet önöknek el kell dönteniök. Ez a kérdés, hogy vajjon a vádlottak külön-

böző csoportjaiban, a különféle érintkezési vonalakon ki kit szervezett meg, beszélt rá, vont be és irányított. Határozni fognak arra nézve is, hogy az egyes vádlottakkal szemben milyen büntetést alkalmazzanak.

A büntetőtörvénykönyv 58. szakasza alapján emelt vád feltétlenül megköveteli a társadalmi védekezés legszigorúbb intézkedésének, a golyó általi halálnak a kimondását. S ezeknek az embereknek a tevékenysége rá is szolgált arra, hogy csakugyan halálos ítélet hangozzék el.

A mi bíróságunk azonban szovjet bíróság, amely nem kizárólag a törvény alaki követelményei szerint hozza meg döntését. Bíróságunk figyelembe veszi az ügy minden körülményét. Szocialista jogtudatára hallgatva megosztja a felelősséget az egyes vádlottak között, mielőtt a vádlottak elítéltekké válnának. Ezt a kérdést mindig a körülmények egész sorának mérlegelésével, szem előtt tartásával dönti el, bármilyen súlyos is az elkövetett bűncselekmény.

Ebben az esetben a legfontosabb körülmény, amit nekem, mint az államhatalom képviselőjének kötelességem a bíróság előtt megemlítenem, az, hogy a kártevő csoport minden kártevése ellenére államunk ereje és hatalma sziklaszilárd maradt, nem tudták és nem is lehet megrendíteni. Meg kell említenem, hogy noha osztályellenségeink nem egyszer kísérlik meg, hogy államgazdaságunkra csapást mérjenek, a mi államgazdaságunk növekszik, hatalma fokozódik, s az effajta emberek semmiknek, szánalmas törpéknek bizonyulnak. Bírói ítéleteink meghozatalában bennünket sohasem vezetett a kegyetlen bosszúvágy. Ez azonban nem azt jelenti, hogy önök, ha majd végérvényesen döntenek a vádlottak sorsa felett, ne alkalmazzák egyik vagy másik vádlottal szemben a társadalmi védelem legszigorúbb intézkedését, ha önök szükségesnek tartják. Ebben az esetben ezt önök természetesen meg is fogják tenni, s kezük nem fog reszketni, amikor az ítéletet aláírják.

De bármiképpen fognak is önök határozni, máris vitathatatlannak, máris eldöntöttnek látszik ennek a bírósági eljárásnak egy olyan kérdése, melynek különlegesen nagy jelentősége van. S ez az, hogy meddő marad minden olyan kísérlet, mely fel akarja tartóztatni proletárforradalmunkat diadalmas előrehaladásában.

Beköszöntött második bolsevik ötéves tervünk első tavasza. Szántóföldjeinken rövidesen az új kenyér első kalászai fognak ringani. Ez az új kenyér segítségére fog sietni városainknak, ipa-

runknak, és segíteni fogja iparunkat abban, hogy még magasabbra nőjön a szocialista építkezések hatalmas erdeje. S ha egyre újabb győzelmeket, erőfeszítéseket és teremtő munkát szülő szocialista építésünknek erről a büszke magaslatáról pillantunk alá, ha hősi diadalútra visszatekintő proletariátusunk, s a Központi Bizottság és Sztálin elvtárs vezette pártunk lelkesedésében gyönyörködünk, akkor még hitványabbnak, még gyalázatosabbnak, még undorítóbbnak látszanak a szörnyű bűnök, amelyekkel ezek a hitvány, megvásárolható és meg is vásárolt emberek, szocialista hazájukat áruba bocsátó emberek meg akarták állítani a szocialista forradalom diadalmenetét.

*

A Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának különtanácsa a következő ítéletet hozta:

V. A. Guszevet, L. A. Szuhorucskint és *A. T. Lobanovot* tízévi szabadságvesztésre, politikai jogaiknak öt évre való megvonására és teljes vagyonelkobzásra;

V. A. Szokolovot, N. G. Zorint és M. L. Kotljarevszkijt nyolcévi szabadságvesztésre, ugyanazon mellékbüntetésekkel;

M. D. Krasenyinnyikovot ötévi szabadságvesztésre és politikai jogainak megvonására, a vagyonelkobzás mellőzésével;

V. P. Lebegyevet, figyelembevéve, hogy csak eszköz volt Lobanov kezében, az OSzFSzK büntetőtörvénykönyvének 51. szakaszát alkalmazva kétévi szabadságvesztésre, a politikai jogvesztés és vagyonelkobzás mellőzésével; — végül

L. Ch. Thornton angol állampolgárt háromévi szabadságvesztésre ítélte.

Ami *W. L. MacDonald* angol állampolgárt illeti, aki közvetlen főnökének, Thorntonnak egyenes felbujtására cselekedett, a bíróság, tekintettel MacDonald őszinte beismerésére, az OSzFSzK büntetőtörvénykönyve 51. szakaszának alkalmazásával, lehetségesnek találta, hogy a büntetés mértékét leszállítsa és kétévi szabadságvesztésbüntetést szabjon ki.

A. Monkhouse-t és *Ch. Nortwallt,* akiknek nem volt közvetlen részük a villamoserőműveken előidézett üzemzavarokban és *D. Cushney*-t, tekintettel az általa elkövetett bűncselekmények elévülésére (1928), a bíróság az OSzFSzK büntetőtörvénykönyve 51. szakaszának alkalmazásával a Szovjetunió területéről kiutasítja és öt esztendőre eltiltja a Szovjetunió területére való visszatéréstől.

P. J. Olejnyikot, tekintettel arra, hogy függő viszonyban volt Thorntonnal, és arra, hogy magáncég alkalmazottja volt, háromévi szabadságvesztésre ítélte, a politikai jogvesztés és vagyonelkobzás mellőzésével.

A. Sz. Kutuzovát, ugyanezen indokok alapján másfélévi szabadságvesztésre ítélte, a politikai jogvesztés és vagyonelkobzás mellőzésével.

A bíróság az előzetes letartóztatás idejét minden szabadságvesztésre ítéltnél a büntetésbe beszámította.

J. I. Zivertet illetően, mivel 1931 utáni munkájával bebizonyította, hogy a kártevőkkel őszintén szakított, a bíróság úgy határozott, hogy vele szemben az OSzFSzK büntetőtörvénykönyvének 8. szakasza alapján minden büntetéstől eltekint és nevezettet szabadlábra helyezi.

A. W. Gregory angol mérnököt a bíróság bizonyítékok hiányában felmentette.

A trockista-zinovjevista terrorista központ ügye

1932 őszén L. Trockijnak, a nép ellenségének utasítására — melyet a Szovjetunióban működő trockista földalatti szervezet vezetője, I. N. Szmirnov, Trockij fiának, L. Szedovnak közvetítésével kapott meg — egyesültek a trockista és zinovjevista földalatti ellenforradalmi csoportok. Megszervezték az úgynevezett „Egyesült Központ"-ot, melyhez a következők tartoztak: *Zinovjev, Kamenyev, Jevdokimov, Bakajev* (a zinovjevisták részéről) és *Szmirnov, Tyer-Vaganyan, Mracskovszkij* (a trockisták részéről).

Ezek az ellenforradalmi csoportok az SzK(b)P és a szovjet kormány vezetői ellen irányuló egyéni terrornak, mint a szovjet hatalom elleni harc fő módszerének elfogadása alapján egyesültek.

Az úgynevezett „Egyesült Központ" fentemlített tagjain kívül vád alá helyezték ebben a bűnperben: *J. A. Drejcert, I. I. Rejngoldot, R. V. Pikelt, E. Sz. Golcmant, Fritz Davidot* (Krugljanszkij Ilja-David Izrailevics), *V. P. Olbergot, K. B. Berman-Jurint, M. I. Lurjét* és *N. L. Lurjét.*

Trockij közvetlen utasítására, melyet az „Egyesült Központ" Szmirnov, Golcman és Drejcer vádlottak útján kapott meg, a trockisták és zinovjevisták ebben az időszakban (1932—1936) ellenséges tevékenységüket teljes egészében a szovjet kormány és az SzK(b)P vezetői ellen irányuló terror megszervezésére összpontosították.

L. Trockijnak, a Gestapo ügynökének, a nép ellenségének közvetlen utasítására az „Egyesült Központ" Nyikolajev és Kotolinov zinovjevisták leningrádi földalatti terrorista csoportjának segítségével megszervezte és 1934 december 1-én végrehajtotta Szergej Mironovics Kirovnak, a Szovjetunió Központi Végrehajtó Bizottsága Elnöksége tagjának és az SzK(b)P Központi Bizottsága tagjának bestiális meggyilkolását.

Trockij külföldről, Zinovjev pedig belföldön egyre jobban sürgette Sz. M. Kirov meggyilkolását. Ezért 1934 júniusában Kamenyev az

„Egyesült Trockista-Zinovjevista Központ" megbízásából Leningrádba utazott, ahol az egyik leningrádi terrorista csoport vezetőjével, Jakovlevvel megbeszéléseket folytatott a Kirov elleni terrorcselekmény megszervezéséről.

Az „Egyesült Központ" megbízásából 1934 novemberében Bakajev is Leningrádba utazott, hogy ellenőrizze, hol tart a Nyikolajev—Kotolinov-féle leningrádi terrorista csoport a Kirov-gyilkosság végrehajtásának előkészületeiben. E leningrádi terrorista csoport titkos gyűlésén Bakajev meghallgatta Leonyid Nyikolajev beszámolóját, és az „Egyesült Trockista-Zinovjevista Központ" nevében egész sor gyakorlati útmutatást adott neki és cinkosainak Sz. M. Kirov meggyilkolásának megszervezésével kapcsolatban. Ezeknek az útmutatásoknak megfelelően L. Nyikolajev és cinkosai 1934 december 1-én bestiálisan meggyilkolták Sz. M. Kirovot.

A trockista-zinovjevista központ nem érte be Kirov meggyilkolásával, hanem terrorcselekményeket készített elő Sztálin, Vorosilov, Zsdanov, L. M. Kaganovics és Ordzsonikidze elvtársak ellen is.

A tervbevett terrorcselekmények minél eredményesebb végrehajtása céljából az „Egyesült Központ" 1933-ban Moszkvában megszervezte az úgynevezett „Moszkvai Központ"-ot, melyet közvetlenül Bakajev, az „Egyesült Központ" tagja vezetett.

1934-ben Bakajev, Rejngold és Drejcer, az „Egyesült Központ" határozatainak megfelelően, kétízben kíséreltek meg merényletet Sztálin elvtárs ellen.

Ezenkívül az „Egyesült Központ" megbízta Bakajevet, hogy gyakorlatilag készítse elő Sztálin és Kirov elvtársak meggyilkolását, Drejcert, a moszkvai terrorista központ tagját pedig azzal bízták meg, hogy Vorosilov elvtárs ellen szervezzen terrorcselekményt.

Trockij nem érte be azzal, hogy az „Egyesült Központ" közvetlen irányításával a Szovjetállam és az SzK(b)P vezetői ellen a terrorcselekmények egész sorát szervezze meg, hanem 1932 és 1936 között ugyanebből a célból rendszeresen számos terroristát irányított külföldről a Szovjetunióba.

1932 novemberében Trockij Berman-Jurint és Fritz Davidot csempészte be a Szovjetunióba. Elutazásuk előtt Trockij személyesen látta el őket Sztálin elvtárs meggyilkolásának megszervezésére vonatkozó instrukciókkal.

Ugyancsak 1932-ben dobta át L. Trockij Berlinből Moszkvába Natan Lurje terroristát. Az annakidején Moszkvában külföldi szakembernek álcázva élő Franz Waitz-cel, a Gestapo moszkvai ügynökével és Himmlernek (a Gestapo főnökének) bizalmi emberével karöltve, Natan Lurje merényletet készített elő Sztálin, Vorosilov, Kaganovics és Ordzsonikidze elvtársak ellen.

1932—1933 telén, miután Franz Waitz elutazott Moszkvából, Natan Lurje és terrorista csoportja folytatta e terrorcselekmények

előkészületeit az 1933 márciusában Berlinből Moszkvába érkezett Mojszej Lurjéval együtt, aki ugyancsak azt a feladatot kapta Trockijtól, hogy siettesse a szovjet hatalom és az SzK(b)P vezetői elleni terrorcselekményeket.

Natan Lurje 1934-ben, amikor a cseljabinszki építkezésnél volt, merényletet kísérelt meg Kaganovics és Ordzsonikidze elvtársak ellen. Végezetül ugyanez a Natan Lurje, Mojszej Lurje megbízásából és a vele való előzetes megbeszélés alapján, 1936 május 1-én Leningrádban a május 1-i felvonulás alkalmával merényletet kísérelt meg Zsdanov elvtárs ellen.

1935 nyarán Trockij Németországból a Szovjetunióba küldte a hamis hondurasi útlevéllel felszerelt V. Olberg terroristát. V. Olberg ezt az útlevelet a német titkosrendőrség, a Gestapo segítségével szerezte, miután Trockij fia, Szedov közvetítésével megkapta Trockij előzetes hozzájárulását ahhoz, hogy igénybe vegye ebben az ügyben a német titkosrendőrség támogatását.

Olberg, miután megérkezett a Szovjetunióba, Gorkij városában felvette a kapcsolatot az ellenforradalmi trockista terrorista csoporttal és számos terroristát képezett ki. Ezeknek az volt a feladatuk, hogy 1936 május 1-én Moszkvában a Vörös-téren terrorcselekményt kövessenek el a szovjet kormány és az SzK(b)P vezetői ellen.

A vád tárgyává tett cselekményeket a vádirat az OSzFSzK büntetőtörvénykönyvének 58^{8} és 58^{11} szakaszai szerint minősítette.

Az ügyet a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának Katonai Kollégiuma Moszkvában, 1936 augusztus 19-e és 24-e között tárgyalta.

A vádlottak nem tartottak igényt védőkre.

Bíró elvtársak, a Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága Katonai Kollégiumának tagjai!

Három napon át a legnagyobb gondossággal és figyelemmel vizsgálták önök azokat a bizonyítékokat, amelyeket a vád képviselője terjesztett elő a legsúlyosabb államellenes bűncselekmények elkövetésével vádolt és a vádlottak padjára került személyek ügyében. A lehető legnagyobb gondossággal megvizsgáltak és bírói mérlegelés tárgyává tettek minden egyes ilyen bizonyítékot, minden egyes tényt, minden eseményt, a vádlottak minden lépését — azoknak a vádlottaknak a lépéseit, akik hosszú esztendőkön át bűncselekményt bűncselekményre halmoztak a Szovjetállam és a szovjet hatalom elleni, pártunk és egész szovjet népünk elleni harcukban.

Borzalmas, irtózatos ez a láncolata a mi szocialista hazánk ellen irányuló bűncselekményeknek. E bűncselekmények bármelyike rászolgál a legszigorúbb ítéletre, a legszigorúbb büntetésre. Borzalmas és irtózatos e bűnözők, e gyilkosok bűne, akik kezet emeltek pártunk vezetőire, Sztálin, Vorosilov, Zsdanov, Kaganovics és Ordzsonikidze elvtársakra, a mi vezetőinkre, a Szovjetállam vezetőire. Szörnyű bűncselekményeket követett el ez a banda, amelynek tagjai nem csupán előkészületeket tettek terrorcselekmények elkövetésére, hanem meg is gyilkolták a munkásosztály egyik legjobb fiát, a szocializmus ügyének egyik legodaadóbb harcosát, a nagy Sztálin egyik legkedveltebb tanítványát, a proletárforradalom lánglelkű tribunját, a felejthetetlen Szergej Mironovics Kirovot.

De bármily irtózatosak is ezek a bűncselekmények, bármily mélységes is e borzalmas, iszonyú bűnök miatt érzett haragunk és felháborodásunk, önök, bíró elvtársak, a szovjet bírósághoz és a

szovjet igazságszolgáltatáshoz méltóan megrendíthetetlen nyugalommal mérlegelték és értékelték a szemük előtt felsorakoztatott és azoknak az embereknek bűnös tevékenységével összefüggő tényeket, akiknek nevét az egész nép már rég megvetéssel és utálattal említi.

Elérkeztünk a per végéhez. Most összefoglaljuk eredményeit. Levonjuk a végső következtetéseket és felkészülünk arra, hogy talán már néhány óra mulva meghalljuk az önök ítéletét, a Szovjetország bíróságának ítéletét. A Szovjetország azt követeli és várja önöktől, hogy igazságosan, részrehajlás nélkül és kérlelhetetlen szigorral döntsék el ezeknek az embereknek, e megvetett gyilkosoknak, a szovjet föld és a szovjet nép alávaló, arcátlan ellenségeinek sorsát.

Új, szocialista társadalmat, új, szovjet államot építünk az osztályharc nehéz körülményei között, a megdöntött, szétzúzott kizsákmányoló osztályok utolsó maradványainak ádáz ellenállása közepette.

Előrehaladásunk minden lépése dühödt ellenállásra készteti az ellenséget, mely szembeállítja velünk a régi világ erőit, a régi társadalom minden szennyét és söpredékét, mozgósítja és harcba veti ellenünk a legbűnösebb, legmegátalkodottabb, legjavíthatatlanabb, legzüllöttebb és legbecstelenebb elemeket.

Lenin azt tanította, hogy „a történelemben egyetlen egy mélyenszántó és hatalmas népi mozgalom sem játszódott le szennyes tajték nélkül"[1], anélkül, hogy a burzsoázia és a kispolgári anarchia ne küzdött volna a szovjet hatalom ellen, mégpedig nemcsak a Szavinkovok, Gocok, Gegecskorik, Kornyilovok módszereivel, összeesküvésekkel és felkelésekkel, hazugság- és rágalomáradattal, hanem a bomlás minden elemének felhasználásával, minden elképzelhető szennyes és gyalázatos bűncselekmény elkövetésével.

„Gondolnunk kell arra — mutatott rá Sztálin elvtárs —, hogy a Szovjetállam erejének növekedése erősíteni fogja a halódó osztályok utolsó maradványainak ellenállását. Éppen azért, mert haldoklanak és napjaik meg vannak számlálva, új meg új támadási formákra fognak áttérni, élesebb formákra, a lakosság elmaradt rétegeihez fordulva és azokat a Szovjethatalom ellen mozgósítva. Nincs az a förtelem, nincs az a rágalom, amit ezek a levitézlett emberek rá ne kennének a Szovjethatalomra s amivel ne igyekeznének mozgósítani az elmaradt elemeket. Ezen a talajon megtörténhet, hogy felelevenednek és újra mozgolódni kezdenek

[1] *Lenin* Művei. 27. köt. Szikra 1952. 257. old.

a régi ellenforradalmi pártok szétvert csoportjai, az eszerek, a mensevikek, Közép-Oroszország és a végvidékek burzsoá nacionalistái, megtörténhet, hogy felelevenednek és újra mozgolódni kezdenek a trockisták és a jobboldali elhajlók közül való ellenforradalmi elemek töredékei. Ettől persze nem félünk. Minderre azonban gondolnunk kell, ha ezekkel az elemekkel gyorsan és különösebb áldozatok nélkül végezni akarunk"[2].

Sztálin elvtárs már három évvel ezelőtt nemcsak azt mondotta meg előre, hogy a szocializmussal ellenségesen szembenálló elemek ellenállása elkerülhetetlen, hanem azt is, hogy a trockista ellenforradalmi csoportok újjáéledésének lehetőségével számolni kell. Ez a per maradéktalanul és a napnál is világosabban bebizonyította ennek az előrelátásnak zsenialitását.

Ez a per, amelynek „hősei" sorsukat a fasisztákkal, a titkosrendőrségek ügynökeivel kötötték össze, ez a per, amelynek „hősei" nem válogatósak eszközeikben, és eljutottak a kétkulacsosság, a csalás Herkules-oszlopaihoz, ez a per, amelynek „hősei" a hitszegést és az árulást rendszerré, a Szovjetállam elleni harcuk törvényévé tették, ez a per teljes egészében feltárta és újból bebizonyította, milyen mérhetetlenül és határtalanul gyűlölik ellenségeink a szocializmus nagy ügyét; ez a per megmutatta, milyen hitvány ez a hol egyik, hol másik bűncselekményhez folyamodó, hol egyik, hol másik bűncselekménybe eső ellenség. Az árulók és gyilkosok megvetett, jelentéktelen, erőtlen, maroknyi csoportja, ez akarta mocskos bűncselekményeivel megállítani nagy népünk hatalmas szívének dobogását! A kalandorok megvetett, jelentéktelen csoportja akarta szennyes lábaival eltiporni szocialista kertünk legszebb illatos virágait.

A kapitalizmusnak ezek a veszett kutyái akarták darabokra tépni szovjet földünk legkiválóbb emberei közül is a legjobbakat. Ők gyilkolták meg a forradalom számunkra legdrágább embereinek egyikét, azt a nagyszerű és csodálatos embert, aki oly derűs és vidám volt, akinek arcán oly derűsen és vidáman játszadozott mindig a mosoly, amilyen derűs és vidám a mi új életünk. Ők ölték meg a mi Kirovunkat, ők ütöttek sebet rajtunk szívünk közvetlen közelében. Rémületet akartak kelteni, felfordulást akartak okozni sorainkban ...

Feleletül az 1934 december 1-i orgyilkos lövésre, az egész ország egy emberként átkozta el a gyilkosokat. Az egész ország

[2] *Sztálin* Művei. 13. köt. Szikra 1951. 223. old.

— az emberek milliói és tízmilliói zúdultak fel és tettek újból tanúbizonyságot egybeforrottságukról, egységükről, Lenin és Sztálin pártjának magasztos zászlaja iránt érzett odaadásukról. A szovjetek országa áttörhetetlen vasfalként kelt vezérei, vezetői védelmére, akiknek minden egyes hajszáláért fejükkel fognak felelni a tébolyult bűnözők. A dolgozók milliós tömegeinek abban a határtalan szeretetében, mely pártunk, annak Központi Bizottsága, a mi Sztálinunk és dicső harcostársai felé árad, a népnek ebben a végtelen szeretetében rejlik minden erő, mely megvédi és megóvja vezéreinket, az ország és a párt vezetőit az árulóktól, a gyilkosoktól és a banditáktól.

Virágzik, boldogan fejlődik a mi nagy hazánk. Az aranykalászok gazdagon ringanak a számtalan kolhoz földjein, tele tüdővel lélekzenek az új, szocialista, sztahanovista gyárak és üzemek ezrei. Baráti egyetértésben, nagyszerűen működnek a haza javára a vasutak, amelyeknek végtelen, csillogó acélszalagjain az ország egyik végétől a másikig száguldanak a krivonoszi vonatok. Gránitszilárdan védi drága határainkat a nép szeretetétől övezett Vörös Hadsereg. Mindannyiunk számára drága a nagyszerű bolsevikoknak, államunk fáradhatatlan és legtehetségesebb építőinek, Szergo Ordzsonikidzének, Klim Vorosilovnak, Lazar Mojszejevics Kaganovicsnak, a leningrádi bolsevikok vezetőjének, Zsdanovnak neve; közel állanak ezek a nevek mindenkihez, akit fiúi szeretet tölt el szülőhazánk iránt. Világszerte forró, nagy-nagy szeretettel ejtik ki a dolgozók a Szovjetunióban élő népek vezérének és nagy tanítójának, Ioszif Visszarionovics Sztálinnak nevét.

A szovjet kormány és pártunk vezetésével, Sztálinnal az élen, végérvényesen és megmásíthatatlanul győzött országunkban a szocializmus. Pártunk vezetésével országunk proletariátusa elvette a kapitalistáktól a munkaeszközöket, a termelési eszközöket, megsemmisítette a magántulajdonra, a kizsákmányolásra, a nyomorra és a rabszolgaságra támaszkodó tőkés rendszert.

Pártunk és a szovjet kormány vezetésével a Szovjetunió népei megvalósították országunk hatalmas arányú iparosítását, megtízszerezték termelési eszközeit, megsokszorozták nemzeti kincseit, s ezzel megteremtették a szovjet szocialista ország minden dolgozója számára a boldog és örömteli élet feltételeit. A szocializmus győzelme mindenekelőtt a mi drága bolsevik pártunknak, lenini-sztálini irányvonalának, lenini-sztálini vezetésének, a nagy Sztálin vezette Központi Bizottságának győzelme.

E győzelmek alapján kötöttek a dolgozók megingathatatlan

szövetséget a szocializmus további erősítésére és fejlesztésére. E győzelmek alapján jött létre és szilárdult meg a Szovjetunió valamennyi népének szövetsége és barátsága, mely a szocializmus építését, és ellenségeink, a szocializmus ellenségei elleni védekezést szolgálja. E győzelmek teljesen megváltoztatták a gazdasági és kulturális fejlettség soha nem látott magaslatára emelkedett országunk egész arculatát.

E győzelmek meghozták a Szovjetunió munkásosztálya számára anyagi jólétének hatalmas mértékű emelkedését. Már sok esztendővel ezelőtt megszűnt a munkanélküliség és bevezettük a hétórás munkanapot, ami ellen a vádlottak padján ülő „hősök" mindig konokul, hitszegő módon hadakoztak. Soha nem látott, egyetlen kapitalista országban sem ismert sikereket ért el országunk az új, valóban emberi, szocialista kultúra fejlesztése és felvirágoztatása terén.

E győzelmek az egész országnak, minden munkásnak, minden kolhozparasztnak, minden alkalmazottnak és minden értelmiséginek jómódú, derűs életet hoztak. Ezekben a győzelmekben rejlik annak az egységnek záloga, mely az egész szovjet népet kormányunkkal, pártunkkal és annak Központi Bizottságával összefűzi. És vajjon nem szolgáltatják-e ennek a megingathatatlan, igazi egységnek, Központi Bizottságunk, a nagy Sztálin, szovjet kormányunk körüli tömörülésnek legjobb bizonyítékát azok a nagy tömegeket megmozgató országos tanácskozások, melyek csak a mi hazánkban képzelhetők el, és melyeket a párt és a kormány vezetői folytatnak a gyárak, az üzemek, a közlekedés, a gyapot- és répaföldek, az állattenyésztés legjobbjaival, a legkiválóbb kombájnkezelőkkel és traktoristákkal, a sztahanovistákkal és krivonoszistákkal. Ez a színtiszta, igazi, szovjet demokrácia megnyilvánulása! És vajjon nem világos bizonyítéka-e ennek az egységnek az alávaló gyilkosokkal szemben érzett népharag, melynek hatalmas hullámai végigviharzanak egész országunkon!

A trockista-zinovjevista központ — aljas terroristák bandája

Ezek az urak a per során mindeddig igyekeztek „nemes" külsőt ölteni. Mindannyian, de legalább is főkolomposaik, kedvező színben akarták feltüntetni terrorista összeesküvésüket; arra törekedtek és azt várták, hogy bűncselekményeiket politikai

jellegűnek minősítsék — politikai harcról beszéltek, úgynevezett politikai pártokkal kötött úgynevezett politikai megállapodásokról. Beismerték, hogy valójában semilyen politikai platformjuk nem volt, hogy nem is érezték szükségét valamilyen platform megalkotásának, mivel platformjukat, saját bevallásuk szerint, együttükben, egy-két óra alatt le lehet írni; ennek ellenére hamisítatlan politikusoknak akarták magukat feltüntetni. Mindenképpen úgy igyekeznek beállítani a dolgot, mintha valamely, bár elnyűtt és megkopott, de mégiscsak politikai álláspontot állnának. Ezek a kísérletek arra szolgálnak, hogy hazug módon leplezzék politikai ürességüket és eszmenélküliségüket. Amikor a munkásosztály érdekeiről, a nép érdekeiről beszéltek, s amikor majd védőbeszédeikben és a vádlottakat megillető utolsó szó jogán beszélnek erről — hazudni fognak, mint ahogy hazudtak eddig is és hazudnak most is, hiszen az egyedüli népi politika ellen, országunk politikája, szovjet politikánk ellen törtek. Hazugok és bohócok, nyomorúságos törpék, mopszlik és ölebek, amelyek az elefántra dühödtek fel — így fest ez a társaság!

De tudnak bánni a fegyverrel, és ez veszélyes a társadalomra. Ezért kell velük szemben különleges és igen komoly rendszabályokhoz nyúlni. Nem elég láncraverni őket, határozottabb és radikálisabb harci eszközöket kell alkalmaznunk. Nem politikusok ezek, hanem gyilkosok, közönséges bűnözők, állami javak fosztogatására törekvő tolvajok bandája — így fest ez a társaság.

Ezek az urak beismerték, hogy semminemű programmjuk nem volt, valamilyen „programmjuk" azonban mégiscsak volt. Volt mind bel-, mind külpolitikai programmjuk. A belpolitikát programmjukban egy szó határozta meg — „gyilkolni". Igaz, hogy ők szívesebben beszélnek terrorról, mint gyilkosságokról. De nevezzük nevén a gyereket. Ezek az urak a gyilkosságot választották a hatalomért vívott harcuk eszközéül. Kénytelenek voltak ezt itt cinikusan és nyiltan beismerni.

Hogyan hozták összhangba ezek az urak „marxizmusukat" a terror és a terrorcselekmények prédikálásával? Sehogy! De hiszen ezek az emberek valaha marxistáknak tartották magukat! Zinovjev vádlott valószínűleg még most is marxistának tartja magát. Azt mondta itt, hogy a marxizmus nem egyeztethető össze a terrorral, de megadhatja a magyarázatát annak, hogyan jutottak el ők a terrorig.

Megkérdeztem itt a per során Rejngold vádlottat, hogyan egyeztetik össze a marxizmust a terror és a terrorista tevékenység

hirdetésével. „Kamenyevnél — válaszolta — 1932-ben, az «Egyesült Trockista-Zinovjevista Központ» több tagjának jelenlétében, Zinovjev a terror alkalmazásának szükségességét azzal indokolta, hogy noha a terror nem fér össze a marxizmussal, adott időpontban ezeket a megfontolásokat sutba kell dobni. Más módszere a párt és a kormány vezetősége elleni harcnak ezidőszerint nincs. Sztálin egyesíti a pártvezetés egész erejét és szilárdságát, ezért elsősorban Sztálint kell eltenni láb alól." Ez nyilt, cinikus, arcátlan, de teljesen logikus válasz. Ez a Zinovjev-féle új „korszerű filozófia" értelme.

„Kamenyev — mondta Rejngold — ugyanezt az elméletet fejlesztette tovább, amikor azt állította, hogy a harc korábbi módszerei — a tömegek megnyerése, a jobboldaliaknak a vezetésbe való bevonásával kapcsolatos terv, a gazdasági nehézségekre spekulálás — megbuktak. Ezért a harc egyedüli módja — a terror, terrorcselekmények Sztálin és legközelebbi harcostársai — Vorosilov, Kaganovics, Ordzsonikidze, Zsdanov ellen."

Ez nyilt és arcátlan, de az osztályharc logikája szempontjából, a szocializmus országa ellen küzdő ellenség logikája szempontjából teljesen észszerű.

Tömegek nélkül, tömegek ellen, de hatalmat, hatalmat bármi áron is, személyes hatalomra vágyás — ez a vádlottak padján ülő társaság egész ideológiája.

Kamenyev nyiltan feltárta itt ezeknek az embereknek cinikus elvtelenségét. Megmagyarázta a bíróság előtt, hogyan és milyen alapon volt megszervezve ez a terrorista összeesküvés, ahogyan ő azt nevezte.

„Arra a meggyőződésre jutottam — mondja Kamenyev —, hogy a párt politikája, a párt vezetőségének politikája abban az egyedüli értelemben győzött, amelyben a szocializmus politikai győzelme lehetséges, vagyis hogy ezt a politikát a dolgozó tömegek helyesnek ismerték el."

Ez a kijelentés figyelemre méltó, mind elvtelenségénél, mind szemtelen cinizmusánál fogva: éppen azért, mert a párt politikája győzött, harcoltak annak vezetői ellen.

„Az a reményünk — mondotta Kamenyev —, hogy a pártban szakadás állhat be, szintén füstbe ment. Két út maradt: vagy becsületesen és teljes egészében felszámoljuk a párt elleni harcot, vagypedig folytatjuk anélkül azonban, hogy a tömegek legcsekélyebb támogatására számíthatnánk, politikai platformunk, zászlónk

lenne — vagyis az egyéni terror útján. Mi a második utat választottuk."

Kamenyev vádlottnak következetesebbnek kellett volna lennie: ha az első utat a harcról való becsületes lemondás útjának nevezte, a második utat úgy kellett volna jellemeznie mint a becstelen eszközökkel vívott becstelen harc útját.

Beismerte: „Mi ezt a második utat választottuk, és ebben bennünket a párt és az ország vezetősége elleni végtelen düh és a hatalomvágy vezérelt. Vágytunk a hatalomra, melyhez valaha közel voltunk, és melytől a történelmi fejlődés menete eltaszított bennünket."

Zinovjev vádlott kijelentette: „1932 végén nyilvánvalóvá lett, hogy reményeink nem váltak valóra ... a tény az volt, hogy a párt fő vonala győzedelmeskedik. Itt — mondja Zinovjev — szemmelláthatóan megmutatkozott a teljes elv- és eszmenélküliség, amely bennünket a hatalomért folyó sivár és elvtelen harcba sodort" (XII. köt. 34. old.).

Lehet-e ezek után ezekkel az emberekkel valamennyire is politikai nyelven beszélni? Vajjon nincs-e jogunk arra, hogy csak egy nyelven, a büntetőtörvénykönyv nyelvén beszéljünk velük, és úgy tekintsük őket, mint bűnözőket, mint javíthatatlan, megrögzött gyilkosokat?

Ez az ő „programmjuk", ha szabad ezzel a kifejezéssel élnem, a belpolitika terén. Azelőtt, már csak szeremerzetük sugallatára is, a fogyatékosságokkal, a tévedésekkel, a nehézségekkel indokolták a szovjet hatalom és a párt vezetősége elleni harcukat. Most már letették ezt az álarcot. Most már beismerik, hogy meggyőződtek a szocializmusnak országunkban kivívott győzelméről. A terrorhoz, a gyilkosságokhoz helyzetük reménytelensége, a hatalomtól, a munkásosztálytól való elszigeteltségük felismerése folytán jutottak el. A terrorhoz azért jutottak el, mert a hatalomért más eszközökkel és módszerekkel folyó harc semmiféle kedvező kilátással nem kecsegtette őket.

Kamenyev beismerte, hogy a terror szervezése volt az egyedüli eszköz, amelynek segítségével hatalomhoz reméltek jutni, hogy a tárgyalások a trockisták és zinovjevisták egyesüléséről éppen e terrorista harc alapján folytak és fejeződtek be végül is eredményesen. Terror — ez a trockisták és zinovjevisták egyesülésének valódi alapja.

Ezt nem akarják valamennyien elismerni.

Bíró elvtársak, ítéletük meghozatala előtt önök a tanácskozó

szobában figyelmesen — ebben nem kételkedem — még egyszer áttanulmányozzák nemcsak a bírósági tárgyalás egész anyagát, hanem a nyomozás jegyzőkönyveit is, s akkor meg fognak győződni arról, milyen állati rettegéssel igyekeztek óvakodni a vádlottak éppen annak beismerésétől, hogy a terror volt bűnös tevékenységük alapja.

Ezért keres itt kibúvót Szmirnov. Beismeri, hogy a központ tagja volt, beismeri, hogy ez a központ magáévá tette a terrorista harc irányvonalát, beismeri, hogy ő maga kapott Trockijtól utasításokat erre a terrorharcra. Ugyanakkor azonban teljes erejével és minden eszközzel azt igyekszik bizonyítani, hogy ő, személy szerint, nem fogadta el a terrort, nem értett egyet azzal, sőt még azt az állítást is megkockáztatta, hogy kilépett a trockista-zinovjevista terrorista központból vagy blokkból.

Még külön rá fogok térni minden egyes vádlottra, köztük Szmirnovra is, és azon leszek, hogy teljes egészében, gondosan és tárgyilagosan kifejtsem azokat a bizonyítékokat, amelyek a legsúlyosabb államellenes bűncselekmények elkövetésének bélyegét sütik a vádlottakra. Most csak még egyszer ki akarom emelni, hogy maguk a vádlottak nem politikai ifjoncok, hanem a politikai harc hétpróbás játékosai, akik nagyon is jól tudják, milyen felelősséggel tartoznak azért, hogy nemcsak „elméletileg" ismerték el a terrort — noha már ez is elég lenne ahhoz, hogy fejüket vegyük —, hanem azért is, mert ezt az „elméleti" programmot áttették a terrorista gyakorlat, a gyakorlati bűntettek nyelvére.

Trockij, Zinovjev, Kamenyev — a Szovjetunió esküdt ellenségei

A terror állt egész tevékenységük tengelyében, a terror volt a trockista-zinovjevista egyesülés alapja. Teljesen egybehangzóan vallották ezt itt olyan személyek, akik földalatti munkájukban nem voltak egymással közvetlen kapcsolatban. Beismerte ezt nemcsak Zinovjev és Kamenyev, Szmirnov és Tyer-Vaganyan, Rejngold és Pikel, hanem pontosan ugyanúgy beszélt erről Berman-Jurin, Fritz David és Valentin Olberg, Honduras köztársaság e tősgyökeres állampolgára, Trockij és egyszersmind a német titkosrendőrség, a Gestapo törzskönyvezett ügynöke.

Ezek az emberek a terhelő bizonyítékok súlya alatt nem tagadhattak tovább, be kellett ismerniök, hogy a szovjet hatalom és a

párt elleni bűnös tevékenységüket egyesítő legfőbb, sőt egyetlen harci eszköz a terror, a gyilkosság volt.

„A trockisták és a blokk valamennyi résztvevője kitartott emellett és egyetértett ebben" — mondotta Rejngold. Az SzK(b)P vezetőségének és a szovjet kormánynak erőszakos eltávolítása volt a fő feladata e trockista-zinovjevista blokknak, amely jogosan nevezhető — amint én ezt a vádiratban meg is tettem — politikai gyilkosok társaságának.

Ezt a terrorista beállítottságot, amely 1932—1936 között a trockista-zinovjevista blokk szervezetének alapja volt, a legvilágosabban és legjellemzőbben talán Mracskovszkij vádlott fejezte ki, aki mind a nyomozás során, mind itt a bíróság előtt kijelentette:

„A párt politikájának kudarcába vetett reményeket meghiúsultnak kell tekintenünk. Az eddig alkalmazott harci eszközök nem jártak pozitív eredményekkel. A harc egyetlen útja maradt nyitva — a párt és a kormány vezetőinek erőszakos eltávolítása."

„A fő feladat Sztálin, valamint a párt és a kormány más vezetőinek eltávolítása" — mondta Mracskovszkij.

Ezeknek az embereknek bestiális dühe és gyűlölete teljes egészében pártunk vezetői ellen, a Központi Bizottság Politikai Irodája ellen, Sztálin elvtárs és kiváló harcostársai ellen irányult.

Rájuk, elsősorban Sztálin elvtársra nehezedett a zinovjevista-trockista földalatti szervezet elleni harc fő súlya. Az ő vezetésükkel, Sztálin elvtárs — a lenini hagyaték lángeszű letéteményese és végrehajtója — vezetésével zúztuk szét az ellenforradalmi trockista szervezetet. Az elkeseredett harcokban az ő vezetésükkel vertük véglegesen tönkre a trockista ellenforradalmat.

E trockista ellenforradalom elleni harcok során Sztálin elvtárs továbbfejlesztette és következetesen megvalósította országunkban a szocializmus felépítésének lenini tanítását, és felfegyverezte e tanítással a munkások és kolhozparasztok milliós tömegeit.

Ez az oka annak, hogy a trockisták, a zinovjevisták és egyéb dühödt ellenforradalmi elemek minden erejüket, a szocializmussal szemben táplált gyűlöletüket és dühüket pártunk vezetői ellen összpontosították. Ezért adott ki Trockij ellenforradalmi dührohamában 1932 márciusi nyílt levelében felhívást „Sztálin eltávolítására" (ezt a levelet Golcman csomagjának titkos rekeszében találták meg, és tárgyi bizonyítékként az ügyirathoz csatolták).

Trockij még nyíltabban fordult ezzel az alávaló felhívással jónéhány külföldi tanítványához, akiket mint gyilkosokat tobor-

zott és a Szovjetunióba akart csempészni, hogy Szovjetállamunk, valamint pártunk vezetői ellen terrorista cselekményeket és merényleteket szervezzenek. Részletesen beszélt itt erről Fritz David vádlott. Közölte, hogy 1932 novemberében Trockijjal tárgyalt, és hogy e beszélgetés során Trockij szószerint a következőket mondta: „Most nincs más kiút, mint Sztálinnak és híveinek erőszakos eltávolítása. A Sztálin elleni terror most a forradalmi feladat. Aki forradalmár, annak nem reszket a keze" (VIII. köt. 62. old.). E cél érdekében Trockij egzaltált embereket válogatott össze, akikre azzal hatott, hogy ennek az ellenforradalmi cselekedetnek elkövetésével „történelmi küldetést" teljesítenek.

Berman-Jurin azt vallotta, hogy Trockij rendszeresen és többízben mondotta: „Mindaddig, amíg Sztálint nem távolítjuk el erőszakkal, semmi lehetőség nincs a párt politikájának megváltoztatására; a Sztálin elleni harcban nem szabad a szélsőséges rendszabályok előtt megtorpanni — Sztálint fizikailag meg kell semmisíteni."

Fritz David és Berman-Jurin Trockijjal megbeszéléseket folytattak Sztálin meggyilkolásáról. Elfogadták Trockijtól a feladatot, és egész sor gyakorlati lépést tettek annak megvalósítására. Vajjon nem elegendő ez ahhoz, hogy a törvényeinkben megállapított legsúlyosabb büntetést — a golyó általi halált — kiérdemeljék?

Fritz David, Berman-Jurin, Rejngold, V. Olberg és maga I. N. Szmirnov, lényegében végleg leleplezték Trockij szerepét ebben az ügyben. Sőt még Szmirnov is, aki pedig konokul tagadta, hogy bármily részt vett volna a trockista-zinovjevista központ terrorista tevékenységében, kénytelen volt elismerni, hogy 1931-ben személyesen kapott Trockij fiától, Szedovtól irányelvet a Szovjetállam és az SzK(b)P vezetőivel szemben alkalmazandó egyéni terrorra, kénytelen volt elismerni, hogy ezt az irányelvet Trockij megerősítette abban az 1932-es utasításban, amelyet Gaven hozott be külföldről és adott át Szmirnovnak. Szmirnov megpróbált enyhíteni helyzete súlyosságán, és arra hivatkozott, hogy a terrorra vonatkozó utasítások, melyeket Szedovtól kapott, csupán Szedov személyes irányelvei voltak. Ez azonban csak meddő magyarázkodás. Hiszen mindenki előtt teljesen nyilvánvaló, hogy Szedovnak egy szemernyi tekintélye sem volt Szmirnov előtt. Tyer-Vaganyan és Mracskovszkij megerősítették ezt; kijelentették: ha mi azt gondoltuk volna, hogy a terrorra vonatkozó rendelkezések Szedovtól származnak, akkor nem vettük volna őket komolyan, sőt egyszerűen rájuk sem hederítettünk volna.

Tyer-Vaganyan vádlott, az „Egyesült Központ" egyik fő szervezője megerősítette, hogy Szmirnov külföldi tartózkodása idején tényleg kapott olyan utasítást Trockijtól, hogy át kell térni a terrorra. Tyer-Vaganyan csak ködösített akkor, amikor vallomásában a terror megnevezése helyett az „SzK(b)P vezetői elleni éles harc" kifejezést használta. Később azonban ő is kénytelen volt feloldani rejtjeleit és megerősíteni, hogy a szóbanforgó utasítás tartalma a terror, egyedül és kizárólag csak a terror volt.

Hallottuk végül Szafonova tanú vallomását. A vele való szembesítés valószínűleg mindenkinek, aki itt volt a tárgyalóteremben, erősen emlékezetébe vésődött. E szembesítés során Szafonova, akinek ügyét — tekintettel a még tartó vizsgálatra — elkülönítették, teljes egészében megerősítette azt, hogy Szmirnov Trockijtól Szedov, majd később Gaven útján 1931-ben utasítást kapott az egyéni terrorra.

Ezen adatok alapján tökéletesen megállapítottnak tekinthető, hogy éppen Trockijnak ez az utasítása szolgált alapul az „Egyesült Központ" terrorista tevékenységének kibontakozásához. Trockijnak az „Egyesült Központ" szervezésére és a terror alkalmazására adott utasítását a trockista földalatti szervezet elfogadta. Zinovjev és Kamenyev, mint a blokk zinovjevi részének vezetői, maguk is ugyanerre a meggondolásra jutottak és szintén elfogadták Trockij utasítását az „Egyesült Központ" és a földalatti szervezet tevékenységének alapjául.

Ezek a javíthatatlan, megrögzött ellenségek nem nézhették nyugodtan népünk, a szocializmus széles útján haladó országunk növekvő jólétét.

A Szovjetunió győz, a Szovjetunió szocializmust épít, a Szovjetunióban diadalmaskodik a szocializmus, ők pedig annál inkább gyűlölik azokat, akiknek a haza ezt a győzelmet köszönheti, akik a haza büszkeségei, a Központi Bizottságot, Sztálin elvtársat és a kormányt.

A sötétben bujkáló Trockij, Zinovjev és Kamenyev kiadják az aljas felhívást: eltávolítani, megölni! Működésbe lép a földalatti gépezet, köszörülik a késeket, töltik a revolvereket, készítik a bombákat, írják és gyártják a hamis okmányokat, titkos kapcsolatokat létesítenek a német politikai rendőrséggel, felállítják az őrszemeket, gyakorolják magukat a céllövészetben, végül tüzelnek és gyilkolnak.

Ime, a fő dolog! Az ellenforradalmárok nemcsak ábrándoznak a terrorról, nemcsak terveket szőnek terrorista összeesküvésről

vagy terrorista merényletről, nemcsak felkészülnek e gonosz bűncselekményekre, hanem meg is valósítják azokat, tüzelnek és gyilkolnak!

A lényeg ebben a perben az, hogy ellenforradalmi eszméiket ellenforradalmi cselekedetté, ellenforradalmi elméletüket ellenforradalmi, terrorista gyakorlattá változtatták: nemcsak beszélnek a lövésről, hanem lőnek, lőnek és gyilkolnak!

Ez a lényeg. Meggyilkolták Kirovot, készültek Sztálin, Vorosilov, Kaganovics, Ordzsonikidze, Zsdanov elvtársak megölésére. Ezért ítélkezünk mi felettük — orgyilkosságok e szervezői, e cégéres gyilkosok felett.

És ezért követeljük, hogy ítélkezzenek felettük oly szigorúan, ahogyan azt nekünk szovjet törvényünk megparancsolja, ahogyan szocialista lelkiismeretünk megköveteli.

Gyilkosságok — ez az ő belpolitikájuk egész „programmja".

És hogy állunk a külpolitika terén?

Itt síri árnyak kísértenek, újjászületnek a régi „Clemenceau-féle tézisek", itt újból kilóg a trockista lóláb.

Trockijnak Drejcerhez intézett magánlevele három rövid pontból állott: 1) eltávolítani Sztálint és Vorosilovot, 2) sejteket szervezni a hadseregben, 3) háború esetén felhasználni minden sikertelenséget és esetleges zavart a vezetés megragadására.

Ez nem más mint nyilt tét a vereségre.

Ez a régi Clemenceau-féle tézis, de újabb kiadásban, a trockista-zinovjevista terrorista blokk egyesült központjának szerkesztésében.

Fritz David a nyomozás során vallotta, a bíróság előtt pedig megerősítette (ez teljesen megfelel a történelmi dokumentumok egész sorának és a többi vádlott vallomásának, valamint a Trockij, Zinovjev, Kamenyev előtt álló feladat lényegének), hogy Trockij a vele folytatott megbeszélések egyikén feltette a kérdést: „Mit gondol, a Szovjetunió és Japán közötti háború esetén eltűnne ez az elégedetlenség?" (Arról az elégedetlenségről beszélt, amely véleménye szerint nálunk, az országon belül uralkodott.) „Nem, ellenkezőleg — mondotta Trockij — ilyen körülmények között a rendszerrel ellenségesen szembenálló erők megkísérlik az egység megteremtését és ez esetben feladatunk az lesz, hogy egyesítsük ezeket az elégedetlen tömegeket, élükre álljunk, felfegyverezzük és az uralkodó bürokraták ellen vezessük őket" (VIII. köt. 61. old.).

Ugyanezt megismételte Trockij 1932. évi levelében (nyilván ez a rögeszméje) és Berman-Jurinnal folytatott megbeszélése során.

„Az akkori nemzetközi helyzettel kapcsolatban — vallja Berman-Jurin — Trockij felhívta a figyelmemet arra, hogy különösen fontos feladat fegyveres erőink bomlasztása, mivel a Szovjetunió háborúba keveredése esetén óriási tömegeket fognak a hadseregbe behívni." Trockij és a trockisták a zinovjevistákkal együtt arra is számítottak, hogy ezeket a tömegeket könnyűszerrel megdolgozzák. „Trockij szószerint azt mondotta nekem — teszi hozzá Berman-Jurin —, hogy mi abban az esetben fogjuk védelmezni a Szovjetuniót, ha megdöntöttük a sztálini vezetést" (IV. köt. 100. old.).

Ez az ő külpolitikájuk programmja!

Lehet, hogy mindez csak fantázia? Lehetséges, hogy Fritz David és Berman-Jurin fantasztikus kitalálásokba bocsátkozik? Lehetséges, hogy mindez a képzelet szüleménye, agyrém, a vádlottak felelőtlen fecsegése, akik talán többet próbálnak felhozni a többiek ellen, hogy saját sorsukon könnyítsenek? Nem! Ez nem kitalálás, ez nem fantázia! Ez valóság! Ki ne tudná, hogy Trockij s a vádlottak padján ülő Kamenyev és Zinovjev néhány évvel ezelőtt a „Clemenceau tézist" hangoztatták, arról beszéltek, hogy háború esetén meg kell várni, míg az ellenség 80 kilométerre megközelíti Moszkvát, és akkor fegyvert emelhetnek a szovjet kormányra, megdönthetik azt. Ez történelmi tény. Ezt nem lehet letagadni. Éppen ezért el kell ismerni, hogy Berman-Jurin és Fritz David vallomásai e tekintetben megfelelnek a valóságnak.

Ez volt ezeknek az embereknek a „külpolitikai" programmja. A mi szovjet népünk már egy ilyen programmért magáért is az első fára fel akasztja az árulókat! Jogosan!

A trockisták-zinovjevisták fő módszere a kétkulacsosság, a csalás és a provokáció

Vegyük szemügyre most azokat a módszereket, amelyeket ezek az emberek alkalmaztak.

Szégyenletes, bűnös tevékenységüknek talán egyik leggyalázatosabb fejezete ez.

A trockista-zinovjevista földalatti blokk „elvi" irányvonala

az volt, hogy a hatalmat bármi eszközzel meg kell szerezni. Ennek az „elvi" irányvonalnak megfelelően a blokk résztvevői a párthoz és a kormányhoz való viszonyukban fő módszerként a kétkulacsossághoz folyamodtak. Ebből a kétkulacsosságból rendszert csináltak, rendszert, amelyet bármely titkos szolgálat Azefjei és Malinovszkijai megirigyelhettek volna, valamennyi kémükkel, provokátorukkal és diverzánsukkal együtt.

Rejngold azt vallotta, hogy 1933-ban és 1934-ben Zinovjev négyszemközt megmondta neki — és ezt most a per folyamán Zinovjev ország-világ előtt megerősítette — „az ő földalatti szervezetük előtt álló gyakorlati fő feladat: oly konspiratívan felépíteni a terrorista munkát, hogy semmi szín alatt se kompromittálják magukat".

Lehetséges, hogy ez túlzás? Természetesen nem. Az, amit Rejngold mondott, megfelel a dolgok logikájának.

„A nyomozásnál a legfontosabb — oktatta cinkostársait Zinovjev — tagadni mindennemű kapcsolatot a szervezettel, azzal érvelve, hogy a terror nem egyeztethető össze a bolsevikok, a marxisták nézeteivel" (XXVII. köt. 112. old.).

Trockij maga is azt javasolta, hogy terrorcselekmény végrehajtása esetén a résztvevők különítsék el magukat a trockista szervezettől, és helyezkedjenek olyan álláspontra, amilyenre annakidején az eszer központi bizottság helyezkedett azzal a Kaplan nevű úrhölggyel kapcsolatban, aki rálőtt Vlagyimir Iljicsre. Mi tudjuk, mit jelent ez. Emlékszünk, hogy miután Kaplan lövése eldördült, az eszerek központi bizottsága nyilatkozatot adott ki, amelyben kategorikusan kijelentette, hogy semmi köze sincs e terrorcselekményhez. Trockij, Zinovjev és Kamenyev ugyanezt a taktikát tették magukévá.

„Mi egy pontosan átgondolt és a mély illegalitás minden követelményének megfelelő összeesküvés útjára léptünk — mondta Zinovjev —, marxistáknak tartottuk magunkat és «a felkelés — művészet» formulára gondolva, azt a magunk módján átdolgoztuk és kijelentettük, hogy «az összeesküvés a párt ellen, Sztálin ellen — művészet»".

Itt ülnek a vádlottak padján e „művészet" mesterei. Nem állítom, hogy kiváló mesterek. Igen gyatra mesterek!

De mindenesetre véghez tudták vinni aljas tervüket. Miben állt hát az ő „művészetük"?

Mindenekelőtt abban, ahogy igazi bűnöző arculatukat minden eszközzel álcázták.

Ez talán a világtörténelem egyik legmarkánsabb példája arra, amikor az álcázás szó valóban eredeti értelmét veszi fel. Ezek az emberek álarcot öltöttek, megtért bűnösöknek mutatták magukat, akik szakítottak multjukkal, megtagadták bűncselekményekké fajult régi tévedéseiket és hibáikat.

Jellemző, hogy Zinovjev éppen az „Egyesült Trockista-Zinovjevista Központ" legaktívabb tevékenykedésének időszakában intézett bűnbánó levelet a párt Központi Bizottságához, akkor, amikor ez a terrorista tevékenység tetőfokára hágott és egyre fokozódva haladt betetőzése, Kirov elvtárs galád lelövése felé. Ebben az 1933 május 8-áról keltezett, tehát a terrorcselekedetek leglázasabb előkészítése idején írt levelében Zinovjev nemcsak, hogy megtagadja valamennyi korábbi hibáját, hanem képmutatóan hűséget esküszik a szocializmusnak és a pártnak.

Azokban a napokban, amikor a Sztálin elvtárs elleni terrorcselekmény előkészítésével a párt szívén akart sebet ütni ez a bűnöző, aki — akárcsak az itt ülők valamennyien — teljesen kivetkőzött emberi mivoltából, levelét az alábbi szavakkal fejezte be: „Kérem Önöket, higgyék el, hogy az igazat mondom és csakis az igazat. Kérem, fogadjanak vissza a párt soraiba és tegyék lehetővé, hogy a közös ügyért dolgozhassam. Forradalmár szavamat adom arra, hogy a párt legodaadóbb tagja leszek és mindent elkövetek, hogy legalább részben jóvátegyem azt, amit a párt és annak Központi Bizottsága ellen vétettem." Most már tudjuk mit érnek ezek a szavak. Tudjuk, Zinovjev mindent elkövetett, hogy ártson a pártnak, a szocializmus hazánkban folyó építésének, a nemzetközi kommunista mozgalom ügyének.

1933 június 16-án elhelyezi a *Pravdá*-ban a „Két párt" című cikket. Pártunk központi lapjában közzétesz egy cikket, amelyben mindenképpen párthűségét kívánja bizonyítani, támadja az opportunizmust és a párt győzelmeinek hozsánnáját zengi.

Ez május 8-án és június 16-án volt, 1933 nyarán. És ugyanazon a nyáron, ugyancsak 1933-ban — miként ez most pontosan megállapítást nyert —, a trockista-zinovjevista központ tanácskozásán Zinovjev megbízza Bakajevet, hogy lásson hozzá a terror gyakorlati megvalósításához.

Zinovjev megsértődött, amikor Szmirnov a szemére vetette, hogy nem mond igazat. Maga Szmirnov egy szó igazat sem szólt itt, de Zinovjevet hazugsággal vádolja. Zinovjev megsértődött és kijelentette: közöttük a különbség az, hogy ő „szilárdan elhatározta, hogy ebben az utolsó percben megmondja maradéktalanul a

színtiszta igazságot, míg Szmirnov, úgylátszik, másképpen határozott".

Legyen szabad felhívnom a bíró elvtársak figyelmét arra, hogy éljenek fenntartással Zinovjev eme állításával szemben. Ne higgyék el neki, hogy valóban a színtiszta igazságot mondja.

Zinovjev és Kamenyev a január 15—16-i leningrádi perben igen jól játszották álnok, hitszegő komédiázásuk egyik jelenetét. Magyarázataiban (az 1935 január 15—16-i bírósági tárgyaláson) Kamenyev a fegyverét véglegesen és őszintén letevő ellenség benyomását akarta kelteni, aki kitereget mindent, ami a kormánnyal és a párttal szemben a lelkiismeretét nyomja. Amikor Zinovjev elhallgatott valamit a Trockijjal folytatott megbeszélésekből, ő megemlített egy bizonyos epizódot. Pátosszal és „hamisítatlan" felháborodással vetette szemére Zinovjevnek, hogy e tény elhallgatásával nem tárta fel a teljes igazságot.

És ugyanakkor Kamenyev is, Zinovjev is megkísérelték, hogy félrevezessenek bennünket, félrevezessék a bíróságot és az egész országot, azt bizonygatva, hogy nincs semmi közük Szergej Mironovics Kirov meggyilkolásához. Zinovjev és Kamenyev akkor is, akárcsak most, szószerint ugyanazokkal a szavakkal, mint tegnap, esküdöztek, hogy a tiszta igazat mondják. El lehet mondani, hogy az 1935 január 15—16-i per Kamenyev és Zinovjev részére mintegy főpróbája volt a mostani pernek, amelyre ők talán nem számítottak, de amelyet, mint végzetüket, nem kerülhettek el.

A későbbiek során még vissza fogok térni ezekre a leningrádi bíróság előtt tett „nagyszerű" vallomásokra. Most csak azért szólok ezekről, hogy óvjam önöket — és önökön, a bíróságon keresztül az egész országot — nemcsak Zinovjevtől és Kamenyevtől, hanem valamennyi, soraink közt sajnos még meglevő kétkulacsostól, árulótól és hitszegőtől, akik megtérésükről beszélnek, „elkülönülnek", álarcot öltenek, csak azért, hogy minél jobban megszervezhessék pártunk, országunk, nagy ügyünk hátbatámadását.

Ne előlegezzük a legcsekélyebb bizalmat se ezeknek a cégéres, hétpróbás csalóknak!

Ők maguk is tudják, hogy nem érdemlik meg. Kérdést intéztem Zinovjevhez kihallgatása során:

— Most a tiszta igazat mondja?

— Én most elejétől végig a színtiszta igazat mondom — felelte Zinovjev.

De hol van erre a bizonyíték, hogyan hihetnénk nekik, amikor

minden képzeletet felülmúltak a hitszegés, az álnokság, a csalás, az árulás és a hűtlenség terén?

Zinovjev odáig fejlesztette ezt az álnokságot, hogy Szergej Mironovics Kirov meggyilkolása után nekrológot küldött be a *Pravdá*-hoz. Az egyedüli, amit erről itt mondott: „Ez a nekrológ, ha jól emlékszem, nem került kinyomatásra." Ennyi az egész.

Most itt ez a nekrológ a kezemben. Ha nem tévedek, Zinovjev december 4-ről, vagy 7-ről, de minden valószínűség szerint december 4-ről keltezte.

Ennek a Kirov elvtárs emlékére írt nekrológnak ön, Zinovjev, „A világítótorony-ember" címet adta. Hogyan kezdte ön nekrológját, amelyet a sajtónak szánt és amelynek következésképpen egész társadalmunk közkincsévé kellett volna válnia?

„Ezt figyelhetjük meg forradalmunk 17 esztendeje alatt, mindazokban a pillanatokban, amikor az ellenségnek sikerült valamilyen csapást mérni a bolsevikokra ... Így volt ez, amikor az ellenségnek sikerült érzékeny csapást mérni a polgárháború harcmezején, így volt ..." stb., stb.

„A párt bánata az egész nép bánata — írta tovább Zinovjev —, a Szovjetunió valamennyi népének bánata. A párt gyásza az egész nagy ország gyásza ... Az egész nép érzi a fájdalmas veszteséget."

Az igaz, hogy a veszteség fájdalma és az orgyilkos lövés okozta felháborodás magávalragadta az egész országot. Ezt az érzést valóban átélte az egész ország, fiatalok, öregek egyaránt.

De mennyiben érinti ez önt?

„Szergej Mironovics Kirov galád meggyilkolása mélységesen megrendítette az egész pártot, az egész Szovjetuniót. E szeretett, drága ember elvesztése mindenkit úgy érintett, mintha saját hozzátartozóját, legjobb barátját vesztette volna el ..."

Ezt írta ön, Zinovjev vádlott ebben a borzalmas, szégyenletes cikkben! Miért vesztette el a párt a szeretett, drága Kirovot, Zinovjev vádlott? Azért vesztette el a párt e hozzánk oly közelálló embert, mert ön, Zinovjev vádlott, ön ölte meg őt saját kezével, amelyen ott piroslik Kirov vére! ...

„A párt szeretett fia" — írta ön. Micsoda arcátlan káromlás!

„A munkásosztály fia — íme ez volt a világítótorony-ember", „drága, mélységes, erős ... lehetetlen volt neki nem hinni, lehetetlen volt őt nem szeretni, csak büszkék lehettünk rá."

Így írt Zinovjev, túlszárnyalva a cinizmus legvégső határát!

Nézzék ezt az embert. Szerette, büszke volt rá és meggyilkolta

őt! A gonosztevő, a gyilkos siratja áldozatát. Hol és mikor fordult elő már ehhez hasonló?!

Mit mondhatunk, milyen szavakat választhatunk, hogy kimerítsük e tény aljasságát és ocsmányságát: káromlás! hitszegés! képmutatás! álnokság!

Ön, Zinovjev, éppen ön oltotta ki szentségtörő kezével e világítótorony fényét, és ugyancsak ön kezdte nyilvánosan, képmutatóan a haját tépni, hogy rászedje az embereket.

Kit gyilkolt meg ön? Egy nagyszerű bolsevikot, egy lánglelkű néptribunt, egy önre veszélyes embert, aki önzetlenül harcolt a lenini hagyatékért, és egyszersmind ön ellen is. Ön ölte meg ezt az embert Nyikolajev gonosz keze által és 2—3 nap mulva ugyancsak ön az, aki cikket küld a *Pravdá*-hoz és a „kioltott világítótoronyról" ír.

Hol találunk szavakat, hogy megfelelően értékeljük ezt a mértéktelen aljasságot? Az én szótáramban nem tudok erre szavakat találni!

Térjünk rá Kamenyevre, az úgynevezett zinovjevi csoport második oszlopára, e képmutatóra, aki maga bújt bele abba a „szamárbőrbe", amelyről a XVII. pártkongresszuson beszélt.

Kérem a bíróságot, szenteljen figyelmet Kamenyev 1933-ban közzétett cikkeinek. Ezeket a cikkeket Kamenyev Zinovjevvel csaknem egyidejűleg, vele egyetértésben írta. Kamenyev a *Pravdá*-ban cikket tesz közzé, ahol, akárcsak Zinovjev, megtagadja tévedéseit, megbélyegzi hibáit, ahol azt mondja, hogy „az az ember lett az ellenzék legfontosabb alakja, aki évtizedeken át harcolt Lenin ellen" és így tovább. „Világos — írta ebben a cikkben Kamenyev 1933 május 25-én —, hogy a Sztálin elvtárs vezette politikával szemben tanusított ellenállás ugyanazokból az előfeltételekből indult ki, amelyek 1917 októberében arra késztettek egyes párttagokat, hogy a lenini politika ellenzőiként lépjenek fel." Sírva, nyöszörögve igyekszik Kamenyev bebizonyítani, hogy szakított régi barátaival, és cikkét azzal a felhívással fejezi be, hogy vessenek el a szocializmus építését zavaró mindennemű ellenállást.

Ez 1933 májusában volt. 1933 nyarán pedig, miután Kamenyev és Zinovjev visszatért a számüzetésből, a trockista-zinovjevista központ Zinovjev lakásán tanácskozásra ült össze, hogy megtárgyalja a párt és a szovjet hatalom vezetői elleni terrorcselekmények szervezését.

Kamenyev ebben a kérdésben igen szűkszavú volt. Legyen

szabad felhívnom figyelmüket a közöttünk lefolyt alábbi párbeszédre:

„Hogyan kell értékelni — kérdeztem — az ön 1933-ban írt cikkeit és kijelentéseit, amelyekben a párt iránti odaadását hangoztatta? Mi volt ez? Csalás?

Kamenyev: Nem, rosszabb annál.

Visinszkij: Hitszegés?

Kamenyev: Rosszabb!

Visinszkij: Rosszabb a csalásnál, rosszabb a hitszegésnél. Keresse meg a megfelelő szót! — Árulás?

Kamenyev: Ön megtalálta!"

A továbbiakban kijelentette, hogy ezt nemcsak Zinovjevvel egyetértve tette, hogy ezek a cselekményei a hatalom megszerzésére irányuló, előzetesen kidolgozott terv végrehajtásához tartoztak, és ezzel a tervvel együttjárt a bizalom megszerzésének szükségessége is.

Ennek a kis részletnek is van bizonyos jelentősége Kamenyev vádlott erkölcsi, ha úgy tetszik ideológiai színvonalának meghatározása, akkori érdekeinek, alapvető erkölcsi állásfoglalásának jellemzése szempontjából.

Engedjék meg nekem, hogy Machiavelli egyik könyvére hivatkozzam (első kötet). 1934-ben adta ki az Akadémia Könyvkiadó, amelyet akkor Kamenyev vezetett. Az előszót Kamenyev írta. Nagyon érdekes könyv. A szerző ezt a könyvet a XVI. században írta egy fejedelem részére, akit a fejedelmi érdekekkel összhangban álló államvezetés tudományára tanított.

„Meg kell értenünk tehát — írta Machiavelli —, hogy harcolni kétféle fegyverrel lehet: törvényekkel és erővel. Az első mód emberi — a második állati.

Minthogy az első mód gyakran nem elegendő a győzelemhez — a másodikat is igénybe kell venni. Éppen ezért a fejedelemnek nemcsak embernek, hanem — bizonyos szempontból állatnak is kell lennie."

Kamenyevnek ez nagyon megtetszett és a könyvhöz írt rövid előszavában az alábbi néhány igen érdekes sort írta: „A politikai aforizma mestere, és fényes dialektikus..." (Tehát Machiavelli Kamenyev szerint, dialektikus! Ez a hétpróbás gazember dialektikus!) ... „A politikai aforizma mestere..." Szép kis aforizma! Machiavelli azt írta, hogy a törvény segítségével cselekedni — az emberek tulajdonsága, az erő segítségével — az állatoké. Kövesd ezt a vadállati politikát — mondja Machiavelli —, és eléred cél-

jaidat. És ezt nevezi Kamenyev vádlott „a politikai aforizma művészetének".

Hallgassuk meg, mit írt Kamenyev a továbbiakban: „A dialektikus, aki megfigyeléseiből szilárd meggyőződést merített a jó és a rossz, a megengedett és a meg nem engedett, a törvényes és a bűnös kritériumairól alkotott fogalmak viszonylagosságáról . . ." Kamenyev szerint nyilvánvalóan ez a dialektika: összekeverni a bűnöst a nem bűnössel, a törvényest a törvénytelennel, a jót a rosszal — ebben rejlik a dialektika új „marxista" magyarázata Machiavelli példája nyomán.

„Machiavelli — írta Kamenyev 1934-ben — értekezésében élesség és kifejezőerő szempontjából frappáns katalógusát alkotta meg azoknak a szabályoknak, amelyeket kora uralkodójának követnie kell ahhoz, hogy megszerezze és megtartsa a hatalmat, és győzedelmesen ellentálljon minden ellene irányuló támadásnak." Jó tanítómestere volt önnek, Kamenyev, ön azonban (meg kell adni) túlszárnyalta tanítómesterét.

A továbbiakban ön ezt írja ebben az előszóban: „Ez — még korántsem a hatalom szociológiája, e receptúra mögött azonban remekül bontakoznak ki a hatalomért vívott küzdelem zoológiai vonásai a rabszolgatartó társadalomban, amely a gazdag kisebbség uralmán alapult a dolgozó többség felett."

Ez így van. Ön azonban ezeket a rabszolgatartókhoz méltó harci módszereket és elveket át akarta plántálni a mi társadalmunkba és a mi társadalmunk ellen, a szocializmus ellen akarta alkalmazni. „Így — írja ön — a firenzei bankároknak ez a titkára és a pápai udvarban akkreditált követe — akarva, nemakarva — hatalmas erejű robbanó lövedéket alkotott, amely évszázadokon át izgatta az uralmon lévők elméjét . . ." Ön, Kamenyev, átvette Machiavellinek ezeket a szabályait, és a lehető legnagyobb fokú elvtelenségig, erkölcstelenségig fejlesztette, modernizálta és tökéletesítette azokat.

Nem kérem önöktől, bíró elvtársak, hogy ezt a könyvet, mint a tárgyi bizonyítékok egyikét vegyék figyelembe ebben a perben. Egyáltalán nem azért említem meg ezt a könyvet, hogy a vádlottak bűnösségét bizonyítsam a vádbeli bűncselekményekben. Egyszerűen szükségesnek tartottam, hogy ennek a körülménynek néhány percnyi figyelmet szenteljek, hogy megmutassam azt az eszmeforrást, amelyből a Kamenyevek és Zinovjevek annak idején merítettek, a Kamenyevek és Zinovjevek, akik még most,

a per folyamán is igyekeznek megőrizni a marxizmus elveinek megfelelően gondolkozó és ítélő marxisták nemes látszatát.

Hagyják abba ezt a komédiát. Tárják fel végre-valahára valódi arcukat. Kamenyev úgy beszél Machiavelli könyvéről, mint egy hatalmas erejű robbanó lövedékről. Nyilvánvaló, hogy Kamenyev és Zinovjev fel akarta használni ezt a lövedéket arra, hogy a mi szocialista hazánkat is felrobbantsa. Elszámították magukat. És bár Machiavelli hozzájuk képest egyszerű öleb és maga a megtestesült falusi romlatlanság, mégis csak ő volt a mesterük. Önök a „machiavellizmust" és az Azef-féle provokátorkodást saját tevékenységük és bűncselekményeik vezérfonalává tették meg. Erről most maga Kamenyev és Zinovjev rántotta le a leplet: gyilkosságok, álnokság, hitszegés és álcázás volt bűnös tevékenységük fő módszere.

Zinovjev és Kamenyev tegnap őszintén, bár cinikusan, beismerték, hogy ez éppen beletartozott tevékenységük tervébe. Erről beszélt itt Rejngold, erről beszélt a többi vádlott is és úgy gondolom, hogy e módszereket eléggé kimerítően jellemezte az általam bemutatott anyag. Beszédem e részének végső következtetéseit összefoglalva megállapíthatom, hogy a trockista-zinovjevista központ terrorista alapon volt megszervezve és saját programmal, igaz, nagyon primitív, egyszerű, néhány szóban kifejezhető programmal rendelkezett. E programm összeállításához még arra a két órára sem volt szükség, amelyről megvetéssel szólottak itt maguk a vádlottak. Belpolitikai programmjuk a gyilkosságban, külpolitikai programmjuk a Szovjetunió háborús vereségében, módszerük a hitszegésben, álnokságban és árulásban merült ki.

A trockisták-zinovjevisták ellenforradalmi, terrorista tevékenysége teljes bizonyítást nyert

Áttérek vádbeszédem második részére, az úgynevezett „Egyesült Központ" gyakorlati tevékenységére és a szovjet hatalom elleni bűnös összeesküvésben résztvett minden egyes vádlott szerepének jellemzésére.

Nem kétséges, hogy a zinovjevista és trockista ellenforradalmi csoportok 1932 őszén történt egyesülése a terrornak a hatalomért vívott harc egyedüli és döntő eszközeként való kölcsönös elismerése alapján és talaján jött létre, erősödött meg. A hatalomért

vívott harc pedig akkor mind a trockisták, mind a zinovjevisták alapvető, fő feladata volt.

A szervezet megvolt. A földalatti, ellenforradalmi terrorista csoport megvolt. Létezett és működött. Akármennyire is igyekszik Szmirnov ezt megcáfolni, nem fog sikerülni neki. Nagyon is erősek a tények, nagyon is sok az adat, olyannyira, hogy mi, a vád, teljes megalapozottsággal állíthatjuk: a földalatti, ellenforradalmi trockista-zinovjevista csoport fennállt, a terrorista szervezetet létrehozták, és éppen mint terrorista szervezetet hozták létre, tevékenységét éppen mint terrorista tevékenységet fejtette ki, terrorista merényleteket készített elő és — legnagyobb szerencsétlenségünkre s fájdalmunkra — e merényletek egyikét — Szergej Mironovics Kirov meggyilkolását 1934 december 1-én — meg is valósította.

Ez a legszörnyűbb valamennyi bűncselekmény közül, amelyet ennek a szervezetnek sikerült megvalósítania.

1935 januárjában a „Moszkvai Központ" felett ítélkeztünk. Ez a per kapcsolatos volt az úgynevezett „Leningrádi Központ" alig 2 héttel azelőtt lefolyt perével, melynek során golyó általi halálra ítélték, majd kivégezték L. Nyikolajevet, Kotolinovot, Rumjancevet, Szoszickijt és társaikat. Akkor még nem ismertük e szörnyű bűncselekmény valamennyi igazi, tényleges szerzőjét, felbujtóját és részesét. Mi a helyes úton jártunk akkor e gaztett valódi megszervezőinek leleplezése tekintetében, bár a megszerzett bizonyítékok elégtelensége még nem engedte meg, hogy Kamenyevet, Zinovjevet, Jevdokimovot és Bakajevet közvetlenül megvádoljuk e gyilkosság megszervezésével, e gyilkosság irányításával és e gyilkosság megvalósításával.

Az úgynevezett „Moszkvai Központ"-ban Kamenyev, Zinovjev, Jevdokimov és még néhányan játszották a főszerepet, az ítéletben azonban csupán annyi hangzott el szerepükről, hogy csak cinkosaik terrorista hangulatát szították, hogy létrehozták azt az objektív talajt, amelyen elkerülhetetlenül ki kellett, hogy fejlődjék és valóban ki is fejlődött ez a bűncselekmény.

A nyomozás és a vádhatóság teljes tárgyilagossággal Kamenyevet, Zinovjevet, Jevdokimovot, Bakajevet akkor nem vádolta meg a gyilkosság közvetlen felbujtásával és közvetlen megszervezésével. A vádirat szerint a nyomozás nem állapította meg közvetlen részességüket. A nyomozó hatóságok kezében levő adatok alapján azonban megállapítható volt, hogy Kamenyev, Zinovjev, Bakajev és Jevdokimov szoros kapcsolatban állottak

ezzel a bűncselekménnyel, és — amint akkor ők maguk mondták — teljes erkölcsi és politikai felelősséggel tartoztak azért.

Ennek megfelelően a „Moszkvai Központ" ügyében Kamenyevvel, Zinovjevvel, Jevdokimovval és Bakajevvel szemben viszonylag enyhe ítéletet hoztak — csak szabadságvesztésbüntetést szabtak ki rájuk.

Kamenyev, Zinovjev, Jevdokimov és Bakajev minden tőlük telhetőt elkövettek, hogy kiforgassák a dolgok igazi állását, leplezzék a bűncselekmény tulajdonképpeni szervezőit és részeseit. Megpróbálták a dolgot úgy beállítani, mintha az ő kezük nem lett volna benne e szennyes, aljas ügyben. Fellengzős stílusban kijelentették, hogy az ellenforradalom őket választotta ki bűnös tevékenységének eszközéül. Nem ők választották az ellenforradalmat harcuk eszközéül, hanem az ellenforradalom őket . . .

Zinovjev is, Kamenyev is, Bakajev is, Jevdokimov is erőnekerejével azt akarták elhitetni és bebizonyítani, hogy az erkölcsi és a politikai felelősségen kívül ezért az orgyilkosságért ők semmiféle más felelősséget nem viselhetnek, ezt a felelősséget azonban készek teljes egészében, becsületesen magukra vállalni, és ezeken a kereteken belül elismerik az ellenük emelt vád helyességét és megalapozottságát.

1935 január 15—16-án Zinovjev a következőket jelentette ki a bíróság előtt: „A vádlottak padján sokan ülünk, több mint tizenöten, s mindannyiunk életrajza különböző. Sokan vannak közöttünk olyanok, akik hosszú éveken át résztvettek a munkásmozgalomban. Sok mindent irántam való bizalmukban követtek el, és ezért természetesen szemrehányást kell tennem magamnak . . . Feladatomat e stádiumban abban látom, hogy a munkásosztály bírósága előtt maradéktalanul, tiszta szívből, őszintén megbánjam mindazt, amit hibának vagy bűnnek ismertem fel, és ezt úgy tegyem meg, hogy ezzel a szóbanforgó csoport egyszersmindenkorra letűnjön a színről . . . "

Már beszéltem arról, hogy Zinovjevnek ez a kijelentése játék, manőver, taktikai fogás volt.

Rendszerint így járnak el a bűnözők. Akit rablógyilkossággal vádolnak, az csak a rablást ismeri be. A rablással vádolt csak a lopást ismeri be, a lopással vádolt csak az orgazdaságot. A bűnözők szokásos fogása ez: ha súlyosabb bűncselekmények terhelik őket beismerik az enyhébbeket. Így akarják eltüntetni a valódi nyomokat, számítva az emberek hiszékenységére, akik sokszor még bűnügyek-

ben is megengedik maguknak azt, hogy bizalommal viseltessenek a bűntettesek iránt.

Erre az álláspontra helyezkedett Zinovjev is. Hasonló álláspontot foglalt el — és ezt ők nem fogják tagadni — Kamenyev, Jevdokimov és Bakajev. 1935-ben, amikor majdnem tetten érték őket, ezek az emberek beismerték felelősségüket egy enyhébb bűncselekményben, hogy mentesüljenek az igazi felelősség alól, mellyel a súlyosabb bűncselekményért tartoztak.

Zinovjev „tiszta szívű, őszinte" beismerésről beszélt, ez azonban a valóságban nem létezett. A valóságban mindent elkövettek, hogy tettestársaikat ne adják a szovjet igazságszolgáltatás kezére, hogy bizonyos tartalékokról gondoskodjanak, hogy ezeket a tartalékokat a megfelelő pillanatban bevethessék és pártunk ellen, országunk vezetői ellen irányíthassák.

Ez magyarázza Zinovjevnek, Kamenyevnek, Jevdokimovnak és Bakajevnek az 1935 január 15—16-i leningrádi perben elfoglalt álláspontját. „Való igaz — mondotta Zinovjev —, hogy objektív ismérvek alapján ítélkeznek felettünk." Kijelentette, hogy a vádlottak padján vele együtt ülő személyek közül sokat nem ismert. Zinovjev, úgylátszik, nem ismerte sem Jevdokimovot, sem Gertyikét, sem Kamenyevet, sem Szahovot ... Azt mondta, hogy ők szubjektíve „odaadással" viseltettek a munkásosztály iránt.

Zinovjev akkor még azt az állítást is megkockáztatta, hogy mind ő, mind pedig 15 bűntársa szubjektíve — úgymond — odaadással viseltettek a munkásosztály iránt, és nem akartak az ellenforradalom útjára lépni, de objektíve éppen ellenkezőleg történt. Miért történt éppen ellenkezőleg? Szeretném, ha Zinovjev vádlott védőbeszédében elmondaná, hogyan esett meg, hogy ő szubjektíve a munkásosztály iránt odaadással viseltetett, objektíve azonban ez visszájára fordult. Ez lehetetlen és elképzelhetetlen. Ha objektíve valóban úgy történt, ez csak azért van, mert az ön szubjektív odaadása a forradalom iránt, Zinovjev vádlott, csalárd és rothadt volt. Mire gondolt ön, amikor ezeket a beszédeket mondta? Kérem, térjen ki erre is védőbeszédében.

Ön a Szovjetállam ellen nemcsak gonoszsággal, hanem lőfegyverrel is felszerelte magát. Ön gyakorlatilag megvalósította bűnös szándékait. Ön beszélt a kétkulacsosságról, de ugyanakkor igyekezett elkendőzni, hogy még abban a pillanatban is folytatja kétkulacsos politikáját.

„Megszoktam — mondta ön —, hogy vezetőnek érezzem magam, nálam személyileg ez a momentum igen nagy szerepet

játszott." — „Megszoktam — mondta ön —, hogy vezetőnek érezzem magam és magától értetődik, hogy mindent tudnom kellett. Ha eltávolítottak a vezetéstől — ez vagy igazságtalanságból, vagy félreértésből, vagy csak néhány hónapra történhetett. Ez nem mentség, de megmondok mindent, amit gondolok és ezzel eltávolítom magamból az itt boncolt bűncselekmények utolsó szálkáját is."

Kihúzta vajjon Zinovjev az „utolsó szálkát" a leningrádi perben?.. Nem, nem húzta ki, bennhagyta a szálkát, nem egyet, hanem jónéhányat hagyott a mi szocialista országunk testében, hogy továbbra is folytassa a legsúlyosabb bűncselekmények előkészítését és végrehajtását.

Ön kijelentette: „Én csak arra gondoltam: hogyan is lennék meg az én embereim köre nélkül, anélkül, hogy mindent tudjak, anélkül, hogy benne volnék a politika kellős közepében, stb."

Ime a gondolat, amely önt kínozta, hogy ön nélkül lehetetlen... Az ön helyzetét a multban az ön cselekedetei határozták meg, mint ahogy most is cselekedetei határozzák meg helyzetét. Azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy volt-e központ, ön azt mondja: „Hogyne, 1929-ig." Ön igyekszik bizonyítani, hogy a későbbi években központ nem volt, hogy az tulajdonképpen 1929 óta nem működött. Ez megtévesztés. A régi zinovjevi központ az egyesült trockista-zinovjevista blokk központjává lett. Megreformálták, valamelyest megerősödött, mert néhány csoportosulás konszolidálódott. 1932-ben a központ kezdi szélesebb körben kifejteni tevékenységét. 1933-ban különösen nagy aktivitást tanúsít, számos terrorcselekményt készít elő és ezek közül 1934-ben egyet megvalósít.

Zinovjev azt mondotta, hogy „ez nem az 1926—1927. évi központ" és hogy ezzel a központtal semmiféle kapcsolatot nem tartott fenn. Hogyan állította be Zinovjev akkor a leningrádi központtal való összeköttetés kérdését? Azt mondta, hogy „volt egy csoport, amely Kotolinovból, Mangyelstamból, Mjasznyikovból és másokból állt." Nagy szerepet játszott benne Kotolinov, amiről Zinovjev állítólag csak a Kirov-gyilkosság ügyében kiadott vádiratból értesült.

Zinovjev azt akarta elhitetni, hogy a leningrádi terrorista csoport egyik szervezőjét csak a vádiratból ismerte.

Így volt ez a valóságban? Nem, nem így volt. Zinovjev Bakajevet Leningrádba küldte, hogy vegye fel az összeköttetést a Nyikolajev—Kotolinov csoporttal, ellenőrizze, hogyan készítették elő

Nyikolajev, Kotolinov, Mangyelstam és a többiek a bűncselekményt.

Ismét csak csalás, hazugság, ismét csak álcázás!

„Közeledni akartunk hozzá." Minden alakoskodása mellett Zinovjev már 1935-ben kénytelen volt beismerni, hogy közeledést keresett Kotolinovhoz és Nyikolajevhez, s ez a közeledés sikerült is neki. Most ezt abszolut pontossággal megállapítottuk.

Zinovjev elmondja, hogy 1932-ben találkozott Levinnel, akit 1935-ben a Kirov-gyilkosság miatt főbelőttek, és hozzáteszi: „Szervezési megbeszélések közöttünk nem voltak. De erre nem is volt különösebb szükség: engem félszavakból is megértettek. Én tekintély voltam az ő szemében, s ugyanaz volt ő az én szememben. Tudtam, hogy ez a vezérnélküliek csoportjába tartozó ember úgy fog cselekedni, ahogy mi előírjuk." Van még itt egy sor célzás, félbeismerés; csak ezek alapján érhettük el később — miután teljes egészében összegyűlt a Zinovjevet leleplező bizonyítékanyag —, hogy maga Zinovjev is beismerje részességét a bűncselekményben. Most Zinovjev már nem takargatja azt a körülményt, amelyet Bakajev tegnap erőnek-erejével el akart halványítani.

Zinovjev még 1935 januárjában, a „Moszkvai Központ" ügyének tárgyalása során beismerte, hogy Vlagyimir Levin különösen közelállt Bakajevhez. És lám, tegnap Bakajev megpróbálta tompítani ezt a meghittséget, arra való hivatkozással, hogy ő nem terrorista jellegű, konspiratív célból utazott Leningrádba Levinhez, noha ilyen meghittség esetén más el sem képzelhető. Egész idő alatt ezt hajtogatta: töröljék a vallomásokból és a vádiratból az „ebből a célból" szavakat. Nem, Bakajev, ezt mi nem fogjuk törölni, ezt nem lehet törölni, mert ön nem véletlenül, hanem „ebből a célból", mint ezeknek az ügyeknek, a terrorista ügyeknek mestere utazott oda.

Miért nem küldte Zinovjev Rejngoldot, Pikelt, sőt még Jevdokimovot sem Leningrádba? Miért választotta ki Zinovjev éppen Bakajevet a leningrádi csoporttal, Kirov elvtárs későbbi gyilkosainak csoportjával folytatandó tárgyalásokra? E kérdésre a feleletet Zinovjevnek és részben Bakajevnek az 1935 január 15—16-i per során adott magyarázataiban találhatjuk meg. Azért esett Zinovjev választása Bakajevre, mert Bakajev állt legközelebb Levinhez, aki a zinovjevisták leningrádi képviselője, a leningrádi földalatti terrorszervezet vezetője volt, amit a mult évben ő maga is beismert a Katonai Kollégium ítélőszéke előtt. Ennek alátámasztását Zinovjev vallomásában is megtaláljuk: „Különösen közelről

ismerte őt Bakajev, ő volt a leningrádi pártellenes harc egyik legjelentősebb szervezője . . . "

Csak a pártellenes harcé, Zinovjev vádlott? A szovjetellenes harcé, az ellenforradalmi harcé, azé a harcé, amelynek már lényegénél fogva nyilvánvalóan ellenforradalmi, államellenes, szovjetellenes jellege volt!

„Én semmiféle megbízást nem adtam neki" — mondotta továbbá Zinovjev. Hát ez már a jezsuita szemforgatás olyan foka, amely egyszerűen felülmúlhatatlan. Olyan ez, mint az egyszeri jezsuita szerzetes esete, aki, amikor megkérdezték: „Járt-e itt ez az ember?", azt válaszolta, kezével a kámzsaujjába mutatva, hogy: „*Itt* nem járt . . . "

Levinnel önnek nem volt kapcsolata, de megvolt ez a kapcsolat Bakajeven keresztül. Bakajev az ön megbízásából utazott Leningrádba. És így, amikor ön azt állította: „Én semmiféle megbízást nem adtam neki" — újból hazudott!

Nem egyedül Bakajev hajtotta végre az ön utasításait. Önök valamennyien — Kamenyev is, Zinovjev is, az egész központ — folytattak tárgyalásokat Levinnel, Kotolinovval, Nyikolajevvel, Rumjancevvel, Szoszickijjal, Mangyelstammal és a leningrádi zinovjevisták szétvert, megsemmisített bandájának számos más tagjával. Az önök egész központja ellenőrizte, hogyan készíti elő a leningrádi zinovjevista banda a bűncselekményt és türelmetlenül várta, mikor ölik meg végre pártunk hű fiát, a leningrádi bolsevikok vezetőjét, a lánglelkű Szergej Mironovics Kirovot. És nem vártak hiába.

A bíróság előtt Zinovjev beismerte, hogy ő sürgette ezt a gyilkosságot. Sürgős volt neki, lázasan kapott az olyanok után, mint Nyikolajev és Kotolinov, hogy minél hamarabb megvalósíthassa a gaztettet. Nem utolsó motívumként játszott közre az a kívánság sem, hogy túlszárnyalják a trockista terroristákat, akik maguk is mindent latba vetettek.

Zinovjev beismerte, hogy Szmirnov is sürgette a végrehajtást. Valamennyien siettek. A trockisták határozottabban és energikusabban működtek, mint a zinovjevisták. Zinovjev tudta, hogy külföldről trockista terroristák érkeztek, és „becsületbeli ügynek" tekintette — szégyen ezt a szót itt használni —, hogy bűnös tervét mielőbb valóra váltsa, még mielőtt a trockisták megelőzhetnék ebben. Innen ered Zinovjev lázas türelmetlensége. Ezért várta mindennap, mikor dördül el végre Leningrádban az orgyilkos lövés.

Egész tevékenysége éppen arra irányult, hogy minél gyorsabban, minél sürgősebben és minél sikeresebben valósítsa meg e gonosztettet!

Így rajzolódik ki Zinovjev szerepe és magatartása ebben az ügyben.

Most, amikor végeztem ezzel az epizóddal, szeretnék egyenes választ kapni Zinovjevtől, magára vállalja-e nemcsak az erkölcsi, hanem az egész büntetőjogi felelősséget is, azaz a teljes felelősséget Szergej Mironovics Kirov meggyilkolásának előkészítéséért, megszervezéséért és végrehajtásáért? Zinovjev természetesen igent fog mondani. Mást nem is mondhat. Így nyilatkozott már a tárgyalás első napján, a közvetlen és közvetett bizonyítékok vasgyűrűjébe szorulva.

Majdnem ugyanilyen álláspontot foglalt el abban a perben Kamenyev, és hasonló volt Bakajev álláspontja is. Kamenyev azt állította, hogy nem tudott a „Moszkvai Központ" létezéséről. Igyekezett megjátszani a nemeslelkű embert, kijelentette, hogy amennyiben ez a központ létezett és ez bebizonyosodott, akkor ő felel érte . . .

Kamenyev valahogy így állította be a dolgot: nem tudta, hogy központ volt, amennyiben azonban volt, az annyit jelent, hogy tudta. De Kamenyev tudott a központ létezéséről, persze hogy tudott, ez bebizonyosodott. És most ezt újabb bizonyítékok támasztják alá, bizonyítékok, amelyek több, hasonló irányban működő új bűnszövetkezet leleplezése kapcsán kerültek napvilágra. Ezek a bizonyítékok teljes fényt derítettek erre a szörnyű, borzalmas ügyre.

És akkor Kamenyev megpróbálta politikailag vakká lett embernek feltüntetni magát. „Megvakultam — mondta — megértem ötvenedik életévemet, és nem láttam ezt a központot, amelyben, úgy látszik, én magam is működtem, és amelyben tevékenységgel és tétlenséggel, szóval és hallgatással résztvettem."

Micsoda spiritualizmus, spiritualizmus és fekete mágia!

Mi ezt akkor is úgy fogtuk fel, mint egyszerű kísérletet arra, hogy egyesek bizonyos csalárd szavak mögé rejtőzzenek és az igazságot képmutató kifogásokkal eltakarják. Most minderről végleg lehullott a lepel. Nem, Kamenyev nem vakult meg, Kamenyev nagyszerűen látta és tudta, hogy mit tesz. Kamenyev nagyszerűen látta, hogy mi történik körülötte, mert ő szervezte meg mindazt, ami körülötte történt. Kamenyev nem vakult meg, hanem tevékenykedett szóval és hallgatással egyaránt. Hallgatással úgy,

hogy nem mondta: „Ne tegyétek", amikor ezt mondania kellett volna, szóval pedig úgy, hogy azt mondta: „Tegyétek" — amikor talán egyes fiatalabb bűnsegédei ingadoztak és mint tekintélyhez, mint vezetőhöz, hozzáfordultak.

Kamenyev kijelentette: „Meg akarom mondani — nem önmagam mentegetésére —, de korábban nem emlékeztem, most azonban már visszaemlékszem arra, hogy Zinovjev egyszer közölte velem: nála volt Szafarov és valamilyen blokk megalakítását ajánlotta. Erre én azt mondtam, hogy semmiféle blokkban nem veszek részt, mivel soha sem bíztam ebben az emberben. Ezt Zinovjev is megerősítheti. A beszélgetést nem elleneztem. Beszélgettem." Kivel beszélgetett?

„Tolmazovval és Sackijjal." Tolmazov és Sackij pedig a Kirov elvtársat meggyilkoló leningrádi zinovjevista banda aktív tagjai voltak.

Kamenyev beszélgetett Tolmazovval és Sackijjal, vagyis Kirov elvtárs meggyilkolásának két fő szervezőjével. Tehát Kamenyev belement ezekbe a beszélgetésekbe, melyeket Bakajeven keresztül folytatott. Ezt azonban megpróbálta eltitkolni.

Kamenyev, váltig bizonygatva, hogy nem is lehet semmi köze a terrorhoz, pózba vágta magát és kijelentette: „Meg kell mondanom, hogy jellememnél fogva nem vagyok gyáva, de soha sem építettem a fegyveres küzdelemre. Én mindig azt vártam, hogy olyan helyzet alakul ki, amikor a Központi Bizottság kénytelen lesz megegyezni velünk, összébbhúzódik és helyet ad nekünk... Az utóbbi két évben nem ábrándoztam erről, egyszerűen azért nem, mert nem vagyok sem ábrándozó, sem fantaszta. A mi körünkben voltak fantaszták és kalandorok, én azonban nem tartozom ehhez a kategóriához."

Azt hiszem, Kamenyev most kissé másképp fogja minősíteni részvételét ebben az ügyben. Vajjon mit tűzött ki Kamenyev saját feladatául, a fegyveres küzdelemre épített-e, vagy sem?

Annakidején azt mondta — „nem". Most, két nappal ezelőtt, kijelentette — „igen". Akkor azt mondta: „nem", mert tudta, látta, hogy még nem találtuk meg ennek az iszonyatos bűncselekménynek minden szálát, mert a vizsgálati anyag akkori állapota szerint ezek a szálak még nem voltak teljesen felgombolyítva. Akkor azt mondta: „nem", most, amikor már minden kiderült, kijelenti: „igen".

Jellemző tény! Tanúsítja, milyen nagy, milyen döntő szerepet játszottak ebben a bűnös kamenyevi „munkában" a személyes

motívumok. Kamenyev azt hitte, hogy el kell jönnie annak az időnek, amikor a Központi Bizottság összébbhúzódik és helyet ad neki. És ha nem húzódik összébb? És ha nem szabadít fel részére helyet? Akkor ő, Kamenyev majd tesz róla, hogy ez a hely felszabaduljon.

Ime, Kamenyev egész logikája és politikája! Az a logika, az a politika, melynek ismeretében semmiképpen sem érthetünk egyet azzal, hogy ő nem tartozik az általa kalandoroknak nevezett emberek kategóriájához. De bizony, nyilvánvalóan az embereknek ehhez a kategóriájához tartozik, éppúgy, mint a másikhoz is, a „fantaszták" kategóriájához. Fantázia itt jócskán akad. És még több a vállalkozó kedv, hogy ezt a fantáziát gyakorlattá, valósággá, eleven valamivé tegyék, még ha kalandok útján, kémekkel, diverzánsokkal, titkos ügynökökkel, gyilkosokkal kötött szövetség és közvetlen gyilkosságok útján kell is mindezt megvalósítani. Erre az útra lépett, erre volt kapható Kamenyev.

És mit mondott még a leningrádi per folyamán? „A szocializmus nagy építőinek arcképei előtt beszélek . . . " Meg kell jegyezni, hogy ott függött egy gyászkeretes arckép is — Kirov elvtárs arcképe. Kamenyev a bíróságon a Kamenyev által meggyilkolt Kirov arcképe előtt esküdött!

„A szocializmus eme nagy építőinek arcképei előtt kijelentem, hogy bűnös vagyok, ha nem volt elég erőm ahhoz, hogy távozzam és magammal vigyek mindenkit, akit csak lehetett . . . "

Hazugság! Megint csak képmutatás, álnokság, hitszegés és cinizmus!

A trockista-zinovjevista központ ölte meg Kirov elvtársat

Az előbb feltettem a kérdést: volt-e szervezet, volt-e trockista-zinovjevista terrorista központ? Válaszom: igen, volt, 1932-ben keletkezett. Odatartozott Kamenyev, Zinovjev, Jevdokimov, Bakajev, Szmirnov, Tyer-Vaganyan és Mracskovszkij.

Ez a központ megvolt és ami a legfontosabb, Trockij, Zinovjev és Kamenyev egyenes utasítására alakult, arra a közvetlen utasításra, amelyben Trockij a terrort jelölte meg a Szovjetország vezetői ellen indított harc egyedüli eszközéül. A központ megalakulása a legszigorúbb konspirációs szabályok szem előtt tartásával történt meg. A Trockij—Zinovjev—Kamenyev-féle kon-

spirációs iskola egyik képviselőjét tegnap megfigyelhettük Golcman vádlottban. A vádlottak padján Szmirnov személyében egy másik összeesküvő ül. A központ megvolt és működött, s nemcsak a közönséges hitszegés, csalás és árulás módszereit vetette harcba, hanem — mint azt most pontosan megállapítottuk — titkos kapcsolatokat szervezett és létesített a német fasisztákkal, akikkel összekötötte a német trockistákat, felhasználta őket a vezetőink elleni harcra és a Tukalevszkijeken, Olbergeken stb. keresztül kiaknázta a Gestapóval fenntartott kapcsolataikat.

A szó szoros értelmében valamennyi vádlott, s közöttük Szmirnov erre vonatkozó személyes vallomásai alapján, teljesen bizonyítottnak látom azt, hogy a központ terrorista alapon volt megszervezve, terrorista módszerekkel dolgozott, és nem riadt vissza a legszennyesebb és legcinikusabb harci módtól sem. Teljesen bizonyítottnak tartom, hogy a központ egy egész sor terrorista merényletet készített elő Ukrajnában, Moszkvában és Leningrádban. Végül, ez a központ készítette elő és hajtotta végre Leningrádban Szergej Mironovics Kirov meggyilkolását.

Szergej Mironovics Kirov meggyilkolása, amint már mondottam, része volt annak az általános tervnek, amelyet az összeesküvők a Szovjetállam és az SzK(b)P vezetőinek meggyilkolására készítettek elő. Ezt erősítette meg többek között Jevdokimov vallomása is. Kérem a bíróságot, szenteljen figyelmet Jevdokimov augusztus 10-i vallomásának, amelyben elmondja, hogy Kirovot a trockista-zinovjevista blokk egyesült központjának közvetlen utasítására gyilkolták meg, amelyben elmondja, hogy Zinovjev 1934-ben erre közvetlen utasítást adott. Bakajev ezt szintén megerősítette. A Kirov-gyilkosság megszervezésére vonatkozó határozatot Zinovjev, Kamenyev, Jevdokimov és Bakajev, valamint Trockij képviselői — Mracskovszkij és Tyer-Vaganyan elfogadták.

Jevdokimov vallomása, amelyre én most hivatkozom, azt tanúsítja, hogy Bakajevet 1934 november elején, azaz néhány nappal Kirov meggyilkolása előtt Leningrádba irányították, hogy ellenőrizze, mennyire van előkészítve a gyilkosság. Bakajev személyesen találkozott Nyikolajevvel, majd Moszkvába utazott, és közölte ezt Jevdokimovval, Zinovjevvel és Kamenyevvel, akik megelégedéssel vették tudomásul a galád bűncselekmény előkészítésének sikeres menetét, és várták, hogy eldördüljön a lövés. Bakajev figyelmeztette Nyikolajevet és cinkosait, hogy be kell várniok Zinovjev jeladását, hogy ugyanakkor kell tüzelniök, amikor Moszkvában és Kievben eldördülnek a lövések.

Most mindezt bebizonyította a bírósági eljárás. Merjék ezt vitatni a vádlottak védőbeszédükben!

A nyomozás folyamán Zinovjev hosszas tagadás után egész sor vallomást tett, amelyekről előbb már szóltam. Egy jellemző részlet: még 1932 őszén Zinovjev és Kamenyev villájában (közös villájuk volt, amelyet mellesleg Kamenyev minden baj forrásának nevezett) Bakajev megbízást kapott arra, hogy készítsen elő terrorcselekményt Sztálin elvtárs ellen, Karev pedig Kirov elvtárs ellen. Később azonban a helyzet megváltozott, mivel Karevet letartóztatták, Kamenyevet és Zinovjevet pedig száműzetésbe küldték.

Eljött az 1933-as esztendő — a terrorista hangulat feléledésének éve, a trockista-zinovjevista központ megújuló tevékenységének éve. Máris utasítás megy Bakajevnek és megkezdődik Kirov elvtárs meggyilkolásának alapos előkészítése.

„Nem tudom, hogyan folyt le a gyakorlatban ez az előkészítés — mondja Kamenyev —, mivel e terrorcselekmény megszervezésének gyakorlati irányítását nem én végeztem, hanem Zinovjev." Kamenyev vádlott, tudta ön, hogy Bakajev Leningrádba utazott az előkészületek ellenőrzése végett? Igen, tudta. Tudta ön, hogy Bakajev, miután elvégezte az ellenőrzést és meggyőződött arról, hogy minden jól halad, Moszkvába utazott és jelentést tett önnek az előkészületek menetéről? Igen, tudta. Ezekután hogyan merészeli azt állítani, hogy nem volt gyakorlati része Kirov meggyilkolásának végrehajtásában? Kétes értékű az a kísérlete, hogy mindent Zinovjevre hárítson.

„Elhatároztatott a gyilkosság" — mondja Kamenyev —, és hozzáteszi: „Én csatlakoztam ehhez a határozathoz." Vajjon ez nem gyakorlati megvalósítás?

Bakajev makacsul tagadott a nyomozás során, tagadta a Kirov-gyilkosság előkészítésében vitt szerepét. Őt azonban leleplezte Karev, aki egész sor tényre emlékeztette, s ezután Bakajev már beismerő vallomást tett. Éppen ezért, Bakajev teljes beismerése folytán el is tekintettem Karev kihallgatásától.

Szergej Mironovics Kirov Nyikolajev és Kotolinov keze által halt meg. Ez a csoport ölte meg. De ki gyilkolt még? Megkérdeztem Zinovjevet: „Mikor szervezték meg az «Egyesült Központot»?" — „1932 nyarán" — felelte Zinovjev. — És meddig működött? Zinovjev: „Ténylegesen 1934-ig" ...

Ezzel a kérdéssel részletesebben szeretnék foglalkozni. 1932—33-ban Kamenyev és Zinovjev száműzetésben éltek, a központ azonban működött. Köztudomású, hogy 1934-ben Szmirnov sem

volt szabadlábon — 1933 január 1-én letartóztatták —, a központ azonban működött. És Zinovjev megerősíti, hogy a központ működött. Azt a következtetést vonom tehát le, hogy ha a központ működött, ez a jól megszervezett összeköttetésnek köszönhető, amely még a szabadságuktól megfosztottaknak — mint például Szmirnovnak — is lehetővé tette, hogy résztvegyenek a központ munkájának irányításában.

Tudom, Szmirnov azzal fog védekezni, hogy otthagyta a központot: „Én semmit sem tettem, hiszen én ültem" — fogja mondani Szmirnov. Naív állítás! Szmirnov 1933 január 1-e óta ül, de mi tudjuk, hogy a börtönből megszervezte az összeköttetést trockistáival, mert megtalálták annak a titkosírásnak a kulcsát, amelynek útján cinkosaival érintkezett. Ez azt tanúsítja, hogy igenis volt összeköttetés, és Szmirnov ezt nem tagadhatja.

Ez sem dönti el azonban a kérdést, mert végeredményben nekünk az a fontos, hogy Szmirnov éppen úgy, mint Kamenyev és Zinovjev is, felelős a központ és a terrorista csoport tevékenységéért, annak a terrorista csoportnak egész tevékenységéért, amelyet az ő vezetésükkel szerveztek meg, építettek fel, és amely az ő vezetésükkel működött akkor, amikor még szabadlábon voltak. Szmirnov, Zinovjev és Kamenyev szervezték meg a központot, ők szabtak irányt terroristáik, a Pikelek, Drejcerek és a többiek működésének. Teljes egészében nekik kell viselniök a felelősséget mindezért — függetlenül attól, hogy volt-e közülük valaki abban az időben szabadlábon, vagy sem. Ez nyilvánvaló, és ezzel, azt hiszem, nem is kell részletesen foglalkoznom.

Mint vezetőknek, felelniök kell a vezetésük alatt álló szervezet és mindazon csoportok bűnös tevékenységéért, amelyek az általuk felszántott talajon keltek életre.

Miben nyilvánult meg a központ tevékenysége? „A fődolog a pártvezetőség és a kormány elleni terrorcselekmények előkészítése volt" — mondotta Zinovjev. Feltettem a kérdést: „Ki ellen"? „A vezetők ellen" — hangzott Zinovjev válasza.

Kérdés: Tehát Sztálin, Vorosilov és Kaganovics ellen? Az önök központja szervezte meg Kirov meggyilkolását? Szergej Mironovics Kirov meggyilkolását az önök központja szervezte meg, vagy valamely más szervezet?

Zinovjev: A mi központunk.

Kérdés: Önök, Kamenyev, Szmirnov, Mracskovszkij és Tyer-Vaganyan ebbe a központba tartoztak?

Zinovjev: Igen.

Tehát önök szervezték meg a Kirov gyilkosságot? — kérdeztem.

Igen — válaszolta Zinovjev.

Ezért a bűncselekményért Zinovjevnek, Kamenyevnek, Szmirnovnak, Mracskovszkijnak, Tyer-Vaganyannak és valamennyi többinek egyaránt felelnie kell.

A legkonokabbul Szmirnov tagad. Csak abban ismerte el magát bűnösnek, hogy a trockista földalatti ellenforradalmi központ vezetője volt. Igaz, hogy ezt kissé humoros formában ismerte be. „Vezért akartok? — mondta Tyer-Vaganyanhoz, Mracskovszkijhoz és Drejcerhez fordulva — nesztek, itt vagyok én!" Ön, Szmirnov vádlott, valóban az is volt. Szmirnov volt a trockista földalatti szervezet vezetője. Nem véletlenség, hogy Zinovjev és Kamenyev őt tekintette Trockij képviselőjének, Trockij helyettesének, az egész földalatti trockista szervezet tényleges vezetőjének. Ezt végül sajátmaga is beismerte.

Nem tudom, mit fog Szmirnov az utolsó szó jogán mondani. Feltételezem azonban, hogy a nyomozás és a bírósági tárgyalás anyaga alapján teljes joggal szögezhetem le a következőket: 1) Szmirnov vádlott beismerte, hogy hosszú éveken át ő volt a trockista földalatti szervezet tényleges vezetője; 2) beismerte, hogy ő volt Trockij képviselője és helyettese a Szovjetunióban; 3) beismerte, hogy 1931-ben Berlinben találkozott Szedovval, és 4) beismerte, hogy Szedov közölte vele a terrorista feladatokat és megadta a terrorcselekményekre vonatkozó utasításokat.

Igaz, Szmirnov tagadja, hogy ez az utasítás Trockijtól származott. Azt állítja, hogy Szedov „személyes véleménye" volt. Mégis, amikor megérkezett a Szovjetunióba, kötelességének tartotta, hogy közölje Szedovnak ezt a „személyes véleményét" földalatti barátaival.

Megkérdeztük: hol itt a logika? Ha ez Szedov személyes véleménye volt, mégpedig olyan, amellyel Szmirnov nem értett egyet — amint ő állítja —, miért kellett továbbadnia ezt a véleményt a földalatti szervezet többi tagjának? Továbbadni és még csak meg sem említeni, hogy nem ért egyet vele. Mindenki, akivel a földalatti ellenforradalmi szervezetben együtt dolgozott, rábizonyítja, hogy még csak célzást sem tett arra, mintha nem értene egyet ezzel az utasítással. Mit kell ilyen esetben megállapítottnak tekinteni? Megtörtént a találkozás Szedovval 1931-ben? Megtörtént! Állíthatjuk, hogy Szedov — L. Trockij fia — első és legfőbb segítőtársa apjának egész politikai tevékenységében? Állíthatjuk. E találkozás alkalmával beszélt Szedov Szmirnovval? Beszélt.

Ezt Szmirnov beismeri. A terrorról beszéltek? A terrorról. Ezt is beismeri Szmirnov. Ami pedig azt illeti, hogyan értette Szmirnov Szedovot, az a vád szempontjából végeredményben teljesen mindegy. Ha Szmirnov a Szedovval folytatott beszélgetést nem mint utasítást fogta fel, miért kellett neki azt továbbadnia földalatti csoportjában működő cinkosainak? Ha ezt a beszélgetést továbbadta és nem szögezte le, hogy nem ért egyet azzal, akkor ez „utasítás" volt és más nem is lehetett.

Szmirnov azt mondja, hogy nem értett egyet ezzel az utasítással. De, ha nem értett vele egyet, akkor mint földalatti ténykedésben eléggé tapasztalt ember, tapasztalt frakciós és ellenforradalmár, nyilván tudta volna, hogy szakítania kell ezzel a csoporttal, ki kell válnia a csoportból. Másképpen nem lehetne politikusnak, mégkevésbbé a földalatti szervezet vezetőjének tekinteni. De hiszen Szmirnov a trockista csoportnak nem csupán egyszerű tagja volt. Szmirnov — nem Golcman. Golcman — Szmirnov silányabb kiadása, de Szmirnov nem Golcman. Szmirnov — az Szmirnov. Vezető. Hogyan is maradhat egy vezető a földalatti csoport tagja, ha nem ért egyet a csoport fő irányvonalával?! E csoport fő irányvonala pedig a terror! És ha azt állítja, hogy 1931-ben Szedov szavait nem mint utasítást, hanem mint személyes véleményt fogta fel, akkor 1932-ben már közvetlen utasítást kapott Trockijtól Jurij Gavenen keresztül. Ebben az időben már nem hivatkozhatott többé arra, hogy ez valakinek „személyes véleménye", mert ha ez valóban „személyes" utasítás volt is, akkor Trockijnak volt a személyes utasítása!

Szedov személyes utasításától közvetlen út vezet Trockij utasításához. Nincs itt szó semmiféle személyes utasításról! Trockista határozatról, Trockij terrorista irányvonaláról van szó! Ön, Szmirnov, 1931-ben kapta azt, 1932-ben pedig utasítást kapott Drejcertől is, nem személyesen ugyan, de mélységes meggyőződésem, hogy ön tudott arról, bár letartóztatásban volt.

1932-ben ön megkapta Gaventől Trockij utasítását. Trockij nyíltan kimondja: terror, Sztálint eltávolítani, Vorosilovot meggyilkolni, a párt és a kormány vezetőit meggyilkolni. Ön, Szmirnov, megkapta ezt az utasítást. Ön azt mondja: „Megkaptam, de nem fogadtam el." Ha nem fogadta volna el, és ha bizonyos mértékig mégis megőrizte volna magában a politikai becsület fogalmát, akkor 1932-ben, miután meghallgatta Trockijnak Gavennel küldött utasítását, feltétlenül szakított volna a trockista szervezettel. Ön ezt érti, s éppen ezért mondja: „Én szakítottam, kiléptem."

De kivel közölte ön ezt? Senkivel. Nem tudott erről Mracskovszkij, nem tudott Tyer-Vaganyan, nem tudott róla még Szafonova sem. Ön senkinek sem szólt erről! Senki sem tudott róla!

Így tehát nincs jogunk hitelt adni az ön állításainak. Megállapíthatjuk, hogy ön 1932-ben Trockijtól utasítást kapott terrorcselekmények végrehajtására, és azt el is fogadta. Ön nem lenne Szmirnov, ha a trockista csoportban maradt volna anélkül, hogy egy véleményen lett volna a csoport célkitűzéseivel, anélkül, hogy egy véleményen lett volna egy olyan tekintély irányelveivel, amilyen az ön szemében Trockij volt. Mi tudjuk, hogy védőbeszédében ön átkozni fogja Trockijt. Ezt azonban senki sem fogja önnek elhinni, mert ön e bíróság előtt nem mondott, és nem is akar mondani a terrorista központban kifejtett munkájáról egy szó igazat sem. Még tegnap is takargatni akarta Putna szerepét. Tartalékról akart gondoskodni, olyanról, akit talán nem lepleznek le véglegesen. Tartalékról akart gondoskodni Trockij részére, az önök átkozott trockista alvilága részére!

Úgy vélem, hogy a felsorolt körülmények alapján Szmirnovot illetően megállapíthatom a következőket.

Először. Szmirnov a trockista-zinovjevista terrorszervezet „Egyesült Központ"-jának tagja volt. Ezt a központot az ő részvételével szervezték meg. Ő tehát e központ egyik legfontosabb szervezője.

Másodszor. Szmirnov ezt a központot a Trockijtól 1931-ben kapott utasítás alapján szervezte meg. Ő adta meg e központnak a terrorista jelleget és a terrorista működési irányt.

Harmadszor. 1932-ben Szmirnov újabb utasítást kapott Trockijtól. Ez kétségtelen, megállapított tény. Nagyon is átlátszó Szmirnov minden kísérlete annak bizonyítására, hogy nem tette magáévá ezt az utasítást, noha annak kézhezvétele után is a trockista földalatti szervezet soraiban maradt.

Bíró elvtársak, még egy igen fontos körülményről szeretnék beszélni. Feltehetjük így a kérdést: nos, rendben van, terrorista alap, terrorista hangulat, beszélgetés a terrorról, mint egyedüli eszközről, de hogy áll a dolog a terrorista csoportok létrehozására, és a terror megvalósítására irányuló gyakorlati intézkedések megszervezésével?

Tyer-Vaganyan azt mondta, hogy foglalkoztak ilyen terrorista csoportok alakításával, ez azonban csak előkészítő munka volt, amely nem lépte túl az előkészület kereteit. Vajjon a valóságban is így állt a dolog?

Természetesen nem. A zinovjevisták követték a trockistákat, különösen Szmirnovot, aki meggyőződéssel és hévvel siettette a terror mielőbbi megvalósítását, mégpedig nemcsak általában a terror, hanem a Sztálin, Kirov, Vorosilov elvtársak és több más vezetőnk elleni terrorcselekmények megvalósítását. Hiszen Sztálin és Kirov elvtársak zúzták szét ezt a becstelen ellenzéket. Ezért teljesen világos, hogy Szmirnovnak, ennek a következetes, meggyőződéses, kérlelhetetlen trockistának szervezőképessége minden erejét arra kellett irányítania, hogy előkészítse mindenekelőtt pártunk Központi Bizottsága vezetőinek, hazánk vezetőinek meggyilkolását. Szmirnov unszolta Zinovjevet: hajtsuk végre minél hamarabb a terrorcselekményt, gyilkoljuk meg minél előbb Sztálint, Kirovot, Vorosilovot. És Zinovjev majd a nyakát törve igyekszik a trockisták kegyeibe férkőzni, izgul, heveskedik, csakhogy le ne maradjon . . .

Szmirnov unszolta Zinovjevet, hogy siessenek a gyilkossággal. A platformmal nem siet. Azt mondja: együltében össze tudja azt állítani. Minek platform, amikor nézetünk szerint biztosabb eszköz áll rendelkezésre — a gyilkosság! Szmirnov kidolgozta, és ügynökei kezébe adta a terrorcselekmények megszervezésének konkrét tervét. Kirov elvtárs meggyilkolása e terv egy részének megvalósítása volt, s e tervért mind Zinovjevnek, mind pedig Kamenyevnek, Szmirnovnak, Mracskovszkijnak és Tyer-Vaganyannak viselnie kell a teljes felelősséget a Szovjetország, a szovjet nép és a szovjet proletárbíróság előtt.

A vádlottak álarca lehullott

Úgy vélem, Zinovjev, Kamenyev, Jevdokimov, Bakajev bűne teljes mértékben bebizonyosodott, s így én mentesíthetem magam attól a kötelességtől, hogy felsoroljam a rengeteg tényt, és elemezzem a bírósági tárgyalás anyagát, amely teljes mértékben leleplezi őket. Csak azt kívánom hangsúlyozni, hogy Szmirnovnak, Tyer-Vaganyannak és Mracskovszkijnak Zinovjevvel, Kamenyevvel, Jevdokimovval, Bakajevvel egyvonalban kell állnia. Egyenlő elbánásban kell őket részesítenünk. Közösen irányították bűnös tevékenységüket kormányunk ellen, közösen gyilkolták meg Kirov elvtársat, és ezért együttesen és teljes egészében felelniök is kell.

Szmirnov nagyon jól érti ezt, és ezért a tagadás álláspontjára helyezkedett. Eleinte mindent tagadott: tagadta a trockista

szervezet létezését, tagadta a központ létezését, tagadta, hogy résztvett a központ munkájában, tagadta kapcsolatát Trockijjal, tagadta azokat az illegális feladatokat, melyeket még 1936-ban is osztogatott, de mi tudjuk, hogy ez a nagystílű összeesküvő még elszigetelten is meg tudta szervezni bűnös utasításainak híveihez való továbbítását. Mindent tagadott — tagadta, hogy 1931-ben létezett trockista központ, tagadta, hogy 1932-ben volt ilyen központ, mindent tagadott. Egész kihallgatása május 20-tól kezdve egyetlen szóból áll: „Tagadom, tagadom, és még egyszer tagadom." Ez az egyedüli, amit megtehetett.

Szmirnov vádlott, önt cserbenhagyta tapasztalata, önt cserbenhagyta félrevezetési tudománya. Mivel Szafonova, Mracskovszkij és Tyer-Vaganyan vallomásai leleplezték önt, kénytelen volt beismerni, hogy a központ fennállt, hogy ön a központ tagja volt. A tagadás nem segített önön. Ön tagadott, és azt mondta, hogy a terrorra vonatkozóan semmiféle utasítást nem kapott, ezt azonban megcáfolta Gaven, és ön végül is beismerte ezt. Önt leleplezte Golcman, akit Trockij megbízott azzal, hogy személyesen önnek, és csakis önnek adja át az utasítást: haladéktalanul át kell térni a terrorra. Golcman, a „legszigorúbban konspiráló trockista" azt állítja, hogy ő megkapta ugyan ezt a megbízást, de nem adta át, és ön azt hiszi, hogy ezt el lehet hinni? Nem, ezt senki sem fogja elhinni.

Golcman ugyanolyan álláspontot foglalt el, mint Szmirnov: „Mindent beismerek a terroron kívül" —, mert tudja, hogy a terror esetleg a fejébe kerülhet. Leleplezte Szmirnovot a terror kérdésében Golcman is, Mracskovszkij is, Szafanova is, Drejcer is.

Július 21-én ön, Szmirnov, kissé más vallomást tett, azaz eleinte tagadta, hogy Trockijtól bármilyen utasítást is kapott a terror megszervezésére, itt pedig beismeri ezt. A tagadás önnek nem sikerült. Mracskovszkijjal való szembesítése során továbbra is tagadta, hogy Trockijtól utasítást kapott, Mracskovszkijt pedig megbízta egy terrorista csoport megszervezésével. Mracskovszkij megszégyenítette önt: „Mi az, Ivan Nyikityics, ön a piszkos, véres ügyből fehér köntössel akar kikerülni?" Én megismételhetem ezt: „Ön talán azt hiszi Szmirnov vádlott, hogy ebből a véres ügyből sértetlenül kerül ki?" Ön Mracskovszkij szavaira azt felelte: „Kitalálás és rágalom" — és aztán mégiscsak beismert egyet-mást.

Ön beismerte, hogy a blokkot azon az alapon szervezték meg, hogy a terrorra szükség van, és beismerte azt is, hogy ön volt a terrorista központ egyik szervezője. Ön utasítást kapott Trockijtól a terrorra vonatkozólag. Ön ezen az alapon bűnös terrorista

tevékenységet fejtett ki, igaz, hogy e tevékenységben némiképpen gátolta letartóztatása, de mégis, amennyire csak módjában volt, előmozdította a dolgot.

Meg kell említenem, mennyire jellemző Szmirnovnak és Szafonovának a nyomozás során történt szembesítése, melyen lényegében az játszódott le, ami itt, a bíróság előtt. Szmirnov nem tudja rászánni magát a Szafonova által felsorolt bizonyítékok tagadására. A hazugság egy rugalmas módját találja ki. Tudja, hogy Szafonova nem fog rágalmazni. Szafonova — volt felesége, akivel szemben nincs semmi leszámolnivalója, és személyi síkra nem terelheti a dolgot. „Nem emlékszem" — mondja Szmirnov, „nyilván lehetett ilyen beszélgetés". Kérdést intéznek hozzá: „Volt-e megbeszélés a terror megszervezéséről?" — „Nem volt, de lehetett volna." Ugyanaz az állati félelem vezeti őt most, amikor színészkedve kijelenti: „Erre nincs mit válaszolnom." Augusztus 13-án azonban kénytelen volt kijelenteni, hogy 1932-ben ez a beszélgetés megtörtént, hogy viseli ezért a teljes felelősséget, és most e felelősség alól nem kíván kibújni.

Áttérek Tyer-Vaganyanra. Ő eleinte ugyancsak tagadó álláspontra helyezkedett, augusztus 14-én azonban őszintébb vallomást tett. Ha összesítjük vallomásait és a bíróság előtti magatartását, néhány szilárd végkövetkeztetésre juthatunk: megállapítottnak tekinthető, hogy Tyer-Vaganyan a trockista-zinovjevista központ tagja volt, hogy e központ megszervezésében tevékeny részt vett, hogy a központ megbízásait Trockij utasítása alapján hajtotta végre, amelyet Szmirnov útján kapott, és amelyről Szmirnov révén tudott. Igyekszik bizonygatni, hogy tulajdonképpen semmit sem csinált. De előre is meg kell mondanom, hogy ha ténylegesen „semmit sem csinált" volna, akkor már az is, amit csinált, elég volna ahhoz, hogy vele szemben az OSzFSzK büntetőtörvénykönyvének 58^8, $19—58^8$ és 58^{11} szakaszait alkalmazzuk.

Térjünk rá Mojszej Lurje és Natan Lurje személyére. Hallottuk Natan Lurje vallomását, hogyan és milyen célokkal érkezett ide, milyen munkát fejtett ki Mojszej Lurje vezetésével a terrorcselekmények előkészítése érdekében, hogy és mint volt ő tulajdonképpen utóda annak a csoportnak, amelyet már ideérkezése előtt megalakított Franz Waitz, fasiszta ügynök, Himmlernek, a fasiszta fekete titkosszolgálat főnökének, az SS-osztagok parancsnokának, majd később a német Gestapo főnökének bizalmi embere.

Valamennyien emlékszünk vallomásaikra, feltételezem, hogy

azokkal nem kell részletesebben foglalkoznom. Egész kategórikusan és minden kétséget kizáróan bebizonyosodott, hogy Natan Lurje és Mojszej Lurje terrorcselekményeket készítettek elő. Teljes mértékben viselniök kell e bűntettért a felelősséget!

Amikor azokról a módszerekről beszéltem, amelyek segítségével ezek az urak tevékenykedtek, bemutattam, igyekeztem bemutatni, milyen mélyre süllyedtek ezek az emberek erkölcsileg és politikailag egyaránt. Számukra ismeretlenek még azok az idézőjelben mondott erkölcsi elvek és magatartási szabályok is, amelyek még a megrögzött bűnözőknél és banditáknál is megtalálhatók. Határtalan erkölcsi süllyedésüknek talán egyik legkirívóbb, legjellemzőbb bizonyítéka az, amiről Rejngold beszélt.

Aljas gonosztetteik nyomainak eltüntetésére irányuló tervükről beszélek.

Vajjon véletlen-e az, bíró elvtársak, hogy gonosz tervük sikerével számolva, az OGPU elnökéül éppen Bakajevet jelölték? Éppen Bakajevet, akit mindenki alattomos gyűlölködőnek, elszánt, állhatatos, makacs, erőszakos, kitartó embernek ismer, olyannak, aki nem riad vissza semmiféle eszköztől sem, ha a maga elé kitűzött célok eléréséről van szó.

Ha egyesek a vádlottak közül teljes nyugalommal szovjetföldünk legjobbjainak hullahegyein át jelölték ki útjukat a hatalom felé, akkor aligha hihető, hogy nem Bakajev volt e terv legelszántabb és legkérlelhetetlenebb végrehajtója! És éppen ezt az embert jelölték ki az összeesküvés sikere esetére az OGPU elnökéül.

Nem foglalkozom az összeesküvők és terroristák nevetséges tárcafelosztási tervével. Csak még egyszer hangsúlyozom, hogy az OGPU elnöki tisztére nem más, mint Bakajev volt kijelölve. Zinovjev és Kamenyev nem tartották kizártnak, hogy a készülő államellenes összeesküvés egyes szálai az OGPU rendelkezésére állanak, és ezért legfontosabb feladatuknak azt tekintették, hogy Bakajevet az OGPU elnökévé kinevezzék. Neki kellett volna megkaparintania, majd megsemmisítenie ezeket a szálakat — akárcsak utasításaik fizikai végrehajtóit is.

Az első részt Kamenyev és Zinovjev nem tagadja, csak a másodikat. Az túlságosan hátborzongató, Zinovjev azt mondta, hogy Verne Gyula könyvéből vettük. De vajjon nem tudunk-e arról, hogy a történelemben volt már ilyesmire példa? Vajjon nem ismerünk-e néhány szomszédos államot, ahol voltak ilyen kísérletek, ahol az összeesküvés résztvevőit az összeesküvés szervezői saját-

kezűleg semmisítették meg, amint az Röhmnek és társainak fizikai megsemmisítése esetében is történt?

Zinovjev vádlott, ön maga mondja, hogy Bakajevet a bűncselekmények nyomainak eltüntetése céljából jelölték ki az OGPU elnöki tisztségére. Miért nevezi akkor ezt Verne-történetnek? Ön hibás védekezési módot választott.

Ennek az ügy szempontjából nincs nagy jelentősége, de nem is ez a kérdés, és nem is ez a lényeg. Ez egyike azoknak a figyelemreméltó vonásoknak, amelyek ezeket az országunk vezetésére igényt tartó embereket jellemzik. Ez mutatja, mekkora szerencse, hogy még idejében sikerült őket eltávolítani e vezetésben való részvételtől.

Zinovjev és Kamenyev azt mondják, hogy ez fantázia, keleti mese, de engedjék meg: Bogdánnak, Zinovjev titkárának meggyilkolása vajjon micsoda? Mese? Zinovjev erre semmit sem tudott mondani, Rejngold azonban leleplezte ezt a gyilkosságot, Pikel pedig alátámasztotta a leleplezést.

Zinovjev Bogdánt, mint terrorcselekmények végrehajtására alkalmas személyt jelölte meg Bakajevnek.

Ezt Rejngold állítja, Pikel megerősíti, Bakajev pedig kapálózik ellene, és meglapul. Ez azonban tény, amelyet senki sem kerülhet meg. Rejngold és Pikel bebizonyították, hogy Bogdán „öngyilkossága" tulajdonképpen gyilkosság volt. Bakajev hajtotta végre az „Egyesült Központ" utasítása alapján! „Te habozol végrehajtani a mi «Egyesült Trockista-Zinovjevista Központ»-unk feladatát? Akkor megölünk, vagy öld meg saját magadat" — mondotta Bakajev Bogdánnak, és Bogdán nem tudott ellenállni a kényszernek.

Ez volt a kezdete annak a tervnek, amelyet Zinovjev és Kamenyev dolgoztak ki a terrorista összeesküvés sikerének esetére. Bogdán öngyilkosságát Zinovjev és Kamenyev úgy akarták beállítani, mint a mi szovjet rendszerünk „áldozatának" pusztulását. Önök azonban maguk kergették Bogdánt az öngyilkosságba, azzal, hogy választ elé állították: vagy elköveti a terrorcselekményt, vagy végez magával.

Ha önök, bíró elvtársak, összevetik ezt az epizódot e bűnszövetkezet harci módszereivel és munkamódszerével, könnyen meg fogják érteni, mennyire az igazat vallották Rejngold és Pikel, akik itt a bíróság előtt újból és újból leleplezték Zinovjevet, Kamenyevet és Jevdokimovot — súlyos bűncselekmények hosszú sorának értelmi szerzőit.

Egytől-egyig agyonlőni a veszett kutyákat!

Beszédem végére értem bíró elvtársak. Elérkezett az utolsó óra, a leszámolás órája, amikor fizetni kell azokért a súlyos bűncselekményekért, amelyeket ezek az emberek nagy országunk ellen elkövettek. A leszámolás utolsó órája ez azokkal szemben, akik fegyvert fogtak legdrágábbjaink és legkedvesebbjeink ellen, pártunk és hazánk szeretett vezérei ellen, Sztálin, Kaganovics, Vorosilov, Ordzsonikidze, Zsdanov, és az új, szocialista társadalom győzelmes, gyarapodó, virágzó országának más vezetői ellen.

Szomorú és szégyenletes vég vár ezekre az emberekre, akik egykor sorainkba tartoztak, bár sohasem tüntek ki sem a kitartás terén, sem a szocializmus ügye iránt tanúsított odaadás terén.

Még néhány szó. Néhányan a vádlottak közül párhuzamot akartak vonni a multtal, a „Narodnaja Volja" korszakával, megpróbáltak összehasonlítani egyeseket azokkal a hős terroristákkal, akik a mult században felvették az egyéni küzdelmet a borzalmas, álnok és kíméletlenül kegyetlen ellenséggel — a cári kormánnyal. Gersuni nevét is emlegették, miközben hol Bakajevről, hol Szmirnovról beszéltek. Ez már több a soknál!

Azt a harcot önfeláldozó rajongók maroknyi csoportja vívta a csendőrkolosszus ellen, a nép érdekeiért. Mi, bolsevikok, mindig a terror ellen voltunk, de el kell ismernünk a narodovolecok hősiességét és őszinteségét. Gersuni nem volt bolsevik, de ő is a cárizmus ellen, és nem a nép ellen küzdött.

Önök azonban hamisítatlan ellenforradalmárok, a nemzetközi ellenforradalom rohamcsapatának képviselői, önök a proletár világforradalom élcsapata ellen fogtak fegyvert! Önök a népek szabadsága és boldogsága ellen fogtak fegyvert! Szemérmetlen összehasonlítás a narodovolecok terrorizmusának korszakával! Amikor meghatottan, tisztelettel hajlok meg azoknak emléke előtt, akik őszintén és becsületesen, saját, külön útjaikon és módszereikkel bár, de mindig szeplőtlenül cselekedtek a „Narodnaja Volja" idején a cári önkényuralom ellen a szabadságért vívott harcban — határozottan visszautasítom a szentségtörő párhuzamot. Ismétlem, a párhuzamnak itt nincs helye. Előttünk bűnözők állnak, veszélyes, megrögzött, kegyetlen bűnözők, akik kíméletlenek népünkkel, eszméinkkel, harcunk vezetőivel, kíméletlenek a szovjet ország vezéreivel, az egész világ dolgozóinak vezéreivel szemben!

Az ellenség álnok! Az álnok ellenséget nem szabad kímélni. Az egész nép felzúdult e szörnyű bűncselekmény első hírére. A nép

forr és háborog. És a milliók morajához én, a vád képviselője, csatlakozom az állami vádló felháborodott, felindult hangjával!

Azzal kívánom befejezni, bíró elvtársak, hogy emlékeztetem önöket azokra a követelményekre, amelyeket a törvény a legsúlyosabb államellenes bűncselekményekkel kapcsolatos ügyekben támaszt. Fel szeretném hívni figyelmüket arra a kötelességükre, hogy miután ezeket az embereket, mind a tizenhatot, államellenes bűncselekményben bűnösnek minősítették, alkalmazzák velük szemben teljes mértékben a törvénynek azokat a szakaszait, amelyek alapján a vád őket vádolja.

Agyon kell lőni e veszett kutyákat mind, az utolsó szálig!

*

A Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának Katonai Kollégiuma valamennyi vádlottat a legsúlyosabb büntetésre — golyó általi halálra és teljes vagyonelkobzásra — ítélte. Az elítéltek kegyelmi kérvényét a Szovjetunió Központi Végrehajtó Bizottságának Elnöksége elutasította. Az ítéletet 1936 augusztus 25-én végrehajtották.

A Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának Katonai Kollégiuma ítéletében kimondta, hogy a külföldön tartózkodó *L. D. Trockijt* és fiát, *L.L. Szedovot*, amennyiben a Szovjetunió területén kézrekerülnének, azonnal le kell tartóztatni, és át kell adni a Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága Katonai Kollégiumának, mert a per anyaga és a vádlottak vallomásai alapján bebizonyosodott róluk, hogy az SzK(b)P és a Szovjetállam vezetői ellen a Szovjetunióban szervezett terrorcselekmények közvetlen előkészítői és személyes vezetői voltak.

A szovjetellenes trockista központ ügye

A Szovjetunióból 1929-ben száműzött *L. Trockijnak*, a nép ellenségének egyenes utasítására a Zinovjev, Kamenyev, Szmirnov és mások úgynevezett „Egyesült Trockista-Zinovjevista Központ"-ja mellett 1933-ban Moszkvában megalakították a földalatti, úgynevezett párhuzamos szovjetellenes trockista központot, amelynek tagjai *J. L. Pjatakov, K. B. Radek, G. J. Szokolnyikov és L. P. Szerebrjakov* voltak.

A nyomozás megállapította, hogy a központ közvetlen irányítása alatt működő szovjetellenes trockista szervezethez tartoztak továbbá a jelen perben ugyancsak vádlottakként felelősségre vont *J. A. Livsic, N. I. Muralov, J. N. Drobnyisz, M. Sz. Boguszlavszkij, I. A. Knyazev, Sz. A. Ratajcsak, B. O. Norkin, A. A. Sesztov, M. Sz. Sztroilov, I. D. Turok, I. J. Grase, G. J. Pusin* és *V. V. Arnold.*

A nyomozás során és a bíróság előtt megállapítást nyert, hogy L. Trockij utasításai alapján a szovjetellenes trockista központ legfontosabb feladatként azt tűzte maga elé, hogy megdöntse a szovjet hatalmat a Szovjetunióban, s visszaállítsa a kapitalizmust és a burzsoázia hatalmát. Mindezt olymódon szándékozott elérni, hogy a Szovjetunió gazdasági és katonai erejének megrendítése, a Szovjetunió elleni katonai támadás meggyorsítása, a külföldi agresszorokkal való együttműködés és a Szovjetunió vereségének előmozdítása céljából kártevő, diverziós, kém- és terrortevékenységet fejtett ki.

E fő feladatnak megfelelően L. Trockij, a nép ellensége, külföldön, a párhuzamos szovjetellenes trockista központ pedig Radek és Szokolnyikov személyében Moszkvában tárgyalásokba kezdett Németország és Japán egyes képviselőivel. L. Trockij, Rudolf Hess-szel, Németország nemzeti szocialista pártjának egyik vezetőjével folytatott megbeszélése során ígéretet tett, hogy amennyiben a Szovjetunió legyőzetése következtében trockista kormány jut hatalomra, Németország és Japán javára, s a Szovjetunió rovására több politikai, gazdasági és területi engedményt tesz, beleértve Ukrajnának Németország

részére, a Tengermelléknek és az Amur vidékének pedig Japán részére történő átengedését is. Egyidejűleg L. Trockij arra kötelezte magát, hogy hatalomra jutása esetén felszámolja a szovhozokat, feloszlatja a kolhozokat, lemond az ország iparosításának politikájáról, és visszaállítja a Szovjetunió területén a kapitalista viszonyokat. Ezenkívül kötelezte magát Trockij arra is, hogy az agresszorokat defetista agitáció, kártevő, diverziós és kémtevékenység útján a legnagyobb mértékű segítségben fogja részesíteni, mind béke idején, mind pedig, és különösképpen akkor, amikor a Szovjetuniót az agresszorok részéről katonai támadás éri.

Pjatakov, Radek, Szokolnyikov és Szerebrjakov, a szovjetellenes trockista központ tagjai kártevő, diverziós, kém- és terrorista tevékenységet kezdtek azon utasítások alapján, melyeket többízben kapott Radek, Pjatakov pedig személyesen vett át Trockijtól 1935 decemberében Oslo mellett lefolyt találkozásuk alkalmával.

A szovjetellenes tevékenység közvetlen helyi irányítására a Szovjetunió egyes nagyobb városaiban helyi trockista központokat alakítottak. Így Novoszibirszkben Pjatakov közvetlen utasítására megszervezték a nyugatszibériai trockista központot, amelynek tagjai N. I. Muralov, M. Sz. Boguszlavszkij és J. N. Drobnyisz voltak.

A diverziós és kártevő tevékenységet az iparban, főképpen a honvédelmi jelentőségű vállalatoknál, továbbá a vasúti közlekedés területén folytatták, mégpedig Trockij utasításai szerint, valamint a német és japán kémszervezetek ügynökei által kitűzött feladatoknak megfelelően, és közvetlen részvételükkel. Ez a tevékenység a termelési tervek meghiúsításában, a termelvények minőségének lerontásában, gyárakon, műhelyeken és bányákon belül szervezett gyujtogatásokban és robbantásokban, vonatok kisiklatásában, a gördülőállomány és a vasúti sínek rongálásában nyilvánult meg.

A diverziós cselekmények szervezésénél Trockijnak, a nép ellenségének utasítása szerint jártak el, amely szerint „érzékeny csapásokat kell mérni a legérzékenyebb pontokra". Ezt az utasítást Pjatakov, Livsic és Drobnyisz azzal egészítették ki, hogy nem kell visszarettenni az emberáldozatoktól, mert „minél több az áldozat, annál jobb, minthogy ez felbőszíti a munkásokat".

A vegyiiparban Ratajcsak és Pusin vádlottak folytattak a Pjatakov által kitűzött feladatoknak megfelelő kártevő tevékenységet, amely az állami termelési terv meghiúsítására, az új gyárak és vállalatok építésének késleltetésére, illetve silány kivitelezésére irányult.

Ezenkívül Ratajcsak és Pusin 1934—1935-ben három diverziós cselekményt szervezett meg a gorlovkai nitrogén műtrágyakombinátnál, melyek közül kettő robbanással járt. A robbanások emberáldozatokat követeltek, és jelentős anyagi kárt okoztak.

Ratajcsak javaslatára diverziós cselekményeket szerveztek a voszkreszenszki vegyikombinátnál és a Néva Művekben is.

A Kuznyeck-medence szén- és vegyiiparában Pjatakov és Muralov utasításai alapján Drobnyisz, Norkin, Sesztov és Sztroilov vádlottak folytattak kártevő és diverziós tevékenységet, amely a széntermelés megzavarására, a vegyikombinát építésének és fejlesztésének, valamint új bányák feltárásának akadályozására, a vájatok és aknák elgázosításával a munkásokra ártalmas és életveszélyes munkakörülmények megteremtésére irányult. 1936 szeptember hó 23-án a helyi trockista szervezet tagjai Drobnyisz utasítására a kemerovói bánya Centralnaja nevű tárnájában bányarobbanást idéztek elő, amely 10 munkás halálát és 14 munkás súlyos sebesülését okozta.

A vasúti közlekedés terén Szerebrjakovnak és a szovjetellenes trockista szervezet tagjainak — Boguszlavszkijnak, Livsicnek, Knyazevnek és Turoknak — diverziós és kártevő tevékenysége a szovjetellenes trockista központ utasításainak megfelelően arra irányult, hogy meghiúsítsák a teherszállítás állami tervét, különösképpen a fontosabb szállítmányokét (szén, érc, gabona), hogy megrongálják a gördülőállományt (vagonokat, mozdonyokat) és a vasúti síneket, hogy vonatokat, különösképpen katonai vonatokat siklassanak ki.

Knyazev, Livsic utasítására és X. úr, a japán kémszolgálat ügynöke által meghatározott feladatnak megfelelően több teher-, személy- és katonavonat kisiklatását szervezte meg, és hajtotta végre. Ezek a szabotázscselekmények gyakran emberáldozatokkal jártak. Így Sumiha állomásnál 1935 október 27-én egy katonai szerelvény kisiklatása következtében a Vörös Hadsereg 29 katonája meghalt, 29 pedig megsebesült.

Pjatakov és Szerebrjakov a szovjetellenes trockista központ tagjai, Trockij közvetlen utasítására több diverziós cselekményt készíttettek elő a honvédelmi jelentőségű ipar területén, továbbá a fontosabb vasútvonalakon arra az esetre, ha a Szovjetuniót kívülről katonai támadás érné.

Norkin, Pjatakov utasítására előkészületeket tett arra, hogy a háború kezdetének időpontjában felgyujtsa a kemerovói vegyiipari kombinátot.

Knyazev Livsic utasítására magára vállalta a japán kémszolgálat úgynöke, X. úr által kitűzött feladatok végrehajtását: háború idején vasúti berendezések felrobbantásának megszervezését, katonai raktárak és csapatélelmezési pontok felgyujtásának, katonai szerelvények kisiklatásának megszervezését, katonai szállításokra használt szerelvényeknek, valamint a Munkás-Paraszt Vörös Hadsereg élelmezési pontjainak és egészségügyi állomásainak szándékos megfertőzését erősen fertőző betegségek baktériumaival.

Livsic, Knyazev, Turok, Sztroilov, Sesztov, Ratajcsak, Pusin és Grase a diverziós és kártevő tevékenység mellett a trockista szovjetellenes központ utasítására rendkívül fontos államtitkok szerzésével

is foglalkoztak, abból a célból, hogy azokat a német és japán kémszolgálat ügynökeinek átadják.

Ratajcsak, Pusin és Grase kapcsolatban álltak Meierowitz és Lenz német kémekkel, akiknek 1935—1936-ban titkos adatokat szolgáltattak a vegyi üzemek állapotáról és munkájáról. Így Pusin 1935-ben titkos adatokat szolgáltatott Lenznek, a német kémszolgálat ügynökének arról, hogy mit gyártottak 1934 folyamán a Szovjetunió vegyiipari vállalatai, továbbá informálta e vállalatok 1935. évi gyártási terveiről, és a nitrogénkombinátok építésének terveiről. Ratajcsak vádlott ugyanennek a Lenznek kiszolgáltatta a legtitkosabb adatokat a hadiipar vegyi gyárainak 1934. évi termeléséről és 1935. évi munkatervéről.

Sesztov és Sztroilov kapcsolatban álltak Schebesto, Flessa, Floren, Sommereger és más német kémekkel, s titkos adatokat szolgáltattak nekik a Kuznyeck-medence szén- és vegyiiparáról.

Livsic, Knyazev és Turok rendszeresen adtak át X úrnak, a japán kémszolgálat ügynökének rendkívül bizalmas adatokat a szovjet vasutak műszaki állapotáról és mozgósítási felkészültségéről, valamint a katonai szállításokról.

A szovjetellenes trockista központ Trockij közvetlen utasítására több terrorista csoportot szervezett Moszkvában, Leningrádban, Kievben, Rosztovban, Novoszibirszkben, Szocsiban és a Szovjetunió más városaiban. E csoportok feladata az volt, hogy az SzK(b)P és a szovjet kormány vezetői — Sztálin, Molotov, Kaganovics, Vorosilov, Ordzsonikidze és Zsdanov elvtársak ellen terrorista cselekményeket készítsenek elő. Több csoport (Moszkvában, Novoszibirszkben, Ukrajnában és a Kaukázusontúl) közvetlenül Pjatakov és Szerebrjakov — a szovjetellenes trockista központ tagjai — irányítása alatt állott.

A szovjetellenes trockista központ a terrorcselekmények végrehajtására az SzK(b)P és a szovjet kormány vezetőinek vidéki utazásait igyekezett felhasználni.

Így 1934 őszén, amikor a Szovjetunió Népbiztosai Tanácsának elnöke, V. M. Molotov elvtárs a Kuznyeck-medencében tartózkodott, Sesztov, Muralov utasítására, merényletet kísérelt meg ellene, és ebből a célból Arnold — a helyi trockista csoport tagja — szerencsétlenséget akart előidézni Molotov elvtárs gépkocsijával.

Ezenkívül Arnold, Sesztov felbujtására terrorcselekményt készített elő G. K. Ordzsonikidze elvtárs ellen is.

Ezt a bűnügyet 1937 január 23-tól 30-ig tárgyalta Moszkvában a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának Katonai Kollégiuma.

A vádlottak közül Knyazevet I. D. Braugye, Pusint N. N. Kommodov, Arnoldot Sz. K. Kaznacsejev, az ügyvédi kollégium tagjai védték. A többi vádlott nem tartott igényt védőre.

A per sajátosságai

Bíró elvtársak, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Legfelsőbb Bíróságának tagjai! Amikor ebben a perben utolsó kötelességem teljesítéséhez kezdek, nem zárkózhatom el az elől, hogy rámutassak ennek a pernek néhány rendkívül fontos sajátosságára.

E sajátosságok nézetem szerint mindenekelőtt abban állanak, hogy ez a per bizonyos értelemben megvonja a *trockista összeesküvők bűnös tevékenységének mérlegét.* Évek hosszú során át rendszeresen, a legundorítóbb és a legaljasabb eszközökkel harcoltak ezek az összeesküvők a szovjet rend, a szovjet állam, a szovjet hatalom és pártunk ellen. Ez a per megvonja a mérlegét annak a harcnak, melyet ezek az emberek jóval ezelőtt, még nagy tanítónknak, a szovjet állam megteremtőjének, Leninnek életében indítottak a szovjet állam és a párt ellen. Míg Lenin élt, Lenin ellen voltak; Lenin halála után zseniális tanítványa, Lenin hagyatékának hű őrzője, és művének folytatója, Sztálin ellen harcolnak.

Sajátossága ennek a pernek az is, hogy éppen ez a per világított be, mintegy fényszóró módjára a trockista alvilág legrejtettebb zugaiba, legtitkosabb odúiba, legundorítóbb vackaiba.

Ez a per megmutatta és bebizonyította, milyen megátalkodott makacssággal, milyen kígyószerű hidegvérrel, a hivatásos gonosztevők milyen körültekintésével harcoltak és harcolnak a trockista banditák a Szovjetunió ellen. Nem riadnak vissza semmitől, sem kártevéstől, sem diverziótól, sem kémkedéstől, sem terrortól, sem hazaárulástól.

Mikor néhány hónappal ezelőtt ugyanebben a teremben, ugyanitt a vádlottak padján az úgynevezett „Egyesült Trockista-Zinovjevista Terrorista Központ" tagjai ültek, amikor a Legfel-

sőbb Bíróság Katonai Kollégiuma azok fölött a gonosztevők fölött ítélkezett, akkor a szemünk előtt szörnyű képként elvonuló gaztettek láttán valamennyiünket elfogott a borzalom és az utálat.

Hazánk minden becsületes fia, minden becsületes ember az egész világon így kiáltott fel akkor:

Ennél nem lehet mélyebbre süllyedni!

Ez az erkölcsi és politikai züllés mélypontja, legvégső foka!

Ime a pokoli gazság netovábbja!

Lehetetlen, hogy ezek a förtelmes gaztettek megismétlődjenek — gondolta hazánk minden becsületes fia.

Nincsenek többé országunkban olyanok, akik ilyen mélyre süllyedtek, ilyen aljasul elárultak bennünket.

És most újra feltámad bennünk az az érzés, melyet csak nemrégen éltünk át! Felindultan, felháborodva látjuk újra, mint vonulnak el előttünk a szörnyű gaztettek, a szörnyű árulások, a szörnyű hitszegés rémes képei.

Ez a per, melyben maguk a vádlottak beismerték bűneiket, ez a per, melyben az úgynevezett *párhuzamos trockista központ* vezetői, Pjatakov, Szokolnyikov, Radek, Szerebrjakov vádlottak mellett olyan tekintélyes trockisták ülnek a vádlottak padján, mint Muralov, Drobnyisz, Boguszlavszkij, Livsic, melyben ezek mellett a trockisták mellett közönséges kémek és hírszerzők — Ratajcsak, Sesztov, Sztroilov, Grase ülnek, ez a per megmutatta milyen mélyre süllyedtek ezek az urak, milyen feneketlen posványba süllyedt végérvényesen és visszavonhatatlanul az ellenforradalmi trockizmus, mely már régen a nemzetközi fasizmus előretolt és legmegátalkodottabb osztaga lett.

Ez a per feltárta a trockizmus földalatti, bűnös tevékenységének valamennyi titkos rúgóját, véres, áruló taktikájának egész mechanizmusát. Ismét megmutatta a valódi, hamisítatlan trockizmusnak — a munkások és parasztok eme ősellenségének, a szocializmus ősellenségének, a kapitalizmus hű szolgájának — igazi arcát.

Ez a per ismét megmutatta, kit szolgál Trockij, kit szolgálnak segédei, s hogy mi is az a trockizmus a valóságban, a gyakorlatban.

Itt, ebben a teremben, a bíróság előtt, az egész ország, az egész világ előtt elvonult azoknak a gaztetteknek hosszú sorozata, melyeket ezek az emberek elkövettek.

Kinek használnak ezek a gaztettek? Milyen cél érdekében, milyen eszmékért, milyen politikai platform, vagy programm

szolgálatában követték el tetteiket ezek az emberek? Mit akartak elérni? És végül, miért lettek hazaárulókká, a szocializmus ügyének, a nemzetközi proletariátus ügyének árulóivá?

Ez a per nézetem szerint kimerítő pontossággal megadta a választ mindezekre a kérdésekre. Világosan és pontosan válaszolt arra a kérdésre, miért és hogyan jutottak el ezek az emberek idáig.

Mint a visszafelé forgatott film, úgy idézte emlékezetünkbe, úgy mutatta meg ez a per a trockisták és a trockizmus, történelmi útjának valamennyi fő szakaszát. A trockizmus, fennállásának több mint harminc esztendejét arra fordította, hogy előkészítse azt az átmenetet, melynek során véglegesen a fasizmus rohamcsapatává, a fasiszta rendőrség egyik osztályává lett.

Maguk a vádlottak beszélték el, hogy kit szolgáltak. De még ékesebben beszélnek erről saját tetteik, mocskos, véres, bűnös tetteik.

Hosszú évekkel ezelőtt pártunk, a munkásosztály, egész népünk elutasította a trockista-zinovjevista platformot, mert szovjetellenes, szocializmusellenes platform volt. Népünk Trockijt kiebrudalta az országból, segítőtársait kihajította a pártból, mert elárulták a munkásosztály és a szocializmus ügyét. Trockijt és Zinovjevet letörtük, de ebbe ők nem törődtek bele, nem tették le a fegyvert.

A trockisták illegalitásba vonultak, és olyan álarcot öltöttek, mintha megbánták volna bűneiket, és letették volna a fegyvert. Trockij, Pjatakov és e gonosztevő banda többi vezetőjének utasításai alapján, kétkulacsos politikájukkal, álöltözetben újra befurakodtak a pártba, újra befurakodtak a szovjet intézményekbe, sőt egyesek felelős állami pozíciókba verekedték magukat, s régi trockista, szovjetellenes portékájukat — mint most minden kétséget kizáróan megállapítást nyert —, fegyverrel, titkosírással, jelszavakkal, kapcsolataikkal és kádereikkel együtt, ideig-óráig konspirációs lakásaikon rejtegették.

Pártellenes frakció alakításával kezdték, azután egyre élesebb eszközökkel folytatták a harcot a párt ellen, majd, különösen a pártból való eltávolításuk után, valamennyi szovjetellenes csoport és áramlat legfőbb szócsövévé, s a fasiszták előretolt osztagává lettek, mely a külföldi kémszervezetek közvetlen parancsait hajtja végre.

Az „Egyesült Trockista-Zinovjevista Központ" pere már leleplezte azokat a kapcsolatokat, melyek a trockistákat a Gestapóhoz és a fasisztákhoz fűzik. A mostani per e tekintetben messzebb jutott. Rendkívül bizonyító erejű anyagot tárt fel, mely újból

beigazolta és tisztázta ezeket a kapcsolatokat, teljes egészében beigazolta, és perrendszerű bizonyítékokkal teljes egészében tisztázta a trockizmus áruló szerepét, bebizonyította, hogy a trockizmus testestől-lelkestől az ellenséghez szegődött, és az SS meg a Gestapo egyik osztaga lett.

A trockisták útja, a trockizmus útja véget ért. A trockisták szégyenletes és szomorú történetük folyamán mindig a proletárforradalom és a szovjet szocialista építés legérzékenyebb, legveszélyesebb pontjaira igyekeztek csapásokat mérni és csapásaik mindig ezeket a pontokat érték.

Trockij utasítása, amelyet Pjatakov kapott kézhez, és amelyről itt Pjatakov beszélt is, úgy hangzott, hogy „a legérzékenyebb módon kell csapásokat mérni a legérzékenyebb pontokra". Ez az utasítás a szovjet hatalommal, országunk szocialista építésével szemben elfoglalt régi trockista álláspontot juttatja kifejezésre.

Különösen tevékeny, különösen határozott, makacs és kitartó jelleget ölt a trockisták harca a szovjet hatalom ellen abban az időszakban, mely egybeesik a szocializmusnak a Szovjetunióban aratott végleges győzelmével. És ez egészen természetes is. Ezt a győzelmet óriási nehézségek legyőzése árán vívtuk ki. A nehézségek és különösen azok a nehézségek, amelyekre az 1929—1931-es években főként a falvakban bukkantunk, új erőt öntöttek a trockista-zinovjevista alvilágba. Ez az alvilág feléledt, kinyujtotta csápjait, és Trockij utasításai szerint igyekezett a legérzékenyebb pontra sujtani.

A proletárdiktatúra által megsemmisített kizsákmányoló osztályok maradványai és ügynökeik — elkerülhetetlen pusztulásuk tudatában — taktikát változtattak, a szovjet hatalom elleni harc új formáira tértek át, a harcot új vágányokra terelték. Ezt a vádlottak itt a bíróság előtt részletesen kifejtették és elmondották.

A proletárdiktatúrával ellenségesen szembenálló osztályok ellenállásának növekedése új erőt öntött a trockista-zinovjevista bandába, melyet még az is bátorított és ösztökélt a Szovjetunió elleni gaztettekre, hogy a Szovjetuniót mind a mai napig kapitalista országok gyűrűje veszi körül.

A nemzetközi ellenforradalom siettette az intervenció előkészítését, mert arra számított, hogy a szovjet hátország meggyengül. Ismeretes, hogy az intervenciósok minden évben készítenek elő csapást a Szovjetunió ellen. Az ellenforradalmi trockista-zinovjevista csoportosulás töredékei tudták, hogy rajtuk kívül a kapitalizmus visszaállításának más szószólói, a kapitalista ügynökök más

osztagai is működnek országunkban. Az „Iparpárt", a Kondratyev-féle „Dolgozó Parasztok Pártja" nevű kulákpárt, a „Mensevikek Szövetségi Irodája" tevékenységével annakidején foglalkozott a Legfelsőbb Bíróság. Mindezekről a szervezetekről kiderült, hogy kártevők szervezetei, és diverziós csoportok, amelyek örömmel üdvözölték Trockij harcát pártunk és a szovjet hatalom ellen, mert tudták jól, hogy a trockistákban a proletárdiktatúra megdöntésének hozzájuk hasonló, de cinikusabb, aljasabb szószólóira akadtak.

Mit jelent a kapitalizmus visszaállítása országunkban? 1932-ben a trockisták szorosabbra fűzik kapcsolatukat az ellenforradalmi, szovjetellenes csoportokkal, összeköttetésbe lépnek a jobboldali ellenzékkel, hogy közösen harcoljanak a párt ellen, a szovjet hatalom ellen. E kapcsolat valódi tartalmát Sztálin elvtárs a XVI. és XVII. pártkongresszuson leplezte le, amikor kimutatta, hogy az ellenforradalmi trockistákat és zinovjevistákat az a törekvés egyesíti az „álarcnélküli kapitulánsokkal", amint Sztálin elvtárs kifejezte magát, hogy vissza akarják állítani a Szovjetunióban a kapitalizmust. Sztálin elvtárs akkor ezt a programmot megvetésreméltó gyáva kapitulánsok programmjának, ellenforradalmi programmnak nevezte, amellyel vissza akarják állítani a Szovjetunióban a kapitalizmust.

Mai szemmel nézve különösen tisztán látható, milyen hatalmas történelmi tettet vitt véghez Sztálin elvtárs, amikor 1931-ben feltárta, mi az igazi lényege a trockista-zinovjevista ellenforradalmi szervezetnek „új" minőségében. Sztálin elvtárs a *Proletarszkaja Revoljucija* című folyóirathoz intézett levelében a következőket írta:

„A valóságban a trockizmus az ellenforradalmi burzsoázia élcsapata, azé az ellenforradalmi burzsoáziáé, amely harcot folytat a kommunizmus ellen, a Szovjethatalom ellen, a Szovjetunióban folyó szocialista építés ellen." Sztálin elvtárs a trockizmust az ellenforradalmi burzsoázia élcsapatának bélyegezte, mely burzsoáziának éppen a trockisták szállították a szellemi, taktikai és szervezeti fegyvert a bolsevizmus ellen, a szocializmus építése ellen vívott harcához.

A mostani per világánál különösen tisztán látható, milyen rendkívül nagy történelmi jelentősége van ennek az útmutatásnak. A mostani per világánál különösen élesen bontakozik ki a földalatti szovjetellenes trockista csoportok szerepe. Ezek a csoportok a fő csatornái minden szovjetellenes hangulatnak, reménynek és

vágyakozásnak, ezek a csoportok játsszák annak a faltörő kosnak a szerepét, amellyel a Szovjetek ellenségei rést akarnak ütni államunk falain, amellyel le akarják rombolni a szocializmus általunk felépített erődjét.

Egyáltalán nem véletlen, hogy a trockisták a szovjetellenes, fasiszta erők élcsapatának ezt a szerepét játszották. Az, hogy a trockizmus szovjetellenes illegalitásba vonult, hogy átalakult fasiszta ügynökséggé, nem egyéb, mint történelmi fejlődésének betetőzése.

Az a tény, hogy a trockista csoportok külföldi kémszervezeteknek és az agresszorok vezérkarainak utasításait végrehajtó diverzánsok és gyilkosok csoportjaivá alakultak át, csupán betetőzése volt annak a harcnak, amelyet a trockizmus évtizedek óta folytat a munkásosztály és a párt ellen, Lenin és a leninizmus ellen. Visszataszító harccal kezdte útját a trockizmus, ez a trockizmus útja ma is, ezen az úton megy egyre messzebb, határt nem ismerő gyűlölettel és gonoszsággal. A trockisták politikai tevékenységének egész története nem egyéb, mint a munkásosztály és a szocializmus ügye ellen elkövetett árulások szakadatlan láncolata.

1904-ben Trockij „Politikai feladataink" címen tudvalevőleg egy aljas brosúrát adott ki. E brosúrát telcírta mocskos rágalmakkal nagy tanítónk, a nemzetközi proletariátus vezére, Lenin ellen, a bolsevik győzelem, a dolgozók győzelmének, a szocializmus győzelmének útjáról szóló nagy lenini tanítás ellen. Trockij e brosúrában mérges nyállal köpködi le a marxizmus-leninizmus nagy eszméit. Ezzel a méreggel akarja megmérgezni a proletariátust, igyekszik letéríteni a proletariátust a kérlelhetetlen osztályharc útjáról, rágalmakat szór a proletariátusra, rágalmakat szór a proletárforradalomra, rágalmakat szór a bolsevizmusra, Leninre. Lenint a „Maximilien" névvel Robespierre-nek, a francia polgári forradalom hősének keresztnevével illeti, így akarja lealacsonyítani a nemzetközi proletariátus nagy vezérét.

Ennek az úrnak volt bátorsága ahhoz, hogy határt nem ismerő arcátlansággal és politikai szemérmetlenséggel Lenint úgy emlegesse, mint a munkásmozgalom reakciós szárnyának vezérét. Ugyanakkor, amikor Lenin és Sztálin a legderekabb embereket válogatták össze és az önkényuralom, a cárizmus, a burzsoázia ellen vívott politikai harcokban nevelték őket, s kikovácsolták belőlük a bolsevik párt magvát — a júdás Trockij a kapitalizmus lakájainak egységfrontját ácsolta a proletariátus ügye elleni harcra. Trockij 1911—1912-ben is blokkot szervezett. Éppúgy, mint később a

trockista-zinovjevista blokkot, megszervezte az úgynevezett „augusztusi blokkot" a tőke kiszolgálóiból, mensevikekből, a bolsevik párt soraiból kivetett elemekből, talajtalan intellektuelekből, a munkásmozgalom salakjából. Erről a blokkról Sztálin így írt: „Ismeretes, hogy ennek a rongyokból összeférce lt «pártnak» a bolsevik párt lerombolása volt a célja."

Lenin azt írta, hogy ez a blokk „elvtelenségen, álszenteskedésen és üres frázisokon épül fel". Trockij és segítőtársai a mocskos rágalmak áradatával válaszoltak, rágalmazták Lenint és a bolsevikokat, „barbároknak" „megvadult, szektás" ázsiaiaknak nevezték őket.

„Az ilyen típusok — írta Lenin Trockijról — jellegzetesek mint törmelékei a tegnapi történelmi képződményeknek és alakulatoknak, amelyek idején az oroszországi munkástömegmozgalom még szunnyadt." Az ilyen „típustól" — mint akkor Trockijt nevezte — Lenin már 20 évvel ezelőtt óva intette a pártot és a munkásosztályt. „Az egységbontásról, amelyet egységről való kiabálással lepleznek" című cikkében Lenin így ír: „A fiatal munkásnemzedéknek jól kell tudnia, kikkel van dolga".

Ennek a pernek a segítségével a fiatal munkások és parasztok milliói, a világ dolgozóinak milliói pontos és világos fogalmat alkothatnak arról, hogy kikkel van valójában dolgunk. A hitvány trockista blokknak természetesen nem sikerült a bolsevik pártot szétrombolnia, de a trockisták a blokk bukása után is folytatták támadásaikat a bolsevik párt ellen, amennyire csak erejük bírta. Munkásmozgalmunk történetének 1903-tól a forradalom előestéjéig terjedő egész korszakát betölti Trockijnak és a trockistáknak a harca az országszerte erősödő és növekvő forradalmi tömeghangulat ellen, Lenin ellen és pártja ellen.

1915-ben Trockij szembeszáll azzal a lenini tanítással, hogy a szocializmus győzhet egy országban, s ilymódon már több mint 20 évvel ezelőtt teljesen behódolt a kapitalizmusnak.

Trockij a Lenin elleni harcban egymásután szolgálja az ökonomizmust, a mensevizmust, a likvidátorságot, a kautskyzmust, a szociáldemokratizmust és a nacionálsovinizmust, miként most, a Szovjetunió elleni harcban az imperializmus és a fasizmus szolgálatában áll.

Véletlen-e, hogy a trockistákból végül is az elfajulás és a termidorizmus fészke, melegágya lett, mint azt annakidején Sztálin elvtárs mondotta? Véletlen-e, hogy Trockij, aki a forradalom után bekerült pártunkba, megint csak nem fért a bőrébe, az ellenforradalom útjára süllyedt és kiebrudaltuk államunkból, a Szovjet-

unióból? Véletlen-e, hogy a trockizmus a kapitalista restauráció rohamcsapata lett?

Nem véletlen, mert a trockizmus keletkezése óta ebben az irányban haladt. Nem véletlen, mert Trockij és barátai már az Októberi Forradalom előtt is harcoltak Lenin ellen és a lenini párt ellen, amint most Sztálin ellen, Lenin és Sztálin pártja ellen harcolnak.

Sztálin elvtárs előrelátása teljesen beigazolódott. A trockizmus valóban a szocializmussal ellenségesen szembenálló erők központi gyülekezőhelye, közönséges banditák, kémek és gyilkosok különítménye lett, akik testestől-lelkestől a külföldi kémszervezetek szolgálatába szegődtek, akik végérvényesen és visszavonhatatlanul a kapitalizmus lakájai lettek, és a kapitalizmust akarták visszaállítani országunkban.

És itt a bíróság előtt teljes egészében és rendkívül világosan mutatkozott meg a trockizmusnak éppen ez az aljas lényege. Azért értek ilyen szégyenletes véget, mert évtizedeken át haladtak ezen az úton: dicsőítették a kapitalizmust, nem hittek a szocialista építés sikerében, a szocializmus győzelmében. Ezért jutottak el végül is a kapitalizmus visszaállításának nyilt programmjához, ezért vállalkoztak arra, hgy hazánkat eladják, elárulják.

Erre ment a játék már 1922-ben is, amikor Trockij azt javasolta, hogy engedjük meg iparvállalatainknak és trösztjeinknek, hogy vagyonunkat, beleértve az állótőkét is, magántőkéseknél elzálogosítsák s így jussanak hitelhez, amire a Szovjetállamnak annakidején valóban szüksége volt.

Trockijnak ez a javaslata már akkor egyengette az utat a kapitalisták uralmának visszaállításához, ahhoz, hogy a kapitalistákat, a pénzembereket, a gyárosokat újra gyáraink és üzemeink uraivá tegyék, hogy elvegyék munkásainktól a szovjet hatalom idején kivívott jogaikat. Azt hajtogatták ezek az urak, hogy a szovjet gazdaság „mindinkább összenő a kapitalista gazdasággal", vagyis a világkapitalizmus függvényévé válik. Azt hajtogatták, hogy „mi állandóan a világgazdaság ellenőrzése alatt leszünk", vagyis azt hangoztatták, amiről a tőkés cápák álmodoztak.

Sztálin elvtárs leleplezte a trockizmusnak ezt a kártékony álláspontját. „A kapitalista ellenőrzés — mondotta — mindenekelőtt pénzügyi ellenőrzést jelent ... A pénzügyi ellenőrzés azt jelenti, hogy országunkat behálózzák a tőkés nagybankok fiókjaival, úgynevezett «leány»-bankokat alapítanak. De hát — tette fel a kérdést Sztálin elvtárs — vannak nálunk ilyen bankok? Termé-

szetesen nincsenek! És nemcsak hogy nincsenek, de nem is lesznek soha, amíg a Szovjethatalom él"[1].

A kapitalista ellenőrzés, amiről akkoriban beszéltek, álmodoztak és amit a trockisták és a trockista blokknak itt a vádlottak padján ülő főkolomposai követeltek, nem egyéb, mint a kapitalistáknak az a joga, hogy szabadon rendelkezzenek hazánkkal, piacunkkal. „A kapitalista ellenőrzés, végül — mondta Sztálin elvtárs — politikai ellenőrzést jelent, országunk politikai önállóságának megsemmisítését, országunk törvényeinek a nemzetközi kapitalista gazdaság érdekeihez és ízléséhez való alkalmazását jelenti"[2].

Ezt jelenti az úgynevezett kapitalista ellenőrzés, mely után Trockij s vele együtt, a vádlottak padján ülő úgynevezett szovjetellenes trockista központ egy része, a központ vezetősége epedezett.

Sztálin elvtárs, leleplezve az ilyenfajta javaslatok szovjetellenes lényegét, a következőket mondotta: „Ha ilyen valóságos kapitalista ellenőrzésről van szó, ... akkor ki kell jelentenem, hogy ilyen ellenőrzés nálunk nincs és nem is lesz soha, amíg él proletariátusunk és amíg fennáll nálunk a Szovjethatalom"[3]. Ezért nem véletlen, hogy ez a két feladat: a kapitalista restauráció előkészítése és a proletárdiktatúra elleni harc ilyen szervesen kapcsolódik egymáshoz.

Véletlen-e, hogy ezek az emberek, akik a *kapitalista ellenőrzéssel* kezdték, *a kapitalista restauráció* nyílt platformjáig süllyedtek, s e platform megvalósításáért a kapitalistákkal szövetségben nyílt harcot folytattak a proletárdiktatúra ellen?

Tudvalevő, hogy a trockista vezérek harcunk fordulópontjain, proletárforradalmunk meredek emelkedőin általában mindig ellenségeink táborában, a barrikád túlsó oldalán voltak.

Tagadták forradalmunk szocialista jellegét, tagadták azt, hogy országunkban felépíthető a szocializmus; mindez megszabta, eleve meghatározta a trockistáknak a Szovjetunióban folyó szocialista építéssel szemben elfoglalt ellenséges álláspontját.

Ez azonban nem feszélyezte a trockistákat abban, hogy a szocializmus nevével ne takarózzanak, aminthogy nyugodtan takarózott, és takarózik ma is a szocializmus számos ellensége a szocializmus nevével.

---

[1] *Sztálin* Művei. 9. köt. Szikra 1952. 144. old.
[2] Ugyanott, 145. old.
[3] Ugyanott, 146. old.

Mindig így volt ez a történelemben. Tudvalevő, hogy a mensevikek és az eszerek, a szocializmusnak ezek az átkozott ellenségei is mindig a szocializmus nevével takaróztak. De hát ez nem gátolta őket abban, hogy a burzsoázia, a földesurak, a fehér generálisok lábai előtt ne fetrengjenek.

Nem felejtettük el, hogyan hívták be a Petljura-féle Rada mensevik tagjai II. Vilmos csapatait Ukrajnába, hogyan vitték vásárra az ukrán nép szabadságát és becsületét;

hogyan garázdálkodtak Arhangelszkben az intervenciósok Csajkovszkij eszer kormányának cégére alatt;

hogyan egyengette az „alkotmányozó gyűlés bizottságának kormánya", ez az úgynevezett „szocialista" kormány, Kolcsak uralmának útját;

mennyire hűségesen és odaadóan szolgálta N. Zsordanija mensevik kormánya a külföldi intervenciósokat!

Mindezek az urak szocialistáknak nevezték magukat, mindannyian a szocializmus nevével takaróztak, de mindenki tudja, hogy nem volt és ma sincs a szocializmusnak következetesebb, kegyetlenebb és állatiasabb ellensége, mint a mensevikek és az eszerek.

Trockij és a trockisták hosszú időn át a kapitalista ügynökség szerepét töltötték be a munkásmozgalomban.

Most a fasizmus élcsapatává, a fasizmus rohamzászlóaljává lettek.

1926—1927-ben a nyilt, szovjetellenes, immár a büntetőtörvénykönyvbe ütköző gaztettek útjára léptek. Pártunk vezetősége s a szovjet kormány elleni harcukat kivitték, legalább is megkísérelték kivinni az utcára. Nehéz és bonyolult idők voltak ezek a Szovjetállam életében. Ekkor vezettük át iparunkat és mezőgazdaságunkat a helyreállítás időszakából a fejlett technika alapján történő átszervezés időszakába. Ebben az időszakban elkerülhetetlenül a komoly nehézségek egész sora merült fel; ezekben a nehézségekben tükröződött vissza a gazdaságunk szocialista és kapitalista elemei között folyó harc bonyolult jellege.

Az „ellenzéki blokk", az úgynevezett „új ellenzék" —, melynek élén Trockij, Zinovjev, Kamenyev állottak és amelyben résztvett csaknem valamennyi itt ülő vádlott, így Pjatakov, Radek, Szerebrjakov, Szokolnyikov, Muralov, Drobnyisz, Boguszlavszkij — arra akarta akkoriban felhasználni ezeket a nehézségeket, hogy még egyszer és minél erősebben hátba döfje a Szovjetállamot.

A trockista-zinovjevista blokk 1926-ban olyan blokk volt,

amely teljes erejével a szocializmus ellen, a kapitalizmus érdekében harcolt. Az „ultraiparosítás" és egyéb hamis, néha látszólag „baloldali" jelszavak leple alatt a trockista-zinovjevista banda 1926—1927-ben olyan javaslatokat vetett fel, amelyek alkalmasak voltak arra, hogy aláássák és felrobbantsák a munkások és parasztok szövetségét, a Szovjetállam talpkövét. Azt követelte, hogy gyakoroljunk fokozott nyomást a parasztságra, követelte az „eredeti szocialista felhalmozást" a parasztság tönkretétele és kifosztása útján, számos olyan követeléssel hozakodott elő, amelyek megbontották volna a város és a falu összefogását és ezzel lehetetlenné tették volna az igazi iparosítást. Ezek tulajdonképpen ugyancsak diverziós és kártevő lépések voltak. Voltaképpen az 1926—1927-es és a mostani diverziós és kártevő lépések csupán formailag különböznek egymástól. Az ellenzéki blokk akkor is a munkásosztály és a parasztság összefogását igyekezett megbontani látszólag „baloldali", valójában azonban ellenforradalmi javaslataival az osztályharc akkori viszonyainak megfelelő formában. Az szintén a proletárdiktatúra és a szocialista építés ellen irányuló diverzió és aknamunka sajátos formája volt. Ezekkel a javaslatokkal az akkori ellenzék csupán az akkori történelmi helyzetnek megfelelő sajátos formába burkolta a Szovjetállam elleni harcát. Tíz év elmultával azt látjuk, hogy a közvetlen diverzió útjára, a kártevés útjára, az aknamunka útjára lépnek, de már sokkal élesebb formában, az új viszonyoknak, a kapitalista elemek maradványai ellen vívott elkeseredett osztályharc körülményeinek megfelelő formában.

Az „új ellenzék" — így nevezte magát ez a blokk — nem véletlenségből egyesítette soraiban az „ultraiparosító" Trockijt, és az iparosítás olyan ellenségét, amilyen tíz évvel ezelőtt Szokolnyikov volt, és amilyennek meg is maradt mind a mai napig. Az „új ellenzék" a dolgok lényegénél fogva oly meghatározott politikai, társadalmi és gazdasági programm alapján állt, amely nem vezethetett másra, mint a proletárdiktatúra felszámolására. Ez viszont elkerülhetetlenül azt eredményezte volna, hogy visszaállítják a Szovjetunióban a kapitalizmust.

Bíró elvtársak! Amikor most ezeknek a bandavezéreknek, a földalatti trockista szervezet főkolomposainak a vallomását halljuk, amelyben beismerik, hogy valóban megkapták Trockij utasításait a kapitalizmusnak a Szovjetunióban való visszaállítására, hogy elfogadták ezeket az utasításokat és végrehajtásuk céljából kártevő, diverziós és kémtevékenységet fejtettek ki, felmerülhet

és egyesekben fel is merül a kérdés: hogyan lehet ezeket az embereket, akik annyi éven át harcoltak a szocializmusért, akik szentségtörő módon bolsevikoknak, leninistáknak nevezték magukat, hogyan lehet őket ilyen szörnyű bűncselekményekkel vádolni? Vajjon nem bizonyítéka-e ez annak, hogy a vád helytelen, hogy ezek ellen az emberek ellen olyan vádakat emelnek, amelyekkel őket már csak egész korábbi szocialista, forradalmi, bolsevik tevékenységük lényegénél fogva sem lehet illetni?

A kérdésre megadom a feleletet. A vádlottakat azzal vádoljuk, hogy minden eszközzel, a legundorítóbb, a legbecstelenebb módszerekkel valóban vissza akarták juttatni országunkat a kapitalizmus jármába. Azzal vádoljuk ezeket az urakat, hogy elárulták a szocializmust. Ezt a vádat nemcsak azzal támasztjuk alá, amit ma követtek el — ez maga a vád tárgya —, hanem azzal a megállapítással is, hogy elzüllésük története már sokkal korábban kezdődött, mint ahogy az úgynevezett „párhuzamos" központot, a gonosztevő trockista-zinovjevista egyesült blokknak ezt a hajtását megszervezték. A szerves kapcsolat — nyilvánvaló tény. A történelmi kapcsolat — nyilvánvaló tény. Még ha arra szorítkoznék is, amit eddig elmondtam, akkor sem férne a legkisebb kétség sem ahhoz, hogy a fő vád, melyet az ügyészség a vádlottak padján ülők ellen emel, az, hogy vissza akarták állítani országunkban a 19 évvel ezelőtt megdöntött kapitalista rendet — ez a vád megdönthetetlen alapokon nyugszik, okmányszerű bizonyítást nyert. Ez a vád örökre rásüti a gyalázat bélyegét az itt ülő gonosztevőkre, örökké átkozni fogja őket országunkban és az egész világon minden becsületes dolgozó, minden becsületes ember.

Az 1926-os platformot, a szovjetellenes utcai tüntetéseket, az illegális nyomdákat, a fehérgárdista tisztekkel ugyancsak akkoriban kötött szövetséget csak egy lépés választja el az 1932 és 1936 között elkövetett diverziótól, kémkedéstől, terrortól, hazaárulástól. És ezt a lépést ők megtették!

Ezt láttuk már a trockista-zinovjevista egyesült blokk példáján, Zinovjev, Kamenyev, Szmirnov, Mracskovszkij, Tyer-Vaganyan és mások politikai sorsának példáján, akik mint külföldi kémszervezetek zsoldosai, megbélyegezve, gyalázatosan fejezték be életüket.

Ezt látjuk most is az itt folyó per vádlottainak sorsán, akiknek többsége, az Októberi Forradalom előtt is és után is, hosszú éveken át harcolt Lenin és a leniniznus ellen, Lenin és Sztálin pártja ellen, a szocializmus építése ellen.

Pjatakov, K. Radek, Szokolnyikov, Szerebrjakov, Drobnyisz, Muralov, Livsic, Boguszlavszkij, Sesztov — mindannyian évek hosszú során át harcoltak a szocializmus ügye ellen, Lenin és Sztálin ügye ellen.

Ezek az urak már akkor is arra fordították erejüket, hogy — amint Sztálin elvtárs mondotta — „eltörjék a párt gerincét", s ezzel a Szovjethatalom gerincét is, a Szovjethatalomét, melynek pusztulásáról fáradhatatlanul károgtak az ellenforradalmi varjak.

A Szovjethatalom elleni harcban ezek az urak olyan mélyre süllyedtek, amilyen mélyre talán még senki soha nem süllyedt.

Lenin előre látta, hogy feltétlenül be fog következni az a szégyenletes vég, amely a vádlottakat érte, és amelynek mindenkit utól kell érnie, aki az ő útjukra lép. Pártunk — akkor még Oroszországi Kommunista Párt — X. kongresszusa Lenin javaslatára határozatot hozott, mely azt a szigorú figyelmeztetést tartalmazza, hogy mindenki, aki a szovjet rend idején kitart frakciós álláspontja és hibái mellett, elkerülhetetlenül a munkásosztály ellenségeinek táborába, a fehérgárdisták és az imperialisták táborába süllyed. Ezek az urak egész tevékenységükkel igazolták, mennyire helyes volt ez a történelmi jóslat.

Hogyan hadakoztak Lenin ellen?

Milyen politikai multra tekinthetnek vissza a központ tagjai? Pjatakov és Radek, Szerebrjakov és Szokolnyikov, Boguszlavszkij és Drobnyisz, Muralov és Sesztov hosszú éveken át táplálták magukban a gyűlöletet a szovjet rend, a szocializmus iránt. Értettek ahhoz, hogy álcázzák, eltitkolják igazi érzelmeiket és nézeteiket, kétszínűsködtek, csaltak. Ezt most mindannyian be is ismerik. Egyesek azt állítják, hogy időnként eltávolodtak a trockizmustól. Nehéz ezt elhinni. Tudjuk, hogy a per vádlottainak egész tevékenységét a legnagyobbfokú következetesség jellemezte. Pjatakov, Radek, Drobnyisz, Szerebrjakov, Boguszlavszkij, és a trockizmusnak hasonló, hogy úgy mondjam, „érdemes" képviselői, álarcban jártak, zsaroltak, becsapták a saját embereiket is, másokat is. A Pjatakovok és Radekek, ezek az elvtelen, megrögzött gazemberek, a szovjet államrendszerben elfoglalt rendkívül felelős helyzetüket arra használták fel, hogy gyalázatos, szennyes, véres gaztetteket kövessenek el. Csak az ilyen emberek által teremtett környezetben kerülhettek, hogy úgy mondjam, a trockista aktívába olyan ka-

landorok és szédelgők, mint a Ratajcsakok, Knyazevek, Sesztovok, Arnoldok, Grasék, Sztroilovok.

Önök, bíró elvtársak, látták itt ezeket az urakat, hallották őket, tanulmányozták őket. Nézzük csak Ratajcsakot. Hol német, hol lengyel kém, de ahhoz, hogy kém, semmi kétség sem fér és — amint ez már vele jár — hazug, csaló, szélhámos. Olyan ember ez, akinek — saját szavai szerint — két életrajza van: egy régi és egy új. Olyan ember ez, aki ezeket az önéletrajzokat úgy hamisítja, úgy szerkeszti újra, ahogy a körülmények megkívánják. Olyan ember ez, aki, a Volhínia kormányzóság népgazdasági tanácsának helyettes elnökeként nemcsak fedezte egyik alárendeltjének a rablását, lopását és spekulációját, hanem vele együtt részt is vett a nyerészkedési szándékból elkövetett bűncselekményekben. Saját szavai szerint ez a tolvaj, sikkasztó és spekuláns tartja el. És lám, ez a Ratajcsak, a nyomozáson és a tárgyaláson napfényre került valamennyi nagyszerű tulajdonságával, Pjatakov legbelső segítőtársa lett a vegyiiparban. Ez aztán nagyszerű vegyész! *(Mozgolódás a teremben.)*

Pjatakov tudta, kit választott. A zsák megtalálja a foltját. Ratajcsak magas tisztségekre kúszik fel. Tevékenységének indítóokait elhallgatja. Nem fecsegi ki őket úgy, mint teszem fel Arnold, aki beismerte, hogy őt a „felső társadalmi körökbe" való bejutás vágya hajtotta. *(Derültség, mozgolódás.)* Erről Ratajcsak hallgat. Ő, természetesen, körmönfontabb Arnoldnál. Tudja, hogy beszélni ezüst, hallgatni arany. És lám, ez a Ratajcsak, minden erkölcsi tulajdonságával együtt olyan embernek bizonyult, akinek sikerült vinnie valamire. Ő a Vegyiipari Főigazgatóság vezetője. Gondolkozzunk csak el azon, mit is jelentenek ezek a szavak: az országunk egész vegyiiparát átfogó főigazgatóság vezetője!

Ha Pjatakovnak semmi más bűne nem volna, csak az az egy, hogy ezt az embert egy kilométernél közelebb engedte a vegyiiparhoz — már akkor is a legszigorúbb büntetést érdemelné.

Ratajcsak, ez a fő kártevő, a Vegyiipari Főigazgatóság vezetőjének felelősségteljes posztján szabadjára engedi bűnöző képességét, kifeszíti vitorláit, és a szelek szárnyán repül a gaztettek széles hullámain, robbantja, pusztítja a nép munkájának gyümölcsét, öl, gyilkol.

Vagy nézzük Drobnyiszt, ezt a régi hivatásos trockistát, ezt a munkásirtót, akinek az a receptje, hogy „minél több az áldozat, annál jobb". Vagy nézzük Knyazevet, ezt a japán kémet, aki tucatjával siklatta ki a vonatokat. Vagy itt van Livsic, volt helyet-

tes közlekedésügyi népbiztos, és egyszersmind Pjatakov helyettese a közlekedésben elkövetett gaztettek terén. Az álláshalmozás divat volt ebben a társaságban ... Végül Muralov, a trockizmus „katonája", Trockij egyik legodaadóbb és legmegátalkodottabb szárnysegéde. Ő szintén beismerte, hogy kártevő és diverzáns volt. És itt van mellette Arnold, alias Ivanov, alias Vasziljev, alias Raszk, alias Külpenen és ki tudja, hány neve volt még. Ez a minden hájjal megkent szélhámos, ez a sok vihart látott csirkefogó és kalandor ugyancsak a trockisták bizalmi embere ... és elsőosztályú bandita. Vagy itt van Grase, akinek nemcsak három dimenziója, de legalább három állampolgársága is van, aki főfoglalkozását maga határozta meg ezzel az ékes, ha nem is nagyon kellemesen hangzó szóval: *spion* — s hozzáfűzte, hogy neki, mint kémnek, helyzeténél fogva nem dukál az, hogy meggyőződése legyen ... *(Derültség.)*

Íme azoknak az embereknek futólagos jellemzése, akik itt elvonultak a bíróság, az egész ország, az egész világ színe előtt. Ilyen káderekt toborzott, ilyen hadsereget szervezett Trockij utasítására a „párhuzamos" központ, ilyeneket nevelt és vetett trockista harcba a szovjet hatalom és a Szovjetállam ellen.

Ezekről a káderekről szólva, természetesen külön kell beszélnünk főkolomposaikról, vezéreikről. Természetesen Pjatakovval kezdjük, e rablóbandának Trockij után első bandavezérével. Pjatakov nem véletlenül került a trockisták közé. Noha eddig makacsul és ügyesen rejtőzött álarca mögé, mindig a leninizmus ellensége, pártunk ellensége és a szovjet hatalom ellensége volt és az is maradt.

1915-ben Buharinnal együtt antileninista álláspontot foglalt el a nemzetek önrendelkezési jogának kérdésében, amely kérdésnek rendkívül fontos elvi jelentősége van a bolsevizmus álláspontjának meghatározásánál; ez alkalommal egyébként Lenint csak úgy mellékesen az „önrendelkezés talmudistájának" csúfolta.

1916-ban ugyanez az ember P. Kijevszkij álnéven, immár a trockizmus teljesen kiforrott ideológusaként lép fel. Azt bizonyítgatja, hogy a szociális forradalom (ő szociális folyamatnak nevezi) csupán valamennyi ország proletárjainak együttes akciójaként képzelhető el, mely lerombolja a burzsoá államok határait, ledönti a határjelző táblákat. Látszólag ultra- „baloldali", a valóságban tiszta trockista felfogással állunk itt szemben. Pjatakov, cikkében szóról szóra megismétli azt a trockista tézist, hogy a szocializmust egy országban nem lehet felépíteni. Megtámadja Lenint. Lenin

leleplezi Pjatakov e támadásának antimarxista jellegét. Már akkor is úgy jellemzi ezt a cikket, mint amely alkalmas arra, hogy „igen komoly csapást" mérjen „irányzatunkra — és pártunkra", mint amely a pártot belülről, saját soraiból kompromittálhatja és — mint Lenin írja — „a karikatúra-marxizmus képviselőjévé változtatná".

1917. Pjatakov ismét megtámadja a népek önrendelkezési jogáról szóló lenini tézist. Ezt a jogot „tartalmatlan jognak" nevezi, amely a forradalmi harcot állítólag hamis útra tereli. Kijelenti, hogy a szocializmust egy országban nem lehet felépíteni. Pjatakov 1917-ben Lenin Áprilisi Tézisei ellen foglal állást.

1918-ban ismét szembeszáll Leninnel. Ez az év munkásaink és parasztjaink hősies harcának nehéz esztendeje volt. A munkások és parasztok hihetetlenül bonyolult és súlyos körülmények között, fegyverrel védték függetlenségüket. Ez volt az az év, amikor Lenin szavai szerint először „hatoltunk be a forradalom kellős közepébe". Ez volt az az év, amikor Lenin arra hívta fel a népet, hogy „inkább éljünk át, viseljünk el, szenvedjünk végig végtelenül nagy nemzeti és állami megaláztatást és megpróbáltatást, de tartsunk ki őrhelyünkön olyan szocialista osztagként, mely az események következtében elszakadt a szocialista hadsereg soraitól és kénytelen megvárni, amíg más országok szocialista forradalma segítségére siet".

Pjatakov Radekkel együtt ez ellen a tétel ellen, Lenin ellen foglal állást. Ők — ezek a „baloldali" kommunisták — készek odadobni a szovjet hatalmat is. Ezek az urak, betelepedve a moszkvai pártbizottság irodájába, már 1918-ban arról beszéltek, hogy a breszti békét még azon az áron is meg kell hiúsítani, ha elveszítjük a szovjet hatalmat, amely, mint mondták, formális fogalommá lett. Sztálin a breszti békét joggal nevezte a lenini stratégia mesterművének; ez a stratégia tette lehetővé, hogy előkészítsük Gyenyikin és Kolcsak bandáinak leverését.

Pjatakov, Radek és elvbarátaik már akkor úgy gondolkoztak és cselekedtek, mint ahogyan később Feliksz Dzerzsinszkij nevezte találóan és élesen őket, amikor odakiáltotta a trockistáknak és zinovjevistáknak: „kronstadtiak!"[4] A Pjatakovoknak és Radekeknek nem volt drága a Szovjethatalom. Lenin elleni őrjöngő harcukban odáig mentek, hogy az akkori Népbiztosok Tanácsának leváltásáról és helyébe a „baloldaliak" csoportjának tagjaiból álló

[4] Kronstadtban ellenforradalmi lázadás volt 1921 márciusában. — *Ford.*

Népbiztosi Tanács alakításáról tárgyalgattak. 1918-ban, amikor a Szovjetország a legnagyobb veszedelemben forgott, Pjatakov és társai ellenforradalmi államcsíny előkészítéséről, Lenin letartóztatásáról folytattak tárgyalásokat az eszerekkel, azt akarták, hogy Pjatakov foglalja el a kormány fejének, a Népbiztosok Tanácsa elnökének tisztségét. Lenin letartóztatásával, államcsínnyel szerettek volna ezek a politikai kalandorok utat törni a hatalom felé! És mit csinálnak most? A szovjet hatalom megdöntésének kísérletével, pártunk és a Szovjetállam vezetői — Sztálin elvtárs és harcostársai — elleni terrorista merényletekkel ugyanazt az utat járják, a kapitalizmus restaurációjának útját, a külföldi intervenciós agresszorok szuronyai, a terror, a diverzió, a kémkedés, a kártevés és mindenféle elképzelhető súlyos államellenes bűntény segítségével megvalósítandó kapitalista restauráció útját. A történelmi folytonosság szemmelláthatő. Pjatakov Trockijjal együtt támadta Lenint országunk nehéz breszti napjaiban. Trockijjal együtt támadta Lenint azokban a napokban, amikor a párt, rendkívül bonyolult fordulattal, áttért az új gazdasági politikára. Trockijjal együtt harcolt a szocializmus országunkban való felépítésének lenini terve ellen, országunk iparosítása és kollektivizálása ellen, melyet vezérünk és tanítónk, Sztálin elvtárs zseniális vezetésével hajtottunk végre.

1915, 1916, 1917, 1918 és 1919, 1921 és 1923, 1926 és 1927 — több mint egy évtizeden át Pjatakov változatlanul védelmezi a trockizmus álláspontját, nyiltan harcol Lenin ellen, a párt vezérvonala ellen és a Szovjetállam ellen.

1926—1936. Ez a második évtizede annak a csaknem szakadatlan, de már titkos, földalatti harcnak, amelyet Pjatakov a Szovjetállam és pártunk ellen folytatott. Ezt a harcot rendszeresen, lankadatlanul folytatta Pjatakov mindaddig, amíg tetten nem érték, amíg le nem leplezték, amíg ide nem ültették a vádlottak padjára, mert eladta, elárulta a hazát!

Ez Pjatakov, ez az ő arcképe.

Abból, amit Pjatakovról elmondtam, sok mindent Radek vádlottról is el lehet mondani. Radek többízben szembeszállt Leninnel, mind a forradalom előtt, mind utána. Ez a Radek 1926-ban a Kommunista Akadémián egy vita során csúfot űzött a szocializmus országunkban való felépítésének elméletéből, kigúnyolta, és a szocializmus egy kerületben, sőt egy utcában való építése elméletének, scsedrini eszmének nevezte ezt az elméletet.

„Minek nevezzük Radeknek ezt az eljárását — írja Sztálin ezzel kapcsolatban —, a szocializmus *egy* országban való építése eszméjének ezt az ízetlen és liberális kigúnyolását, ha nem a leninizmussal való teljes szakításnak?"

Radek egyike a legtekintélyesebb és — meg kell adni — legtehetségesebb, legkitartóbb trockistáknak. Lenin idejében Lenin ellen, Lenin halála után Sztálin ellen hadakozik. Egyéni képességeivel egyenes arányban áll nagyfokú társadalmi és politikai veszélyessége. Javíthatatlan elem. Övé a szovjetellenes trockista központban a külügyi tárca. Trockij megbízásából diplomáciai tárgyalásokat folytat bizonyos külföldi személyekkel, vagy, hogy az ő kifejezésével éljünk, „láttamozza" Trockij mandátumát. Rendszeres levelezést folytat saját, hogy úgy mondjuk diplomáciai futárja, Romm útján Trockij-jal, és tőle kapja meg azt, amit ők itt fellengzősen „direktíváknak" neveztek. Radek Trockijnak, a fő bandavezérnek egyik legbizalmasabb és legmeghittebb embere.

Szokolnyikov. 1918-ban ő is Lenin ellen volt. Sőt, ugyanebben az évben egy politikai nézeteltérésből kifolyólag lemondással fenyegeti Lenint. 1921-ben aláírja Buharin leninellenes szakszervezeti platformját. 1924-ben aláírja a „barlangplatformot", amelyet Kiszlovodszk közelében egy barlangban írtak. 1925-ben a Szovjetállamot rágalmazva azt állítja, hogy külkereskedelmünk és belkereskedelmi vállalataink államkapitalista vállalatok. Az Állami Bank szintén államkapitalista vállalat, pénzrendszerünket a kapitalista gazdaság elvei itatják át. A kapitalista gazdasági politika buzgó védelmezője és ideológusa!

Sztálin elvtárs akkor rámutatott arra, hogy Szokolnyikov országunk dawesizálásának híve. Szokolnyikov fémjelzett híve volt annak, hogy országunk megőrizze gazdasági elmaradottságát, vagyis, hogy magára vegye a kapitalista államok igáját, hogy „országunk a kapitalista rendszer függvényévé váljék". Mint látják, Szokolnyikov erről az álláspontjáról még a mai napig sem tért le.

Szokolnyikov 1925-ben, pénzügyi népbiztos korában, arról panaszkodott, s azzal rágalmazta pártunkat és a szovjet kormányt, hogy akadályokat gördít elé, amikor ő a proletárdiktatúrát védelmezi, és a kulák ellen harcol, akadályozza őt abban, hogy megzabolázza a kulákot. Most pedig Szokolnyikov az egész világ fülehallatára beismerte, hogy a trockista központ, amelynek ő az egyik főkolomposa, éppen a kulákra, vagy helyesebben, immár a kulákok jelentéktelen maradványaira számított. A bíróság előtt

ő maga jelentette ki: „Megértettük, hogy programmszerű irányelveinkben vissza kell térnünk a kapitalizmushoz és a kapitalizmus restaurációját kell kitűznünk programmul, mert akkor támaszkodhatunk országunk bizonyos rétegeire."

Kérdés: Konkrétan, milyen erőkre számítottak önök az országon belül? A munkásosztályra?

Szokolnyikov: Nem.

Kérdés: A kolhozparasztságra?

Szokolnyikov: Természetesen arra sem.

Kérdés: Hát akkor kire?

Szokolnyikov: Kereken meg kell mondanom: arra számítottunk, hogy majd a falusi burzsoázia elemeire támaszkodhatunk . . .

Kérdés: A kulákra, a kulákok jelentéktelen maradványaira?

Szokolnyikov: Igen.

Így jutott el Szokolnyikov a nyilt kulákprogrammig, a kulákérdekek nyilt védelmezéséig, így érte el bukásának mélypontját. Mi sem természetesebb annál, hogy Szokolnyikov 1925—1926-ban elfoglalt álláspontjától eljutott a trockista központ 1933—1936-os programmjához.

Egy-két szót Szerebrjakovról, a szovjetellenes trockista központ negyedik tagjáról. Aláírja Buharin programmját az 1920-as szakszervezeti vita idején, aktív résztvevője az 1923-as ellenzéknek, aktív résztvevője az 1926—1927-es ellenzéknek. Szerebrjakov, mint azt itt a tárgyaláson maga is beismerte, valójában sohasem szakított a trockizmussal. Világos, hogy teljes joggal tarthatott igényt vezető szerepre a szovjetellenes trockista központban.

Régi trockistáknak ismerjük N. Muralovot, Drobnyiszt, Boguszlavszkijt, Livsicet. Tudjuk, hogy hosszú éveken át harcoltak Lenin ellen, a szocializmus építése ellen. Vajjon nem világos-e, hogy ezeknek az embereknek a részvétele a szovjetellenes földalatti trockista munkában, a trockista kártevésben, diverzióban, terrorista csoportokban, hogy hazaárulásaik sorozata — folytatása és egyenes következménye volt egész régebbi trockista tevékenységüknek, egyenes következménye volt a Szovjetunió és a szovjet nép ellen folytatott sokesztendős harcuknak? Ezt maguknak a vádlottaknak is be kellett ismerniök. Hosszú időn át kitartóan és aljas módon harcoltak a szocializmus ellen. Most tetten érték őket. Lehullott róluk az utolsó álarc is. Itt állnak leleplezve, mint a nép ellenségei, mint külföldi kémszolgálatok ügynökeinek maroknyi aljas csoportja.

Nem politikai párt, hanem gonosztevők bandája

Ezek az urak úgy igyekeztek feltűnni, mintha valamilyen politikai pártot alkotnának. Pjatakov a bíróság előtt úgy beszélt cinkostársairól, mint valami „frakció"-ról; beszélt „frakció"-jának a blokk zinovjevista részével szemben tanúsított „politikai bizalmatlanságáról". Beszélt „saját szervezetről", s ezt a fogalmat politikai értelemben használta; sőt „saját" politikáról is beszélt, melyet Trockij szándékozott folytatni. Radek szintén úgy emlegette cinkostársait, mint politikai vezetőket. Amikor azokról a bűnös kártevő követelésekről volt szó, amelyeket Trockij személyes megbeszélésük során közölt Pjatakovval, Pjatakov vádlott úgy beszélt e követelésekről, mint Trockij politikájának alkotórészeiről.

Emelkedett stílusban beszélt Radek is, ama „reálpolitikusok" egyike, akik reálisan elárulták a hazát és az ellenségnek reális területi engedményeket ígértek. Sőt politikai témához méltó emelkedett stílusban igyekezett beszélni Radek még olyan prózai dologról is, mint a közönséges kártevés. A január 24-i tárgyaláson Radek a következőket mondotta: „Világos volt, hogy a blokk álláspontjáról érdeklődnek nálam. Azt mondtam neki, hogy a Szovjetunió reálpolitikusai megértik a német-orosz közeledés jelentőségét, és e közeledés érdekében hajlandók engedményeket tenni. Minthogy én reálpolitikusokról beszéltem, ez a diplomata megértette, hogy a Szovjetunióban vannak reálpolitikusok és nem reálpolitikusok. A nem reálpolitikusok — az a szovjet kormány, a reálpolitikusok — a trockista-zinovjevista blokk." És ezek a reálpolitikusok most itt ülnek . . . s mindössze három vöröskatona vigyáz rájuk. *(Derültség.)* Könnyen meggyőződhetünk arról, hogy ez az egész emelkedett stílus voltaképpen afféle szokás dolga nála. Nem nehéz meggyőződni arról, hogy itt egyáltalán nem politikai párttal, hanem egyszerűen közönséges gonosztevők bandájával állunk szemben, akik egyáltalán nem, vagy a legjobb esetben is csak alig különböznek azoktól a banditáktól, akik az országúton az éjszaka leple alatt furkósbottal és késsel dolgoznak.

Nem politikai párt ez. Gonosztevők bandája, külföldi kémszervezetek közönséges ügynöksége. Pjatakov arra az egyenes kérdésre: „Összeköttetésben voltak-e az önök szervezetének tagjai külföldi kémszervezetekkel?" — azt felelte: „Igen." És elbeszélte, hogyan jött létre ez az összeköttetés Trockij egyenes utasítására. Megerősítette ezt Radek, a „párhuzamos" központ „külpolitikai" szakértője is. Megerősítették ezt Livsic, Knyazev, Sesztov és más

vádlottak, e kémszervezetek közvetlen ügynökei. Ime, ez az a társaság, amely „politikai erő"-nek nevezte magát, annak akart látszani, a valóságban pedig nem politikai párt volt, hanem kémek, banditák, terroristák és diverzánsok bandája.

E csoportnak nem országunk néptömegeiben van a gyökere, hiszen ez a banda úgy fél, úgy menekül tőlük, mint ördög a szenteltvíztől. Ez a banda elrejti arculatát a tömegek elől, elrejti előlük vadállati agyarait, ragadozó fogait. Ennek a társaságnak, ennek a bandának a gyökereit a külföldi kémszervezetek rejtekhelyein kell keresnünk, a kémszervezetekben, amelyek ezeket az embereket megvásárolták, kitartották, hűséges, alázatos szolgálataikért megfizették. Láthattuk itt ezeket a véglegesen és ideiglenesen alkalmazott rendőrspicliket és kémeket.

Pjatakov meggyőzi cinkosait arról, hogy főképpen olyan robbantásokat és diverziós cselekményeket kell szervezniök, amelyek emberáldozatot követelnek. Drobnyisz azt bizonyítgatja, hogy „minél több az áldozat, annál jobb" a trockistáknak. Sesztov gyilkosságokat szervez. Livsic, Knyazev és Turok vasúti szerelvényeket siklat ki. Radek pedig „külpolitikával" foglalkozik, melynek értelme az, hogy éppúgy, ahogy Livsic és Knyazev vonatokat siklatnak ki, ő a szocializmus ügyét siklassa ki és tárja ki a kapukat a külföldi ellenség, az agresszor előtt. Ime itt vannak önök előtt valamennyien nyakig merülve a bűn és a vér szennyes mocsarába. Nézzük meg egyes csoportjaikat: eggyé forrtak a külföldi kémekkel, akik a támogatás ígéretével, olykor pedig egyszerűen készpénzen vásárolják meg őket.

Bányákat robbantanak, műhelyeket gyujtanak fel, vonatokat pusztítanak el, százszámra teszik nyomorékká és gyilkolják le legjobbjainkat, hazánk legjobb fiait. A gorlovkai nitrogén-műtrágyakombinát 800 munkása közli a *Pravdá*-ban a gyár ama legjobb sztahanovistáinak nevét, akiket a diverzánsok áruló keze pusztított el. Ime ezeknek az áldozatoknak a névsora: Lunyev sztahanovista, született 1902-ben; Jugyin, tehetséges mérnök, született 1913-ban; Kurkin komszomolista, sztahanovista, 23 éves; Sztrelnyikova élmunkásnő, született 1913-ban; Moszijec élmunkás, szintén 1913-ban született. Ezek a meggyilkoltak. Tíznél több a sebesültek száma. Elpusztult Makszimenko sztahanovista, aki a normát állandóan 125—150 százalékra teljesítette, elpusztult az egyik legkiválóbb élmunkás, Nyemikin, aki feláldozva szabadságának tíz napját, leszállt a Centralnaja tárnába, ahol rálestek és meggyilkolták; meggyilkolták Jurjev lőmestert, a kínai fehérgár-

disták elleni harcok résztvevőjét, meggyilkolták Lanyint, az öreg bányászt, a polgárháború katonáját. És így tovább és így tovább.

Bíró elvtársak! A gyilkosok itt ülnek önök előtt! . . .

Sesztov bankrablást szervez. Meggyilkoltatja Bojarsinov mérnököt, mert attól tart, hogy leleplezheti bűnös tevékenységüket.

Arnold, ez a nemzetközi csavargó, alighanem a világ minden országát bejárta, és mindenütt otthagyta szélhámos üzelmeinek nyomát. Minszkben okmányt hamisít. Amerikában az amerikai hadsereg őrmestere és saját bevallása szerint állami tulajdon elsikkasztásának gyanúja miatt börtönbe kerül. Azt hiszem, ha ez az ember valaha is állami tulajdon közelébe került, akkor annak az állami tulajdonnak befellegzett. *(Derültség.)* Ez az ember Amerikában a szabadkőművesek segítségével a „társadalom felső rétegeibe" akart felkapaszkodni, a trockisták segítségével pedig a titokban oly hőn óhajtott hatalomhoz szeretett volna jutni, mégpedig olyan nevelő szakavatott vezetése alatt, mint amilyen ez az akasztófáraváló Sesztov volt . . .

A szó szoros értelmében banditák, rablók, okirathamisítók, diverzánsok, rendőrspiclik, gyilkosok hordája ez. Ehhez a gyilkos, gyujtogató és bandita hordához csak a középkori Camorra hasonlítható, amelyben olasz főurak, útonállók és közönséges banditák fogtak össze egymással. Így fest hát ezeknek a züllött, romlott erkölcsű uraságoknak morális arculata. Ezek az emberek elvesztették minden szégyenérzetüket, még tulajdon cinkosaikkal, még önmagukkal szemben is.

Ezek a „politikusok" szemrebbenés nélkül lazítottak meg síneket, futtattak egymásnak vonatokat. Szemrebbenés nélkül árasztottak el tárnákat gázzal, és engedték be aztán csapatostul a munkásokat ezekbe a tárnákba. Szemrebbenés nélkül gyilkoltak meg orvul egy becsületesen dolgozó mérnököt, gyujtottak fel gyárat, robbantottak fel gyermekeket, akik egy dinamittal megtöltött gödörbe tévedtek.

Szó sincs róla, szép kis politikai párt ez! Ha párt lett volna, nem titkolta volna programmját a tömegek előtt. Politikai pártok nem titkolják programmjukat, politikai nézeteiket. A bolsevikok pártja, ez a szó legigazibb és legnemesebb értelmében vett valódi politikai párt, sohasem rejtőzött el a tömegek elől, és sohasem titkolta programmját.

Lenin az orosz forradalom hajnalán megírta, hogy a forradalmi szociáldemokrácia milyen hatalmas jelentőséget tulajdonít eszméi nyilt propagandájának, céljai nyilt hirdetésének, a programmbeli,

taktikai, szervezeti nézetei és elvei érdekében folytatott nyílt tömegagitációnak. Lenin és Sztálin pártja a tömegekre támaszkodó és a tömegekkel szerves kapcsolatban levő pártként nőtt naggyá, erősödött meg, és vált óriási, hatalmas erővé. Ez jellemzi az igazi politikai pártot. Az ilyen párt nemcsak nem titkolja nézeteit a tömegek előtt, hanem igyekszik ezeket a nézeteket mind szélesebb körben elterjeszteni a tömegek között. Ez a „párt" azonban, ahogyan ők nevezik magukat, félt és fél megmondani magáról az igazságot, nem mer saját programmjáról beszélni a népnek.

Miért? Azért, mert a mi népünk gyűlöli az ő nézeteiket, programmjukat, mint ahogy gyűlöli a kapitalista rabságot, a kapitalista jármot, amit ezek az urak vissza akarnak hozni, amit ezek az urak újra népünk nyakára akarnak rakni. Azért, mert a néptől elszakadt renegát csoporttá, gonosztevő bandává váltak, Trockij bandavezérrel, Pjatakov, Radek alvezérekkel és más bandita „atyuskákkal" az élükön. Nem a szovjet föld hajtása ez. Ez a növény külföldön nőtt, szovjet földön nem terem meg, nem hajt virágot . . .

Különösen hangzik, amikor ezek az urak arról beszélnek, hogy ez a „párt", jobban mondva, ez a gonosztevő banda valamilyen egyezményt kötött a japán és német fasiszta erőkkel. Komoly ábrázattal beszélt Pjatakov, Radek és Szokolnyikov egy „egyezményről", amelyet Trockij kötött, vagy amelyben Trockij megállapodott Németországgal és Japánnal. Komoly ábrázattal mondták el ezek az urak, hogy az említett országokat saját céljaikra szándékoztak felhasználni. De hogy lehet erről komolyan beszélni, amikor ez az egész „párhuzamos" központ csak nyomorult csúszómászó a farkasokhoz képest.

Egyezmény! Mondták volna egyszerűen: „Megadtuk magunkat a győztes kényére-kedvére." Ez persze nem egyezmény, ez kapituláció a győztes kényére-kedvére.

Ha Pjatakovot és Radeket halljuk, azt hihetnők, hogy valóságos egyezményről volt szó. Radek azt vallotta, hogy levelet küldött Trockijnak. A levélben, mondta, „közöltem vele, hogy utasításait megkaptam, hogy mi itt egymás között megállapodtunk a következőben: arra szorítkozunk majd, hogy láttamozzuk az ő mandátumát külföldi államokkal való tárgyalásokra. Azonkívül hozzáfűztem: nemcsak mi hivatalosan mint központ, hanem én személyesen is helyeslem azt, hogy ő érintkezést keres külföldi államokkal."

Lám, Radek és Pjatakov „láttamozzák Trockij mandátumát" a külföldi hatalmakkal való tárgyalásra. De ez még nem a leg-

fontosabb. Az sem a legfontosabb, hogy a központ helyesli ezeket a tárgyalásokat. A fődolog az, hogy *én, Karl Radek, a blokk és a központ külügyminisztere, személyesen helyeslem azt,* hogy Trockij, a blokk miniszterelnöke, külföldi államokkal keres érintkezést. Ez persze fölötte nevetségesen hangzanék, ha Pjatakov és Radek helyzete nem lenne olyan tragikus. De mindenkinek, aki nem vesztette el végleg a fejét, akinek még egy fikarcnyi ítélőképessége maradt, tisztában kellett volna lennie azzal, hogy ez az egyezmény, amelyről Pjatakov Trockijjal és Radekkel beszélt, nem egyezmény, hanem szépített kapituláció, hogy a trockisták megadták magukat a győztes kényére-kedvére, hogy ez az egyezmény rabságot jelent, annyit jelent, mint belemászni a farkas torkába abban reménykedve, hogy a farkas jóindulatú és nem fogja felfalni őket.

Ez az egyezmény Krilovnak „Az oroszlán vadászik" című meséjét juttatja eszembe. Ez a mese arról szól, hogy a kutya, az oroszlán, a farkas és a róka egyezményt kötöttek egymással — „fogadalmat tettek" —, hogy közösen fognak vadászni. A róka fogott egy szarvast. Hozzáláttak az osztozkodáshoz. Erre a „szerződő felek" egyike így szólt: „Ez a rész itt a szerződés értelmében az enyém. Ez a másik rész elvitathatatlanul engem illet, mert én vagyok az oroszlán. Ez meg itt azért jár ki nekem, mert én vagyok a legerősebb és az, aki ez után a falat után akárcsak a mancsát is ki meri nyujtani, nem megy el innen élve." *(Derültség.)*

Ez a „fogadalom" nagyon hasonlít az önök egyezményére, vádlott urak, a német és japán fasizmus tiszt urai! Önöknél is így történt volna, csupán azzal a kis különbséggel, hogy az önök megállapodásában az oroszlán láncos kutya szerepében lép fel.[5] Ezért állítom én, hogy nincs itt szó semmiféle politikai pártról, — gonosztevő banda, erkölcsi fertőbe süllyedt emberek ezek, akik a lelkiismeretüket és az eszüket egyaránt elvesztették.

Erkölcsi fertőbe süllyedt emberek

Vajjon azokután, amit itt a tárgyaláson ezeknek az embereknek a szájából hallottunk, férhet-e bármi kétség is ahhoz, hogy ezek itt valóban és végérvényesen elzüllött, az erkölcsi fertő mélyére süllyedt emberek? Nem. Semmi kétség sem férhet hozzá.

Mialatt a szovjet nép pártunk vezetésével új, szocialista had-

5 Szójáték. Trockij keresztneve „Lev" — oroszlánt jelent. — *Ford.*

állásainak megerősítésén fáradozott, addig ellenségünk — és ez itt az ellenség előretolt osztaga — lassanként, áruló módon igyekezett áttörni győzelmeink frontját, megkerülni és hátbatámadni bennünket. Szakadatlanul dolgoznak a külföldi kémek, szövetségeseket, segítőtársakat keresnek és sajnos találnak is országunkban, igaz, hogy csak a züllött, a szovjet renddel ellenségesen szembenálló emberek körében és — mint most teljes pontossággal bebizonyult — elsősorban a trockisták soraiban.

Miért lelnek éppen a trockisták között ügynökeikre a külföldi kémszervezetek? Azért, mert a trockisták egész multjukkal és jelenükkel megmutatták, hogy a Szovjetek engesztelhetetlen ellenségei, hogy hajlandók szívvel-lélekkel, lelkiismeretesen szolgálni a kapitalizmust: megmutatták, hogy nem riadnak vissza a legundorítóbb és legaljasabb harci eszközök igénybevételétől sem, hogy mindenre képesek.

Sztálin elvtárs már a XV. országos pártkonferencián hangsúlyozta, hogy a trockistákat és akkoriban szervezett blokkjukat éppen az jellemzi, hogy „nem válogatósak az eszközökben, s hogy elvtelenek a politikában". A politikai harc eszközeinek ez a válogatás nélküli felhasználása most már túlment minden határon, szörnyű méreteket öltött.

Vajjon nem az erkölcsi züllés legvégső határát mutatják-e azok a cikkek, melyeket Pjatakov és Radek cinkostársaikról, Zinovjevről és Kamenyevről írtak, ezekről a mérhetetlenül aljas árulókról, ezekről az igazi banditákról, akik meggyilkolták a felejthetetlen Szergej Mironovics Kirovot! Vajjon nem a cinizmus netovábbját és az emberi lelkiismeret utolsó szikrájának, s a legelemibb erkölcsi fogalmaknak a megcsúfolását jelentik-e azok a cikkek, amelyekben Radek és Pjatakov az igazság felháborodott bajnokainak képmutató álarcában saját szövetségeseik, elvbarátaik és cinkostársaik agyonlövetését követelték?

Akarják tudni, hogy milyen ezeknek az uraknak az erkölcsi arculata? Olvassák el cikkeiket, melyeknek megjelenése napját a mai naptól mindössze néhány hónap választja el.

Lám, Radek a *Bolsevik* 1935. évi 3. számában leleplezi . . . mit gondolnak, mit leplez le? Leleplezi Zinovjev és — mint mondja — az egész Zinovjev-frakció vezéreinek kétkulacsosságát. Radek szakember ebben, és nagy ismereteket árul el ezen a téren. Bőbeszédűen adja elő, mi is az a kétkulacsosság . . .

Engedjék meg, hogy idézzem Radek tanúságtételét arról, hogy mi a kétkulacsosság . . . Radek kétkulacsossága.

„A zinovjevista-trockista blokknak az ellenforradalomig süllyedt volt vezérei — írja — az intervenció kémeinek, a felforgatóknak és kártevőknek ezt a módszerét alkalmazták. A kétkulacsosság olyan álöltözet volt, amely lehetővé tette, hogy tűz alá vegyék a proletár vezérkart."

Tudjuk, hogy amikor Radek ezt a cikket írta, már régen értesült a Szergej Mironovics Kirov ellen előkészített gaz, gyilkos merényletről. Tudjuk, hogy Radek összeesküvő társa volt Zinovjevnek és Kamenyevnek, Kirov elvtárs gyilkosainak, hiszen éppen ő és mellette ülő barátai határozták el, hogy elteszik Kirov elvtársat láb alól.

És íme, Radek, hogy ebben az aljas gaztettben való bűnrészességének nyomait eltüntesse, a törvény kezére került leleplezett kétkulacsosokról értekezik, „s a törvény tudja — írja —, hogyan kell bánni azokkal, akik meg akarják rendíteni a proletárforradalom pilléreit".

Úgy van, Radek vádlott, önnek igaza van! A szovjet törvény tudja, hogyan kell bánni az önhöz és barátaihoz hasonló kétkulacsosokkal és árulókkal.

Vajjon Zinovjev, Kamenyev és társaik perének előestéjén, a szovjetellenes bűnös harcban tetten ért hazaárulók perének előestéjén mit írt ez a Radek? A „trockista-zinovjevista fasiszta bandáról és hetmanjáról, Trockijról" írt (ez az ő saját kifejezése), azt írta, hogy abból a teremből, amelyben a pert tárgyalták „hullaszag" áradt és patétikusan így kiáltott fel: „Tiporjátok el ezeket a férgeket! Nem arról van szó, hogy nagyravágyó embereket semmisítsünk meg, akik a legnagyobb bűnbe estek, arról van szó, hogy a fasizmus ügynökeit semmisítsük meg, akik készek voltak arra, hogy segítsenek a háború lángjába borítani a világot, hogy megkönnyítsék a fasizmus győzelmét, hogy a fasizmus kezéből vegyék át ha csak árnyékát is a hatalomnak."

Így írt Radek. Azt hitte, hogy Kamenyevről és Zinovjevről ír. Egy kis tévedés! Ez a per helyreigazítja Radeknek ezt a tévedését: saját magáról írt!

Kétkulacsoskodva és fintorokat vágva írt akkor arról, miként csábítgatta őt Trockij 1928-ban, hogy szökjék külföldre és mint „rémült meg" ő — ez a Radek — „annak a gondolatától, hogy burzsoá államok védőszárnya alatt dolgozzék a Szovjetunió ellen és elszabotálta a szökési kísérletet". 1929-ben — Radek szavai szerint — „Trockij rábeszélte a trockista Bljumkint, hogy szervezze meg sajtótermékeknek a Szovjetunióba való szállítását, fiát,

Szedovot pedig azzal az utasítással küldte hozzá a szállodába, hogy szervezzen támadást a külföldi kereskedelmi képviseletek ellen. Ezzel a támadással akarták előteremteni azt a pénzt, amelyre Trockijnak a szovjetellenes munkához szüksége volt. Trockij a kisajátításokról, amelyeket 1929-ben készített elő, 1931-ben a terror előkészítésére tért át. Erre egyenes utasítást adott Szmirnovnak és Mracsovszkijnak, olyan embereknek, akik 18 éve voltak vele kapcsolatban. Szmirnov és Mracskovszkij fegyvert emeltek Sztálin és a párt ellen, sárbataposták a velük szemben tanúsított bizalmat, és olyan mélyre süllyedtek, hogy undor fogja el az embert nevük puszta említésére is."

Bíró elvtársak! Radek ellen akkor még nem folyt vizsgálat és nem ült a vádlottak padján. Ez nem 1936-ban, nem is 1935-ben, ez 1929-ben történt. És Radek itt arról tesz tanúságot, hogyan bízta őt meg Trockij kereskedelmi képviseletünk kirablásának megszervezésével. Radek akkor szabadlábon volt, nem volt sem a Cseka, sem a GPU, vagy a Belügyi Népbiztosság kezében, nem zaklatta kérdésekkel sem nyomozó, sem ügyész, szabad állampolgár volt, újságíró, szabadon szívhatta mindenütt a pipáját és mindenkinek szabadon fújhatta a füstöt a szemébe, nemcsak annak, akivel éppen beszélgetett. Mit is írt ő akkoriban? Azt írta, hogy Trockijtól utasítást kapott kereskedelmi képviseleteink elleni támadás szervezésére, annak a pénznek megszerzése céljából, amely Trockijnak a szovjetellenes munkához kellett. Azt hiszem nincs okunk el nem hinni azt a hiteles vallomást, amelyet Radek a szovjet közvélemény előtt tett, nem a vádlottak padján, hanem a szovjet sajtóban. A történelem, mint látjuk, megismétli önmagát. És amikor most azt mondják nekünk, hogy Trockij 1935-ben rábeszélte Pjatakovot, helyesebben nem rábeszélte, hanem utasította arra, hogy szovjet pénzeket raboljon a Demag és Borsig cégek segítségével, és amikor Szedov hasonló célból összeköttetésbe lépett a Dehlmann céggel, akkor ugyancsak azt látjuk, hogy a történelem megismétli önmagát . . .

Menjünk tovább. Nézzük mit írt annakidején Radek. „A kisajátításokról . . . " (mi az, hogy kisajátítás? Mifelénk ezt egyszerűen rablásnak hívják) . . . „Trockij a kisajátításokról, amelyeket 1929-ben készített elő, 1931-ben a terror előkészítésére tért át. Erre egyenes utasítást adott Szmirnovnak és Mracskovszkijnak, olyan embereknek, akik 18 éve voltak vele kapcsolatban" . . . Amikor Radek ezt írta, azt hittük, hogy a hivatalos nyomozati okmányok alapján ír. Kiderül, hogy az, amit Radek írt, hogy úgy

mondjam, autentikus, szerzői magyarázat volt, vagyis az egyik társszerző kommentárja. Azt írja továbbá Radek: „Szmirnov és Mracskovszkij ... olyan mélyre süllyedtek, hogy undor fogja el az embert nevük puszta említésére is." Írta ezt Radek, vagy nem írta? Írta. De még mennyire írta! Radek akkor az őszinteség húrját pengette. Úgy tett, mintha megbánná bűneit, mintha őszintén beszélne. Adta a felháborodottat, szitkozódott, átkozódott, esküdözött, fogadkozott, szánta-bánta bűneit ... Tiszta szívből vajjon? Nem!. Hazudott ... Amikor fölelevenítette 1929-et, azt, hogy Trockij rablótámadásokat készített elő külföldi kereskedelmi képviseleteink ellen, úgy tett, mintha tiszta szívből beszélne. De hazudott! Csak tettette az igazmondót. Megátkozta barátait, hogy elterelje a figyelmet magáról, hogy, amint itt tolvajnyelven mondta, „le ne bukjon". És mégis „lebukott". A megrögzött bűnözők módszeréhez folyamodott. Tolvajt kiáltott, hogy ő maga elkerülje az igazságszolgáltatás sujtó kezét. Ismert módszere ez azoknak, akik a „lebukni" és „beköpni" jellegű nyelven beszélnek. Igyekezett kicsúszni, kibújni a felelősség alól. Barátainak és cinkostársainak holttestén keresztül igyekezett ez a Radek kikecmeregni abból a bűzös, vérrel szennyezett gödörből, amelyben akkor már fülig merült. Hazug, erőltetett műfelháborodással kiáltott fel:

„A proletárbíróság olyan ítéletet hoz majd a véreskezű gyilkos banda fölött, amilyet százszorosan megérdemel. Aki fegyvert emel a proletariátus szeretett vezéreire, annak fejével kell lakolnia határtalan bűnéért. E bandának és tetteinek fő szervezőjét, Trockijt, a történelem már pellengérre állította. Nem kerüli el a világproletariátus ítéletét."

Ugye emlékszik, Radek, azt mondta akkor, hogy ezeknek az embereknek, az *ilyen* embereknek fejükkel kell lakolniok bűnükért?

„E banda fő szervezőjét — írta Radek —, Trockijt, a történelem már pellengérre állította. Nem kerüli el a világproletariátus ítéletét." Ez igaz. Az árulók nem fogják elkerülni a világproletariátus ítéletét, mint ahogyan nem kerülik el a mi szovjet bíróságunk, a nagy szocialista munkás- és parasztállam bíróságának ítéletét sem!

És Pjatakov? Pjatakov szintén szót emel a sajtóban az egyesült trockista-zinovjevista terrorista banditaközpont leleplezésekor. Pjatakov mennydörög az aljas ellenforradalmi tevékenység ellen, amely, mint írta, a kétkulacsosság, a hazugság és a csalás elviselhetetlen bűzét árasztja szerteszét. Mit fog Pjatakov most mondani,

hogy megbélyegezze saját erkölcsi bukását, a „hazugságnak, a kétkulacsosságnak és a csalásnak azt a bűzét", melyet ő áraszt szerteszét? Megtalálja-e Pjatakov ezeket a szavakat, és ha meg is találja, mit érnek majd, ki fogja elhinni őket?

„Nincs szó arra — írja Pjatakov —, hogy maradéktalanul kifejezhessük felháborodásunkat és elszörnyedésünket. Ezek az emberek elvesztették ábrázatuk utolsó emberi vonásait is. Meg kell semmisíteni őket, mint a dögöt, amely megfertőzi a Szovjetország tiszta, friss levegőjét, mint veszélyes dögöt, amely vezéreink halálát okozhatja, sőt országunk egyik legjobb fiának — olyan csodálatos elvtársnak és vezetőnek, mint Kirov volt — már ki is oltotta életét."

Keservesen sír, zokog Pjatakov az általa meggyilkolt Kirov holtteste fölött. „A mi országunkban, a győzelmes szocializmus országában az ellenség ravasz" — írja a tükörbe nézve. „Alkalmazkodik a körülményekhez" — tetszeleg magának a tükör előtt. „Tetteti magát" — s azt gondolja magában: hát nem ügyesen tettetem magam? ... „Hazudik." Hm — gondolja Pjatakov —, hogyan is tehetnék mást ebben a helyzetben? „Eltünteti a nyomokat ..." „Beférkőzik az emberek bizalmába ..."

Nézzük, mit ír Pjatakov, hogy eltüntesse gaztetteinek véres nyomait:

„Sokan közülünk, jómagam is, szájtátó hiszékenységünkkel, közömbösségünkkel, azzal, hogy nem ügyeltünk a környezetünkre, megkönnyítettük ezeknek a banditáknak sötét üzelmeit, anélkül, hogy magunk is észrevettük volna." Nagyszerű trükk! Lám, Pjatakov, nem volt elég éber! (*Mozgás a teremben.*) Ez hát Pjatakov bűne. Ez megint csak a közönséges gonosztevők régi fogása. Ha valakit rablógyilkossággal vádolnak, rablást ismer be. Ha betöréses lopással vádolják, akkor csak a lopást ismeri be. Ha lopással vádolják, akkor a legrosszabb esetben csak orgazdaságot ismer be.

A hivatásos bűnözők régi taktikája ez. Pjatakov attól tart, hogy elcsípik, hogy leleplezik, ezért cikket ír a sajtóban, ostorozza az ellenséget, és önmagát sem kíméli. Ó, te szájtátó Pjatakov — mondja —, nem veszed észre, hogy mi folyik körülötted? — De hiszen ez nem körülötted történik, ezt te magad csinálod!

„Jó, hogy a Belügyi Népbiztosság szervei leleplezték ezt a bandát" — írja Pjatakov. (*Derültség.*) Jó bizony. Köszönjük a Belügyi Népbiztosság szerveinek, hogy végre leleplezték ezt a bandát! „Jó, hogy meg lehet semmisíteni ezt a bandát." Úgy van,

Pjatakov vádlott, jó, hogy meg lehet, de nemcsak lehet, hanem meg is kell semmisíteni. „Tisztelet és dicsőség a Belügyi Népbiztosság munkatársainak." Ön szentségtörést követ el Pjatakov vádlott!

Kiről írt Pjatakov 1936 augusztus 21-én? Önmagáról írt; elébe vágott az események kérlelhetetlen folyásának.

Miről tanuskodnak Pjatakovnak és Radeknek ezek a cikkei? Vajjon, nem ezeknek az embereknek mély, határtalan, a szó legszorosabb értelmében vett erkölcsi bukásáról, erkölcsi zülléséről, erkölcsi rothadásáról tesznek-e tanúságot? Hitvány, elevenen rothadó emberek ezek, akik nemcsak becsületük, hanem eszük utolsó maradványait is elvesztették. Aljas korcsok, a Szovjetunió ellen hadrakelt Marlborough-k, senkiházi politikusok, kisstílű politikai hamiskártyások és nagystílű banditák.

A szovjetellenes trockista központ programmja

Az „Egyesült Trockista-Zinovjevista Központ" és vezetői makacsul bizonygatták, hogy semmiféle politikai programmkövetelésük nem volt, hogy egyesegyedül „a puszta hatalomvágy" ösztökélte őket. Ez nem igaz. Ezzel csak a közvéleményt akarták becsapni. Nincs az a hatalomért folyó harc, melynek ne lenne valamiféle programmja, mely megfogalmazza a harc céljait, feladatait, törekvéseit, eszközeit. Mi akkor sem hittük, hogy az „Egyesült Trockista-Zinovjevista Központ"-nak nem volt semmiféle programmja. Tudtuk, hogy makacsul rejtegetik programmjukat. És valóban: volt programmjuk, aminthogy ennek a trockista terrorista központnak is volt programmja. Ez a programm abban csúcsosodott ki, hogy nyiltan elismerte a kapitalista restauráció szükségességét a Szovjetunióban. Szokolnyikov megerősítette, hogy ez a programm lényegében a régi Rjutyin-féle szovjetellenes programm volt. Ez így is van. Szokolnyikov a következőket mondta:

„Ami a programm fő vonalát illeti, már 1932-ben mind a trockisták, mind a zinovjevisták, mind pedig a jobboldaliak alapjában véve megegyeztek abban a programmban, amely azelőtt a jobboldaliak programmjaként volt ismeretes. Ez az úgynevezett Rjutyin-féle platform, amely már 1932-ben jelentős mértékben kifejezésre juttatta a három csoport közös programmbeli álláspontját.

E programm további fejlődését illetően a központ vezető

tagjainak az volt a véleménye, hogy forradalmunk elszigetelten nem maradhat meg szocialista forradalomnak, hogy Kautsky elmélete az ultraimperializmusról és Buharin elmélete a szervezett kapitalizmusról, ez a két rokon elmélet, helyesnek bizonyult. Az volt a véleményünk, hogy a fasizmus, ez a legszervezettebb kapitalizmus, győzni fog, meghódítja Európát és megfojt bennünket. Ezért jobb, ha megegyezünk és valamilyen kompromisszumot kötünk vele, olyan értelemben, hogy visszavonulunk a szocializmustól a kapitalizmushoz."

De hogyan „egyezzenek meg"? Akar-e a fasizmus „megegyezni"? Nem akar-e inkább minden megegyezés nélkül cselekedni, úgy ahogyan mindenütt a világon teszi: erőszakosan, rátöréssel, a gyengék elnyomásával és elpusztításával? Radek szerint világos volt, hogy „a fasizmus lesz a helyzet ura, egyrészt a német fasizmus, másrészt egy távolkeleti ország katonai fasizmusa".

Ezt természetesen tanítómesterük, Trockij is éppen olyan jól megértette, mint ők. Megértette ezt az egész trockista központ. Nyitott szemmel mentek bele mindebbe. Ez volt „nagyszerű" programmjuk második pontja.

A harmadik pont — a háború és a Szovjetunió veresége.

A negyedik pont — a vereség következményei. Nemcsak az imperialista államok számára fontos iparvállalatokat adták volna koncesszióba, hanem ez államok által kijelölt fontos gazdasági objektumokat is magántulajdonba adták volna. Ide tartoznak a kölcsönök, melyekről Radek beszélt. Ide tartozik a külföldi tőke beengedése azokba a gyárakba, amelyek csak forma szerint maradtak volna a Szovjetállam kezében.

Az ötödik pont — mint mondották — az agrárkérdés. Ezt az agrárkérdést a „párhuzamos" központ nagyon egyszerűen oldotta meg, pontosan úgy, mint Famuszov a kultúrkérdést: „Minden könyvet össze kell szedni, és el kell égetni." Ők is így oldották meg az agrárkérdést: el kell égetni a proletárforradalom vívmányait, a kolhozokat fel kell oszlatni, a szovhozokat fel kell számolni; a traktorokat és általában a fontos mezőgazdasági gépeket magángazdálkodást űző parasztoknak kell odaadni. Minek? Nyiltan megmondták: „Hogy egy új kulákrend jöjjön létre." „Új"-e? Vagy talán csak egyszerűen a régi?

A hatodik pont a demokrácia kérdése. Radek elmondta, mit írt neki erről Trockij. Ennek ismerete nagyon is fontos számunkra, különösen most, amikor országunk a szocialista proletár-demokrácia fejlődésének csúcspontjára érkezett, amit a nemrég elfogadott

és népünk által jóváhagyott nagy Sztálini Alkotmány juttat kifejezésre. Milyen álláspontot foglalt el a trockista programm a demokrácia kérdésében? Mit mond a demokrácia kérdéséről Radek, aki tanítómesterétől levelet kapott?

„A levélben Trockij ezt írta" (Radek vallomását idézem): „Szó sem lehet semmiféle demokráciáról. A munkásosztály a forradalom 18 évére (most már 19. — *A. V.*) tekint vissza és hatalmas az étvágya . . . "

Ez igaz. Olyan hatalmas az étvágya, hogy lenyeli, mint ahogyan már nem egyszer lenyelte bármely ellenségét.

„. . . és ezeket a munkásokat vissza kell majd terelni részben a magánüzemekbe, részben az állami üzemekbe, amelyeknek nagyon nehéz versenyt kell majd folytatniok a külföldi tőkével. Tehát a munkásosztály helyzete rohamosan rosszabbodni fog."

És a faluban?

„A faluban újra fellángol a szegény- és középparaszt harca a kulákság ellen. És akkor, hogy a helyzet urai maradhassunk, vaskezű hatalomra lesz szükségünk, függetlenül attól, milyen lepelbe burkolódzik majd ez a hatalom. Ha történelmi analógiát kerestek, gondoljatok I. Napoleon hatalmára és gondoljátok át ezt az analógiát."

Nos, Radek valószínűleg nagyon jól átgondolta.

És végül a hetedik kérdés: a külpolitikai programm, az ország felosztása: „Németország megkapja Ukrajnát, Japán a Tengermelléket és az Amur vidékét." Tovább érdeklődtünk aziránt, hogyan is állnak a dolgok bizonyos egyéb gazdasági engedményeket illetően?

„Igen — felelte Radek —, kimélyítettük azokat a határozatokat, amelyekről már szóltam. Hadisarc fizetése, hosszú évekre elnyujtott élelmiszer-, nyersanyag- és zsiradékszállítások alakjában. Azután — ezt előbb számadatok nélkül mondta el, később már pontosabban — a szovjet behozatal bizonyos százalékát a győztes országok számára kellett volna biztosítani. Mindez együttvéve az ország teljes béklyóba verését jelentette volna."

Megkérdeztem, volt-e szó a szahalini kőolajról?

Radek: „Ami Japánt illeti, arról volt szó, hogy nemcsak a szahalini kőolajat kell odaadnunk, hanem az Egyesült Államokkal való háborúja esetén gondoskodnunk kell olajellátásáról is. Utalás történt arra, hogy semmiképpen se gátoljuk a japán imperializmust Kína meghódításában."

És a dunamenti országok?

Radek: „A dunamenti és a balkáni országokról Trockij azt írta levelében, hogy a német fasizmus terjeszkedése folyamatban van és ezt nekünk semmiképpen sem szabad akadályoznunk. Magától értetődően arról volt szó, hogy Csehszlovákiával megszakítsunk minden olyan kapcsolatot, amely ennek az országnak védelmet nyujtana."

Ime, ez a központ úgynevezett programmjának hét fő kérdése. A központ a szovjet hatalom erőszakos megdöntésére törekedett, hogy megváltoztassa a Szovjetunióban fennálló társadalmi és államrendet, s visszaállítsa országunkban a burzsoázia uralmát. Arra törekedett, hogy csapást mérjen a demokráciára, a béke ügyére, a békés, demokratikus országokra — a fasiszta típusú vérszomjas imperialista agresszív országok érdekében.

Mit jelentett és mit jelent ez a programm a munkásosztály számára, a parasztok számára, mit jelentett és mit jelent a béke ügyének, a szovjet nép érdekeinek szempontjából?

Ez a programm a multhoz való visszatérést, a munkások és parasztok valamennyi vívmányának felszámolását, a szocializmus győzelmeinek felszámolását, a szovjet szocialista rend felszámolását jelenti. A szocialista rend olyan rend, amelyben nincs kizsákmányolás, és nincsenek kizsákmányolók, nincsenek kereskedők és gyárosok, nincs nyomor és munkanélküliség. Olyan rend ez, amelyben a munkások és a parasztok a gazdák, olyan rend, amelyben minden kizsákmányoló osztályt megszüntettünk, amelyben a munkásosztály, a parasztok osztálya és az értelmiség maradt meg.

A trockisták elégedetlenek ezzel. Meg akarják változtatni a jelenlegi társadalmi rendet. Meg akarják semmisíteni a munkásosztályt, amely a szocializmus győzelme folytán teljesen új osztállyá, a *Szovjetunió munkásosztályává* alakult át. Vissza akarják vetni a munkásosztályt abba a helyzetbe, amelyben az Októberi Forradalom előtt volt, kapitalista bilincsekbe vert rabok helyzetébe.

Ezt jelenti országunk munkásai és az egész világ munkásai számára a Szovjetunió kapitalista restaurációjának trockista platformja.

A mi szovjet parasztságunk — új, kolhozparasztság, amely egyáltalán nem hasonlít a kapitalista országok parasztságára. A kapitalista országokban a parasztság nyomorogva, korgó gyomorral, koplalva tengeti életét. Atomizálva vannak, szét vannak szórva az egész ország területén, amint Sztálin elvtárs mondja, „egyenként túrják a földet elmaradt technikájú apró gazdaságaik-

ban, rabjai a magántulajdonnak, s a földesurak, kulákok, kereskedők, spekulánsok, uzsorások stb. büntetlenül zsákmányolják ki őket".

„Ilyen parasztság — mondotta Sztálin elvtárs a Szovjetek VIII., Rendkívüli Összszövetségi Kongresszusán — nálunk már nincsen . . . Nálunk nincsenek már földesurak és kulákok, kereskedők és uzsorások, akik a parasztságot kizsákmányolhatnák. A mi parasztságunk tehát a kizsákmányolás alól felszabadított parasztság . . . Mint látjuk — mondta Sztálin elvtárs —, a szovjet parasztság teljesen új parasztság, melyhez hasonlót az emberiség története eddig nem ismert."

Ez nem tetszik a trockistáknak, és ezt is meg akarják változtatni. Vissza akarják hozni a falvakba a kulákokat és a földbirtokosokat, meg akarják újra teremteni a kulákok uralmát, vissza akarják állítani a faluban az urak és a kulákok jogait; a kulákok jármába akarják hajtani a parasztokat, meg akarják fosztani kolhozparasztságunkat vérrel szerzett jogaitól.

Ezt jelenti országunk parasztsága számára a kapitalista restauráció trockista programmja, amely újra a kapitalisták, kulákok és földbirtokosok kezére akarja adni országunkat.

Elégedetlenek végül a trockisták azzal is, hogy a szocializmus győzelme a Szovjetunióban az értelmiséget a tőke szolgáiból a szovjet társadalom egyenjogú tagjaivá tette. A trockisták elégedetlenek azzal, hogy a mi értelmiségünk „a munkásokkal és parasztokkal együtt, velük egy sorban dolgozik az új, osztálynélküli szocialista társadalom építésén". *(Sztálin)* Ezzel is elégedetlenek. Meg akarják változtatni a Szovjetunió társadalmi és politikai rendjét. Ez annyit jelent, mint megváltoztatni a munkásoknak, a parasztoknak és az értelmiségnek államunkban betöltött társadalmi, politikai helyzetét és szerepét, visszavetni őket abba a helyzetbe, amelyet a régi kapitalista társadalomban foglaltak el, beletaszítani őket a kizsákmányolás, a munkanélküliség, a vígasztalan, butító fegyencmunka, az örökös nyomor és éhség örvényébe.

Ezt jelenti a kapitalista restauráció programmjának az a hét pontja, amelyről előbb beszéltem.

Ezért rejtegették hát Zinovjev, Kamenyev és a szovjetellenes egyesült trockista blokk más főkolomposai ezt a programmot, ezért tagadták makacsul létezését. Rejtegették ezt a programmot a „párhuzamos" központ főkolomposai is — Trockij, Pjatakov, Radek, Szokolnyikov és mások.

Mint Radek vallotta, Trockij rámutatott arra, hogy „nem kell

most a blokk egyszerű tagjai előtt a programmszerű kérdéseket egész terjdelmükben felvetni. Megijednek tőle . . .” Radek kijelentette:

„Számomra is, Pjatakov számára is világos volt, hogy ez az utasítás élére állította a blokk fennmaradásának kérdését. Világos volt, hogy ha megvonjuk a blokk munkájának mérlegét, és megállapítjuk kilátásait, ez az utasítás minden kétséget kizáró módon bebizonyítja a blokk burzsoá jellegét. Érthető, hogy ezt nyiltan nem ismerhettük be, mert ez arra kényszerített volna bennünket, hogy vagy fasisztáknak valljuk magunkat, vagy pedig felvessük önmagunk előtt a blokk feloszlatásának a kérdését . . .” (V. köt. 147. old.)

Vajjon, többek között, nem ezért hiúsult e meg Radeknek az a szándéka, hogy tanácskozást hívjon egybe? Miről is beszéltek volna ezen a tanácskozáson? A kapitalizmus visszaállításáról? A Szovjetunió feldarabolásáról? A Szovjetunió területének felosztásáról? A területi engedményekről? Arról, hogy eladják területeinket a japán és német hódítóknak? A kémkedésről, kártevésről? Programmjuknak ezeket a pontjait, ezeket az alapvető pontjait titkolták. De tudjuk azt, hogy nincs olyan titok, amely ne kerülne napfényre. Napfényre került a szovjetellenes trockista blokknak ez a gyalázatos programmja is.

Ezt a programmot itt Pjatakov, Radek és Szokolnyikov is beismerte. Ők maguk beszéltek róla itt a tárgyaláson.

De mindez talán csak koholmány? Talán csak azért beszélnek így, mert a bűnbánó vétkesek komédiáját akarják eljátszani? Ha már megbánták bűnüket, akkor valamiről csak kell beszélni, valamit csak le kell leplezni? Talán Trockij nem is adott soha ilyen utasításokat?

Önök azonban tudják, bíró elvtársak, hiszen közismert tény, hogy Trockij külföldön kiad egy úgynevezett „Ellenzéki Bulletin”-t. És ha kezükbe veszik e „Bulletin” 1930 áprilisában kiadott 10. számát, meglátják, hogy ott lényegében ugyanaz áll:

„A visszavonulás amúgy is elkerülhetetlen. Minél előbb végre kell hát hajtani . . .

Le kell állítani a «teljes» kollektivizálást . . .

Abba kell hagyni az iparosítási versenyfutást. A tapasztalatokra támaszkodva felül kell vizsgálni az ütem kérdését . . .

Le kell mondani az önellátás «ideáljáról». Ki kell dolgozni a tervnek egy olyan új változatát, amely a világpiaccal való lehető legszélesebb együttműködésre épül . . .

Végre kell hajtani a szükséges visszavonulást, és azután a stratégiai átcsoportosítást . . .

Válságok és harc nélkül nem lehet kikerülni a jelenlegi ellentmondásokból . . ."

1933-ban Trockij követelte:

a) kolhozok nagy részének, mint felduzzasztott gazdaságoknak feloszlatását;

b) a szovhozoknak mint nem rentábilis gazdaságoknak feloszlatását;

c) a kulákság felszámolásának politikájáról való lemondást;

d) a koncessziós politikához való visszatérést és számos iparvállalatunknak, mint nem rentábilis vállalatoknak koncesszióba adását.

Ez a programm nemcsak a trockista ellenforradalmárok nézeteit, reményeit és vágyait juttatta kifejezésre, hanem — mint ezt a vizsgálat megállapította — alapjául szolgált a trockisták és a szovjet földre áhítozó külföldi agresszorok közötti megállapodásnak is. Hiszen a vizsgálat megállapította, hogy Radek, Pjatakov és cinkostársaik e programm alapján kezdték meg és folytatták tárgyalásaikat a külföldi agresszorokkal, azok képviselőivel. Katonai segítséget vártak tőlük, és cserébe különböző gazdasági és politikai előnyöket ígértek, beleértve a szovjet terület egy részének átengedését is. Ezek az árulók készek voltak mindenre, még arra is, hogy áruba bocsássák a haza földjét. A legsötétebb árulásra vállalkoztak, mélyebbre süllyedtek Gyenyikin vagy Kolcsak legutolsó fehérgárdistájánál is. Gyenyikin vagy Kolcsak legutolsó fehérgárdistája különb ezeknél az árulóknál. Gyenyikin, Kolcsak, Miljukov emberei nem süllyedtek olyan mélyre, mint ezek a trockista júdások, akik eladták a hazát 30 ezüstpénzért, és még hozzá hamis pénzért, akik a külföldi tőke jármába akarták hajtani országunkat. Ezek tények. Ezt a nyomozás állapította meg, ezt megdönteni nem lehet.

Lehet-e csodálkozni azon, hogy a mi népünk elutasítja az árulásnak ezt a programmját, hogy azt az agitátort, aki ilyen programmal merészkednék gyárainkba, üzemeinkbe, kolhozainkba és a Vörös Hadsereg laktanyáiba, azonnal fülönfognák és a legelső fára felhúznák. És rá is szolgálna, mert árulónak kötél a jutalma. A legsötétebb árulás programmja ez. Mi ezzel a programmal saját programmunkat, a szovjet kormány programmját állítjuk szembe. Hiába akarná valaki a dolgot úgy feltüntetni, mintha a harc, a vita itt két frakció között folyna, melyek közül az egyiknek szeren-

cséje volt és hatalomra jutott, a másiknak meg nem volt szerencséje, „balsors üldözte", és nem jutott hatalomra.

Itt két programm között, az elveknek két ellentétes rendszere között és ezen elveket visszatükröző, egymással ellenségesen szembenálló irányzatok, nézetek között folyik az élethalálharc. A trockistáknak ezzel a sötét programmjával mi a saját programmunkat, a kapitalizmus felszámolásának, az országunkban fellelhető összes kapitalista maradványok felszámolásának programmját állítjuk szembe. Az egész Szovjetország, a munkások, a parasztok és az értelmiség, nagy pártunknak, Lenin és Sztálin pártjának vezetésével, nagy vezérünk és tanítómesterünk, Sztálin vezetésével — hősiesen harcol ezért a programmért, fáradhatatlanul munkálkodik állami függetlenségünk, önállóságunk, határaink és területünk sérthetetlenségének erősítésén.

Olyan hatalmas lendülettel, amilyet soha nem ismert a cári Oroszország története, és amilyet soha nem ismert egyetlen kapitalista állam sem, a szovjet hazafiság lendületével, a Szovjetunió dolgozóinak hősies munkájával épül a mi új, szocialista hazánk. Országunk valamennyi népét a történelemben páratlanul álló lelkesedés hatja át, amely csodákat művel. Határtalanul szeretjük szülőföldünket, hazánkat!..

„A multban nem volt hazánk és nem is lehetett — mondta Sztálin elvtárs 1931-ben. — De most, hogy megdöntöttük a kapitalizmust és a hatalom a mi kezünkben, a nép kezében van — most van hazánk és védeni fogjuk függetlenségét."

Egész országunk hangosan hirdeti a világnak Sztálin elvtárs e szavait, és kész a párt meg a kormány első hívására egy emberként a haza védelmére kelni.

Sztálin elvtárs kijelentette, hogy „a mi politikánk békepolitika", és hogy mi „ezt a békepolitikát fogjuk folytatni a jövőben is minden erőnkkel, minden eszközzel. Nem akarunk egyetlen talpalatnyi idegen földet sem. De a mi földünkből sem adunk egy rögöt se senkinek."

Jól jegyezzék ezt meg ellenségeink.

A mi nagy orosz népünk, a mi nagy népeink — az ukrán, a belorusz, az üzbég, a grúz, az azerbajdzsán, az örmény, a tatár nép és a Szovjetunió valamennyi többi sokmilliós népe eleven falként őrzi határainkat, védi a mi szent szovjet földünk minden talpalatnyi rögét, minden hüvelyknyi területét!

„Minket a nemzeti büszkeség érzése tölt el — írta Lenin —, mert a nagyorosz nemzet *szintén* megteremtette a forradalmi

osztályt, *szintén* bebizonyította, hogy a szabadságért és szocializmusért folyó harc nagyszerű példáit tudja adni az emberiségnek, nemcsupán nagy pogromokat, akasztófaerdőket, börtönöket, nagy éhínségeket és a nagy csúszást-mászást a papok, cárok, földbirtokosok, tőkések előtt."

Itt pedig, bíró elvtársak, olyan emberek ülnek önök előtt, akik országunkat külföldi szuronyok segítségével a kapitalista rabság jármába akarták hajtani. Ezekről az emberekről és a hozzájuk hasonlókról írta annakidején Lenin, hogy jogos felháborodást, megvetést és utálatot keltő lakájok és talpnyalók. Ezek az emberek, a kapitalizmusnak ezek a lakájai és talpnyalói sárba akarták tiporni a mi nemzeti, a mi szovjet hazafiúi büszkeségünk nagy és szent érzelmét, gúnyt akartak űzni szabadságunkból, azokból az áldozatokból, amelyeket népünk szabadságáért hozott, elárulták népünket, átpártoltak az ellenséghez, átálltak az agresszorok és a kapitalizmus ügynökeinek oldalára. Népünk haragja elpusztítja, ízzé-porrá zúzza az árulókat és elsöpri őket a föld színéről.

A trockista központ defetista állásfoglalása nem más, mint kihívás a háborúra

A nyomozás és a bírósági tárgyalás során megállapítottuk, hogy a szovjetellenes trockista központ egyik programmpontja a háború kitörésének siettetésére és — a kirobbantott háborúban — a Szovjetunió vereségének előidézésére irányult. A háború és a vereség útján pedig hatalomra akartak kerülni, meg akarták ragadni a hatalmat, melyet a kapitalizmus visszaállítása érdekében akartak kihasználni.

A trockista központ, amely Pjatakovból, Radekből, Szokolnyikovból és Szerebrjakovból állt, természetesen tudta, hogy a szovjet hatalom megdöntésére és a hatalom megragadására irányuló bűnös szándékaik mennyire kilátástalanok olyan időben, amikor a Szovjetunió békében él, békésen fejlődik. Tudták természetesen, hogy országunkon belül nincsenek olyan erők, amelyekre mint valóban reális erőkre, számíthatnának. Ezért a központ főkolomposai főképpen arra alapították számításaikat, hogy közeledik a háború, hogy elkerülhetetlen az agresszor katonai támadása a Szovjetunió ellen, hogy a háború elkerülhetetlenül kirobban, s hogy ebben a háborúban biztosítaniok kell ellenségünk győzelmét és a mi vereségünket.

Trockij 1935 decemberében, Pjatakovval folytatott beszélgetése alkalmával — Pjatakov szavai szerint — nyíltan beszélt arról, hogy a háború már a legközelebbi jövőben feltétlenül kirobban. Mi itt ezt, amennyire lehet, ellenőriztük. Időpontot is megjelölt: az 1937. évet.

Nem zárkózhatom itt el egy olyan körülmény megemlítésétől, amelyről tegnap a zárt tárgyaláson volt szó. Az 1937-es időpont számításbavételének előfeltétele éppen Trockij álláspontjával kapcsolatban — és nyilván ez volt az álláspontja ama külföldi állam megfelelő, ez ügyben illetékes köreinek és hatóságainak is, mellyel Trockij megállapodást létesített — számos olyan intézkedés megvalósítása volt, amelyeknek az említett időpontig valóban elő kellett volna készíteniök a Szovjetunió elháríthatatlan vereségét. Tegnap a zárt bírósági tárgyaláson Pjatakov és Ratajcsak részletesen kifejtették, mit végeztek annak érdekében, hogy biztosítsák vereségünket arra az esetre, ha 1937-ben kitör a háború s nevezetesen milyen kártevő munkát végeztek hadseregünknek a szükséges védelmi eszközökkel való ellátása terén. Megmutatták tegnap, milyen feneketlenül, milyen szörnyen aljas volt az a tervük, hogy hazánkat az ellenség kezére juttassák. Elmondták, hogy tervük szerint miként akarták lefegyverezni Vörös Hadseregünket, országunkat, népünket a számukra legfontosabb és legveszélyesebb időszakban — háború kitörése esetén.

Most már érthető, miért állították be terveiket úgy, hogy éppen 1937-ben teremtsenek súlyos helyzetet számunkra néhány honvédelmi szempontból igen fontos rendszabály terén.

Éppen 1937-re tartogatták azt a szörnyű gaztettet, amelyre tegnap a zárt bírósági tárgyaláson fény derült. Éppen 1937-re tartogatták a vereség fő ütőkártyáját.

Vissza kell gondolnunk arra, hogy Trockij már 10 évvel ezelőtt a Clemenceau-val kapcsolatos ismert tézisre hivatkozva igazolta defetista álláspontját a Szovjetunióval szemben. Trockij akkor azt írta, hogy meg kell ismételni Clemenceau taktikáját, aki mint ismeretes, akkor lázadt fel a francia kormány ellen, amikor a németek 80 kilométernyire álltak Párizstól. Sztálin elvtárs maró gúnnyal beszélt Trockijról, erről az „operett Clemenceau"-ról és „don quijote-i csoportjáról". Trockij és cinkostársai nem véletlenségből hozták fel a Clemenceau-tézist. Újra visszatértek ehhez a tézishez, de most már nem annyira az elméleti, mint inkább a gyakorlati előkészítés síkján, azért hogy a külföldi kémszervezetekkel szövetkezve, ténylegesen előkészítsék a Szovjetunió katonai vereségét.

Trockij és a szovjetellenes trockista központ minden útonmódon, minden rendelkezésükre álló eszközzel arra törekedtek, hogy siettessék az agresszorok támadását a Szovjetunió ellen.

„Az összecsapás siettetése", a háború kiprovokálása, a Szovjetunió vereségének előkészítése — ebben csúcsosodott ki a trockista központ programmja, hogy úgy mondjuk, a külpolitika terén.

Ez a külföldi kémeknek, a külföldi kémszervezetek ügynökeinek a „programmja", akik, ha tehetik, belopóznak az ellenfél sorainak kellős közepébe, és belülről igyekeznek szétrobbantani az ellenfél sorait. Ebben csúcsosodott ki a trockista központ programmja, hogy úgy mondjuk, külpolitikai téren.

Két programm áll itt egymással szemben engesztelhetetlenül, mint két halálos ellenség. Két programm — két tábor. Az egyik oldalon áll a néptől elszakadt és a népet gyűlölő emberek nyomorult, maroknyi csoportja, akik külföldi kémszervezetek ügynökeivé lettek; a másik oldalon a szovjet kormány áll, amely a Szovjetunió egész lakosságának támogatását élvezi. Két programm ez, két egymással elvi ellentétben álló harcvonal.

A háború, államunk veresége és dezorganizálása, államérdekeink elárulása a vérszomjas fasizmusnak — ez volt hát a trockisták elvi álláspontja; teljesen érthető, hogy ezekből az irányelvekből aztán már egy egész sor egyéb gyakorlati lépés és rendszabály következett, amelyeket a trockista szervezet a maga szovjetellenes, trockista központjának vezetésével hajtott végre.

A diverzió, a kártevés megszervezése és végrehajtása

Radek és Pjatakov megerősítették a tárgyaláson, hogy a központhoz tartozó árulók fő módszere, mellyel a háborús vereséget előkészítették, a kártevés és diverzió volt.

Trockij, mint Pjatakov vallotta, találkozásuk alkalmával elmondta, hogy a német nemzeti szocialista párt képviselőivel kötött megállapodásának egyik pontja a következő kötelezettséget tartalmazza: „... Németországnak a Szovjetunió elleni háborúja idején ... defetista álláspontot foglalnak el, fokozzák diverziós tevékenységüket, különösen a katonai szempontból fontos vállalatok ellen ... tevékenységüket Trockijnak a német vezérkarral egybehangolt utasításai alapján folytatják."

A „párhuzamos", vagy egyszerűen szovjetellenes, trockista

központ, ilymódon vállalt kötelezettségei értelmében, a Szovjetunió számos vállalatánál, amint ezt a nyomozás megállapította, valóban megszervezte a kártevő, sőt diverziós cselekmények kiterjedt rendszerét. Ezeket a cselekményeket külön e célra szervezett diverziós és kártevő csoportok segítségével hajtották végre. Nemcsak iparunkban, hanem a vasútnál is ennek megfelelően osztotta el embereit a „párhuzamos" központ. Hiszen láttuk, hogyan csinálták ezt. Ha a kártevő és diverziós munka Nyugat-Szibériában a központ szempontjából rosszul vagy nem kielégítően folyik, Pjatakov odasiet, odaküldi Drobnyiszt azzal a különleges megbízatással, hogy erősítse meg a nyugatszibériai központot, mely a diverziós és kártevő munkát irányítja.

Tudjuk, hogy az erők elosztását nem találomra, hanem meghatározott terv alapján hajtották végre. Külön embereik voltak, akikhez a külföldről érkező kémeket irányították. Ezeket a kémeket ugyancsak meghatározott terv szerint osztották el. Odaküldték őket, ahová véleményük szerint — mint Pjatakov és Trockij mondták — a legérzékenyebb csapást kell mérni.

Pjatakov a központban magának tartja fenn a diverziós és kártevő munka vezetését. A vasúti kártevő és diverziós munka vezetését Szerebrjakovra, s rajta kívül Knyazevre, Turokra meg Boguszlavszkijra bízzák.

A gonosztevő központ természetesen igen nagy figyelmet fordított a Kuznyeck-medencére, különösen Kemerovóra. Nem véletlen, hogy éppen Nyugat-Szibériában alakítanak meglehetősen erős helyi központot, olyan kipróbált trockistákból, mint Muralov, Drobnyisz és Boguszlavszkij. Pjatakov legbensőbb segítőtársakként Ratajcsakot és Norkint veszi magához; Muralov és Drobnyisz Sesztovra és Sztroilovra támaszkodik.

A legfontosabb kártevő és diverziós erőket elég ügyesen és pontos terv szerint osztják el. A kártevő és diverziós aktíva magvát nem forgácsolják szét, hanem összpontosítják. A konspiráció valamennyi követelményének betartásával összpontosítják ezeket az erőket. A legnagyobb, legfontosabb, főleg a honvédelem szempontjából jelentős vállalatoknál összpontosítják őket. Számos nehézségre is számítanak, amelyek természetszerűleg felmerülnek minden olyan új dolog szervezésénél, amilyen például a hatalmas kemerovói kombinát beszervezése. Mindent szigorúan számításba vesznek. Azt lehet mondani, hogy minden apróságot pontosan számontartanak. Mindent „gazda" módjára mérlegelnek, ha szabad ezt a szót használnom, anélkül; hogy gúnyt űznék a „gazda"

fogalmából. Pjatakov itt gazda módjára lép fel mint e kártevő gazdálkodás szervezője.

Ez az ember kettős életet él. Mindent, még a kártevő és diverziós cselekményeket is, számítással, mérleggel a kezében végzi, megfontolja, hogy ez vagy az mire való, hogy ezt vagy amazt mikor kell alkalmazni, s nemcsak úgy találomra, partizán módra jár el. Pjatakov ellensége a partizánkodásnak a terror terén is, a kártevés, a diverzió terén is. Szigorú gazdasági számvetés alapján működik; ott, akkor, úgy és annyit árt, ahol, amikor, ahogyan és amennyire a körülmények segítik és kezére játszanak. A körülmények figyelembevétele az ő kezében van, a helyzet megítélése az ő kezében van, az erőket ő tartja kézben, az eszközöket ő tartja kézben. A leplezés eszközeivel is ő rendelkezik. Ez teszi lehetővé azt a meglehetősen széleskörű, tervszerű, szétágazó kártevő és diverziós tevékenységet, melynek szörnyűsége olykor borzalommal tölti el az embert. A nyomozás folyamán Pjatakov a következőket vallotta:

„Azt ajánlottam embereimnek (és magam is így jártam el), hogy kártevő munkájukban ne forgácsolják szét erőiket, hanem a honvédelem és az egész ország szempontjából jelentős, alapvető, nagy ipari objektumokra összpontosítsák figyelmüket. E pontban Trockij utasítása alapján jártam el, amely szerint «érzékeny csapásokat kell mérni a legérzékenyebb helyekre».”

Meg kell adni, Pjatakov értett hozzá, hogy érzékeny csapásokat mérjen valóban érzékeny helyekre.

Láttuk a bírósági tárgyalás folyamán, mit jelentett a gyakorlatban Trockijnak és Pjatakovnak ez a formulája: egyes gépek, gépcsoportok és egész üzemek megrongálását és megsemmisítését, egész műhelyek, bányák, gyárak felgyujtását és felrobbantását, vasúti katasztrófák szervezését, emberek elpusztítását.

Történelmünk nem egy olyan gaztettet ismer, amit a munkások hatalma, a proletárdiktatúra ellen követtek el. Történelmünk nem egy lapját csúfítják el felháborító szovjetellenes összeesküvések. Emlékszünk a sahti-ügyre, eleven szemtanúi voltunk számos bűnpernek. Emlékszünk az „Iparpárt” perére, a „Mensevikek Szövetségi Irodájának” perére. De aligha esünk túlzásba, ha azt mondjuk, hogy a trockisták a kártevés, a cinizmus és az aljas diverziós üzelmek művészetében messze túlszárnyalták elődeiket, hogy ezen a téren a legmegrögzöttebb és a legmegátalkodottabb gonosztevőket is felülmúlták. Ha Pjatakovot e téren összehasonlítjuk elődeivel, azt hiszem, hogy elődeinek alakja elhalványul

azok mellett a szörnyű árulások és gonosztettek mellett, amelyeket Pjatakovnak sikerült elkövetnie, a Nehézipari Népbiztosságban viselt magas állásával fedve magát.

A kártevő, diverziós cselekmények szervezésével a trockista szovjetellenes központ voltaképpen két feladatot teljesített egyidejűleg: az egyik feladat az volt, hogy aláássa a Szovjetállam gazdasági erejét és országunk védelmi képességét, a másik feladat pedig abban állt, hogy a munkásokat, a dolgozókat, az egész lakosságot haragra gerjessze a szovjet hatalom ellen, hogy a népet a szovjet hatalom ellen uszítsa. Ezt a második feladatot a legembertelenebb gaztettek segítségével oldották meg. Nem riadtak vissza ezektől a gaztettektől, sőt, ellenkezőleg, arra törekedtek, hogy minél nagyobb méretekben szervezzék meg gaztetteiket, hogy minél nagyobb legyen áldozataik száma. Nem mond igazat Pjatakov, amikor arról beszél, hogy ő „ezt" úgy fogta fel, mint olyasvalamit, amit nem lehet elkerülni. Nincs elég bátorsága ahhoz, hogy elmondja mindazt az igazságot, amit elmondott a mögötte ülő Drobnyisz.

Nem tekintette a központ szükségszerű és elkerülhetetlen dolognak az emberáldozatokkal járó robbantások, gyujtogatások, vasúti katasztrófák rendszerét. Az ilyenfajta gonosztettek szervezése beletartozott a tervbe, annak alkotórésze volt.

„Még jobb, ha áldozatok lesznek a bányában — mondta Drobnyisz — mert ezek az áldozatok kétségtelenül felbőszítik a munkásokat és ez az, amire nekünk szükségünk van."

Knyazev elmondotta, hogy Livsic a következő megbízást adta neki:

„Készítsen elő és hajtson végre számos olyan diverziós cselekményt (robbantásokat, vasúti katasztrófákat vagy mérgezéseket), amelyek nagyszámú emberáldozattal járnak."

Bíró elvtársak! A tárgyaláson néhány megrázó kép tárult fel szemünk előtt, s ezeket a képeket most újra emlékezetükbe kell idéznem. Emlékezetükbe kell idéznem a Centralnaja tárnában előidézett robbanást, amely 10 munkás halálát és 14 munkás súlyos sebesülését okozta. Emlékezetükbe kell idéznem a Sumiha állomáson történt vasúti katasztrófát, amelynél 29 vöröskatona lelte halálát és másik 29 vöröskatona megsebesült.

Jellemző, hogy az összeesküvők gaztetteik elkövetése után nagy hidegvérrel, megfontoltan tüntették el, illetve igyekeztek eltüntetni a nyomokat. Amikor 1935 decemberében Kemerovóban, a Szevernij Hodok kerület hatodik körzetében munkásokat mérgeztek meg, láttuk, hogyan vettek fel a kártevő, trockista szervezet

tagjai, Pesehonov és mások hamis jegyzőkönyvet, hogy elfedjék a mérgezés szándékos jellegét. Knyazev és Turok kénytelenek voltak itt a tárgyaláson megerősíteni, hogy számos általuk megszervezett vasúti katasztrófa maradt büntetlen azért, mert művészetszámba menő cinizmussal elég sikeresen kuszálták össze a szálakat.

Ezek az emberek, tudjuk, nem riadtak vissza attól, hogy szándékosan hazug, hamis módon tájékoztassák a nyomozó szerveket arról, kiket terhel a felelősség azokért a vasúti katasztrófákért, melyeket ők maguk szerveztek; tudjuk, hogy teljesen ártatlan emberekre hárították a felelősséget, amint ez Csugyinova váltóőr esetében történt.

Egy szörnyűséges banditaszervezet működött itt, amely nem kímélt senkit, nem riadt vissza semmitől, és csapásait nemcsak azokra mérte, akik ellen közvetlenül harcolt, hanem mindazokra, akikbe gyalázatos útján beleütközött.

Ki kell jelentenem, hogy a diverziós és kártevő cselekmények szervezését és végrehajtását nagyon megkönnyítette az a körülmény, hogy ezek a gonosztevők, akiknek sikerült bennünket félrevezetniök, az ipar és a közlekedés terén számos vezető állást kaparintottak meg. A műszaki szakértői bizottságok, amelyek itt szakvéleményt nyilvánítottak, teljes pontossággal, közvetlen tények alapján megállapították, hogy a kártevők mindazokat az úgynevezett baleseteket, robbanásokat, tűzeseteket, amelyeket eredetileg véletlen szerencsétlenség következményeként igyekeztek feltüntetni, a valóságban előre megfontolt szándékkal idézték elő. Megállapították, hogy a gorlovkai nitrogén-műtrágyakombinátnál Ratajcsak vádlott vezetésével aránylag rövid idő alatt három diverziós cselekményt követtek el, köztük két olyan robbantást, melyek emberáldozattal jártak és ezenfelül súlyos anyagi kárt is okoztak államunknak.

Bíró elvtársak! Hogy e gaztettek mérhetetlen szörnyűségét teljes egészében megítélhessék, nemcsak azt kell figyelembe venniök, hogy ezeket a gonosztetteket elkövették, hanem azt is, hogy olyan emberek követték el, akiknek az volt a hivatásuk, hogy államunkat mindenféle merénylettől megóvják. Ratajcsak, akinek elsősorban kellett volna óvnia vegyiiparunkat minden merénylettől és minden kártól, közönséges áruló módjára jár el, ilyen gonosztettekért háborús időben a helyszínen lőnék agyon, azonnal végeznének vele.

Hasonló diverziós cselekményeket követett el a trockista szer-

vezet Ratajcsak utasítására a Szovjetunió más vegyiipari vállalatainál is. Megállapítottuk, hogy a robbanások diverziós cselekmények eredményeképpen következtek be, beismerték ezt a vádlottak is, bizonyítják a tanúvallomások és bizonyítja a speciális műszaki szakértői vélemény is, amely pontot tett a mondat végére, és semmi kétséget sem hagyott aziránt, hogy valóban diverzióról van szó.

Szeretnék röviden kitérni a szakértői véleménynek ezekre az adataira. Megkértem a szakértőket, hogy feleljenek néhány kérdésünkre azzal a robbanással kapcsolatban, amely 1935 novemberében a gorlovkai műtrágyakombinát hidrogénes szintézisüzemében történt. Arra az egyenes kérdésre, lehetséges volt-e ennek a robbanásnak a megakadályozása, a szakértők azt felelték, hogy „kétségtelenül lehetséges volt". Mit kellett volna tenni, hogy ezek a robbanások ne következzenek be?

Kiderült, hogy nagyon keveset. Csak be kellett volna tartani a biztonsági előírásokat, melyek biztosítják a munka normális és veszélytelen menetét. De nem tartották be. Ez okozta a robbanást. Megkérdeztük a szakértőktől, talán mégis véletlen okozta ezt a robbanást? Amikor ellenőriztük a vádlottak vallomásait — a szakértők kijelentették: „A bűnös szándék ténye vitathatatlan."

Némely európai ország törvényhozásában a vádlott beismerő vallomása teljesen elegendő ahhoz, hogy kizárjon minden további kétséget a vádlott bűnössége felől, a bíróság ilyen esetekben úgy véli, hogy joggal eltekinthet a vallomások ellenőrzésétől. Ezt tudjuk, de mi, noha maguknak a gonosztevőknek a beismerő vallomásával álltunk szemben, az abszolút tárgyilagosság érdekében, a szakértői vélemény segítségével mégis ellenőriztük ezeket a vallomásokat műszaki szempontból is, és kategórikus választ kaptunk mind a november 11-i robbanásra, mind a prokopjevszki bányatűzesetekre, a kemerovói kombinátnál történt tűzesetekre és robbanásokra vonatkozóan. Megállapítottuk, hogy semmi kétség sem férhet az előre megfontolt bűnös szándék fennforgásához.

Tehát a szerteágazó kártevő, diverziós cselekmények egész rendszerével állunk szemben. Ezek a bűncselekmények iparunknak azokat az ágait érintették, amelyek az egész Szovjetunió érdekei, a honvédelem érdekei és államunk védelmi felkészültsége szempontjából a legfontosabbak.

A trockista központ a *vasúti közlekedés* terén is elég szélesen elágazó kártevő és diverziós tevékenységet fejtett ki. Már megállapítottuk, hogy ebben a borzalmas gaztettben, helyesebben a bor-

zalmas gaztetteknek ebben a halmazában Livsic, Turok, Knyazev és Boguszlavszkij aktív szerepet játszottak. De itt is külön kell választanom Livsicet, mert ő, ugyanúgy mint Pjatakov, elért minden elképzelhető gonosztett legvégső határáig. Valóban, Livsic nem egyszerű vasúti alkalmazott, nem egyszerűen a Közlekedésügyi Népbiztosság egyik felelős munkatársa, hanem a közlekedésügyi népbiztos helyettese volt. E tekintetben Livsic semmiben sem különbözött Pjatakovtól, bár Pjatakovhoz képest neki csak másodrangú szerep jutott. Amikor iparunk és vasúti közlekedésünk Szergo Ordzsonikidze és Lazar Mojszejevics Kaganovics elvtársak kitűnő vezetésével minden nehézséget legyűrve, napról napra, hónapról hónapra, évről évre mind magasabb színvonalra emelkedett — akkor azok az emberek, akiknek az lett volna a kötelességük, hogy segítséget nyujtsanak nekik, szemérmetlenül és áruló módon félrevezették őket, félrevezettek mindnyájunkat, félrevezették pártunkat, népünket.

Éppen ezért úgy vélem, hogy Pjatakov, a Szovjetunió volt nehézipari népbiztoshelyettese, Livsic, volt közlekedésügyi népbiztoshelyettes, és Szokolnyikov, volt külügyi népbiztoshelyettes esetében a büntetőjogi felelősség kérdése külön elbírálás alá esik, külön elbírálás alá esnék még akkor is, ha semmi más szörnyű bűncselekmény nem terhelné őket, mert ezek az egyének megkülönböztetett bizalmat élveztek, megkülönböztetett állami felelősséggel tartoztak országunknak.

Knyazev vádlott a „párhuzamos" trockista központ egyenes megbízásából jelentős emberáldozatokkal járó, számos vasúti katasztrófát szervezett és idézett elő, elsősorban katonavonatokat szemelve ki áldozatul. Bűnlajstromán szerepel a Sumiha állomáson történt vasúti katasztrófa, melynek következtében *29 vöröskatona meghalt és 29 vöröskatona megsebesült*, a Jahnyino—Uszty-Katav közötti vonalon előidézett katasztrófa, katonavonatok, tehervonatok katasztrófái. Knyazev a vasúti katasztrófákat, mint kiderült, nemcsak a „párhuzamos" trockista központ, s nevezetesen Livsic utasítására és útmutatása szerint szervezte, hanem egyszersmind egy külföldi hatalom ügynökének — X úrnak, a japán kémszervezet ügynökének — egyenes megbízásából is. Ez az X úr volt valójában egyik mozgatója Knyazev és Turok bűnös tevékenységének.

Knyazev bevallotta, hogy a katonavonatok katasztrófáinak szervezése beletartozott abba a programmba, amelynek az volt a célja, hogy csapást mérjenek Vörös Hadseregünkre. El kell ismer-

nünk, hogy ezek a gaztettek valóban érzékenyen sujtottak bennünket.

Így fonódtak egybe a trockista szervezet érdekei a külföldi kémszervezetek érdekeivel. Egybe kellett fonódniok, mert közös politikai feladatuk volt, közös munkamódszereket alkalmaztak, közös szervezeti kapcsolatokat tartottak fenn. Mindez voltaképpen elmosott minden határvonalat a trockista szervezet és a japán vagy német kémszolgálat között.

Knyazev és Turok kémkedési és diverziós jellegű összeköttetéseit ellenőriztük a zárt tárgyaláson, ahol egész pontosan megállapítottuk ennek az X úrnak a személyazonosságát is és mindazokat a körülményeket, amelyekről a vádlottak a tárgyalás folyamán vallomást tettek.

Emlékezetükbe kell idéznem a per okmányaihoz csatolt két levelet, amelyekből kétséget kizáróan kiderül Knyazev és az említett X úr között fennálló kapcsolat. Ezek a levelek mégegyszer és teljes tárgyilagossággal megerősítik Knyazev vallomását.

Knyazev bevallotta, hogy ezzel a bizonyos X úrral kötött megállapodás értelmében megbízásokat adott és hajtott végre katonai raktárak, élelmezési pontok, katonai egészségügyi intézmények háború esetén való felgyujtásának megszervezésére. Knyazev megerősítette, hogy a japán kémszolgálat különösen bakteriológiai eszközök alkalmazásával véghezvitt diverziós cselekmények megszervezését követelte háború idejére; a cél az volt, hogy csapatszállító vonatokat, élelmezési pontokat, katonai egészségügyi intézményeket erősen fertőző baktériumokkal megfertőzzenek.

Ez a két legjellemzőbb tény, amely már önmagában véve is mutatja a szovjetellenes, trockista központ fő- és mellékszereplőinek valóban határtalan züllését, valóságos erkölcsi rothadtságát. A kemerovói kombinát esete és az a feladat, amelyet Knyazev X-től háború esetére kapott — vöröskatonák megfertőzése erősen fertőző baktériumokkal —, ez a két tény tökéletesen elegendő ahhoz, hogy a hazaárulás vádját teljességgel beigazoltnak tekintsük.

A gonosztevők szemérmetlenül és cinikusan dolgoztak. Bizonyos mértékben helyzetük is hatott rájuk, amelyből azt hihették, hogy oly jó a konspirációjuk és olyan jól vannak álcázva, hogy sohasem fogják leleplezni őket. Valóban, hogy is követhették el aránylag hosszú időn keresztül büntetlenül ezeket a gaztetteket? Ez a kérdés természetesen joggal merül fel. De mit tegyünk, ha éppen azok a konzulok, akiknek az a kötelességük, hogy az államot

minden kártól megóvják (régi mondás: a konzulok őrködjenek azon, hogy az államot semmi kár ne érje), ha maguk ezek a konzulok voltak a fő kártevők, maguk voltak e gonosztettek fő szervezői! Folytathatnak természetesen egy hónapig, egy évig, két évig, öt évig, sőt, esetleg még tíz évig is ártalmas tevékenységet, ha olyan aljas, kettős játékot űznek, ha olyan kettős életet élnek, mint ezek a vádlottak. Igen, ezek a gaztettek azért voltak lehetségesek, mert azoknak a védőszárnyai alatt követték el őket, kiknek elsősorban kellett volna riadót fújniok, jelt adniok és életre-halálra harcolniok az ilyen gaztettek ellen. Ez a magyarázata mindennek.

De itt én felvetek egy másik kérdést. Ha olyan spiclik és kémek furakodtak a vezetésbe, mint Ratajcsak, olyan árulók, mint Livsic és Pjatakov, hogyan történhetett mindennek ellenére, hogy iparunk erejének aláaknázására, hadiiparunk gyengítésére, országunk védelmi képességének megingatására irányuló erőfeszítéseik hiábavalók voltak? Ez a legfontosabb kérdés, erre a kérdésre pontos és kimerítő választ kell adnunk.

Igen, egy bizonyos időszakban, egy bizonyos időpontban, bizonyos területeken nehézségeink voltak. De iparunk és vasúti közlekedésünk a kártevő és diverziós csapások ellenére is állandóan fejlődik, egyre magasabb fokra emelkedik. Néhány adatot idézek olyan iparágak fejlődéséről, amelyek a trockista összeesküvők bűnös tevékenységének színteréül szolgáltak.

Szénbányászatunkban a széntermelés a következőképpen emelkedett:

A Donyec-medencében az évi termelés 1913-tól 1936-ig 25 288 000 tonnáról 75 202 000 tonnára növekedett.

A Kuznyeck-medencében 799 000 tonnáról (1913-ban) 17 259 000 tonnára (1936-ban),

a moszkvakörnyéki medencében a termelés 300 000 tonnáról 7 201 000 tonnára emelkedett 1936-ban. Hatalmas fejlődés!

19 év alatt országunk hatalmas vegyiipart teremtett, és az egész világon a harmadik, sőt a vegyiipar egyes ágaiban a második helyet foglalja el.

Az első ötéves terv elején országunk több új, az egész nép szempontjából nagy gazdasági jelentőségű iparággal gazdagodott. Ilyen az anilinfestékipar, a koksz-benzolipar, a gyógyszeripar stb. A szovjet vegyiipar első és második ötéves terve a vegyiipar fejlődésének legragyogóbb szakasza volt. Tekintetbe kell vennünk, hogy a világ vegyiiparának története általában a XVIII. század

végén kezdődik. A világ mai vegyiipara tehát mintegy 150 évi fejlődésre tekint vissza, a mi szovjet vegyiiparunk viszont alig tíz éves. És e tíz év alatt vegyiiparunk a kapitalista világgazdaság 150 esztendős útját tette meg. Olyan sikereink vannak, amelyek eredményeképpen kénsav- és szódatermelésünk világméretekben a harmadik helyet foglalja el; csupán Németország és az Egyesült Államok előzi meg. Szuperfoszfát termelésünk az Egyesült Államoké után következik. A nitrogén-műtrágya termelése terén országunk a negyedik helyen áll. Sokatmondó tények ezek, különösen ha figyelembe vesszük azokat a borzalmas gaztetteket, amelyekről itt hallottunk, és amelyek országunkban általános felháborodást keltettek. Ez éppen a mi népünk, a mi szocialista iparunk válasza az árulók és a fasiszta kémügynökök aknamunkájára. A kártevés és diverzió ellenére iparunk rohamosan nő, és túlteljesíti termelési terveit, bár a kémek és diverzánsok legjobb sztahanovistáink százait pusztították el, s bár rendszeresen, tervszerűen, szántszándékkal ásták alá a Sztahanov-mozgalmat!

Hasonló a helyzet a vasúti közlekedés terén is. Itt is a teljesítmények hősies fokozását látjuk. Különösen ékesszólóan beszélnek erről a rakodás átlagos napi adatai. 1934-ben naponta átlag 55 417, 1935-ben 68 098 és 1936-ban 86 160 vagont raktak meg. Az évi teherforgalom fejlődését az említett években a következő számok fejezik ki: 205, 258 és 323 milliárd tonna-kilométer! A vasúti közlekedés hősiesen leküzdötte az egykori nehézségeket . . .

Mi ennek a csodának a titka? Mivel magyarázhatjuk ezt a jelenséget? Csodák nincsenek. Mi tette hát lehetővé iparunknak és vasutainknak ezt a ragyogó fejlődését, ezt a virágzását? Az tette lehetővé, hogy a kártevők oldalán csak egyes személyek állnak. Azt a kárt, amelyet ezek az egyes személyek okoztak, gyorsan felszámolják a milliók, a milliók pedig a szovjet kormány oldalán, a szocializmus építésének oldalán állnak!

Kémkedés és terror

A nyomozás és a bírósági eljárás anyaga, valamint Ratajcsak, Knyazev, Pusin, Turok, Grase, Sesztov és Sztroilov vádlottak vallomásai alapján megállapítást nyert az a tény, hogy a trockista, szovjetellenes központ a diverziós és kártevő működésen kívül széleskörű és rendszeres kémszolgálatot teljesített külföldi kémszervezetek számára.

Erre a kérdésre nem térek ki részletesen, csupán a legfontosabbra szorítkozom.

A japán és a német kémszolgálattal nem holmi Turok vagy Sesztov személyes kezdeményezésére vették fel a kapcsolatot. Ezt az összeköttetést Trockij utasítására teremtették meg. Azok az emberek, akik Trockij és Pjatakov vezetésével összeköttetésbe léptek a külföldi, a német és a japán kémszervezetekkel, kémkedésükkel olyasmit készítettek elő, ami a legsúlyosabban veszélyeztette volna nemcsak a mi állami érdekeinket, hanem számos olyan állam érdekeit is, amelyek velünk együtt békét akarnak és velünk együtt harcolnak a békéért.

Sztálin elvtárs a Spanyolország Kommunista Pártja Központi Bizottságának, José Díaz elvtárs nevére küldött táviratában ezt írja:

„A Szovjetunió dolgozói csupán kötelességüket teljesítik, amikor erejükhöz mérten segítséget nyujtanak Spanyolország forradalmi tömegeinek. Tudatában vannak annak, hogy Spanyolország felszabadítása a fasiszta reakciósok járma alól nem a spanyolok magánügye, hanem az egész élenjáró és haladó emberiség közös ügye."

Én arra szeretném kérni önöket, bíró elvtársak, hogy amikor ennek a pernek összes körülményeit mérlegelik és megállapítják a vádlottak által elkövetett bűncselekmények jelentőségét, önöket is állami érdekeink védelmének, az egész élenjáró, haladó emberiség érdekei védelmének szempontjai vezessék.

Elsőrendű érdekeink fűződnek ahhoz, hogy valamennyi békeszerető és a békéért küzdő ország kormánya a legerélyesebb eszközökkel vessen véget minden bűnös kémkedési, diverziós és terrorista kísérletnek. A legerélyesebb eszközökkel vessen véget minden olyan tevékenységnek, amelyet a béke ellenségei, a demokrácia ellenségei, sötét, fasiszta erők szerveznek, mert ezek a háborút készítik elő, merényletet készítenek elő a béke ügye ellen, vagyis az egész élenjáró, az egész haladó emberiség ügye ellen. Meglehetősen teljes képet kaptunk arról, mit végeztek ezen a téren egyrészt a kisebb jelentőségű kémek, mint például a vádlottak padján ülő Grase és Ratajcsak, másrészt azok a nagyszabású kémek, akik a vádlottak padjának fő helyeit foglalják el. Knyazev és Livsic, Ratajcsak, Sesztov, Sztroilov, Pusin, Grase — ez a német és japán kémszolgálat közvetlen ügynöksége. Ez természetesen nem zárja ki, sőt ellenkezőleg, feltételezi a központ főkolomposainak ugyan-

olyan mértékű felelősségét; hiszen ők szervezték és ők indították útjára ezt az ügynökséget.

A vádirat terrorista cselekmények szervezésének vádját emeli a trockista központ tagjai és cinkostársaik ellen.

Itt mindenekelőtt az alapvető és általános kérdésre kell kitérnünk. Bebizonyított tény, hogy a szovjetellenes, trockista központ programmjában szerepel a terror, s hogy ezt a terrort a gyakorlatban is alkalmazták.

Olyan okmányok vannak a kezeink között, melyek arról tanúskodnak, hogy Trockij legalább kétízben, éspedig elég nyilt, leplezetlen formában adott utasítást a terrorra. Olyan okmányok ezek, amelyeket a szerző urbi et orbi (világszerte) közhírré tett. Egyrészt arra az 1932-ben írt levélre gondolok, amelyben Trockij kiadta gyalázatos, áruló jelszavát: „El kell tenni Sztálint az útból." Másrészt egy későbbi keletű okmányra gondolok; — a trockista „Ellenzéki Bulletin" 1933 októberi, 36—37. számára, melyben számos közvetlen utalást találunk a terrorra mint a Szovjethatalom elleni harc módszerére.

Valóban, Trockij itt, ebben a programmjellegű cikkben — amely főcíme alatt még ezt az alcímet viseli: „A IV. Internacionále problémái" — teljesen nyiltan beszél a terrorról mint módszerről, mely már azokban az években a trockisták gyakorlati tevékenységének napirendjén volt. Ezt a terrort legnagyobb fájdalmunkra 1934-ben sikerült is megvalósítaniok Szergej Mironovics Kirov meggyilkolásával.

Ebben a programmjellegű cikkben van egy fejezet, amely azt a kérdést veti fel, hogy „megszüntethető-e a bürokrácia békés úton?" Trockij és a trockisták a mi szovjet apparátusunkat bürokratikus apparátusnak tartják.

„Gondoljanak arra a nem csekély jelentőségű kérdésre, hogyan fogjunk hozzá a Szovjetállam újjászervezéséhez" — olvassuk itt.

Lám, Trockij szívén viseli a Szovjetállam újjászervezésének ügyét, éppúgy, amint szívükön viselik ezt az ügyet — ahogyan e perben láttuk — legközelebbi segítőtársai, Pjatakov, Szokolnyikov, Radek, Szerebrjakov és mások is.

Hogyan kell hozzáfogni a Szovjetállam újjászervezéséhez, és megoldható-e ez a feladat békés úton? A kérdés tökéletesen világos. A terror, az erőszak ellensége azt mondaná: igenis, megoldható békés úton, mondjuk az alkotmány alapján.

És mit mond Trockij, mit mondanak a trockisták?

„Gyerekes gondolat volna az — mondják ők —, hogy a sztálini

bürokráciát párt- vagy szovjetkongresszus segítségével meg lehet szüntetni. Az uralkodó klikk (így rágalmazzák ők a mi kormányunkat — *A. V.*) eltávolítására semilyen *normális* alkotmányos út nem áll többé nyitva."

„Csupán *erőszakkal* lehet őket arra kényszeríteni, hogy adják át a hatalmat a proletár élcsapatnak." (Élcsapatnak nevezik magukat s nyilván ezekhez az urakhoz hasonló „élcsapatra" gondolnak, amely gyilkossággal, diverzióval és kémkedéssel foglalkozik.)

S hozzá még az a szó, hogy „erőszakkal" — mint erről meggyőződhetünk — vastag betűkkel van nyomtatva. A kérdés világos! Békés eszközök? A békés eszközök erőtlenek. Egyetlen eszköz az erőszak, erőszakkal kell hát eltávolítani. De mi tudjuk, hogyan szoktak erőszakkal eltávolítani, különösen amikor arról van szó, hogy ezt az erőszakot az olyanfajta „élcsapat" alkalmazza, mint amilyenek ezek az urak itt! (*Derültség.*)

Azután már egyenesen a „sztálini apparátusról" beszélnek. Azt mondják, hogyha ez az apparátus, a mi államapparátusunk, mégis ellenállást fog kifejteni, akkor különleges rendszabályokat kell majd vele szemben alkalmazni.

Az, amit az imént idéztem — s politikai jóízlésem tiltja, hogy tovább idézzem — teljes szabatossággal tárja fel azt, hogy a trockisták milyen módon tárgyalják „sajtószerveik" hasábjain a harci módszerek kérdését, milyen álláspontot foglal el Trockij a Szovjetállam úgynevezett „újjászervezésének" kérdésében. Pjatakov egyébként a trockista ellenzék említett „Bulletin"-jére vonatkozólag azt mondta, hogy Trockij kijelentette neki: ne vegyék teljesen készpénznek azt, ami a „Bulletin"-ben napvilágot lát. Vegyék tekintetbe, hogy a „Bulletin"-ben nem mondhatjuk nyiltan el mindazt, amit önöknek mondunk, és amit önöktől követelünk. Tudják meg, hogy a „Bulletin"-ben mi néha talán éppen az ellenkezőjét mondjuk majd annak, amit önöktől követelünk. És, ha ezekután azt olvassuk, amit az imént idéztem — mi másnak lehet ezt nevezni, mint államunk és vezetőink elleni erőszakos cselekedetekre való egyenes felhívásnak? Mi más ez, mint egyenes felhívás a terrorra? Ennek én más nevet adni nem tudok.

És ez a legobjektívebb bizonyítéka annak, hogy Pjatakov, Radek és e gonosztevő banda más tagjai kénytelen-kelletlen igazat mondtak akkor, amikor azt vallották, hogy a terrorcselekményeket Trockij egyenes utasítására szervezték. Ezt a tényt semilyen fecsegéssel, semilyen rágalommal, semilyen gyanúsítgatással, semilyen trockista hazudozással elkenni nem lehet.

A mi kezünkben okmányok vannak, okmányok, amelyek megdönthetetlenül bizonyítják, hogy a trockista szervezet napirendjén szerepel a terror, hogy a terror alkalmazását Trockij javasolta és Pjatakov elfogadta.

Terroristák ülnek előttünk, akik nemcsak egyedül, hanem a trockista-zinovjevista blokkal kötött megállapodásuk alapján is szerveztek terrorcselekményeket. Köztük és a blokk között bizonyos versengés folyt. Lám, az „Egyesült Trockista-Zinovjevista Központ" tárgyalásainak nyilvánosságra hozott jegyzőkönyvei szerint a zinovjevisták megrémültek attól a gondolattól, hogy a trockisták bűnös tevékenységükben „elébük vághatnak". Vajjon ebben a perben nem hallottunk hasonló hangokat? Vajjon a „párhuzamos" központ trockistái nem tartották feladatuknak, mint itt Radek bevallotta, hogy a zinovjevistákat kézben tartsák, hogy ne hagyják magukat kiszorítani a hatalomból a zinovjevisták által, amikor majd a miniszteri tárcákon osztozkodnak? Ez az „élcsapat" miniszteri tárcákról álmodozott. Radeké a külügyminiszteri tárca, Ratajcsak valószínűleg a vallásügyi tárcát kapja *(derültség)*, mert ő azt vallotta, hogy máig is köti az az eskü, amelyet valahol valakinek tett. Pjatakov számára (erről tudomásunk van) a hadügyminiszteri tárcát tartották fenn és általában az összes szárazföldi (tengeri haderejük nem volt) és légierők (Ratajcsakra, az „öreg repülőre" gondolok) főparancsnokságát.

A központ a terrorista csoportok egész hálózatát szervezte meg. Pjatakov vezetése alatt áll: Loginov, Golubenko stb. Radek emberei Prigozsin és mások. Szokolnyikov csoportja Zaksz-Gladnyevből, Tyivelből és másokból áll; Szerebrjakovnak saját csoportja van — Mdivani; Drobnyisznál egy bizonyos Podolszkaja nevezetű nő szintén készített elő terrorcselekményt. Drobnyisznak saját csoportja van. Muralovot említeni se kell. Hiszen, ő a volt parancsnok, hogyan lehetne meg hadsereg nélkül? Ha nem vezényelhet szovjet erőket, miért ne vezényelhetne szovjetellenes erőket? Ő — „katona": ott és úgy fog vezényelni, ahol és ahogyan parancsolják. Még Sesztovnak is megvolt a saját csoportja — Arnold és Tsai. —, mégpedig feladatai szempontjából nem is rossz csoport. Ha szemre nem is túlságosan tetszetős ez a csoport, de gyakorlatban értette a dolgát.

Pjatakov 1935-ben terrorcselekményt készít elő Sztálin elvtárs ellen. Kihallgattuk erre vonatkozólag Pjatakovot, megidéztük tanúkihallgatásra Loginovot, ő is megerősíti ezt a tényt. Radek terrorista kádereket képez ki Leningrádban. Zaksz-Gladnyev és

mások Szokolnyikov vezetésével merényletet készítenek elő Sztálin elvtárs ellen. Mdivani Szerebrjakov vezetésével olyan terroristákat toboroz, akiket Moszkvában lehetett volna összevonni abból a célból, hogy biztosítsák az úgynevezett csoportos terrorcselekmények lehető legsikeresebb keresztülvitelét. Egyéb terrorcselekményeket is szerveznek; többek között Drobnyisz. Muralov például azok ellen készít elő merényletet, akik hozzá utaznak Szibériába. Az irányelv a következő: figyelembevenni és kihasználni azokat az alkalmakat, amikor a párt és a kormány vezetői vidékre utaznak, és megszervezni meggyilkolásukat. És lám, Muralov, aki semmi szín alatt sem hajlandó hozzájárulni ahhoz, hogy az Ordzsonikidze elvtárs ellen tervezett merénylet előkészítését az ő terhére írják, ez a Muralov keményen és nyiltan (nem mondhatom, hogy „becsületesen", mert ez a szó nem illik ilyen ügyekhez) elismeri, hogy valóban szervezett terrorcselekményt V. M. Molotov elvtárs ellen, a Szovjetunió Népbiztosai Tanácsának elnöke ellen. Ezt a merényletet Muralov nemcsak megszervezte, hanem meg is kísérelte annak végrehajtását Sesztov és Arnold útján.

Felmerülhet természetesen a következő kérdés is: sok a csoport, de valahogyan kevés a „látszata". Ez a mi szerencsénk. Hiszen ezek az urak nem vállalkoztak személyesen a terrorista merényletek elkövetésére és éppen ez az, amit szerencsének nevezünk. Radekkel, Pjatakovval, Szokolnyikovval elég gyakran találkoztunk, együtt tárgyaltunk meg velük különböző kérdéseket abban a hiszemben, hogy elvtársak ülnek mellettünk. És kiderült, hogy gyilkosaink ülnek mellettünk! Ha ők nyiltan hirdethették volna a terrort, akkor természetesen bonyolultabb helyzettel állnánk szemben. De nekik más taktikájuk volt: nem szabad kiderülnie annak, hogy a trockisták gyilkosságokat készítenek elő. Taktikájuk az volt, hogy az elkövetett terrorista merényleteket másokra, mondjuk a fehérgárdistákra hárítsák át. (Ez volt a terv.) Ilyen körülmények között természetesen nem egykönnyen tudtak olyan világotlátott embereket találni, akik mint például Arnold, az effajta szörnyű gaztettekre vállalkoztak volna. Arnold, Sesztov, Muralov, a nyugatszibériai központ, az egész trockista központ természetesen a maga egészében felelős e merényletek előkészítéséért, mert mindez közös utasítás alapján történt, melynek „algebrai nyelvét" — Pjatakov kifejezése szerint — „konkrét aritmetikai nyelvre fordították le". De elfelejtették, hogy van a világon még egy másik nyelv is, a büntetőtörvénykönyv nyelve, amely bűncselekményeket ismer, embereket ismer, akik a bűncselekménye-

ket elkövetik, és ismeri azt a felelősséget, amelyet a törvény értelmében ezekért a bűncselekményekért viselni kell. Kiszemelik Arnoldot, mert olyan embert látnak benne, aki ilyenfajta gaztettek elkövetésére teljesen alkalmas. Ugyan, mi az Arnoldnak, ha egy vagy tíz terrorcselekmény elkövetését vállalja? Önök már látták ezt az Arnoldot. Arnoldnak csak egyetlen olyan tulajdonsága van, amellyel ezek a trockista összeesküvők nem számoltak — és ez a gyávaság... Lám, Arnold merényletet szervezett Ordzsonikidze elvtárs ellen, de a mi legnagyobb szerencsénkre az utolsó pillanatban begyulladt — nem sikerült a dolog. Merényletet szervezett Molotov elvtárs, a Szovjetunió Népbiztosai Tanácsának elnöke ellen, de szerencsénkre, igen nagy szerencsénkre, újra begyulladt — a merénylet nem sikerült.

De ami tény, az tény, Molotov elvtárs ellen a merényletet elkövették. A baleset egy 15 méter mély árkocska partján — mint ezt itt Muralov szerénykedve mondotta —, tény.

Nézzük Bojarsinov mérnök meggyilkolását. Ki ez a Bojarsinov? Ezt az embert régebben kártevésért elítélték. De ez már a multé. Bojarsinov becsületes embernek bizonyult. Nem vállalkozott arra, hogy kártevő tervek alapján építsen bányát, és nem egyszer szólalt fel az ellen, hogy a munka túl lassan folyik, nem egyszer szólalt fel Sztroilov bűnös tevékenysége ellen. Leleplezi Sztroilovot.

Bojarsinovnak ez a becsületes munkája feldühítette a diverzánsfészket. Megszervezik a meggyilkolását. 1934 április 15-én Bojarsinov mérnök kocsin jön az állomásról. Teherautó száguld utána és halálra gázolja. Megint csak ugyanazzal a módszerrel állunk szemben, mely a Sesztov—Cserepuhin bandát jellemzi. E bandához tartozott Arnold és még néhány más egyén, akiket lelepleztek, bíróság elé állítottak és elítéltek. Így például Kazancev, aki résztvett ebben a históriában.

Ez tény, ez nem önvádaskodás, ez tény: meggyilkolták Bojarsinovot. Hasonló módon merényletet követtek el Molotov elvtárs, a Népbiztosok Tanácsának elnöke ellen.

Így hát a terrorista tevékenységért, a terrorista bűncselekmények előkészítéséért teljes mértékben és teljes terjedelemben felelős ez a központ, Arnoldtól Pjatakovig és Pjatakovtól Arnoldig. Mindnyájan egyenlően és egyetemlegesen felelősek.

Úgy vélem, hogy a vádiratban felsorolt bűncselekmények teljes mértékben bebizonyultak. Ugyancsak teljes mértékben bebizonyult a tettesek bűnössége is.

Törvényünk azt követeli, hogy a bíróság a per folyamán felmerülő bizonyítékokat valamennyi körülmény együttes figyelembevételével, benső meggyőződése szerint mérlegelje.

Az OSzFSzK büntető perrendtartásának 320. szakasza megkívánja, hogy a bíróság az ítélethozatal alkalmával számos kérdést döntsön el. E kérdések közül én a leglényegesebbnek és legfontosabbnak az első két kérdést tartom: először azt, hogy a vád tárgyává tett cselekményt tényleg elkövették-e, és másodszor azt, hogy ez a cselekmény kimeríti-e a bűncselekmény tényállását? A vád mindkét kérdésre igenlő választ ad. Igen, a vádlottak terhére rótt bűncselekményeket elkövették. A vádlottak terhére rótt cselekményeket a vádlottak követték el, s ezek a cselekmények teljesen kimerítik a bűncselekmény tényállását. Ehhez a két kérdéshez semmi kétség sem fér.

De milyen bizonyítékok állnak rendelkezésünkre a jogi követelmények szempontjából?

Meg kell mondanom, hogy ennek a pernek jellege meghatározza a felhozható perbeli bizonyítékok sajátosságát is. Összeesküvéssel állunk itt szemben, olyan emberek csoportja áll előttünk, akik államcsíny elkövetésére készültek. Ez a csoport évek során át szervezkedett és folytatott olyan tevékenységet, illetve követett el olyan cselekményeket, amelyek arra irányultak, hogy összeesküvésük sikerét biztosítsák. Ez az összeesküvés meglehetősen szétágazó volt, és az összeesküvőket külföldi, fasiszta erőkkel kötötte össze. Miképpen lehet ilyen körülmények között felvetni a bizonyítékok kérdését? Így is fel lehet tenni a kérdést: azt mondjátok, hogy összeesküvés történt. De hol vannak az okmányok? Programmról beszéltek, de megvan-e ez a programm? Van-e ezeknek az embereknek valahol írott programmjuk? Erről ők csak beszélnek.

Azt mondjátok, hogy ez egy szervezet, hogy ez holmi banda (ők viszont pártnak nevezik magukat), de hol vannak ezeknek az embereknek a határozatai, hol vannak összeesküvő tevékenységük tárgyi nyomai: az alapszabályok, a jegyzőkönyvek, a sajtó stb.?

A perrendtartás tudománya alapvető követelményeinek megfelelően merem állítani, hogy összeesküvési perben ilyen követelményeket támasztani nem lehet. Nem lehet azt kívánni, hogy összeesküvési, államfelforgatási ügyekben jegyzőkönyveket, határoza-

tokat, tagsági könyveket, tagkönyv-számokat követeljünk. Nem lehet azt kívánni, hogy az összeesküvők közjegyzői hitelesítéssel kövessék el bűncselekményeiket. Egyetlen egészségesen gondolkodó ember sem vetheti fel így a kérdést államellenes összeesküvési ügyekben. Igen, számos okmány áll rendelkezésünkre ebben a tekintetben. De még ha ezek az okmányok nem is lennének birtokunkban, akkor is joggal emelhetnénk vádat a vádlottak és a tanúk vallomásai, vagy ha úgy akarják, akár közvetett bizonyítékok alapján is. Engedjék meg, hogy a perrendtartásnak olyan kitűnő szakemberére hivatkozzam, mint William Wills, a híres régi angol jogtudós. Wills „A közvetett bizonyítékok elméletének tapasztalatai" című könyvében arról beszél, hogy milyen meggyőzőek lehetnek a közvetett bizonyítékok, és hogy a közvetett bizonyítékoknak gyakran sokkal nagyobb a meggyőző ereje, mint a közvetlen bizonyítékoké.

Azt hiszem, hogy ebben tisztelt ellenfeleim is egyetértenek velem azon álláspontjuk alapján, melyet e kérdésben védői minőségükben elfoglalnak. Vannak azonban tárgyi bizonyítékaink is. Programmról beszéltem, és felhívtam figyelmüket, bíró elvtársak, Trockij „Bulletin"-jére, amely nyomtatásban közli ezt a programmot. Az azonosság megállapítása azonban itt sokkal könnyebb lesz, mint az az eljárás volt, amelynek segítségével önök a német kémszolgálat bizonyos tagjainak azonosságát állapították meg fényképek alapján.

Számos olyan bizonyítékra támaszkodunk, amelyek segítségével ellenőrizhetjük a vád állításait, a vád tételeit. Ide tartozik elsősorban a történelmi összefüggés, amely a vád tételeit a trockisták multbeli tevékenysége alapján erősíti meg. Ide tartoznak továbbá a vádlottak vallomásai, amelyeknek önmagukban is hatalmas bizonyító erejük van. Ebben a perben, melyben a bizonyítékok egy részét maguknak a vádlottaknak a vallomásai szolgáltatták, nem szorítkoztunk arra, hogy a bíróság csupán a vádlottak nyilatkozatait hallgassa meg; minden lehetséges és hozzáférhető eszközzel ellenőriztük ezeket a nyilatkozatokat. Ki kell jelentenem, hogy ezt mi itt a legtárgyilagosabb lelkiismeretességgel és a lehető leggondosabban végeztük.

Ahhoz, hogy a bíróság előtt tett kijelentésekben meg tudjuk különböztetni az igazságot a hazugságtól, természetesen nem kell egyéb, mint bírósági tapasztalat. Minden bíró, minden ügyész és védő, aki már számos perben vett részt, tudja, mikor mond a vádlott igazat, és mikor tér el, akármilyen célból, az igazságtól. De

tegyük fel, hogy a vádlottak vallomása nem szolgálhat meggyőző bizonyítékul. Ebben az esetben válaszolnunk kell néhány kérdésre, amint azt a büntető perrendtartás tudománya megköveteli. Ha ezek a vallomások nem felelnek meg a valóságnak, akkor itt azzal a jelenséggel állunk szemben, amelyet a tudomány hamis beismerő vallomásnak nevez. Ha pedig ez hamis beismerő vallomás, akkor meg kell állapítani indítóokait. Ezek az indítóokok különbözők lehetnek. Meg kell állapítani, fennforognak-e ezek az okok. Szó lehet itt egyéni érdekről, egyéni számításról, bosszúvágyról stb. Ha ebből a szempontból vesszük szemügyre ezt az ügyet, amelyet itt elbírálunk, akkor, ha majd önök visszavonultak a tanácskozó szobába, elemezniök kell ezeket a vallomásokat s mérlegelniök kell, mennyire meggyőzőek a vádlottak beismerő vallomásai, foglalkozniok kell majd azzal, mi késztette a vádlottakat, vagy a tanúkat arra, hogy ezt, vagy amazt vallják. A per körülményei, amelyeket itt a lehető leggondosabban megvizsgáltunk, meggyőző erővel támasztják alá a vádlottak kijelentéseit. Semmi okunk sincs arra a feltevésre, hogy Pjatakov nem tagja a központnak, hogy Radek nem vett részt diplomáciai fogadásokon és nem beszélt K úrral, vagy X úrral, vagy valamilyen más úrral, hogy ő és Buharin nem vendégelték meg „kolbászos rántottával" a hozzájuk nem hivatalosan betoppant egyéneket, hogy Szokolnyikov nem beszélgetett egy bizonyos diplomatával, s nem „láttamozta Trockij mandátumát". Mindazt, amit a vádlottak saját tevékenységükről elmondtak, ellenőriztük a szakértői vélemények, az előzetes kihallgatás, a beismerések és a vallomások alapján és mindehhez nem férhet a legkisebb kétség sem.

Mindezek a körülmények véleményem szerint arra a megállapításra jogosítanak fel, hogy ha van hiányossága ennek a pernek, ez a hiányosság nem az, hogy a vádlottak itt mindent elmondtak, amit tettek, hanem az, hogy a vádlottak mégsem mondtak el elejétől végig mindent, amit tettek, amit a Szovjetállam ellen elkövettek.

Ilyen példákkal azonban korábbi perekben is találkoztunk bíró elvtársak, és én arra kérem önöket, vegyék ezt figyelembe akkor is, ha majd véglegesen elbírálják azokat az utolsó szavakat, amelyek itt néhány óra mulva el fognak hangzani. Emlékezetükbe idézem, hogyan esküdözött itt ugyanezeken a padokon, az utolsó szó jogán például az „Egyesült Trockista-Zinovjevista Központ" perének néhány vádlottja — miközben az egyik kegyelmet kért, a másik nem kért kegyelmet —, hogy a színigazságot

mondja, hogy mindent elmondott, hogy semilyen ellenséges érzés nem maradt lelkében a munkásosztály, népünk, országunk ellen. És később, amikor mind jobban és jobban kibogoztuk az általuk elkövetett szörnyű gaztettek undorító szálait — lépten-nyomon hazugságra és csalásra bukkantunk. Hazudtak, csaltak ezek az emberek, még akkor is, amikor féllábbal már a sírban álltak.

Ha ebben a perben hiányosságról beszélhetünk, akkor ezt a hiányosságot én csak egy dologban látom: meggyőződésem, hogy a vádlottak a felét sem mondták el az igazságnak, a felét sem mondták el országunk, nagy hazánk ellen elkövetett szörnyű gaztetteik borzalmas történetének.

Azzal vádolom az itt, előttünk ülő embereket, hogy 1933-ban Trockij utasítására megszervezték az úgynevezett „párhuzamos" központot, melynek tagjai a vádlottként szereplő Pjatakov, Radek, Szokolnyikov és Szerebrjakov voltak, és mely valójában ténylegesen működő aktív trockista központ volt. Azzal vádolom őket, hogy ez a központ Trockij megbízásából Szokolnyikov és Radek vádlottak útján érintkezésbe lépett bizonyos külföldi államok képviselőivel a Szovjetunió elleni közös harc megszervezése érdekében, s ez alkalommal a központ arra kötelezte magát, hogy hatalomrajutása esetén ezeknek az államoknak egész sor politikai és gazdasági kedvezményt, területi engedményt nyujt. Azzal vádolom őket, hogy ez a központ saját tagjai és a bűnös trockista szervezet más tagjai személyében kémtevékenységet folytatott az említett államok javára azzal, hogy külföldi kémszervezeteknek rendszeresen rendkívül fontos, szigorúan titkos, és az állam szempontjából óriási jelentőségű anyagot szolgáltatott ki. Azzal vádolom őket, hogy cinkostársaikkal együtt országunk gazdasági erejének és védelmi képességének aláaknázása céljából számos diverziós és kártevő cselekményt szerveztek és követtek el, amelyek emberáldozatokkal jártak és Szovjetállamunknak jelentékeny kárt okoztak.

Ezzel vádolom a „párhuzamos" szovjetellenes, trockista központ tagjait — Pjatakovot, Radeket, Szokolnyikovot és Szerebrjakovot, vagyis olyan bűncselekmények elkövetésével, amelyek az OSzFSzK büntetőtörvénykönyvének 58^{1a} (hazaárulás), 58^{6} (kémkedés), 58^{8} (terror), 58^{9} (diverzió) és 58^{11} (titkos bűnszövetkezetek létesítése) szakaszaiba ütköznek. Vádolom valamennyi többi vádlottat: Livsicet, Muralovot, Drobnyiszt, Boguszlavszkijt, Knyazevet, Ratajcsakot, Norkint, Sesztovot, Sztroilovot, Turokot, Grasét, Pusint és Arnoldot azzal, hogy bűnösök ugyanezen bűncselekmények elkövetésében mint ennek a szervezetnek a tagjai, akik

teljes és egyetemleges felelősséggel tartoznak ezekért a bűncselekményekért, függetlenül azoktól az egyéni különbségektől, amelyek az egyes vádlottak által elkövetett bűncselekményeket jellemzik; vagyis olyan bűncselekmények elkövetésével vádolom őket, amelyek ugyancsak a büntetőtörvénykönyv említett szakaszaiba ütköznek.

A fővád, bíró elvtársak, amelyet ebben a perben emelek, a hazaárulás. A hazaárulást az OSzFSzK büntetőtörvénykönyvének 58^{1a} szakasza szerint kell büntetni. E szakasz úgy határozza meg a hazaárulást mint olyan cselekményeket, melyeket a Szovjetunió katonai erejének, állami függetlenségének, területi épségének rovására követnek el; ilyenek a kémkedés, katonai és állami titkok kiszolgáltatása, az ellenséghez való átpártolás. A hazaárulás tényállásának mindezek az elemei, az utolsó — a külföldre szökés — kivételével itt fennforognak. Ezeket a súlyos államellenes bűncselekményeket nagy Sztálini Alkotmányunk jogosan nevezi a legsúlyosabb gaztetteknek, elkövetőit pedig a legsúlyosabb büntetéssel sujtja a törvény. A törvény szerint a tetteseket bűnösségük bebizonyítása esetén golyó általi halálra kell ítélni; e büntetés enyhítése csupán enyhítő körülmények esetén engedhető meg.

Bíró elvtársak! A tanácskozó szobában válaszolniok kell majd arra a kérdésre, vannak-e ezeknél a vádlottaknál, illetőleg minden egyes vádlottnál külön-külön olyan egyéni és konkrét körülmények, amelyek megengedik önöknek, hogy enyhítsék azt a büntetést, amely a törvény értelmében fenyegeti őket? Azt hiszem, hogy ilyen enyhítő körülmények nincsenek. A vádlottakkal szemben a büntetőtörvénykönyvnek a vádiratban megjelölt szakaszai alapján emelt vádat teljes egészében fenntartom.

Nem egyedül én vádolom őket! Úgy érzem, bíró elvtársak, mintha itt állnának mellettem ezeknek a gonosztetteknek és ezeknek a gonosztevőknek az áldozatai, mankóikra támaszkodva, nyomorékon, félholtan, talán mindkét lábuk híján, mint Csuszovoj állomás váltóőre, Nagovicina elvtársnő, aki ma fordult hozzám a *Pravda* hasábjain, aki húszéves korában mindkét lábának elvesztése árán akadályozta meg azt a vasúti katasztrófát, amelyet ezek az emberek szerveztek! Nem vagyok egyedül. Úgy érzem, hogy itt állnak mellettem a szörnyű gaztettek meggyilkolt és nyomorékká tett áldozatai, s követelik tőlem, a vád képviselőjétől, a vád teljes mértékben való fenntartását.

Nem állok egyedül! Bár az áldozatokat eltemették, de itt

állnak mellettem, és a vádlottak padjára mutatnak. Önökre mutatnak, vádlottak, félelmetes ujjaikkal, amelyek már oszlásnak indultak a sírban, ahová önök taszították őket!

Nem egyedül vádolok! Egész népünkkel együtt vádolom ezeket a szörnyű gonosztevőket, akik csak egy büntetést érdemelnek: golyót, halált! (*Hosszantartó, szűnni nem akaró taps.*)

*

A Katonai Kollégium *J. L. Pjatakovot, L. P. Szerebrjakovot, N. I. Muralovot, J. N. Drobnyiszt, J. A. Livsicet, M. Sz. Boguszlavszkijt, I. A. Knyazevet, Sz. A. Ratajcsakot, B. O. Norkint, A. A. Sesztovot, I. D. Turokot, G. E. Pusint* és *I. I. Grasét* a legsúlyosabb büntetésre: golyó általi halálra ítélte.

G. J. Szokolnyikovot és *K. B. Radeket* mint a szovjetellenes, trockista központ tagjait, akik felelősek annak bűnös tevékenységéért, de nem vettek közvetlenül részt a diverziós és kártevő cselekmények, a kém- és terrorista tevékenység megszervezésében és véghezvitelében — egyenként tízévi szabadságvesztésbüntetésre,

V. V. Arnoldot tízévi szabadságvesztésbüntetésre,

M. Sz. Sztroilovot nyolcévi szabadságvesztésbüntetésre ítélte.

A Katonai Kollégium a szabadságvesztésbüntetésre ítélt Szokolnyikovot, Radeket, Arnoldot és Sztroilovot öt évre megfosztotta politikai jogaitól.

A Katonai Kollégium elrendelte valamennyi elítélt személyes vagyonának elkobzását.

Minthogy a Szovjetunió Központi Végrehajtó Bizottságának Elnöksége a halálraítéltek kegyelmi kérvényét elutasította, az ítéletet 1937 január 30-án végrehajtották.

A szovjetellenes „jobboldali trockista blokk" ügye

A per vádlottai a Szovjetunióval ellenségesen szembenálló külföldi államok kémszervezeteinek megbízásából „jobboldali trockista blokk" elnevezés alatt összeesküvő csoportot szerveztek, mely azt a célt tűzte maga elé, hogy megdöntse a Szovjetunióban fennálló szocialista társadalmi és államrendet, hogy visszaállítsa a Szovjetunióban a kapitalizmust és a burzsoázia hatalmát, hogy feldarabolja a Szovjetuniót és elszakítsa tőle Ukrajnát, Belorussziát, a középázsiai köztársaságokat, Grúziát, Örményországot, Azerbajdzsánt és a Tengermelléket.

A nyomozás folyamán megállapítást nyert, hogy a „jobboldali trockista blokk" egyesítette soraiban a trockistáknak, a jobboldaliaknak, a zinovjevistáknak, a mensevikeknek, az eszereknek, Ukrajna, Belorusszia, Grúzia, Örményország, Azerbajdzsán és a középázsiai köztársaságok burzsoá-nacionalistáinak földalatti szovjetellenes csoportjait.

A „jobboldali trockista blokk" résztvevői, akik a Szovjetunión belül semmiféle támogatásra nem számíthattak, a Szovjetunióban fennálló szocialista társadalmi és államrend ellen s a hatalom megszerzéséért folytatott harcukban, minden reményüket kizárólag a külföldi agresszorok fegyveres támogatásába vetették. A külföldi agresszorok ezt a támogatást meg is ígérték a Szovjetunió feldarabolása és Ukrajnának, a Tengermelléknek, Belorussziának, a középázsiai köztársaságoknak, Grúziának, Örményországnak és Azerbajdzsánnak a Szovjetuniótól való elszakítása fejében.

A „jobboldali trockista blokknak" a külföldi államok képviselőivel kötött megállapodását megkönnyítette az, hogy ennek az összeesküvésnek sok vezető résztvevője már régóta ügynöke volt a külföldi kémszolgálatoknak és hosszú éveken át folytatott kémtevékenységet javukra.

Ez mindenekelőtt az összeesküvés egyik sugalmazójára, a nép ellenségére, Trockijra vonatkozik. A trockista-zinovjevista terrorista

központ 1936 augusztusi tárgyalásán és a szovjetellenes trockista központ 1937 januári tárgyalásán minden kétséget kizáróan bebizonyosodott, hogy Trockijnak kapcsolatai voltak a Gestapóval. A német kémszolgálattal már 1921 óta, az angol Intelligence Service-szel 1926 óta volt kapcsolatban.

N. N. Kresztyinszkij vádlott Trockijnak, a nép ellenségének egyenes utasítására 1921-ben vette fel a hazaáruló kapcsolatot a német kémszolgálattal.

A. P. Rozengolc vádlott — a trockista földalatti szervezet egyik vezetője — a német vezérkar számára 1923-ban, az angol kémszolgálat számára 1926-ban kezdte meg kémtevékenységét.

H. G. Rakovszkij vádlott — Trockij egyik legközelebbi, különösen meghitt embere — 1924 óta az angol Intelligence Service, 1934 óta a japán kémszolgálat ügynöke.

M. A. Csernov vádlott Németország javára folytatott kémtevékenységét 1928-ban kezdte meg: a hírhedt mensevik emigráns, Dan kezdeményezésére és közreműködésével kapcsolatba lépett a német kémszolgálattal.

V. F. Sarangovics vádlottat a lengyel kémszolgálat szervezte be és dobta át 1921-ben kémtevékenység folytatása céljából a Szovjetunióba.

G. F. Grinyko vádlott 1932-ben lett a német és lengyel kémszolgálat ügynöke.

A „jobboldali trockista blokk" vezetői — köztük *Rikov* és *Buharin* vádlottak — mindent pontosan tudtak a résztvevők kémkapcsolatairól és e kémkapcsolatok további kiterjesztését teljes erővel támogatták.

A „jobboldali trockista blokknak" a külföldi kémszolgálatokkal való megállapodását megkönnyítette az is, hogy az összeesküvőknek ebben a perében szereplő vádlottak közül néhányan a cári ohrana provokátorai és ügynökei voltak.

Ezek a provokátorok, ha be is furakodtak a Szovjetállam felelősségteljes posztjaiba, állandóan attól rettegtek, hogy leleplezik a munkásosztály, a szocializmus ügye ellen elkövetett bűncselekményeiket. Ezek a leleplezéstől rettegő, állandó félelemben élő összeesküvők egyetlen menekvésüket a Szovjethatalom megdöntésében, a szovjet rend felszámolásában, a földesurak és a tőkések hatalmának visszaállításában látták, az ő érdekükben adták el magukat a cári ohranának, mely egyedül nyujtotta számukra a biztonság érzését.

Így például *I. A. Zelenszkij* vádlott 1911 óta a szamarai csendőrparancsnokság ügynöke volt. Ettől az időtől fogva Zelenszkij „Ocskasztij" és „Szalaf" fedőnevek alatt rendszeresen tájékoztatta a csendőrparancsnokságot a szamarai bolsevik szervezet tevékenysége felől, és ezért rendszeres havi díjazásban részesült.

Ivanov vádlott 1911-ben kezdte meg provokátori tevékenységét,

akkor, amikor a tulai ohrana beszervezte; ezzel Ivanov „Szamarin" fedőnév alatt az ohrana ügynöke lett.

Zubarjov vádlott 1908-ban állt a cári rendőrség szolgálatába és ott „Vaszilij", „Palin" és „Prohor" fedőnevek alatt működött.

Mint a nyomozás során bebizonyult, az összeesküvők a szovjet kormány megdöntésére, a hatalom megkaparintására és a kapitalizmus visszaállítására irányuló bűnös céljaik elérése érdekében, a külföldi kémszolgálatok közvetlen utasítására széleskörű kémtevékenységet folytattak e kémszolgálatok javára, kártevő és diverziós cselekményeket szerveztek és hajtottak végre, hogy biztosítsák a Szovjetunió vereségét a fasiszta agresszoroknak a Szovjetunió elleni támadása esetére, minden úton-módon provokálták a fasiszta agresszorok támadásának mielőbbi bekövetkezését, továbbá számos terrorcselekményt szerveztek és követtek el a párt, a kormány vezetői és kiváló szovjet személyiségek ellen.

A „jobboldali trockista blokkban" a főkolomposok többsége Trockij közvetlen utasítására, s bizonyos külföldi államok vezérkaraiban alaposan átgondolt és kidolgozott tervek szerint folytatta bűnös tevékenységét.

Kresztyinszkij vádlott, az ismert trockista, a német kémszolgálat ügynöke, a Szovjetunió Ügyészségén 1937 december 2-án lefolyt kihallgatása során kijelentette:

„A németekkel Trockij közvetlen utasítására vettem fel a kémkapcsolatot. Trockij utasított arra, hogy kezdjek tárgyalásokat Seeckt tábornokkal . . ."

Egy másik ismert trockista, a szovjetellenes trockista földalatti szervezet egyik vezetője és az összeesküvés aktív részese, akire rábizonyult a kémkedés, *Rozengolc* vádlott, a nyomozás során megerősítette azt a tényt, hogy Trockij megállapodást kötött a Reichswehrrel és a következőket vallotta:

„Kémtevékenységem már 1923-ban megkezdődött azzal, hogy Trockij utasítására egész sor titkos adatot adtam át Seecktnek, a Reichswehr parancsnokának és Hassenak, a német vezérkar főnökének. A továbbiak során N, a Szovjetunióba akkreditált nagykövet . . . vette fel velem a közvetlen kapcsolatot, akinek én időszakonként kémjellegű adatokat adtam át. N elutazása után a kémkapcsolatot fenntartottam az új nagykövettel, N-nel."

A németországi fasiszta fordulat után a trockisták kémtevékenysége még szélesebbkörű lett és még kifejezettebben defetista jelleget öltött.

Besszonov vádlott, saját beismerése szerint, aktívan résztvett azokon az illegális tárgyalásokon, melyeket a trockisták folytattak a német fasiszta s főleg katonai körökkel a Szovjetunió elleni közös harcról. Személyesen tárgyalt a szovjetellenes összeesküvés támogatása tárgyában Rosenberg legközelebbi munkatársával, a fasiszta

párt külpolitikai osztályán szolgálatot teljesítő Daitz-cal. Ezenkívül tudott arról is, hogy Trockij többízben találkozott és tárgyalt Hesszel, Niedermayerrel meg Haushofer tanárral és megállapodásra is jutott velük ama feltételek mellett, melyekről Pjatakov a szovjetellenes trockista központ ügyének bírósági tárgyalásán beszélt.

Kresztyinszkij vádlott vallomása szerint 1933 októberében, amikor Meránban találkozott Trockijjal, Trockij közölte vele, hogy szorosabbra kell fűzni a kapcsolatot a japán kémszolgálattal.

Trockijnak ezt az utasítását Kresztyinszkij átadta Pjatakovnak és az összeesküvés más főkolomposainak. Ezek Rakovszkij vádlott és az összeesküvés más részesei útján hazaáruló kapcsolatba léptek Japán képviselőivel, akik kötelezték magukat arra, hogy fegyveresen támogatják az összeesküvést a szovjet hatalom megdöntésében. Ennek fejében az összeesküvők azt ígérték, hogy átadják Japánnak a szovjet Tengermelléket.

Sarangovics vádlott, a lengyel kémszolgálat ügynöke és a belorusz nacionalista-fasiszták szovjetellenes szervezetének egyik vezetője beismerte, hogy ez a szervezet nemcsak a jobboldaliak és a „jobboldali trockista blokk" utasítása alapján folytatta földalatti munkáját, hanem a lengyel kémszolgálat direktíváit is követte.

Rikov vádlott teljes mértékben megerősítette azt a tényt, hogy a jobboldaliak hazaáruló kapcsolatban voltak a fasiszta Lengyelországgal.

Mint a nyomozás megállapította, a „jobboldali trockista blokkhoz" tartozó jobboldali szovjetellenes csoport egész bűntevékenysége azt bizonyítja, hogy a jobboldaliak a külföldi vezérkaroknak ugyanolyan ügynökei voltak, mint az összeesküvés többi résztvevője.

Egyes jobboldaliak közvetlenül, mások cinkosaik közvetítésével szintén kapcsolatban voltak külföldi államok kémszolgálataival, hiszen a Szovjethatalom elleni harcukban csakis a külföldi államok segítségére számíthattak.

Buharin vádlott tudott Trockijnak a német fasisztákkal folytatott tárgyalásairól, és éppúgy, mint Trockij, a Szovjetunió vereségét, továbbá Ukrajnának, Belorussziának, a Tengermelléknek, Grúziának, Örményországnak, Azerbajdzsánnak és a középázsiai köztársaságoknak a Szovjetuniótól való elszakítását készítette elő.

A szovjetellenes összeesküvők bűnös fondorlataik megvalósítása során, a külföldi fasiszta kémszolgálatok közvetlen utasítására a Szovjetunió különböző köztársaságaiban, határvidékein és területein diverziós és kártevő tűzfészkek szerteágazó hálózatát szervezték meg, mely kiterjedt számos ipari, közlekedési, mezőgazdasági és áruforgalmi vállalatra.

A jobboldaliak és trockisták összeesküvésének résztvevői, miután megállapodtak a fasisztákkal abban, hogy háború idején áruló módon megnyitják a fasiszta államok hadseregei előtt frontjainkat, hozzá-

láttak a Vörös Hadsereg anyagi és technikai bázisának, a honvédelmi iparnak aláaknázásához.

A romboló és diverziós cselekményeken kívül az összeesküvők tervbevették, hogy háború idején felrobbantják és elpusztítják szocialista hazánk legfontosabb hadiipari vállalatait. Megtették az előkészületeket arra is, hogy katonavonatok kisiklatása útján tömeges emberáldozatokkal járó vasúti katasztrófákat idézzenek elő.

Feladatul tűzték ki az ország egész gazdasági életének, a hadsereg élelmezésének és fegyverrel való ellátásának megbénítását.

A nyomozás során megállapítást nyert, hogy az összeesküvők különböző népgazdasági ágakban már meg is valósítottak számos effajta diverziós és kártevő cselekményt.

A nyomozás anyagából, valamint Buharin, Zubarjov, Zelenszkij és más vádlottak vallomásából kitűnik, hogy az összeesküvők aktív munkát fejtettek ki lázadók kiképzése terén, igyekeztek kiterjeszteni tevékenységüket a Szovjetunió minél több kerületére, az összeesküvés vezetői pedig a felkelés bázisának maximális kiszélesítése céljából felvették a kapcsolatot az illegálisan működő eszer szervezettel is.

A jobboldali, trockista összeesküvők nem reménykedtek abban, hogy a szovjet hatalmat kémkedéssel, kártevéssel, diverzióval és kulákfelkelésekkel megdönthetik, ezért a Szovjetunióval szemben érzett dühtől és gyűlölettől eltelve áttértek a kormány és az SzK(b)P vezetői elleni terrorista cselekmények előkészítésére és végrehajtására.

Az összeesküvő blokk az ezirányú döntések alapján nagy munkát fejtett ki terrorcsoportok szervezése és az SzK(b)P, valamint a szovjet kormány vezetői elleni merényletek gyakorlati előkészítése terén.

A nyomozás során megállapítást nyert, hogy Sz. M. Kirovot — akit a leningrádi trockista-zinovjevista terrorista központ 1934 december 1-én orvul meggyilkolt — ugyancsak a „jobboldali trockista blokk" döntése alapján ölték meg, amely blokk résztvevői ebben a perben vádlottakként szerepelnek.

Mint az a nyomozás és a bírósági eljárás során megállapítást nyert, A. M. Gorkij, V. R. Menzsinszkij és V. V. Kujbisev a „jobboldali trockista blokk" egyesült központjának utasítására elkövetett terrorista cselekmények áldozatai lettek.

A „jobboldali trockista blokk" Trockijnak, a nép ellenségének utasítása alapján hozta meg szörnyűséges határozatát A. M. Gorkij meggyilkolására.

A határozat végrehajtását *Jagodára* bízták.

E gaz terv közvetlen megvalósításába Jagoda bevonta *L. G. Levin* doktort, A. M. Gorkij volt háziorvosát, valamint *D. D. Pletnyev* professzort, továbbá A. M. Gorkij titkárát, *P. P. Krjucskovot* és saját titkárát, *P. P. Bulanovot.*

A szovjet személyiségek meggyilkolása betetőzte azokat a legsú-

lyosabb államellenes bűncselekményeket, melyek segítségével hazánk megvetett renegátjainak ez a bandája meg akarta valósítani a szovjet rend megdöntésének és a kapitalizmus országunkban való visszaállításának fasiszta tervét. A cári ohrana provokátorainak, kémszervezetek szolgálatában álló, szülőföldünket és szabadságunkat külföldi tőkések számára kiárusító bérenceknek a bandája ez.

Ezek a szörnyű bűncselekmények nem voltak véletlen jelenségek sem a trockistáknál, sem a jobboldaliaknál.

A nyomozás során megállapítást nyert, hogy már 1918-ban, közvetlenül az Októberi Forradalom után a breszti béke megkötésének időszakában Buharin és úgynevezett „baloldali kommunistákból" álló csoportja, valamint Trockij és csoportja a „baloldali" eszerekkel együtt összeesküvést szervezett V. I. Lenin, a szovjet kormány feje ellen.

Buharin és a többi összeesküvő, mint az a nyomozás anyagából kitűnik, a breszti béke meghiúsítását, a szovjet kormány megdöntését, V. I. Lenin, I. V. Sztálin és J. M. Szverdlov letartóztatását és meggyilkolását, s buharinistákból (akik akkor leplezési célzattal „baloldali kommunistáknak" nevezték magukat), valamint trockistákból és „baloldali" eszerekből álló új kormány alakítását tűzték ki céljukul.

Ezt a bűnügyet a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának Katonai Kollégiuma Moszkvában 1938 március 2-a és 13-a között, nyilvános tárgyaláson tárgyalta.

1) *N. I. Buharint*, 2) *A. I. Rikovot*, 3) *G. G. Jagodát*, 4) *N. N. Kresztyinszkijt*, 5) *H. G. Rakovszkijt*, 6) *A. P. Rozengolcot*, 7) *V. I. Ivanovot*, 8) *M. A. Csernovot*, 9) *G. F. Grinykót*, 10) *I. A. Zelenszkijt*, 11) *Sz. A. Besszonovot*, 12) *Akmal Ikramovot*, 13) *Fajzula Hodzsajevet*, 14) *V. F. Sarangovicsot*, 15) *P. T. Zubarjovot*, 16) *P. P. Bulanovot*, 17) *L. G. Levint*, 18) *D. D. Pletnyevet*, 19) *I. N. Kazakovot*, 20) *V. A. Makszimov-Gyikovszkijt*, 21) *P. P. Krjucskovot*, — az OSzFSzK büntetőtörvénykönyvének 58^{1a}, 58^{2}, 58^{7}, 58^{8}, 59^{9} és 58^{11} szakaszai alapján Ivanov, Zelenszkij és Zubarjov vádlottakat ezenkívül még az OSzFSzK büntetőtörvénykönyvének 58^{13} szakasza alapján állították a Katonai Kollégium elé.

A bíróság előtt tanúként kihallgatták az úgynevezett „baloldali kommunisták" csoportjának egykori vezetőjét *V. N. Jakovlevát*, *V. V. Oszinszkijt*, *V. N. Mancevet*, valamint a „baloldali" eszer párt központi bizottságának egykori tagjait, *B. D. Kamkovot* és *V. A. Karelint*, akik mindenben megerősítették Buharin vádlott 1918. évi bűnös tevékenységének tényeit. A bíróság A. M. Gorkij, V. V. Kujbisev és V. R. Menzsinszkij, valamint M. A. Peskov meggyilkolásával kapcsolatban orvosszakértői szakvéleményt is beszerzett. A szakvéleményt D. A. Burmin professzor, érdemes tudós, P. A. Seresevszkij

érdemes orvos, D. M. Rosszijszkij professzor, V. N. Vinogradov professzor és V. D. Zipalov, az orvostudományok doktora adta.

Levin, Pletnyev és Kazakov kivételével valamennyi vádlott lemondott a védelemről.

Pletnyev és Kazakov vádlottak védelmét N. V. Kommodov, a moszkvai ügyvédi kollégium tagja, Levin vádlott védelmét pedig I. D. Braude, ugyancsak a moszkvai ügyvédi kollégium tagja látta el.

A per sajátosságai

Bíró elvtársak, a Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága Katonai Kollégiumának tagjai!

Most, amikor megkezdem vádbeszédemet ebben a rendkívüli, ebben a különleges társadalmi és politikai jelentőségű ügyben, fel kívánom hívni figyelmüket az ügynek néhány megkülönböztető vonására, néhány kiemelkedő sajátosságára.

Nem elsőízben tárgyal Legfelsőbb Bíróságunk olyan bűnügyet, melynek vádlottai rendkívül súlyos bűncselekményeket követtek el országunk ellen, szocialista hazánk — az egész világ dolgozóinak hazája ellen. De aligha tévedek, ha azt mondom, hogy bíróságunk először tárgyal olyan ügyet, olyan bűncselekményeket és gonosztetteket, amilyenek itt az önök szemei elé tárultak, amilyenek e tárgyaláson az egész világ szemei elé tárultak; először tárgyalja bíróságunk olyan gonosztevők bűnügyét, amilyenek most ülnek önök előtt a vádlottak padján.

A napról napra, óráról órára kibontakozó bírói eljárás egyre kézzelfoghatóbban, egyre borzalmasabban tárta fel azoknak a gyalázatos, hallatlan, szörnyű bűncselekményeknek láncolatát, amelyeket a vádlottak elkövettek, egyre inkább megvilágította azoknak a gonosztetteknek visszataszító sorozatát, melyek mellett elhomályosulnak, elhalványodnak a legmegátalkodottabb, legaljasabb, legfékeveszettebb és leggyalázatosabb gonosztevők gaztettei is.

Az osztályharc és ellenségeinknek a szocializmussal szemben tanúsított ellenállása folytán számos per zajlott le nálunk az utóbbi időben, de vajjon melyik hasonlítható össze ezzel a perrel, a vádlottak padján ülő urak bűncselekményeinek szörnyűsége, arcátlansága és cinizmusa tekintetében.

Melyik más perben sikerült ilyen erőteljesen, ilyen mélyrehatóan felfedni és feltárni e bűncselekmények igazi természetét, melyik perben sikerült ekkora erővel lerántani a semmirekellőkről csalárd álarcukat, és ily élethűen megmutatni egész népünknek, a világ minden becsületes emberének e nemzetközi rablók bestiális arculatát, akik szakavatottan és kifinomult ügyességgel irányítják a gonosztevők kezét, a munkások és parasztok új, boldog, örömteli és virágzó társadalmát megteremtő békés szocialista munkánk ellen.

Már ez az egy körülmény is elég világosan beszél a per óriási társadalmi és politikai jelentőségéről, arról, hogy ez a per kiemelkedő jelenség, hogy ez a per *történelmi jelentőségű.*

Miben rejlik ennek a pernek történelmi jelentősége? Melyek sajátosságai?

Ebben a perben minden kétséget kizárólag kiderült, tökéletesen bebizonyosodott, megállapítást nyert — és mindenekelőtt ez a per történelmi jelentősége —, hogy *a jobboldaliak, trockisták, mensevikek, eszerek, burzsoá nacionalisták* és hasonlók nem egyebek, mint *gyilkosok, kémek, diverzánsok és kártevők elvtelen, minden eszmei alapot nélkülöző bandája.*

Éppen egy éve annak, hogy Sztálin elvtárs, munkánk fogyatékosságait elemezve, rámutatott a trockisták és más kétkulacsosok felszámolását célzó rendszabályokra.

„Néhány szót a kártevőkről, diverzánsokról, kémekről stb. Most, azt hiszem, mindenki előtt világos, hogy a mostani kártevők és diverzánsok, bármilyen — trockista vagy buharinista — zászlóval leplezzék is magukat, már régóta nem jelentenek politikai áramlatot a munkásmozgalomban, hogy hivatásos kártevők, diverzánsok, kémek és gyilkosok elvtelen és minden eszmei tartalmat nélkülöző bandájává lettek. Magától értetődik, hogy ezeket az urakat, mint a munkásosztály ellenségeit, mint hazaárulókat kíméletlenül szét kell zúzni és ki kell irtani. Ez világos és nem szorul bővebb magyarázatra".

Elmult egy év. Az itt folyó per példáján láthatjuk, mennyire igaza volt Sztálin elvtársnak a trockisták és buharinisták értékelésében.

A trockisták és buharinisták, azaz a „jobboldali trockista blokk", melynek főkolomposai most itt ülnek a vádlottak padján, nem politikai párt, nem politikai áramlat, hanem bűnözők bandája, még hozzá nem közönséges bűnözőké, hanem olyanoké, akik eladták magukat az ellenség kémszervezeteinek. Olyan bűnözők

ezek, akiket még a közönséges bűnözők is a legundorítóbbaknak, a legutolsóknak, a legmegvetendőbbeknek, a rothadtak közül is a legrothadtabbaknak tekintenek.

Az úgynevezett „jobboldali trockista blokk" — a kémkedés, a diverzió, a kártevés és a politikai gyilkosság szervezete, mely eladta hazáját az ellenségnek.

A blokkban nincsen semmi, amit eszmeinek, hogy úgy mondjuk — „szelleminek", semmi, amit ideológiainak nevezhetnénk. Ami ebből valamikor és valamilyen mértékben e blokk résztvevői közül egyesekben megvolt, az régesrégen elveszett, elsikkadt, régesrégen eltűnt, elrothadt a bűzös, visszataszító földalatti kémmunkában.

Igaz, egyesek a vádlottak közül, különösen Buharin, a per során többízben tettek kísérletet arra, hogy — mint a franciák mondják — jó képet vágjanak a rossz játékhoz, hogy „eszmei alapon álló" emberek arculatát öltsék fel, hogy bűnös banditatevékenységüket mindenféle „filozófiai", „ideológiai" és hasonló fecsegéssel kendőzzék.

Buharin igyekezett aljas bűntetteinek szörnyűségét bizonyos „eszmei irányelvekké" enyhíteni, melyekről hosszú és dagályos beszédeket próbált összetákolni. Buharin arról beszélt, hogy e kém- és kártevő szervezetben munkamegosztás volt, beszélt bizonyos „programmpontokról", valamiféle „eszmei orientációról", bár — tette hozzá —, a kulákság felé való eszmei orientációról.

Buharin a bandában vitt szerepét úgy igyekezett beállítani, hogy ő volt a „teoretikus". A per negyedik napján, amikor ennek az úgynevezett blokknak kémkedési bűncselekményei már teljesen le voltak leplezve, nem átallotta szószerint a következőket kijelenteni:

„Én főleg az általános vezetés problematikájával és az ügy ideológiai oldalával foglalkoztam, ami persze nem zárta ki azt, hogy gyakorlati oldaláról is értesülve legyek, és hogy egész sor gyakorlati lépést tegyek."

Kérem, értékeljék ennek a mélyen tisztelt úrnak a szerepét, aki állítólag nem a legkülönfélébb, a legszörnyűbb bűncselekmények irányításával foglalkozik, hanem e bűncselekmények „problematikájával", nem a bűncselekmények megszervezésével, hanem ennek a sötét ügynek „ideológiai oldalával". Értékeljék ennek a mélyen tisztelt úrnak a szerepét, aki a legvadabb kártevő aknamunkát folytatja, kihasználva, saját bevallása szerint, a Szovjetunió minden nehézségét, aki sötét hazaárulást tervez és kovácsol,

aki azon fáradozik, hogy országa vereséget szenvedjen a fasiszta ellenség elleni háborúban, és azt hiszi, hogy árulását álcázhatja, ha fesztelenül és cinikusan a „prognosztikusan kilátásban levő" háború kihasználásáról fecseg. Értékeljék ennek a mélyen tisztelt úrnak a szerepét, aki arról fecseg, hogy Trockij, a fő bandita, az angol-amerikai kém, már 1932-ben levetette, mint Buharin itt mondotta, „baloldali köntösét", aki arról fecseg, hogy ő, Rikov és Tomszkij fegyverezte fel „idcológiával" ezt a bűnbandát.

A rajtakapott, tetten ért Buharin magát Hegelt hívja tanúnak, beleveti magát a lingvisztika, filológia és retorika útvesztőibe, tudálékos szavakat mormol, hogy valamiképpen eltüntesse a nyomokat. De nem bírja végig, és tudálékos, zavaros makogását beismeréssel fejezi be:

„Valamennyien elkeseredett ellenforradalmárokká váltunk, a szocialista haza árulóivá. Kémek, terroristák, a kapitalizmus restaurálói lettünk. Áruláshoz, bűntetthez, hűtlenséghez folyamodtunk. Lázadó különítmény lett belőlünk, terrorista csoportokat szerveztünk, kártevéssel foglalkoztunk, meg akartuk dönteni a a szovjet hatalmat, a proletariátus hatalmát."

Buharinnak ehhez hozzá kellett volna fűznie: „A japán és német kémszervezet rendőri részlegévé, hazánk szemérmetlen kiárusítóivá váltunk."

A blokk nem egyéb, mint külföldi kémszervezetek ügynöksége. Vezetői, mint Trockij, aki hiányzik a vádlottak padjáról, mint Buharin, Rikov, Jagoda, Kresztyinszkij, Rozengolc és egyszerű tagjai, mint Zubarjov, Makszimov-Gyikovszkij és mások — e kémszervezetek rabjai, gazdáik rabszolgái.

Mi lehet ebben ideológia, „problematika" vagy „prognosztika", elmélet vagy filozófia?

A filozófia, melynek ködfüggönye mögé Buharin rejtőzni igyekezett — csak a kémkedés és árulás leplezésére szolgál.

Irodalmi és filozófiai elmefuttatásait Buharin spanyolfalként használja, e mögé akar bújni a végleges leleplezés elől.

Filozófia és kémkedés, filozófia és kártevés, filozófia és diverzió, filozófia és gyilkosságok — akárcsak a lángész és a bűnözés — össze nem egyeztethető dolgok.

Nem ismerek más példát, ez az első példa a történelemben arra, hogy kém és gyilkos filozófiával dolgozik, hogy ezt a filozófiát úgy használja fel mint port, melyet áldozatának szemébe hint, mielőtt útonálló módjára furkósbottal leütné.

A „jobboldali trockista blokk" — a külföldi kémszervezetek ügynöksége

E per történelmi jelentősége mindenekelőtt az, hogy végérvényesen leleplezte a „jobboldali trockista blokk" bandita mivoltát, eszmei sivárságát, leleplezte, hogy a blokk, vagyis ezek a jobboldaliak, trockisták, mensevikek, eszerek, burzsoá nacionalisták stb. stb., mind egytől-egyig a fasiszta kémszervezetek megvásárolt ügynökei.

A „jobboldali trockista blokk" nem politikai csoportosulás, hanem külföldi kémszolgálatok hírszerzőinek, ügynökeinek bandája.

Ez tökéletesen és megcáfolhatatlanul bebizonyított tény. Ez ad ennek a pernek óriási társadalmi, politikai és történelmi jelentőséget.

A bírói eljárás kézzelfoghatóan bebizonyította, hogy a „jobboldali trockista blokk", melynek tagjai most a vádlottak padján ülnek, nem más mint a nemzetközi fasizmus előőrse, hóhérok és földalatti gyilkosok falkája; az ő segítségükkel dolgozik a fasizmus különböző országokban, elsősorban Spanyolországban és Kínában.

Ezért annak a leleplezésnek, hogy a „jobboldali trockista blokk" kémbanda, nemcsak szocialista forradalmunk szempontjából van óriási jelentősége, óriási jelentőségű ez az egész nemzetközi proletariátus szempontjából is. Óriási jelentőségű a világbéke szempontjából. Óriási jelentőségű az egész emberi kultúra, a népeknek az igazi demokráciáért és a szabadságért vívott harca, a minden rendű és rangú háborús uszítók elleni, a nemzetközi provokációk és provokátorok elleni harc szempontjából.

Ezért figyelik lázas érdeklődéssel a pert a világ valamennyi országának, de különösen azoknak az országoknak dolgozó tömegei, ahol a nép hősi szabadságharcot folytat a fasiszta iga ellen.

A Buharinok és Rikovok, a Jagodák és Bulanovok, a Kresztyinszkijek és Rozengolcok, az Ikramovok, Hodzsajevek és Sarangovicsok Trockij vezetésével, a német, japán, lengyel és más kémszervezetek vezetésével gazdáik parancsára nemcsak a mi országunkban folytatják sötét üzelmeiket, hanem Spanyolországban és Kínában is — mindenütt, ahol a dolgozók osztályharca folyik, ahol a becsületes emberek az igazi szabadságért, az igazi demokráciáért, az igazi emberi kultúráért harcolnak.

A Buharinok és Rikovok, a Jagodák és Bulanovok, a Kresztyinszkijek és Rozengolcok, az Ikramovok, Sarangovicsok, Hodzsajevek és a többiek ugyanazt a szerepet töltik be, mint az ötödik

hadoszlop, mint a POUM[1], mint a Ku-Klux-Klan. Ez a díszes társaság a nemzetközi színtéren tevékenykedő fasiszta provokátorok és háborús uszítók egyik részlege.

E csoport szétzúzása felbecsülhetetlen szolgálatot tett a béke ügyének, a demokrácia, az igazi emberi kultúra ügyének. A most folyó per rendkívüli jelentősége azonban nem korlátozódik az elmondottakra.

Itt, a vádlottak padján nem egy valamilyen szovjetellenes csoport ül, nem egy valamilyen külföldi kémszervezet ügynöksége. Itt, a vádlottak padján a szovjetellenes csoportok egész sora ül — a Szovjetunióval ellenségesen szembenálló számos idegen állam kémszervezeteinek ügynöksége.

Ebben az „ügyben", benne vannak az összes szovjetellenes erők, csoportok és szervezetek maradványai, benne van, mint a bírósági vizsgálat pontosan megállapította, legalább is négy külföldi kémszervezet: a japán, a német, a lengyel, az angol és természetesen mindazok az egyéb külföldi kémszervezetek is, melyek az említett szervezetekkel baráti, úgynevezett operatív kapcsolatban vannak.

Valóban, ami Trockijt illeti, a Gestapóval való kapcsolata már a trockista-zinovjevista terrorista központ 1936 augusztusi tárgyalásán és a szovjetellenes trockista központ tárgyalásán, 1937 januárban vitán felül bebizonyosodott. Most már az is bebizonyított tény, hogy az a kapcsolat, mely őt a német politikai rendőrséghez és más országok kémszervezeteihez fűzi, lényegesen régebbi időre nyúlik vissza, bebizonyított tény, hogy Trockij már 1921-ben kapcsolatban volt a német kémszervezettel. Erre vonatkozólag Kresztyinszkij pontos vallomást tett ebben a perben. Most bebizonyult, hogy Trockij az angol Intelligence Service-szel 1926 óta volt kapcsolatban. Erről pontosan vallott Rakovszkij vádlott és ez egyébként is bebizonyosodott. Az egész blokk, élén Trockijjal, külföldi kémekből és a cári ohrana embereiből állott.

Buharin és Rikov cinkosaikon keresztül számos külföldi kémszervezettel voltak kapcsolatban és rendszeresen kiszolgálták őket.

Jagodát, mint a legyek lepték el a német, japán és lengyel kémek, akiket ő nemcsak rejtegetett, amint itt beismerte, hanem segítségükkel kémmunkát végzett, titkos állami adatokat adott át, elárulta, eladta országunkat ezeknek az idegen kémszervezeteknek.

[1] Partido Obrero Unido Marxisto — spanyolországi trockista szervezet. — *Ford.*

Kresztyinszkij saját bevallása szerint 1921 óta német kém.

Rozengolc, a trockista földalatti szervezet vezetőinek egyike, a német vezérkar részére — saját bevallása szerint — 1923-ban, az angol kémszervezet részére pedig, mint szintén maga beismerte, 1926-ban kezdett kémkedni.

Rakovszkij, Trockijnak egyik legbizalmasabb embere, saját bevallása szerint 1924 óta volt az angol Intelligence Service és 1934 óta a japán kémszervezet ügynöke.

Csernov Németország javára végzett kémmunkáját saját bevallása szerint 1928-ban kezdte; a német kémszervezettel Dan, a hírhedt emigráns mensevik kezdeményezésére és közreműködésével került kapcsolatba.

Sarangovicsot a lengyel kémszervezet 1921-ben szervezte be és tette át kémkedés céljából a Szovjetunió területére.

Grinyko, saját szavai szerint, 1932-ben lett a német és lengyel kémszervezet ügynöke, de már előzőleg is tartott fenn velük kapcsolatot, különösen a lengyelekkel.

Ikramov és Hodzsajev megbízottaik közvetítésével Buharin vezetése alatt „dolgoztak", az angol kémszervezet helyi képviselőivel való kapcsolatok megszervezésén. E kapcsolatok kiépítésén sokat fáradozott a Szovjetunió középázsiai határai közelében Lawrence, a hírhedt kém és kalandor.

Azután következnek a cári ohrana provokátorai és ügynökei: Zelenszkij, Zubarjov, Ivanov. Ivanov ráadásul még angol kém is.

Adják hozzá ehhez a társasághoz Levin, Pletnyev, Kazakov, Krjucskov, Makszimov-Gyikovszkij és a többi gyilkos méregkeverő csoportját, és akkor ennek a blokknak és minden résztvevőjének erkölcsi-politikai arculata világosan áll majd önök előtt.

Ezért mondhatjuk: íme az emberi söpredék rothadt gyülekezete, mely nem riadt vissza, nem utálkozott semmitől, és kész volt mindenre — gyárak és vasutak felrobbantására, az állatállomány elpusztítására, a gabona megsemmisítésére, gyilkosságra, kémkedésre és árulásra.

Éppen ezek a kriminál-politikai és erkölcsi tulajdonságok tették a jobboldaliakat és a trockistákat oly értékes anyaggá a provokáció, a háborús uszítás szempontjából, a fasizmus legaljasabb cselekedetei szempontjából. Senki sem tudja úgy álcázni magát, mint ők. Senki sem tanulta meg annyira a cinikus kétkulacsosság mesterségét, mint ők.

Az egész világ előtt lelepleződött most a Buharinok, Jagodák, Kresztyinszkijek, Rikovok és egyéb jobboldaliak meg trockisták

gyalázatos, áruló banditatevékenysége. Eladták a hazát, honvédelmünk katonai titkaival kereskedtek, kémeknek, diverzánsoknak, kártevőknek, gyilkosoknak, tolvajoknak álltak be — és mindezt azért tették, hogy a fasiszta kormányokat segítsék a szovjet kormány megdöntésében, a munkások és parasztok hatalmának megdöntésében, hogy visszaállítsák a kapitalisták és földesurak hatalmát, hogy feldarabolják a szovjet nép országát, elszakítsák és az imperialisták gyarmataivá tegyék a nemzeti köztársaságokat.

Ez volt gazdáik parancsa, és ők minden erejükkel igyekeztek a parancsot teljesíteni.

Minden erejükkel igyekeztek felgyujtani otthonunkat mind a négy sarkán, siettek kitárni a kapukat az ellenség előtt, hogy hatalomra jussanak, akár júdási árulás árán is, hogy megsemmisítsék népünk hősi munkájának gyümölcseit, népünkét, mely már felépítette az új szocialista társadalmat, hogy visszahozzák a földbirtokosok és a tőkések hatalmát, akiknek érdekében fáradhatatlanul dolgoztak ezek az árulók.

Ilyenek ezek az emberek, ilyenek terveik és számításaik, ilyenek gyalázatos és szörnyű bűntetteik.

Buharin vádlott dicsekedve mondta, hogy ők, a jobboldaliak, a kapitalistákkal egy húron pendülők, fegyverezték fel a trockizmust a kapitalizmus visszaállításáról szóló elmélet „szellemi" fegyverével.

Milyeň „elméletről" beszél Buharin, ez a hétpróbás politikai gazember, a Szovjetunió elleni kémtevékenységnek ez az egyik legfőbb szervezője?

Mint az ördög a tömjénfüsttől, úgy menekül Buharin bűnének beismerésétől. Ezt a bűnét tagadja.

De mit ér e bűncselekmény tagadása akkor, amikor beismert más, ezzel szervesen összefüggő roppant súlyos bűncselekményeket?

Mit ér ez a tagadás a Buharin ellen rendelkezésünkre álló bizonyítékokkal szemben?

Csak arra szeretném emlékeztetni önöket, hogy március 7-én, a délelőtti tárgyaláson Buharinra és Rikovra megdönthetetlenül rábizonyították kémkapcsolataikat s a németek és lengyelek javára folytatott kémmunkát. Röviden emlékezetükbe idézem a Rikovval március 7-én folytatott párbeszédet.

A vizsgálat folyamán Rikov ezt vallotta:

„Cservjakov Belorussziában rendkívül aktív tevékenységet fejtett ki. Ő és mindenki, aki vele az illegális tevékenység során összeköttetésben volt, a lengyelekkel való kapcsolataikban levontak minden gyakorlati következtetést ebből az utasításunkból."

Rikov ezt a bíróság előtt is megerősítette. Az ügyész megkérdezte tőle a tárgyaláson:

„Tehát Cservjakov és az önökkel összeköttetésben levő emberek rendszeres kapcsolatot tartottak fenn a lengyelekkel?

Rikov: Igen.

Kérdés: Milyen kapcsolat volt ez?

Rikov: Kémkapcsolat is volt.

Kérdés: Szervezetük a lengyelekkel való kémkapcsolatot az önök utasítására tartotta fenn?

Rikov: Természetesen.

Kérdés: Így tehát Buharin utasítására is.

Rikov: Természetesen.

Kérdés: Ön Buharinnal kapcsolatban volt?

Rikov: Magától értetődik.

Kérdés: Önök tehát kémek voltak?

Rikov: (hallgat).

Kérdés: És kémkedés szervezői?

Rikov: Semmivel sem vagyok jobb egy kémnél.

Kérdés: Önök kémek, kémkedés szervezői voltak?

Rikov: Azt lehet mondani — igen."

És Buharin ilyen körülmények között valamiféle „elméletről" beszél, „elméletileg" akarja megmagyarázni azoknak a körülményeknek alakulását, melyek a jobboldaliakat a Szovjethatalom és a szovjet nép esküdt ellenségeinek táborába vitték . . .

Ezt a magyarázatot hiába keressük a buharini „elméletben". A buharini bűncselekményekben kell keresni, még ha valami „elmélet"-félébe burkolták is őket.

Éppen ezek a bűncselekmények magyarázzák meg a körülmények tényleges alakulását, annak a harcnak és azoknak az eseményeknek valóságos logikáját, amelyek két világot, két blokkot állítottak egymással szembe — *az árulóknak*, az idegen tőke bérenceinek *blokkját*, melyet most leplezett le és zúzott szét a nagy Szovjetország izzó haragja és hatalmas ereje, a *hazaárulók blokkját*, melyet az egész világ dolgozó népének milliós tömegei örök megvetéssel és átokkal sujtanak — és a *szovjet hazafiak blokkját*, akik nagyok és győzhetetlenek hazaszeretetükben, akik nem egy történelmi harcban álltak helyt az ellenséggel szemben, s akik a kommunista párt és a nagy Sztálin vezetésével készek megsemmisítő csapást mérni bármely ellenségre, bármily körülmények között, bármikor, bárhonnan és bármifajta hazaárulás támogatásával jelenjék is meg.

Ennek a pernek a jelentőségét természetesen megszabja az a tanulság is, melyet nekünk, szovjet hazafiaknak feltétlenül le kell vonnunk belőle.

Hazánk élvezi a szocialista győzelem boldogságát, a kapitalista iga alól felszabadult munka boldogságát és örömét.

Húsz éve áll, mint rendíthetetlen szikla, a Szovjetállam — a munkások és parasztok szocialista állama.

Húsz éve folyik a győzelmes szocializmus nagy országában a kizsákmányolástól és a nyomortól mentes új társadalmi és állami rend megszervezésének hősies munkája. Ebben az országban nem szenvednek többé a milliós tömegek, melyek a világ csaknem valamennyi egyéb országában a kapitalizmus járma alatt nyögnek.

Húsz éve dolgoznak kitartóan, állhatatosan, baráti egyetértésben a szocialista forradalom nagy vezéreinek, Leninnek és Sztálinnak lángesze által teremtett testvéri Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségében egyesült népek.

E húsz év alatt ez a valaha szegény és gyenge ország gazdag és hatalmas, erős és legyőzhetetlen országgá vált.

E húsz év alatt az orosz állam szocialista állammá alakult át.

A Szovjetek VIII., Rendkívüli Összszövetségi Kongresszusán, mely a nagy Sztálini Alkotmányt elfogadta, Sztálin elvtárs többek között a következőket mondotta:

„Szovjet társadalmunk már elérte azt, hogy alapjában megvalósította a szocializmust, megalkotta a szocialista rendet, vagyis megvalósította azt, amit a marxisták másszóval a kommunizmus első vagy alsó fokának neveznek. Vagyis nálunk a kommunizmus első foka, a szocializmus, alapjában már megvalósult. A kommunizmus e fokának alapelve, mint ismeretes, ez a tétel: «mindenki képességei szerint, mindenkinek munkája szerint»".

E húsz év alatt hazánkban Lenin—Sztálin pártjának vezetésével véglegesen megszüntettük az embernek ember általi kizsákmányolását, véglegesen megszilárdult a szocialista társadalmi tulajdon, mint szovjet társadalmunk rendíthetetlen alapja.

E húsz év alatt gyökeresen megváltozott országunk egész arculata, hazánk mérhetetlenül gazdag és erős proletár hatalommá vált.

„A Szovjetunió népgazdaságának terén végbement mindezek a változások azt eredményezték, hogy ma új, szocialista gazdaságunk van, amely nem ismer válságokat és munkanélküliséget, nem ismer nyomort és tönkrejutást, és teljes lehetőséget nyujt az ország polgárainak arra, hogy jólétben és művelt emberek módjára éljenek."

A szocializmus népünk életformája lett, a szocializmus győzött országunkban. Nincs olyan erő a világon, mely gyengíthetné e szocialista győzelem jelentőségét, vagy nagyságát. És mindezt az útunkban álló nehézségek ellenére értük el. Elértük, bár az ellenséges külföldi államok, országunkon belül pedig a kizsákmányoló osztályok idejüket leélt, halódó maradványai minden erőfeszítést megtesznek, hogy feltartóztassák társadalmunk fejlődését, hogy megzavarják szocialista sikereinket, és meghiúsítsák békés, alkotó szocialista építőmunkánkat.

Minden túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a szovjet történelem elmult húsz esztendeje során államunk és népünk életében nem múlt el olyan év, hónap, vagy nap, amikor ne tört volna ránk ellenség — gonosz, álnok, kegyetlen ellenség, amely bosszút forral munkásainktól és parasztjainktól elszenvedett vereségei miatt, gazdasági és politikai uralmának „elveszett paradicsoma" miatt.

A Nagy Október első napjaitól egészen a legnagyobb történelmi korszak — a Sztálini Alkotmány korszakának — ragyogó napjaiig egy percre sem került ki a fiatal Szovjet köztársaság a kizsákmányolók és számtalan ügynökük osztálytámadásának tüzéből, a trockisták, a mensevikek, az eszerek, a buharinisták és zinovjevisták, a musszavatisták, a dasnakok, a grúz, üzbég és egyéb nacionalisták, a feketeszázasok, a fehérgárdisták, a kadetek, papok, kulákok stb. stb. támadásainak tüzéből.

Ez a per ismét emlékezetünkbe idézte, méghozzá hallatlanul erősen és élesen, hogy két világ áll engesztelhetetlen és halálos ellenségként egymással szemben — a kapitalizmus világa és a szocializmus világa.

Az osztályellentmondások és az osztályharc logikája mind bőszebb támadásokra ösztökéli a Szovjetunión belül a kizsákmányoló osztályok maradványait, a Szovjetunió határain túl pedig a kizsákmányoló osztályokat a dolgozók állama ellen, mely széles utat tört az egész világ dolgozóinak és elnyomott népeinek jobb, új élete számára.

Hogy milyen veszélyben van a Szovjetunió, a szocializmus ügye a kapitalista környezetben, erre nem egyszer hívták fel figyelmünket tanítóink, Lenin és Sztálin.

Az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt VIII. kongresszusán, 1919 márciusában Lenin ezt mondotta:

„Nemcsak államban, hanem *államok rendszerében* is élünk, és elképzelhetetlen, hogy a Szovjetköztársaság az imperialista

államok mellett huzamos ideig fennállhasson. Végül vagy az egyik vagy a másik győz. De amíg ez a vég elkövetkezik, elkerülhetetlen a legborzasztóbb összeütközések sora a Szovjetköztársaság és a burzsoá államok között"[2]. „Ne feledjük el — tanította Lenin —, hogy mindig csak egy hajszál választ el bennünket attól, hogy ránktörjenek"[3].

Sztálin elvtárs a napokban újból emlékeztetett bennünket a kapitalista környezetre.

„Valóban — írta Sztálin elvtárs Ivanov elvtársnak adott történelmi jelentőségű válaszában — nevetséges és ostoba dolog volna, ha szemet hunynánk a kapitalista környezet ténye fölött, és azt hinnénk, hogy külső ellenségeink, például a fasiszták, nem fognak alkalomadtán támadást megkísérelni a Szovjetunió ellen. Így csak elvakult hencegők gondolkozhatnak vagy álcázott ellenségek, akik el akarják altatni a nép éberségét. Ugyanilyen nevetséges volna tagadni, hogy egy katonai intervenció legcsekélyebb sikere esetén a beavatkozók az elfoglalt területeken megpróbálják majd lerombolni a szovjetrendet és feltámasztani a burzsoá rendet. Vajjon Gyenyikin és Kolcsak nem állították vissza az általuk elfoglalt területeken a burzsoá rendet? Mennyivel jobbak a fasiszták Gyenyikinnél és Kolcsaknál? Azt a tényt, hogy kapitalista környezetben a katonai beavatkozás és a restaurációs kísérletek veszélyt jelentenek, csak agyalágyultak, vagy álcázott ellenségek tagadhatják, akik hencegésükkel leplezni akarják ellenséges érzületüket, és igyekeznek lefegyverezni a népet."

Ellenségeink hosszú éveken át az intervenció sikerében reménykedtek, a Szovjetunión belül különféle szovjetellenes csoportokat szerveztek és bujtottak fel a Szovjethatalom elleni harcra, arra számítva, hogy e csoportok segítségével megvalósíthatják rabló szándékaikat.

A Szovjetunióban a burzsoá ellenforradalom egész története összefonódik a nemzetközi burzsoázia legreakciósabb köreinek aktív kísérleteivel, melyek a Szovjetek hatalmának megdöntésére irányultak. Nem volt a Szovjetunióban egyetlen valamennyire is komoly összeesküvés a Szovjethatalom ellen, melyben külföldi tőkések és katonai körök ne vettek volna a legközvetlenebbül és a legaktívabban részt.

Lenin 1921-ben arra hívta fel figyelmünket, hogy: „A világ-

[2] *Lenin* Művei. 29. köt. Szikra 1953. 147. old.
[3] *Lenin* Művei. 33. köt. Szikra 1953. 134. old.

burzsoázia vesz körül bennünket, amely lesi az ingadozás minden pillanatát, hogy visszaküldhesse az «övéit», hogy visszaállíthassa a földbirtokosok és a burzsoázia uralmát"[1].

Sztálin elvtárs állandóan emlékeztet bennünket a kapitalista környezet veszélyére és bebizonyítja, hogy „. . . országunk levitézlett osztályainak ellenállása nem a külső világtól elszigetelten megy végbe, hanem támogatást kap a kapitalista környezettől".

Vajjon nem erről tanúskodik-e a hírhedt sahti-ügy, ahol a legfőbb karmesteri szerepet a lengyel, a francia és a német kapitalisták töltötték be, egyesülve a kártevőkkel a Szovjetunió elleni harcban?

Vajjon Dworzanczik lengyel gyáros, Sanset, Remot és Bouroz francia részvényesek, a német AEG és egy sor kapitalista ország katonai klikkje, amely mindezeket támogatta — vajjon nem voltak-e mindannyian a sahti összeesküvés felbujtói, vajjon nem akarták-e 1928-ban a külföldi vezérkarokkal együtt vérrel öntözni földünket?

Vajjon nem ugyanerről tanúskodik-e a hírhedt „Iparpárt"-ügy, melyben Ramzin és Csarnovszkij mellett Rjabusinszkij és Lukomszkij tábornok fehér emigránsok, Lawrence ezredes angol kém és az 1919. évi északi intervenció résztvevője, Kolcsak mellett a katonai attasé szerepét betöltő Joinville francia tábornok játszották az első hegedűt.

Tudjuk, hogy a sahtiak és az „Iparpárt" tagjai nemcsak kártevéssel foglalkoztak, nemcsak diverziós cselekményeket készítettek elő háború esetére, hanem rendszeresen kémkedtek, mégpedig úgy, mint az „Iparpárt"-ügyben kiderült, hogy e kémmunkára Ramzin külön bizottságot létesített a kártevő Oszadcsij professzornak, a Tervbizottság akkori elnökhelyettesének elnöksége alatt. Az „Iparpárt" programmja a legnagyobb figyelmet arra fordította, hogy Moszkvában, Leningrádban, a Donyec-medencében, az Uralban diverziós cselekményeket kövessenenek el hídrobbantás, vasútvonalak megrongálása, erőművek felrobbantása, üzemek és gyárak leállítása útján.

Vajjon nem a külföldi kémszervezetek országunkban folytatott ördögi munkájáról tanúskodik-e az angol Thornton, MacDonald és más mérnököknek, az Intelligence Sercive 1933-ban lcleplezett ügynökeinek ügye is, akik kártevést és diverziós cselekményeket szerveztek néhány erőművünk ellen és támaszpontokat készítettek elő egy intervenció számára?

---

[1] *Lenin* Művei. 32. köt. Szikra 1953. 388. old.

És végül, vajjon nem ugyanezt bizonyítják-e az 1936—1937. évi perek, amelyek leleplezték a külföldi titkosrendőrségek szolgálatába szegődött és e szervezetek kémkedő, diverziós és terrorista ügynökségévé lett trockisták, zinovjevisták, és más szovjetellenes elemek kémbandáinak szörnyű bűntetteit. De bizony, meggyőzően bizonyítják, harsogják ezt azok a szörnyűséges bűntettek, melyeket a szovjet bíróságunk ítéletei értelmében megsemmisített banditák hordája követett el.

Zinovjev és Kamenyev, Pjatakov és Radek pere, a katonai árulók — Tuhacsevszkij, Jakir és mások — csoportjának pere bebizonyította, hogy az ellenség nem akar szép csendesen „belenőni a szocializmusba", mint ahogyan ezt Buharin, Rikov és cinkosaik aljas, áruló munkájuk álcázása céljából prédikálták. Bebizonyították ezek a perek, hogy az ellenség a legszélsőségesebb, a legkegyetlenebb harci eszközökhöz folyamodik.

Ezt mutatta teljes egészében ez a per is, melynek „főhősei" — a „jobboldali trockista blokk" szervezői és felbujtói, akikről bebizonyosodott, hogy megátalkodott ellenségei a szocializmusnak, hazánknak, népünknek.

Nos, ez az oka annak, hogy a per fontossága messze túlmegy a hétköznapi, mondhatnám bűnügyi kereteken, és hogy valóban óriási történelmi jelentőségűvé vált.

Ez a per megmutatja, hogyan harcoltak Lenin—Sztálin pártja és a Szovjetállam ellen azok, akik — amint ezt a bírósági tárgyalás rendkívül meggyőzően és világosan bebizonyította — egész életükben álarccal jártak, akik ezt a harcot már régesrégen megkezdték, akik hangos, provokációs frázisok leple alatt nem a forradalmat és a proletariátust, hanem az ellenforradalmat és a burzsoáziát szolgálták, akik megtévesztették a pártot és a Szovjethatalmat, hogy kényelmesebben végezhessék sötét áruló munkájukat, hogy minél tovább maradhassanak álruhájukban.

Ezeknek a megvetett gonosztevőknek sikerült csalással, képmutatással és kétkulacsossággal, egészen a legutóbbi időkig húzni-halasztani a leleplezés idejét. De most eljött ez az idő és a gonosztevők leleplezése, tökéletes és végleges leleplezése megtörtént.

A perben megállapított tények fényénél érthetővé és világossá válik a trockisták és buharinisták bűnös tevékenysége, világossá válik, hogy ügyes maszk mögé rejtették igazi arcukat, a szovjet nép esküdt ellenségeinek arculatát . . .

Az álarc lehullt. Valódi képüket, igazi arculatukat most mindenki

ismeri. Mindenki ismeri gyalázatos tetteiket, éppúgy, mint nyomorult, szégyenletes sorsukat.

Zinovjev és Kamenyev, Pjatakov és Radek pere végérvényesen leleplezte a trockista-zinovjevista söpredéket, mint külföldi államok felderítő szerveinek megbízásából cselekvő kártevők, diverzánsok, kémek, gyilkosok szemérmetlen és elvtelen bandáját.

Az 1937. évi per, ahol a vádlottak padján Pjatakov, Radek, Szokolnyikov és más trockista vezérek ültek, leleplezte a trockisták politikai platformját, jóllehet ezt a platformot konokul rejtegették a nép elől.

De miért is ne rejtegették volna platformjukat, hiszen árulásból, hűtlenségből, álnokságból volt szőve, és egyetlen célt szolgált — a szovjet hatalom megdöntését és a kapitalizmus visszaállítását.

A most folyó per megmutatta, hogy a trockisták ezt a — tisztesség ne essék szólván — „programm"-ot a jobboldaliaktól vették át, amiről Buharin vádlott még bizonyos dicsekvéssel emlékezett meg a bíróság előtt.

Ez a per most nemcsak a trockistákról bizonyította be tökéletesen és végérvényesen, hogy fasiszta ügynökök, hanem a buharinistákról is, akik hosszú időn át ügyesen álcázták magukat, ügyesen kerülték ki gyilkos, kém, provokátor mivoltuk leleplezését.

Most mindenki előtt világos, hogy kik is azok a jobboldaliak, hogy akárcsak a trockisták, már régen nem képviselnek politikai áramlatot és ugyanúgy, mint a trockisták, megveszekedett, gátlást nem ismerő bűnözők bandájává váltak.

Most véglegesen fény derült arra az egész folyamatra, melynek során ellenforradalmi bandává alakultak át. Erre az átalakulásra pártunk és személyesen Sztálin elvtárs már régen felfigyelt és többízben lerántotta róla a leplet.

Buharin vádlott 1918. évi bűncselekményeivel még külön fogunk foglalkozni. Most csak azért emlékezünk meg róluk, hogy e bűntettek megvilágításában jobban és pontosabban követhessük e folyamat útját.

Buharin, aki 1918-ban azzal kezdte, hogy összeesküdött a Szovjetállam vezetője, Lenin ellen, aki 1918-ban bűnös kezét Leninre emelte, végezhette-e vajjon máshol mint itt a vádlottak padján, ahol szigorú, de igazságos ítéletet várva a szovjet néptől, mely most átokkal ejti ki ezt a gyűlöletes nevet.

Azzal a kuruzsló „elmélettel" kezdte, hogy a kulákok békésen belenőnek a szocializmusba, az utóbbi tíz évben pedig földalatti harcot folytatott a párt és a szovjet nép ellen — vajjon végezhette-e

másképpen politikai pályafutását, mint ahogyan végzi most, amikor talán utolsó, halálos órája küszöbén is a szemét forgatja, és bohóckodik!

Buharin, Rikov, Jagoda és a többi jobboldali nem véletlenül jutott el a trockistákkal alakított kémblokkhoz. Abban, hogy ez a blokk kialakult, és 1932-ben végleg létrejött, nincs semmi váratlan — ide vezetett a trockisták és a jobboldaliak kapcsolatának egész fejlődése, hiszen ők valójában egy és ugyanazon jelenség válfajait képviselik.

Sztálin elvtárs 1930-ban, a XVI. pártkongresszuson leleplezte a trockizmus kettősségét és rámutatott arra, hogy ez a kettősség „magyarázza azt a tényt, hogy a trockizmus (ez az álcázott kapituláns politika — *A. V.*) a jobboldali elhajlók ellen intézett állítólagos «ádáz» rohamait rendszerint azzal tetézi be, hogy *blokkra* lép velük, mint álarc nélküli kapitulánsokkal".

A trockisták és a jobboldaliak — ezek a kapitulánsok. Az előbbiek — hisztérikus provokációs, „forradalmi" frázisok álarcával dolgozó kapitulánsok, az utóbbiak — álarcnélküli kapitulánsok.

Molotov elvtárs a XVII. pártkonferencián a második ötéves tervről szóló előadói beszédében kimutatta a jobboldaliak és a trockisták teljes lelki rokonságát. A trockisták az első ötéves terv ellen rágalmazó ellentézisekkel lépnek fel. A jobboldaliak pedig azzal kontráznak nekik, hogy szembeállítják a sztálini ötéves tervvel Rikov kétéves tervét.

A trockisták azt a rágalmat terjesztik, hogy a kulák elemek erősödnek és a Szovjetunió államgazdasága tőlük függ. A jobboldaliak napról napra azt nyafogják, hogy „a kenyér főforrása még sokáig az egyéni parasztgazdaság lesz (azaz a kulákgazdaság — *A. V.*) és ezért lassabban a kulák elleni támadással".

A trockisták rágalmazó módon „termidorról", azaz forradalmunk bukásáról sziszegnek. A jobboldaliak, kísérőzeneképpen, azt nyafogják, hogy üzemeink és gyáraink hamarosan fehérgárdisták kezére juthatnak. A jobboldaliak, igaz, olykor összekaptak a trockistákkal, de — mint erre Sztálin elvtárs már rámutatott — „a jobboldali elhajlók és a trockisták közt folyó kakasviadal rendszerint azzal végződik, hogy a jobboldali elhajlók a kulisszák mögött tárgyalásokat folytatnak a trockistákkal, hogy *blokkra* lépjenek velük"[5].

[5] *Sztálin* Művei. 12. köt. Szikra 1952. 384. old.

És így ment ez évről évre, forradalmunk egész tartama alatt, a Szovjetállam fennállásának egész ideje alatt.

Mivel magyarázható a trockisták és a jobboldaliak álláspontjának ez a rokonsága, állandó egymáshoz való vonzódásuk, mivel magyarázható, hogy állandóan blokkokat kerestek és végül hogy a párt, a Szovjetállam és a szocialista építés elleni harcuk minden szakaszában voltak ilyen blokkok?

Ezt természetesen elsősorban a trockisták és a jobboldaliak szociális bázisának közössége magyarázza. Ezt az magyarázza, hogy mind a trockisták, mind a jobboldaliak a kapitalista elemek nyomását fejezik ki, amelyek szembeszállnak a szocializmus sikereivel, és nem szándékoznak békésen és csendben lelépni a történelem színpadáról.

Ezt, mint most már tudjuk, az magyarázza, hogy a trockisták, és a jobboldaliak ugyanazon gazdák parancsára a Szovjetunióval ellenségesen szembenálló külföldi államok vezérkarában és kémszervezeteiben ülő gazdák parancsára cselekedtek.

A trockisták és buharinisták már hosszú évekkel ezelőtt felbukkantak az ellenforradalom táborában. A trockisták és a jobboldaliak már hosszú évekkel ezelőtt a burzsoá ellenforradalom fegyverhordozóivá váltak. Már hosszú évek óta a trockisták és a jobboldaliak adnak fegyvert az ellenforradalmi burzsoázia kezébe a Szovjetállam ellen. A trockisták és a jobboldaliak az árulásnak egy és ugyanazt a sötét mesterségét folytatják.

A tények most új értelmet kapnak ama körülmények megvilágításában, melyeket teljes pontossággal és abszolút hitelességgel állapított meg ez a bírósági eljárás.

A tények vitathatatlanul kimutatják egyrészt, hogy a jobboldaliak és trockisták blokkja szükségszerűen, természetszerűen jött létre, másrészt, hogy ez a blokk külföldi fasiszta kémszervezetek ügynöksége lett.

Hogyan harcoltak a jobboldaliak és a trockisták Lenin ellen, a szocializmus ellen?

Két előző bűnper, Pjatakov, Zinovjev, Kamenyev, Radek, Szmirnov és mások példáján a legapróbb részletekig megmutatta, hogyan harcoltak a trockisták és zinovjevisták Lenin ellen, a

szocializmus ellen, az új, szocialista társadalmat építő proletárforradalom hősi erőfeszítései ellen.

Szeretnék most néhány tényről megemlékezni, melyek ebből a szempontból jellemzik az itt folyó per néhány hősének, elsősorban Buharin és Rikov vádlottaknak álláspontját és magatartását.

Buharin, mint már említettem, szereti „teoretikusnak", méghozzá marxistának, sőt a marxisták közül is a lehető legortodoxabbnak feltüntetni magát. De hogy mi a valóság, azt Buharin 1909—1936 közötti pártellenes fellépéseinek rövid történeti összefoglalásából megláthatjuk.

Ime néhány adat:

1909 — Buharin csatlakozik az otzovizmushoz.

1914—1917 — (az imperialista háború időszaka) — Buharin, a „baloldali kommunista" visszautasítja a minimális programmot, harcol Lenin ellen.

1914 — azzal a tervvel foglalkozik, hogy lapot indít a bolsevik sajtóval, a leninista sajtóval szemben.

1915 tavaszán — Buharin trockista. A berni konferencián felszólal a polgárháború jelszava ellen, a trockista-mensevik *Nase Szlovo* című lappal való egység mellett. Lenin cikket ír „A nagyoroszok nemzeti büszkeségéről", Buharin ezt a szociálpatriotizmus megnyilvánulásának tekinti.

1915 őszén — olyan tételekkel hozakodik elő, melyek tagadják a nemzetek önrendelkezési jogát.

1916 február — Buharin szolidaritást vállal a holland baloldali szociáldemokraták félanarchista programmjával.

1916-ban Buharin a *Jugend-Internationale* című ujságban anarchista, antileninista nézeteket hangoztat az állam kérdésében, a proletariátus diktatúrája ellen.

A „Világgazdaság és imperializmus" című cikkben (1915) Buharin nyiltan védelmébe veszi azt a trockista tételt, mely szerint az egyes országok proletariátusának elszigetelt mozgalmai nem győzhetnek. Más szavakkal, Buharin, mint Lenin mondotta, a szocializmust „a görög kalenda napjára, vagyis «sohanapjára»"[6] halasztotta. Vlagyimir Iljics 1916-ban azt írta róla, hogy „pletykákban hisz, és ördögien *állhatatlan* a politikában"[7].

„A háború — írta Lenin — félanarchista eszmék felé taszította. Az ülésen, mely a berni határozatokat meghozta (1915

[6] *Lenin* Művei. 23. köt. Szikra 1951. 53. old.
[7] *Lenin* Művei. 35. köt. 168. old. (oroszul).

tavaszán) olyan *tételeket* állított fel, melyek ... kimerítették az értelmetlenség tetejének, a becstelenségnek, a félanarchizmusnak a fogalmát."

1916-ban, mint már említettem, Buharin a *Jugend-Internationale* című lapban anarcho-szindikalista eszméket fejtegetett, melyek szerint a proletariátus elvi ellensége az államnak, és melyek szerint mindenféle államot fel kell robbantani.

Később, egy évvel Lenin halála után, Buharin szemérmetlenül azt állította, hogy ebben a kérdésben nem ő tévedett, hanem Lenin.

1916—1917 — Buharin Trockijjal együtt trockista lapot szerkeszt, a *Novij mir*-t (New-York), melyben tagadja azt, hogy a szocializmus győzhet egy országban.

1917 — Buharin a párt VI. kongresszusán trockista tervvel hozakodik elő. Október napjaiban újból és újból védi azt az álláspontját, hogy a szocializmus nem győzhet Oroszországban.

1918 — Buharin a „baloldali kommunizmus" vezére. Ezt az epizódot igen részletesen megtárgyalta a bíróság.

1918 október 8-án a Moszkvai Szovjet plénumán kijelenti, hogy „baloldali kommunizmusa" tévedés volt. „Elleneztem annakidején a breszti békét, de sohasem védtem a béke meghiúsítását, mint a «baloldali» eszerek. Most becsületesen és nyiltan el kell ismernem, hogy mi, a breszti béke ellenzői, tévedtünk — Leninnek volt igaza." A bíróság előtt mint tudjuk Buharinnak el kellett ismernie, hogy valójában aktívan harcolt a breszti béke meghiúsításáért.

1919 — a párt VIII. kongresszusa — Buharin ismét felszólal a nemzetek önrendelkezési jogának elismerése ellen.

Következik a párt IX., X. kongresszusa, ahol Buharin változatlanul a párt, Lenin és Sztálin ellen irányuló „saját" vonalán halad.

1921-ben Buharin Trockij érdekében vállalja az „ütköző" szerepét, áruló módon vitát szít, Lenin szavai szerint „ütköző olajat" önt rá.

Az antileninista frakcióban Buharin Szerebrjakovval, Radekkel, Kresztyinszkijjel, Pjatakovval és más trockistákkal együtt szerepel.

1920 vége — 1921 eleje — a szakszervezetekről folyik a vita. Az ország az új gazdasági politikára való áttérésre készül. Buharin „ütközőként" lép fel, majd teljesen Trockij oldalára áll. A X. kongresszuson kijelenti, hogy „a köztársaság hajszálon függ".

1923-ban Buharin a *Pravda* hasábjain „Le a frakciózással" című cikkében Trockij és minden hangsúly nélkül „több más elvtárs" hibáiról beszél, de magáról hallgat.

1922-ben Lenin támadja Buharint a külkereskedelmi monopólium meghiusítására irányuló kísérlete miatt. Leleplezi őt, minden kertelés nélkül megmondja, hogy Buharin a spekuláns, a kispolgár és a paraszti felső réteg védelmére kel, szemben az ipari proletariátussal[8].

1923—1924-ben Buharin blokkba lép Kamenyevvel és Zinovjevvel Sztálin elvtárs ellen. A vita előestéjén Buharin cikket közöl, mely elkendőzött formában azt az elméletet hirdeti, hogy a kulák belenő a szocializmusba.

1925 — Buharin kiadja a kulák jelszót: „gazdagodjatok". Igaz, „Cézarizmus a forradalom álarcában" című könyvében és a párt XIV. kongresszusán Buharin elismerte a jelszó téves voltát, de itt a bíróság előtt bevallotta, hogy ez a „bűnbánat" csak taktikai fogás, csalás volt.

1928 — Buharin a párt Központi Bizottságának plénumán kijelenti, hogy nincs nézeteltérése a párttal, ugyanakkor azonban tárgyalást folytat és titkos megegyezést köt Kamenyevvel. Megírja „Egy közgazdász jegyzetei" című munkáját.

1929 — Buharin a *Pravdában* kijelenti, hogy nézetei tévesek voltak. „Elismerjük e tévedéseinket, és mindent el fogunk követni, hogy az egész párttal együtt elszánt harcot vívjunk minden elhajlás ellen." Most, a bíróság előtt bevallotta, hogy ez is taktikai fogás volt, hogy akkor is, 1929-ben is hazudott. Hiszen éppen abban az időben alakult a földalatti szervezet, mely már fegyverrel támadott a szovjet hatalom ellen.

Hogy kijelentéseimet megindokoljam, emlékeztetem önöket Buharin, Rikov és végül Ivanov vallomásaira, amelyek elénk tárják hogyan indított Buharin harcot az Észak-Kaukázusban, hogyan szervezte meg tanítványa és jobbkeze, Szlepkov révén a kulákfelkeléseket a szovjet hatalom ellen, hogyan küldte Jakovenkót Szibériába, hogyan sikerült nekik kulákfelkelést provokálni a bijszki kerületben és másutt. Emlékeztetem önöket arra, hogy ugyanakkor írta Buharin a sajtóban: „Mindent el fogunk követni, hogy az egész párttal együtt elszánt harcot vívjunk minden elhajlás ellen." Buharin ezúttal is hazudott.

1929 december 15-én Buharin cikket helyez el a *Pravdá*-ban.

---

[8] Lásd *Lenin* Művei. 33. köt. 458. old.

Cikke végén felsorolja és elítéli hibáit, és ugyanakkor titkos tárgyalásokat folytat Kamenyevvel.

Ugyanakkor, mint most maga is elismerte, Rikovval egyetértésben Szlepkovot Észak-Kaukázusba, Jakovenkót pedig Szibériába küldi, hogy szervezzenek kulákfelkeléseket a szovjet hatalom ellen. A bíróság előtt Buharin bevallotta, hogy akkoriban bizonyos kulákfelkeléseket éppen ők provokáltak.

És hogyan viselkedett akkor Buharin?

Álszent képmutatással, őszinteséget színlelve már a harc kezdetén aljas, intrikus, frakciós, titkos machinációkat kezdett a párt és vezetősége ellen. Blokkban egyesült a bolsevizmus leggonoszabb, leleplezett ellenségeivel, azokkal, akik nemsokkal azelőtt, 1927 novemberében tüntetéseket rendeztek Moszkva és Leningrád utcáin a szovjet hatalom ellen.

1930-ban Buharin újból nyilatkozatot juttat el a Központi Bizottsághoz és elismeri hibáit. Kijelenti: „Fenntartás nélkül elítélek a párt egysége ellen forralt mindenféle merényletet, minden frakciós munkát, minden olyan kísérletet, mely a pártvezetőség elleni titkos harcra, a párt vonalától eltérő más politikai vonal titkos védelmére irányul." A valóságban pedig, mint vallomásából hallották, éppen ezidőben folytatott tárgyalásokat Szemjonovval pártunk és a kormány vezetői elleni terrorista cselekmény megszervezéséről.

1933 januárban Buharin az SzK(b)P Központi Bizottságának és Központi Ellenőrző Bizottságának egyesített plénumán beszédet mond *(Pravda.* 14. sz.), melyben követeli, hogy „keményen számoljanak le A. P. Szmirnov csoportosulásával", beszél saját „jobboldali opportunista, teljesen helytelen általános politikai beállítottságáról", „a párttal, a pártvezetőséggel, a párt Központi Bizottságával, a munkásosztállyal és az országgal szemben elkövetett bűnéről", Tomszkijról, Rikovról úgy beszél, mint „volt fegyvertársáról a jobboldali ellenzék irányításában". Általában „bírálja" „korábbi" nézeteit.

Valójában azonban ez volt az első év, amikor már működött a „jobboldali trockista blokk", mely olyan feladatok teljesítéséhez fogott, mint a terror, a kémkedés, a diverzió, a kártevés, a hazaárulás, a nemzeti köztársaságok elszakítása a Szovjetuniótól.

1934 eleje — a párt XVII. kongresszusa — Buharin beszédet mond, melyben helyesli „minden ellenzéknek és mint legfőbb veszélynek, a jobboldali ellenzéknek irgalmatlan szétzúzását — annak a csoportnak szétzúzását, melyhez én valaha tartoztam".

De ugyanebben az időben minden erőt mozgósít avégett, hogy az igazi kémek, gyilkosok és hírszerzők bandájává vált csoportjának bűnös tevékenységét fokozza.

1936 eleje — Buharin az *Izvesztyija* hasábjain megjelent cikkben az orosz népet „Oblomovok nemzetének" nevezi. Az *Izvesztyija* 1936 február 14-i számában kijelenti, hogy ez az állítása hibás volt („Valótlan állítás", mely miatt „mélységes sajnálatomat fejezem ki").

Ez Buharin — kétszínű, hazug, ravasz természet. Tisztes zsivány, méltóságos cudar, a róka és disznó fia — amint Maxim Gorkij a „volt emberek" egyikéről mondja[9].

Nem jobbak a többiek sem — szintén „díszpéldányok".

Nézzük Rikov vádlottat. Amíg a bolsevik pártba be nem lépett, Szaratovban az eszerek és szociáldemokraták egyesült pártjának volt tagja.

1909—1911 — Rikov félig trockista, félig likvidátor. Az áprilisi konferencia idején Rikov és Kamenyev a forradalmi demokrácia „eleven erőinek" egyesülése mellett, vagyis az eszerekkel és mensevikekkel való szövetség mellett foglalnak állást.

1917 októberében Rikov Kamenyevvel és Zinovjevvel együtt dezertál.

1917 decemberében Rikov a Szovjethatalom tarthatatlanságáról károg és azt állítja, hogy „tisztán bolsevik hatalom nem tarthatja fenn magát egy elmaradt országban akkor, amikor Európában nem zajlott le a szocialista forradalom".

1920-ban a szapronovistákkal Lenin ellen foglal állást, a „kollegiális" (testületi) vezetés mellett.

Rikov ellenzi a lenini GOELRO-tervet, nyakig süllyed a nyárspolgári „realizmusba", minden újtól irtózik (amint Sztálin elvtárs írta annakidején Leninnek).

És azután? Azután 1928, 1929, 1932 — blokkok, központok, összeesküvések, árulás.

A többi vádlott sem különb.

Kresztyinszkij, a régi trockista és német kém még Vlagyimir Iljics Lenin életében kezdte el hazaárulói pályafutását. Kresztyinszkij kémjelentéseket ad a német kémközpontnak és évi 250 000 aranymárkát kap a német Reichswehrtől a földalatti trockista munka számára.

---

[9] Lásd *Gorkij*. Válogatott művek. Új Magyar Könyvkiadó 1952. 261. old.

Ugyanilyen megrögzött trockista Rozengolc is, aki 1923-tól német, 1926-tól angol kém volt.

Ime, kik voltak Trockijjal, Pjatakovval, Jagodával, Buharinnal és Rikovval együtt az országunkban fellelhető összes szovjetellenes, fasiszta erők e blokkjának, e „központok központjának" főkolomposai.

Összeesküvés Lenin ellen 1918-ban

Szükségesnek tartom, hogy röviden foglalkozzam a Vlagyimir Iljics Lenin elleni 1918. évi összeesküvés körülményeinek itt lezajlott kivizsgálásával.

Mind az előzetes vizsgálat során, mindpedig a bíróság előtt Buharin úgy kerülgette az 1918. évet, mint macska a forró kását, le akarta rázni magáról azt a felelősséget, mellyel a történelemnek, a munkásosztálynak és az egész becsületes emberiségnek tartozik, azt a felelősséget, melyet a „baloldali" és jobboldali eszerekkel együtt, Trockijjal és csoportjával együtt szervezett és részben meg is valósított szörnyű bűntettért viselnie kell.

Buharin gyalázatosan hazudott 1918 októberében, amikor megtagadta a „baloldali kommunistákat". Buharin gyalázatosan hazudott 1924-ben is, amikor a körülmények kényszerítő hatása alatt kissé meglibbentette a függönyt, mely elfödte előlünk a való igazat ebben a súlyos, szörnyű bűnügyben.

Buharin hazudott például 1924-ben, amikor tagadta azt, hogy 1918-ban egy blokkban volt a „baloldali" eszerekkel.

Buharin itt a bíróság előtt is valótlanságot beszél, olyan tényeket próbál letagadni, amelyeket a tanúk egész sora bizonyít.

És ezek a tények nagyon fontosak, egyrészt Buharin áruló arculatának végérvényes leleplezése szempontjából, másrészt abból a szempontból, hogy teljes mértékben és helyesen értsük meg Buharinnak és cinkosainak, a buharinistáknak későbbi bűnös tevékenységét.

Ha érdeme szerint fel akarjuk mérni annak a pokoli bűncselekménynek határtalan aljasságát, melyet Trockij és Buharin a forradalom ellen elkövettek, ha érdeme szerint fel akarjuk mérni árulásuk határtalan aljasságát, akkor vissza kell emlékeznünk az 1918. évi eseményekre, az akkori helyzetre és körülményekre.

Ezek a tények, bíró elvtársak, most már természetesen nagyrészt a történelemre tartoznak, de fényt derítenek egy kérdésre, amely

annyira érdekel minket és még többeket, különösen azokat, akik még nem ismerik alaposan Buharin és a szovjetellenes csoportosulások multját — vagyis arra a kérdésre, miképpen történhetett meg, hogy Buharin és Rikov, akik annyi éven át szocialistáknak, a szocialista harc híveinek tüntették fel magukat, a Szovjethatalom leghírhedtebb ellenségeinek táborába, a forradalom, a szovjet nép, a haza árulóinak táborába tartoztak.

Ezek a tények, melyeket már belepett a levéltárak pora, e per világánál megelevenednek és ismét beszélni kezdenek, harsogva, a leleplező hangján, aki számadást követel a bűnösöktől, ha nem is a bíróság előtt, melyet kötnek a büntetőjogi elévülés szabályai, de mindenféleképpen a történelem ítélőszéke előtt, mely nem ismer semmiféle elévülést, mely nem ismer semmiféle irgalmat!

1918. A fiatal Szovjetköztársaság minden erejét megfeszíti, hogy leküzdje a gigászi nehézségeket, melyek a szocialista forradalom győzelmének megszilárdítása és megerősítése útjában tornyosultak.

„A diadalmenet időszakából — mondotta ezzel kapcsolatban Lenin — át kell térnünk egy rendkívül nehéz és súlyos helyzet időszakába, amelyet szavakkal, ragyogó jelszavakkal — bármennyire kellemes volna is ez — természetesen nem lehet elintézni, hiszen feldúlt országunkban hihetetlenül ki voltak merülve a tömegek, olyannyira, hogy teljesen képtelenek voltak a harc folytatására, s a hároméves kínzó háború annyira elgyötörte őket, hogy teljesen harcképtelenné váltak"[10].

Ilyen körülmények között a békéért való harc egyértelmű volt a proletárforradalom egész jövőjéért való harccal, hiszen a proletárforradalom sorsa a szó szoros értelmében kockán forgott.

Ilyen körülmények között a háború és a béke kérdése lényegében egy kérdésbe torkollott: *legyen vagy ne legyen Szovjethatalom, legyen vagy ne legyen Szovjetállam, legyen vagy ne legyen Szovjetország.*

A zseniális lenini stratégia pozitív értelemben oldotta meg ezt a kérdést. A történelem igazolta e döntés helyességét. A történelem kimondta: „legyen".

A leninizmus nemcsak a támadás művészetére tanít, hanem a visszavonulás művészetére is.

„Nem lehet győzni — írta Lenin —, ha nem tanulja meg a

[10] *Lenin* Művei. 27. köt. Szikra 1952. 80. old.

szabályszerű támadást és a szabályszerű visszavonulást"[11] (a forradalmi osztály — *Ford.).*

Sztálin elvtárs ezzel kapcsolatban kijelentette:

„Az ilyen stratégia célja az időnyerés, az ellenfél bomlasztása, és erőgyűjtés arra, hogy később támadásba menjünk át.

Az ilyen stratégia mintaképének a breszti béke megkötését tekinthetjük, mert ez a pártnak lehetőséget nyujtott arra, hogy időt nyerjen, hogy az imperializmus táborában dúló konfliktusokat kihasználja, hogy az ellenfél erőit bomlassza, a parasztságot megtartsa a maga oldalán, és erőt gyüjtsön a Kolcsak és Gyenyikin elleni támadás előkészítésére"[12].

Ez a stratégia, Lenin és Sztálin zseniális stratégiája, teljes mértékben helyesnek bizonyult. Megmentette az új Oroszországot és a szovjet hatalmat a különben elkerülhetetlen pusztulástól.

1924-ben Sztálin elvtárs ezzel kapcsolatban a következőkre emlékeztetett bennünket:

„Most még a bolond is" látja — mondotta Lenin három évvel a breszti béke után — „hogy a «breszti béke» olyan engedmény volt, amely bennünket megerősített, a nemzetközi imperializmus erőit pedig szétforgácsolta"[13].

Ismeretes, hogy Trockij és Buharin követőikkel együtt mindent elkövettek a breszti béke meghiúsítása érdekében.

Trockij és a „baloldali" eszerek a Hoffmann tábornokkal folytatott tárgyalások során provokátorok módjára viselkedtek. A „baloldali kommunisták" Buharinnal az élen kígyót-békát kiabáltak a Lenin, Sztálin és Szverdlov vezette szovjet kormány békepolitikájára, a tárgyalások megszakítását és „forradalmi háború" meghirdetését követelték.

A buharinisták és trockisták hangzatos, de lényegében provokációs beszédeikkel és jelszavaikkal le akarták téríteni pártunkat a lenini útról.

„Sem háború, sem béke", „Szent háború a világburzsoázia ellen" — ezeknek és más hasonló trockiji, buharini provokátori jelszavaknak csak egy céljuk volt — mint Vorosilov elvtárs mondotta a Munkás-Paraszt Vörös Hadsereg és Haditengerészet fennállásának 20. évfordulóján — „hogy országunkat fegyveres összeütközésbe sodorják az imperialistákkal abban az időpontban, amikor a szovjethatalom még nem rendelkezett erős hadsereggel,

[11] *Lenin* Művei. 31. köt. Szikra 1951. 12. old.
[12] *Sztálin* Művei. 6. köt. Szikra 1951. 176. old.
[13] Ugyanott.

és ilymódon felszámolják a szovjet hatalmat és megnyissák az utat a burzsoázia győzelme és a kapitalizmus teljes visszaállítása előtt országunkban".

Ebben a kérdésben a buharinistáknak mind a mai napig sikerült elrejteniök a történelem elől az igazságot.

Buharin még a nyomozás során, 1937 június 2-án is azon volt, hogy elködösítse a breszti béke időszakában Lenin ellen, a Szovjet-állam vezetője ellen folytatott harcának igazi jellegét.

Buharin szokása szerint köntörfalazva általános, elvont kifogásokkal akarta megkerülni a kérdést: állítólag „nem értette", hogy „a «muzsikra» vonatkozó konkrét kérdések legkonkrétebbje éppen az volt, hogy a tömegnek «lélekzetvételi» időt engedjenek, és hogy a pillanat eleven szükségleteit összetévesztette a proletárhaza megvédésének általános irodalmi megfontolásaival".

Buharinnak ez a trükkje nem sikerült. A nyomozás nem ment lépre. Ellenkezőleg, leleplezte Buharint, mégpedig lényegesen komolyabb dologban, mint holmi „általános irodalmi megfontolások".

A nyomozás megállapította — és szükségesnek tartom, bíró elvtársak, hogy ezt itt teljes terjedelemben emlékezetükbe idézzem —, hogy 1918-ban, közvetlenül az Októberi Forradalom után, a breszti béke megkötésének időszakában, Buharin és úgynevezett „baloldali kommunistákból" álló csoportja, továbbá Trockij és csoportja, a „baloldali" eszerekkel karöltve összeesküvést szerveztek Lenin, a szovjet kormány vezetője ellen.

Buharinnak és a többi összeesküvőnek — mint a nyomozás anyagából kitűnik — az volt a céljuk, hogy meghiúsítsák a breszti szerződést, megdöntsék a szovjet kormányt, letartóztassák és meggyilkolják Lenint, Sztálint és Szverdlovot, s új kormányt alakítsanak a magukat akkor megtévesztő módon „baloldali kommunistáknak" nevező buharinistákból, a trockistákból és „baloldali" eszerekből.

A nyomozás során Buharin elé tárták a tényeket, ötször szembesítették másokkal. Ekkor Buharin vádlott már emlékezett egy s másra, ami komolyabb volt az „általános irodalmi megfontolásoknál". Buharin visszaemlékezett például arra a tényre, hogy 1918-ban blokkba lépett a „baloldali" eszerekkel a szovjet kormány elleni harc céljából, arra, hogy összeesküvést szőtt a Szovjethatalom ellen, hogy előkészítette Lenin, Sztálin és Szverdlov letartóztatását.

Emlékeznek rá, hogy Buharin mindezt beismerte. Fogcsikorgatva bár, de beismerte.

Emlékszünk a tanúkra, akik megjelentek a bíróság előtt, jól emlékszünk vallomásaikra, láttuk és hallottuk őket. Vallomásaik ólomsúlyként zuhantak Buharinnak, a lenini Népbiztosok Tanácsa ellen indított provokációs harc értelmi szerzőjének fejére, aki — mint ez a bírósági tárgyalás során is kétségbevonhatatlanul bebizonyosodott — összeesküvést és felkelést szervezett a Szovjetállam ellen, aki a szovjet kormány vezetői, Lenin, Sztálin és Szverdlov elvtársak meggyilkolására bujtogatott.

Ezekre az adatokra támaszkodva teljes joggal kijelenthetem, hogy minden egészen tisztán áll előttünk, hogy mindent sikerült kellő pontossággal megállapítanunk és bebizonyítanunk.

Engedjék meg, hogy röviden foglalkozzam azokkal a bizonyítékokkal, melyek a következtetés helyességét megerősítik. Önök hallották itt Kamkov vallomását. Kamkov, a „baloldali" eszerek Központi Bizottságának egyik legtekintélyesebb vezetője azt vallotta, hogy 1918-ban Buharinnal megbeszélést folytatott a breszti békéről, és hogy a harc, — Buharin szavaival élve — ebben a kérdésben rendkívül éles formákat ölt. Buharin éles formákról beszélt Kamkovnak, arról beszélt, hogy a „baloldali kommunisták" soraiban új kormány alakításáról tárgyalnak. Ekkor — mondotta Kamkov — Buharin megnevezte Pjatakovot, mint esetleges jelöltet az új kormány vezetésére és kijelentette, hogy magát a kormányváltozást az egész szovjet kormány és elsősorban Lenin letartóztatása útján szándékoznak megvalósítani.

Buharin ezt nem tagadta. Igaz, itt valamiféle „24 órás" letartóztatásról beszélt. De ezt nem lehet komolyan venni. Buharin már 1924-ben a *Pravda* hasábjain megírta, hogy Vlagyimir Iljics Lenin letartóztatásának terve mennyire reális és komoly volt. De Buharin úgy igyekszik feltüntetni a dolgot, mintha semmi köze sem volna vezetőink meggyilkolásának tervéhez.

Milyen bizonyítékokat szolgáltatott ebben a kérdésben saját igazolására? A puszta tagadáson kívül semilyet. Leleplezte őt itt Jakovleva, leleplezte Oszinszkij, leleplezte Mancev, leleplezte Karelin, a kérdés leglényegesebb részét illetően pedig leleplezte Kamkov is, hiszen — mint emlékeznek — Buharin még a letartóztatás kérdését is úgy igyekezett feltüntetni, mintha a kezdeményezés nem tőle, hanem Kamkovtól, a „baloldali" eszerektől indult volna ki. Kamkov bizonygatta, hogy a kezdeményezés Buharintól indult ki. Én egyébként hajlandó vagyok mindkettőjük álláspontját elfogadni, mert nyilvánvaló, hogy a kezdeményezés az egyiktől is és a másiktól is kiindult. Ez magyarázza azt a dühödt harcot,

amelyet ezek az emberek a szovjet kormány ellen, Lenin ellen és Lenin munkatársai — Sztálin és Szverdlov elvtársak ellen folytattak.

Buharin tagad. De a semmivel alá nem támasztott tagadást nem lehet érvnek tekinteni, annál kevésbbé, mert ez a tagadás ellentmond a dolgok logikájának.

Ha ez a tény — Lenin, Sztálin és Szverdlov meggyilkolásának terve — nem állott fenn, akkor miért beszélt erről Karelin is, Jakovleva is, Oszinszkij is, Mancev is, olyan emberek, akiknek nem volt érdekük, hogy beismerjenek egy ilyen szégyenletes és szörnyű tényt, egy ilyen iszonyú bűntettet a haza ellen. Emellett Karelin vallomása szerint Buharin nyiltan beszélt Lenin és Sztálin fizikai megsemmisítéséről. Jakovleva is ezt mondja:

„Buharin azt a gondolatot fejtette ki nekem, hogy a politikai küzdelem egyre élesebb formákat ölt és a dolog nem korlátozódhat a párt Központi Bizottsága iránti bizalmatlanság puszta politikai megfogalmazására. Buharin kijelentette, hogy az ügynek elkerülhetetlenül a vezetőség leváltásához kell vezetnie, és hogy ezzel kapcsolatban felmerül Lenin, Sztálin és Szverdlov letartóztatásának, sőt fizikai megsemmisítésének kérdése is" (XLIV. köt. 77. old.).

Ezt megerősítette Oszinszkij és megerősítette Mancev is. Buharin nem volt egyedül. Mint ezt most megállapítottuk, közös álláspontot foglalt el vele Trockij is, akinek az 1918. évi Lenin elleni összeesküvésben viselt szerepéről ebben a perben több vallomást halottunk, köztük Buharinét is.

„Ebben az időben — vallotta Buharin vádlott — újból felmerült az a gondolat, hogy államcsinyt kell végrehajtani, s le kell tartóztatni Lenint, Sztálint és Szverdlovot, a párt- és államvezetés kimagasló alakjait. Ez a gondolat ezúttal Trockij kezdeményezésére merült fel, aki értesült a „baloldali" eszerek javaslatáról, nyilván — úgy vélem — Pjatakov útján" (V. köt. 124. old.).

Buharin nem mondja ki az utolsó szót, hű marad félbeismerési taktikájához.

Van azonban két tanú — Jakovleva és Mancev — akik ebben a kérdésben is oly pontossággal beszélnek, hogy semmi kétség nem marad fenn vallomásaik valósága és helyessége tekintetében.

Vajjon nem elégségesek-e ezek a tények ahhoz, hogy kijelenthessük: a buharinisták, trockisták, „baloldali" eszerek 1918. évi Lenin, Sztálin és Szverdlov elleni összeesküvése teljesen bebizonyosodott.

Maga Buharin is beismerte, hogy volt ilyen összeesküvés

maga Buharin is beismerte, hogy dolgoztak ki tervet Lenin, Sztálin és Szverdlov letartóztatására, csupán a meggyilkolásukra vonatkozó tervet tagadja. Azzal azonban, hogy beismerő vallomást tett az államcsíny és a letartóztatás tervéről, lényegében a gyilkossági terv is beigazolódott. Csakugyan, Buharin beismerte, hogy „baloldali kommunista" csoportjával, Trockijjal és csoportjával meg a „baloldali" eszerekkel kitervezték a Lenin, Sztálin és Szverdlov vezetése alatt álló szovjet kormány erőszakos megdöntését, sőt, Lenin, Sztálin és Szverdlov letartóztatását is.

De tudja-e Buharin, mit jelent az erőszakos megdöntés? Tudja-e Buharin, mit jelentenek az erőszakos megdöntés feladatával kapcsolatos letartóztatások? Tudja-e Buharin, hogy azok az emberek, akik erőszakos megdöntésre és erőszakos letartóztatásra vállalkoznak, ezzel erőszakra, ezzel gyilkosságra is vállalkoznak!?

Az erőszakos megdöntés nem zár ki, hanem ellenkezőleg, feltételez olyanfajta erőszakot, mint a fizikai megsemmisítés. Buharin az erőszakos megdöntést beismeri, a fizikai eltávolítást tagadja. Ez nyilvánvaló csalás, nyilvánvaló értelmetlenség, nyilvánvaló logikátlanság. Buharin azonban olyan helyzetben van, hogy nem kívánhatunk logikát tőle.

A bíróság előtt megállapított tények nagyobb súllyal és meggyőzőbben beszélnek, mint ahogy azt Buharin gondolja és szeretné. Buharin, igaz, most valamivel többet mondott, mint 1924-ben, de mindent azért mégsem mondott el, Buharin nem elsőízben jár el így. 1924-ben egyet-mást elmondott erről a gyalázatos bűntettről, de csak egyet-mást.

Buharin, 1938-ban a falhoz szorítva, már többet kénytelen erről a tényről elmondani. Ha értékelni akarjuk Buharin hamisságának, jezsuita képmutatásának és kétszínűségének fokát, csak össze kell hasonlítanunk a *Pravdá*-ban 1924-ben közzétett levelének szövegét azzal, amit a nyomozás folyamán mondott. E levélben a tények egész sorát eltitkolta, nem beszélt sem arról, hogy összeesküvésről volt szó, sem csoportjának Trockijjal való közvetlen megegyezéséről; nem beszélt sem Lenin, sem Sztálin és Szverdlov meggyilkolásáról. Ez most derült ki. Ezt most Buharin akarata ellenére leleplezték, felfedték, megállapították, az egész világ tudomására hozták, bárhogy is kapálózott Buharin e tény megállapítása ellen. Buharin beismerte, hogy 1918-ban a szovjet hatalmat formálisnak nyilvánította és felszámolását indítványozta, de ez is — mint a bírósági tárgyaláson láttuk — csak afféle fél-

beismerés volt, amire azért szánta rá magát, mert mást nem tehetett.

Lenin leleplezte a buharini „tétel" szörnyűségét. Többek között rámutatott az 1793. évi Franciaország és a XIX. század elejei Poroszország történelmi példáira, arra, hogy ezeknek az országoknak legjobbjai hazájuk legsúlyosabb perceiben nem estek kétségbe, hanem „... összehasonlíthatatlanul súlyosabb, kegyetlenebb, szégyenletesebb, leigázóbb békeszerződéseket írtak alá, mint a breszti; tudtak várni, derekasan viselték a hódító jármát, ismét harcoltak, megint a hódító járma alá kerültek, ismét aláírtak szégyenletes és még szégyenletesebb békeszerződéseket, majd újra felkeltek és *végül is kivívták szabadságukat* (nem mulasztva el, hogy kihasználják az egymással versengő erősebb hódítók közti viszályokat)"[14].

De ezek országaik legjobbjai voltak, nempedig árulók és provokátorok, mint az úgynevezett „baloldali kommunisták" és földalatti barátaik.

Ehhez azonban, mint Lenin tanította, szeretni kellett a hazát és a népet, nem pedig csúfot űzni belőle, mint ahogyan csúfot űznek Buharin és fegyverhordozói, akik a nép szeretetét és tiszteletét hirdető Lenin ellen törtek.

A nyomozás megállapította, hogy Buharin és Trockij 1918-ban a Lenin, Sztálin és Szverdlov vezette szovjet kormány elleni együttes harc érdekében blokkot alakítottak az eszerekkel, hogy fegyveres felkelést terveztek, hogy Lenin, Sztálin és Szverdlov letartóztatására és meggyilkolására törekedtek.

Bebizonyult ez, vagy sem?

Teljesen bebizonyult. Bebizonyították magának Buharinnak a vallomásai s Jakovleva, Karelin, Kamkov, Mancev és Oszinszkij vallomásai.

Buharin tagadja a gyilkosság előkészítését, de hogyan tagadja? Arra kérem önöket, bíró elvtársak, hogy a tanácskozószobában nézzék át a bírósági eljárás megfelelő tárgyalási napjának jegyzőkönyvét, hogy egész világosan emlékezetükbe idézhessék, milyen módszerrel tagadta Buharin ezt a tényt.

Ime a beszélgetés. Buharin beismeri, hogy az összeesküvés egyik szervezője volt.

Azt kérdezik tőle: ön nyiltan beszélt Lenin, Sztálin és Szverdlov letartóztatásáról?

„*Buharin:* A letartóztatásról esett szó, de nem a fizikai meg-

[14] *Lenin* Művei. 27. köt. 59. old.

semmisítésről. Ez nem a breszti béke előtt, hanem az azt követő időben történt. Ebben a időben egyszer beszélgetést folytattam Pjatakovval, amikor megjelent Karelin meg Kamkov és kijelentették, hogy új kormány alakítását javasolják.

Kérdés: Ez mikor történt?

Buharin: Ez a breszti béke előtt volt. Ők azt javasolták, hogy 24 órára tartóztassuk le Lenint, és ilymódon alakítsuk meg a kormányt.

Kérdés: Mondhatjuk tehát, hogy a breszti békeszerződés megkötése előtt ön megbeszéléseket folytatott Karelin és Kamkov «baloldali» eszerekkel arról, hogy új kormányt alakítanak, azaz előzőleg megdöntik a Lenin vezetése alatt álló kormányt?

Buharin: Volt ilyen megbeszélés.

Kérdés: Lenin letartóztatásáról?

Buharin: Erről az eszerek beszéltek.

Kérdés: Ön szerint Lenin letartóztatásáról az eszerek beszéltek, Jakovleva tanú vallomása szerint azonban Lenin letartóztatásáról Buharin is beszélt.

Buharin: Ő más kérdést téveszt össze ezzel, ő azt állítja, hogy a megbeszélés a breszti béke megkötése előtt folyt le.

Kérdés: Kérdem: folyt-e a breszti békekötés előtt beszélgetés az eszerekkel arról, hogy letartóztatják Lenint?

Buharin: Igen."

Így tehát az eszerek beszéltek róla, azután Buharin bevallja, hogy folyt ilyen megbeszélés és abban ő maga is résztvett.

„*Kérdés:* És a breszti békeszerződés megkötése után is folytak tárgyalások?

Buharin: Igen.

Kérdés: Miről?

Buharin: A politikai kontaktusról.

Kérdés: És a letartóztatásról?

Buharin: A letartóztatásról is.

Kérdés: Kinek a letartóztatásáról névszerint?

Buharin: Lenin, Sztálin és Szverdlov letartóztatásáról.

Kérdés: Szintén 24 órára?

Buharin: Akkor ezt a formulát nem használtuk."

Mint látják, előbb 24 órára, most viszont már nem 24 órára. Akkor egyedül Leninről volt szó, most viszont már kiderül, hogy Leninről, Sztálinról és Szverdlovról volt szó.

„*Kérdés:* És hogyan történt volna a letartóztatás, mi célból?

Buharin: Új kormány alakítása céljából.

Kérdés: És a letartóztatottakkal mi lett volna a teendő?" Buharin sietve kijelenti: „Fizikai megsemmisítésről nem esett szó." Pedig erről még nem is kérdeztem.

„*Kérdés:* Amikor egy kormányt megdöntenek és tagjait letartóztatják, használnak erőszakos eszközöket?

Buharin: Igen.

Kérdés: Tervbevették, hogy a letartóztatásnál erőszakos eszközöket alkalmaznak? Igaz ez, vagy sem?

Buharin: Igaz.

Kérdés: De mik ezek az erőszakos eszközök? Önök pontosan megállapították ezt?

Buharin: Nem, nem állapítottuk meg.

Kérdés: Tehát azt határozták, hogy úgy fognak eljárni, ahogyan a körülmények engedik és kívánják?

Buharin: Igen, teljesen így van.

Kérdés: És a körülmények kívánhatnak nagyon határozott cselekvést?

Buharin: Igen."

Mindebből egyszerű a következtetés — tervbevették, hogy megdöntik a kormányt, s ezért letartóztatják a kormányt, Lenint, Sztálint, Szverdlovot, alkalmazzák mindazokat a rendszabályokat, amelyeket a kormány megdöntésére irányuló harc körülményei diktálnak. A harc a legélesebb formában folyt, és — ha el is fogadjuk Buharin álláspontját —, ha, mint mondta, nem is volt szó gyilkosságról, maga a tény, maga a kormány megdöntésének feladata, maga az a szükségszerűség, hogy letartóztassák ama kormány tagjait, melyet az összeesküvők meg akartak dönteni — egészen természetesen arra mutat, hogy a vezetők meggyilkolásáról, a tervezett gyilkosságról semmiesetre sem mondhattak le.

Az események logikája, a harc célja, annak a légkörnek elkeseredettsége, melyben e harc folyt, magának a problémának súlyossága — legyen-e breszti béke, azaz legyen-e Szovjetország, olyan ország, mely a szocialista társadalmat építi, vagy ne legyen breszti béke, ne legyen Szovjetföld, melyet, mint „formálisat" az ellenségnek akartak átengedni pusztításra — mindez teljes súlyával arról tanúskodik, hogy igazi harcról van szó, és ez a harc ilyen esetekben mindig elkerülhetetlenül olyan lépésekkel is együtt jár, melyeknek következménye — halál, gyilkosság. Ezért mondom: részemre nem büntetőjogi szempontból van ennek jelentősége, hiszen most, 20 évvel azután, hogy ezt a bűncselekményt elkövették, nem emelünk külön vádat Buharin ellen, hanem azért fontos ez, hogy

értékeljük azt a kapcsolatot, mely a gyilkos, ellenforradalmár Buharinnak és cinkosainak összeesküvő tevékenysége és későbbi cselekményeik között fennáll. Mindez azért fontos, hogy bebizonyítsuk: Buharin most egy történelmi fontosságú és jelentőségű kérdésben sem tudja és nem is akarja bevallani azokat a bűncselekményeket, melyeket a valóságban elkövetett a Szovjetország, a szovjet hatalom, a szovjet nép ellen.

Buharin erre vonatkozólag 1924-ben a következőket írta:

„Az elkeseredett frakciós harc idején pártkötelességemnek tartottam közölni a „baloldali" eszerek javaslatát, hogy megszűnjön a breszti időszak eseményeinek ama idillikus szépítése, melyet az ellenzéki elvtársak gyakoroltak . . ."

Lenin letartóztatásáról, a szovjet hatalom megdöntéséről van szó.

Buharin tehát 1924-ben elismerte, hogy ez az elkeseredett küzdelem idején történt.

És tovább:

„Ők úgy tüntették fel a breszti időket a pártban, mint a «demokrácia csúcspontját». Én pedig nagyon jól tudom, hogy abban az időben a pártot csak egy hajszál választotta el a szakadástól, az országot pedig a pusztulástól."

Visszatorpanhatnak-e ilyen körülmények között, az elkeseredett harc közepette a Lenin letartóztatását, Sztálin és Szverdlov letartóztatását, pártunk és kormányunk vezetőinek letartóztatását tervező emberek olyan lehetőség előtt, hogy elpusztítsák ellenfeleiket, hogy megöljék vezéreinket? Ez ostobaság, ez elképzelhetetlen. Ez a teljes igazság elhallgatásának politikája, kísérlet, melyet úgy hiszem, teljesen lelepleztek a tanúvallomások, és melyet leleplezett az akkor lezajlott történelmi események logikája.

Most már világosan áll előttünk az 1918 augusztus 30-i szörnyű bűncselekmény is. Arra a merényletre gondolok, amelyet Kaplan eszer terroristanő követett el 1918 augusztus 30-án Vlagyimir Iljics Lenin ellen. Karelin és Oszinszkij vallomásai alapján megállapíthatjuk, hogyan szervezték meg a valóságban ezt a merényletet. Karelin kijelentette: 20 éven át mindent elkövettek, hogy ezt a borzasztó bűncselekményt titokban tartsák, hogy ne kerüljön napvilágra valóságos, igazi tartalma és értelme. Karelin azt állította, hogy a Lenin elleni terrorcselekedet kérdését 1918-ban éppen Buharin vetette fel. Karelin azt állította, hogy Prosjan beszámolt erről a „baloldali" eszer párt Központi Bizottságának. Karelin kijelentette, hogy „a «baloldali kommunistáknak» főko-

lomposuk, Buharin által bejelentett ilyenirányú követelése szerepet játszott abban az értelemben, hogy meggyorsította a Lenin elleni terrorcselekményt, melyet a jobboldali eszer párt Központi Bizottsága követett el". Ez a szörnyű bűntett — tény.

Oszinszkij Sztukov szavait idézve vallotta, hogy ő, Sztukov is ezen a nézeten volt, ugyanez volt a véleménye az 1918 augusztus 30-i bűntettről.

„1918 végén Sztukov, aki Buharinnal együtt összeköttetésben volt az eszerekkel — vallotta itt Oszinszkij — azt mondta nekem, hogy a jobboldali eszer Fanja Kaplan lövése nemcsak a jobboldali eszer vezetőség utasítására dördült el, hanem egyenes betetőzése volt azoknak az intézkedéseknek, melyeket a blokk annakidején Lenin, Sztálin és Szverdlov fizikai megsemmisítésére irányozott elő." (XLIV. köt. 89. old.).

E vallomások elég meggyőzően szólnak arról az aljas, áruló, ördögi munkáról, melyet Buharin, ez a hétpróbás képmutató és jezsuita folytatott.

Mielőtt végeznénk Buharin magatartásának és magának Buharinnak jellemzésével, meg kell mondani, hogy képmutatásban és álnokságban ez az ember felülmúlta az emberiség történelmében ismert legálnokabb, legszörnyűbb bűncselekmények elkövetőit.

Itt a bíróság előtt teljes egészében megmutatta igazi énjét.

Lépésről lépésre, évről évre követtük Buharin politikai életét.

Hányszor vette szájára Buharin Lenin nevét csak azért, hogy annál jobban megcsalhassa és elárulhassa a pártot, az országot, a szocializmus ügyét.

Hányszor közeledett Buharin a nagy tanítóhoz áruló júdáscsókjával!

Buharin Vaszilij Sujszkijra emlékeztet és Judás Iskariótesre, aki az áruló csókot adta.

És Nyikolaj Ivanovics Buharin bevett szokásai is ugyanazok, mint Vaszilij Ivanovics Sujszkij bevett szokásai, ahogy azt Osztrovszkij, a híres író ábrázolja:

Vaszilj Ivanics, a drága
Bármi csínyt tesz, szent dolog az;
Hogyha készül gonoszságra,
Bűne, vétke bármilyen gaz,
Szól: szent dolog ez, testvérek
S arca áhitatba réved.

Buharin is — kártevést, diverziót, kémkedést, gyilkosságokat szervez, és ehhez jámbor, szelíd, csaknem szent arcot vág, úgy, hogy szinte hallani lehet Nyikolaj Ivanovics szájából Vaszilij Ivanovics Sujszkij kenetteljes szavait: „Szent dolog ez, testvérek!"

Ime a förtelmes kétszínűség, a hitszegés, a jezsuita képmutatás, az emberi aljasság netovábbja!

Kémek, árulók, a kapitalizmus restaurálói

A bírósági vizsgálat feltárta és pontosan megállapította, hogy a „jobboldali trockista blokk" néhány külföldi állam kémközpontjának tényleges ügynöksége volt, megállapította, hogy ezek az államok a blokk segítségével, az összeesküvőcsoport segítségével végezték a kártevő, diverziós és kémmunkát, az ő segítségükkel valósították meg a terrort és igyekeztek aláásni a Szovjetunió katonai erejét, megállapította, hogy ez a „jobboldali trockista blokk" ki akarta provokálni az említett államok katonai támadását a Szovjetunió ellen. Ezzel az volt a céljuk, hogy megdöntsék a Szovjetunióban fennálló szocialista rendet, visszaállítsák a kapitalizmust és a burzsoázia hatalmát, feldarabolják a Szovjetuniót, és az említett államok javára elszakítsák tőle Ukrajnát, Belorussziát, a középázsiai köztársaságokat, Grúziát, Örményországot, Azerbajdzsánt és a Tengermelléket.

A vizsgálat megállapította, hogy a blokk igazi gazdái Trockij és a külföldi kémszervezetek voltak, bűnös tevékenységét pedig Japán, Németország és Lengyelország vezérkarainak közvetlen irányításával és tervei szerint folytatta.

Itt van Csernov vallomása. Csernov kapcsolatba lép a rendőrséggel, illetőleg egy berlini rendőrtisztviselő útján Oberhaussal. „Oberhaus — mondja Csernov — közölte velem, hogy a német kémközpont megfelelő lépéseket tesz a Szovjethatalom megdöntésére." A továbbiakban pedig Oberhaus a következőket mondja Csernovnak: „Nos, önök ellenzéknek tartják magukat a Szovjetunióban, önöknek szervezőerővé kell egyesülniök. Ha meg akarják ragadni a hatalmat, akkor ne legyenek kényesek a harci módszerek megválogatásában." A harci módszerekkel kapcsolatban Oberhaus azt javasolja, hogy a jobboldaliak erősítsék meg kapcsolatukat a német kémközponttal. Azt mondotta, hogy az egész jobboldali szervezetet a német kémközpont céljainak szolgálatába lehetne állítani.

Itt, a bíróság előtt megkérdezték Csernovtól, kik voltak a gazdái. „Rikovon és a német kémközponton kívül senki" — válaszolta. Nem világos-e vajjon, hogy a „jobboldali trockista blokk" nem volt egyéb, mint bizonyos külföldi államok kémközpontjainak kirendeltsége?

Sarangovics vádlott itt végleg megerősítette, hogy kapcsolatban volt a lengyel vezérkarral. Kijelentette, hogy mint a helyi belorussz burzsoá-nacionalista földalatti szervezet vezetője, feladatának tekintette a lengyel kémközpont és a lengyel vezérkar érdekeinek kiszolgálását. Beszélt arról, hogy egy bizonyos konzul nevében azt javasolták neki, hogy lépjen szoros kapcsolatba azokkal, akik Belorusszia nemzeti-fasiszta szervezetének vezetőségéhez tartoznak, többek közt Benekkel. Elmondta, hogy a javaslat szerint ki kellett szolgáltatnia különféle értesüléseket, melyekre a lengyel kémszervezetnek szüksége volt. Megbízást kapott, melynek értelmében olyan szoros összeköttetést kellett teremtenie a lengyel vezérkarral, hogy az a Szovjetállam elleni munkájában támaszkodhasson a belorussz nemzeti-fasiszta szervezet soraiból kikerült árulók nyomorult kis csoportjára.

Melyek ennek a szervezetnek fő célkitűzései? Maga Sarangovics röviden így határozta meg: a szovjet hatalom megdöntése és a kapitalizmus visszaállítása, Belorusszia elszakítása a Szovjetuniótól a fasiszta államokkal való háború esetén. E cél elérése érdekében, hangsúlyozták — mint mondotta — a lengyel vezérkarral való szoros együttműködés megteremtésének szükségességét. Ez volt többek között az a fő feladat, melyet a belorusz burzsoá-nacionalista szervezet a „jobboldali trockista blokk" központjának utasítására teljesíteni igyekezett. Kinek volt erre szüksége? A lengyel kémközpontnak, a lengyel vezérkarnak, mely úgy számított, hogy ha ezt a bár kicsiny, de mégis veszélyes „ötödik hadoszlop"-ot a Szovjetunió területén a kezében tartja, akkor alkalomadtán biztosíthatja magának a sikert.

Ezért mondta itt Rikov teljes joggal, hogy a belorusz jobboldali szervezet lényegében a lengyel vezérkar kirendeltsége volt. Rikov elmondta, hogy már 1933-ban tudott Karahannak a német fasisztákkal folytatott tárgyalásairól, hogy a német fasiszták — Rikov vádlott kifejezése szerint — a legteljesebb jóindulattal várták a jobboldaliak esetleges hatalomrajutását, és meg is ígérték, hogy ezt a hatalomrajutást üdvözölni és mindenképpen támogatni fogják.

A német kémközpont jóindulatát természetesen kizárólag

saját érdekei diktálják; hiszen a jobboldaliak szervezete nem más, mint fasiszta kirendeltség. A német fasizmus, ha kezében tart egy áruló csoportot, melyre nyugodtan támaszkodhat, jóval kevesebb nehézség árán hajthatja végre a Szovjetunió elleni katonai intervenció rabló tervét. És a feladatok? A feladatok nemcsak azok, melyekről Sarangovics beszélt. Rikov rámutatott itt még egy roppant jellemző vonásra is, amely egészen világossá teszi, hogy a „jobboldali trockista blokk" külföldi kémközpontok ügynöksége. Amikor Rikovnak arra a kérdésre kellett felelnie, volt-e szó a Szovjetunió feldarabolásáról, volt-e szó több köztársaságnak a Szovjetuniótól való elszakításáról, „feladat volt-e az is, hogy előkészítsék a terepet a fasiszták számára a Szovjetunió elleni támadásukhoz, és győzelmük biztosítása érdekében" — Rikov ezt válaszolta: „Igen, ez kétségtelen."

Teljesen nyilvánvaló, hogy ezt a feladatot a német, lengyel és más kémközpontok bízták a „jobboldali trockista blokkra", a fasiszta kémszervezetek közvetlen ügynökségére. Ez azt mutatja, hogy igaza volt Csernovnak, amikor kijelentette: a „jobboldali trockista blokk" igazi gazdái Trockijon kívül valóban bizonyos külföldi államok kémközpontjai voltak.

Emlékszünk végül Kresztyinszkij vallomására. Már itt, a tárgyaláson, egérfogóba jutott egér módjára igyekezett ide-oda szaladgálni a menekülés útjait keresve, de hiába. Kresztyinszkij beismerte, hogy ő és más trockisták Trockij utasítására már 1920—1921-ben tárgyalásokat folytattak Seeckt tábornokkal és a német Reichswehrrel, beismerte, hogy évi 250 000 aranymárkáért kémjelentéseket adott el Németország vezérkarának és biztosította a német katonai felderítők akadálytalan bejutását a Szovjetunió területére.

Miről volt akkor szó, ha nem arról, hogy a Szovjetuniót a német fasizmus gyarmatává teszik? Hogy mi volt a lényege a Reichswehrrel kötött megállapodásnak, melynek szálai az úgynevezett „jobboldali trockista blokk" hűtlenségéig és árulásáig húzódnak, erről maga Kresztyinszkij beszélt. Engedjék meg, hogy röviden emlékezetükbe idézzem.

„Mi — mondotta Kresztyinszkij — bizonyos pénzösszeget kapunk, ők pedig kéminformációt, melyre katonai támadás esetén szükségük lesz. A német kormánynak azonban — magyarázza tovább, kártyáit feltárva, Kresztyinszkij — különösen Hitlernek, nemcsak kéminformációra, hanem gyarmatokra, területekre van szüksége. És ő (t. i. Hitler) gyarmatok helyett — melyek

miatt verekednie kellene Angliával, Amerikával és Franciaországgal, hajlandó megelégedni szovjet területtel is."

Ime a kérdésnek az emberi aljasság legvégső határáig lemeztelenített, cinikus megfogalmazása, mely egészen világosan megmutatja, hogyan kezelték bizonyos kémközpontok, köztük a német kémközpont és egyes külföldi államok bizonyos legreakciósabb, főleg katonai körei ennek az úgynevezett „jobboldali trockista blokknak" a tevékenységét. Úgy bántak velük, mint rabjaikkal, foglyaikkal. Úgy bántak velük, mint a gazdák bánnak szolgáikkal. Azért keresték ezeknek az árulóknak a közreműködését, mert ezek az árulók — legalább is véleményük szerint, részben pedig hivatali állásuk kihasználásával — kezükben tartották országunk kapuinak kulcsait. Alkalmasak voltak arra, hogy az ellenség előtt megnyissák a kapukat. Buharin vádlott eleinte hímezett-hámozott és igyekezett a nyomokat eltüntetni, de végül is cinikusan bevallotta ezt. A Rikovval és Tomszkijjal való megbeszélés során Buharin arról beszélt, hogy a frontot meg kell nyitni a németek előtt. Ez a kérdés most már egészen világos. A kártyák, ha jelölt kártyák is, teljesen fel vannak fedve. „Mi nektek nemcsak kémjelentéseket adunk, mondták ők, hanem a kellő pillanatban megnyitjuk a frontot is. Ezért ti adjatok pénzecskét nekünk, melyet bűnös földalatti trockista munkánk céljaira használunk fel. Minek verekednétek gyarmatokért Angliával, Amerikával és Franciaországgal? Hiszen gyarmatotokká tehetitek a Szovjetuniót. Legalább is virágzó, határmenti köztársaságait, például Ukrajnát. Minek verekednétek Angliával, Amerikával és Franciaországgal gyarmatokért, amikor mi, alázatos szolgáitok, készek vagyunk eladni nektek a Szovjetföldet azokért az aranymárkákért, melyekkel segítitek földalatti munkánkat."

Ez a megállapodás értelme.

Azt jelenti-e az ilyen megállapodás, hogy a „jobboldali trockista blokk" politikai csoport volt? Nem! A „jobboldali trockista blokk" nemcsak kártevők, diverzánsok, gyilkosok, kémek eszmenélküli, elvtelen bandája, hanem külföldi kémközpontok ügynökeinek a szó legszorosabb értelmében vett bandája is. Ez a banda kitárja a kapukat az ellenség előtt, rejtett ablakokból az utcára lő, hogy a városokba és falvakba betörő ellenséget segítse, előmozdítsa hazája vereségét.

Kresztyinszkij kijelentette: „Vissza akartuk állítani a Szovjetunióban a kapitalista viszonyokat, és területi engedményeket

akartunk tenni a burzsoá államoknak, amire vonatkozólag velük már meg is állapodtunk."

Lényegében ez a blokk bűnös tevékenységének értelme.

Vallomásának cinizmusa tekintetében nem marad el Kresztyinszkij mögött Grinyko sem. Hiszen Grinyko egyenesen azt vallotta, hogy a feladat, melyet gazdáiktól, a külföldi kémközpontoktól kaptak, főleg az volt, hogy segítsék a külföldi agresszorokat. Ez — mint Grinyko itt mondotta — a trockistáknak, a jobboldaliaknak, a burzsoá-nacionalista szervezeteknek, többek között az ukrán nemzeti-fasiszta szervezetnek közös álláspontja volt.

A segítség annyit jelentett, mint aláásni a Szovjetunió védelmi erejét, aknamunkát folytatni a hadseregben és a hadiiparban megnyitni a frontot háború esetén, és ki is provokálni ezt a háborút.

Szó, ami szó, tiszteletreméltó feladatok!

Maga a bűnös célok e lajstroma mutatja, hogy ez a blokk bizonyos külföldi államok kém- és felderítőszolgálatainak hamisítatlan bandája volt.

Ikramov itt elmondta nekünk, miként beszélték rá a „jobboldali trockista blokk" főkolomposai, elsősorban Buharin — arra, hogy igyekezzék minden áron embereivel együtt a külföldi kémközpontok igazi ügynökségévé válni.

A „jobboldali trockista blokk" moszkvai főkolomposai tájékoztatták Ikramovot a japán-német — mint ők mondották — „orientációról", a németekkel és japánokkal való kapcsolatról. Minek az érdekében tették ezt? Annak a feladatnak érdekében, melyről itt Grinyko és Kresztyinszkij oly félreérthetetlenül beszéltek.

A második találkozást a kártevés kérdésének szentelték. A harmadik találkozáson az Angliával való kapcsolat kérdéséről tárgyaltak. Erről itt nagyon részletesen és kimerítően beszélt Hodzsajev vádlott.

Mit is mondott neki Buharin? Azt mondta, hogy Anglia felé kell orientálódni, mert ha most nem lesz háború, ha nem lesz mielőbb intervenció — akkor a mi ügyünknek „befellegzett". Buharin kijelentette Ikramovnak: „Mindannyiunkat elkaphatnak és a háború meggyorsításának kérdését nem tudjuk megoldani Anglia miatt, mert Anglia bizonyos tekintetben nemzetközi döntőbíró."

Érdekes, hogy az összeesküvők — akiknek minden reménye a Szovjetunió elleni katonai támadás — Angliát úgy képzelik el, mint valamilyen nemzetközi döntőbírót. Ismert dolog, mondja Buharin, hogy az angolok régóta ínyencfalatnak tekintik Turkesz-

tánt. Ha ilyen javaslatok lesznek, akkor az angolok talán gyorsabban mennek át a Szovjetunióval szembenálló agresszorok oldalára.

Buharin itt lényegében nem tagadta ezt a beszélgetést. Beszélt bizonyos részletekről, vitatott néhány szót, megjegyezte, hogy ez másképpen volt megfogalmazva, de alapjábanvéve megerősítette, hogy ilyen tárgyalások voltak, hogy történt „orientáció a brit döntőbíró felé", aki kész volt elfogadni az „ínyencfalatot", Turkesztánt. Ugyanezt erősítette meg a másik vádlott, Hodzsajev is; beismerte, hogy Buharin tárgyalásokat folytatott vele akkor, amikor Közép-Ázsiában azt a tevékenységet szervezte, melyet nyugodtan jellemezhetünk úgy, mint hazaárulást, mint a Szovjetunió vereségének és feldarabolásának előkészítését. Egész területeknek, sőt szövetségi köztársaságoknak a Szovjetuniótól való elszakítását fizetségnek tekintették a segítségért, azért, hogy a háborús agresszor hajlandó támogatni a blokkot a hatalom megszerzésére, nagy hazánk törvényes szovjet kormányának megdöntésére irányuló harcában.

Mint már mondottam, a bírói eljáráson oly kimerítő teljességgel napvilágra került körülmények alapján nyilvánvaló, hogy a „jobboldali trockista blokk" egyszerűen külföldi kémközpontok ügynöksége volt. Ez a körülmény határozta meg annak a viszonynak jellegét és természetét, mely az úgynevezett „blokk" és bizonyos külföldi kémközpontok, e bűntettesek igazi gazdái között kialakult és fennállott.

A bírói eljárás folyamán cáfolhatatlanul megállapított számos tény alapján képet alkothatunk magunknak arról, milyen volt a viszony a külföldi kémközpontok és a blokk között.

Mindenekelőtt emlékeztetek Rikov vádlott kihallgatására. Arra a kérdésre, hogy mi is tulajdonképpen az a burzsoá-fasiszta szervezet, mely Belorussziában Gologyed, Cservjakov és Sarangovics vezetése alatt működött, Rikov kénytelen volt elismerni, hogy még a kisebb belorussziai vezetőállásokra kinevezendő személyekben is előzetesen megállapodtak a lengyel kémközponttal.

Ez a tény már önmagában is elég világosan jellemzi azt a viszonyt, mely a valóságban fennállott a „jobboldali trockista blokk" és a lengyel kémközpont között. Ha a lengyel kémközpont határozza meg, hogy kit nevezzenek ki erre vagy arra a fontosabb állásra, akkor világos, hogy a „jobboldali trockista blokk" igazi, valóságos gazdája, sorsának ura, egész bűnös tevékenységének irányítója: a lengyel kémközpont. Gazdái voltak a „blokknak" más államok kémközpontjai is, melyekkel ennek az összeesküvő bűn-

szövetkezetnek egyes részvevői a „blokk" vezetőinek megbízásából, tudomásával és hozzájárulásával bűnös kapcsolatot tartottak fenn.

Emlékeztetem önöket Ivanov vádlott vallomására, aki itt már beszélt arról, hogy a blokk részvevői néha meg sem különböztették, hol tevékenykednek a jobboldaliak, és hol működik a külföldi kémközpont, annyira összefonódott minden náluk. Még valamire emlékeztetem önöket: Ivanov szerint Buharin azt ajánlotta neki, hogy lépjen kapcsolatba az angol kémközponttal. Buharin kifejtette, hogy Angliának igen jelentős érdekei fűződnek az Északi határterülethez. Elmondta, hogy ezzel az országgal a jobboldaliak központjának megegyezése van, melynek értelmében Anglia segíti a jobboldaliakat a szovjet hatalom megdöntésében, és hogy ez a megállapodás előírja az Északi határterület erdőgazdaságához fűződő angol faipari tőkés érdekek biztosítását.

Itt szintén világosan kifejezésre jut annak a kémközpontnak konkrét gazdasági érdeke, amellyel Ivanov vádlottnak Buharin javaslatára a kapcsolatot fel kellett vennie, és amellyel Ivanov vádlott, Buharin utasítását végrehajtva, érintkezésbe is lépett. Ivanov vallomása szerint Buharin a dolgok irányításának olyan módszerét javasolta, mely bebizonyíthatja az angol burzsoáziának, hogy a jobboldaliak szívesen elégítik ki különféle gazdasági és pénzügyi érdekeit; javasolt Buharin továbbá előlegeket is az angol burzsoázia részére, hogy ne veszítsék el támogatását és bizalmát.

Világos, hogy ez a „bizalom" csak egyre épült — arra, hogy ezek az összeesküvők, áruló tevékenységük betetőzéseként hajlandók szovjet földdel, szovjet vérrel, készpénzben fizetni azért a segítségért, melyet a külföldi agresszorok szándékoznak nyujtani az összeesküvőknek bűnös céljaik eléréséhez.

Erről beszélt lényegében Rakovszkij is, amikor azt vallotta, hogy milyen gyakran alakult ki ellentmondásos helyzet a külföldi kémközpontok olyan „lelkiismeretes" ügynökei számára, amilyennek ez a kedves öregember is látszik, aki itt ül önök előtt a vádlottak padján. A helyzet egyre bonyolultabbá vált az olyan hírszerzők számára, akik egyidejűleg több kémközpont szolgálatában állottak. És a jelenlévő vádlottak ilyenek. Maga Rakovszkij is olyan szakember, aki egyidejűleg szolgálta a japán és az angol kémközpontot és Jurenyevvel együtt „nehéz" helyzetbe került.

„Mi — mondotta Rakovszkij, Jurenyev szavait tolmácsolva — olyan kutyaszorítóba jutottunk, hogy néha azt sem tudtuk, hol áll a fejünk. Az ember nem tudja, hogyan elégítse ki az egyik megbí-

zóját anélkül, hogy megbántaná a másikat. Egyszerre csak ellentét merül fel például Japán és Anglia között a kínai kérdésben, nekünk pedig mind az angol, mind a japán kémközponttal összeköttetésben kell állnunk . . ."

Nehéz helyzet egy hírszerző számára! Nehéz helyzet egy angol és japán kém számára.

„Nekünk, trockistáknak — mondotta Rakovszkij — adott pillanatban három kártyával kell játszanunk — némettel, japánnal és angollal."

Mi tudjuk, hogy ez a játék a játékosok számára semmi jóval sem végződhet.

„A német kártya, legalább is abban a pillanatban, nem volt elég világos számomra . . ."

Bár eléggé meg volt jelölve.

„Én úgy véltem, hogy . . . Japán . . . a soronlevő agresszor, mely megtámadja a Szovjetuniót."

Azután így folytatja:

„A japán kártya nekünk, trockistáknak nagyon fontos volt. Másrészt azonban nem szabad túlértékelni Japánnak, mint a szovjet kormány elleni szövetségesünknek jelentőségét. Még ha a japán agressziónak sikerül is előrejutnia a Szovjetunió területén, belefullad a nagy területbe és a tajgába. Ami azonban Nagybritanniát illeti, itt már komolyabb a dolog. Nagybritannia most ellentétben áll Japánnal. Nem szabad elfelejteni, hogy Anglia vezette a francia forradalom elleni koalíciót és 25 éven át harcolt."

Kiderül, hogy a legerősebb kártya — az angol kémközpont kártyája. De nem az én feladatom, hogy mindezeknek a „kártyáknak" minőségét és a köztük lévő különbséget elemezzem. Csak arra akartam rámutatni, milyen súlyos volt azoknak az uraknak a helyzete, akiknek sikerült egyszerre három isten előtt hajlongani, egyszerre három kémszolgálatnak dolgozni. Lehetetlen nem együttérezni velük, de segíteni csak egy módon tudunk rajtuk — lehetetlenné tesszük, hogy bármilyen kártyával játsszanak, bármennyire komolynak tűnnek is nekik ezek a kártyák.

Rakovszkij vádlott az angol agresszorokkal való kapcsolatról azt vallotta, hogy a blokk a Szovjetunió vereségét készítette elő és rendszeresen foglalkozott kémkedéssel.

Ezzel kapcsolatban beszélnünk kell Buharinról, aki itt azt akarta kimutatni, hogy tulajdonképpen ő nem kívánja sem a Szovjetunió vereségét, sem a kémkedést, sem a kártevést, sem a diverziót, meg aztán végtére is őt nem szabad összefüggésbe hozni

ezekkel a gyakorlati dolgokkal, mivel ő „teoretikus", aki az általános kérdések problematikájával foglalkozott. De Buharin is kénytelen volt feltenni a pontot az i betűre.

„Egyszóval én — mondta —, mint a jobboldali központ egyik vezetője, köteles voltam a periferiális központ egyik vezetőjének referálni álláspontunkról."

Mi volt ez az álláspont?

„Röviden ez az álláspont az volt, hogy a szovjet hatalom elleni harcban ki lehet használni a hadi konjunktúrát, bizonyos engedményeket lehet tenni a kapitalista államok javára semlegesítésük érdekében, és olykor segítségük biztosítása érdekében is."

Buharinnak ez a cikornyás vallomása hétköznapi nyelvre lefordítva annyit jelent, mint árulás, az ellenség oldalára való átállás a háborús körülményektől és a hadi helyzettől függően, hogy bűnös céljaik elérése érdekében felhasználhassák az ellenség segítségét.

Mikor Buharinnak felteszik a kérdést: „másszóval, bizonyos külföldi államok segítsége felé való orientáció?" — azt feleli: „Igen, így is nevezhetjük." Nem akar nyiltan beszélni, inkább csak azt mondja: „Így is nevezhetjük."

Így lehet és így is kell nevezni, mert ez felel meg a valóságnak. Arra a kérdésre: „másszóval, a Szovjetunió veresége felé való orientáció?" — Buharin, híven ködös szóbűvészetéhez, így válaszol: „Általánosságban, sommásan, ismétlem — igen."

Így hát Buharin „sommásan" beismeri a Szovjetunió veresége felé való orientációt, ez pedig abban a konkrét helyzetben, melyben ő, mint a „jobboldali trockista blokk" vezetője ténykedett, „sommásan" azt jelentette: „A Szovjetunió vereségét készítettük elő, készek voltunk megnyitni a kaput az ellenség előtt."

„Megnyitni a frontot az ellenség előtt", amint ezt Rikov megerősítette, és amint ezt Buharin sem tagadhatta.

Ezzel kapcsolatban fel akarom hívni a figyelmüket, bíró elvtársak, arra, hogyan akarta Buharin ezúttal is szárazon megúszni a dolgot, s miután beismerte kapcsolatát Tuhacsevszkij és Jakir katonai összeesküvő szervezetével, hogyan igyekezett a frontot meg „kell" nyitni mondatban a „kell" szó értelmével játszani, hogyan igyekezett kitérni a számára oly roppant kellemetlen kérdésre adandó megfelelő válasz elől.

De bárhogyan is bűvészkedik Buharin egyes szavakkal és mondatokkal, bárhogy is igyekszik elhitetni, hogy a „kell" fogalomnak, ha egy szó fejezi is ki, sokféle jelentése van — mi nagyon is

világosan látjuk, mi volt Buharin valóságos szerepe ebben a kérdésben.

Buharin Rikovval és Tomszkijjal együtt nem tréfadolgot, hanem komoly dolgot szervezett, a szovjet kormány és a szovjet hatalom megdöntését, anélkül, hogy a legkevésbbé is válogatott volna az eszközökben. Miután a Szovjetunión belül minden támaszt elvesztettek, és minden reményüket egy ellenséges államba helyezték, megállapodást kötöttek ezzel az állammal a front megnyitásáról, a szovjet nép, a szovjet állam együttes elpusztításáról, hogy így, árulás útján megkaparintsák a hatalmat, melyet azonnyomban teljes egészében, osztatlanul és maradéktalanul át kell majd adniok igazi gazdáiknak, a fasisztáknak.

Elég a szavakkal űzött játékból! Elég a bűvészkedésből, a „filozófiából"! Hazaárulásról, az ellenség oldalára való átállásról, a front megnyitásáról, a Szovjetunió vereségéről, hazánk elpusztításáról volt szó.

Az összeesküvés egyes részeseinek kémmunkáját, annak minden ágazatában és a maga összességében Buharin és Rikov irányította. Minden kémjelentés a Rikov, Buharin, Jagoda és cinkosaik kezében levő eszközök és kapcsolatok segítségével jutott el a megfelelő szervekhez.

Itt, a bíróság előtt teljes mértékben fény derült azokra a kapcsolatokra, melyek Rikovot, Buharint és Jagodát egy egész sor külföldi állam kémszolgálatához fűzték. A mensevikekkel, Dannal, a II. Internacionáléval, az eszerekkel, Maszlovval, külföldi, idegen kémszervezetekkel együtt, az agresszorokkal együtt igyekeztek megdönteni a szovjet hatalmat és visszaállítani az igazi, tősgyökeres, százszázalékos kapitalizmus hatalmát, a földbirtokosok és gyárosok igazi uralmát.

A kártevés, az árulás, a hűtlenség mellett rendszeresen ellátták a külföldi kémközpontokat titkos információkkal és különféle híranyaggal. Kresztyinszkij, Rozengolc, Ivanov, Sarangovics, Csernov, Rakovszkij, Jagoda és a többiek rendszeresen szolgáltatták ki a Szovjetállam titkait külföldi kémszervezeteknek.

Megbízható értesüléseink vannak arról, hogy a „jobboldali trockista blokkhoz" tartozó összeesküvők rendszeresen szolgáltattak kémjelentéseket a külföldi kémközpontoknak. Kivonatot idézek itt a *Miako* című tokiói ujság 1937 február 20-i számából, mely tájékoztatást közöl az úgynevezett terv- és költségvetési bizottság titkos üléséről. Josida képviselő kérdést intézett Szugijama tábornok hadügyminiszterhez: „Ismeri-e ő és a hadsereg a

szibériai vasutak teljesítőképességét." A miniszter igenlően válaszolt a kérdésre, és kijelentette, hogy ismerik a szibériai vasutak teljesítőképességét, és hogy rendszeres jelentéseket kapnak erről olyan oroszországi elemektől, melyek a mostani szovjet kormánnyal szemben ellenzékben vannak. Az ő közvetítésükkel szerzi Japán az értesüléseket a szibériai vasutakról.

Ime itt ülnek ezek az elemek, ezek az országunk érdekeivel kereskedő kémek, hírszerzők, az imperializmus szolgái. Ime itt ülnek annak a hadügyminiszternek az ügynökei, aki országunk szent határain összegyűjti haderőit hazánk megtámadására.

Nem mulaszthatom el, hogy még egy körülményt meg ne említsek. A japán külügyminisztérium szócsöve a *Japan Times* 1937 januárjában a következőket írta egyik vezércikkében:

„Tényként kell elfogadni, hogy mindkét ország — Németország és Japán — természetesen arra törekszik, hogy a Szovjetunióról minden katonai szempontból értékes információt megkapjon. Ha ezt nem tennék, ostobák volnának, és nem teljesítenék kötelességüket államukkal, országukkal szemben. Azt, hogy a Szovjetunióval a jövőben fegyveres összeütközésre kerülhet sor, nem lehet teljes biztonsággal kizártnak tekinteni, bár remélni kell, hogy nem következik be. Ezért azok az államok, amelyek előtt ilyen perspektíva van, kötelesek minden úton-módon felkészülni, hogy az összeütközés bekövetkezése esetén biztosítsák győzelmüket."

Kívánnak, vádlott urak, saját vallomásaikon kívül bizonyítékokat bűnös provokátori, hírszerzői és kémmunkájukról? Keressék ezeket a bizonyítékokat a japán külügyminisztérium szócsövének, az említett tokiói ujságnak hasábjain.

A japán agresszorok nemcsak hogy nem titkolják kémkedési kedvüket, hanem, mint most is, amikor a Szovjetunióról van szó, a kémkedést mint a legfennköltebb hazafias erényt magasztalják. Világos, hogy ezeket az „erényes" embereket, akik most a vádlottak padján ülnek, kémkedési „erényeik" minőségének és súlyának megfelelő bánásmódban kell részesítenünk.

Buharin, Tomszkij, Rikov, Jagoda a front megnyitására készültek. De ebben is, mint áruló munkájuk során mindenben, provokátorok módjára jártak el. És ez szintén nem véletlen, mert ez jellemzi ezeknek az uraknak munkamódszerét. A front megnyitására készülnek, de ezt úgy akarják feltüntetni országunk munkásai és parasztjai előtt, egész népünk előtt, hogy a frontot nem ők nyitották meg, hanem valaki más, hogy ők, éppen ellenkezőleg, a front megnyitása ellen, az árulás ellen vannak; már

abban is megállapodtak, hogyan fogják azokat, akik az ő parancsukra megnyitják a frontot, bíróság elé állítani, hogy ilymódon — mint Buharin cinikusan kifejezte magát — hazafias mezben tűnjenek fel. Nem kételkedem abban, hogy Buharin vagy védőbeszédét, vagy utolsó szavát arra fogja felhasználni, hogy még egyszer a leghajmeresztőbb cirkuszi mutatvánnyal valamiféle különleges értelmet magyarázzon bele ebbe a kijelentésbe, másképpen értelmezze, mint én, a vád képviselője, noha szerintem ezt nem lehet másképpen érteni.

A tárgyalás egyik napján idéztem Buharinnak azt a vallomását, ahol az emelkedett szovjet hazafiságról beszél, mely senkinek és sohasem fogja megengedni, hogy a szovjet országgal játékot űzzön, mely azt követeli, hogy az árulók minden áruló lépésért fejükkel, életükkel fizessenek.

Buharin és cimborái kitűnően értették és értékelték annak a nagy, valóban népi hazafiságnak jelentőségét, melynek oly magas fokán áll egész országunk. Hazánk apraja-nagyja kész, ha kell, testével védeni hazáját a külföldi intervenciósok betörése ellen. Buharin és cimborái figyelembevették, tudták, értették, hogy a népnek szülőanyja, hazája iránti szeretetével nem lehet tréfálni. És ennek figyelembevételével építették fel provokációik és árulásuk egész rendszerét. Hajlandók szélesre tárni a kapukat a külföldi intervenció előtt, de úgy akarják feltüntetni ezt a dolgot, mintha idegen kezek munkája volna, amelyek ellen ők, ezek a jezsuiták és farizeusok, ezek a Júdások és Vaszilij Sujszkijok felemelik „hazafias" hangjukat. Buharin azt mondotta: a front megnyitásában bűnösöket bíróság elé kell állítani, hazafias mezt kell ölteni.

A játékot lelepleztük. Róluk lerántottuk, egyszersmindenkorra lerántottuk az álarcot. Egyetlen vádlott sem merte tagadni azt a bűnös munkát, melyet a Szovjetunió vereségének és feldarabolásának előkészítése érdekében végzett. Egyesek közülük egyszerűen, durván, cinikusan beszéltek erről, mások viszont — és itt ismét Buharinhoz meg Rikovhoz fordulok —, jezsuitamódra ködösítették beismerésüket, de végeredményben ők sem merték és nem is tudták szovjet bíróságunk nyilvános tárgyalásán ezt a bűntettet tagadni. Túl erősek, túl meggyőzőek ehhez a közvetlen és közvetett bizonyítékok!

Trockij, mint ahogyan az előző perekben megállapítottuk, és ebben a perben ismét bebizonyosodott, megállapodott a japán és német kémközpontokkal abban, hogy közösen fognak harcolni a Szovjetunió és a szovjet hatalom ellen. Erre vonatkozólag ebben

a perben is igen részletes vallomást hallottunk az egyik vádlottól, mégpedig Besszonov vádlottól. Besszonov kijelentette, hogy ezt a megállapodást ama öt pont alapján kötötték, melyet vallomásaiban megnevezett. Az első pont: minden hivatalos kapcsolat kölcsönös szabotálása, a Szovjetunió és Németország közötti kapcsolatok rendezésének szabotálása. Mit jelent ez? Mi ez?

Ez a provokációk rendszere a nemzetközi kapcsolatok terén. Ezek természetesen nem üres szavak, mert tudjuk, hogy a trockistáknak a kétkulacsosság álarcában sikerült számos olyan igen felelős állásba befurakodniok, ahol gyakorlatilag külpolitikánk megvalósítása történik. A Rakovszkijok, Kresztyinszkijek, Jurenyevek és mások, a Besszonovok és a hozzájuk hasonlók valamennyien a Szovjetunió diplomáciai képviselői voltak. Ez mellesleg még súlyosabbá teszi bűnüket és azt a felelősséget, mellyel a Szovjetállamnak és a szovjet népnek tartoznak.

Ők, akiket azzal bíztak meg, hogy államunk érdekeit képviseljék, a valóságban minden rendelkezésükre álló eszközzel harcoltak ellenük. Ezek az urak arra használták fel hivatali helyzetüket — és ezt tette Rakovszkij is, Grinyko is, Kresztyinszkij is —, hogy a béke ügyét aláássák, hogy az imperialisták érdekében mindent elkövessenek fegyveres összeütközések kiprovokálására.

A megállapodás második pontja — a Szovjetunióban levő trockista szervezetek teljes együttműködése a német földalatti- és kémszervezetekkel, s azok ügynökeivel. Milyen célból? A Szovjetunió katonai és gazdasági erejének aláaknázása, a Szovjetunió háborús vereségének meggyorsítása céljából.

Harmadik pont — a német fasizmus közreműködése egy államcsíny végrehajtásában, hogy a hatalom a Szovjetunióban a „jobboldali trockista blokk" kezébe kerüljön.

Negyedik — az intervenció meggyorsítása és haladéktalan békekötés a hatalomra jutott új kormánnyal. Ez természetes láncszem annak az áruló tevékenységnek tervében, melyet ezek az urak folytattak.

Ötödik — Ukrajna elszakítása a Szovjetuniótól Németország javára, a Tengermellék elszakítása Japán javára, Belorusszia elszakítása Lengyelország javára, az egész Szovjetunió feldarabolása egyes területek és köztársaságok elszakítása útján, továbbá e területek és köztársaságok átadása a külföldi imperialistáknak.

Buharinnak el kellett ismernie, hogy az úgynevezett szövetség megkötésének feltételei — bár ez valójában egyáltalán nem „szövetség", hanem lényegében gazda és cseléd közötti szerződés —

a Szovjetunió feldarabolása, Ukrajna, a Tengermellék és Belorusszia elszakítása voltak. Megkérdeztem Buharint: „Kinek a javára?" „Németország javára, Japán javára és részben Anglia javára" — válaszolta. Ez Buharin saját beismerése, ettől már nem szabadulhat és ettől nem is fog szabadulni.

A trockisták és jobboldaliak ennek a megállapodásnak értelmében jártak el. Grinyko elmondta, mit tettek az ukrán nacionalista fasiszták a megállapodás végrehajtása érdekében. Kresztyinszkij megerősítette Grinyko vallomását. Ők, Trockij utasítása szerint diverziós, kém- és kártevőmunkát terveztek, hitleristák és trockisták tevékenységét a Szovjetunióban.

A szovjetellenes „jobboldali trockista blokkban" tekintélyes helyet foglaltak el a burzsoá-nacionalista csoportok, melyek ugyanazon külföldi kémcsoportok közvetlen hatására és a „jobboldali trockista blokk" úgynevezett központjának közvetlen irányításával alakultak néhány nemzeti köztársaságban.

Grinyko, Hodzsajev, Sarangovics és Ikramov — árulók, különféle árnyalatú, hétpróbás, megrögzött ellenforradalmárok, akiknek ellenforradalmári minőségben eltöltött hosszú „szolgálati ideje" a borotybistáktól a „Milli Isztikljalon" és a „Milli Ittihadon" keresztül a „jobboldali trockista blokkig" terjed.

Rikov biztosította Hodzsajevet, hogy a jobboldali üzbég nacionalista szervezet vezetésével az üzbég köztársaság kivívhatja „függetlenségét".

Hodzsajevnek be kellett ismernie — és önök látták Hodzsajevet, ezt a meglehetősen művelt embert, aki kitűnően tud tájékozódni ennek a harcnak árnyalataiban és bonyodalmaiban, melyekben résztvesz — Hodzsajevnek be kellett ismernie, hogy jól tudta, mennyire hazug és hamis az a jelszó, mely az üzbég köztársaság úgynevezett függetlenségéről szól, kitűnően tudta, hogy ez a jelszó valójában az üzbég nép függőségét jelenti annak a kapitalista országnak a kizsákmányolóitól, amely hozzásegíti az üzbég köztársaságot ehhez a látszatfüggetlenséghez.

Rikovval együtt ugyanebben az irányban dolgozott Buharin is, aki — Hodzsajev szavai szerint — dicsőítette a német fasizmust és azt hangoztatta, hogy a fasiszta Németország most minden erejével Európa urává akar lenni, s hogy Németország és Japán megegyezhetnek a Szovjetunió elleni harc tekintetében.

Buharin rábeszélte Hodzsajevet, hogy keressen kapcsolatot az angol kémközponttal azon megbízottai útján, akikről Hodzsajev beszélt. Buharin azt ajánlotta, hogy lépjenek összeköttetésbe

angol körökkel, ígérjenek egyet-mást Angliának. „Az 5 milliós Üzbégisztán — mondotta — nem válhat független államma két kolosszus, a Szovjetunió és Anglia között. Valamelyiknél ki kell kötnie." És Buharin arra ösztönzi Hodzsajevet, aki erre mellesleg maga is eléggé hajlamos, hogy a burzsoá ellenforradalomnál kössön ki.

Buharin a kapitalizmus stabilizációjáról beszél, arról, hogy ebben óriási szerepe volt a fasizmusnak, különösen a német fasizmusnak. Mint e fasizmus hű láncoskutyája, boldog csaholással fejezi ki elragadtatását a német fasizmus iránt.

Buharin ebben az irányban dolgozta meg Ikramovot is, igaz, hogy Ikramov maga sem olyan, mint a ma született bárány. Buharin meghazudtolta Lenint, azt mondta, hogy a gyarmati országok még a Szovjetunió proletariátusának támogatásával sem térhetnek át a szocializmusra úgy, hogy a kapitalizmus stádiumát átugorják és így tovább. Ikramov végleges beszervezése érdekében a kapitalizmus visszaállításának, mégpedig nemcsak Üzbégisztánban, hanem az egész Szovjetunióban való visszaállításának elméletéről és gyakorlatáról prédikált. „Az önök eszközei kicsinyesek — mondta. — Önök meg akarják várni, amíg a Szovjethatalom súlyos helyzetbe kerül és akkor akarnak cselekedni. Nem, jobban kell cselekedni. Mi helyeseljük az önök tevékenységét, melyet Üzbégisztán elszakítása érdekében kifejtenek. Erre vonatkozólag a jobboldaliak megállapodásra jutottak az ukrán nacionalistákkal, a belorusz nacionalistákkal és más köztársaságok nacionalistáival."

A jobboldali, trockista és burzsoá-nacionalista árulók, kapitalista gazdáik kedvéért, vissza akarták kényszeríteni a tőkés igába testvéri szövetségi köztársaságaink népeit, melyeket a Nagy Szocialista Forradalom szabadított fel a cárizmus, a földesurak és a kapitalisták elnyomása alól. Ezek az árulók nem mertek nyiltan beszélni terveikről, nem mertek nyiltan beszélni arról, hogy rabságba akarják dönteni azokat a népeket, melyek a leninisztálini nemzetiségi politika eredményeként oly hihetetlen magas színvonalra, a kulturális, politikai és gazdasági virágzás oly elérhetetlennek hitt színvonalára emelkedtek. Ezek az árulók hamis, csalárd, hazug beszédeket mondtak, hamis, csalárd, hazug jelszavakat hangoztattak e köztársaságok függetlenségéről.

Van-e a Szovjetunión kívül más ország a világon, amely valóban biztosította a milliós néptömegek igazi nemzeti függetlenségét, igazi és teljes nemzeti kultúráját, igazi felvirágzását? Ilyen ország, a Szovjetunión kívül, nincs az egész világon! A kapitalista

országok gyarmatain — Indiában, Algirban, Tuniszban, Marokkóban, vagy akár a keleti országokban a népek a kapitalista elnyomás súlyos jármában senyvednek, fokozódik a szegénység és nyomorúság, egyre nagyobb tömegek pusztulnak éhen, burjánzik a vérbaj és a tuberkulózis, mind nagyobb méreteket ölt a pusztulás és az elszegényedés —, a Szovjetunióban, a Szovjetunió tizenegy dicső szövetségi köztársaságában ezzel szemben egyre nagyobb a tömegek anyagi jóléte, mind magasabb fokra emelkedik a formájában nemzeti, tartalmában szocialista kultúra, mind örömteljesebben és fényesebben ragyog a köztársaságok végeláthatatlan, gazdag térségeire áldott sugaraival az új, szocialista nap, a népek megbonthatatlan baráti szövetsége, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége el nem hervadó dicsőségének napja.

A provokátorok, kémek, fasiszták természetesen arra törekednek, hogy elválasszák a szövetségi köztársaságokat Szövetségünktől.

Miért törekednek erre? Mert, mint Sztálin elvtárs már 18 évvel ezelőtt megmondotta, a végvidékek különválása aláásná Közép-Oroszország forradalmi erejét, amely Nyugat és Kelet szabadságmozgalmát ösztönzi. „Maguk a különvált végvidékek — mondotta Sztálin elvtárs — elkerülhetetlenül a nemzetközi imperializmus rabságába jutnának." A nemzeti köztársaságok igazi függetlensége csak a Szovjetállam, a győztes szocializmus körülményei közt, a nagy Sztálini Alkotmány alapján biztosítható.

Kártevők, diverzánsok

Ez az áruló banda már eddig is ismert, a bíróság előtt nem egyszer leleplezett bűnös módszerekkel, a kártevés, a diverzió, a kémkedés és a terror módszereivel dolgozott. Kártevők, diverzánsok, kémek furakodtak be számos területre és ott vezető állásokat foglaltak el. Ez volt a helyzet Csernovval, aki a Szovjetunió földművelésügyi népbiztosának magas posztját foglalta el, ez volt a helyzet Grinykóval, aki a Szovjetunió pénzügyi népbiztosának magas állásába, Rozengolccal, aki a Szovjetunió külkereskedelmi népbiztosának magas állásába telepedett, ez volt a helyzet Zelenszkijjel, a Szövetkezeti Központ volt elnökével és még sok más esetben. E gonosztevők előtt természetesen a legszélesebbkörű és egyszersmind a legjobban álcázott és legveszélyesebb kártevésnek olyan lehetőségei nyíltak, amilyenek ritkán állnak gonosztevők rendelkezésére.

A „jobboldali trockista blokk" kártevő aknamunkájának fő feladata az volt, hogy minden úton-módon aláássa a Szovjetunió gazdasági erejét. A szovjet szocialista rendszer megszüntetése, a Szovjetunió védelmi képességének és hadiiparának gyengítése, a mezőgazdaság elpusztítása a kolhozok és szovhozok felszámolása útján, a népgazdaságban oly rendkívül fontos szerepet betöltő közlekedés megbénítása — ezek voltak azok a szörnyű feladatok, melyeket e gonosztevők maguk elé tűztek.

Úgy tervezték, hogy a végzetes következmények beálltát arra az időpontra időzítik, amikor külföldi agresszorok megtámadják a Szovjetuniót, sőt nem is csak erre törekedtek, hanem arra is, hogy ezek a bűnös cselekmények, mint a Szovjetállam erejének gyengítéséhez vezető meghatározott tényezők önálló szerepet is töltsenek be.

A „jobboldali trockista blokk" fő céljának, a szovjet hatalom megdöntésének érdekében — mint a bírósági tárgyalás kimutatta — a legpiszkosabb és a legcinikusabb módszerektől sem riadt vissza, hogy megingassa a tömegeknek a szovjet hatalom szerveibe vetett bizalmát, hogy a lakosság körében elégedetlenséget szítson a Szovjetekkel szemben, és lehetőleg fellázítsa a népet a szovjet hatalom ellen.

Ez a provokációs tevékenység, melyet minden egyes vádlott a munkahelyén fejtett ki, hatalmas és általános politikai veszélyt jelent. Erről különösen az olyan ügyek tanúskodnak, mint például a bíróság előtt már említett eset, mely Lepel községben játszódott le: az önkényeskedéseknek és törvénysértéseknek, melyeket e blokk utasítására az összeesküvők és gonosztevők elkövettek, az volt a céljuk, hogy törvénytelen cselekményekkel minél nagyobb tömegek szemében diszkreditálják a szovjet hatalmat.

A tárgyalás és a nyomozás megmutatta, milyen lelkiismeretlenül cinikusak és milyen szörnyűségesen bűnösek voltak azok az eszközök és azok a módszerek, melyeket a blokk céljának elérésére igénybevett. Ez a kártevő aknamunka különös veszélyt jelentett, tekintettel arra a kivételes és különleges helyzetre, melyet többen a vádlottak közül a szovjet államapparátus rendszerében betöltöttek.

Nézzük a pénzügyeket. A pénzügyek terén — ahogyan azt Rikov Buharinnal egyetértésben megfogalmazta — a kártevők alapvető elgondolása az volt, hogy „a szovjet rubellel kell lesujtani a szovjet kormányra". Ez egy régi trockista jelszó átfogalma-

zása, melyet más perekből, Pjatakovtól ismerünk: „A legérezhetőbb eszközökkel a legérzékenyebb helyekre ütni."

„A szovjet rubellel kell lesujtani a szovjet kormányra" — íme az utasítás, mely Grinykónak, a volt pénzügyi népbiztosnak, a német és lengyel kémközpont ügynökének, Buharin és Rikov jobbkezének egész tevékenységét meghatározta. Ezt az utasítást, a „blokknak" ezt a határozatát legjobb tudása és lelkiismerete (bár rothadt lelkiismerete) szerint igyekezett megvalósítani.

De ennél tovább is mentek. Tudjuk, hogy a pénzügyi munka jelentősége nem szorítkozik zárt körre, hogy ez határozza meg valamennyi iparág irányát és fejlődését is. Ezt is figyelembevette a kártevők bűnös blokkja. A pénzügyi kártevést kiterjesztették különféle más gazdasági területekre is. A Szovjetunió számára oly roppant jelentőségű mezőgazdaság terén a kártevők feladata az volt, hogy a lehetőség szerint akadályozzák a párt és a kormány által célul kitűzött 7—8 milliárdos terméseredmény elérését.

Grinyko elmondta, hogyan okozott kárt az adópolitikában, a takarékoskodás terén, s hogyan követtek el mindent a lakosság elkeserítésére. Mindnyájan jól tudjuk, milyen felháborító módon volt megszervezve Grinyko idejében a takarékpénztárak ügye, mennyi időt kellett eltölteniük, mennyi különféle kellemetlenséggel, szemtelenséggel, gorombasággal és figyelmetlenséggel kellett számolniuk a betéttulajdonosoknak, s hogyan igyekeztek Grinykóék bosszantani és elriasztani a lakosságot a takarékpénztártól.

Grinyko most nyiltan megmondta, mi rejlett emögött: az az igyekezet, hogy a betéttulajdonost felbosszantsák és ezzel a takarékoskodás ügyét aláássák. A takarékpénztári ügyek élére — Grinyko saját szavaival élve — olyan gazembert tettek, mint Ozerjanszkij, aki egyidejűleg terrorcselekményeket készített elő pártunk és a kormány vezetői ellen.

Nem térek ki a többi tényre, melyek arról tanúskodnak, hogy Grinyko személyében a szovjet hatalom régi, megátalkodott ellenségével állunk szemben, aki testestül-lelkestül eladta magát a német kémközpontnak és aki kártevés, diverzió, árulás és terror útján aktívan harcolt a szovjet hatalom ellen a kapitalizmus visszaállításáért.

Nézzük a másik kémet, Csernovot, aki kétségtelenül „tehetséges" ember, hiszen egyetlen este leforgása alatt Kibrikkel meglátogatta Dant, összeverekedett a rendőrökkel, a rendőrfőnökségre került és felcsapott német kémnek.

Nincs azonban ebben semmi valószínűtlenség. Előfordul ez olyan emberek életében, amilyen Csernov. Most többé-kevésbbé friss és egészséges a külseje. A börtön nagyon jót tett neki. Amíg szabadon járt, arca egy kiélt alkoholista arca volt, aki többet ivott, mint dolgozott — súlyos társadalmi nyavalyában, alkoholizmusban szenvedett. Egy alkalommal a kormány megbízásából külföldre utazik. Ugyanakkor azonban megbízást vállal el a „blokk"-tól, amely felhasználja Csernov véletlen kiküldetését és utasítja, hogy létesítsen kapcsolatot Dannal. Ráakad Danra és Kibrikre. Dan és Kibrik — tiszta dolog — német kémek. Ez, ha másból nem, abból is kiderül, hogy a velük folytatott beszélgetésről a rendőrfőnökség kémszolgálata azonnyomban tudomást szerzett.

Azt mondják, hogy a „falnak is füle van", de vannak olyan falak is, melyeknek szeme is van, s ezeken a szemeken keresztül nemcsak látni, hanem fényképezni is lehet mindent. Miközben Csernov Dannal és Kibrikkel eszik-iszik, elkattintják a fényképezőgépet és megörökítik lemezen a „barátok találkozását". A rendőrfőnökség kezébe olyan okmány került, mely tönkreteheti Csernov egész karrierjét. A kormány megbízásából utazik és olyan hétpróbás mensevikekkel találkozik és szűri össze a levet, mint Dan és Kibrik. Ez Csernovnak még politikai karrierjénél is többe kerülhet. És ezt használja ki a német kémközpont. Nem tartja Csernovot olyan magas személyiségnek, hogy taxiba kellene ültetni, megfelel a trolibusz is. A trolibuszra szálló utasok pedig verekedést kezdenek, botrány tör ki, mely a rendőrőrszobán fejeződik be. Szép jelenet — a népbiztos botrányt rendez és képen vág egy rendőrt. Adjuk hozzá a kompromittáló fényképfelvételeket és Csernov máris „sakk-matt". Csernov vagy szakít az egész dologgal és 180 fokos szögben megfordul, vagy továbbúszik az árral, amely eddig is vitte. Hozzá kell tenni, hogy Csernov, a volt mensevik, mindvégig megőrizte mensevik mivoltát. Ehhez képest — akárcsak Rozengolc — ő is elmondhatja az ima szavával: „De szabadíts meg a gonosztól." Még Rikov is köszörülte a nyelvét Csernovon, mondván, hogy egy este leforgása alatt sikerült neki a rendőrfőnökségre jutni és felcsapni kémnek.

Talán nem így történik az ügynökök beszervezése? Az utóbbi időben nyomtatásban megjelent számtalan leírásból tudjuk, hogyan fogják őket a lokálokban, magánbeszélgetések során, szerelmi légyottokon, és hogyan csempészik e légyottokra a szép nem képviselőit, akik egy kevésbbé szép intézmény képviselőinek még kevésbbé szép szerepét játsszák. Tudjuk, hogy fogják őket kártyával, konyakkal. Úgy fogják őket, mint a fény felé röpködő pilléket.

Az előző perben láttuk, hogy a német felderítőszolgálat — meg kell adni — mesterien szervezte be Sztroilovot. Rakovszkij elmondta, hogy őt, a nagy élettapasztalattal rendelkező embert, hogyan szervezte be az angol és a japán kémközpont és hogyan tette őt egy bizonyos Armstrong vagy Leckart angol kémmé.

És itt van Csernov, ő a német kémközpont megbízásából cselekszik és nyiltan megmondja: „A német kémközpont, mint különleges feltételt, szabta meg a kártevés megszervezését a lótenyésztés terén." Azért, mint Rajvid mondta — hogy a Vörös Hadsereg ne kapjon lovakat. Világos fogalmazás. Csernovnak nem nehéz teljesíteni ezt a feladatot és hozzá is lát a teljesítéshez. Ez az ember külön kiválaszt három gyárat: a kasincevit, az orelit és a sztavropolit. Miért? Azért, hogy ott — mint most kifejezi magát, „virulens baktériumokat tartalmazó biopreparátumokat" dolgozzanak ki. Ezt azért teszi, hogy tönkretegye a lótenyésztést, hogy tönkretegye az állatállományt, hogy tönkretegye általában az egész állattenyésztést.

Természetesen, ki teheti ezt meg, ha nem olyan magasállású ember, mint Csernov. Ki szervezhet külön gyárakat fertőző preparátumok előállítására? Csak ő. És ő meg is tette. Ő maga mondta, hogy 25 000 ló pusztult el utasítása folytán. Egyes országrészekben, például Szibériában, rengeteg ló pusztult el. Szándékosan orbánccal, sertésvésszel fertőzték meg a sertéseket. Megtették ezt a Voronyezs területen is, az azov-feketetengeri határvidéken és a Leningrád területen is.

A feladat egyszerű volt — gyengíteni kell a Vörös Hadsereg védelmi képességét. Nem egyszerű kártevés ez, ez kémek kártevése, a kártevők pedig katonai ellenség kémei, katonai ellenségé, amely elhatározta, hogy az Ilias és Odysseia korának példáit követi. Trójai lovat akarnak bevinni a városba, hogy alkalomadtán a ló szolgáljon támaszpontul a haza védőivel szemben.

Rozengolc is úgy cselekszik, ahogyan ez a németek és japánok érdekeinek megfelel. Szántszándékkal az ő érdekükben köt meg egy ásványolajszerződést. Szántszándékkal kártevő módon szervezi meg az aranyhulladék kivitelét, az említett államok érdekében, saját hazája érdekeinek nyilt megsértésével. Megszervezi a Japánba irányuló kártevő, bűnös nyersvaskivitelt, hogy ebből a nyersvasból éppen azok a lövedékek készüljenek, melyekkel a japán katonai klikk, ha nem bombázni, akkor mindenesetre ijesztgetni akarja hazánkat. Mindent elkövet, hogy a védelmi célokat szolgáló importot hátráltassa. Úgy cselekszik, ahogyan a kémközpont

előírja, kihasználja magas állását, csalárdul, hitszegő módon elárulja állami kötelességét.

Ami a kártevést illeti, Ikramov és Hodzsajev sem maradnak el központi „kollégáik" mögött. Maga Ikramov vallott itt a Namanganban elkövetett kártevésről, a selyemmotolláló üzemekben, a gyapottisztítókban, a gyapotgazdaság megszervezésében elkövetett kártevésről. Vallomásuk szerint e kártevő aknamunka megszervezésében Rikov és Buharin szerepe egészen világos volt — olyan szerep, melyet vezetőnek nevezhetünk.

Zelenszkij. Itt csak arra a gyalázatos dologra mutatok rá, hogy üveget, szögeket szórtak az élelmiszerbe, többek közt a vajba; ez a legfontosabb létérdeket, lakosságunk egészségének és életének érdekeit sujtotta. Üveg és szög a vajban! Ez már olyan szörnyűséges bűntett, mely mellett, úgy hiszem, elhalványul minden más ilyentermészetű bűncselekmény. Gazdag készletekkel rendelkező országunkban nem fordulhatott és nem is fordulhat elő, hogy bármiféle termékben is hiány mutatkozzék. Éppen ezért ennek az egész kártevő szervezetnek az volt a feladata, hogy hiányt idézzen elő olyasmiben, amiben bővelkedünk, hogy a piacot és a lakosság szükségleteit feszültségben tartsa. Csak egy epizódot említek meg Zelenszkij tevékenységéből — a történet azzal az 50 vagon tojással, amit Zelenszkij szándékosan megsemmisített, hogy Moszkva kénytelen legyen nélkülözni e rendkívül fontos élelmiszert.

Most már világos, miért fordul elő nálunk itt is, ott is fennakadás, miért hiányzik majd ez, majd az, majd amaz, bár mindenben bővelkedünk. Éppen ezek miatt az árulók miatt. Ez jó talajt biztosított számukra ahhoz, hogy hangulatot keltsenek gazdasági vezetésünk rendszere ellen, a Szovjethatalom egész rendszere ellen. A lakosság legfontosabb szükségleteire lesujtani, ez lényegében annyit jelent, mint teljesíteni Rjabusinszkij régi utasításait, aki az éhség csontkezével akarta megfojtani a proletárforradalmat. De nem sikerült!

A kártevések szervezésével ezek a Rikovok és Buharinok, Jagodák és Grinykók, Rozengolcok és Csernovok stb. stb. egy meghatározott célt követtek: megfojtani az éhség csontkezével a szocialista forradalmat. Nem sikerült és nem is fog sikerülni soha!

Sarangovics megszervezi a lovak fertőző kevésvérűségének terjesztését — 30 000 ló hullik el. Sarangovics mindent elkövet, hogy tönkretegye a tőzegipart. Szándékosan nemzetiségi gyűlölködést kelt, nacionalista érzelmeket ébreszt a belorusz lakosság körében.

Ivanov gyárakat tesz tönkre, tönkreteszi a cellulóze- és papíripart, de óvatosan, körültekintéssel végzi ezt a munkát, nehogy túlságosan ártson angol gazdái érdekeinek, hiszen a „jobboldali trockista blokk" nekik akarta átadni az erdőipart és erejéhez, lehetőségeihez mérten mindent megtett a kedvükért.

Ime, a kártevő és diverziós intézkedések alaposan átgondolt, pontosan megszervezett — és ismerjük el — pontosan megtervezett rendszerének égbekiáltó, szörnyű képe. Ezeknek az intézkedéseknek nemcsak az volt a céljuk, hogy aláássák országunk védelmi képességét és gazdasági erejét, hanem az is, hogy nehezen leleplezhető eszközökkel elégedetlenséget, ingerültséget keltsenek a lakosság nagy tömegei körében.

És ehhez járul a Szovjethatalom elleni közvetlen és nyilt fegyveres fellépések szervezése, melynek szintén megvan a maga története. Buharin és Rikov Szlepkovot Észak-Kaukázusba, Jakovenkót Szibériába küldi. Ezek meg is indítják ott a felkelő mozgalmat, összeköttetésbe lépnek külföldi fehérgárdista kozákkörökkel, Észak-Kaukázusban kozák partraszállást készítenek elő. Rikov és Zubarjov az Uralban felkelőkülönítményeket szerveznek. Ikramov és Hodzsajev Közép-Ázsiában Rikov, Buharin és mások irányításával felkelőosztagokat szerveznek mullákból[15], bájokból[16] és különféle deklasszált elemekből. Sőt Ivanov az Északi határterületen Buharin egyenes utasítására a száműzött kulákokból szervez felkelőkülönítményeket — Buharin nyilván ilymódon akarta biztosítani a kulákok számára azt a lehetőséget, hogy belenőjenek a szocializmusba.

A Szovjetállam vezető személyiségeinek, Sz. M. Kirovnak, V. R. Menzsinszkijnek, V. V. Kujbisevnek és A. M. Gorkijnak meggyilkolása

Áttérek most a következő fejezetre, mégpedig a vádlottak terrorista tevékenységére, kitervelt és végrehajtott gyilkosságaikra a Szovjetállam vezető személyiségeinek, Sz. M. Kirovnak, V. R. Menzsinszkijnek, V. V. Kujbisevnek, A. M. Gorkijnak meggyilkolására és M. A. Peskov meggyilkolására.

---

[15] Mulla = mohamedán pap. — *Ford.*
[16] Báj = kulák, gazdag kupec. — *Ford.*

Ez egyike a per legsötétebb és legsúlyosabb mozzanatainak,

Hogyan indokolta Rikov földalatti csoportjának a terrorra való áttérését? Nagyon őszintén. „Minthogy a jobboldaliak ellenforradalmi szervezete illegális, összeesküvő jellegű volt — mondotta — ellenforradalmi munkájához pedig semmiféle tömegbázissal nem rendelkezett, és minthogy a hatalom más úton való megszerzése kilátástalan volt, a terror alkalmazása a központ véleménye szerint bizonyos lehetőségekkel kecsegtetett."

Rikov a bíróság előtt összefüggően és kimerítően elmondotta, hogyan alakult ki a föld alatt a jobboldaliak szervezete, hogyan tért át mind élesebb és élesebb harci módszerekre és formákra. A terrorista hangulat növekedése Rikov szerint még az 1930-as évet megelőző időszakra nyúlik vissza. Körülbelül 1932-ben alakult ki, Rikov vallomása szerint az, amit ő pozitív beállítottságnak nevez, pozitív beállítottságnak a terror alkalmazása, mint a hatalomért való harc módszere iránt. Közben vállalkozott Rikov egy kis filozófiai elmefuttatásra is, és hangsúlyozta, hogy ő nem elméletben, gyakorlat nélkül képzeli el a terrort. És valóban, alig hogy a terror álláspontjára helyezkedett, máris rátért a terrorcselekmények szervezésére, és megkezdte előkészítésüket, megkezdte vezetőink meggyilkolásának előkészítését, mégpedig ugyanolyan pedantériával és ugyanolyan nyugalommal, amilyennel itt a bíróság előtt felvilágosításokat adott és amilyennel annakidején nyilván a postaigazgatási rendeleteket aláírta.

A halál nyirkos hidege és hullaszag árad Rikov meg a többi jobboldali és trockista, fasiszta összeesküvő vallomásaiból.

A terror teljes erővel működik. Ezzel a terrorral foglalkozik rendszeresen és pedánsan az egész blokk.

Buharin szintén a terror mellett volt, habár — mint kijelentette — inkább a tömegfelkelésekre orientálódott, mint a terrorra. Hogy milyen irányban orientálódott, azt csak magyarázza meg ő, de mi tudjuk, hogy ő már nagyon régen — és ezt most teljesen bebizonyítottnak kell tekinteni — már 1918-ban résztvett mind Kaplan, mind a „baloldali" eszerek, a trockisták, a jobboldali eszerek terrorista cselekményeinek megszervezésében. Ő maga nagyhangon beszél arról, hogy később, 1932-ben tárgyalásokat folytat Szemjonov volt eszerrel, terrorcselekmények szervezőjével és az eszer osztagok vezetőjével, tárgyalásokat folytat vele a Sztálin és Kaganovics elvtársak ellen irányuló terrorharc megszervezéséről. 1932-ben Pjatakov és Szedov közvetítésével tárgyalá-

sokat folytat Trockij ama feltételéről, utasításáról, vagy ahogyan ő nevezi, irányelvéről, mely szerint át kell térni a terrorra. És jellemző, hogy Buharin nyomban rátér ennek az irányelvnek gyakorlati megvalósítására. Most világos, hogy a buharini álláspont ebben a kérdésben korántsem elméleti; igazi gyakorlati ember módjára cselekszik, hiszen ő tárgyalt Szemjonovval, ő bízta rá a terrorcselekmény megszervezését. Éppen ő volt az, aki bár valamivel később, megbízást adott tanítványának, Szlepkovnak, és másoknak a fegyveres, véres kulákfelkelés megszervezésére. Az összeesküvő blokk nagy erővel indítja meg a terrorista csoportok szervezését s ezek gyakorlatilag készítik elő a terrorcselekmények elkövetését, Kirov meggyilkolását. Ezt a gyilkosságot teljesen feltárta és leleplezte az előző per, de csak most tudtuk meg, hogy a Kirovot meggyilkoló trockista-zinovjevista központ tevékenysége nem volt önálló jellegű. Megállapítottuk, hogy Kirovot éppen e „jobboldali és trockista" központ határozata alapján gyilkolták meg, annak a blokknak határozata alapján, melyet joggal nevezhetünk a központok központjának.

Jagoda vádlott megerősítette a bíróság előtt, hogy Kirovot a „jobboldali trockista blokk" közvetlen döntése alapján gyilkolták meg, s hogy ezt a döntést ő hajtotta végre, őt bízták meg ezzel a gyalázatos feladattal. És Jagoda teljesítette ezt a megbízást. Utasította a Belügyi Népbiztosság Leningrád-területi Igazgatóságának helyettes vezetőjét, Zaporozsecet, hogy kövessen el mindent e gyilkosság nyélbeütésére. Néhány hónappal a gyilkosság előtt Leonyid Nyikolajevet letartóztatták és előállították a területi igazgatóságra; revolvert, töltényeket és Kirov mindennapi útvonalának leírását találták nála. Így kétségbevonhatatlanul bebizonyosodott, hogy valami szörnyű tettre készül. De Zaporozsec Jagoda egyenes utasítására szabadon engedi ezt a gazembert, és Nyikolajev néhány hónappal később megöli Kirovot. Gaztettének elkövetésében közvetlenül résztvett az áruló, megvetett Jagoda, akinek akkor éppen az volt a feladata, hogy a kormány tagjainak védelméről gondoskodjék.

Jagoda megerősítette a bíróság előtt, hogy Rikov és Buharin résztvettek e határozat hozatalában, megerősítette, hogy Rikov és Jenukidze résztvettek a központnak azon az ülésén, melyen Kirov meggyilkolásának kérdését tárgyalták, ilymódon megerősítette, hogy Rikov és Jenukidze közvetlenül résztvettek magában a gyilkosság megtárgyalásában. Nyiltan feltettem a kérdést, igazat beszélnek-e Buharin és Rikov, amikor azt mondják, hogy

nem tudtak erről a gyilkosságról. Jagoda kijelentette: ez lehetetlen, mert amikor Jenukidze előadta, hogy a „jobboldali trockista blokk", együttes ülésen eldöntötte a Kirov elleni terrorista cselekmény kérdését, ő, Jagoda, bizonyos „taktikai", konspirációs meggondolásból ellenezte ezt, de mindennek ellenére tudta, hogy ez a központ határozata, nem pedig holmi partizánkodó összeesküvő csoport egyéni akciója, tudta, hogy ez a határozat a „jobboldaliak és trockisták blokkjától" származik, melyben Buharin és Rikov egyaránt aktív részt vett.

Most pontosan megállapítottuk, hogy Kirov elvtárs meggyilkolását Jagoda egészen közvetlen részvételével követték el. Bebizonyítottnak tekintem Buharin és Rikov egészen közvetlen részvételét is.

Nézzük, melyek bizonyítékaim:

Ha feltételezzük, hogy Rikov és Buharin nem vettek részt ebben a gyilkosságban, akkor el kell ismernünk, hogy a Kirov meggyilkolását elhatározó „jobboldali trockista blokk" két fontos vezetője valamilyen okból távoltartotta magát ettől a gaztettől. Miért? Emberek, akik kémkedést, felkelést, terrorista cselekményeket szerveztek és saját beismerésük szerint utasítást kaptak Trockijtól a terrorra, 1934-ben egyszerre csak távoltartják magukat Sztálin egyik legfontosabb harcostársának, a párt és a kormány egyik legkiemelkedőbb vezetőjének meggyilkolásától.

Buharin és Rikov tudtak erről! Lehetetlen, hogy ilyen nagyhorderejű terrorista cselekményről ne tudtak volna a „jobboldali trockista blokk" oly jelentős főkolomposai, mint Buharin és Rikov. Ha nem tudtak volna róla, az természetellenes, teljesen illogikus lenne.

Buharin és Rikov beismerték, hogy tervükben szerepelt a párt és a kormány vezetőinek, a Politikai Iroda tagjainak meggyilkolása. Ugyanerről tárgyaltak Szemjonovnál Buharinnal vagy Buharinnál Szemjonovval. Miért higgyük el azt, hogy Buharin, amikor Szemjonovval a Politikai Iroda tagjainak meggyilkolásáról tárgyal, kihagyja a kiszemelt áldozatok listájából a Politikai Iroda egyik legbefolyásosabb tagját, aki híres volt a trockisták, zinovjevisták és buharinisták elleni kíméletlen harcáról. Hol a logika az ilyen magatartásban? Sehol.

Végül, Rikov beismerte, hogy 1934-ben megbízta Artyemenkót, hogy figyelje a kormány tagjainak gépkocsijait. Milyen célból? Terrorista célból. Rikov kormányunk tagjainak, a Politikai Iroda

tagjainak meggyilkolását készíti elő. Miért tegyen Rikov kivételt Szergej Mironovics Kirovval, akit mégis csak megöltek ennek az átkozott blokknak a határozata alapján? Rikov nem tett kivételt.

Jenukidze meg Jagoda a központ tagjai voltak, s Buharin és Rikov legszűkebb környezetéhez tartoztak. Jenukidze és Jagoda — Szergej Mironovics Kirov meggyilkolásának részesei, Rikov és Buharin közvetlen munkatársai voltak, a párt és a kormány vezetői elleni terrorcselekmények egész rendszerének központjában állottak. Hogyan higgyük el, hogy éppen Rikov és Buharin nem tudtak arról, amiről tudott Jenukidze — Buharin és Rikov legjobb barátja, tettestársa és cinkosa, amiről tudott Jagoda — Buharin és Rikov legjobb barátja, tettestársa és cinkosa.

Ezek azok a körülmények, melyek teljesen beigazolják Rikov és Buharin részességét Szergej Mironovics Kirov meggyilkolásának megszervezésében.

De, mint a bírósági eljárás megállapította, a jobboldali és trockista árulók terrorista tevékenysége nem éri be Kirov meggyilkolásával.

Mint a nyomozás megállapította, Alekszej Makszimovics Gorkij, Vjacseszlav Rudolfovics Menzsinszkij és Valerian Vlagyimirovics Kujbisev e „jobboldali trockista blokk" megbízásából elkövetett terrorcselekményeknek estek áldozatul. Gyilkosság áldozata lett Gorkij fia, M. Peskov is.

Jagoda erre vonatkozólag a következő vallomást tette:

„Határozottan kijelentem, hogy Kirovot a «jobboldali trockista blokk» központjának határozatára gyilkolták meg. Ugyanennek a központnak határozata értelmében hajtották végre a terrorcselekményeket és gyilkolták meg Kujbisevet, Menzsinszkijt és Gorkijt."

Megerősítették ezt azok is, akik közvetlen részesei voltak e gyilkosságnak. A gyilkosok főnökének, Jagodának aljas tervét a leghitszegőbb, legaljasabb, jezsuita módon hajtották végre. Jagoda eleinte megpróbálta tagadni, hogy résztvett Makszim Alekszejevics Peskov meggyilkolásában. Azután a zárt bírósági tárgyaláson beismerte. Mint a tárgyalási jegyzőkönyvből kiderül, mindenben megerősítette a nyomozás folyamán tett vallomásait, megerősítette, hogy ő szervezte meg Makszim Peskov meggyilkolását, azt pedig, hogy erről nem akart beszélni, azzal magyarázta, hogy a gyilkosság indítóokai teljesen személyes jellegűek voltak.

Menzsinszkij meggyilkolásáról azonban beszélt Jagoda nyilt tárgyaláson is, de tagadta, hogy ebben karrierista meggondolások vezették volna. Nyiltan kijelentette:

„Tagadom, hogy Menzsinszkij meggyilkolásában engem személyes jellegű meggondolások vezettek. Az OGPU vezetőjének posztjára nem egyéni meggondolásokból, nem karrierista meggondolásokból pályáztam, hanem összeesküvő tevékenységünk érdekében."

Ez nagyon valószínű, de az egyik nem zárja ki a másikat. Hogy Jagoda egyéni okokból képes gyilkolni, azt beigazolta Makszim Peskov meggyilkolásáról tett beismerő vallomása. Nyiltan megmondta, hogy az indítóokok személyesek voltak. Nem lehetetlen tehát, hogy Jagodát itt is személyes motívumok vezették.

Azt mondja, hogy erre vonatkozólag a központ külön határozatot hozott, melyet Jenukidze adott át neki. A határozat orvosok felhasználását írja elő, ami eleve teljesen kizárta a leleplezés lehetőségét.

Mint látjuk, Jagoda nem egyszerű gyilkos, hanem a leleplezés elmaradásának garanciájával dolgozó gyilkos. Feltevései azonban itt sem igazolódtak be. A garancia rothadtnak bizonyult és csődöt mondott. Jagodát és aljas bűntevékenységét leleplezték, de nem az az áruló felderítőszervezet leplezte le, melyet az áruló Jagoda szervezett, melyet a Szovjetállam és forradalmunk érdekei ellen irányított, hanem az igazi, valóban bolsevik felderítő szervezet.

Jenukidze és Jagoda, szem előtt tartva azokat a garanciákat, melyeket Jagoda keresett, arról beszélnek, hogy e garanciák szempontjából hogyan jobb a másvilágra küldeni Menzsinszkijt és a többi kiszemelt áldozatot. Jagoda felveti ördögi gondolatát: a halált betegség útján kell előidézni, vagy, amint itt a bíróság előtt mondotta: „Beismerem, hogy bűnös vagyok Makszim Peskov megbetegedésében." Ez mellesleg szólva nem is olyan paradoxon, mint amilyennek első hallásra hangzik. Nem is annyira elképzelhetetlen, hogy emberek olyan körülményeket alakítanak ki, melyek közt a gyönge, leromlott szervezet megbetegszik, azután megfelelő „gyógymódot" dolgoznak ki, vagy mint Pletnyev mondta, a legyengült szervezetbe valami fertőzést csempész be az ember, nem küzd a betegség ellen, nem a betegnek, hanem a fertőzésnek segít és így viszi sírba a beteget.

Jagoda mestere volt a legalattomosabb gyilkolási technikának. Művészi tökélyre vitte a banditák „tudományát"; túlszárnyalt sok más gonosztevőt, akik nem értették Jagodának ezeket a messzemenő és mélyreható bűnös elgondolásait.

Jenukidze elutasította Jagodának azt a javaslatát, hogy Kirovot betegséggel öljék meg. Kijelentette: Kirovot úgy kell meg-

ölni, ahogyan azt a központ tervbevette. Megígérte azonban, — mint Jagoda mondotta — hogy a legközelebbi alkalommal felhasználják a Jagoda által ajánlott receptet és eszközöket.

Ez az alkalom be is következett, amikor felmerült az újabb gyilkosságok kérdése.

„Mikor Jenukidze átadta az összekötő központ határozatát Kirov meggyilkolására vonatkozólag — mondta Jagoda —, azt az aggályomat fejeztem ki, hogy egy nyilt terrorista cselekmény nemcsak engem, hanem az egész szervezetet is lebuktathatja. Kevésbbé veszélyes módszert javasoltam Jenukidzének és emlékeztettem arra, hogyan öltük meg orvosok segítségével Menzsinszkijt. Jenukidze azt válaszolta, hogy Kirov megölésének úgy kell történnie, ahogyan tervezték, és hogy ezt a gyilkosságot a trockisták és zinovjevisták vállalják magukra; a mi dolgunk csak az, hogy ne zavarjuk őket.

Ami az orvosok segítségével történő veszélytelen gyilkolási módot illeti, Jenukidze azt mondta, hogy a központ a közeljövőben megtárgyalja, kit kell majd ilyen módon elsősorban megölni a párt és a kormány vezetői közül.

Lehet-e még fokozni ezt a határtalan cinizmust és alattomosságot? Ezek az emberek undorító nyugalommal és hidegvérrel beszélték meg, kit célszerűbb eltenni láb alól a párt és a kormány vezetői közül, és milyen módon kell azt végrehajtaniuk, hogy elkerüljék a leleplezést.

„Bizonyos idő mulva — mondta továbbá Jagoda —, mikor legközelebb találkoztam Jenukidzével, közölte velem, hogy a központ határozatot hozott, melynek értelmében több terrorcselekményt kell elkövetni a Politikai Iroda tagjai és ezenkívül Makszim Gorkij ellen. Jenukidze elmondta nekem, hogy a «jobboldali trockista blokk», melynek legközelebbi terve a szovjet hatalom megdöntése, Gorkijt veszélyes embernek tartja. Gorkij a sztálini vezetés rendíthetetlen híve és az összeesküvés realizálása esetén kétségtelenül felemeli a tiltakozás hangját ellenünk, összeesküvők ellen."

Ezért merült fel Alekszej Makszimovics Gorkij meggyilkolásának kérdése, és ezért határozta el azt végérvényesen a blokk.

Egy másik határozat Valerian Vlagyimirovics Kujbisevnek, a lenini-sztálini Politikai Iroda egyik aktív tagjának eltávolításáról szólt.

Így tehát e rövid idő alatt három áldozat, három időelőtt elhúnyt kiváló ember szállt sírba a „jobboldali trockista blokk" határozata folytán. Országunk három kitűnő embere, hazánk három

hű fia esett áldozatul az árulók gyalázatos összeesküvésének, köztük Alekszej Makszimovics Gorkij, a nagy orosz író, a zseniális művész, az orosz és a világirodalom büszkesége.

Költeményeinek és meséinek, elbeszéléseinek és regényeinek minden sorából a forradalmi tettek heve és nemessége árad. Nem hiába fűzte életét a nagy Leninhez és a nagy Sztálinhoz, legjobb, legközelebbi barátjukként. Nem hiába írta Lenin többízben is, hogy Gorkij óriási művészi tehetség, aki az egész világ proletármozgalmának sok hasznot hozott és fog hozni a jövőben.

Nem hiába írta Lenin, hogy Gorkij vitán felül a proletárművészet legkiválóbb képviselője, hogy nagyszerű művészi alkotásai révén elválaszthatatlanul összeforrott Oroszország és az egész világ munkásosztályával. Gorkij megérezte a közelgő vihart, megjósolta mozgalmunk győzelmét, a világos proletár értelem győzelmét a kapitalizmus homálya és alávalósága felett.

A nagy ember beteg szívét ért áruló csapások súlya alatt elesett a dolgozó emberiség egyik legjobb barátja, kihúnyt az emberi értelem, az emberi szépség egyik legragyogóbb és legerősebb fényforrása. Ezek az árulók, ezek az emberbőrbe bújt vadállatok oltották ki ezt a fényforrást, ők állították meg hidegvérrel, áruló módon örökre e forró és nemes szív dobogását.

Most minden kiderült. Most már nemcsak a gyilkosság eszközeit ismerjük, hanem az indítóokokat és magukat a gyilkosokat is. Besszonov mondja, hogy amikor 1934 júliusában Párizsban találkozott Trockijjal — aki mindig ádázul gyűlölte Gorkijt, mint ahogy Gorkij is gyűlölte a nemzetközi kém- és árulóvilág e főbanditáját —, Trockij kijelentette, hogy Gorkijt mindenáron el kell távolítani, hogy Gorkij, Sztálin legközelebbi barátja és a párt irányvonalának követője, nagyon népszerű. Trockij határozott utasítást adott Besszonovnak és megparancsolta, hogy továbbítsa Pjatakovnak. Mint Besszonov mondja, ez az utasítás egészen kategorikusan hangzott: Gorkijt mindenáron fizikailag meg kell semmisíteni. És a nép ellenségének, Trockijnak, a főbanditának ezt a parancsát Besszonov elhozta ide, a Szovjetunióba, átadta Pjatakovnak, átadta a blokknak, mely, mint Jagoda vallotta, és amint a továbbiakban be is bizonyítom, elfogadta ezt az utasítást és elhatározta Gorkij meggyilkolását. Ez annyira szörnyűséges, hogy ezzel az esettel külön is foglalkoznom kell.

Az első kérdés, melyet itt fel akarok tenni, az, vajjon résztvettek-e ebben az ügyben Buharin és Rikov, tudtak-e arról, hogy ez a szörnyű gaztett készülőben van. Erre a kérdésre habozás

nélkül és határozottan azt válaszolom: igen, tudtak róla, igen, résztvettek benne. Nem akarok semmi más vallomással operálni, legkevésbbé Jagodáéval, hanem 1) magának Rikovnak és Buharinnak a vallomását fogom felhasználni és 2) azt, amit én a dolgok logikájának nevezek. Hogy áll ez az ügy? Nézzék meg, mit mond erre vonatkozólag Rikov. Rikov azt vallotta, hogy volt egy megbeszélés nála Jenukidzével, az összeesküvő blokk egyik legaktívabb résztvevőjével és szervezőjével. Hogy Jenukidze mennyire volt aktív a gyilkosságok megszervezésében, azt Makszimov-Gyikovszkij vallomásából tudjuk. Jenukidze többször magához hívta Makszimov-Gyikovszkijt és útmutatást adott neki, hogyan biztosíthatják legjobban Valerian Vlagyimirovics Kujbisev halálát. Jenukidze ezt az „ügyet" Jagodával együtt intézte. Ezzel a Jenukidzével tárgyal hát Rikov. Miről? Vegyük csak azt, amit Rikov maga mondott: „Jenukidze közölte velem, hogy a trockistákat és zinovjevistákat rendkívül aggasztja Gorkij befolyása, aki határozott híve Sztálinnak és a párt irányvonalának." Ez ugyanaz, amit Besszonov Trockijtól hallott 1934-ben, és amit magával hozott 1934 őszén, hogy átadja a blokk főkolomposainak, vezetőinek, főcinkosainak.

Így hát Rikov vallomásából következik az első vitathatatlanul megállapított körülmény. Rikov és Jenukidze 1935-ben Gorkijról tárgyalnak, arról az óriási befolyásról beszélnek, melyet Gorkij, mint a párt irányvonalának, a sztálini vezetésnek hű barátja és követője, gyakorol a közvéleményre. Ez az, ami nyugtalanítja a trockistákat és zinovjevistákat, ez nyugtalanította őket akkor is, amikor Szergej Mironovics Kirov meggyilkolását vitatták meg. Hiszen Kirovot ugyanezekből az okokból szemelték ki gaztettük áldozatául. És itt teljes azonossággal, ennek az összeesküvésnek világos történelmi logikájával állunk szemben.

Mi következik ezután? „Ők (a trockisták és zinovjevisták) — mondja Rikov — figyelembevéve Gorkij bizonyításra nem szoruló bel- és külföldi jelentőségét, szükségesnek tartják — vagy ahogy Rikov kifejezte magát — ragaszkodnak Gorkij politikai aktivitásának felszámolásához." Ha Rikov csak azt mondta volna, amit mondott, már ez is tökéletesen elegendő volna. Még a gyermekek is egészen világosan látnák, miről is van itt szó. Hogyan lehet egy felnőtt ember politikai aktivitását a mi országunkban felszámolni? Hogyan lehetett volna arra kényszeríteni Gorkijt, hogy hagyjon fel a politikai aktivitással, hogy ne harcoljon többé a bolsevik, a lenini-sztálini igazságért? Hogyan?

Amerikában a különféle Al Caponék banditatámadásokat szerveznek, elrabolják az embereket vagy gyermekeiket és aztán pénzt zsarolnak ki. Nálunk azonban ezt nem lehet megtenni, mert mi letörjük a kezét minden Al Caponénak. A mi országunkban, a Szovjetállamban, hogyan foszthatták volna meg Gorkijt attól a lehetőségtől, hogy politikai tevékenységet fejtsen ki, hogyan foszthatták volna meg másként, mint életének kioltásával? És Rikov kérdésemre nyiltan megmondta: „Ő — tudniillik Jenukidze — annyira éles hangon beszélt és olyan nyers, ellenséges kifejezéseket használt, hogy nem kételkedhettem: e hang erőszakos intézkedések alkalmazásának lehetőségét fedi." Pontosan megállapítottnak tekintem tehát, hogy 1935-ben Jenukidze és Rikov Gorkij életét fenyegető hangon beszéltek Gorkijról. Rikov számára kétségtelen volt, hogy Gorkij elleni erőszakos intézkedésekről van szó. És itt újból felteszem a kérdést: „Miféle erőszakos intézkedésekről van szó? Mit gondoltak önök, talán el akarták szigetelni, be akarták börtönözni Gorkijt? Hogy tehették volna ezt nálunk, a proletárdiktatúra országában?" Ilyen erőszakos intézkedés csak egy volt — Gorkij meggyilkolása. Rikov tudja, hogy ez a kérdés csak így tehető fel, és hogy csak így van jogunk magyarázni ezt a bűnös megbeszélést, mely nem egyéb, mint tájékoztatás, mint az, hogy Jenukidze tájékoztatta Rikovot az Alekszej Makszimovics Gorkij ellen készülő gyilkosságról.

Végül a bírósági eljárás során feltett utolsó kérdésem: „Mit jelent az, hogy «erőszakos intézkedésekhez folyamodni»? Jelentheti ez azt, hogy «gyilkossághoz folyamodni»? Rikov nyiltan megmondta: «Természetesen»."

Azt kérdezem Rikovtól: „Tudott ön a Gorkij ellen készülő gyilkosságról?" Hogyan kellett volna válaszolni erre Rikovnak, ha nem tudott volna erről a gaztettről? Azt kellett volna mondania: „Nem tudtam róla." De mit mondott Rikov? Itt a jegyzőkönyv, azt mondta: „Nem egészen így." Tehát nem *egészen* így, de *így!*

Teljesen bebizonyítottnak és megállapítottnak tekintek néhány tényt, melyekből csak egy következtetés vonható le — az, hogy Rikov résztvett A. M. Gorkij meggyilkolásának előkészítésében. Ezek a tények a következők: először is, 1935-ben Jenukidze és Rikov arról a különös gyűlöletről beszéltek, melyet a blokk Alekszej Makszimovics Gorkijjal szemben táplál. Igaz, ők a blokk trockista-zinovjevista részére tolják a dolgot, de ez mit sem változtat a lényegen. Másodszor, ezt a gyűlöletet ők olyan hangnemben fejezték ki, mely arról tanúskodott, hogy folynak az előkészületek a „Gorkij

politikai aktivitásának felszámolását" célzó erőszakos intézkedések megvalósítására. Harmadszor, a Gorkij politikai aktivitásának felszámolására vonatkozó elgondolás tartalmazta a Gorkijjal szembeni erőszak alkalmazását is.

Negyedszer, ezek az erőszakos intézkedések magukban foglalták Alekszej Makszimovics Gorkij meggyilkolását is. Ezekről az erőszakos intézkedésekről tudott Buharin is és Rikov is. Tudták, hogy Gorkij meggyilkolása készülőben van, szervezték ezt a gyilkosságot, fedezték ezt a gyilkosságot. Rikov és Buharin ilymódon részesei voltak A. M. Gorkij aljas meggyilkolásának.

És Buharin, a rókának és disznónak ez az átkozott keveréke, milyen magatartást tanúsít ebben a kérdésben? Aminő a rókához és disznóhoz méltó. Kertel, hímez-hámoz, de végül is lényegében ugyanazt mondja, mint Rikov. Nézzük Buharin erre vonatkozó vallomását. Engedjék meg, hogy idézzem e vallomás következő részét: „1935-ben Tomszkij azt mondta nekem, hogy Trockij valami ellenséges akciót vagy ellenséges cselekményt készít elő Gorkij ellen."

Honnan tudott Tomszkij erről? Természetesen Besszonovtól, aki külföldről hozta ezt az utasítást. És mi volt Trockij utasítása? Megsemmisíteni Gorkijt, fizikailag megsemmisíteni. „Tomszkij azt mondta — vallja Buharin —, hogy Trockij ellenséges akciót vagy ellenséges cselekményt készít elő Gorkij ellen."

Kérdem: kinek a közvetítésével készíti elő Trockij ezt az ellenséges akciót? Természetesen a blokk közvetítésével, mely Trockij kezében volt, a blokk közvetítésével, melyben vegyesen voltak jobboldaliak és trockisták, mensevikek és eszerek, burzsoá nacionalisták és mindenféle-fajta jöttmentek.

Ez a tény megállapítást nyert. Maga Buharin elismeri, hogy 1935-ben, egy évvel Gorkij halála előtt, Tomszkij közölte vele, hogy Trockij ellenséges cselekményt készít elő Gorkij ellen. Ez pontosan ugyanaz, mint amit Rikov mondott Jenukidzével való beszélgetéséről. Ez pedig ugyanaz, mint amit Besszonov mondott, amikor a Trockijjal folytatott 1934 júliusi párizsi megbeszélésről számolt be. Nincs itt semmi különbség.

Vizsgáljuk meg a másik kérdést: mi is ez az ellenséges cselekmény? Buharintól még egy egyenes kérdésre sem olyan könnyű választ kapni.

Kérdem Buharint: „Mi volt ez az ellenséges cselekmény?" Egyenes választ nem ad. „Akció — mondja — a «sztálinista Gorkij» ellen, mint az egész szocialista építésnek, de különösen a sztálini

pártpolitikának védelmezője ellen." Tehát erről volt szó. „Arról a nagy visszhangról volt szó, melyet Alekszej Makszimovics minden szava az egész nemzetközi világban, de különösen az értelmiség körében keltett."

Ismét teljesen egybevágnak a tények, azok a tények, amelyekről Rikov beszélt, amelyekről Besszonov beszélt, amelyekről beszélt és tudott Jagoda, amelyekről beszélt és tudott Bulanov. Itt minden szervesen összefügg.

Kérdem: „Vajjon a Gorkij elleni ellenséges cselekmény elkövetését Tomszkij összekapcsolta-e a szovjet kormány megdöntésének kérdésével?" Buharin azt válaszolja, hogy „lényegében összekapcsolta". Tehát nemcsak egyszerűen arról volt szó, hogy személyes kellemetlenséget okoznak Gorkijnak, hogy — amint azt Rikov bonyolultan kifejezte — „felszámolják politikai aktivitását". Arról volt szó, hogy Gorkij ellen olyan ellenséges cselekményt követnek el, mely egyben a szovjet hatalom megdöntésének egy közvetlen mozzanatát jelentette volna.

Világos, amikor így vetik fel a kérdést, nem arról van szó, hogy Gorkijt megfosszák cikkek írásának, vagy előadások tartásának lehetőségeitől, bár ha csak ezt akarták volna, erre sem lett volna módjuk, gyilkos urak. Nekünk tehát el kell fogadnunk azt, amit Buharin is megerősített, hogy a Gorkij elleni ellenséges cselekmény a szovjet hatalom megdöntésének feladatához kapcsolódott, a szovjet hatalom elleni harc egyik láncszeme volt.

Tudjuk, hogyan vélekedtek az összeesküvők a szovjet hatalom elleni harc kérdéséről. Módszereik — a terror, az árulás stb.

Buharin azt mondja, hogy ha ellenséges cselekményről beszélünk, érthetünk ezen mindent, egészen a terrorcselekményig, a lengési amplitudo itt igen nagy. Buharin beismeri, hogy Gorkij meggyilkolása akkor nem volt kizárva. Ez leplezett beismerés, mely szőröstől-bőröstől kiszolgáltatja Buharint.

Beszéltem már azokról a módszerekről, melyeket a három terrorcselekmény során — Menzsinszkij, Kujbisev és Alekszej Makszimovics Gorkij ellen — alkalmaztak.

Figyelmet érdemel a mód, ahogyan ezeket a gyilkosságokat elkövették. A fokozatos gyilkolás módszere ez, „a garancia melletti gyilkosságé", melyről Jagoda beszélt. Olyan gyilkossági mód ez, melynek végrehajtásához a részesek szaktudását használják fel. Nem rossz terv! Levin, Pletnyev, Kazakov, Makszimov-Gyikovszkij, Krjucskov, Bulanov — ez a gyilkos banda, speciálisan kiképzett banda vett részt ebben az „ügyben". Fel akarom hívni

figyelmüket a gyilkosság sajátos módjára és arra a sajátos szerepre, melyet a vádlott orvosok — Levin, Kazakov és Pletnyev — játszottak e gyilkosság elkövetésében. Előbb azonban néhány megjegyzést szeretnék tenni. A gyilkosságok története és krónikája azt mutatja, hogy az utóbbi évtizedekben a hivatásos gyilkosok segítségével történő mérgezés csaknem teljesen lekerült a műsorról.

E méregkeverők helyét orvosok foglalták el. Ha megnézik Dr. Karl Emmert berni egyetemi tanár törvényszéki orvostani könyvét, rendkívül tanulságos utalásokat találnak benne. Emmert a következőket írja:

„A méreg segítségével elkövetett gyilkosság most nehezebbé vált, mint azelőtt, részben azért, mert a nem orvos most nehezebben jut méreghez. Ezért nem találkozunk már hivatásos méregkeverőkkel. Ha pedig előfordulnak ilyen esetek, azok többnyire az orvosi társadalom tagjaival kapcsolatosak."

Egyáltalán nem véletlen tehát, hogy Jagoda éppen orvosokat választ ki szörnyű tervének keresztülviteléhez. Számol — hogy úgy mondjam — a történelmi konjunktúrával.

Sok történelmi példánk van arra, hogy a méreggel dolgozó gyilkosok főgondja mindig a leleplezés elkerülése volt. Ez a körülmény nagyon jellemző. Sok esetben a mérgezés úgy történik, hogy magának a mérgezésnek tényét betegség folytán beálló természetes halálnak lehessen minősíteni — amint azt Jagoda is tervezte.

Mindenekelőtt rá kell világítanunk arra, hogy a mérgezés a modern orvosi vélemény szerint egyik neme, méghozzá a legveszélyesebb neme az orgyilkosságnak. Ez a veszélyesség abban rejlik, hogy az ilyen gyilkosság elkövetéséhez nem kell semmiféle specifikus, az emberi életre ártalmas szer, hogy e bűnös célokra bármilyen más szert is fel lehet használni. Mint a történelem bizonyítja és tanítja, az effajta mérgezéshez csak az szükséges, hogy titokban bármiféle olyan anyagot csempésszenek a szervezetbe, mely alkalmas az élettartam megrövidítésére, vagy halál okozására. És az ilyen anyag egyáltalán nem mindig az, amit speciálisan méregnek neveznek. Hiszen a gyógyszerek közül nagyon sok természeténél és jellegénél fogva alkalmas erre és ezt gyakran fel is használják a gonosztevők.

A történelemből, így például Tacitus műveiből ismerünk olyan eseteket, mint Sejanus meggyilkolását. Sejanust olyan méreggel ölték meg, hogy halála után úgy látszott, mintha közönséges betegségben halt volna meg. Éppen ez a művészet az ilyen bűncselekményben. Ismeretes, hogy II. Fülöp nagy előszeretettel

használt fel mérgezési célokra egy olyanfajta mérget, melyet a leggondosabb vizsgálat sem tudott felfedezni, és melyet ő „Requiescat in pace"-nak (Nyugodjék békében) nevezett. Ismeretes, hogy Kasztiliai Jánost mérgezett cipővel pusztították el. Ismeretes végül, hogy II. Kelemen pápát mérgezett gyertya füstjével ölték meg. Ismerjük tehát a gyilkosság olyan módjait, amikor a gyilkosok kiváltságos helyzetüket és kémiai, orvosi, gyógyszerészeti tudásukat használták fel, ismerjük a legkülönbözőbb módokat.

Emlékszünk a hírhedt Buturlin-ügyre. Buturlin gyilkosa a forradalom előtti Oroszországban rendkívül ismert Pancsenko doktor volt, aki akkoriban egy „Pöhl-spermin" nevű szer terjesztésével és alkalmazásával foglalkozott. Dr. Pancsenko „Pöhl-spermin" helyett diftériabaktériumokat oltott a betegbe és így ölte meg.

Ez egészen véletlenül derült ki. Ha Dr. Pancsenko nem tett volna beismerő vallomást, akkor a Buturlin-gyilkosságot valószínűleg nem fedezték volna fel. Ha Levin nem tett volna beismerő vallomást, akkor talán nem derült volna fény Menzsinszkij, Kujbisev és Gorkij elvtársak meggyilkolásának *legapróbb* részletekig kidolgozott tervére.

Megemlítem még a hírhedt Procsar-ügyet. Ez a Procsar krónikus gyomorhurutot idézett elő áldozatánál, és így vitte a halálba. Vagy Palmer doktor ügye, aki arzénnel és sztrichninnel mérgezte meg áldozatát, mégpedig úgy, hogy olyan dózisokat írt elő, amilyeneket az orvostudomány egyébként megenged. Végül ez a mostani példa, mely azt igazolja, hogy ha mérgezésről beszélünk, akkor nem kell arra gondolni, hogy mérgezésre csak ciankálit, arzént stb. lehet használni. Nem, a gyilkosok nagyon gyakran felhasználják az orvost és a gyógykezelést színleg gyógyításra, valójában azonban bűnös céljuk elérésére.

Palmer, Procsar, Pancsenko ügye és sok más történelmi példa bizonyítja, hogy azt az utat, melyet Jagoda választott, a bűncselekmények történetének, az emberi nem szörnyetegei által különböző országokban elkövetett gyilkosságok történetének alapos tanulmányozása sugallotta.

Szeretném ismertetni, bíró elvtársak, a szóbanforgó kérdésben adott szakvélemények néhány adatát, melyek semmi kétséget sem hagynak afelől, hogy Jagoda ezt az agyafúrt, hitszegő és aljas tervet a jobboldaliak és trockisták központjának tudtával és jóváhagyásával gondolta ki, különösen Kujbisevet és Gorkijt illetőleg.

Mindenekelőtt felhívom figyelmüket arra, hogy a szakértői

bizottság a szovjet és a nemzetközi orvostudomány kiválóságaiból állott. Felhívom figyelmüket arra, hogy ez a szakértői bizottság egyhangú szakvéleményre jutott: a bizottság megerősítette, hogy azok az intézkedések, melyeket a gyilkosok A. M. Gorkij, V. V. Kujbisev és V. K. Menzsinszkij meggyilkolására tettek, valóban pontosan átgondolt cselekmények voltak és e kiváló emberek halálát okozták, vagyis bekövetkezett az, ami ezeknek az uraknak a célja volt.

Gorkij meggyilkolására vonatkozólag a következő kérdéseket tettük fel a szakértőknek:

„Feltételezhető-e, hogy megfelelően képesített orvosok bűnös szándék nélkül ily helytelen gyógykezelést alkalmazhattak?"

Válasz: „Nem, ez nem tételezhető fel."

Kérdés: „Szabad-e egyáltalán huzamosan egyidejűleg nagy adagolásban intravénás, bőralatti és belső injekció alakjában szívgyógyszereket, nevezetesen digitalist, digalent (gyűszűvirágpreparátumokat), strofantint és strofantust alkalmazni, különösen a súlyosan beteg, 68 éves A. M. Gorkij esetében, aki a fentemlített belső szervi betegségben szenvedett?"

Válasz: „Teljesen megengedhetetlen."

Kérdés: „Megállapítható-e ezeknek az adatoknak összessége alapján, hogy *A. M. Gorkijt* tudatosan ártalmas gyógykezelésben részesítették?" . .

Válasz: „Igen. Ez kétségtelenül megállapítottnak tekinthető."

És ugyanilyen a szakvélemény a többi esetben is.

Ezért kijelentem, hogy azok a vádak, melyeket a vádiratban mint vádló emeltem és képviselek, e tekintetben is maradéktalanul bebizonyítottnak tekinthetők. A vádat teljes egészében alátámasztja a legmérvadóbb orvosi szakértői bizottság, mely gondosan elemezte a rendelkezésére álló anyagot. Természetesen a vádlottak beismerését sem hagyhatjuk figyelmen kívül.

A vádnak ennél a részénél külön kívánok foglalkozni két vádlottal, Jagodával és Levinnel.

Jagodáról kevés a mondanivalóm. Ő ezeknek a szörnyű bűncselekményeknek fő szervezője és felbújtója, felelőssége annál súlyosabb és komolyabb, mert hiszen akkor az OGPU elnökének helyettese, ténylegesen az OGPU elnöke volt. Ennek az embernek kellett az állam biztonsága felett őrködnie. Ha csak milliomodrészét követte volna el azoknak a bűncselekményeknek, melyeket elkövetett és beismert, akkor is jogosan követelhetném a bíróságtól főbelövetését.

Levin szintén jelentős szerepet játszott ezekben a gyilkosságokban. Levin volt a fő szervezője a Jagoda által kitervelt gyilkosságoknak, ő vonta be ezekbe az ügyekbe Kazakovot és Pletnyevet, mondhatnám éppen úgy volt ő ebben az ügyben Jagoda jobbkeze, mint Jagoda többi bűncselekményében Bulanov.

Amikor Levin kezétől elpusztult Alekszej Makszimovics Gorkij, Levin, az orvostudományok doktora, az ujságokban nekrológot tett közzé „Alekszej Makszimovics Gorkij utolsó napjai" címmel. Ebben a nekrológban bánatosan sóhajtozva ír a nagy ember elhúnytáról. „Nagy emberek — írta farizeus, álnok, képmutató módon — nagy emberekként élnek és halnak meg." „Nagy emberekként élnek és halnak meg" — Levin nem tette hozzá — „e nekrológ szerzőjének, az aljas gyilkosok egyikének kezétől".

Ha ezt a cikket most az orvosi szakvéleménnyel kapcsolatban vesszük szemügyre, akkor véleményem szerint néhány jelentős érdekességet találunk benne annak a szerepnek megítéléséhez, melyet Levin e gyilkosságban betöltött.

Először is Alekszej Makszimovics meggyilkolásának ugyanaz a módszere tárul elénk, mint amelyet most már teljesen felfedtünk. Ez a módszer mindenekelőtt Alekszej Makszimovics meggyilkolásának gyógyászati előkészítésére irányult.

„Tíz éve — írta ebben a nekrológban Levin —, amióta Alekszej Makszimovics orvosi kezelésem alatt áll, ez volt a hatodik influenzás megbetegedése. Az influenza mindannyiszor légcsőhuruttal és hurutos tüdőgyulladással komplikálódott."

Levin tehát jól tudta, hol kell a komplikációkat keresni abban a küzdelemben, melyet Alekszej Makszimovics Gorkij a betegség ellen folytat.

„A fáradhatatlan harcos mindig nehezen bírta a betegséget, mindig már a betegség első napjaiban kezdődött a nyugtalankodás. Ha Alekszej Makszimovics életének jó, nyugodt időszakaiban egészségi állapota felől érdeklődtek, mindig ezt feleltem:

— Aránylag jól van, de csak az első influenzáig."

És tovább:

„Tapasztalatból tudtam, milyen súlyos lefolyású Alekszej Makszimovicsnál az influenza, milyen gyorsan támadja meg *szervezetének legkisebb ellenállású pontját* — a tüdőt — és milyen borzasztó ez, hiszen tüdeje a régi tuberkulotikus folyamat nyomait viseli, szíve pedig beteg. Hatalmas szervezete ötször lehetővé tette, hogy legyőzzük a betegséget. Alekszej Makszimovics szervezete valóban hatalmas volt. Gorkij azok közé tartozott, akik 100 évig is

elélnek, és el is élt volna 100 évig, ha nem lett volna ez a gonosz tuberkulózis."

A gyilkos kifecsegi a gyilkosság titkát. Ez itt a legkisebb ellenállás helye — orvosi nyelven locus minoris resistentiae —, melyre a gyilkosság szervezői a fő csapást mérték a beteg A. M. Gorkij ellen.

A gyalázatos kétkulacsosság, a hitszegés, a képmutatás vetélkedik itt a méregkeverő szégyentelenségével, aki könnyeket hullat „gyógymódja" áldozatának ravatalánál.

Ez Levin! Nem sokban különbözik Jagodától!

Végül szeretném emlékezetükbe idézni Jagoda vallomását, melyben megmutatja igazi erkölcsi — ha ugyan használhatjuk itt ezt a kifejezést — arculatát.

Ime egy kivonat Jagodának az iratok 58. számú lapján lerögzített vallomásából:

„Egész életemben álarcban jártam, kérlelhetetlen bolseviknek tüntettem fel magamat. Valójában azonban a szó igazi értelmében sohasem voltam bolsevik."

És később:

„Kispolgári származásom és hiányos elméleti képzettségem folytán már a Szovjethatalom megszervezésének kezdete óta nem hittem a párt ügyének végső győzelmében . . .

Nem osztottam a trockisták nézeteit és programmját, de mégis nagyon gondosan figyeltem a harc menetét és *eleve elhatároztam magamban, hogy ahhoz az oldalhoz csatlakozom, amely győz ebben a küzdelemben.* Ez a magyarázata annak a sajátos vonalnak, melyet én akkor a trockizmus elleni harcban követtem.

Mikor a trockisták elleni megtorlások megkezdődtek, az a kérdés, hogy ki győz (a trockisták vagy az SzK(b)P Központi Bizottsága), még nem dőlt el véglegesen. Legalább is én így hittem. Ezért én, mint az OGPU elnökének helyettese, a büntetőpolitikában abból indultam ki, hogy ne ingereljem magam ellen a trockistákat. Ha száműzetésbe küldtem trockistákat, ott olyan körülmények közé juttattam őket, hogy folytathatták tevékenységüket.

Az ügy a következőképpen alakult: egyrészt, Rikovval folytatott beszélgetéseim személyes rokonszenvemet a jobboldaliak programmja irányába terelték. Másrészt Rikov közölte velem, hogy rajta, Buharinon, Tomszkijon, Uglanovon kívül a jobboldaliak pártján van az egész moszkvai szervezet, a leningrádi szervezet, a szakszervezetek, és nekem mindebből az a véleményem alakult ki, hogy a jobboldaliak győzhetnek a Központi Bizottság elleni harc-

ban. És minthogy akkor már felmerült a párt és a Szovjethatalom élén álló vezetőség leváltásának kérdése, világos volt, hogy a jobboldaliak a legjobb úton haladnak a hatalom megszerzése felé.

Éppen azért, mert a jobboldaliakat reális erőnek tartottam, közöltem Rikovval, hogy velük tartok.

... Ezért meg is állapodtam Rikovval abban, hogy a jobboldaliak sorában különleges helyzetet foglalok el."

Rikov tehát elég határozott befolyást gyakorolt Jagodára is. Alapjábanvéve az, amit Jagoda elmond, a politikai karrierista és a becstelen csirkefogó régi, áruló, kétkulacsos iskolája, Joseph Fouché módszere. Nem mulaszthatom el, hogy néhány sort fel ne olvassak Stefan Zweig „Joseph Fouché" című híres könyvéből.

„A hétszázötven közt, akik ünnepélyesen elfoglalták a trónfosztott király termét, hallgatagon bevonult Joseph Fouché is, Nantes képviselője, a népkövetek háromszínű szalagjával keresztbe a mellén. Tonzuráját már benőtte a haj, a papi ruháját már régen levetette, egyszerű polgári öltözetben van, mint a többiek valamennyien.

Vajjon hová ül most le Joseph Fouché? A radikálisok közé a hegyre, vagy a mérsékeltek mellé a völgybe? Nem habozik sokáig. Egyetlen pártot ismer csak, amelyhez hű volt és hű maradt mindig: ez az erősebb párt, a többség. Magában gyorsan megszámolja a két csoportot és mérleget csinál. Látja, hogy egyelőre még a girondisták száma a nagyobb. Tehát az ő padsoraik felé tart, Condorcet, Roland, Servan mellé ül, azokhoz, akik most kezükben tartják a minisztériumokat, akik még közelebb vannak a húsosfazékhoz, akiknek módjukban áll zsíros állásba helyezni valakit. Nyugodtan leül közéjük."

Ez az a forrás, melyből Jagoda szellemi erejét merítette, ha ugyan ismerte Joseph Fouché életét és tevékenységét. Ebben egyébként kételkedem, mert a vallomások és az iratok tanúsága szerint csak egyetlen irodalmi ismeretséggel rendelkezett —Alexandre Dumas „A három testőr" című könyvével: ezt a három testőrt tekintette Jagoda ideáljának, hiszen — mint Bulanov vallotta — azt mondta, hogy a hatalom megszerzéséhez csak pár tucat olyan legény kell, mint a három testőr, ezekkel azt lehet csinálni, ami jól esik.

Ez hát Jagoda, aki Buharin és Rikov mellett előkelő helyet foglal el a vádlottak padján. Ő az egyik legfőbb összeesküvő, a szovjet hatalom egyik legádázabb ellensége, a legszemérmetlenebb árulók egyike, hiszen még magán a Belügyi Népbiztosságon belül

is megpróbált és részben sikerült is neki egy csoportot szervezni Pauker, Volovics, Gaj, Vinyeckij és más árulókból, akikről kiderült, hogy lengyel és német kémek, besúgók. Ilyen volt maga Jagoda is, aki dicső államvédelmi szervezetünket ahelyett, hogy a szovjet nép javára, a szocialista építőmunka javára irányította volna, megpróbálta népünk, forradalmunk, a szocializmus ellen fordítani.

Nem sikerült, meghiúsult! Jagodát lelepleztük, kihajítottuk államapparátusunkból, a vádlottak padjára ültettük, lefegyvereztük, most pedig egészen ki kell hajítani az életből is, törölni kell az élők sorából.

Jogi kérdések

Befejezem beszédemet. Végezetül szeretnék felvetni néhány kérdést, melyeket jogi kérdéseknek neveznek.

Mindenekelőtt a bűnrészesség kérdése. Mint a bírósági eljárás megállapította, a vádlottak nem egyenlő mértékben vettek részt a per tárgyát képező bűncselekményekben.

Felmerült tehát a kérdés, hogy az egyes vádlottak milyen mértékben és milyen fokon vonhatók és vonandók felelősségre a vádiratban ellenük emelt vádak miatt.

A második kérdés: milyen mértékben és milyen fokon bizonyultak be a vádak?

És a harmadik kérdés: milyen büntetést érdemelnek a vádlottak?

Legelőször is a második kérdésre válaszolok. Bebizonyultak-e a vádlottak által elkövetett bűncselekmények, és ha igen, milyen mértékben? Úgy hiszem, hogy önök, bíró elvtársak, ítéletükben pozitív választ fognak erre adni: igen, a vádak bebizonyultak. Bebizonyították őket a vádlottak beismerései, bebizonyították a bíróság előtt megjelent tanúk, bebizonyította az orvosi szakvélemény, bebizonyították a tárgyi bizonyítékok.

Minden bizonyíték, ami bűnperben csak elképzelhető, itt áll most a bíróság rendelkezésére. E bizonyítékok alapján a bíróságnak módjában lesz a bűncselekményeket elkövető egyes vádlottak bűnösségi fokára vonatkozólag meghozni a végleges döntést.

De van még egy nagyfontosságú bizonyíték — ez az ügy körülményeinek logikája.

Ebben a perben a fő vád a büntetőtörvénykönyv 58^{1a} és 58^{11} szakaszai szerint hazaáruló összeesküvés szervezése. E vádat

valamennyi vádlott beismerése bizonyítja, még azoké is, akik nem ismerték be teljesen bűnösségüket a többi bűncselekményt illetően. Ez valamennyi vádlott tekintetében fennáll.

Másodszor: milyen mértékben tartoznak az egyes vádlottak törvényeink szerint felelősséggel azoknak a bűncselekményeknek összességéért, melyeket az összeesküvő banda elkövetett? Az én válaszom: teljes mértékben. Miért?

Mint összeesküvő szervezet tagja, mindegyik vádlott a bűncselekmények összességéért felel, hiszen a bűnös feladatokat és célokat, a bűncselekmények bűnös végrehajtási módszereit mindegyikük ismerte, helyeselte és elfogadta. Itt csak a bűnös tevékenységben alkalmazott sajátos „munkamegosztásról" van szó aszerint, milyen tulajdonságokkal és eszközökkel rendelkeztek a banda egyes részvevői. Ez természetes és törvényszerű az egész összeesküvés érdekei szempontjából.

Ismerünk olyan büntetőjogi nézetet, mely szerint bűnrészesség akkor forog fenn, ha a bűntettesek és a cinkosok mindegyikének a bűncselekmények mindegyikére irányuló közös megegyezése és szándéka megállapítható. Ez a felfogás azonban helytelen. Nem fogadhatjuk el, soha nem is alkalmaztuk és soha nem is fogadtuk el. Ez a felfogás szűk és skolasztikus. Az élet tágabb, mint ez a felfogás. Az életben van példa arra, hogy a közös bűnös tevékenység eredményét a szóbanforgó tevékenységben részesek önálló részvétele biztosítja, s ezeket a bűnrészeseket csak az egységes, mindannyiuk számára közös bűnös feladat fűzi össze.

A bűnrészesség ismérve, az illető bűncselekmény részeseit egyesítő közös elv, a közös bűnös szándék. Bűnrészesség akkor forog fenn, ha a bűncselekmény valamennyi részese közös és egyazon irányban egyesíti akaratát. Ha például egy rablóbanda úgy követi el gaztetteit, hogy egyes részvevői az egyik helyen gyujtanak fel házakat, erőszakoskodnak nőkkel, gyilkolnak stb., a banda másik része pedig másutt teszi ugyanezt, akkor, bár a többiek nem tudtak azokról a bűncselekményekről, melyeket a banda egy része külön követett el, mégis teljes mértékben felelnek a bűncselekmények összességéért, ha beigazolódik, hogy bizonyos bűncselekmények elkövetése céljából egyeztek meg a bandában való részvételben.

Ebben a bűnügyben, bíró elvtársak, összeesküvő csoporttal állunk szemben, külföldi kémközpontok ügynökségével, melynek tagjait közös akarat, egyazon bűnös cél egyesítette. Az egyes bűntettesek által elkövetett konkrét bűncselekmények csak rész-

cselekményei az összes vádlottak bűnös tevékenységre irányuló egységes tervének.

A bűnös tevékenységnek ez a közössége jogilag kifejeződik az összes vádlottakkal szemben az Oroszországi Szovjet Föderativ Szocialista Köztársaság büntetőtörvénykönyvének 58[11] szakasza alapján emelt vádban.

Ez nem jelenti azonban, hogy mindannyiuknak ugyanolyan mértékben kell felelniök. Ez nem zárja ki a bíróságnak azt a kötelességét, hogy a büntetést egyéni mérlegelés alapján szabja ki, attól függően, hogy milyen konkrét szerepe volt az egyes vádlottaknak a szóbanforgó ügyben.

Ebből a szempontból úgy vélem, hogy a vádlottak közül ki kell emelni kettőt — Rakovszkijt és Besszonovot. Véleményem szerint Rakovszkij — bár a legsúlyosabb bűncselekményeket követte el a Szovjetállam, a szovjet hatalom ellen — az összeesküvésben elfoglalt helyzetével és azzal, hogy — ha szabad magamat így kifejeznem — bizonyos mértékben elkülönítette magát a „jobboldali trockista blokk" minden fontosabb bűncselekményétől, rászolgált arra, hogy vele szemben kevésbbé szigorú büntetést alkalmazzunk, mint a többi vádlottal szemben.

Bizonyos mértékben ugyanezt mondhatjuk Besszonovról, aki természetesen különbözik Csernovtól, Rozengolctól, Kresztyinszkijtől, vagy Rikovtól már csak azért is, mert szerepe az összekötő szerepére korlátozódik. Bár ez a szerep is bűnös, mégis már lényegénél fogva is másképpen értékelendő, mint az ügy fő vádlottainak bűncselekményei.

Ezekkel a személyekkel szemben lehetségesnek tartom az 1937 október 2-i törvény alkalmazását, mely lehetővé teszi a bíróságnak, hogy különleges esetekben 10 évi szabadságvesztés és a társadalmi védekezés legsúlyosabb mértéke között állapítsa meg a büntetés mértékét. Úgy hiszem, hogy Rakovszkij és Besszonov esetében a büntetés 25 évi szabadságvesztésre korlátozható.

A vádirat szerint valamennyi vádlottról bebizonyosodott, hogy 1932—1933-ban külföldi államok kémközpontjainak megbízásából „jobboldali trockista blokk" elnevezés alatt összeesküvő csoportot hoztak létre, mely céljául az itt teljesen bebizonyított bűncselekmények elkövetését tűzte ki.

Bebizonyult, hogy ez a blokk bizonyos külföldi államok kémközpontjainak ügynökeiből állott. Bebizonyult, hogy a „jobboldali trockista blokk" rendszeres, törvénybe ütköző kapcsolatokat tartott fenn bizonyos külföldi államokkal avégett, hogy segít-

séget kapjon tőlük bűnös szándékaiknak megvalósításához, a szovjet hatalom megdöntéséhez, s a földesurak és kapitalisták hatalmának visszaállításához.

Bebizonyult, hogy a „jobboldali trockista blokk" rendszeresen kémkedett az említett államok javára, hogy kémközpontjaikat a legfontosabb titkos állami adatokkal látta el.

Bebizonyult, hogy a „jobboldali trockista blokk" ugyanebből a célból rendszeresen kártevő és diverziós cselekményeket követett el népgazdaságunk különféle ágaiban — az ipar, a mezőgazdaság, a pénzügyek, a kommunális gazdálkodás, a vasutak stb. terén.

Bebizonyult, hogy a „jobboldali trockista blokk" több terrorcselekményt szervezett az SzK(b)P és a szovjet kormány vezetői ellen, hogy ez a „jobboldali trockista blokk" terrorcselekményeket követett el Sz. M. Kirov, V. R. Menzsinszkij, V. V. Kujbisev, A. M. Gorkij ellen és meggyilkolta M. A. Peskovot is.

Bebizonyult, hogy a blokk több terrorcselekményt szervezett pártunk és kormányunk vezetői ellen, de végrehajtania szerencsénkre — nem sikerült.

Ezek a per körülményei. Ilyen szerepet töltöttek be ebben az ügyben az egyes vádlottak, akik most, bíró elvtársak, várják az önök ítéletét.

Zárszó

Nem találunk szavakat azoknak a szörnyűséges bűncselekményeknek ecsetelésére, melyeket a vádlottak elkövettek. De kérdem, szükség van-e itt még további szavakra? Nem, bíró elvtársak, a szavak itt már feleslegesek. Mindent elmondottunk már, mindent tisztáztunk a legapróbb részletekig. Az egész nép látja most, kik is ezek a szörnyetegek.

Népünk és a világ valamennyi becsületes embere most az önök igazságos ítéletét várja. Mennydörögjön ez az ítélet hatalmas országunkban, mint új hőstettekre, új győzelmekre hívó riadó! Mennydörögjön ítéletük, mint az igazságos szovjet büntetés frissítő és mindent megtisztító vihara!

Egész országunk apraja-nagyja egyet vár, egyet követel: lőjétek agyon az árulókat és kémeket, akik eladták hazánkat az ellenségnek, lőjétek agyon őket, mint a veszett kutyákat!

Népünk egyet követel: tiporjátok el az átkozott férgeket!

Az idő halad. A gyűlölt árulók sírjait, melyekre minden becsü-

letes szovjet ember, az egész szovjet nép mindig megvetéssel fog nézni, belepi majd a gaz és a bogáncs.

De fölöttünk, boldog országunk fölött, úgy, mint eddig, tisztán és derűsen fog ragyogni arany sugaraival a mi napunk. Mi valamennyien, a mi népünk, úgy mint eddig, haladunk tovább a mult utolsó szennyétől, söpredékétől is megtisztított úton, szeretett vezérünk és tanítónk, a nagy Sztálin vezetésével előre, a kommunizmus felé!

*

A Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának Katonai Kollégiuma a következő ítéletet hozta:

N. I. Buharint, A. I. Rikovot, G. G. Jagodát, N. N. Kresztyinszkijt, A. P. Rozengolcot, V. I. Ivanovot, M. A. Csernovot, G. F. Grinykót, I. A. Zelenszkijt, A. Ikramovot, F. Hodzsajevet, V. F. Sarangovicsot, P. T. Zubarjovot, P. P. Bulanovot, L. G. Levint, I. N. Kazakovot, V. A. Makszimov-Gyikovszkijt és *P. P. Krjucskovot*

a legsúlyosabb büntetéssel — golyó általi halállal és teljes vagyonelkobzással — sujtotta;

D. D. Pletnyevet — huszonötévi szabadságvesztéssel —,

H. G. Rakovszkijt — húsz évi szabadságvesztéssel — ,

Sz. A. Besszonovot — tizenöt évi szabadságvesztéssel —,

valamennyiüket politikai jogaiknak a szabadságvesztésbüntetés letöltésétől számított öt évre való megfosztásával és teljes vagyonelkobzással sujtotta.

A golyó általi halálra ítélt vádlottakon — minthogy a Szovjetunió Legfelsőbb Szovjetjének Elnöksége nevezettek kegyelmi kérvényét elutasította — az ítéletet 1938 március 15-én végrehajtották.

TARTALOM

A leningrádi bírósági dolgozók ügye 5
A Konzervtröszt ügye 64
A „Gukon-ügy" 124
A nem komplett kombájnok szállításának ügye 174
A „Szovjet Azerbajdzsán" gőzös pusztulásának ügye 208
A vrangelszigeti telelőállomás volt vezetőjének, Szemencsuknak és Sztarcev hajtónak ügye 268
A Szovjetunió villamoserőművein elkövetett szabotázscselekmények ügye 346
A trockista-zinovjevista terrorista központ ügye 431
A szovjetellenes trockista központ ügye 478
A szovjetellenes „jobboldali trockista blokk" ügye 543

Fordította: Tardy Lajos. Lektor: Rózsa István.
Műszaki vezető: Szécsi Andor.

A könyv szedését 1953. VIII. 13-án kezdték meg. Megjelent IX. 30-án, 5000 példányban.
Ez a könyv 41,1 szerkesztői ívet tartalmaz. Terjedelem 45 (A/5) ív.

Ez a könyv az MNOSZ 5601—50 Á és MNOSZ 5602—50 Á szabványok szerint készült

5449. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Felelős: Vértes Ferenc.